

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

EXPOSITIONIS SUPER JEREMIAM PROPHETAM

LIBRI VIGINTI.

PRÆFATIO

AD LOTHARIUM IMPERATOREM.

Post Commentariolos quos mea parvitas in Heptateucum, et in libros Regum, atque in Paralipomenon edidit; post explanatiunculas historiarum Esther, Judith et Machabæorum, nec non et voluminis Sapientiæ atque Ecclesiastici, aliorumque opusculorum meorum labores, ad extremum in Jeremiam manum misi, ut collectis undique sanctorum Patrum sententiis, hujus quoque prophete sensus aliquantulum avido lectori aperirem. Eaque mihi ad hoc faciendum incubuit necessitas, ut quia beati Hieronymi explanationes in hunc prophetam nusquam ad integrum reperire potui, sed tantum primos sex libros, qui pertingunt pene usque ad medietatem voluminis prophetici: sicut nec vir solertissimus Cassiodorus Senator invenire se posse asserit, quem tamen viginti libros inde scripsisse testatur; cogentibus fratribus nostris, qui nobiscum divinos libros scrutantur, ipse scribendi studium impenderem: ac sic quod ex uno expositore et interprete divinorum librorum efficere non potui, saltem ex pluribus doctoribus eorumque diversis voluminibus illorum petitioni satisfacerem. Nam fertur Origenis quadraginta quinque homiliis presentem prophetam Attico sermone exposuisse. Ex quibus quatuordecim tantum translatis inveni, quæ me in hoc opere non parum adjuvabant, explanationesque cæterorum prophetarum, quas præfatus divinæ legis interpretæ edidit, multis in locis Jeremiæ sententias lucide exposuerunt. Sic et beatus papa Gregorius non parum nobis in dictando profuit, qui in diversis opusculis suis, more suo, divinorum librorum sententias exponendo, istius quoque prophete plurima testimonia enodavit. His ergo omnibus consideratis, unum opusculum condere disposui, quod tamen in viginti libros dispartire decrevi, ne longitudo librorum fastidium lectori faceret, imo brevitatis ad singula discutienda acutiorem redderet. Nec me præsumptuosum aut superfluum quisquam in conditione hujus operis debet dicere, quasi post optimos et disertissimos expositores ego elinguis et tenuis ingenii magnorum virorum studia temerario ausu velim obfuscare, cum me viderit eorum sen-

tentias collegisse, et ipsorum sensus ubique servasse: licet in aliquibus, brevitatibus causa, propriis sermonibus usus sim, notatis forinsecus eorum nominibus, quorum verba aut sensus in pagella consistunt; habeatque satis commodum compendium, quando id quod in multis codicibus Patrum scrutari debuit, in unum repererit collectum: nec jam sibi laborare necesse esse inquirendo, ubi aliorum labore quieti suæ invenerit consultam. Ergo quoniam nuper epistola de excellentia vestra, o imperator, ad nos missa pervenit, hortans parvitate meam ut hujus prophete librum vobis exponerem, ultimamque partem Ezechielis prophete, ab eo loco ubi expositionem ejus beatus papa Gregorius in decima homilia morali sensu atque allegorico finivit, ego usque ad finem morali mysticoque sensu perducerem: quod mihi arduum valdeque difficile visum est, ut hoc, quod doctissimi et disertissimi Ecclesiæ magistri, ultra vires suas esse judicaverunt et stupendo ab eo declinaverunt, ipse infirmus et debilis et non tam corpore ægrotus quam etiam sensu minutus, pertinaciter quasi ad hoc idoneus tentarem aggredi. Qui licet aliquid magni nunquam fuerim, tamen modo longe aliud me esse sentio quam fueram: qui gravi ægritudine pressus jam sæpius in lectulo accumbo, quam ad scribendum vel ad legendum in meditatorio sedeo. Idcirco quoniam « versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium (*Job. xxx*), » libet me magis peccata mea plorare quam cantu musicam sonare, dicendo ad Dominum cum Propheta: « Incurvatus sum et humiliatus sum usquequaque: rugiebam a gemitu cordis mei: Et ante te est omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus. Cor meum conturbatum est in me, et deseruit me fortitudo mea, et lumen oculorum meorum non est mecum (*Psal. xxxvii*). » « Miserebere mei secundum magnam misericordiam tuam, delens iniquitatem meam (*Psal. l*), quoniam in te confidit anima mea (*Psal. lvi*). » « Ne projecias me in tempore senectutis, et cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me (*Psal. lxx*). » Igitur ob hanc

causam, cæteris omissis vel potius ad aptum tempus reservatis, si forte Dominus per immensam pietatis suæ gratiam voluerit sanitatem mihi tribuere, facultatemque legendi atque scribendi conferre, modo præsens opus expositionis videlicet Jeremiæ prophete, quod bonæ memoriæ genitori vestro Ludovico Augusto adhuc vivente inchoaveram, et post obitum ejus consummaveram, vestræ devotioni simul et auctoritati committo, ut habeatis illud legatistiquæ, et ad bonum studium nostrum exercendum cum nostris eo utamini. Et quoniam plurimorum diversæ sunt voluntates, et differunt ingenia vacillantque sententiæ, placuit mihi te unum ac solum judicem, ac benevolum et sapientissimum expetere, sanctissime atque augustissime imperator Lothari, cujus mentem divina sapientia illustrans, non permittit fraude invidiorum corrumpi, nec versutia perversorum seduci: sed in æquitatis et justitiæ regula conservans, per viam veritatis sedulo deducit. Tibi ergo æquo judici opus offero, ut tuo examine ad purum probetur, et tua auctoritate contra invidos æmulorum morsus tueatur. Cum enim habuerim te propitium et benignum judicem, pro nihilo aliorum opiniones falsas deputo, sed tui juris amator ac sanctæ tuæ voluntatis devotus exsecutor, fidelis tibi, Christo tribuente, quandiu vixero perseverabo. Æterna Dei bonitas et super omnia excellens majestas, serenissimum ac piissimum Augustum ab hostibus in terra diutius protegat illæsum, et postmodum in cælis faciat perpetualiter regnare beatum.

^a Deus ad beneficiendum promptus est, ad puniendos autem eos qui pœna digni sunt, dissimulatur, cum possit quippe tacens sine contestatione venturi, punire eos quos semel dignos supplicio judicavit, nusquam hoc facit, sed etiamsi condemnaverit, dicit quod sibi semper dicere propositum est, ut liberentur a condemnatione per pœnitentiam, qui condemnati fuerant per delictum. Horum exempla cum de Scripturis multa possimus accipere, sufficiunt ad præsens incidentia, ut veniamus ad eorum quæ lecta sunt contemplationem. Ninivite condemnati erant peccatores a Deo, quia dicitur: « Adhuc enim quadraginta dies, et futurum est ut Ninive subvertetur (*Jonæ. iii.*) » Noluit Deus cum silentio punire damnatos, sed dans eis locum pœnitentiæ et conversionis, misit ad gentes Hebræorum prophetam, ut dicente illo, « adhuc quadraginta dies et Ninive subvertetur, » qui condemnati fuerant ne perirent, sed agentes pœnitentiam impetrarent misericordiam Dei. Qui in Sodomis et Gomorrhis consistebant, diro jam exitio destinati, ut manifestum est ex sermonibus Dei, quos locutus est ad Abraham. Attamen quod suum erat fecerunt angeli, volentes eos salvare qui se indignos salute judicaverant; dicentes ad Loth: « Est aliquis tibi hic gener aut filii aut filiæ? (*Gen. xix.*) » Neque vero ignorabant non esse eos secuturos Loth, sed ostenderunt suam pariter et ejus, qui eos miserat, benignitatem in homines

^a Quæ sequuntur, ex homiliis Origenis hausta sunt. EDIT.

A et amorem. Horum quiddam simile invenimus etiam in Jeremia scriptum esse. Est enim annotatum tempus prophetiæ ejus, quando cœperit prophetare, et quo usque finierit. Quicumque ergo Scripturas legit, si lectioni diligenter intendat et requirat eorum quæ scripta sunt voluntatem, dicere potest: Historia superscripta est, quo tempore Jeremias exorsus sit, et quo consummaverit prophetiam; quid igitur ad me tempus historiæ? Legens didici, quod cœperit prophetare in diebus Josiæ filii Amos, regis Juda, usque ad annum tertium decimum regni ejus. Deinde prophetavit in diebus Joachim filii Josiæ, regis Juda, usque ad consummationem undecimi anni Sedecie filii Josiæ, regis Juda. Et legens didici quia per tres reges prophetia ejus cœxtensa sit, usque ad captivitatem Hierusalem, in quinto mense. Quid ergo per hæc docemur, si lectioni fuerimus intenti? Condemnaverat Hierusalem Deus propter peccata quæ fecerunt, et hæc erat extrema sententia, ut captivitati relinquerentur. Verumtamen cum hominum sit amator Deus, nec quemquam velit perire, antequam depopulationis tempus instaret, misit et hunc prophetam, ut per sermones ejus ad pœnitentiam converteretur. Misit eundem etiam sub secundo rege post primum: misit quoque sub tertio. Quid plura? Jam captivitas imminabat et adhuc ad salutem hortabatur Deus, tribuens, ut ita dicam, et ante unum diem locum pœnitentiæ. Unde scriptum est, usque ad captivitatem Hierusalem et usque ad quintum mensem prophetasse Jeremiam. Jam hostium vincula strinxerant manus, et nihilominus hæc quodammodo dicebat Deus: Ecce captivi facti estis, agite, licet sero, pœnitentiam; rogate me et parcam vobis; possum eruere de captivitate, qui tradidi. Habemus itaque quiddam necessarium ex superscriptione ista, quæ continet tempora prophetiæ, quod juxta suam clementiam exhortetur Deus semper homines ad salutem, ut cessante delicto etiam captivitas conquiescat. Hæc autem etiam de nobis possumus intelligere; si peccaverimus, et nos captivi futuri sumus. Etenim tradi peccatorem Satanæ, nihil distat ab eo quod Judæi sunt traditi Nabuchodonosor; utique illos Deus concessit adversario propter frequentes impietates, sic nos propter peccata quæ fecimus trademur spiritali Nabuchodonosor. « Et quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare, » ait Apostolus (*I Cor. v.*) de aliis peccatoribus. Pota quantum malum est peccare, ut tradat Satanæ captivanti animas eorum qui relinquuntur a Deo? Non sine causa autem neque sine judicio Deo relinquentes quos deserit; cum enim miserit pluviam super vineam et vinea pro uva attulerit spinas, quid faciat nisi ut mandet nubibus ne pluant super vineam imbrem? Quapropter in proximo est, propter delicta quorum nobis conscii sumus, et nostra captivitas; futurum est quod tradamur, si non egerimus pœnitentiam, Nabuchodonosor atque Babylois, qui nos sensibiliter excrucient. Istis jam adjacentibus, ser-

mones prophetarum, sermones legis, sermones apostolorum, sermones etiam Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi hortantur nos ad poenitentiam, provocant ad salutem. Si audierimus, credimus ei,

A qui dixit : « Et ego poenitentiam agam de omnibus malis quæ locutus sum facere eis. » Et hæc quidem in præfatione.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De sanctificatione et missione Jeremiæ; de virga vigilante et olla succensa.

« Verba Jeremiæ, filii Helciæ, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Benjamin. Quod factum est verbum Domini ad eum in diebus Josiæ filii Amon regis Juda, in tertio decimo anno regni ejus. Et factum est in diebus Joachim filii Josiæ regis Juda, usque ad consummationem undecimi anni Sedechiæ filii Josiæ regis Juda, usque ad transmigracionem Hierusalem, in mense quinto. » (*Hieron.*) Cæteri prophætæ, ut Isaias, Osee, Joel, fuerunt ante captivitatem decem tribuum Israel, sive duarum tribuum Judæ et Benjamin. Alii post captivitatem, ut Daniel, Aggæus et Zacharias. Jeremias vero et Ezechiel imminente captivitate vaticinium texuerunt : sed alter eorum in terra Juda, alter in Babylone. Jeremias cum adhuc esset puer, prophetare cœpit anno tertio decimo Josiæ filii Amon regis Judæ; prophetavitque in imperio ejus annis decem et novem, et postea sub Joachim filio ejus annis undecim : et sub Sedechia, qui ultimus fuit regum Juda, annis undecim, usque ad quintum mensem, quando a Babyloniis capta est Hierusalem. Joachaz vero et Jechoniæ terni menses (quorum alter in Ægyptum, alter cum matre ductus est in Babylonem), in supradictis annis computantur. Ac per hoc ab exordio prophetiæ suæ usque ad captivitatem Hierusalem, in qua et ipse captus est, prophetavit annis quadraginta et uno, præter illud tempus, quando ductus est in Ægyptum. Ibiq; prophetavit in Taphais, ut hoc ipso volumine continetur. Pro verbis Jeremiæ Septuaginta posuerunt, « Verbum quod factum est ad Jeremiam, » hoc videlicet sensu, quod verba Jeremiæ verbum sit Domini. Fuit autem de genere sacerdotum, qui habitabant contra septentrionem Hierusalem in tertio milliario et viculo Anathoth. Simulq; admirabilis clementia Domini, quod jam captivitate vicina, et Babylonio exercitu valente Hierusalem, nihilominus populum ad poenitentiam provocat, malens salvare conversos quam perdere delinquentes. Pro transmigracione, quod omnes alii voce consona transtulerunt, Septuaginta posuerunt *captivitatem*. Post exordium autem vaticinationis Jeremiæ, tricesimo quinto prophetiæ ejus anno, Ezechiel in Babylone his qui cum eo capti fuerant, exorsus est prophetare.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : « Priusquam te formarem in utero, novi te; et antequam exires de vulva, sanctificavi te : prophe-

« tam gentibus dedi te. » Non quo ante conceptionem, ut hæresis suspicatur, fuerit Jeremias, sed quo præscierit eum futurum Dominus, cui nec dum facta jam facta sunt, secundum illud quod Apostolus loquitur (*Rom. iv*) : « Qui vocavit ea quæ non erant, quasi ea quæ essent. » Quod autem sanctificatur, in utero juxta illud Apostoli debemus accipere : « Postquam autem placuit ei, qui me segregavit de utero matris meæ, et vocavit per gratiam suam, ut revelaret Filium suum in me, ut evangelizarem eum in gentibus (*Gal. i*). » Joannes quoque Baptista sanctificatur in utero, et Spiritum sanctum accipit, et movetur in vulva, et per os matris loquitur (*Luc. i*). Quod autem dixit, « Prophetam in gentibus dedi te, » illud vult intelligi quod in ipso postea propheta lecturi sumus, quod non solum Hierusalem, sed et multis in circuitu gentibus prophetaverit. Quidam hunc locum super Salvatore intelligunt, qui proprie propheta gentium fuit, et apostolos vocavit omnes nationes. Iste enim vere priusquam in utero virginali formaretur, et antequam exiret de vulva matris, sanctificatus utero est et notus Patri, quippe qui semper in Patre, in quo est semper Pater.

« Et dixi : Ha, ha, ha, Domine Deus : ecce nescio loqui, quia puer ego sum. » Septuaginta : « Et dixi : O Domine Deus, ecce nescio loqui, quia juvenis sum. » Detestatur officium, quod pro ætate non potest sustinere, eadem verecundia qua et Moses tenuis et gracilis vocis esse se dicit (*Exod. iv*). Sed ille quasi magnæ robusteque ætatis corripitur : huic pueritiæ datur venia, quæ verecundia et pudore decoratur.

« Et dixit Dominus ad me : Noli dicere, quia puer sum, quoniam ad omnia quæ mittam te, fribus, et universa quæ mandavero tibi, loqueris. Ne timeas a facie eorum, quia tecum sum, ut eruam te, dicit Dominus. » Ne ætatem, inquit, consideres; alio enim propheta loquente didicisti : « Cani hominis sapientia ejus (*Sap. iv*). » Tunc sit tantum voluntatis ut pergas; me comitem habebis, quo cuncta adjuvante complebis. « Aperi os tuum, et implebo illud (*Psal. lxxx*). » Nec consideres multitudinem eorum ad quos et contra quos locuturus es, sed me qui tecum sum, ut eruam te, dicit Dominus. Liberat autem Dominus, non quo propheta persecutionibus et angustiis careat, quippe cum legamus eum multa perpassum; sed ut patiens omnia superet, nec cedat angustiæ.

« Et misit Dominus manum suam, et tetigit os

« meum, et dixit Dominus ad me : Ecce dedi verba
 « mea in ore tuo. » Notandum quod hic mittatur
 manus Dei, quæ tangat os prophetæ, et dicatur ei :
 « Ecce dedi verba mea in ore tuo; » in Isaia autem
 scriptum sit : « Et missus est ad me unus de sera-
 phim, et in manu habebat carbonem, quem forcipe
 tulerat de altari : et tetigit os meum, et dixit : Ecce
 tetigit iste labia tua, et auferet iniquitates tuas, et
 peccata tua mundabit (*Isa. vi*). » Ibi enim quia so-
 lidæ et perfectæ ætatis erat, et ipse simpliciter con-
 stitetur quod immunda labia habeat, et habitet in
 medio populi immunda labia habentis. Mittitur unus
 de seraphim, qui non manu, sed forcipe et carbone
 tangat os ejus, et iniquitates auferat et mundet pec-
 cata. Hic autem ipsius Dei manus mittitur, per
 quam cuncta operatus est, et quæ in alio loco bra-
 chium dicitur : non ut peccata auferat, quæ per
 pueritiam multa non fecerat, sed ut loquendi gra-
 tiam tribuat. Porro Ezechiel librum devorat et intus
 et foris scriptum, tam sacramenta divina quam sim-
 plicem historiam continentem (*Ezech. ii*). Jeremiæ
 os tangitur, et Domini verba tribuuntur, ut confi-
 dentiam accipiat prædicandi. Pulchreque juxta liti-
 teram manus mittitur, ut humanorum artuum videns
 similitudinem, tactum manus non reformidet.
 (*Greg.*) Sed sciendum, quod nonnunquam prædica-
 tionis officium et nonnulli laudabiliter appetunt, et
 ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.
 Quod liquide agnoscimus, si memoratorum duorum
 prophetantium facta perscrutemur, quorum unus ut ad
 prædicandum mitti debuisset sponte se præbuit,
 quorum tamen alter pergere cum pavore recusavit.
 Isaias quippe Domino quærenti quem mitteret, ultro
 se obtulit dicens : « En ego, mitte me (*Isa. vi*). » Je-
 remias autem mittitur, et tamen ne mitti debeat hu-
 militer reluctatur dicens : « Ha, ha, ha, Domine
 Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum. » En ab
 utrisque exterius diversa vox prodiit, sed non a di-
 verso fonte dilectionis emanavit. Duo quippe sunt
 præcepta charitatis, Dei videlicet amor, et proximi.
 Per activam vitam igitur prodesse proximis cupiens
 Isaias, officium prædicationis appetit; per contem-
 plativam vero Jeremias amoris Conditoris sedulo in-
 hæerere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat
 contradicere. Quod ergo laudabiliter alter appetit, hoc
 laudabiliter alter expavit. Iste ne tacite contempla-
 tionis lucra loquendo perderet, ille ne damna stu-
 diosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque
 est subtiliter intuendum : quia et is qui recusavit,
 pleniter non resistit; et is qui mitti voluit ante se
 per altaris calculum purgatum vidit, ne aut non pur-
 gatus adire quisque sacra ministeria audeat, aut
 quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie
 superba contradicat. Quia igitur valde difficile est
 purgatum se quemlibet posse cognoscere, prædica-
 tionis officium tutius declinatur; nec tamen decli-
 nari, ut diximus, pertinaciter debet, cum ad susci-
 piendum hoc superna voluntas agnoscitur. Quod
 Moses utrumque miro opere explevit, qui præesse

A tantæ multitudini et noluit et oledivit. Superbus
 enim fortassis esset, si ducatum plebis innumeræ
 sine trepidatione susciperet; et rursus superbus
 existeret, si Auctoris imperio obedire recusaret.
 Utrobique ergo subjectus et præesse populis semet-
 ipsum metuendo noluit, et tamen de imperantis vi-
 ribus consentit.

« Ecce ego constitui te hodie super gentes et su-
 « per regna, ut evellas, et destruas, et disperdas, et
 « dissipes, et ædifices, et plantes. » (*Hieron.*) Hoc
 quod nos de Hebraico addimus *dissipes*, sive *deponas*,
 in LXX non habetur. Et considerandum quod
 quatuor tristibus duo læta succedant. Neque enim
 ædificari bona, nisi destructa essent mala; nec plan-
 tari optima, nisi eradicarentur pessima : omnis
 B enim plantatio, quam non plantavit cœlestis Pater,
 eradicabitur (*Math. xv*). Et ædificatio, quæ super
 petram non habet fundamentum, sed in arena ex-
 structa est, sermone Dei suffoditur atque destruitur
 (*Math. vii*). Illam autem quam consumet Jesus spi-
 ritu oris sui, et destruet adventu præsentis suæ,
 omnem scilicet sacrilegam perversamque doctriam,
 disperdet in perpetuum. Porro ea quæ elevantur
 contra scientiam Dei; et in sua confidunt sapientia,
 quæ apud Deum stultitia est, dissipabit atque depo-
 net : ut ædificentur pro his humilia, et in locum su-
 periorum quæ destructa sunt et evulsa, exstruantur
 atque plantentur quæ ecclesiasticæ conveniunt ve-
 ritati; et impleatur quod dicit Apostolus (*I Corin.*
 C III) : « Dei ædificatio, Dei agricultura estis? » Multi
 hunc locum super personam Christi intelligunt. Je-
 remias enim interpretatur *excelsus Domini*, qui de-
 struxit regna diaboli, quæ sibi in excelso montis os-
 tenderat; adversarias perdidit potestates, deleus
 chirographum errorum in cruce. De quibus et in
 psalmo, post historis veritatem, *τραπεζῆς* loquitur :
 « Quare fremuerunt gentes, et populi meditati sunt
 inania? Astiterunt reges terræ, et principes conve-
 nerunt in unum (*Psal. ii*). » Pro his evulsis, destru-
 ctis, perditis et in inferiora detractis, ædificatur atque
 plantatur Ecclesia Dei. Super Jeremiæ autem per-
 sona nulla dubitatio est. Legimus enim in conse-
 quentibus quod in manu accipiat calicem meri ple-
 num, et propinare jubeatur cunctis in circuitu na-
 tionibus. (*Orig.*) Mystice autem quicumque a Deo
 accipit verba, sumens gratiam cœlestis eloquii, id-
 circo ea accipit, ut regna gentesque eradicet atque
 subvertat. Sed cum nominentur regna et gentes,
 omnis qui divina verba suscepit, nolo eam corpora-
 liter intelligere regna et gentes; sed considerans
 animas hominum gubernatas a peccato, juxta id quod
 in Apostolo scriptum est : Non regnet ergo pecca-
 tum in mortali vestro corpore; videns quoque mul-
 tas species delictorum, allegorizet regna et gentes
 per varia delicta, quæ humanas animas possederunt.
 Et hæc erunt quæ evellentur atque suffodientur a
 sermone Dei, qui dati sunt sive Jeremiæ sive
 ceteris sanctis. Neque vero ignoramus quosdam
 esse qui ista referant, quasi majora Jeremia, super

Salvatore nostro et Domino Jesu Christo. Scien-
 dumque plura ex his esse quæ possunt Salvatori
 convenire, quæ etiam nos interponemus. Pauca au-
 tem eorum quæ ad Jeremiam dicta sunt coarctant
 intellectum, quod non possint, ut plures æstimant,
 ad Deum referri. Quæ ergo sunt quæ possunt con-
 venire ad Dominum? « Ad omne quoscunque mittam
 te, ibis, et omnia quæ mando tibi, loqueris. Ne ti-
 meas a facie eorum, quia tecum ego sum, ut eruam
 te, dicit Dominus. » Necdum ista otiose videntur ad
 Salvatorem referri, ea vero quæ sequuntur: « Et
 extendit Dominus manum suam ad me, et tetigit os
 meum et dixit ad me: Ecce dedi sermones meos in
 os tuum; ecce constitui te hodie super gentes et
 regna, eradicare et disperdere, et ædificare, » de Je-
 renia difficilem faciunt interpretationem, nisi forte
 accipiamus eo modo quo supra diximus, ut acceperit
 in manu calicem meri plenum, et jussus sit propi-
 nare cunctis in circuitu nationibus. Quas enim gen-
 tes eradicavit Jeremias, quæ regna subvertit, ut
 merito ei dictum sit, « Ecce constitui te hodie super
 gentes et regna eradicare et suffodere? » Quam ha-
 buit potestatem ad disperdendum, ut audierit « et
 disperdere? » Quos ve o ædificavit ut consequenter
 addatur « et ædificare? » Jeremias dixit: « Non profui,
 neque profuit mihi aliquis. » Et quomodo data est
 ei ædificatio atque plantatio? Hæc, ut diximus, ad
 Salvatorem relata non coarctant interpretantem.
 Jeremias enim in istis Salvatoris figura est. Sed ea
 quæ sequuntur etiam doctissimo homini difficulta-
 tem expositionis important, quomodo possint con-
 gruere [Al. add. Domino]. « Et dixi: Qui es, domi-
 nator Domine? Ecce nescio loqui. » Qui est virtus
 Dei, qui est sapientia, in quo plenitudo divinitatis
 habitat corporaliter, quomodo huic aptari potest,
nescio loqui? Sed et illud, *quia juvenis ego sum* in-
 terdicitur ei, quasi non bene responderit. Si enim ei
 dicit Dominus: « Noli dicere, quia juvenis ego sum, »
 manifestum est quasi non bene dicentem fuisse re-
 prehensum. Hæc sunt quæ Salvatori videntur non
 convenire. Superiora autem facili intellectu ad eum
 referuntur. In hoc sermo interpretantis coangusta-
 tur. Jesum Christum scimus Deum. Querimus verba
 quod dicta sunt juxta personæ exponere dignitatem.
 Quapropter necesse nobis est Scripturas sanctas in
 testimonium vocare. Sensus quippe nostri et enar-
 rationes sine his testibus non habent fidem. Et hoc
 quod dictum est: « In ore duorum et trium testium
 stabit omne verbum (II Cor. xiii), » magis convenit
 ad interpretantis probationem quam ad quorum-
 cunque hominum numerum. Ut firmem Verbum in-
 tellectus mei, accipiens duos testes de Novo et Ve-
 teri Testamento, accipiens tres testes de Evangelio,
 de propheta, de apostolis, sic enim « stabit omne
 verbum. » Quomodo igitur valebimus ista conjungere
 Salvatori? Det mihi testimonium Vetus Testamen-
 tum: « quia priusquam agnoscat puer bonum aut
 malum, » etc.; det etiam Isaias: « Ecce Virgo in
 utero concipiet et pariet filium, et vocabitur nomen

ejus Emmanuel (Isa. vii). » Etque additur, « prius-
 quam cognoscat puer. » Si autem et de Evangelio
 accipere oportet testimonium, Jesus necdum vir,
 sed adhuc infans, quia se exinaniverat fornicum servi
 accipiens (Philip. ii), proficiebat. Nemo autem pro-
 ficat, qui perfectus est: sed ille proficit qui indiget
 profectu. Ergo proficiebat ætate, proficiebat sapientia,
 proficiebat gratia apud Deum et apud homines.
 Nam si evacuaverat seipsum ad nos descendens et
 evacuans seipsum, resumpsit iterum ea de quibus se
 prius evacuaverat. Quid indignum est profecisse
 eum sapientia, profecisse ætate, profecisse gratia
 apud Deum et homines, et vera de eo esse ista quæ
 dicta sunt, « priusquam cognoscat puer bonum aut
 malum, » et ea quæ de eodem interposuimus? Sed
 dicit mihi aliquis: Etiam si potes illud de Salvatore
 intelligere dictum esse quia nesciat, et cætera is-
 tiusmodi quæ minora sunt, etiam si [et si] puerum
 eum accipias, nonne offendis ita sentiendo de unige-
 nito et primogenito universæ creaturæ; de eo, qui
 antequam conciperetur annuntiatus est, loquente
 Gabriele angelo: « Spiritus sanctus veniet super te,
 et virtus Altissimi obumbrabit te (Luc. i), » et aude
 dicere quia nesciat loqui? Quamobrem videbo si po-
 tero aliquid dignum de Salvatore in hoc loco af-
 ferre, quomodo quædam nesciens major sit, si ea
 ignoraverit quam si scierit. Utamur voce ejus, quo-
 modo sint aliqua, quæ nesciat. Respondit eis qui
 sibi dicebant: « Nonne in nomine tuo comedimus,
 et in nomine tuo bibimus, et in nomine tuo dæmo-
 nia eiecimus, et virtutes fecimus? Discedite a me,
 non novi vos (Matth. vii). » Putas ne hoc quod ait
non novi vos, minorem virtutem ejus approbat, an
 majorem atque mirabilem, quia malos periturosque
 nesciat? Scit enim ab his differentias, scit meliora,
 scit Dominus eos qui ejus sunt, et si quis ignorat,
 ignoratur. Igitur, ut constat, peccator ignoratur a Deo.
 Dicit mihi aliquis de auditoribus: Ostendisti quia
 nesciat peccatores Deus, ostendisti quia ignoret eos
 qui operantur iniquitatem, neque enim digni sunt
 agnitione ejus: quomodo approbabis magnum et
 gloriosum esse quod ab eo dictum est: *Nescio lo-
 qui?* Loqui humanum est, et elocutione semper uti-
 tur, verbi causa Hebræorum voce sive Græcorum,
 sive reliquorum sermone. Ergo si ascenderis ad Sal-
 vatorem et scieris eum in principio apud Deum Ver-
 bum, inspicere quia nesciat loqui, cum humanum sit
 hoc quod dicitur loqui? Sed ideo nesciat, quia sint
 majora quæ noverit. Si autem et angelorum linguas
 humanis comparaveris linguis, et scieris quia iste
 major sit etiam ab angelis, sicuti testatus de eo
 Apostolus in Epistola sua quam scribit ad Hebræos
 (Hebr. i), intelliges majorem eum angelorum etiam
 linguis fuisse, quando tantum Dei Verbum erat apud
 Patrem. Dicit ergo, et quodammodo accipit disci-
 plinam non magnorum, sed inferiorum ac mino-
 rum. Et sicut ego balbutire disco, violentiam mihi-
 metipsi faciens, quando cum parvulis loquor, neque
 enim scio, ut ita dicam, infantiliter loqui, et infra-

etis verbis jam grandævus cum pueris sermocinari : A Eodem modo et Salvator in magnificentia quidem gloriæ Dei, et in Patre consistens, non loquitur humana, nescit Phariseos [affari eos] qui deorsum sunt. Quando autem venit in corpus humanum, dicit in exordio : « Nescio loqui, quia juvenis ego sum : » juvenis, propter dispensationem; senex, juxta hoc quod primogenitus omnis creaturæ; juvenis, qui in consummatione jam sæculorum, et in extremum hujus vitæ tempus advenit. Dicit itaque : « Nescio loqui, » scio enim quædam majora loqui, scio quædam meliora isto sermone mortali. Vis me loqui terrestribus? nec dum assumpsi humanam fragilitatem; habeo eloquium tuum, Verbum tuum sum, tibi scio loqui, hominibus nescio loqui, quia juvenis sum. « Noli dicere : Juvenis ego sum, quoniam ad omnes quoscunque mittam te ibis. » Deinde commovit manum ad tangendum os ejus, ut ei det verba quibus eradicet imperia. Neque vero indigebat Salvator verbis, ut ea acciperet, quando erat in Patre, nullis in cælo dignis, quæ mererentur everti. Sed nunc accipit parva, deserens [Al., differens] majora paulisper. Atque ita ex hoc approbatur, sicuti alibi gloriose dixerat : « Nescio vos, quia operarii estis iniquitatis (Luc. xiii), » et nunc verba gloriose accepisse se, cum Deus sit, et juxta magnificentiam suæ dixisse gloriæ, « Nescio loqui, » id est, humana non novi. « Priusquam, inquit, te plasmarem in utero, novi te. » Si omnes novit Deus, quomodo quasi præcipuum a cæteris Jeremiæ dicit, « Novi te? » An eos tantum scit Dominus qui scientia ejus digni sunt, et cognoscit eos qui ejus sunt? indignos vero nescit neque Pater neque Filius, dicens : « Non novi vos. » Nos cum simus homines, si aliqua fuerimus præditi dignitate, alios nostra notitia dignos, alios judicavimus indignos; et quos scire nolumus, neque audire volumus, eos nescimus. Quid arbitraris de universitate Deo? Vult scire Pharaonem, vult Ægyptios nosse, sed indigni sunt notitia ejus; sed ipsi faciunt ut ignorentur. Scit autem Mosen, scit prophetas, et si quis similis eorum est. Multum te oportet laborare, ut nosci incipiaris a Deo. Et Jeremiam quidem priusquam plasmaret in utero, cognovit; alium vero de prophetis triginta annorum cœpit nosse, alium quadraginta. Sermones sunt ineffabiles de Salvatore et non magnopere quærendi; de Jeremia vero, eorum qui scientiam Scripturarum habent, auribus indigentes, quomodo dicat : « Priusquam te plasmarem in utero, novi te; et priusquam exires de vulva matris tuæ, sanctificavi te; » Deus sibi ipse sanctificat aliquos. Istum non exspectat ut sanctificet genitum, sed prius sanctificat quam e vulva egrediatur. Si ad Salvatorem, ut dixi, referas, non est malum dicere prius eum sanctificatum esse quam natum. Si de Domino intelligas, non solum antequam de vulva exiret sanctificatus est, sed infinito ante tempore sanctus semper fuit : hic vero antequam de utero exiret, sanctificatus est. « Prophetam in gentibus posui te. » Si de Jeremia quæris quomodo sit propheta in gen-

tibus positus, observa in consequentibus cum jubetur prophetare ad omnes gentes; nam istiusmodi superscriptio est quæ prophetavit Jeremias super omnes gentes Ælam, Damasci, Moab; et habebis quia prophetaverit ad omnes gentes juxta id quod dictum est : « Prophetam in gentibus posui te, » si tamen volueris hæc de Jeremia dicta sentire. Si autem intelligentiam ad Dominum transferas, iste vere inter universas gentes prædicavit. Est quippe sicut alia similia, sic et propheta, ut est princeps sacerdotum, ut est Salvator, ut est medicus; similiter et propheta est. Moses annuntians de eo non solum prophetam, sed admirabilem inter cunctos nominavit prophetam, dicens : « Prophetam ex fratribus vestris suscitabit vobis Dominus Deus : quasi me audiverit eum. Et erit, quicumque non audierit prophetam illum, interibit de populo suo (Deut. xviii). » Iste est propheta constitutus in gentibus, et accepit gratiam a Deo effusam in labiis suis, ut non solum cum præsens aderat corpore, sed etiam nunc cum adest virtute et spiritu, propheta ad omnes gentes, et prophetia sua ex toto orbe attrahat homines ad salutem. Quod autem dicit : « Extendit Dominus manum suam ad me, et tetigit os meum, et dixit ad me : Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te hodie super gentes, et regna eradicare. » Qui sic beatus est, ut regna multa, quæ Christo diabolus ostendit, regna dæmonum, regna peccati, eradicet, his qui ei dati sunt a Deo sermonibus. Scriptum est enim : « Ecce dedi sermones meos in os tuum, ecce constitui te hodie super gentes et regna eradicare. » Quomodo autem regna sunt plurima, plures sunt similiter et gentes; nec potest aliquid regnum dici, nisi quod sub se continet nationes. Verbi gratia dictum sit : Regnat fornicatio in homine peccatore, necesse est ut regnum fornicationis habeat gentes suas. Ipsum illud generale delictum avaritiæ et fraudis, quo vix aliquis immunis est, habet regnum suum, et sub regno uno multas possidet gentes, per plurimas scilicet species avaritiæ. Ob id opus est sermonibus Domini, ut istiusmodi regna cum suis gentibus evellantur. Salvator in Evangelio ostendit dicens : « Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur (Matth. xv). » Sunt quædam intrinsecus in animis nostris insita, quæ non plantavit cælestis Pater : omnes quippe cogitationes pessimæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias, plantationes sunt quas non plantavit cælestis Pater. Si autem vis scire cujus sit plantatio istiusmodi cogitatus, audi quia « inimicus homo hoc fecit, qui superseminavit zizanium in medio tritici. » Instat ecce Deus, instat diabolus, habentes semina. Si dederimus locum diabolo, inimicus homo superserit plantationem, quoniam non plantavit cælestis Pater, utique eradicandam. Sin autem, repulso diabolo, locum dederimus Deo, gaudens Deus super principale cordis nostri spargit semen suum. Nec aliquis æstimet Deum triste quiddam Jeremiæ præcepisse, qui constitutus sit ad eradica-

tionem regnorum et gentium. Bonitatis Dei istud indicium est, eradicare vitia per sermones, inimica cœlestibus regnis regna destruere, et bellantes cum sua gente evertere nationes, eradicare et subvertere. Est quædam ædificatio diaboli, est quædam ædificatio Dei. Quod super arenam exstruitur, diaboli est : super nullo enim stabili robustoque solidatur. Quod autem super petram ædificatur, hoc Dei est. Unde et his qui ejus sunt, dicitur : « Dei agricultura, Dei ædificatio estis (I Cor. III). » Super gentes et regna eradicare, et subvertere, et disperdere. » Si eradicatur aliquid et eradicatio ipsa non disperit, adhuc permanet quod evulsum est. Si subruitur domus, et lapides in ruina sunt integri, dissipata est domus, non tamen perdita. Opus est igitur benignitate Dei ut et eradicatio ipsa et subversio tota dispereat. Diligentius lege quomodo eradicata perdantur. « Paleas autem comburet igni inexstinguibili » Et : « Ligate manipulos zizaniorum, et tradite eos igni. (Matth. III). » Sic ea quæ sunt eradicata dispereunt. Si autem vis scire quomodo et subversio redigatur in nihilum, quomodo ædificationis pessimæ materia in pulverem comminuat, domus ea quæ propter lepram distribui jubetur (Levit. XIV), cum fuerit pulvis effecta, extra civitatem projicitur, ut ne lapis quidem ex ea residuus sit, juxta quod scriptum est : « Similiter ut lutum platearum delebo eos (Psal. XVII). » Oportet quippe penitus interire malitiam. Subversum est aliquid, lapides quoque illi qui destructi sunt, conterantur, ne ad aliam ædificationem, quam diabolus concinnare potest, assumi valeant. Quid mihi prodest, si non pro eis quæ eradicata et suffossa sunt, meliora in me plantentur atque ædificentur. Propterea Dei verba primum faciunt, quod necesse est, eradicant, destruunt, perdunt, et post hæc ædificant atque plantant. Observavimus semper in Scripturis sacris, primum ea quæ videntur tristia nominari, deinde ea quæ hilariora sunt, secundo dici : « Ego occidam, et ego vivificabo (Deut. XXXII). » Non dixit prius, Ego vivificabo, et postea, occidam. Impossibile enim quod semel vivificabit Deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidi, sed : « Ego interficiam et ego vivificabo. » Quem interficiam ? Paulum proditorem, Paulum persecutorem ; et vivificabo, ut fiat Paulus apostolus Christi Jesu. Primum est, ut mala auferantur a nobis : non potest in loco ædificationis malæ ædificare Dominus. « Quæ enim participatio justitiæ et iniquitatis ? Quæ communicatio luci ad tenebras ? » Oportet malitiam ex imis sedibus eradicari : oportet ædificationem pessimam ab animis nostris penitus auferri, ut postea sermones Dei ædificent atque plantent

« Et factum est verbum Domini ad me, dicens : « Quid tu vides, Jeremia ? Et dixi : Virgam vigilantem ego video. Et dixit Dominus ad me : Bene vidisti, quia vigilabo ego super verbo meo ut faciam illud. » (Hieron.) Pro virga vigilante Septuaginta baculum nucem transtulerunt. Laborandum igitur nobis est ut breviter Hebræam etymologiam

A Latinus lector intelligat. *ἡ νύξ* dicitur ; *vigilia* autem vel *vigil* sive *vigilare* appellatur *ἡ νύξ*. Unde et in posterioribus pardus vigilans hoc nomine ponitur. Ab eo igitur quod dicitur *νύξ*, propter verbi similitudinem ad *vigiliæ* intelligentiam nomen allusit. Quod quidem et in Daniele juxta Theodotionem scriptum est, ut de arboribus *σχινοῦ καὶ πλινοῦ*, *ilice* videlicet et *lentisco*, scissio atque serratio adulteris presbyteris decernatur. Alioquin et in principio Geneseos a viro, qui dicitur *ἄνθρωπος*, mulier appellatur *ἡ νύξ* quasi quædam virago, eo quod de viro sumpta sit. Pro baculo nucæ, virgam vigilantem, Aquila et Symmachus : Theodotio vero, amygdaliam, transtulerunt. Vigilat autem virga, cuncta populi considerans, ut percussat et corripiat delinquentes. Unde et Apostolus scribit peccantibus : « Quid vultis ? in virga veniam ad vos, an in charitate et spiritu mansuetudinis ? » (I Cor. IV.) Ista est virga vel baculus, de qua et David loquitur : « Virga tua et baculus tuus, ipsa me consolata sunt (Psal. XXII). Pulchreque posuit, « consolata sunt. » Ad hoc enim Dominus corripit, ut emendet. Et quomodo nux sive amygdalum amarissimam habet corticem, et testa durissima cingitur, ut detractis austerioribus et duris fructus dulcissimus reperiat : sic omnis correptio et labor continentis, amara quidem videtur ad præsens, sed fructus parit dulcissimos. Unde et vetus illa sententia est : Litterarum radices amaræ, fructus dulces. Quidam virgam vigilantem atque nucem intelligunt Dominum, de quo dicit Isaias : « Exiit virga de radice Jesse (Isa. XI). » Unde et virga Aaron, quæ putabatur emortua, in resurrectione Domini floruisse narratur.

« Et factum est verbum Domini secundo ad me, « dicens : Quid tu vides ? et dixi : Ollam succoensam « ego video, et faciem ejus a facie aquilonis. Et « dixit Dominus ad me : Ab aquilone aperientur « (sive exardescant) malæ super omnes habitatores « terræ. » (Hieron.) Quibusdam gradibus, peccantibus tormenta tribuantur, ut paulatim veniant ad salutem. Qui noluerint percussente virga emendari, mittuntur in ollam aream atque succoensam : de qua plenius scribit Ezechiel, quæ a facie aquilonis accenditur, Babyloniam regem significans et urbem Jerusalem. Pulchreque infertur : « Ab aquilone exardescant mala super omnes habitatores terræ, » vel terræ Juda, vel certe universæ terræ. De quibus et in Apocalypsi scriptum est : « Væ super omnes habitatores terræ. » Sancti enim non sunt habitatores terræ, sed adventæ et peregrini ; quorum unus dicit : « Advena ego sum super terram et peregrinus, sicut omnes patres mei (Psal. XXXVIII). » Et alius : « Parvi sunt et pessimi dies mei, quibus ego peregrinor in terra (Gen. XLVII). » Unde et Petrus Catholicam Epistolam scribit adventis atque peregrinis Ponti, Galatiæ et Cappadociæ. Et juxta mysticos intellectus Salomon loquitur : « Aquilo, ventus durus. » (Mauvæ.) Nominem autem dexter vocatur, quia cum per se durus sit sinister, et cervice durissima, jugum Dei nolit

recipere, ab his qui ejus obriguere frigore et calorem fidei perdidit: qui ponunt dulce amarum et amarum dulce: qui ponunt lucem tenebras et tenebras lucem. Et nullus est qui fumi hujus acumen effugiat. Nemo enim absque peccato, nec si unius diei fuerit vita ejus. Unde de hac olla in libro Job (*Job. iv*), ubi Dominus loquitur ad ipsum Job de factura Leviathan, ita legitur: « De naribus ejus procedit fumus, sicut ollæ succensæ atque ferventis. Halitus ejus prunas ardere facit, et flamma de ore ejus egreditur. » (*Greg.*) Olla enim succenditur, cum mens humana maligni hostis suasionibus instigatur. Olla autem fervet cum jam etiam per consensum in desideriis pravæ persuasionis accenditur. Et tot undas quasi fervendo projicit, per quod se suis nequitias [per quot se nequitias] usque ad exteriora opera extendit. Hunc namque carnalis conscientia, id est ollæ, fervorem, ex Leviathan fumo venientem, præsens propheta conspexerat, cum dicebat: « Ollam succensam ego video, et faciem ejus a facie aquilonis. » Ab aquilonis etenim facie humani cordis olla succenditur, cum per instigationem adversarii illicitis desideriis inflammatur. Ille namque qui ait: « Ponam sedem meam ad aquilonem, et ero similis Altissimo (*Psal. xiv*), » mentem quam semel ceperit malignis persuasionis suæ flatibus, quasi suppositis ignibus, accendit, quatenus non contenta præsentibus indesinenter per desideria æstuet ut alia contemnenda appetat, alia adepta contemnat: ut modo suis compendiis inhiat, modo alienis commodis etiam cum proprio detrimento contradicat, modo carnis illecebris satisfaciat, modo quasi in quodam culmine per cogitationis superbiam raptâ, carnali cura postposita, totam se in typo [*Al., typho*] elationis attollat. Quia ergo cor per varia desideria ducitur, quod instigatione Leviathan istius inflammatur, recte ejus fumus succensæ et ferventi ollæ similis esse perhibetur: quia per tot se fervores afflata ejus tentationibus conscientia erigit, per quot intra se cogitationes intumescit. Quod verbis aliis adhuc veritas apertius exsequitur, dum subjungit: « Halitus, inquit, ejus prunas ardere facit. » Quid enim prunas, nisi succensas in terrenis concupiscentiis reproborum hominum mentes appellat? Ardent enim cum quodlibet temporale appetunt, quia nimirum urunt desideria, quæ quietum vel integrum esse animum non permittunt. Toties igitur Leviathan halitus prunas accendit, quoties ejus occulta suggestio humanas mentes ad delectationes illicitas pertrahit: alias namque superbæ, alias invidiæ, alias luxuriæ, alias avaritiæ facibus inflammat. Superbiæ quippe facem menti Evæ supposuit, cum hanc ad contemnenda verba Dominicæ jussionis instigavit (*Gen. iii*). Invidiæ quoque flamma Cain animum succendit, cum de accepto fratris sacrificio doluit, et per hoc usque ad fratricidii facinus pervenit (*Gen. iv*). Luxuriæ facibus cor Salomonis exussit, quem tanto mulieribus amore subdidit, ut usque ad idolorum venerationem deductus, dum carnis delectationem se-

queretur, conditoris reverentiæ oblivisceretur (*III Reg. xxi*). Avaritiæ quoque igne Achab animum concremavit, cum cum ad appetendam alienam vineam impatientibus desideriis impulit, et per hoc usque ad reatum homicidii pertraxit (*III Reg. xxi*). Tanto igitur Leviathan iste halitu in prunis flat, quanto adaisu suggestionis occultæ humanas mentes ad illicita inflammat. Unde et bene mox subditur: « Et flamma de ore ejus egreditur. » Flamma quippe oris ejus est ipsa instigatio occultæ locutionis. Pravæ enim suasionis verba ad uniuscujusque animum facit; sed flamma est quod de ore ejus egreditur, quia ardet in desideriis animus cum ejus suggestionibus instigatur. Hæc quotidie suggerit, hæc usque ad præsentis vitæ terminum suggerere non desistit.

B Sed tunc se nequius dilatât, cum per illum damnatum hominem veniens, in hujus mundi se gloria apertius ostentat. Tunc ab ejus naribus vastior fumus procedit, quia humana corda, signorum ejus admirationibus territa, amplius instigatio percussa. Tunc ejus halitus ardere vehementius prunas facit, quia reproborum mentes, quas jam calentes amore gloriæ temporalis invenerit, suggestionis suæ flatibus usque ad nequitiam exercendæ crudelitatis incendit. Tunc de ore ejus flamma egreditur, quia quidquid per se, quidquid per prædicatores suos loquitur ignis est quo infructuosa ligna concremantur. Igne autem terrenæ concupiscentiæ eorum mens tangitur, qui nequaquam fieri pretiosa metalla concupiscunt. Qui ergo oris ejus non vult flamma affici,

C juxta veri doctoris sententiam, non lignum, seuum, stipula, sed aurum, argentum et pretiosus lapis curet inveniri, quia tanto ignis suasionis illius amplius incendit, quanto se ei ad consentiendum molliorem quisque præbuerit. Sed qui nulla ratione conceditur, ut mens in hac corruptibili carne posita nequaquam suasionis ejus ardore tangatur, restat ut malignis flatibus adusta, ad orationis operam se sine cessatione convertat. Flammam quippe suggestionum illius exstinguit citius unda lacrymarum.

« Quia ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum aquilonis, ait Dominus: et venient et ponent unusquisque solum suum in introitu portarum Hierusalem, et super omnes muros ejus in circuitu, et super universas urbes Judæ. Et loquar judicia mea cum eis super omni malitia eorum, quia dereliquerunt me, et libaverunt diis alienis, et adoraverunt opus manuum suarum. » (*Hieron.*) Nulli dubium multas gentes et singularum gentium reges Babylonio regi fuisse subjectos: qui obsessi Jerusalem, posuerunt in circuitu et maxime in exitibus portarum thronum suum atque tentoria, ne quis eorum qui clausi erant posset erumpere, et non solum Jerusalem, sed et omnes urbes Judææ simili ostensione vallatas. Cumque, ait, capta fuerit civitas, tunc loquar ad eos recta mea fuisse judicia, et recepisse singulos quod merebantur: non pro cæteris vitiis quibus subjacet humana conditio, sed maxime pro idololatria, per quam deserentes me, adorave-

omnem hæreticorum perditionem penitus spernans. A non differt conferre Ecclesie ministris. De quo et sequitur :
De quo et in Proverbiis Sapientia hortatur, dicens :
« Fili, audi me, et attende verbis oris mei, ne abstrahatur mens tua in viis illius, neque decipiaris sermone ejus. Multos enim vulneratos dejecit, et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Via inferi domus ejus, penetrantes interiora mortis (Prov. vii.) »

« Honora patrem tuam, et gemitum matris tuæ ne obliviscaris; memento quoniam nisi per illos natus non fuisses; et retribue illis, quomodo et illi tibi. » Scipius commendat honorem parentum, quoniam illud mandatum primum est in repromissione. Unde et Paulus docet viduas, quæ filios et nepotes habent, ut discant primum domum suam regere, et mutuum vicem reddere parentibus: hoc enim acceptum est coram Deo. Aliiter autem: Deum Patrem recta fide, et bonis operibus honorare debemus; et gemitum matris Ecclesie, quæ nos parturiendo multum laboravit, non oblivisci, quoniam non, nisi per illos, Christiani fuisset, et in numero filiorum Dei non computaremur. Omnia enim bona justa et sancta, quæ nobis fecerunt, cum gratiarum actione recipere, et laudem condignam illis referre debemus. Cui etiam sensui sequentia videntur astipulari.

CAPUT X.

De timore Dei et sacerdotibus honorandis, eisque primitias offerendas.

« In tota, inquit, anima tua time Deum, et sacerdotem illius sanctifica, in omni virtute tua dilige eum qui te fecit: et ministros ejus non derelinque. » Timorem ergo atque amorem Dei in honorificentia ministrorum ejus probare debemus; quia ipse dixit in Evangelio: « Qui vos honorat, me honorat; et qui vos recipit, me recipit; qui autem vos spernit, me spernit (Matth. x.). » Sed quia honor aliquando necessitatem præbitionem et solatorum subsidia significat, subjungit:

« Honora Deum ex tota anima tua, et honorifica sacerdotes, et purga te cum brachiis. » Unde Dominus discipulis suis ait: « Dignus enim operarius cibo suo. In quacumque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit: et ibi manete donec exeat (Matth. x.). » Hinc et Apostolus ait: « Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere (II Tim. ii.). » Et item: « Quis, inquit, militat suis stipendiis unquam? Quis plantat vineam, et fructus ejus non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat (I Cor. ix.)? » Et post pauca: Si nos, ait, vobis spiritualia seminavimus, magnum est si carnalia vestra metamus? » Et rursus: « Nescitis, inquit, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt? et qui altari deserviunt, cum altari participant? Ita et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere (Ibid.). » Purgat se cum brachiis, qui de labore manuum suarum eleemosynam tribuit egenis, et de fructibus suis decimas atque primitias

PATROL. CIX.

non differt conferre Ecclesie ministris. De quo et sequitur :

« Da illis partem sicut mandatum est tui primitiarum et purgationis, et de negligentia tua purga te cum paucis. » Primitiarum et decimarum atque oblationum diversarum oblationes, quæ Dominus in lege jussit offerri, ad sacerdotum et levitarum usum pertinebant. Dicente Domino ad Aaron et ad filios ejus: « Omnes primitias sanctuarii, quas offerunt filii Israel Domino, tibi dedi et filiis ac fratribus tuis jure perpetuo. Pactum salis est sempiternum coram Domino tibi ac filiis tuis. Dixitque Dominus ad Aaron: In terra eorum nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego pars et hæreditas tua in medio filiorum Israel; filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis, ut non accedant ultra filii Israel ad tabernaculum, nec committant peccatum mortiferum, solis filiis Levi mihi in tabernaculo servantibus, et portantibus peccata populi, legitimum sempiternum erit in generationibus vestris. Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quæ in usus eorum et necessaria separari (Num. xviii.). » Quibus non solum primitiarum et decimarum donatio delegata est, sed etiam hostiarum et victimarum, quæ Domino offerebantur in ejus usus concessus est. Unde dicit, et primitiarum, et purgationis partem ministris Dei dandam. Quia ipsi peccata portant populi et orant pro eis. Quod autem subjungitur:

« Et de negligentia tua purga te cum paucis, » ostendit quod oblatio, quæ ex humili mente et pura dilectione Deo offertur, licet parva sit quantitate, multorum delictorum negligentias purgat. De quo scriptum est: « Charitas operit multitudinem peccatorum (I Petr. iv.). » Et Psalmista: « Sacrificium, inquit, Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum, Deus, non despicias (Psal. l.). » Unde in Evangelio ipse Dominus duo æris minuta paupercula viduæ non sorevit, sed grater accepit (Marc. xii.)

« Datum brachiorum tuorum, et sacrificium sanctificationis offeres Domino et initia sanctorum, et pauperi porrige manum tuam, ut perficiatur propitiatio, et benedictio tua: gratia dati in conspectu omnis viventis. » Sicut superius per collationem oblationum, quæ ministris Dei offeruntur, purgationem sponddit offerentibus, ita et nunc per eleemosynarum largitionem, quæ ex justo labore pauperibus tribuntur, veniam peccatorum, et benedictionis gratiam benignis et misericordibus promittit. Quia sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum. Unde ipsa Veritas in Evangelio ait: « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. xi.). » Sane sciendum quod qui sceleratissime vivunt, nec curant talem vitam moresque corrigere, et inter ipsa facinora et flagitia sua eleemosynas frequentare non cessant, frustra illi sibi blandiuntur; quoniam Dominus ait: « Date eleemosynam,

et ecce omnia munda sunt vobis. » Hoc enim quam late pateat non intelligunt, sed ut intelligant, attendant quibus dixerit. Nempe in Evangelio sic scriptum est : « Cum loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus, ut pranderet apud se. Et ingressus recubuit. Pharisæus autem cepit intra se reputans dicere, quare non baptizatus esset ante prandium. Et ait ad illum Dominus : Nunc vos Pharisæi quod deforis est calicis et catini mundatis : quod autem intus est vestrum, plenum est rapina et iniquitate. Stulte, nonne qui fecit id quod deforis est, etiam id quod de intus est fecit? Verumtamen quod superest, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis (Luc. xi). » Itane hoc intellecturi sumus, ut Pharisæis non habentibus fidem Christi, etiam si non in eum crediderint, nec renati fuerint ex aqua et Spiritu sancto, munda sint omnia : tantum si eleemosynas dederint, sicut isti eas dandas putant? cum sint immundi omnes, quos non mundat fides Christi. De qua scriptum est : « Mundans fide corda eorum. » Et dicat Apostolus : « Immundis autem et infidelibus nihil est mundum, sed polluta sunt eorum et mens, et conscientia (Tit. i). » Quomodo ergo omnia Pharisæis munda essent, si eleemosynas darent, et fideles non essent? Aut quomodo fideles essent, si in Christum credere, atque in ejus gratia renasci noluissem? Et tamen verum est quod audierunt : « Date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. » Qui enim vult ordinate dare eleemosynam, a seipso debet incipere, et eam sibi primum dare. Est enim eleemosyna opus misericordiæ; verissimeque dictum est : « Miserere animæ tuæ placens Deo (Eccle. xxx) : » propter hoc renascimur, ut Deo placeamus, cui merito displicet quod nascendo contraximus. Hæc enim est prima eleemosyna, quam nobis dedimus, quoniam nosmetipsos miseros per miserantis Dei misericordiam requisivimus justum iudicium ejus confitentes, quo miseri effecti sumus. De quo dicit Apostolus : « Iudicium quidem ex uno in condemnationem (Rom. v) ; » et magnæ charitati ejus gratias agentes, de qua idem ipse dicit gratiæ prædicator : « Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est (Ibid.) : » ut et veraciter de nostra miseria judicantes, et in Dei charitate qua donavit ipse se diligentes, pie recteque vivamus, quod iudicium et charitatem Dei cum Pharisæi præterirent, decimabant tamen propter eleemosynas quas faciabant, etiam quæque minutissima fructuum suorum; et ideo non dabant eleemosynam a se incipientes, secumque prius misericordiam facientes; propter quem dilectionis ordinem dictum est : « Dilige proximum tuum sicut teipsum (Mat. xii). » Cum ergo increpasset eos, quod forissecus se lavabant, intactos autem rapina et iniquitate pleni erant; admonens quamdam eleemosynam, quam sibi homo debet, primum dare, et interiora mundare : « Verumtamen, inquit, quod superest, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis. » Deinde ut ostenderet

A quid admonuisset, et quid ipsi facere non curarent, ne illum putarent eorum eleemosynas ignorare : Sed « Væ vobis, inquit, Pharisæis. » Tanquam diceret : Ego quidem communi vos eleemosynam dandam, per quam vobis munda sunt omnia; sed væ vobis, qui decimatis mentham, et rutam, et omne olus : has enim novi eleemosynas vestras, ne de illis me nunc vos admonuisse arbitremini; et præteritis iudicium et charitatem Dei, qua eleemosyna possitis ab omni inquinamento interiore mundari, ut vobis munda essent et corpora, quæ lavatis, hoc est enim omnia, et interiora scilicet et exteriora. Sicut alibi legitur : « Mundate quæ intus sunt, et quæ foris sunt munda erunt : » sed ne istas eleemosynas, quæ sunt de fructibus terræ, respicisse videretur : « Hæc, inquit, oportuit facere, iudicium et charitatem Dei : et illa non omittere (Matth. xxiii, et Luc. xi), » id est eleemosynas fructuum terrenorum. Non ergo se fallant, qui per eleemosynas quamlibet largissimas fructuum suorum, vel cujusconque pecuniæ impunitatem se evadere existimant in facinorosa immunitate ac flagitiorum nequitia permanendo. Non solum enim hæc faciunt, sed ita diligunt, ut in eis semper optent (tantum si possint impune) versari : « Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam; et qui odit animam suam, non est in eam misericors, sed crudelis. » Diligendo eam quippe secundum sæculum, odit eam secundum Deum. Si ergo vellet ei dare eleemosynam, per quam munda essent illi omnia, odisset eam secundum sæculum, et diligeret secundum Deum. Nemo autem dat eleemosynam quamlibet, nisi inde det, unde ab illo accipiat qui non eget. Et ideo dictum est : « Misericordia ejus præveniet me (Psal. lxxviii). »

CAPUT XI.

Pro defunctis ut consolatio tribuatur plorantibus.

« Et mortuo non prohibeas gratiam. Non desis plorantibus in consolatione, et cum lugentibus ambula. » Quod ad eleemosynarum donationem pertineat hoc quod sepultura mortuis præbatur, Tobias patriarcha actibus suis insinuat. De quo Scriptura refert, quod in captivitate Assyriorum positus, pergeret per omnem cognitionem suam, et consolaretur eos, divideretque unicuique prout poterat de facultatibus suis. Esurientes alebat, nudisque vestimenta præbebat, et mortuis atque occisis sepulturam sollicitus exhibebat. Sed si mortuam carnem eleemosyna est sepelire, multo magis hominem vivum in tribulatione consolari atque solatis subvenire. Unde Paulus ait : « Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus (Rom. xii). » Quod et se fecisse attestatur, dicens : « Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » Factus sum infirmus, ut infirmos lucrificarem : omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos (II Cor. x). Unde et sequitur :

« Non te pigeat visitare infirmum, ex his in dilectione firmaberis. » Probatio quoque dilectionis exhibitio est operis. De quo et Joannes dicit : « Qui

habuerit substantiam mundi, et viderit fratrem suum A
 necesse habere, et clauserit viscera sua ab eo, quomodo
 charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus
 verbo nec lingua, sed opere et veritate. » Sed quia
 nemo potest perfecte peccatum devitare, et operibus
 iustitiae deservire, nisi qui sperat se quotidie de hoc
 mundo migrare. Qui enim considerat qualis est in
 morte, semper fit timidus in operatione, atque unde
 in oculis suis jam quasi non vivit, nil quod transit
 appetit, cunctis presentis vitae desideris contradicit,
 et pene mortuum se considerat, quia moriturum
 miserie ignorat. Perfecta enim vita est mortis imitatio,
 quam dum iusti sollicite peragunt, culparum laqueos
 evadunt. Unde subiungitur :

In omnibus operibus tuis memorare novissima
 tua, et in aeternum non peccabis. » Hoc tamen de
 omni peccato non dicit : quia « non est homo super
 terram qui faciat bonum, et non peccet. » Et Joannes
 : « Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus,
 ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est
 (I Joan. 1). » Sed de quoniam hoc vult peccato
 intelligi? Utique de eo quod ducit ad mortem. De
 quo Joannes dicit : « Omnis qui natus est ex Deo,
 non facit peccatum, quia semen ejus in ipso manet,
 et non potest peccare, quia ex Deo natus est (I Joan.
 3). » Quod ait, « qui natus est ex Deo, non peccat, »
 certum quoddam peccatum intelligit, quod non potest
 admittit homo, qui ex Deo natus est ; et tale
 peccatum est illud, ut si quisquam hoc admisit, confirmet
 caetera. Si quis autem hoc non admisit, solvat
 caetera. Mandatum enim Christi, dilectio vocatur :
 per hanc dilectionem peccata solvuntur, haec si non
 teneatur, et grave peccatum est, et radix omnium
 peccatorum.

CAPUT XII.

Non litigandum cum potente.

(CAP. VIII.) « Non litiges cum homine potente, ne
 forte incidas in manus illius. » Hominem potentem
 forsitan hic superbum vult intelligi, adversus quem
 contendere non est utile. Unde in Proverbiis scriptum
 est : « Ne respondeas stulto juxta stultitiam suam,
 ne efficiaris ei similis (Prov. xxvi). » Inter
 superbos enim semper jurgia sunt. Servum autem
 Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad
 omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem
 qui resistunt veritati.

« Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra
 te constituat litem tibi : multos enim perdidit aurum
 et argenteum : et usque ad cor regum extendit
 et convertit. » Periculosum est ergo cum eo litem
 agere qui terrenis lucris atque avaritiae aestibus
 probatur anhelare ; quia inde oriuntur invidiae,
 contentiones, odium, homicidium, et caetera hujusmodi
 flagitia quae mergunt homines in interitum et perditionem.
 « Radix namque omnium malorum est cupiditas :
 quam quidam appetentes erraverunt a fide, et
 inseruerunt se doloribus multis (I Tim. vi). » Nec
 non et corda regum ejusmodi pestis saepe polluens

A convertit utique ad perversitatem judicii, quia
 mura excæcant oculos sapientium, et mutant verba
 justorum. Proinde Dominus hortatur cavere ab omni
 avaritia, et docet discipulos suos, dicens : « Audistis
 quia dictum est : Oculum pro oculo, et dentem pro
 dente. Ego autem dico vobis non resistere malo ; sed
 si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam,
 præbe illi et alteram. Et ei qui vult tecum
 judicio contendere, et tunicam tuam tollere,
 dimitte ei et pallium ; et quicumque te angariaverit
 mille passus, vade cum illo et alia duo. Qui
 petit a te, da ei ; et volenti mutuari a te
 ne avertaris (Math. v). »

« Non litiges cum homine linguato, et non strues
 in ignem illius ligna. Non communices homini
 docto, ne male de progenie tua loquatur. » Contra
 eam qui indiscretus est verbis, stultum est
 contendere, ubi non ratio, sed furor dominatur.
 Similiter et cum imprudenti disputare inutile
 est, quia facilis est ad proferendum contumeliam.
 Nam hæc duo testimonia licet ad omnes
 pertineant, insipientes et praviloquos,
 tamen specialiter videantur denotare
 hæreticos, de quibus alibi scriptum est : « Sub
 lingua eorum labor et dolor, et venenum
 aspidum sub labiis eorum. Quorum os
 maledictione et amaritudine plenum est,
 veloces pedes eorum ad offendendum
 sanguinem (Psal. xiii). » Cum his ergo
 sermocinari et communicare perniciosum est,
 quia polluta est mens eorum et conscientia,
 et sermo eorum ut cancer serpit : errantes,
 et in errorem mittentes. Unde Apostolus
 jubet stultas et sine disciplina
 questiones devitare ; similiter et profana
 et inaniloqua, quae multum proficiunt
 ad impietatem ; et Tito scripsit, ut
 hæreticum hominem post unam et
 secundam correptionem devitaret,
 sciens quia subversus est, qui ejusmodi
 est, et deliquit proprio judicio
 condemnatus (Tit. iii). Iste enim de
 progenie nostra male loquitur, quando
 blasphematur Christianam religionem
 et catholicam fidem ; sed solis
 blasphemis sua nocet blasphemia,
 quia omnia munda mundis,
 coinquinatis autem et infidelibus
 nihil mundum. Contententur
 quidem se nosse Deum, factis
 autem negant, cum sint abominati
 et incredibiles, et ad omne opus
 bonum reprobi.

« Ne despicias hominem avertentem se a peccato,
 neque impropere ei ; memento quoniam omnes
 in correptione sumus. » Magis
 condecet Christianum compati
 proximo, quam impropere lapsi,
 quia incertum est apud unumquemque
 ad quem finem perducat actus
 suos, nec scire poterit quid
 sibi ventura pariet dies. Unde
 Paulus præmonet dicens : « Itaque
 qui se existimat stare, videat
 ne cadat (I Cor. x). » Et item :
 « Tu autem, inquit, quid
 judicas fratrem tuum ? aut tu
 quare spernis fratrem tuum ?
 Omnes enim stabimus ante
 tribunal Christi (Rom. xiv). »
 Itaque unusquisque nostram
 pro se rationem reddet Deo.
 Hinc est quod Dominus legitur
 in Evangelio publicanos et
 peccatores recepisse, et
 manducasse cum illis ; et
 mulierem meretricem cum
 lacrymis pedes ejus rigantem
 a peccatis absolvisse : qui et
 Phariseis murmurantibus respon-

ait : « Euntes discite quid sit, Misericordiam volo et non sacrificium : non enim veni vocare justos, sed peccatores (*Matth. ix*). » Et alibi : « Gaudium est, inquit, in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justos, qui non indigent pœnitentia (*Luc. xv*). »

« Ne spernas hominem in sua senecta : etenim ex nobis senescunt. » Hoc considerans Ecclesiastes ait : « Vanitas vanitatum et omnia vanitas (*Eccles. i*). » Et item : Vidi, inquit, quæ sunt sub sole : et ecce universa vanitas et afflictio spiritus (*Ibid.*). » Et post aliquanta : « Omnia, ait, tempus habent, et suis spatiis transeunt universa sub cœlo. » Hinc beatus martyr Cyprianus in libro ad Demetrianum de mortalitate eleganter dixit : « Hæc sententia mundo data est ; hæc Dei lex est, ut omnia orta occidant, et aucta senescant, et infirmentur fortia, et magna minuantur. » Nam cum olim ultra octingentos et nongentos annos vita hominum longæva proederet, vix nunc possit ad centenarium numerum pervenire. Canos videmus in pueris, capilli deficiunt antequam crescant ; nec ætas in senectutem desinit, sed incipit a senectute : sic in ortu suo ad finem nativitas properat. Sic quodcumque nunc nascitur, mundi ipsius senectute degenerat, ita ut nemo mirari debeat singula in mundo cœpisse deficere quando totus ipse jam mundus in defectione sit et in fine.

CAPUT XIII.

De mortuo inimico non esse gaudendum, scientes quod omnes morimur.

« Noli de mortuo inimico tuo gaudere, sciens quoniam omnes morimur : et in gaudium nolumus venire. » Subauditur, inimicorum nostrorum. Si enim secundum Domini mandatum diligimus inimicos nostros, et bene facimus his qui oderunt nos, nullo modo de eorum casu possumus lætari. De quo et alibi Scriptura nos prohibet, dicens : « Ne læteris in alterius casu (*Prov. xvii*), » sed eorum vice condolentes, sicut nostram ita et illorum ruinam dedemus. Mortis enim occasus omnibus communis est ; et ideo sicut nos nolumus in gaudium inimicorum nostrorum incidere, ita nec ipsi de eorum interitu debemus gaudere ; sed illius sententiæ semper memores esse, qua dictum est : « Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris (*Tob. iv*). » Nec non et illius Domini præcepti, quo ait : « Omnia quæcumque vultis ut faciant vobis homines, eadem vos facite illis (*Matth. vii* ; *Luc. vi*). »

« Ne despicias narrationem presbyterorum sapientium ; et in Proverbiis illorum conversare ; » ab ipsis enim disces sapientiam et doctrinam intellectus, et servire magnatis sine querela. » Recte admonet ecclesiasticum populum, ut subditus sit sanis doctoribus, et assiduus maneat in doctrina illorum, quia inde perveniet ad intellectum sapientiæ, et ad moralitatem disciplinæ. Unde Paulus Timotheo præcepit, dicens : « Dum venio, attende lectioni, exhortationi et doctrinæ ; in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Attende tibi

et doctrinæ : insta in illis. Hoc enim faciens, et temetipsum salvum facies, et eos qui te audiunt (*I Tim. iv*). » Boni enim magistri non aliud docent quam quod ipsi a bonis præceptoribus perceperunt, quod etiam a summo magistro ad eorum notitiam pervenit. Sicut Ecclesiastes ostendit, dicens : « Verba sapientium ut stimuli, et quasi clavi in altum defixi (*Eccle. xii*) : » quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno. Hinc et iosa sapientia hortatur adhuc, dicens :

« Non te prætereant narratio seniorum ; ipsi enim didicerunt a patribus suis : quoniam ab ipsis disces intellectum, et in tempore necessitatis dare responsum. » Sic et apostolus Petrus admonet, dicens : « Dominum autem Jesum Christum sanctificate in cordibus vestris, parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis, est spe (*I Pet. iii*). » Condecet enim servum Dei diligenter et caute ea a magistris discere, quæ ipse postmodum aliis prudenter et salubriter possit proferre, ne forte, si ille prius piger et segnis sit ad meditandum, postea aliis inveniatur inutilis ad docendum.

« Ne incendas carbones peccatorum arguens eos, » et ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum. » Cautus esse debet qui aliis disciplinam adhibet, ne forte per nimietatem correptionis pejor fiat irritatus animus delinquentis, vel ne ipse læsus gravetur peccatis alienis. Unde Apostolus Galatas admonet, ut illum qui præoccupatus fuerit aliquo delicto, hi qui spirituales sunt instruant in spiritu lenitatis, considerantes seipsum, ne et ipsi tententur (*Galat. vi*). Hinc et in Deuteronomio Dominus jubet eura qui cum amico in silvam ad incidendum ligna ierit, si securis effugerit manum, et vulneraverit proximum, is qui percussit proximum, fugiat ad unam urbium illarum, quæ refugis deputatæ sunt, et ibi ab ultore sanguinis proximi illæsus servetur (*Deut. xix*). Ad silvam cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur ; et simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione resecamus ; sed securis manum fugit, cum sese increpatio plus quam necesse est in asperitatem pertrahit, ferrumque de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior excedit, et amicum percutiens occidit, qui auditorem suum prolata contumelia ab spiritu dilectionis interfecit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio plus quam debuit addicit. Sed is qui incaute lignum percudit, et proximum exstinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat. Quia si ad pœnitentiæ lamenta conversus in unitate sacramenti sub spe, fide et charitate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur, eumque exstincti proximus, et cum invenerit, non occidit. Quia cum districtus iudex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium junxit, ab eo procul dubio vindictam de culpæ reatu non expetit, quem sub ejus venia spes, fides

et charitas abscondit : citius ergo culpa dimittitur, A
quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

CAPUT XIV.

De vitandis malis dictis, factis, cogitationibus per
auxilium Dei.

« Ne contra faciem stes contumeliosi, ne sedeat
« quasi insidiator ori tuo. » Contumeliosum bene
possumus accipere hæreticum, qui semper verba
nostra querit subvertere, et ad nequitiam sensus sui
pertrahere, proinde hujus collocutio perniciosa est,
et ideo omnino fugienda, sicut in Proverbiis Sapien-
tia hortatur, dicens : « Fili mi, si te lactaverint pec-
catores, ne acquiescas (Prov. 1). » Et item : « Fili
mi, ne ambules cum eis; prohibe pedem tuum a
semitis eorum. Pedes enim eorum ad malum currunt,
et festinant ut effundant sanguinem (Ibid.). »

« Noli fenerari homini fortiori te; quod si fenera-
« veris, tanquam perditum habe. » Fortiorem hic
non viribus validum, sed elatione tumidum nuncupat,
cui prohibet fenus tribuere; quia non laudat cum
eo amicitias jungere. Superbo itaque, hoc est, hære-
tico communicare, injuriæ magis incrementum est,
quam quietis emolumentum; et ideo in omni re
magis devitandum est ejus consortium, quam ali-
cujus lucri aut eloquentiæ per eum appetendum ad-
miniculum; perdit enim fenus, qui ingrato tribuit;
et minuit substantiam, qui perverso communicat.
Unde Salomon in Proverbiis admonet, dicens : « Bi-
be aquam de cisterna tua, et fluenta putei tui habeto
ea solus, nec sint alieni participes tui (Prov. v). »

« Non spondeas super virtutem tuam; quod si C
« sponderis, quasi restituens cogita. » Bonum est
ut quisque consideret mensuram virium suarum, et
sic votum temperet, ne in mendacii reatum incurrat.
Unde Dominus per Moysen præcepit, dicens : « Cum
voveris votum Domino Deo tuo, nã tardabis red-
dere, quia requiret illud Dominus Deus tuus; et si
moratus fueris, reputabit tibi in peccatum; si no-
lueris polliceri, absque peccato eris (Deut. xxiii). »
Quod autem semel egressum est de labiis tuis, ob-
servabis, et facies sicut promisisti Domino Deo tuo,
et propria voluntate ex ore tuo locutus es. Hinc et
Ecclesiastes ait : « Si quid vovisti Deo, ne moreris
reddere; displicet enim ei infidelis et stulta promissio;
sed quodcumque voveris, redde: multoque me-
lius est non votum, quam post votum promissa non
reddere (Eccle. v). »

« Non judices contra judicem: quoniam secundum
« quod dignum est judicat. » Hæc sententia et mora-
liter nos docet, ut simus subjecti præpositis et ju-
dicibus nostris, qui nos secundum divinam legem
judicant, et juxta allegoriam omnibus adversariis
veritatis, hoc est judæis, paganis et hæreticis in-
terdicitur ne adversentur Evangelio Christi, quoniam
ipse est constitutus a Deo judex vivorum et mor-
tuorum: et « ipse judicat orbem terræ in æquitate,
et populos in veritate sua. »

« Cum audaci non eas in via, ne forte gravet mala
« sua in te; ipse enim secundum voluntatem suam

« vadit, et simul cum stultitia illius peribis. » Au-
daces hic possumus sentire hæreticos, qui præsum-
ptionis suæ condunt sectas; in quibus omnino non
est nobis gradiendum, quia secundum voluntatem
suam, et non secundum voluntatem Dei vadunt :
qui enim illorum semitas perversas graditur, simul
cum stultitia illorum peribit. Nota quia sicut su-
perius prohibuit contra faciem contumeliosi stare
et fortiori fenerari, ita et nunc prohibet cum
audace in via ambulare, quia secundum psalmo-
graphi sententiam : « Beatus est vir qui non
abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum
non stetit, et in cathedra pestilentiæ non sedit; sed
in lege Domini voluntas ejus, et in lege ejus medita-
bitur die ac nocte (Psal. 1). » De quo et adhuc hor-
B tatur subjungens :

« Cum iracundo non facias rixam, et cum audace
« non eas in desertum: quoniam quasi nihil est ante
« illum sanguis, et ubi non est adjutorium, elidet
« te. » Licet historialiter nos admoneat vitiosum
atque furiosum hominem devitare, tamen mysticè
docet blasphemantium Judeorum et hæreticorum
consortia fugere, ante quorum oculos nihil est san-
guis, quia aut corporaliter carnem ambiunt truci-
dare, aut magis animas spiritualiter per erroris
pravitatem enecare. Veloces enim pedes eorum sunt
ad effundendum sanguinem, et contritio atque in-
felicitas est in viis eorum, qui et in desertum ducunt:
quia de terra Ecclesiæ evellere, et in devia erroris
sui, quoscunque possunt, inducere contendunt. De
quibus et adhuc subditur :

« Cum fatuis ne consilium habeas: non enim po-
« terunt diligere, nisi quæ ipsis placent. » Fatui
enim sunt omnes desertores veritatis, quia relin-
quentes viam justitiæ, viam iniquitatis elegerunt, nec
patrum regulam sequi, sed suis voluptatibus deser-
vire probaverunt. Unde in Proverbiis scriptum est :
« Non recipit stultus verba prudentiæ, nisi ea dixeris
quæ versantur in corde ejus (Prov. xviii). » Sed ne
hoc præcavere voluerant, quod alibi Scriptura pro-
dit, dicens : « Sant viæ, quæ putantur ab hominibus
justæ, novissima autem eorum deducunt ad pro-
fundum inferni (Prov. xiv). » Unde sequitur eos
ignominia, et opprobrium, et perditio sempiterna.

D « Coram extraneo ne facias consilium; nescis enim
« quid pariet. » Extraneus nobis est, qui a fide
et religione Christiana alienus est; cum quo non
est consilium ineundum, hoc est de sacramentis
divinis et mysteriis occultioribus disputandum, quia
nescimus sensus ejus qualitatem, utrum ad fidem
vel ad blasphemiam vertatur. Hinc et ipsa Veritas
nos instruit, dicens : « Nolite sanctum dare cani-
bus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos :
ne conversi dirumpant vos (Math. vii). Hinc et
pastor Ecclesiæ ait : « Vos igitur, fratres, præ-
scentes custodite, ne insipientium errore tractati
excidatis a propria firmitate (II Pet. iii). » Hinc et
Joannes ait : « Omnis qui recedit et non permanet
in doctrina Christi, Deum non habet: qui permanet

in doctrina, hic filium et patrem habet. Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non avertit, nolite recipere eum in domum, nec ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi ave, communicat operibus illius malignis (*II Joan. 1*). »

« Non omni homini cor tuum manifestes, ne forte in-ferat tibi gratiam falsam et convicietur tibi. » Quod superius subobscurè posuit, cum extraneo non ineundum consilium, quia nescitur quid pariat: hoc in hac sententia planius exponit, scilicet ut hypocrisis simulatorum caveamus, ne forte, si incaute aliquid coram ipsis loquamur aut agamus, eorum insidiis capiamur. Unde et in anterioribus præmonuit, ut multi pacifici essent nobis, et consiliarius unus de mille. Hinc et in Proverbiis scriptum est: « Inimicus cum in corde tractaverit dolos, quando submiserit vocem suam, ne credideris ei, quoniam septem nequitie sunt in corde illius (*Prov. xxvi*). »

(CAP. IX.) « Non zelus mulierem sicut tui, ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam. » Mulierem sicut in bono, ita et in malo positam in Scripturis invenimus. Mulier in bono, ut in Proverbiis legitur: « Mulierem fortem quis inveniet? procul et de ultimis finibus pretium ejus (*Prov. xxxi*). » Et in Evangelio: « Mulier abscondit fermentum in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum (*Matth. xiii; Luc. xiii*). » Ubi fides et devotio prædicatur Ecclesie. Contrario vero in malo posita est mulier in Proverbiis, ubi ita legitur: « Ecce mulier occurrit illi ornata meretricio præparata ad capiendas animas, garrula et vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc juxta angulum insidians, apprehensumque deosculatur juvenem, et procaci vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute voti, hodie reddidi vota mea, etc (*Prov. vii*). » In quo hæretica pravitas denotatur, quæ et hic sub variis speciebus describitur. Mulierem enim sicut nostri, falsos fratres possumus intelligere, qui nobiscum manentes, foris pacem simulant, intus dolos parant, et malitiam doctrinæ nequam retinent. A quibus ipsa Veritas in Evangelio docuit discipulos suos cavere, dicens: « Attendite autem vobis a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces (*Matth. vii*). » Unde et doctor gentium in Epistolis suis pseudoapostolos æpius arguit, et falsos fratres se asserit tolerasse. Idcirco bona est cautela in omnibus, ne forte fictio simplicem decipiat, et incautum malitia subvertat.

CAPUT XV.

Sapientia docet virum castum mulieri potestatem in animam suam non dare, ne per amicitias elidat eum, nec cum jocante habere consortium.

« Non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne in-grediaris in virtutem tuam, et confundaris. » Hæc sententia secundum historiam docet castitatis pudicitiam, et secundum allegoriam contra hæresim providentiam, quia qui libidinis pollutionem fugit,

mulieri potestatem in anima sua non tribuit; et qui regulam veræ fidei servare contendit, hæreticæ pravitati non consentit.

« Ne respicias mulierem multivolum, ne forte incidas in laqueos illius. » Multivola mulier est hæreticorum synagoga, quia non unionem catholicæ fidei, et veritatem evangelicæ doctrinæ servare appetit, sed per devia diversorum errorum peregere diligit, ubi et laqueos ponit, quia sectas perditionis ad decipiendas animas instruit; ad quam respicere prohibemur, quia nequaquam societati illius commiseri permittimur.

« Cum saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne forte pereas in effluvia illius. » Quam saltatricem melius possumus accipere, quam hæreticorum turbam, quæ pro instabilitate mentis suæ nunc hoc, nunc illud eligit, nec unquam in statu veritatis consistere novit? Volubilitate enim linguæ suæ quasi rotatu corporis gylando ad hoc ludit, ut quem eloquentiæ suæ amatorem esse conspexit, in assensum pravitatis suæ quasi inertem citius pertrahat. Quod et Salomon ostendit, dicens: « Irretivit eum multis sermonibus, et blanditiis labiorum protraxit eum: statim eam sequitur, quasi bos ductus ad victimam, et quasi agnus lascivens et ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta jecur ejus: velut si avis festinet ad laqueum, et nescit quia de periculo animæ illius agitur (*Prov. vii*). »

« Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius. » Per incuriam quippe aspectus sæpe turbatur internus animi motus. Ideo prohibet nos in virginem conspiciere, quia a libidine mentem nostram itæsam vult permanere. Hinc et alibi Sapientia docet, dicens: « Mulier viri pretiosam animam capit. Non conspicat pulchritudinem ejus cor tuum, nec caparis nutibus illius, pretium enim scorti vix est unius panis (*Prov. vi*). » Mystice autem non debemus decorem eloquentiæ hæreticorum amare, neque in splendorem simulatorum virtutum eorum intendere, ne scandalizemur in fictionibus illorum. Unde et subjungit, dicens:

« Non des fornicariis animam tuam in ullo, ne perdas te et hereditatem tuam. » Quia nosam communionem debemus habere cum hæreticis atque schismaticis, ne forte seductionibus eorum depravati perdamus animas nostras; et ad hereditatem quæ nobis promissa est in cœlesti patria non perveniamus.

« Noli circumspicere in vicis civitatis, nec oberaveris in plateis illius. » Nunc sub alio paradi-gmate eandem rem exprimit, quam superius in muliere notavit. Vici enim civitatis non alii sunt quam conventicula hæreticorum, quæ se a castris Ecclesie separaverunt, neque in unitate civitatis Dei, de qua scriptum est: « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei (*Psal. lxxxvi*), » perseverare voluerunt. In hæc ergo circumspicere non debemus, quia a sensu Ecclesie recedere non permittimur, ne forte in plateis illius oberremus: quia « lata et spatiosa via

est, quæ ducit ad mortem; arcta autem et angusta, A quæ ducit ad vitam (*Matth. vii*). »

« Averte faciem tuam a muliere compta, et non circumspicias speciem alienam: propter speciem mulieris multi perierunt: et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. » Hanc mulierem non aliam quam eam cujus superius societatem prohibuit, intelligimus, quæ ornatu verborum compta multorum perditionis existit causa; cujus species in insipientium animos concupiscentiæ ignem ingerit: quæ et hic flammam illiciti amoris in illis excitat, et in futuro gehennæ combustionem ipsis præparat. Quapropter ejus communionem omnino fugere debemus, et despiciere formam, quia, ut sequens probat sententia,

« Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus B in via conculcabitur. » Hoc est, omnis perversa doctrina in via rectæ fidei omni confusione digna deputabitur. Hinc et ipse Dominus in Evangelio sermonem ad discipulos faciens ait: « Vos estis sal terræ, quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus (*Matth. v*). » Sicut ergo sal infatuum cum ad condiendos cibos carnesque siccandas valere desierit, nulli usui aptum erit, neque enim, ut alius testatur Evangelista (*Luc. xiv*), in terram utile est, cujus injectu germinare prohibetur, neque in sterquilinum agriculturæ profuturum, quod vivacibus licet glebis immistum non fetare semina frugum, sed extinguere naturaliter solet: sic omnis C qui post agnitionem veritatis retro redierit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est ab Ecclesiæ unitate secernendus, ut juxta aliam parabolam irridentes eum inimici dicant: « Quia hic homo coepit ædificare, et non potuit consummare (*Luc. xiv*). »

« Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti sunt, colloquium enim illius quasi ignis exardescit. » Multi ergo admirantes eloquentiam hæreticorum, in errorem ab illa seducti sunt, quia colloquium ipsorum flammam nequitie in auditorum suorum cordibus excitat, nisi citius ab eorum consortio recesserint. Ideo saljungitur:

« Cum aliena muliere ne sedeas omnino, nec accumbas cum ea super cubitum, et non alterceris cum illa in vino: ne forte declinet cor tuum in D illam, et sanguine tuo labaris in perditionem. » Ne sedeas, inquit, cum illa, hoc est ne moreris cum illa, nec accumbas super cubitum, scilicet a bono opere ne torpeas; et non alterceris cum illa in vino, hoc est, ne disputes cum illa in legis Dei meditatione; vinum enim significat gratiam Scripturarum, ne forte cor tuum illicitat ad amorem suum, et in proprium animæ tuæ interitum inde corrumpas.

CAPUT XVI.

Non relinquendum amicum antiquum.

« Non derelinquas amicum antiquum, novus enim non erit similis illi. » Verum quia expertarum rerum major est fiducia quam ignotiarum, ideo suadet

ut probatum amicum non derelinquas, nec te in ignoti fidem improvide committas. Aliter admonet ne ab auctoritate sanctorum Patrum catholicorum facile declines, qui veritatis et justitiæ fidi sunt servatores. Neque cito ad rudes et novellos doctores prorumpas, qui, licet a vero omnino non deviant, perfectionis tamen apicem vix obtinent. Unde et Salvator in Evangelio, ne nos immaturi ad docendum proueremus, suo exemplo nos instruit, cum ipse duodecennis sedebat in medio doctorum, audiens illos et interrogans (*Luc. ii*); et post trigesimum annum docendi suscepit officium (*Luc. iii*). Quid autem hinc faciendum sit, sequens sententia insinuat:

« Vinum novum amicus novus; veterascet, et cum suavitate bibes illud. » Rudis enim doctor studere debet ut firmitatem sanæ doctrinæ cum bonis actibus primum pleniter percipiat, et sic tam sibi quam etiam aliis profectuosus et utilis esse probetur; et bene nominatur amicus, qui rectæ fidei veræ sapientiæ fidelis est exsecutor. Quia amicus, ut veteres voluerunt, dicitur quasi animi custos. Ille enim custodit animum fratris, qui cum ipso tractat quæ ad salutem pertinent æternam.

« Non zeles gloriam et opes peccatoris: non enim scis quæ futura sit illius subversio. » De primatu et potentia terrena utile non est contendere, sed magis de profectu virtutum certare. Unde et Salvator suos discipulos admonuit per arctam viam et angustam contendere intrare, quæ ducit ad vitam, non per latam et spatiosam, quæ ducit ad mortem (*Luc. xiii*); et opes atque divitias mundi spernere, quatenus thesauros in cœlesti regno possent habere, ita dicens: « Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt neque furantur. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est et cor tuum (*Matth. vi*). » Hinc et Psalmista ab avaritia et æmulatione prava fidelem cohibens ait: « Noli æmulari in malignantibus, neque zelatus fueris facientes iniquitatem, quoniam tanquam fenem velociter arescent, et sicut olera herbarum cito cadent: spera in Domino et fac bonitatem, et inhabita terram, et pascaris in divitiis ejus (*Psal. xxxvi*). »

« Non placeat tibi injuria injustorum, sciens quoniam usque ad inferos non placebit impius. » Non est gaudendum in calumnia honorum, sed magis condolendum: quia is qui injuste læsus est, patientiæ suæ recipiet mercedem; qui autem injuste læsit, non evadet iniquitatis suæ debitam ultionem.

« Longe abesto ab homine potestatem habente occidendi; et non suspicaberis timorem mortis. » Quid vult hoc quod jubet longe abesse ab homine potestatem habente occidendi? nisi quod cautos nos in omnibus vult fieri, ne forte per incuriam incidamus in periculum mortis. Ille enim se bene ab occisione custodit, qui res dignas morte non efficit: Unde et sequitur.

« Et si accesseris ad illum, noli aliquid committere, ne auferat vitam tuam. » Hoc et Paulus admonet, dicens : « Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa; Dei enim minister est tibi in bono. Si autem malum feceris, time : non enim sine causa gladium portat; Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit (*Rom. xiii*). » Quæri autem hic potest si ad hoc a Deo constituti sunt, ut ultionem noxiis et peccatoribus infligant, cur permittantur persecutores Christianorum et hæretici, innocentes et religiosos pœnis subjicere? Quod utique justo iudicio Dei fieri permittitur, ut boni pro patientia sua coronentur, et mali pro sua iniquitate damnentur. Aliter autem per malos sicut et per bonos principes Deus reos iudicat, ut ipsi qui sceleratos punientes eadem scelera faciunt, postmodum pro suis iniquitatibus condignas pœnas luant. Unde in Apocalypsi scriptum est : « De fumo putei exierunt locustæ in terram, et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpiones terræ, et præceptum est illis, ne læderent fenum terræ, neque omne viride, neque omnem arborem, nisi tantum homines, qui non habent signum Dei in frontibus suis (*Apoc. ix*) : » Et post æquanta : « Vidi, inquit, equos in visione, et qui sedebant super eos habebant loricas igneas et hyacinthinæ, et sulphureas, et capita equorum erant tanquam capita leonum, et de ore ipsorum procedit ignis et fumus et sulphur. Ab his tribus plagis occisa est tertia pars hominum de igne et fumo et sulphure, quæ procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum. Nam caudæ illorum similes serpentibus habentes capita, et in his nocent. » Per fraudem enim nocent hæretici, et per dolos præparant animarum interfectionem. Quia, sicut scorpio palpando incedit, sed cauda ferit, ita fraudulenta perniciosa malorum blanda et innoxia in facie videtur; sed dum occulte feriunt, quasi mortem latenter inducunt. Item « potestas equorum in ore eorum est et in caudis eorum : » id est, in sermone et officio. Propheta enim docens mendacium, ipse cauda est. Qui autem se signo Dei vivi non muniant in frontibus suis, nec catholica fide corda sua diligenti custodia tuentur; horum videlicet ruina in promptu est. Unde et sequitur :

« Communicationem mortis scito, quoniam in medio laqueorum ingredieris, et super dolentium arma ambulabis. Secundum virtutem tuam cave te a proximo tuo; et cum sapientibus et prudentibus tracta. » Proinde necesse est ut caveamus dolosorum insidias, et cum sapientibus et prudentibus, hoc est, cum orthodoxis Patribus et Deum timentibus fratribus omne consilium nostrum tractemus, et viam justitiæ et veritatis non deseramus. De quo adhuc subditur :

CAPUT XVII.

De convivis justis, id est sociis bonæ famæ.

« Viri justis sint tibi convivæ, et in timore Dei sit

« gloriatio tibi, et in sensu sit tibi cogitatus Dei, et « omnis enarratio tua in præceptis Altissimi. » Convivium hoc magis pertinet ad spirituales epulas, quam ad corporales delicias. Qui ergo cum justis viris assidue manet in meditatione sanctarum Scripturarum, et in exercitio sacrarum virtutum, et corde simul et ore Dominum omni tempore confitetur, procul dubio ille æterna satietate replebitur. « Beatus, inquit, qui manducat panem in regno Dei, panem scilicet vitæ, quem qui manducaverit non morietur in æternum, sed vivet et gaudebit cum sanctis angelis in regno cœlesti (*Luc. xiv*). » Quod et ipsa Veritas discipulis suis in Evangelio promisit, dicens : « Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis; et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo : et sedetis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israel (*Luc. xxii*). »

« In manu artificum opera laudabuntur, et princeps populi in sapientia sermonis sui : in sensu vero seniorum verbum. » Artifices isti iidem sunt, qui et principes populi, doctores videlicet sancti : in quorum manu, hoc est actione, laudabuntur opera virtutum, et observantia disciplinæ. In quorum etiam sermone splendor micat sapientiæ simul cum facundia eloquentiæ. In sensu enim seniorum verbum, hoc est, verbum Evangelii. De quo et Paulus ait : « Verbum enim brevium Dominus fecit super universam terram (*Rom. ix*). » Isti sunt seniores, de quibus in Deuteronomio scriptum est : « Interroga patres tuos, et annuntiabunt tibi; seniores tuos, et dicent tibi (*Deut. xxxii*). » Istos præfigurabant et illi seniores septuaginta, quos Moyses Domini jussu elegit, et universo populo præfecit; cum his et ipse rex regum iudicia sua secundum veritatem disponit. Sicut Salomon ostendit, dicens : « Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ (*Prov. xxxi*). » E contra vero illud quod sequitur :

« Terribilis est in civitate sua homo linguosus, et temerarius in verbo suo odibilis est, » hæreticos significat, hi enim temerarii semper lites amant, et contentiones, et rixas suscitant. Unde odibiles sunt tam Deo quam etiam hominibus; qui et terribiles sunt in civitate sua, hoc est, in mundo; quoniam quos valent in errorem pertrabentes, de filiis Dei efficiunt filios diaboli, et pabulum ignis æterni. De quibus et Psalmista ait : « Vir linguosus non dirigetur super terram, virum injustum mala capient in interitum (*Psal. cxxxix*). » Ideo Paulus præcepit, dicens : « Profana autem et inaniloquia devita, et verborum novitates. Multum enim proficient ad impietatem, et sermo eorum ut cancer serpit (*I Tim. vi*). » Et item : Erunt, inquit, homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemii, parentibus inobedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, voluptatum amatores magis quam Dei : habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes : et

hos devota (*II Tim. m.*) » De quibus et Judas in Epistola sua ait : « Subintroferunt enim quidam homines, qui olim præscripti sunt in judicium impij, Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, et solum dominatorem Dominum nostrum Jesum Christum

A negantes (*Juda 4.*) » Verum quoniam temerarios in verbo juxta finem præsentis libri odibiles esse ostendit, quid de judice justo sentiat, in initio sequentis videamus.

LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

Sapientia laudat judices judicantes populum suum.

(CAP. x.) « Judex sapiens judicabit populum suum, et principatus sensati stabilis erit. » Judicem sapientem neminem melius quam Dominum Christum possumus intelligere, qui contra universos hostes populum suum tuetur. De quo per prophetam dicitur : « Zelatus est Dominus terram suam, et pepercit populo suo (*Jos. II.*) » ; cujus principatus etiam stabilis erit. Quia, Isaiâ testante, « ipsius principatus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, et pacis non erit finis : super solium David, et super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud et corroboret in judicio et justitia, a modo et usque in sempiternum : zelus Domini exercituum faciet hoc (*Esa. ix.*) » Hinc vaticinio etiam angeli verba in Evangelio ad Mariam concordant, quibus Christi imperium permansurum testatus est, dicens : « Dabit ei Dominus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternam, et regni ejus non erit finis (*Luc. I.*) » Cujus nimirum normam discipuli ejus sunt secuti : quod sequens sententia probat, ubi dicitur :

« Secundum judicem populi, sic et ministri ejus ; et qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. » Civitas enim Christi sancta est Ecclesia, quæ ejus vestigia devoto cordis sequitur affectu, et honorum operum imitatur effectu. Ubi et ministri ejus, hoc est rectores fidelium, et prædicatores sancti, ipsius mandatis sedulo obtemperantes erunt : aliisque similiter facere instantes præcipiunt. Cujus temperantiæ modum Ecclesiastes laudat, dicens : « Beata terra, cujus rex nobilis, et cujus principes vescuntur in tempore suo, ad resciendum, et non ad luxuriam (*Ecc. x.*) » E contrario vero de alio rege dicit : « Væ tibi, terra, cujus rex est puer, et cujus principes mane comedunt (*Ibid.*) » Væ ergo terræ, cujus rex est diabolus, semper novarum rerum cupidus ; hic judices et principes eos habet, qui amant hujus sæculi voluptates, qui antequam dies mortis adveniat dicunt : « Manducemus et bibamus, cras enim moriemur. » E contra beata terra Ecclesie, cujus rex Christus filius ingenuorum, de Abraham, et Isaac, et Jacob, prophetarum quoque et omnium sanctorum stirpe descendens, quibus peccatum non fuit dominatum, et ob id fuerunt liberi ; principes quoque ejus sunt apostoli et omnes sancti, qui regem habent filium ingenuorum, nec comedunt

mane, nec velociter. Non enim in præsentis sæculo quæerunt voluptatem, sed in tempore suo manducabunt, cum retributionis tempus advenerit : « Beatus, inquit, qui manducabit panem in regno Dei (*Luc. xiv.*) »

B « Rex insipiens perdet populum suum. » Ille utique rex, de quo superius diximus, qui puer est, et cujus principes mane comedunt, qui perdet populum suum, hoc est, omnes sibi obedientes in barathrum secum præcipitat inferni.

« Et civitates inhabitabuntur per sensum potentium. » Ecclesiæ videlicet Salvatoris firmantur per doctrinam sanctorum prædicatorum.

« Quoniam in manu Dei potestæ terræ. » Hoc est sub gubernatione Christi status viget Ecclesiæ. De qua terra Propheta ait : « Deus autem rex noster ante sæcula operatus est salutem in medio terræ (*Psal. lxxiii.*) » Ubi ejus voluntas quotidie impletur. In qua et cum qua ipse se promisit permansurum usque ad consummationem. Cæterum data est illi omnis potestas in cælo et in terra, et non est qui possit resistere voluntati ejus. Oportet enim eum regnare donec subjiciat omnes inimicos ejus sub pedibus suis. De quo subjungitur :

« Et execrabilis omnis iniquitas gentium. » Id est, damnabilis, quoniam ipse judex justus in judicio suo damnat omnes peccatores terræ, et disperdet de civitate sua omnes qui operantur iniquitatem. Aliter execrabilis est omnis iniquitas gentium, quia per prædicationem apostolorum reprobata est infidelitas et error gentilium, quos Salvator ad hoc misit in mundum, ut contumaces redarguerent, inscios docerent, et infirmos sanarent. Unde et sequitur :

« Et utilem rectorem in tempus suscitabit super illam, in manu Dei potestæ hominis, et super faciem scribæ imponet honorem suum. » Potestas enim sanctorum doctorum dispensatione Dei ordinata est, quibus et ministerium honoris dedit : quando eos vice sua generi humano præposuit. Ipsi sunt enim scribæ, de quibus ipsa Veritas in Evangelio ait : « Similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova et vetera (*Math. xv.*) » De quo et Psalmista : « Lingua, inquit, mea calamus scribæ velociter scribens (*Psal. xliiv.*) » Hoc est, Mysteria divina sub velamine prophetiæ breviter notantis : quia Lex et Prophetæ usque ad Joannem, et finis legis Christus ad justitiam omni credenti : « Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum ; nec aliud nomen est da-

« uni hominibus super terram, in quo oporteat nos
« salvos fieri. »

« Omnis injuriæ proximi ne memineris, et nihil
« agas in operibus injuriæ. » Huic sententiæ simile
est illud quod in Levitico scriptum est : « Non quæ-
« ras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum
« (*Levit. xix*). » Si meminerimus illius sententiæ
Dominicæ, quæ præcepit nobis diligere inimicos no-
stros, et benefacere his qui oderunt nos, et orare
pro persequentibus et calumniantibus nobis, et au-
ferenti nobis tunicam, dimittimus et pallium, per-
cutienti maxillam præbemus et alteram, hanc sen-
tentiam veraciter adimplēmus. Ille enim bene in-
juriam proximi non meminit, qui dilectionem contra
odium, et benedictionem contra calumniam proximo
impendit.

« Odibilis coram Deo est et hominibus superbia,
« et execrabilis omnis iniquitas gentium. » Hinc in
Proverbiis scriptum est : « Abominatio Domini est
« omnis arrogans, et donum superborum demolie-
« tur Dominus (*Prov. xvi*). » Hinc et Petrus ait :
« Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gra-
« tiam (*I Pet. v*). » Hinc et Psalmista : « Populum
« inquit, humilem salvum facies, et oculos super-
« borum humiliabis (*Psal. xvii*). » Et item : « Odi-
« sti, Domine, qui operantur iniquitatem ; perdes
« omnes qui loquuntur mendacium (*Psal. v*). »

« Regnum a gente in gentem transfertur, pro-
« pter injustitias, et injurias, et contumelias, et di-
« versos dolos. » Hujus sententiæ veritatem om-
nium pene gentium notant historiæ, et causas diver-
sorum populorum ostendunt. Nec hoc ignorare
potest, qui Chaldæorum et Persarum Græcorumque
potentissima regna subversa legit, et Romanorum
regnum vacillare conspicit, nec stabile aliquid in
mundo esse perpendit. Aliter, hoc significare potest,
quod propter prævaricationes et cæcitatem prioris
populi translatum est ad gentes Evangelium Christi.
Quod et ipsa Veritas in Evangelio eisdem Judæis in-
sinuavit, dicens : « Ideo auferetur a vobis regnum
« Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus (*Matth.*
« *xxi*). »

CAPUT II.

De avaritiæ malo.

« Avaro autem nihil est scelestius. Quid superbit
« terra et cinis ? Nihil est iniquius quam amare pe-
« cuniam. Hic enim et animam suam venalem ha-
« bet, quoniam in vita sua projecit Intima sua. »
Postquam de regni mutatione narravit, apte de ava-
ritia subjungit, quia propter avaritiam vis recti re-
giminis maxime negligitur. Dum enim sibi terrenas
res per cupiditatem ultra modum quis vendicat, in
superbiam elatus, alium de finibus suis invidendo
ejicere certat. « Radix enim omnium malorum est
« cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt a
« fide, et inseruerunt se doloribus multis et deside-
« riis variis et nocivis, quæ mergunt homines in
interitum et perditionem (*I Tim. vi*), » et quia avari-
tiam semper superbia comitatur, simul et invidia,

et cætera vitia, ideo Paulus ad Timotheum scri-
bens ait : « Præcipe divitibus hujus sæculi non sa-
« blime sapere neque sperare in incerto divitiarum ;
« sed in Deo vivo (qui præstat nobis omnia abun-
« danter ad fruendum) bene agere, divites fieri in
« operibus bonis, facile tribuere, communicare,
« thesaurizare sibi fundamentum bonum in futu-
« rum, ut apprehendant veram vitam (*Ibid.*). »
Nam quia avaritia est idolorum servitus, qui illam
sectatur, contemptor Dei esse probatur, et ideo nec
rerum dominus is rite fieri posse convincitur, quando
extrema primis, et vilissima anteponit pretiosissima.
Animam enim suam venalem habet, et pro lucri ac-
quisitione in vita sua projecit Intima sua. « Quid
« enim, juxta Veritatis testimonium, proderit ho-
« mini, si universum mundum lucretur, animæ vero
« suæ detrimentum patiatur ? »

« Omnis potentatus brevis vita. » « Fenum agri
« hodie est, et cras in clibanum mittitur : filius
« enim hominis venturus est in gloria Patris sui
« cum angelis suis ; et tunc reddet unicuique se-
« cundum opera sua : et ibunt impii in supplicium
« æternum, justi autem in vitam æternam. »

« Languor prolixior gravat medicum, brevem lau-
« guorem præcidit medicus. » Hanc comparationem
ideo facit, ut ostendat quod avaritiæ pestis, si dia-
monem possederit, difficile curabitur ; si autem sta-
tim in prima fronte a spiritus ratione illi resistitur,
et per Dei timorem ac poenarum metum ei ingressus
ex cogitatione noxia occcluditur, facilius ejus virtus
extinguitur. Sed et hoc multum adjuvat ad resi-
stendum avaritiæ, si brevitatis transeuntis vitæ, et
futura defectio in carne ac gehennæ horror in ani-
ma commemoretur ; ideo subjungit :

« Sic et rex hodie est, et cras morietur ; cum
« enim morietur homo, hæreditabit serpentes, et
« bestias, et vermes. » Potestas mundana et divitiæ
sæculi longam nos possunt tribuere vitam, quia
humana fragilitas curvas sui terminum transire non
potest. Morietur homo, et pulvis revertetur in terram
suam ; nec caro, quæ aliquando florebat juventute,
vermium putredinem effugiet ; sed tota jucunditas
ejus fetore consumetur. Mystice autem, homo qui
peccatis vivebat, si se ab eis non correxit, atque a
delictis non cohibuerit, morte multatur æterna, ubi
serpentem antiquam, et bestias diabolicas, atro-
cissimos sentiet se punire tortores ; nec jam spem
habet evasionis, cum nulla requies illi datur con-
tinui doloris.

CAPUT III.

De superbiæ malo, quod ipsa faciat apostatari a Deo.

« Initium superbiæ hominis, apostatari a Deo
« facit, quoniam ab eo qui fecit illam, recessit cor
« ejus. » Apostasia enim nulla major est, quam
aversio creaturæ a creatore suo ; et hæc merito
ascribitur superbiæ, quoniam superbia est, quod
mediocre bonum assimilare vel adæquare se vult
summo bono. Hoc fuit initium diaboli casus, hoc et

humanae prævaricationis exordium. Unde et subiungitur

« Quoniam initium peccati omnis est superbia. » Queritur cur Paulus apostolus dicat, radicem esse omnium malorum cupiditatem, cum hic vir sapiens dixerit initium peccati esse superbiam? Spiritus enim sanctus per prophetam in Veteri Testamento, et per Apostolum in Novo, idem locutus est, nec sibi met ulla modo potest ipse esse contrarius. Unde sollicite considerare debemus, quare ille initium omnis peccati superbiam, hic radicem omnium malorum cupiditatem nominare voluerit; an forte sermonem propheticum Paulus apostolus, ut solet, exposuit? Quandoquidem, sive initium omnis peccati, sive radicem omnium malorum dicas, unum idemque significas. Porro cupiditas atque superbia in tantum unum est malum, ut nec superbus sine cupiditate, nec sine superbia possit cupidus inveniri. Siquidem et diabolus, in quo tenet superbia principatum, propriæ potestatis ac perditionis humanae cupidus fuit, et ipse homo per appetitum arboris interdictæ ad divinæ similitudinis affectionem, morbo se affectum cupiditatis ostendit. Multa enim mala de superbiæ peste procedunt, quæ interitum certum suis possessoribus pariunt, sicut sequentia testimonia probant. Sed juvat lectorem, si ex scriptis sancti Gregorii (cujus sensum in hoc opere sæpius secuti sumus) quedam verba, ita ut ab eo prolata sunt, ponamus. Hic ergo in libro Moralium xxxiii, cum sententiam Domini, qua de Leviathan locutus est ad Job, dicens: « Ipse est rex super universos filios superbiæ » (Job. xli), » exposuisset, hanc quoque sententiam Sapientiæ addidit, dicens: « Scriptum namque est: Initium omnis peccati superbia (Ecccl. x). » Et paulo post longiore sermone de ipsa superbia disputans, ita loquitur, dicens: « Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem » stravit (Ibid.). » Eo etenim telo salutem nostræ immortalitatis impetuit, quo vitam suæ beatitudinis extinxit. Sed quia occasio de superbiæ disputatione se præbet, debemus hanc subtilius sollicitiusque discutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat, et quibus qualiter subrepat demonstrare; alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur, ut videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet; superbia autem, quam vitiorum radicem diximus, nequaquam unius virtutis extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, et quasi generalis ac pesifer morbus corpus omne corrumpit, ut quidquid illa invadente agitur, etiamsi esse virtus ostendatur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ servitur. Quasi enim tyrannus quidam obsessam civitatem intercipit, cum mentem superbia irraumpit; et quo ditiozem quemque ceperit, eo in dominio durior exurgit, quia quo amplius res virtutis sine humilitate agitur, eo latius ista dominatur. Quisquis vero ejus in se tyrannidem captiva mente susceperit, hoc primum damnatum patitur, quod

A clauso cordis oculo, iudicii æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab illis vel bene geruntur, displicent; sola ei quæ ipse vel prave egerit, placent; semper aliena opera despicit, semper miratur quod facit: quia et quidquid egerit, egisse se singulariter credit; atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibi metipsi favet per cogitationem; et cum se in cunctis transcendere cæteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tacitus clamat. Nonnunquam vero ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur. Sed tanto facilior ruina sequitur, quanto apud se quisque impudentius exaltatur. Hinc enim scriptum est: « Ante ruinam exaltavit cor. » Hinc per Danielelem dicitur: « In aula Babylonis deambulabat. Respondit: que rex et ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei (Dan. iv)? » Sed hunc tumorem quam concita vindicta represserit, illico adjunxit, dicens: « Cumque adhuc sermo esset in ore regis, vox de celo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum tuum transibit à te, et ab hominibus te eijcient, et cum bestiis ferisque erit habitatio tua, fenum quasi bos comedes, et septem tempora mutabuntur super te. » Ecce quia tumor mentis usque ad aperta verba se protulit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam erupit; tantoque hunc districtius perculit, quanto ejus se superbia immoderatus erexit; et quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala, in quibus feriretur, audivit. Sciendum vero est quod ipsa hæc, de qua tractamus, elatio, alios ex rebus sæcularibus, alios vero ex spiritualibus possidet. Alter namque intumescit auro; alter eloquio; alter infinis et terrenis rebus; alter summis cœlestibusque virtutibus: una tamen eademque ante Dei oculos agitur, quamvis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diverso amictu palliatur. Nam cum is, qui terrena prius gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deseruit; sed ad eum consueta veniens, in eorum obtutibus diverso amictu palliatur. Nam cum is, qui terrena prius gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deseruit; sed ad eum consueta veniens, in eorum obtutibus diverso amictu palliatur. Sciendum quoque est, quod aliter hæc propositos, atque aliter subditos tentat; prælato namque in cogitationibus suggerit, quia solo vitæ merito super cæteros exerevit; et si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importune ejus animo objicit, et eo hunc Deo singulariter placuisse insinuat: quo facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem vocat, dicens: Quia nisi omnipotens Deus te his omnibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset, ejusque mox mentem erigit. Viles atque inutiles eos, qui subjecti sunt, ostendit, ita ut nullum jam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur, unde et mox mentis tranquillitas in iram vertitur. Quia dum cunctos despicit, dum sensum vitamque omnium sine moderatione reprehendit, tanto irrefrenatus se in iracundiam

dilatata, quanto eos qui sibi commissi sunt esse sibi met indignos putat. At contra, cum subjectorum cor superbia instigat, hoc summopere agere nititur, ut sua acta considerare funditus negligant, et semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant. Qui dum in illo quod reprehendere debeant importune respiciunt, in semetipsis quod corrigant nunquam vident. Unde et tanto atrocius pereunt, quanto a se oculos avertunt. Quia in hujus vitæ itinere offendentes corrumpunt, dum alibi intendunt, et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum, ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur, et dum ejus facta despiciunt, dum præcepta contemnunt, ad tantam usque insaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non æstiment, quia ei qui quasi jure reprehenditur, esse se commissos dolent; sicque dum contra rectorem superbiunt, etiam contra judicium conditoris intumescunt. Et dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentem impugnant, se autem rectoris sui dictis proterve objiciunt, et eandem vocis superbiam libertatem vocant. Sic quippe elatio se quasi pro rectitudine libertatis objicit, sicut sæpe se et timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, et tamen tacere se æstiment ex humilitate, ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, et tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterva quæ sentiunt nequaquam produunt; et hi quorum loquacitas vix compescitur, nonnunquam ex sola amaritudine intimi proccacitatis suæ verba protrahentes, cum male loqui soleant, pejus tacent. Quia cum peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis verba suspendunt. Cum his quando asperere agitur, sæpe ad querelæ voces de hac ipsa asperitate prosiliunt. Cum vero eos magistri sui blande præveniunt, de hac ipsa humilitate qua præventi sunt, gravius indignantur; et tanto eorum mens fortius accenditur, quanto consideratius infirmari dicitur. Hi nimirum quia humilitatem (quæ virtutum mater est) nesciunt, usum sui laboris perdunt; etiamsi quæ bona sint, quæ operari videantur, quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non agitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur; soli ergo ruinæ crescit, quod ædificant, qui ante molem fabricæ, humilitatis fundamenta non procurant. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis namque superbia apud se cogitatione tumentibus, uest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, improbitas in actione, inhonestas in imagine, erectio in incesso, rancor in responsione; horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma, ad obediendum pigra, ad lacescendos vero alios importuna, ad ea quæ facere et debet et prævalet ignava, ad ea autem quæ facere nec debet nec prævalet parata. Hæc in eo quod sponte non appetit

A nullis exhortationibus flectitur; ad hoc autem quod latenter desiderat, quærit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare. Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritualibus diximus, audiant illi: « Omnis caro fenenum, et gloria ejus sicut flos feni (*Isa. xl.*) » Audiant isti quod quibusdam post miracula dicitur: « Nescio vos unde sitis. Discedite a me, omnes operarii iniquitatis (*Luc. xiii.*) » audiant illi: « Divitiæ si affluant, nolite cor apponere (*Psal. lxi.*) » Audiant isti quod fatuæ virgines, quæ vacuis vasculis veniunt ab internis nuptiis excluduntur. Rursum quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfati sumus; audiant illi, quod per quemdam sapientem dicitur: « Duce te constitui, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis (*Ecd. xxxii.*) » Audiant isti, « Obedite præpositis vestris et subiacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris (*Heb. xiii.*) » Audiant illi, cum de accepta potestate gloriantur, hoc quod Abraham voce ardenti diviti dicitur: « Memento, fili, quia recepisti bona in vita tua (*Luc. xvi.*) » Audiant isti, cum contra rectores suos in querela prosiliunt, hoc quod murmuranti populo Moysi et Aaron vocibus respondetur: « Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum: nos enim quid sumus (*Exod. xvi.*) » Audiant illi: « Turbabuntur in conspectu ejus patres orphanorum et iudices viduarum (*Psal. lxxvii.*) » Audiant isti, quod contra contumaciam subditorum dicitur: « Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit (*Rom. xiii.*) » Audiant simul omnes: « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (*Jac. iv.*) » Audiant omnes: « Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor (*Job. xv.*) » Audiant omnes: « Quid superbit cinis et terra (*Ecd. x.*) » Contra hujus languoris pestem, audiamus cuncti, quod magistra Veritas docet, dicens: « Discite a me, quia mitis sum et humilis corde (*Math. xi.*) » Ad hoc namque unigenitus Dei Filius formam infirmitatis nostræ suscepit; ad hoc invisibilis non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit; ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum opprobria, passionum tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus; quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam sola veraciter edocendam is, qui sine æstimatione magnus est, usque ad passionem factus est parvus! Quia enim originem perditionis nostræ se præbuit superbia diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter omnia conditus, videri supra omnia voluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens supra omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed melius et elationis causam detegimus, et fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus quid mortis auctor, quid vitæ conditor dicat. Ille namque ait: « In cœlum conscendam (*Isa. xiv.*) » iste autem per Prophetam dicit: « Re-

pleta est malis anima mea, et vita mea inferno appropinquavit (*Psal. LXXXVII*). » Ille dicit : « Supra astra caeli exaltabo solium meum (*Isa. XIV*). » Iste humano generi a paradisi sedibus expulso dicit : « Ecce venio et habitabo in medio tui. » Ille dicit : « Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis (*Ibid.*). » Iste dicit : « Ego autem sum vernis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis (*Isa. LIII*). » Ille dicit : « Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo (*Isa. XIV*). » Iste, « Cum in forma Dei esset, non rapinam, arbitratus est esse se aequalem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens (*Phil. II*); et per membra sua loquitur, dicens : « Domine, quis similis tibi (*Psal. LXX*) ? » Ille per membra sua loquitur dicens : « Nescio Deum, et Israel non dimitto (*Exod. V*). » Iste per semetipsum dicit : « Si dixero quia non novi eum, ero similis vobis, mendax : sed novi eum, et sermonem ejus servo (*Joan. VII*). » Ille dicit : « Mea sunt flumina, et ego feci ea (*Ezech. XLIX*). » Iste dicit : « Non possum ego a meipso facere quidquam (*Joan. V*). » Et rursus : « Pater meus in me manens ipse facit opera (*Joan. XIV*). » Ille regna omnia ostendens dicit : « Tibi dabo potestatem hanc universam, et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui volo do illa (*Matth. IV*). » Iste dicit : « Calicem quidem meum bibetis; sedere autem ad dexteram vel ad sinistram meam non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo (*Matth. XX*). » Ille dicit : « Eritis sicut dii, scientes bonum et malum (*Gen. III*). » Iste dicit : « Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate (*Act. I*). » Ille ut voluntas divina despiciatur, et ut possit propria suadere dicit : « Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno paradisi (*Gen. III*) ? » Et paulo post : « Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri (*Ibid.*). » Iste dicit : « Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me (*Joan. V*). » Ille per membra sua loquitur, dicens : « Nullum pratum sit, quod non pertranseat luxuria nostra : coronemus nos rosis, antequam marcescant, ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ (*Sap. II*). » Iste membris suis prænuntiat, dicens : « Et plorabit et flebitis vos, mundus autem gaudebit (*Joan. XVI*). » Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis timore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese contra potentiam conditoris erigere. Sicut de eisdem per Psalmistam dicitur : « Transierunt in dispositione cordis, cogitaverunt et locuti sunt nequitiis. Iniquitatem in excelsum locuti sunt (*Psal. LXXII*). » Iste ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet dicens : « Si quis mihi ministrat, ne sequatur (*Joan. XI*). » Hucusque Gregorius. Dehinc quæ sequantur in historia videamus.

« Qui tenuerit, inquit, illam, adimplebitur male-

dictis, et subvertet eum in finem : propterea exhoravit Dominus conventus malorum et destruxit eos usque in finem. » De superbia namque nascuntur hæreses, schismata, detractiones, invidia, verbositas, jactantia, contentiones, animositates, ambitio, elatio, præsumptio, vanitas, inquietudo, mendacium, perjurium, et cætera ejusmodi. Sed hæc quis dubitet ex cupiditate quoque procedere, cum omnes qui fuerint illis omnibus morbis, quos nominavi, corrupti, habeantur et cupidi? Item cum gulosos, intemperantes, ebriosos, avidos, rapaces, fornicarios, adulteros, stupratores, incestos, flagitiosos, cupiditas reddat : quando possunt sine superbia tales fieri? sine qua omnino non possunt Dei præcepta contemni? quibus prohibentur illa omnia mala quæ superius comprehendunt; ideoque si volumus consummare nostri certaminis cursum, caveamus imprimis cupiditatem atque superbiam, non duo mala, sed unum; a quo trahunt omnes mali actus initium. Nam sine superbia quæ possunt saltem inchoari peccata? cum dicatur : « Initium omnis peccati superbia (*Ecl. X*); » aut sine cupiditate, quæ est malorum omnium radix, quæ possunt fieri mala, cum sine radice omnia, aut nulla deperant, aut mortua? Deinde si quodlibet peccatum perpetrare non possum, nisi meæ delectationi consentiam, quod cupiditatis est proprium, et Dei præcepta contemniam, quod est superbiæ malum : quomodo non ex cupiditate, quæ est radix malorum omnium, et ex superbia, quæ initium omnis peccati dicitur, omnia mala non nascuntur? propter quæ mala exhoravit Dominus conventus malorum, et destruet eos usque in finem.

« Sedes ducum superbiorum destruxit Deus, et sedere fecit mites pro illis. » Hujus sententiæ similitudinem Maria mater Domini in cantico evangelico expressit, dicens : « Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles (*Luc. I*). » Quod licet generaliter de omnibus superbis et omnibus humilibus in fine mundi possit accipi, quia « Omnis qui se exultat, humiliabitur : et qui se humiliat, exaltabitur, » tamen specialiter ad doctores legis prisæ, hoc est Scribas et Phariseos, et predicatores Evangelii, hoc est, apostolos et evangelistas transferri potest. Destruxit ergo Deus cathedras et magisterium Scribarum et Phariseorum, quia venientem Filium Dei præsentialiter recipere respuebant, et apostolos homines videlicet mitissimos, suique magistri imitatores fortissimos in honore dignitatis illorum sublimavit, ut eorum doctrinis atque exemplis nationes orbis terrarum imbuerentur. Quod et Propheta in psalmis præcinebat, dicens : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii : constitues eos principes super omnes terram. Memores erunt nominis tui, Domine, in omni generatione et progenie (*Psal. XLIV*). » Sed quia sicut magistri Judæorum propter perfidiam reprobatum sunt, ita et ipse populus propter infidelitatem dispersus est, et gentes in eorum locum credentes Christo, et obedientes Evangelio successerunt. Inde subjungit, dicens :

« Radices gentium barbararum arefecit Deus, et

« plantavit humiles ex ipsis gentibus. Terras gentium A
 « evertit Dominus, et perdidit eas usque ad funda-
 « mentum; arefecit ex ipsis et disperdidit illos, et
 « cessare fecit memoriam eorum a terra. Perdidit
 « Deus memoriam superborum, et reliquit memoriam
 « humilium sensu. » Superbarum ergo plebium ra-
 dices arefecit Dominus, quando gentem Judæorum
 cum suis cæroniis expulit; et plantavit humiles
 ex ipsis, quando ex eadem generatione apostolos ele-
 git, et primitivam Ecclesiam in Jerusalem constru-
 xit. « Terras gentium evertit Dominus, et perdidit
 eas usque ad fundamentum, » quando homicidam
 civitatem per duces Romanos et multitudinem gen-
 tium usque ad fundamentum dejecit. Templum quo-
 que incendio concremavit, ipsosque prævaricatores
 partim clade, partim pestilentia et fame, partimque
 captivitate disperdidit; et synagogam eorum per uni-
 versas mundi partes dispergens, Ecclesiam per to-
 tum orbem terrarum ad honorem et cultum sui no-
 minis fundavit, quatenus memoria illorum cum so-
 nitu periret, et istorum mentio in æternum coram
 oculis Dei permaneret. Nec incongrue hic locus ad
 persecutores Christianorum et martyrum Christi
 aptari potest; quis ergo non considerat, quod impe-
 ratores mundi regesque et duces, qui Ecclesiam Dei
 propter odium nominis Christi dudum persecuti sunt,
 et confessores nominis ejus atroci morte intereme-
 runt, modo cum sua posteritate deleti sunt, et marty-
 rum gloria in veneratione fidelium ubique excellit?
 Illorum quippe memoria oblivioni perpetuæ tradetur,
 et istorum laus et victoria sine cessatione in Ecclesia
 Christi prædicabitur. Ideoque exsultatione prophetica
 nobis proclamandum restat: « Justus Dominus in
 omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus
 suis. Custodit Dominus omnes diligentes se, et omnes
 peccatores disperdit. Benedictus Dominus in æter-
 num, fiat fiat. »

« Non est creata hominibus superbia, neque ira-
 cundia nationi mulierum. » Vitia ergo non sunt
 creata in hominibus, sed in perversa voluntate ra-
 tionabilis animi reperta. Omnia enim peccata hoc
 uno genere continentur, cum quisque avertitur a di-
 vinis vereque manentibus, et ad mutabilia atque in-
 certa convertitur, quæ quanquam in ordine suo recte
 locata sint, et suam quamdam pulchritudinem per-
 agant, perversi tamen animi est et inordinati, eis
 sequendis subjici, quibus ad nutum suum ducendis
 potius divino ordine ac jure prælatus est. Nec crea-
 tor bonus, qui cuncta quæ fecit valde bona condidit,
 in operibus suis reprehendendus est, sed neglecto
 creaturæ a summo bono aversæ valde reprehensibilis
 est, cum temporalia præponit æternis, et caduca
 mansuris. Initium enim superbiæ homines apostatare
 a Deo fecit, quoniam ab eo qui fecit illum recessit
 cor ejus; et bene dicitur iracundiam nationi mulie-
 rum non esse creatam, quia per molliam animi,
 quam sexus muliebris denotat, iracundiæ vitium sur-
 git: quod tamen per constantiæ virtutem superatur
 ac opprimitur.

« Semen hominum honorabitur hoc quod timet
 « Dominum, semen autem hoc inhonorabitur homi-
 « num, quod præterit mandata Domini. » Semen po-
 nit pro generatione, quia apud Prophetam legitur:
 « Generatio quærentium Dominum, requirentium
 faciem Dei Jacob (*Psal. xxiii*). » Et in Evangelio alia
 generatio describitur, hoc est, prava et perversa, et
 genimina viperarum (*Luc. iiii*). Sed generatio recto-
 rum benedicetur; super pravam generationem « veni-
 et omnis sanguis justus, qui effusus est ab origine
 mundi: » hoc est, « a sanguine Abel justus usque ad
 sanguinem » novissimi sancti, qui in fine mundi ven-
 turus est; « et ibunt impii in supplicium æternum,
 justus autem in vitam æternam. »

« In medio fratrum rector illorum in honore, et
 B « qui timent Deum erunt in oculis illius. » Ordo ec-
 clesiasticus hic est ut doctores et prædicatores fide-
 lium sint apud eos in honore, et maxime illi qui ti-
 morem Dei coram oculis habere probantur. Unde
 Paulus præcipit, ut qui bene præsent presbyteri, du-
 plici honore digni habeantur: maxime qui laborant
 in verbo et doctrina (*I Tim. v*); et in Evangelio
 Dominus ad discipulos ait: « Qui vos honorat, me
 honorat: et qui vos spernit, me spernit (*Luc. x*),

« Gloria divitum honoratorum et pauperum timor
 C « Domini est; noli despiciere hominem justum pau-
 « perem, et noli magnificare virum peccatorem divi-
 tem. » Vera est enim gloria, quam timor Domini
 parit: quia justitiam et æquitatem servat; nec ju-
 stum pauperem despicit, nec magnificat virum pec-
 catorem divitem. Omnibus enim congruam reveren-
 tiam exhibet, nec in alteram partem declinat, deserto
 tramite veritatis. Unde Jacobus in Epistola sua ad-
 monet, dicens: « Fratres mei, nolite in personarum
 acceptione habere fidem Domini nostri Jesu Christi
 gloriæ; etenim si introierit in conventum vestrum
 vir aureum anulum habens in veste candida, introi-
 erit autem et pauper in sordido habitu, et intendatis
 in eum, qui indutus est veste præclara, et dixeritis
 ei, Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu sta
 illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nonne
 judicatis apud vosmetipsos et facti estis judices co-
 gitationum iniquarum (*Jac. ii*)? »

« Magnus est judex et potens est in honore, et non
 D « est major illo qui timet Deum. » Hoc asserit quod
 licet potestas terrena in honore se exaltet temporali,
 tamen præcellere timentem Deum non valet, quoniam
 juxta prophetæ sententiam nihil deest timentibus
 Deum: « Divites egerunt et esurierunt, inquiren-
 tes autem Dominum non deficient omni bono (*Psal.*
xxxiii). »

« Servo sensato liberi servient. » Hoc juxta histo-
 riam sæpe evenit, quod ille qui ignobilis est genere,
 sed nobilis fide et scientia Scripturarum, illis, qui de
 nobilitate generis se jactant, præferatur, sicut in
 Proverbiis scriptum est: « Servus sapiens domina-
 bitur filiis stultis, et inter fratres hæreditatem divi-
 det (*Prov. xvii*): » quia ut Ecclesiastes ait: « Sapien-
 tia confortabit sapientem supra decem potestatem

bebentes, qui sunt in civitate. » Plus enim potest aliqua tribulatione afflictis præstare sapientia, quam quælibet maxima potestas. Juxta allegoriam vero, servus ecclesiasticus, qui devota mente religionem servat Christianam, præponitur nobilibus synagogæ filiis, secundum illud quod scriptum est: « Major serviet minori (Gen. xv) » et, « Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Mal. i; Rom. ix). »

« Vir prudens et disciplinatus non murmurabit correptus, et inscius non honorabitur. » Huic simile est illud, quod in Proverbiis legitur: « Argue sapientem, et diligit te. Corripe stultum, et odio te habebit (Prov. ix). » Qui ergo abjicit disciplinam, despicit animam suam; qui autem acquiescit increpationibus, possessor est cordis; et alibi: « Qui ignorat, ignorabitur (I Cor. xiv): » Hoc est despicitur, non utique honorabitur.

« Noli te extollere in faciendo opere tuo, et noli cunctari in tempore angustia. » Prohibet ne quis pro bona operatione sua se jactet, quia omnis arrogantia abominatio est apud Deum; et ne quis in adversitatibus a bono opere cesset, quia tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem; probatio vero spem: spes autem non confundit.

Melior est qui operatur et abundat in omnibus, « quam qui gloriatur et eget pane. » Melius est scilicet ut quisque diebus vitæ suæ studeat in bona operatione laborare, unde certa illi restat merces remunerationis, quam ut in vanitate dies suos consumat, et expers fiat pane illo qui de cælo descendit; quem qui manducaverit, non morietur in æternum. Beatus est enim qui manducat panem in regno Dei.

« Fili, in mansuetudine serva animam tuam, et da illi honorem secundum meritum suum. » In mansuetudine animam servat, qui per humilitatem opera exercet pietatis; et dat illi honorem secundum meritum suum, qui se spe futuræ mercedis pro studio consolatur justis laboris: quia juxta Prophetam Deus reddet singulis secundum opera sua (Psal. lxi). E contrario vero quid de peccatoribus subjungatur, audiamus:

« Peccantem in animam suam quis justificabit? et quis honorificabit exhorantem animam suam? » Exhonorat animam suam, qui peccatis illam polluit; et quis justitiæ illi tribuit meritum, quem constat suæ salutis habere neglectum? « Omnes enim oportet nos stare ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis sui, prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v). »

« Pauper gloriatur per disciplinam et timorem suum: et est homo qui honorificatur propter substantiam suam. » Pauperem hic humilem debes intelligere qui in timore Domini et in observantia veræ religionis totam gloriam suam statuit. De quo per Paulum dicitur: « Qui gloriatur, in Domino gloriatur. Non enim qui seipsum commendat ille probatus est, sed quem Deus commendat, ipse probatus est. » Est autem alius qui superba intentione in divi-

tiarum opulentia se jactat: de quo memoratus Apostolus ad discipulum scribens ait: « Præcipe divitibus hujus sæculi non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum (I Tim. vi). »

« Qui autem gloriatur in paupertate sua, quanto magis in substantia? » Ille ergo qui in tribulationibus gaudet, in necessitatibus, in angustiis nunc pro Christo, quanto magis gaudebit, quando pervenerit ad retributionem futuram, et ad divitias veras, quæ electis Dei servantur in regno cœlesti!

« Qui autem gloriatur in substantia, paupertatem vereatur. » Hoc est, ille qui totam fiduciam suam ponit in terrenarum rerum abundantia, paupertatem futuram vereatur, memoretque semper illam evangelicam parabolam de divite purpurato, et paupere Lazaro, quomodo ille de gloria temporali in tormenta projectus est æterna, iste autem de miseria præsentis vitæ ad gaudia descendit sempiterna. De quo et per Jacobum dicitur: « Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua (Jac. i): » quia omnis qui adversa humiliter pro Domino suffert, sublimer ab illo regni præmia percipiet. E contrario autem dives in humilitate sua gloriatur: quod per ironiam dicitur, quando gloriam suam, qua de divitiis superbiebat et pauperes despiciebat, aut etiam opprimebat, perpetua pœna fluitam esse conspexerit.

CAPUT IV.

Laudatur saviens, quia exaltabitur et in medio magnatum sedebit

« (CAP. XI.) Sapientia humiliati exaltabit caput ipsius, et in medio magnatorum consedere illum faciet. » Sapientia humiliati est fides Christi, quæ per dilectionem operatur. Hæc non philosophiam humanam, nec jactantiam vanam hujus mundi sectatur; sed mansuetudinem et modestiam semper sui domini imitatur, qui dixit: « Discite a me, quia mitis sum, et humilis corde (Matth. xi). » Unde fiet quod subjungitur, « et invenietis requiem animabus vestris. » Possessores enim suos in medio magnatorum consedere faciet, quando eos cum patriarchis et prophetis, cum apostolis et martyribus et cæteris sanctis regni cœlestis tribuet esse participes.

« Non laudes virum in specie sua, neque spernas hominem in visu suo. Brevis in volatilibus est apis, et initium dulcoris habet fructus illius. » Prohibet ne quis juxta speciem corporis æstimet qualitatem mentis: quia sicut divisa est natura animæ et corporis, ita et dignitas eorum est diversa, nec consequens est ut quantitatem staturæ sequatur modus sapientiæ. Unde et in I Regum, ubi Samuelem Dominus misit, ut unum de filiis Isai ungeret in regem super Israel, cum primogenitus ejus Eliab introductus esset coram propheta, dixit Dominus ad eum: « Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominis judico (I Reg. xvi). » Homo enim videt ea quæ apparent: Dominus autem intuetur cor; et bene species apis inter cætera volatilia

ad comparationem sumitur, quæ et aculeo pungit, et opera mellis conficit. Sic et in brevi corpusculo sæpe ingeniosa inhabitat anima, quæ et acumine viget, et in doctrina sua novit proferre suavitatem sapientiae

« In vestitu ne glorieris unquam, nec in die honoris tui extollaris. » Quod autem vanitas vestium fugienda sit, Dominus insinuat in Evangelio, ubi Joannem Baptistam pro asperitate indumenti laudabilem ostendit, ad turbas dicens : « Quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt (*Luc. vii*). » Ipse autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos : esca autem erat locusta et mel silvestre. Et Petrus apostolus in Epistola sua jubet mulieres non indui veste pretiosa, neque margaritis aut circumdatione auri; sed magis morum honestate et incorruptibilitate quieti et modesti spiritus (*I Pet. iii*). Proinde non decet honoribus mundanis quemlibet extollere, sed magis virtutum honestate semetipsum adornare. Unde et sequitur :

« Quoniam mirabilia opera Altissimi solius, et gloriosa et absconsa et invisita opera illius. » Opera enim Dei quia secundum veritatem et æquitatem omnia fiunt, ideo mirabilia et gloriosa sunt, nec non et absconsa et invisita, quia rationem illorum nemo ad integrum investigare poterit. Quæ ipse secundum consilium suum et sapientiam suam solus agit. Quod intelligens Apostolus obstupendo admirans ait : « O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viæ ejus ! Quis enim cognovit sensum Domini ? Aut quis consiliarius ejus fuit, aut quis prior dedit illi, et retribuetur ei ? quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia (*Rom. xi*) » : qui etiam facit magna et inscrutabilia. Hinc et Ecclesiastes ait : « Intellexi quod omnium operum Dei nullam possit homo invenire rationem eorum, quæ fiunt sub sole et quanto amplius laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniet : etiam si dixerit sapiens se nosse, non poterit invenire (*Eccl. viii*). » Quod enim alium Deus humiliat et alium exaltat, suæ potestatis atque judicii est, sicut sequentia probant :

« Multi tyranni sederunt in throno, et inspicibilis portavit diadema; multi potentes oppressi sunt valide, et gloriosi traditi sunt in manus aliorum. » Hæc et secundum historiam intelligi possunt, quia sæpe per ordinationem Dei illi ad culmen honoris ascendunt, qui nullius antea apud homines dignitatis fuerunt, et e contrario illi, qui potentes fuerunt, judicio Dei pressi ad paupertatem et ad despectum perveniunt. Similiter et secundum allegoriam, populus prior qui de parentum nobilitate jactabat, et in potentia carnali gloriabatur, propter perfidiam divino judicio a primatu dejectus est : populus vero gentium propter fidem Dei in filiorum locum subrogatus, benedictionem patriarcharum in

hereditatem perpetuam, Christo tribuente, percipit (*Hebr. ix*).

« Prius quam interroges, ne vituperes quemquam; et cum interrogaveris, corripe juste. » Temerarium judicium nos facere prohibet. Hinc et in lege Dominus præcepit ne quisquam puniretur innocens, nec uno contra se dicente testimonium, sed in ore duorum vel trium testium staret omne verbum (*Deut. xvii, xix*; *Math. xviii*). Similiter et apostolus Timotheo jubet ut adversum presbyterum accusationem non recipiat, nisi sub duobus aut tribus testibus : peccantes autem coram omnibus arguat, ut ceteri metum habeant (*I Tim. v*).

« Prius quam audias, ne respondeas verbum, et in medio sermonum ne adjicias loqui. » De quo et in Proverbiis scriptum est : « Qui prius respondet antequam audiat, stultam se esse demonstrat et confusione dignum (*Prov. xviii*). » Id est, qui prius doctor esse desiderat quam discat, stultitiæ noxam non declinat. Qui judicare proximorum facta priusquam plene causam utriusque partis dignoscat, inordinate festinat, et ille se confusione dignum demonstrat, quia magis pertinacem quam prudentem esse probat.

« De ea re quæ te non molestat ne certeris; et in judicio peccantium ne consistas. » Admonet ut in superfluis rebus non nimis curiosi, et peccantium pravitati non consentiamus. Docet enim Apostolus, « ut habentes alimenta et quibus legamur, his contenti simus (*I Tim. vi*). » Et alibi : « Non solum, inquit, qui faciunt mala, sed et qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. Beatus enim vir est qui non abiit in consilio impiorum, et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit (*Rom. i*; *Psal. i*). »

« Fili, ne in multis sint actus tui, et si dives fueris, non eris immunis a delicto. » Docet sapientia filios suos ne certent ultra modum in adipiscendis terrenis lucris, quia pestem avaritiæ et invidiæ et hujusmodi non devitant. Unde et in Proverbiis scriptum est : « Vir qui festinat ditari et aliis invidet, ignorat quod egestas superveniet ei (*Prov. xxviii*). » Et item : « Conturbat, inquit, domum suam, qui sectatur avaritiam (*Prov. xv*). » Melius est parum cum timore Domini, quam thesauri argenti magni et instabiles. Et in Ecclesiaste : « Avarus, inquit, non implebitur pecunia; et qui amat divitias, fructus non capiet ex eis (*Eccl. v*). » Juxta tropologiam vero sæpe suscepta cura regiminis cor per diversa diverberat; et impar quisque invenitur ad singula, dum confusa mente dividitur ad multa. Unde hic consulte per sapientiam dicitur : « Fili, ne in multis sint actus tui : » quia videlicet, nequaquam plene in uniuscujusque operis ratione colligitur, dum mens per diversa patitur. Cumque foras per insolentem curam trahitur, a timoris intimi soliditate vacuatur, fitque in exteriorum disputatione sollicita, et sui solummodo ignara. Scit multa cogitare, se nesciens; nam cum plus quam necesse est se exterioribus implicat, quasi occupata

et jurant in mendacio, sed quorum corda labiaque A
conveniunt.

« Domine, oculi tui respiciunt fidem. Percussisti
« eos et non doluerunt; attrivisti illos et renuerunt
« accipere disciplinam. Induraverunt facies suas
« super petram, et noluerunt reverti. » Post verba
Domini, quibus imperaverat dicens: Circuite vias
Hierusalem, et cætera, propheta loquitur ad Domi-
num: « Domine, oculi tui respiciunt fidem, » quæ
Hebraice dicitur אֲבֹרֵךְ: non opera Judæorum, in
quibus juxta legis cæremonias exultabant, sed fidem
Christianorum, per quam gratia salvi facti sumus.
Hoc autem capitulo discimus idcirco inferri suppli-
cia ut vitia corrigantur. Denique ait: « Percussisti eos
et non doluerunt; attrivisti eos, et renuerunt acci-
pere disciplinam. » Per omnia enim tormenta atque
flagella non emendatur Hierusalem, et super hæc
universa de verecundiam quidem suorum habere
vitiolorum, sed instar petræ indurantes frontis impu-
dentiam noluerunt ad meliora converti. (Greg.)
Omnis ergo divina percussio aut purgatio in nobis
vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis.
Propter eos enim qui ex flagello proficiunt dictum
est: « Qui fingis dolorem in præcepto (Psal. xcii). »
Quia dum flagellatur iniquus et corrigitur, præcep-
tum audire noluit, audivit dolorem. Dolor ergo in
præcepto fingitur ei qui a malis operibus, quasi
præcepti vice, dolore cøhibetur. De his vero quos
damnant flagella et non liberant, dicitur: « Percus-
sisti eos, nec doluerunt: attrivisti eos, et renuerunt
accipere disciplinam. » Hæc flagella ab hac vita in-
choant, et in æterna percussione perdurant. Unde
per Moysen Dominus dicit: « Ignis exarsit ab ira
mea, et ardebit usque ad inferos deorsum. » Quan-
tum ad præsentem etenim percussione expectat,
recte dicitur: « Ignis exarsit ab ira mea; » quantum
vero ad æternam damnationem, apte mox subditur,
« et ardebit usque ad inferos deorsum. » Licet a
quibusdam dici soleat quod scriptum est: « Non
judicabit Deus bis in idipsum. » Qui tamen quod
per prophetam dicitur de iniquis non attendunt:
« Et duplici confusione contere eos, » et id quod
alias scriptum est: Jesus populum de terra Ægypti
salvans, secundo eos qui non crediderunt, perdidit.
« Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet
culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percus-
sis et in peccato suo morientibus debet æstimari,
quia eorum percussio hic cœpta illic perficitur, ut
incorrectis unum flagellum sit quod temporaliter
incipit, sed in æternis suppliciis consummatur,
quatenus eis qui omnino corrigi renuunt, jam præ-
sentium flagellorum percussio sequentium sit ini-
tium tormentorum.

« Ego autem dixi: Forsitan pauperes sunt et
« stulti, ignorantem viam Domini, judicium Dei sui. »
Sæpe stultorum nomine hi qui sunt in plebe paupe-
res designantur. Unde et nunc per Jeremiam dicitur:
« Dixi, Forsitan pauperes sunt et stulti, igno-
rantes viam Domini et judicium Dei sui. »

PATROL. CXI.

« Eo igitur ad optimates et loquar eis, ipsi enim
« cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui. (Hie-
ron.) Pauperes hic et optimates non inopia dicuntur
et divitiis, sed populum principibus comparat. Et est
sensus: Cernens infidelis populi pertinaciam, et
quod indurata facie noluerit recipere disciplinam,
hoc mecum ratione tractabam: Forsitan vulgus
ignobile non potest Dei nosse doctrinam, et idcirco
excusabile est, quia propter imperitiam Dei non valet
scire mandata. Pergam igitur ad sacerdotes et ad
eos qui præsumunt populo, et loquar eis, ipsi enim co-
gnoverunt voluntatem Domini, et sciunt judicium
Dei sui. Hoc autem dicit sermone dubitantis, juxta
illud evangelicum: « Mittam filium meum, ipsum
forsitan reverebuntur (Math. xxi), » ut ex ambigui-
tate sententiæ et suspensione verborum, liberum
hominis monstraretur arbitrium.

« Et ecce magis hi simul confregerunt jugum,
« ruperunt vincula, idcirco percussit eos leo de
« silva, lupus ad vesperam vastavit eos, pardus vi-
« gilans super civitates eorum. Omnis qui egressus
« fuerit ex eis capietur, quia multiplicatæ sunt
« prævaricationes eorum, confortatæ sunt aversio-
« nes eorum. » Quos magistros putabam, inventi
sunt pejores esse discipulis; et quanto in divitiis
major auctoritas, tanto major insolentia peccatorum.
Confregerunt enim jugum legis, dicente Apostolo:
« Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere ju-
gum super cervicem discipulorum, quod neque pa-
tres nostri neque nos portare potuimus? sed per
gratiam Domini Jesu credimus salvari quemadmo-
dum et illi (Act. xv); » ruperuntque vincula præcep-
torum Dei, et non Pharisæorum, de quibus in se-
cundo psalmo ponitur: « Disrumpamus vincula eo-
rum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. » Quia
igitur ista omnia fecerunt, « percussit eos leo de
silva, » regnum videlicet Babylonium; « lupus ad
vesperam vastavit eos, » Medos Persasque signifi-
cans: pro quo in visione Danielis (Dan. vu) ura
ponitur, cujus in ore tres erant ordines; « pardus
vigilans super civitates eorum, » Alexandri impetum
præfigurans, et velocem de Occidente usque ad In-
diam percussione. Pardum autem vocat ob varie-
tatem, et quia plurimis sibi subditis gentibus contra
Medos dimicavit et Persas. Et quatuor, inquit, erant
capita in bestia, et potestas data est ei. Et quia non
de futuro vaticinatur, sed de præterito, velut jam-
jamque venturis textit historiam, idcirco autem de
Romanis tacet imperio, de quo forsitan dicitur:
« Omnis qui egressus fuerit ex eis, capietur. » Causas-
que reddit cur ista perpassi sunt, quia multiplicatæ
sunt prævaricationes eorum, et perseveraverunt in
transgressionibus. Unde dicitur: « Et confortatæ
sunt aversiones eorum. » Illud quod in principio po-
suimus verbum Hebraicum קָדַשׁ sonare *vigiliam*, in
præsenti loco ostenditur. Ubi enim nos diximus
« pardus vigilans, » in Hebraico scriptum est קָדַשׁ
נֶבֶל. Juxta tropologiam, qui magni putantur in
Ecclesia, quia confringunt jugum et rumpunt vin-

cula, idcirco traduntur in ignominiam passionum, A ut faciant quæ non conveniunt.

« Super quo propitius tibi esse potero? Filii tui
« dereliquerunt me, et jurant in his qui non sunt
« dii. Saturavi eos et mœchati sunt, et in domo me-
« retricis luxuriabantur. Equi amatores in feminas,
« et emissarii facti sunt mihi. Unusquisque ad ux-
« rem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non
« visitabo, dicit Dominus, et in gente tali non ulci-
« scetur anima mea? » κατ'ἀλογος peccatorum Hierusa-
salem: dum dicit se ignorare Deus qua possit ejus
occasione misereri: « Filii, inquit, tui derelique-
runt me. » Nequaquam mei, sed tui, quia jurant in
his qui non sunt dii. « Saturavi eos et mœchati sunt. »
Audiant hoc, qui acceptis a Domino divitiis incuban-
tes luxuriæ serviunt. « Equi amatores in feminas B
facti sunt. » Pro *emissariis* in Hebraico scriptum est
בשׂוּלֵי, quod omnes voce consona ἑκκεντες transtulerunt,
id est, *trahentes*, ut ostendatur magnitudo
genitalium, juxta illud Ezechielis, « quasi asinorum
carnes, carnes eorum (Ezech. xxiii). » Hoc est quod
in alio loco scriptum est: « Assimilati sunt jumentis
insipientibus, et similes facti sunt eis (Psal. xlviii). »
Simulque tantam ostendit insaniam libidinis, ut non
solum appetitum voluptatis, sed χρεμετισμόν, id est
liannitum, vocet, et servet equorum furentium ad li-
bidinem metaphoram. Cum hæc, inquit, feceris,
nunquid non visitatione condigna es? Et nota quod
hic visitatio pro pœna ponatur atque suppliciiis,
juxta illud quod scriptum est. « Visitabo in virga
iniquitates eorum (Psal. lxxxviii). » « Et in gente tali
non ulciscetur anima mea? » Postquam peccatis obli-
gata est, nequaquam vocatur populus Dei, sed gens
a qua recessit anima Dei, secundum illud quod scri-
ptum est: « Neomenias vestras, et sabbata, et dies
festos odit anima mea (Isa. i). » Quod autem in Vete-
ri Testamento dicitur pro affectu, in Novo scri-
ptum est pro veritate, Salvatore dicente: « Potesta-
tem habeo ponendi animam meam, et potestatem
habeo sumendi illam (Joan. x). »

« Ascendite muros ejus (sive propugnacula) et
« dissipate: consummationem autem nolite facere.
« Auferte propagines ejus (sive sustentacula) quia
« non sunt dii. Prævaricatione enim prævaricata est
« in me domus Israel, et domus Juda, ait Dominus. »
D
Imperat gentibus, de quibus supra dixerat: « Percussit
eos leo de silva, lupus vastavit eos, et pardus in civitatibus
eorum, » ut ascendant muros Hierusalem, sive propugnacula,
et dissipent eam: consummationem autem non faciant, ut
salventur reliquiæ, et sit qui annuntiet in gentibus gloriam
Dei, severitatique miscet clementiam. Quodque intulit,
« auferte propagines ejus, sive sustentacula, » omnia
tolli auxilia jubet, quæ suo vitio perdidit, eo quod
prævaricata sit in Dominum domus Israel et domus
Juda, decem-tribus et duas significans. Audiant hoc
Ecclesia, quod cito muri et propugnacula dissipentur
eorum qui non habent spem in Domino, et prævarican-
tur in eum: sed tamen non fiat consumma-

tio propter clementiam judicis, et non propter merita
delinquentium.

« Negaverunt Dominum, et dixerunt: Non est ipse
« (sive non sunt hæc), neque veniet super nos ma-
« lum: gladium et famem non videbimus. Prophetæ
« fuerunt in ventum locuti, et responsum (sive ser-
« mo) non fuit in eis: hæc ergo evenient illis. »
Quia negaverunt Deum, sive mentiti sunt Domino,
et dixerunt, Non est ipse cujus judicio fient omnia,
sed fortuito hæc omnia acciderunt: neque evenient
quæ nobis prophetarum voces minantur; nec vide-
bimus gladium, nec famem sustinebimus obsidionis:
et quidquid locuti sunt prophetæ, in ventum locuti
sunt, et irrita omnia transierunt, nec habuerunt
responsum, hoc est, oraculum, sive sermo Dei non
fuit in eis: ideo sustinebunt quæ sequens sermo de-
scribit. Audiant hoc Ecclesia negligens, et providen-
tiam Dei refutans, quod et gladium et famem susti-
neat, nisi ventura crediderit quæ dicuntur.

« Hæc dicit Dominus exercituum: Quia locuti
« estis verbum istud, ecce ego do verba mea in ore
« tuo in ignem, et populum istum in ligna, et devo-
« rabit eos. » Dixistis: Prophetæ fuerunt in ventum
locuti, nec ventura sunt quæ minantur, propterea, o
propheta, do verba mea in ore tuo, quæ ignis ha-
beant potestatem, et populum istum in ligna conver-
tam, ut sermone tuo et prophetia increduli concre-
mentur. Sic Deus ignis consumens dicitur, ut
consumat in nobis, si super fundamentum Christi
ædificaverimus, fenum, ligna, stipulam (Deut. iv).

« Ecce ego adducam super vos gentem de longin-
« quo, domus Israel, ait Dominus: gentem robustam,
« gentem antiquam, gentem cujus ignorabis linguam,
« nec intelliges quid loquatur. Pharetra ejus quasi
« sepulcrum patens, universi fortes. Et comedet se-
« getes tuas et panem tuum, devorabit filios tuos
« et filias, comedet gregem tuum et armenta tua,
« comedet vineam tuam et ficum tuam, et conteret
« urbes tuas munitas, in quibus tu habes fiduciam
« gladio. Verumtamen in diebus illis, ait Dominus,
« non faciam vos in consummationem. » Nequaquam
multo post tempore, nec ut falso creditis, prophetæ
vobis loquentur in ventum. Sed jam nunc adducam
super vos gentem Babyloniorum, quæ veniet de lon-
gino, gentem robustam, de quo in Hebræo scri-
ptum est אֲרָמַי, gentem antiquam, cujus quondam
dominatus est Nemrod gigas (Gen. x), cujus ignora-
bis linguam, sive ut in Hebræo scriptum est: « Nec
intelliges quid loquatur: » est enim malorum sola-
tium, si illos hostes habeas quos possis rogare, et
qui tuas intelligant preces. Quodque sequitur, « pha-
retra ejus quasi sepulcrum patens, » et in Septua-
ginta editione non dicitur, Babyloniam significat
armaturam. Nec dubium quin regnum Assyriorum,
Babyloniorum, Medorum atque Persarum sagittandi
peritissimum sit. Simulque describit vastitatem terræ
Judææ, interfectionemque multorum, abactionem
pecorum, subversionem urbium atque murorum,
quod gladio hostili cuncta capiantur, et tamen in

tantis malis non eos perdat usque ad internecionem, sed reliquias salvas faciat, vel eorum, qui in Babylonem ducti sunt, dimissique ad culturam agrorum terræ Judææ, vel eorum, qui post persecutionis ardorem, vel fuga, vel confessione fidem Domini servaverunt.

« Quod si dixeritis : Quare fecit Dominus Deus noster nobis hæc omnia, dices ad eos : Sicut de reliquistis me et servistis deo alieno, vel diis alienis in terra vestra, sic servietis alienis in terra non vestra. » Grandis stultitia nescire cur passi sint, cum tanta peccaverint : brevisque ad ambigentes responsio : « Sicut servistis deo alieno, id est, Baal, sive diis alienis cunctarum gentium in terra Judææ, sic servietis diis alienis in terra non vestra : haud dubium quin Babylonis atque Chaldææ. Si enim vos peregrina religio delectat, quid necesse est longinquum errorem suscipere? Habitare cum talibus, imo servite his quorum deos colitis. Potest hoc et super hæreticis accipi, de quibus scriptum est : « Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum (I Joan. II) ; » quod projiciat de Ecclesia hæreticos Dominus, qui multo tempore sub nomine ejus mendaciorum suorum simulacra venerati sunt, ut foris colant quod intus prius venerabantur, ut paleæ separentur a tritico.

« Annuntiate hoc domui Jacob, et auditam facite in Juda, dicentes : Audi, popule stulte, qui non habes cor : qui habentes oculos non videtis, et aures, et non auditis. » Multis modis peccantes retrahit ad salutem, et stultum vocat populum, qui quasi sapientiæ reliquit auctorem, comparatque eos simulacris, de quibus scriptum est : « Oculos habent, et non vident ; aures habent, et non audiunt. Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis (Psal. cxiii). » Proprie autem ad Judam loquitur et ad domum Jacob. Israel enim multo jam tempore in Assyriis exsulabat, simulque dat intelligentiam quod etiam absque præcepto naturali sensu debeamus intelligere quæ recta sunt.

« Me ergo non timebitis, ait Dominus, et a facie mea non dolebitis (sive timebitis). Qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit. Et commovebuntur et non poterunt (sive turbabitur et non poterit), et intumescent (sive sonabunt) fluctus ejus, et non transibunt illud. Populo autem huic factum est cor incredulum et exasperans : et recesserunt, et abierunt, et non dixerunt in corde suo : Metuamus Dominum Deum nostrum, qui dat nobis pluviam temperaneam et serotinam in tempore suo, plenitudinem annuæ messis custodientem nobis. » Narrat beneficia, ut ingratos arguat. « Me, inquit, non timebitis, qui tanta vobis præstiti? Non dilectionem desidero perfectorum, sed timorem incipientium, qui posui arenam terminum mari, qui tam potentem elementum et immensas gurgitum moles meo præcepto littoribus refreravi, juxta illud quod scriptum est : « Præ-

ceptum posuit et non præteribit (Psal. cxlviii). » Audiunt me et sentiunt, quæ sensum non habent audiendi : et populus quondam meus sive vilo stultus effectus, non solum contemnit, sed et dulcem exasperat Dominum. Recesserunt, ait, a me, et mihi terga verterunt, et concito abierunt gradu ; nec tacita eos retraxit conscientia, ut dicerent in cordibus suis : « Metuamus eum qui dat nobis pluviam temporaneam et serotinam. » Per quæ omnia ostendit bona plenitudinem annuæ messis, pro quo Aquilæ prima editio et Symmachus *hebdomadas* interpretati sunt. In Hebræo enim scriptum est verbum שבעתים, quod pro ambiguitate verbi et *septimanas* significat et *plenitudinem*. « Iniquitates vestræ declinaverunt hæc, et peccata vestra prohibuerunt bonum a vobis. »

Ergo si quando et mare transendit terminos suos, et pluvia retrahitur, nequaquam abbreviata est manus Domini, ut ista non faciat : sed peccata nostræ hæc ad nos venientia declinaverunt, ut ad alios pergerent, qui non peccaverunt. Et prohibuerunt, inquit, jam veniens ad nos bonum, juxta illud quod secundum litteram scriptum est : « Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem (Isa. v). Possumus autem imbrem temporaneum et serotinum, Legem accipere et Evangelium, et diversas vocationes a prima hora usque ad undecimam, in quibus operariis vineæ unum vitæ æternæ præmium pollicetur (Matth. xx). « Quia inventi sunt in populo meo impii, insidiantes quasi aucupes : laqueos ponentes, et peticas accipientes viros. Sicut decipula plena avidis, sic domus eorum plena dolo. » Ut declinaret ab eis imber temporaneus et serotinus, et bona omnia non invenirent, causæ subjiciuntur, quia inventi sunt in populo ejus impii. Non dixit, iniquos et peccatores (ut nova vult hæresis), sed impios. Impietas aperte negat Deum, iniquitas atque peccatum si confiteatur errorem, facile ad misericordiam flecit Deum. Quodque nos diximus « insidiantes quasi aucupes, » et in Septuaginta non habetur, Aquilæ et Symmachus transtulerunt ישר, « quasi rete aucupis. » Quod etiam qui bonus inter eos videtur et rectus, instat aucupis tendat insidias, dum invicem se venantur ad mortem, et aliorum damnis atque dispendiis suis complent domos, ut impleatur philosophorum illa sententia. Omnis dives aut iniquus, aut hæres iniqui : atque utinam ab his tantum fiant, qui videntur foris esse, et quos Dominus judicat, et non in nostris conventiculis impleantur, quos possidet. Radix omnium malorum avaritia, ita ut venturum ad nos non ora contemplerur, sed manus.

« Ideo magnificati sunt et ditati, incrassati sunt et impinguati, et præterierunt sermones meos passione. Causam non judicaverunt, causam (sive judicium) pupilli non dixerunt. Et judicium pauperum (sive viduæ) non judicaverunt. Numquid super his non visitabo? dicit Dominus, aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea? » Si voluero adnotare per singula quæ in Septuaginta editione prætermissa sunt, longum fiet. Qui tendunt,

ait, insidias, et aliorum nūditate lætantur. Ideo magnificati sunt et ditati, quia superiora fecerunt. « Incrassati sunt et impinguati, » juxta illud quod scriptum est : « Incrassatus et impinguatus est, et recalcitravit dilectus (*Deut.* xxxii). » Et præterierunt sermones meos, quia divitiarum conscientia illud dixerunt de Evangelio (*Luc.* xii) : « Anima, habes multa bona posita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare. » Præterierunt autem in malum sui, cunctosque homines despicientes, non posuerunt judicium Dei ante oculos suos, pupillum et pauperes contempserunt; pro quo Septuaginta dixerunt *viduas*, quod in Hebraico non habetur, אֲבִיזִים quippe proprie *pauperes*, non *viduas* sonat. Quod autem sequitur, « Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut super gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea? » Jam supra disertum est.

« Stuper et mirabilia facta sunt in terra. Prophetæ prophetabant mendacium (*sive* iniqua), et sacerdotes applaudebant manibus suis et populus meus dilexit talia : Quid igitur facietis in novissimo (*sive* post hæc)? » Supra dixerat : « Ibo ad optimates et loquar eis, forsitan ipsi cognoverunt viam Domini. » Et ecce magis hi pariter confregerunt jugum, ruperunt vincula. Nunc describit qui sint optimates prophetæ videlicet et sacerdotes, quorum alii futura prædicunt, alii facienda ex Lege decernunt. Et ecce, inquit, illis mendacium prophetantibus, sacerdotes manibus applauserunt. Et ut ostendatur nec populus esse sine culpa, qui a talibus abducatur, scriptum est : « Et populus meus dilexit talia : » quondam meus, et postquam dilexit talia, meus esse desivit. Quid igitur facient cum novissimum judicii tempus advenerit, sive captivitatis necessitas? Unde stuper et mirabilia sunt, quod nec in principibus nec in populo inventus sit qui recta sentiret.

CAPUT VI.

Describitur adventus Nabuchodonosor et translatio populi propter sacerdotum avaritiam : et quia populus non audit vocem tubæ.

« Confortamini, filii Benjamin, in medio Hierusalem; et in Thecua clangite buccina; et super Bethacarem levate signum (*sive* vexillum), quia malum visum est (*sive* apparuit) ab Aquilone et contritio magna. » (*Hieron.*) Hierusalem in tribu Benjamin sitam nullus ignorat. Thecuam quoque viculum esse in monte situm, et duodecim millibus ab Hierosolymis separatum, quotidie oculis cernimus. Inter nos alius vicus est, qui lingua Syra et Hebraica ביתר-רומא nominatur, et ipse in monte positus. Quod ergo dicit, hoc est, quia ab aquilone jamjamque venturus est Nabuchodonosor, et imminet vicina captivitas, o habitatores Hierusalem, arma corripite, et in Thecua buccina concrepate, et in Bethacarem levate vexillum, ait, ut contra hostes valeatis resistere. Benjamin interpretatur *filium dexteræ*; Thecua, *tuba*; Bethacarem, *villa vineæ*. Hæc omnia referamus ad Jerusalem, ut si deliquerit et persecutionis impetus erit, se præparet ad resistendum.

« Speciosæ et delicatæ assimilavi filiam Sion : ad eam venient pastores et greges eorum. Fixerunt (*sive* figent) in ea tentoria in circuitu : pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt. Sanctificate (*sive* parate) super eam bellum : consurgite et ascendamus in meridie. » Describitur pulchritudo Hierusalem, quæ est ipsa Sion, ut aliud totam urbem, aliud arcem urbis sonet. Sion enim *arx*, id est *specula*, interpretatur, et speciosæ mulieri comparatur. Et quomodo ad illam amatores, sic ad istam pastores convenire dicuntur. Satisque eleganter in Hebræo verbum, quod quatuor litteris scribitur רעים, si legatur רעים amatores, si רעים pastores significat ut vel juxta metaphoram pulchræ mulieris amatores, vel juxta eversionem urbis pastores intelligantur. Quorum alii scortum polluere festinant, alii obsidere et subvertere civitatem. In pastoribus et gregibus eorum principes sentiamus, et exercitum Chaldæorum. Figent autem tentoria sua in circuitu in obsidione urbis, « et pascet unusquisque eos qui sub manu sua sunt, » suas videlicet turmas et numeros. Qui principes sive pastores dicent gregibus suis : « Sanctificate super Hierusalem bellum; Domini enim imperium est : Consurgite et ascendamus in meridie; » non per noctem et insidias, sed plena luce impugnemus, nullus enim nobis potest resistere.

« Væ nobis, quia declinavit dies, quia longiores factæ sunt (*sive* defecerunt) umbræ vesperi. Surgite et ascendamus in nocte, et dissipemus domos ejus. » Illi dicunt, « Surgite et ascendamus in meridie, » et clara luce pugnemus. Isti respondent : « Væ nobis, quia longiores factæ sunt umbræ vesperæ, » secundum illud Virgilianum :

Et jam summa procul villarum cœmnia famant,
Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.

Et est sensus : Si per diem hæc patimur, quid patiemur in nocte? Rursum, qui supra dixerant : « Sanctificate supra eam bellum atque consurgite, » nunc ipsi se provocant ad bellandum, dicentes : « Surgite, et ascendamus in nocte, » ut sciant adversarii non temporis victoriam esse sed virium; et dissipemus domos ejus, quæ frustra murorum firmitate vallantur.

« Quia hæc dicit Dominus exercituum : Cæcite lignum (*sive* ligna) ejus; effundite (*sive* comportate) circa Jerusalem aggerem. » Idcirco, inquit, de victoria securi sumus, quia præceptum Domini est imperantis Chaldæis : Ligna succidite et futuris munitionibus aggerem comportate. Per quæ ostenditur antequam veniat corona, non statim urbem esse capiendam, sed longa obsidione, ut postea legimus.

« Hæc est civitas visitationis (*sive* mendax), omnis calumnia (*vel* oppressio) in medio ejus. Sicut frigidam facit cisterna (*vel* lacus) aquam suam, sic frigidam fecit malitiam suam. » Præcepit Dominus ut arbores succidantur, et ut fundantur oer

circuitum aggeres, quia tempus visitationis ejus ad-
 venerit, ut recipiat pro peccatis suis, quorum maxi-
 mum est *συκοφαντία* ut innocentem opprimat per ca-
 lumniam. Quomodo ergo cisterna, vel lacus, frigi-
 dam facit aquam suam, sic in medio Jerusalem
 malitia quæ in ea est omnem calorem perdidit vitæ.
 Et hoc nolandum quod sancto Spiritu accensi fer-
 ventēs appellentur; mala autem frigida sint. Unde
 et illud scriptum est: « Quod in novissimis diebus,
 quando multiplicata fuerit iniquitas, refrigescet
 charitas multorum (*Math. xxiv*). » Quod puto et
 illud sonare: « Assimilatus sum descendantibus in
 lacum (*Psal. xxvii*). » Hoc autem Latinius lector in-
 telligat, ut semel dixisse sufficiat, lacum non *sta-*
gnum sonare juxta Græcos, sed *cisternam*, quæ
 sermone Syro et Hebraico *בְּרֵית* appellatur. In præ-
 senti autem loco pro *lacu*, quem omnes similiter
 transtulerunt, in Hebraico *בַּר* dicitur. (*Maurus.*)
 De hoc lacu in onere Babylonis per Isaiam ad Na-
 buchodonosor dicitur: « Verumtamen ad infernum
 detraheris, in profundum laci (*Isa. xiv*). » Sancti
 pennas habent aquilæ, et pennas columbæ, et pos-
 sunt dicere, « Volabo et requiescam. » Impii autem et
 Ægyptiorum similes demersi sunt quasi plumbum
 in aquis vehementibus, et demersi in profundum
 sicut lapis. De lacu quandoque profunda significan-
 tur inferni. Illa sunt testimonia: « Assimilatus sum
 cum descendantibus in lacum, et posuerunt me in
 lacu novissimo (*Psal. xxvii*). » Sicut enim lacus
 aquas ad se descendentes, ita infernus animas sus-
 cipit. Ad quem lacum descendit Banaïas (*I Par. xi*)
 tempore nivis et frigoris, et interficit in eo leonem.
 Unde et hæretici relinquunt fontem aquæ viventis
 Dominum, et fodiunt sibi lacos contritos, qui aquam
 non valeant continere. De his lacis sunt qui fervorem
 non habent Spiritus sancti, nec prophetæ Jeremiæ
 similes sunt, qui juxta Septuaginta interpretes lo-
 quebatur: « Inveni aquam calidam in deserto; » sed
 refrigescente charitate colorem sancti Spiritus per-
 diderunt. Unde dicit: « Sicut refrigerat lacus aquam,
 sic refrigerat malitia habentes se. » Qui utinam
 juxta Apocalypsin Joannis (*Apoc. iii*) « aut calidi
 essent aut frigidi, » id est, aut crederent aut omnino
 non crederent, ne per teporem et simulationem fidei
 a Domino rejicerentur.

« Iniquitas et vastitas audiatur in ea, coram me
 « semper infirmitas et plaga. Erudire, Jerusalem, ne
 « forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te
 « desertam terram inhabitabilem. » Septuaginta:
 « Impietas et miseria audientur in ea contra faciem
 « ejus; per omnem dolorem et flagellum erudieris, Je-
 « rusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne faciam
 « te inviam terram, quæ non habitetur. » (*Hieron.*)
 Per hæc discimus quod flagellat Dominus omnem
 filium quem recipit; et idcirco plagis atque tor-
 mentis eruditur Jerusalem, ut corrigatur, et non
 recedat anima Dei ab ea et redigatur in solitudinem.
 Si quando igitur crebris angustiis subjacemus, re-
 eordemur in consolationem nostri istius versiculi:

A « Per omnem dolorem et flagellum erudieris, Jeru-
 salem. »

« Hæc dicit Dominus exercituum: Usque ad ra-
 « cem colligent quasi in vinea reliquias Israel.
 « Convertite manum tuam quasi vindemiator ad cartal-
 « lum. » Septuaginta: « Quia hæc dicit Dominus vir-
 « tutum: Racemate, racemate quasi in vinea reliquias
 « Israel. Revertimini quasi vindemiator in cartallum
 « suum. » Alii in bonam partem, alii in malam hæc
 dicta suscipiunt. In bonam partem cum vastata fue-
 rit Jerusalem, reliquæ salvæ fiant. In malam sic, ne
 unus quidem racemus et parvus botrus remaneat in
 vinea, omnia colligentur; et quodcumque inveneris,
 instar vindemiatoris in cartallum conficito: ut quo-
 modo ille racemos ad torcular, sic tu captivos
 B pertrahas in Babylonem.

« Cui loquar et quem testabor ut audiat? Ecce in-
 « circumcisæ aures eorum (*sive* vestræ) et audire
 « non possunt. Ecce verbum Domini factum est eis
 « in opprobrium, et non suscipient illud. » Non pos-
 sunt audire, quia aures circumcidere noluerunt;
 nec tamen vacat supplicio impossibilitas, quæ de
 contemptu et infidelitate descendit. Si quis ergo Dei
 verba non suscipit, nec habet præceptorum ejus in-
 telligentiam, incircumcisis auribus est. Simulque
 notandum quod circumcisio in Scripturis tribus ge-
 neribus appellatur, in præputio, in corde et auri-
 bus. Unde Dominus dicit: « Qui habet aures au-
 diendi audiat (*Math. xi*). » Voluntate ergo nostra
 verbum Dei non suscipimus, et idcirco fit nobis in
 opprobrium, ut quod datum fuerat ad salutem, no-
 stro vitio vertatur in pœnam.

« Idcirco furore Domini plenus sum, laboravi
 « sustinens. » Septuaginta: « Et furem meum im-
 « plevi et sustinui, et non consumpsi eum. » Juxta
 Hebraicum ex persona prophetæ dicitur, quod ven-
 nientem iram Dei ante prospiciat, et plenus sit fu-
 roris Domini et iracundiæ et ultra sustinere non
 possit, nec pro peccatoribus audeat Dominum de-
 precari. Juxta Septuaginta autem novus sensus pon-
 nitur, quod ipse loquatur Dominus et dicat: Furo-
 rem meum complevi feriendo populum peccatorem,
 et tamen retinuerit illum et non totum effuderit, ut
 reliquæ salvæ fiant. Quod mihi videtur sibi esse
 contrarium: si enim complevit furem suum, quo-
 modo sustinuit ne completeret?

D « Effunde (*sive* effudit) super parvulum furem
 « [foris], et super concilium juvenum simul. Vir
 « enim cum muliere capietur, senex cum pleno die-
 « rum. Et transibunt domos eorum ad alteros, agri
 « et uxores pariter. » Vel propheta præcipit in spi-
 ritu venienti Chaldaeo, ut effundat furem Domini
 super parvulos, et innoxie quoque non parcat ætati,
 vel certe narrat quid factum sit super concilium ju-
 venum simul, qui ad repugnandum arma corripue-
 rant. Vir enim cum uxore capietur, dulcissima in-
 ter se nomina pariter sentient captivitatem: senex
 cum pleno dierum. Ergo senectus non est ætas ul-
 tima, sed eorum qui sunt pleni dierum, quos nostro

sermone appellamus *depositos* sive *decreptos*. Sequitur : « Et transibunt domos eorum ad alteros, » captivitate malo, « agri et uxores simul; » ut et conjux ad hostes transeat et possessio. Quidquid juxta litteram intelligimus super Jerusalem, juxta intelligentiam spiritalem referamus ad Ecclesiam, si offenderit Deum.

« Quia extendam manum meam super habitantes » terram, dicit Dominus. A minore quippe usque ad majorem omnes avaritiæ student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Et curabant contritionem filie populi mei cum ignominia, dicentes : Pax, pax, et non erat pax. » Quod in Hebraico dicitur, « Extendam manum meam super peccatores (sive habitatores) terræ, » apud Septuaginta semper *elevabo* scribitur, « Qui uterque percussus est habitus, juxta illud quod scriptum est (Isa. v) : « Et adhuc manus Domini extenta (sive excelsa). » Habitatores autem terræ semper in vitio sunt. Unde et in Apocalypsi frequentius dicitur : « Væ habitatoribus terræ (Apoc. viii). » A minimo usque ad majorem omnes avaritiæ student, secundum illud apostolicum : « Radix omnium malorum avaritia (I Tim. vi). » Et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Alii in prophetando mendacium, alii perverse interpretando legem Dei. Dicit enim et in alio loco propheta : « Querite legem a sacerdotibus (Jer. xviii). » Et cum, inquit,

tanta facerent, prospera quæque meo populo nuntiabant; et quasi curare cupiebant vulnus et ignominiam filie meæ, dicentes : Pax, pax, cum omnino non esset pax. Hoc proprie de sacerdotibus et doctoribus intelligendum, qui divitibus et eis quos vident in honore maximo constitutos, repromittunt prospera et clementem prædicant Deum, magis illos supplicio et iracundiæ preparantes.

« Confusi sunt, quia abominationem fecerunt. » « Quin potius confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. » Pressius hoc legendum est juxta Hebraicum : « Et cum, inquit, tanta fecerint, nunquid confusi sunt? nunquid erubuerunt in sceleribus suis? quia potius peccatum auxere contemptu, et erubescere nescierunt? » Nescierunt autem hic posuit pro noluerunt, sive nimio contemptu et vitio innoti mali ne intelligere quidem potuerunt.

« Quamobrem cadent inter ruentes, in tempore » visitationis suæ corruent, dicit Dominus. » Quoniam, ait, erubescere nescierunt, et non solum opus, sed ne scientiam quidem habere et sensum penitentiæ; propterea cadent qui prius stabant inter eos, qui vitio suis corraent, et cum visitationis et pœnæ eorum tempus advenit, cæcitis ruentibus sociabuntur. Grandis autem impietas non solum non cavere, sed nec intelligere velle peccata, et nullam habere distantiam bonorum malorumque operum.

LIBER QUARTUS.

Sciens propheta Dominum justum esse atque clementem, more suo terret peccantes, supplicia ventura eis prædicando, nec tamen cessat ad penitentiam et ad meliorationem vitæ eos provocare. Unde postquam testatus est propter incircumcisas aures Judæorum, et duritiam cordis eorum, se plenum furore Domini laborare, eo quod in spiritu videret grande supplicium peccatoribus imminere, nunc iterum incitat eos ad meditationem legis Dei, et ad custodiam mandatorum illius, ut in via bona ambulantes, inveniant refrigerium animabus eorum.

« Hæc, inquit, dicit Dominus : State super vias et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et ambulate in ea, et invenietis refrigerium (sive purificationem) animabus vestris. Et dixerunt : Non ambulabimus (sive non ibimus). Et constitui super vos speculatores, audite vocem tubæ. Et dixerunt : Non audiemus. Ideo audite (sive audierunt) gentes, et cognoscite congregatio : (sive qui pascitis greges) quanta ego faciam eis. » (Aut juxta Symmachum, « et cognoscite testimonium quod in eis est. ») Audi, terra, (Hieron.) Evangelica parabola (Math. xxi), si fuerit intellecta, hujus loci præbabit intelligentiam : in qua negotiator bonus omnes vendere dicitur margaritas ut de pretio ea-

rum unam emat pretiosissimam margaritam. Quod scilicet per patriarchas et prophetas veniamus ad eum qui dicit : « Ego sum via (Joan. xiv). » Standum est igitur in prophetis et diligentissime contemplandum et interrogandum de semitis antiquis sive sempiternis, quæ multorum sanctorum sunt vitæ vestigiis, quæ significantius Græce appellantur *πρῖνοι*, quæ sit via bona in Evangelio (Math. vii), et ambulandum in ea. Quæ via cum inventa fuerit, præbet refrigerium sive purificationem animalis credentium. At illi e contrario responderunt : Non ambulabimus per viam Evangelii : proprie hoc propheta dicente de perfidia Judæorum. Statimque infert : « Et constitui super vos speculatores. » Haud dubium quin apostolorum indicetur chorus, juxta Ezechiel : « Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel (Ezech. iii). » Et præcepi ut audiretis vocem tubæ, vel mandata Evangelii, vel doctrinam apostolorum, juxta illud Isaïæ : « In montem excelsum ascende, qui evangelizas Sion; exalta sicut tuba vocem tuam, qui annuntias Jerusalem (Isa. xl). » Qui dixerunt : « Non audiemus; » et invitati ad cœnam noluerunt venire; propterea dicitur : « Audite, gentes. » Quod secuti sunt et apostoli, quando loquuntur in Lycaonia : « Vobis quidem oportebat primum loqui ver-

dum Dei; sed quoniam repellitis illud et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (*Act. xiii*). » Et cognosce, congregatio nequam Judaica, sed omnium nationum, sive qui pascitis greges, episcopi, et presbyteri, et omnis ordo ecclesiasticus, vel cognoscite testimonium quod in eis est: « Testimonium Dei fidele, sapientiam præstans parvulis (*Psal. xviii*). » Quibus loquitur et Dominus: « Noli timere, grex parvule (*Luc. xii*). » Et, « Ecce ego et pueri mei, quos mihi dedit Deus (*Isa. viii*). » Cognoscite ergo quanta faciam populo non credenti. Quodque infertur, « Audi, terra, » totus orbis ad audiendum vocatur, sicut et in principio Isaïæ legimus: « Audi, cælum, et auribus percipe, terra (*Isa. i*), » quæ scilicet Dominus facturus est populo Judæorum. (MAURUS.) Ille est ergo doctor ecclesiasticus, qui lacrymas, non risum movet; qui corripit peccatores, qui nullum beatum dicit esse vel felicem, nec prævenit sententiam judicis sui, dicente Scriptura sancta: « Ne beatum dicas nequam hominum ante mortem (*Prov. xvii*). » Sed et in alio loco legimus: « Qui benedicit amico mane grandi voce, maledicenti nil differt. » Unde spernentes hominum judicia, nec laudibus eorum extollamur, nec obtreccionibus contristemur, sed ingrediamur rectam viam, et tritas a sanctis prophetis semitas, audiamusque Jeremiam dicentem: « State in visis et videte, et interrogate semitas Domini sempiternas, quæ sit via bona et ambulate in ea. » Quod si quando erravimus, et quasi homines perverso itinere perreximus, Domini per Ezechiel expectemus promissa dicentis: « Dabo eis viam alteram, et cor aliud. » Ergo secundum veram Domini traditionem via recta suavis ac levis est, licet dura et aspera sentiantur: pie enim ac fideliter servientes, cum tulerunt jugum Domini super se, et didicerint ab eo quia mitis est et humilis corde: jam quodammodo terrenarum passionum sarcinam deponentes, non laborant, sed requiem animabus suis, Domino præstante reperient, sicut per Jeremiam prophetam ipse testatus est dicens: « State super vias, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona et ambulate in ea, et invenietis refrigerium animabus vestris. » Fient namque eis continuo prava in directa, et aspera in vias planas; et gustantes videbunt quia snavis est Dominus, audientesque Christum in Evangelio proclamantem: « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (*Matth. xi*). » Depositis ponderibus vitiorum, ea quæ sequuntur intelligent, quia jugum meum suave, et onus meum leve est. Habet ergo refrigerium via Domini, si secundum legem ipsius teneatur. Sed nos sumus qui dolores nobis atque tormenta turbulentis distentionibus procuramus, dum malimus vias sæculi hujus pravæ atque perversas, etiam cum summo discrimine ac difficultate, sectari. cum vero hoc modo grave nobis ac durum jugum Domini fecerimus,

per blasphemiam spiritus, valde ipsius jugi, vel de Christi, qui illud ponit duritia atque asperitate, causamur secundum illud: Insipientia viri corrumpit viam ejus, Deus autem causatur corde suo; et secundum Aggæum prophetam: Cum dixerimus quod via Domini non dirigit, congrue nobis responderetur a Domino: Nunquid via mea non dirigit: Nonne magis viæ vestræ sunt pravæ. Et revera si comparare voluerimus splendens virginitalis florem et suave olentem castimoniam puritatem tetræ ac fetidis libidinum volutabris: quietem securitatemque monachorum, periculis et ærumnis quibus mundi hujus homines implicantur, paupertatis nostræ requiem edacibus divitum tristitiis ac pervigilibus curis, in quibus non absque summo vitæ periculo diebus ac noctibus consumuntur, suavissimum jugum Christi, onusque levissimum facillime comprobabimus.

« Ecce ego adducam mala super populum istum, « fructum cogitationum (sive aversionis) ejus, quia « verba mea non audierunt, et legem meam projecerunt. » (*Hieron.*) Mala appellat supplicia poenasque patientium, non super gentes quæ vocantur ad Evangelii veritatem, sed super populum qui respondit: « Non audiemus. » Et recepturus est fructum cogitationum, sive aversionis suæ, dicente David: « Labores manuum tuarum manducabis (*Psal. cxxvii*). » Causaque perspicua, quia verba Domini non audierint, et legem ejus alijecerint.

« Utquid mihi thus de Saba afferitis, et calamum « suave olentem de terra longinqua? Holocausta vestra non sunt accepta, et victimæ vestræ non placuerunt mihi. » Quod thura de Saba veniant nemo dubitat. Unde et illud Virgilianum est:

Centumque Sabæo
Thure calent aræ.

Calamum autem quod Hebraice dicitur קנה, pro quo LXX et Theodosio *cinnamum* transtulerunt, de terra venire longinqua propheticus sermo demonstrat, ut intelligamus Indiam, de qua, per mare Rubrum, plura veniunt aromata. Hoc genus pigmenti medici καοίαν σύπρυγος appellant. Et est sensus: Frustra mihi in unguenta conficienda quæ Lege præcepta sunt, suavissimi odoris pigmenta conferitis, et holocausta succenditis, qui meam in Lege non facitis voluntatem, juxta quod supra scriptum est: « Verba mea non audierunt, et legem meam projecerunt. » Hoc autem, proprie convenit his qui de rapinis et nudatione miserorum offerunt sacrificium, et elemosynis ex iniquitate se putant redimere peccata, dicente Scriptura: « Redemptio animæ viri propriæ divitiæ, » quæ non de iniquitate, sed de labore et justitia congregantur.

« Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego dabo populum istum in ruinas, et ruent in eis (sive infirmitatem et infirmabuntur in ea) patres et filii sine ul, vicinus et proximus et peribunt. » Impleta videmus omnia quæ Dominus illi populo comminatus

est. Quoties enim rursus in Manichæis suis, a quoque in se habent forte, sed omnis apud eos infirmitas est. Falsi patrum sequuntur commentus, et quoties recipiant istam imprecationem: « Sempis ejus super nos et super filios nostras. Matth. xxvii » et non solum ipsi, sed et vicini et proximi eorum, omnes qui Legem et prophetas sequuntur juxta occidentem litteram, et non juxta spiritum vivificantem, et omnes pariter peribunt, quia pariter peccaverunt.

« Hæc dicit Dominus: Ecce populus venit de terra Aquilonis, et gens magna conurgit a finibus terre. Sagittam et scutum sive zelyzationem arripiet: crudelis est et vel impudens, et non miserebitur. Vox ejus quasi mare sonabit, et super equos ascendet, præpositi quasi vir ad prælium adversum te, filia Sion. » Proprie hoc de Babiloniis prophetatur, qui venturi sunt contra populum Hierusalem: et omnis armaturæ ordo describitur, et impetus præliationum, ut vocis terrore concussi agant poenitentiam, et clementissimum placeant Deum. Denique dat occasionem rogandi, dum dicit, « adversum te, filia Sion. » Possimus hoc testimonio a uti persecutionis tempore, quando omnis adversum nos diaboli rabies concitatur, nullaque misericordia est; et quasi vehementissimi maris fluctus, ita opprimunt resistentes.

« Audivimus Lamentum ejus, dissolute sunt manus nostræ. Tribulatio apprehendit nos, dolores quasi parturientis. » Respondit populus, cui propheta, immo per prophetam Dominus Babiloniis comminatus est, quod antequam veniant timore superati sint, nec possint elevare manus; et angustia eos comprehenderit quasi dolor parturientem, quo dolore nihil affirmant gravius quæ senserunt.

« Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici pavor in circuitu. » Docet Evangelium (Matth. xxiv), non esse exeundum in agrum, nec de tectorum altitudine descendendum, sed audiendum illud, « In monte salvum te fac (Gen. xix). » Ad quem in Isaia et Michæa (Isa. ii; Mich. iv), jubemur occurrere atque conscendere. Præcipitur autem juxta litteram ne foras exeant, nec deserant muros, sed ut tueantur se firmis munitio-

nibus.
« Filia populi mei, accingere cilicio et conspere cinere, luctum unigeniti (sive dilecti). Fac tibi planctum amarum (sive miserabilem), quia repente veniet vastator (sive miseria) super nos (sive super vos). » Quod supra dixerat, « Nolite exire ad agros, et in via ne ambuletis, quoniam gladius inimici pavor in circuitu, » et fugam quoque prohibuerat, docet quid facere debeant, ut convertantur scilicet ad poenitentiam, et hanc firmissimam et securam habeant armaturam. Ubi nos diximus « luctum unigeniti fac tibi. » Pro unigenito in Hebraico scribitur יחיד, quod magis solitarium quam unigenitum sonat. Si enim esset dilectus sive amabilis, ut LXX transtulerunt, יחיד poneretur: quod et Salomoni Deus nomen imposuit. Nihil autem dolentius quam unum vel solum pendere filium. Illudque quod nos interpretati sumus,

A « quia repente veniet vastator sive miseria super nos; » Septuaginta « super vos » ponunt, cum nihil Deus misericordius fuerit, et quicquid super eorum vastatorum est populum, super se quoque venire testatur. Vastatorum autem proprie vel Substantivum vel Adjectivum significat.

« Probaturum deum te in populo tuo mundum, et scies, et probabis vias tuas. Omnes autem principes declinantes sive inobedientes, ambulantes fraudulenter sive perverse, et et ferunt: universi corrupti sunt. Defecit suffragium, » quem significatio Graeci peritiam appellant. In igne consumptum est plumbum, frustra conflixit conflixit, sive argentarius. Malitiam enim curam non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocat eos, quia

B « Dominus projecit eos. » Datur propheta populo incredulo probator robustus, quod Hebraice dicitur פרוכ, quod vel munitionem juxta Aquilonem, vel clavam atque circumdatam, juxta Symmachum et Septuaginta, sonat, instar urbis firmissime, ut nullas populi pertimescat insidias; et cum probaveris ait, et scieris viam populi delinquentis, tunc intelligas argentum vere commixtum nulla posse ratione purgari. Quomodo enim plumbum miscetur metallicis, quæ adulterata sunt atque violata, ut materia separetur aliena, et si forsitan purgata non fuerit, plumbum omne consumitur et in nihilum redigitur: ita omne eloquium doctrinarum, et sermo propheticus perit in his qui audire contemnant. Dicamus et sepe his

C « qui sicut aspides surbe obturant aures suas ne audiant voces incantantium (Psal. lvi). Frustra enim conflavit argentarius sive conflixit; malitia enim eorum non sunt consumptæ. Unde nequam argentum, sed argentum reprobum sunt vocati, quia Dominus abiecit eos. Principes autem sunt a Domino recedentes sive inobedientes, qui perverse ambulant et fraudulenter. (Gregor.) De hac quippe conflatione in Job ita legitur: « Habet argentum venarum suarum principia, et auro locus est in quo conflatur (Job. xxviii). In argento eloquium, in auro vitæ vel sapientie claritas designari solet. Et quia hæretici sic de eloqui sui nitore superbiunt, ut nulla sacrorum librorum auctoritate solidentur; qui libri ad loquendum nobis quasi quædam argenti venæ sunt, quia de ipsis locutionis nostræ originem trahimus, eos ad sacræ auctoritatis paginas revocat, ut si vera loqui desiderant, inde sumere debeant quid loquantur. « Et auro, inquit, locus est in quo conflatur. » Ac si aperte dicat: Vera fidelium sapientia, cui universalis Ecclesie locus est, tribulationem vobis persequentibus patitur, sed a cunctis peccatorum sordibus persecutionis vestræ igne purgabitur. Unde scriptum est: « In igne probatur aurum et argentum; homines vero receptabiles in camino humilitationis (Eclii. ii). » Quo in loco potest hoc quoque convenienter intelligi, ut de sua hæretici stulta passione videantur increpari. Nam sæpe pro Jesu Christi Domini ac Redemptoris nostri nomine multa patiuntur, seseque ejusdem passionis ejus fieri martires

sperant, quibus sancti viri voce nunc dicitur: « Auro locus est in quo conflatur. » Nam juxta hoc quod jam et ante nos dictum est: Quisquis extra Ecclesiae unitatem patitur, pœnas pati potest, martyr fieri non potest, quia auro locus est in quo conflatur. Quid itaque ad hæc, hæretici, dicitis? Conflari per afflictionem carnis ut etiam per martyrium vultis, sed locum quo debeatis conflari nescitis. Audite quod sancti prædicatoris voce dicitur. « Auro locus est in quo conflatur. » Nunc ergo conflationis locum quaerite, hanc fornacem qua aurum apte purgari valeat invenite. Una est Ecclesia, in qua quisquis conflari voluerit, ab omni etiam poterit peccatorum labe purgari. Si quid pro Deo amaritudinis, si quid tribulationis, extra hanc positi sustinetis, incendi potestis tantummodo, non purgari. Dicit Jeremias, dicat quomodo conflationis vestrae ignis omni virtute sit vacuus. « Frustra conflagavit conflator, malitiae enim eorum non sunt consumptae. » Ecce ignis exterius conflans et durae passionis admovet pœnam, et tamen erroris non excoquit culpam; et tormenta crudelium dat pœnarum, et tamen bonorum non facit incrementa meritorum. Hujus etiam conflationis ignis, qui extra catholicam toleratur Ecclesiam, quam nullius omnino virtutis sit, Paulus apostolus insinuat dicens: « Si tradidero corpus meum ut ardeat, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. xiii). » Alii quippe prava de Deo sentiunt, alii recta de auctore tenent, sed unitatem cum fratribus non tenent: illi errore scilicet, isti vero schismatis perpetratioe divisi sunt. Unde et in ipsa prima parte Decalogi utrarumque partium culpae reprimuntur, cum divina voce dicitur: « Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua; » atque mox subditur: « Diliges proximum tuum sicut te ipsum (Marc. xii). » Qui enim de Deo perversa sentit, liquet profecto quia Deum non diligit; qui vero de Deo recta sentiens, a sanctae Ecclesiae unitate divisus est, constat profecto quia proximum non amat, quem habere socium recusat. Quisquis ab hac unitate matris Ecclesiae sive per hæresim de Deo perversa sentiendo, seu errore schismatis proximum non diligendo dividitur, charitatis hujus gratia privatur de qua Paulus ait: *Si tradidero, etc.* (I Cor. xiii).

CAPUT VII.

Non confidendum in templo, sed in bonis operibus; non orandum pro populo illo: de reprobatione sacrificiorum.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino dicens: Sta in porta domus Domini, et prædica (vel lege) ibi verbum istud et dic: Audite verbum Domini, omnis Juda, qui ingredimini per portas has, ut adoretis Dominum. » (Hieron.) Hoc in editione Septuaginta non habetur, sed de Theodotione ex Hebraico additum est. Imperator autem prophetae ut stet in porta Domini, per quam ad adorandum Dominum ingreditur populi multitudo, ut per hanc occasione possint audire quae Dominus præcipit. Per quod intelligimus duritiam populi Judaeorum,

A quod quasi mendaces atque vesanos habuerint prophetas, dum per occasionem et celebritatem loci audire coguntur verba Domini, et non propter hoc quod verba sint Domini.

« Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Bonas facite (sive dirigite) vias vestras, et studia vestra (sive adventiones vestras) et habitabo vobiscum in loco isto (sive habitare vos faciam in loco isto). » Clementissimus medicus omni vulneratos cupit sanare medicamine. Quando autem dicit: « Bonas facite (sive corrigite) vias vestras, » ostendit eas esse perversas, et nihil in se habere boni. Et quia naturale est ut unusquisque genitale diligat solum, et nihil dulcius habeat patria, pollicetur præmia obedientibus. « Habitabo, inquit, vobiscum, » ut securos de habitatione vos faciam: sive vos ipsos, juxta Symmachum, firma habitatione fundabo, qui ait: « Et confirmabo vos in loco isto. »

« Nolite considerare in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini est: quoniam si bene dixeritis (sive direxeritis) vias vestras, et studia vestra; si feceritis judicium inter virum et proximum ejus: advenæ et pupillo, et viduæ non feceritis calumniam (sive non oppresseritis eos), nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis; habitabo vobiscum (sive habitare vos faciam) in loco isto, in terra quam dedi patribus vestris a sæculo usque in sæculum. » Hoc quod Septuaginta in hujus capituli addidere principio, « in verbis mendacii quae vobis omnino non proderunt », in Hebraico non habetur. Præcipit autem et tunc populo Judaeorum, et hodie nobis, qui videmur in Ecclesia constituti, ne fiduciam habeamus in ædificiorum splendore, auratisque laquearibus, et vestitis parietibus marmorum crustis. Et dicamus: templum Domini, templum Domini, templum Domini est. Illud enim templum Domini est, in quo habitat vera fides, sancta conversatio, omniumque virtutum chorus. Denique infert: Si rectas feceritis vias vestras, et cogitatio vestra non abierit post errorem, et secuti fueritis justitiam, et malum non effeceritis, neque effuderitis sanguinem innocentem, simplices quoque non scandalizantes, et post deos alienos non ambulaveritis, perversa adorantes dogmata, quae de vestro corde simulastis in malum vobismetipsis: vel habitabo vobiscum in loco isto, quem vocatis templum Dei, et in terra quam dedi patribus vestris, apostolis videlicet et apostolicis viris: vel certe firma statione habitare vos faciam a principio usque ad finem. Potest hoc et illis virginibus convenire, quae jactant pudicitiam, et impudenti vultu præferunt castitatem, cum aliud habeat conscientia: et nesciunt illam definitionem Apostoli virginalem, « ut sit sancta corpore et spiritu (I Cor. i). » Quid enim prodest corporis pudicitia animo constuprato, si cæteras virtutes quas propheticus sermo descripsit, non habuerit?

« Ecce vos confiditis vobis in sermonibus menda-

« cii (vel mendacibus), quæ non proderunt vobis : « furari, occidere, adulterari, jurare mendaciter, « libare Baalim, et ire post deos alienos, quos igno- « ratis. Et venistis, et stetitistis coram me in domo « hac, in qua invocatum est nomen meum, et dixi- « stis: Liberati sumus (sive desivimus), eo quod fe- « cerimus omnes abominationes istas. » Frustra eos in templo habere fiduciam, sequentia peccata demon- strant. Quid enim prodest audacter ingredi limen domus Dei, erecta cervice stare, et non solum cor, sed et manus habere pollutas: furto, homicidio, adulterio, perjurio, sacrilegio, et cultu eorum deo- rum, quos nescias? Hæc spiritualiter accidere in Ec- clesia nemo dubitat: quando præsentis temporis considerantes felicitatem, sua peccata non reputant, et latere arbitrantur Deum, quia non statim vindicta consequitur: quin potius in tantam prorumpunt amentiam, ut liberatos se putant, quia post mala opera etiam a cultu Domini recesserunt.

« Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus « ista (sive mea), in qua invocatum est nomen meum « in oculis vestris. Ego, ego sum, ego vidi, dicit « Dominus. » De hoc loco illud in Evangelio as- sumptum puto, ubi ita scriptum est: « Domus patris mei, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis eam speluncam latronum (Matth. xxi); » sive, ut in alio Evangelio scriptum est: « Domum negotiationis (Joan. ii). » Ecclesia Dei vertitur in speluncam latro- num, quando furta, homicidia, adulteria, perjuria, sacrilegium, hæreseos adinventio, et omnia in ea scelera versantur, quando avaritiæ facibus principes inardescunt: et regum quondam opes, vile aut certe non vile palliolum possidet. Unde infert: « Ego, ego sum, ego vidi, dicit Dominus; » mei oculi con- templati sunt, quod vos putatis occultum: tenebræ thesaurorum meam non fugiunt conscientiam: « Qui cum dives esset, pro nobis pauper factus est (II Cor. viii), » nunc in nostris divitiis erubescit et dicit: « Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram (Luc. vi). »

« Ite ad locum meum in Silo, ubi habitavit nomen « meum a principio, et videte quæ fecerim ei propter « malitiam populi mei Israel. » Ex præteritis docet presentia, et dicentibus: « Templum Domini, templum Domini, templum Domini, » et pretiosæ domus fulgore gaudentibus, Silo, ubi primum fuit tabernaculum Dei, recordatur historiæ, de qua in psalmo scriptum est: « Et repulit tabernaculum Silo (Psal. lxxvii; I Reg. iv), » ut quomodo ille locus in ruinas cineresque collapsus est, ita et templum corruat cum similibus fuerit habitatio peccatorum. Sicut igitur Silo templi exemplum est, ita templum nobis, quando tempus advenerit illius testimonii: « Putas veniens filius hominis, inveniet fidem super terram? (Luc. xviii). »

« Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit « Dominus, et locutus sum ad vos mane consurgens, « et loquens, et non audistis: et vocavi vos et non « respondistis: faciam domui huic in qua invocatum « est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam,

« et loco quem dedi vobis et patribus vestris, sicut « feci Silo: et projiciam vos a facie mea, sicut præ- « jeci omnes fratres vestros universum semen Israel « [Al., Ephraim]. » Hoc quod posuimus « mane con- surgens et loquens, » in Septuaginta non habetur. Mane autem consurgit Deus, non quo aliquod ei tempus absque diluculo sit, sed quo post noctis quietem viribus corporibus instauratis, anima ho- minum vegetior sit, et nequaquam voluptatibus occupata, cibique desiderio, audire et facere valeat, quæ dicuntur. Unde et illud in psalmo legimus: « Mane exaudies vocem meam, mane astabo tibi et videbo (Psal. v). » Et in Isaia: « De nocte (sive diluculo) consurget spiritus meus ad te, Deus, quoniam lux præcepta tua super terram (Isa. xxvi). »

B Unde et filius lucis Paulus apostolus appellat (Ephes. v), et non noctis neque tenebrarum, nec dormientes, sicut et cæteri dormierunt, qui Dei mandata non sentiunt. Quia igitur Deus vocavit eos de nocte con- surgens, ut et ipsos de tenebris liberaret, commina- tur eis similia se esse facturum templo in Hieroso- lymis quæ fecit loco Silo (I Reg. iv et v), ubi primum fuit tabernaculum, ut peccata similia pari sententia feriantur. Et quomodo projecit Dominus semen Ephraim, id est, decem tribus, quæ vocabantur Ephraim, et habebant principes propter Hieroboam filium Nabath de tribu Ephraim, quæ eadem appellabatur tribus Joseph: sic etiam Hierusalem et tribum Juda cum Benjamin se abjecturum esse testatur. Abjecit igitur Silo, abjecturus et templum; abjecit decem tribus, abjecturus et duas. Quidquid illi populo dicitur, intelligamus et de nobis, si similia fece- rimus.

« Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes « pro eis laudem et orationem (sive nec roges ut « misericordiam consequatur): et non obsistas mihi « quia non exaudiam te. » Ne videatur rogans pro- pheta non impetrare quod postulat, præcipit Deus ne pro populo peccatore, et nullam agente penitenti- am, deprecetur. Quod autem dicit: « Et non res- istas mihi, illud ostendit quod sanctorum preces iræ Dei possint resistere. Unde et loquitur Dominus ad Moysen: « Dimitte me ut percutiam populum istum, et faciam te in gentem magnam (Exod. xxxii). » Et in Psalmis scribitur: « Et stetit Phi- nees et placavit, et cessavit quassatio, et reputatum est illi ad justitiam (Psal. cv). » Aaron quoque ar- repto thuribulo inter ignem arsurumque populum medius stetit, et Dei ira cessavit (Num. xvi). Hinc in Isaia legitur: « Fundamenta generationis et ge- nerationis suscitabis, et vocaberis ædificator sep- pium, convertens semitas in quietem (Isa. lvm). » (Hieron.) Pro « ædificatore septium, » Aquila inter- pretatus est: « qui se opponat Dei iracundiæ sæ- vienti. » Denique Symmachus « transtulit, murum opponens cædenti, » quales fuerunt Moyses, et Aaron, et Samuel, qui iræ Domini restiterunt, et quasi ædi- ficato muro indignationi ejus posuere terminum. Quod et Jeremiæ dicitur, Ne occurrat Domino, ne

iræ ejus velit resistere, et indignationem ita precibus quasi quodam muro intercludere; et Moysi quasi teneretur ab eo Dominus: « Dimitte me, inquit, et percutiam istum populum (*Deut. ix*). » Istiusmodi ædificator maceriarum murorumque et sepium convertit semitas in quietem, ut nequaquam Dei ira deserviat, sed placatus sit eis Dominus, et omnes indignationis semitæ conquiescant? Sciendum vero est quod duo sunt quæ obsistunt orationibus nostris ne exaudiantur a Domino: hoc est, incorrectus et permanens error, et cor impœnitens. Error enim ipse nunquam veniam promeretur: sed qui eo veraciter caruerit, atque ab ejus participatione discedit, veniam habebit. Quandiu ergo in hominibus est iste error, damnationem suam tenet, et nunquam resolvetur, quia error semper pœnam meretur. Dixit Dominus, quod in Spiritum sanctum peccantibus nec hic esset, nec in futuro sæculo remittendum. Quantos autem cognoscimus in Spiritu sancto, sicut hæreticos diversos, Arianos, Eunomianos, Macedonianos, ad fidem catholicam revertentes, et hic remissionem suæ percepisse blasphemiam, et in futurum spem sumpsisse indulgentiæ consequendæ. Nec ideo non vera est Domini sententia, aut putabitur esse ullatenus resoluta, cum circa tales, si hoc esse permaneant, nunquam omnino solvenda persistat. Effectis autem non talibus, irrogata sicut etiam est consequenter. Et illud beati Joannis apostoli: « Est peccatum ad mortem, non dico ut ore tur pro eo, et est peccatum non ad mortem, ut ore tur pro eo (*I Joan. v*): » est peccatum ad mortem in eodem peccato remanentibus. Nullum est quippe peccatum, pro quo aut non ore ecclesia remittendum, aut quod data sibi divinitus potestate desistentibus ab eodem non possit absolvere, vel pœnitentibus relaxare; cui dicitur: « Quæcunque dimiseritis super terram, dimissa erunt et in cœlis; et quæcunque solveritis super terram soluta erunt et in cœlis (*Matth. xvi*). » In quibuscunque omnia sunt, quantacunque sunt, et qualiacunque sint, veraci nihilominus eorum manente sententia, qua nunquam solvenda esse denuntiat, in eorum tenore consistens, non etiam ab hoc eodem post recedens. (*August.*) In Spiritu enim sancto quo in unum Dei populus congregatur, ejicitur spiritus immundus, qui in se ipsum dividitur. Contra hoc donum gratuitum, contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa impœnitentia est spiritus blasphemiam, quæ non remittetur, neque in hoc sæculo neque in futuro: contra enim Spiritum sanctum quo baptizantur, quorum peccata omnium dimituntur, et quem accipit Ecclesia, ut cui dimiserint peccata dimittantur ei. Verbum valde malum et nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit: Quem patientia Dei cum ad pœnitentiam adducit, ipse secundum duritiam cordis sui et cor impœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, si enim uoc aliquo nomine possumus utcumque appel-

lare blasphemiam et verbum contra Spiritum sanctum, quod remissionem non habet in æternum: hæc, inquam, impœnitentia contra quam clamabat et præco et judex dicentes: « Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnorum cœlorum (*Matth. iii*); » contra quam Dominus os evangelicæ prædicationis aperuit, et contra quam ipsum Evangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit, ubi posteaquam resurrexit a mortuis, ait discipulis suis: « Oportebat Christum pati et resurgere a mortuis tertia die, et prædicari in nomine ejus pœnitentiam et remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem (*Luc. xxiv*); hæc omnino impœnitentia non habet remissionem neque in hoc sæculo neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valet in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens, quandiu quisque in hac carnè vivit non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quandiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit. Nec de hac vita rapit impium, qui non vult mortem impii quantum revertatur et vivat. Paganus est hodie, non scis utrum sit futurus crastino Christianus. Judæus infidelis est hodie, quid si cras credit in Christum? Hæreticus est hodie, quid si cras sequetur catholicam veritatem? Schismaticus est hodie, quid si cras amplectetur catholicam pacem? Quid si isti quos in quocunque genere erroris notas, et tanquam desperatissimos modo damnas, antequam finiant istam vitam, agant pœnitentiam, et inveniunt veram vitam? Misericors enim est Dominus, et miserator patiens, et multum misericors, de cujus misericordia nunquam desperandum. Unde Jeremias propheta, ne putemus crudelitatem Dei, qui ne rogari quidem se permittat, reddit causas cur non exaudiat, dicens:

« Nonne vides quid isti faciunt in civitatibus Juda et in plateis Jerusalem? Filii colligunt ligna, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem, ut faciant placentas (*sive chavonas*) reginæ (*sive militiæ*) cœli, et libent diis alienis, et me ad iracundiam provocent. Nunquid me ad iracundiam provocant, dicit Dominus? Nonne semetipsos in confusione vultus sui? » (*Hieron.*) Vis, inquit, audire propheta, cur tibi dixerim: « Noli orare pro populo hoc? » hæc faciunt quæ sequuntur: et intus, et foris, et in plateis, et in exitibus Jerusalem, filii ligna comportant, et patres succendunt ignem, et mulieres conspergunt adipem cum farina, ut faciant *χάβωνας*, quas nos *placentas* interpretati sumus, sive *preparationes*, ut omne genus ostendat sacrificii reginæ cœli, quam lunam debemus accipere, vel certe militiæ cœli, ut omnes stellas intelligamus. Et post hæc libent diis alienis, non quo sint, sed quo sub nominibus eorum dæmonibus thura succendant, et me ad iracundiam provocant ista facientes. Nec intelligunt miseri, quod ista contentio non me lædat, quem nunquam ira commutat; sed semetipsos in confusione vultus sui, et in ignominiam sempiternam. (*Macr.*) De his ex persona Domini prophetali spi-

ritu præcinebat Moyses in cantico Deuteronomii : « Irritaverunt me in diis alienis, et in abominabilibus suis ad iracundiam provocaverunt. Immolaverunt dæmonibus et non Deo (*Deut. xxxi et xxxii*), » et hoc fecerunt propria voluntate, quia in nostro consistit arbitrio bonum vel malum eligere. (*Hieron.*) Quidquid igitur facimus, non Deum lædimus, qui lædi nunquam potest, sed nobis interitum præparamus, thesaurizantes iram in die iræ. Ideo autem diversa officio filiorum patrumque et matrum posuit vel uxorum, ut nulla ætas sit quæ ab impietate dissenserit.

« Ideo hæc dicit Dominus Deus : Ecce furor meus, et indignatio mea constatur (*sive stillavit*) super locum istum, super viros et super jumenta, et super lignum regionis, et super fruges terræ, et succendetur et non exstinguetur. » Quia supra dixerat : « Nunquid me ad iracundiam provocant? » quomodo nunc dicit : « Ecce furor meus et indignatio mea stillavit super locum istum. » Et est sensus : Ego quidem naturaliter non irascor, sed illi ita agunt, ut me ad iracundiam provocent, et meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod quantum in se est facere conantur. Pulchreque non ait, Effusus est furor meus super locum istum, sed *stillavit*, ut moderatur pœnam significet. Sin autem in stilla furoris tanta duritia est, quid fiet si omnis imber fuerit effusus? sed et conflatio [conflata indignatio] sic intelligi potest, ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur. Cum autem Deus iratus fuerit, et homines et ea quæ hominum sunt similem interitum sentient. « Et succendetur, » inquit, haud dubium quin furor Domini, « et non exstinguetur, » quia non agit populus per quæ possit exstingui.

« Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : « Holocaustomata vestra adlite victimis vestris, et comedite carnes. Quia non sum locutus cum patribus vestris, et non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de verbo holocaustomatum et victimarum : sed hoc verbum præcepi eis, dicens : Audite vocem meam, et ero vobis Deus, et vos eritis mihi populus, et ambulate in omni via, quam mandavi vobis, ut bene sit vobis. » Quorum reprobatum templum, consequenter reprobat et sacrificia, et oblique arguit eos quod non veneratione sui, sed epularum desiderio immolent victimas. Quod autem ait : « Non sum locutus cum patribus vestris, et non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra Ægypti, super verbo holocausti et victimarum, » manifeste intelligitur quod primum decalogum dederit in tabulis lapideis scriptum digito Dei. Et post offensam idololatriæ caputque vituli (*Exod. xxxi*), postea jusserit sibi magis fieri quam dæmonibus, auferens puram religionem mandatorum Dei, et concedens sanguinem victimarum carniisque desiderium.

« Et non audierunt nec inclinaverunt aurem suam, sed abierunt in voluntatibus (*sive desideris*), et in pravitate cordis sui mali, factique sunt

« retrorsum et non in ante, a die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti usque ad diem hanc. » Me dicente : « Audite vocem meam, et ero vobis Deus, » etc., non audierunt nec inclinaverunt aurem suam, sed sui cordis fecere desideria, et contra Apostoli sententiam, qui præteritorum obliviscebatur et in priora se extendebat, fecere contraria, ut præterita cuperent, et futura contemnerent. Quodque dicit : « A die qua egressi sunt patres eorum de terra Ægypti usque ad diem hanc, » omne tempus in medio dicit eos per offensam Domini transegisse. Unde et necessaria fuit Evangelii gratia, quæ illos non suo merito, sed Domini misericordia conservavit.

« Et misi ad vos omnes servos meos prophetas per diem, consurgens diluculo, et mittens : Et non audierunt me, nec inclinaverunt aurem suam, sed induraverunt cervicem suam, et pejoris operati sunt quam patres eorum. » Justa ergo ira Domini quæ conflata est, et stillavit super populum contemptorem duræque cervicis, et Dei verba audire nolentem. Quomodo autem Deus vel de nocte vel diluculo, et in die mittat prophetas supra diximus.

« Et loqueris ad eos omnia verba hæc, et non audient te, et vocabis eos, et non respondebunt tibi. Et dices ad eos : Hæc est gens quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam. Periiit fides, et ablata est de ore eorum. » Ne dubites eos, inquit, indurasse cervicem, et pejora patribus suis operatos. Ecce dicitur locum pœnitentiæ, nec ideo loquor ut fiant, sed quia futura sunt ideo prædico. Saltem nunc loquere eis verbis meis, et tunc non audient te, et vocabis eos, et non respondebunt tibi. Tantæ enim erunt superbiæ, ut cum vocaberis eos ad audiendum nullus respondere dignetur. Et dices ad eos : « Hæc est gens quæ non audivit vocem Domini Dei sui, nec recepit disciplinam. » Pulchre, ut jam ante dixi, nequaquam populum suum, sed gentem vocat. Quod licet et in tempore prophetarum ex parte sit factum, et in umbra præcesserit et in imagine, tamen plenius completur in Christo, quando noluerunt recipere disciplinam, et vocem sui Domini contempserunt. Unde eleganter infertur : « Periiit fides, » quæ proprie Christianorum est ; « et ablata est de ore eorum, » omnis videlicet filii Dei, fideique confessio.

« Tonde capillum tuum et projice, et sume in directum (*sive super labia*) planctum : quia projecit Dominus, et reliquit generationem furoris sui. » Et Job, audita filiorum et filiarum morte, capillos legitur totondisse (*Job. i*), et apud veteres hæc erat omnium consuetudo lugentium tondere casarium ; at nunc e contrario comam demittere, luctus indicium est. Omnis autem planctus et lamentatio prophetalis ideo assumitur : « quia projecit Dominus, et reliquit generationem furoris sui. » Haud dubium quin populum Judæorum significet, et proprie hoc ad Christi tempora referendum, quando

perit fides, et de ore ablata est populi Dominum A et de cæteris urbibus quæ sub illius ditione erant, blasphemantis. auferetur omnis lætitia, et mœrore gemitaque et desolatione omnia complebuntur.

« Quia fecerunt filii Juda malum in conspectu meo
 « dicit Dominus : Posuerunt offendicula sua in do-
 « mo, in qua invocatum est nomen meum, ut pollue-
 « rent eam : et ædificaverunt excelsa (sive aram)
 « Topheth, quæ est in valle filii Ennom, ut incende-
 « rent filios suos et filias suas igni : quæ non præ-
 « cepi nec cogitavi in corde meo. » Quod in templo
 Dei filii Juda statuam Baal posuerunt, in Ezechielis
 principio discimus. Excelsa autem quæ Hebraice ap-
 pellabantur *במות* sive aram Topheth, quæ est in
 valle filiorum Ennon : illum locum significat, qui Si-
 loe fontibus irrigatur, et est amœnus atque nemorosus,
 hodieque hortorum præbet delicias. Hic autem
 gentilitatis error omnes provincias occupavit, ut ad
 capita fontium lucosque amœnissimos victimas im-
 molarent, et omnis pravæ superstitionis religio ser-
 varetur. Topheth lingua Hebræa interpretatur *lati-
 tudo*. Scriptumque fertur in libro Josue filii Nun de
 hoc loco, qui est in valle filiorum Ennon et Hebraice
 dicitur *הבית גיא* quippe *φάρμακον*, hoc est val'em,
הבית vel hominis nomen vel *gratiam* sonat. Tradunt-
 que Hebræi ex hoc loco appellatam gehennam, quod
 scilicet omnis populus Judæorum ibi perierit offen-
 dens Deum : in quo loco etiam filios suos in igne ido-
 lis consecrarint, sive holocaustum obtulerint quæ
 non præceperit eis, nec ulla legis jusserit sanctione
 (IV Reg. xvii). Quod si Jephthæ obtulit filiam suam
 virginem Deo (Jud. xi), non sacrificium placet, sed
 animus offerentis. Neque enim si canis aut asinus C
 aut immundum quodlibet animal primum occurrisset
 patri a cæde hostium revertenti, Deo illud offerre
 debuerat.

« Ideo ecce dies venient, dicit Dominus, et non
 « dicetur amplius, Topheth, et vallis filii Ennon, sed
 « vallis interfectionis : et sepelient in Topheth, eo
 « quod non sit locus. Et erit morticinum populi hu-
 « jus in cibos volucris cæli et bestiarum terræ, et
 « non erit qui abigat. » Tempus obsidionis significat,
 quæ ab anno nono regis Sedechiæ usque ad annum
 undecimum perpessi sunt (IV Reg. xxv). Et quod
 nequaquam vocetur vallis ipsa *gehennon*, hoc est,
vallis Ennon, sive *filiorum Ennom*, sed ob interfe-
 ctionem plurimorum *vallis occisionis*. Tanta autem D
 cædes erit, ut in loco prius religionis sepulcra sint
 innumerabilia ; et quos sepelire non potuerint lace-
 rentur ab avibus et a bestiis devorentur, nullusque
 sit qui abigat similia metuens, et humandi victus
 officii. Manifesta transcurrimus, ut sicubi locus fue-
 rit in obscuris moremur. Ipsius enim libri magnitudo
 fastidium potest facere legentibus, quanto magis si a
 nobis latius disseratur ?

« Et quiescere faciam de urbibus Juda, et de pla-
 « teis Jerusalem vocem gaudii, et vocem lætitiæ, vo-
 « cem sponsi, et vocem sponsæ, in desolationem enim
 « erit terra. » Cum locus idololatriæ versus fuerit in
 sepulcra, ut ubi Deum offenderant, ibi eorum inhu-
 mata jaceant cadavera. De urbe quondam Jerusalem,

CAPUT VIII.

*Comminatio his qui residui erant de captivitate ; in-
 crepatio populi non pœnitentis ; vox pœnitentium,
 adventus hostium, ululatus civitatis.*

« In illo tempore, ait Dominus, ejicient ossa regum
 « Juda, et ossa principum ejus, et ossa sacerdotum,
 « et ossa prophetarum, et ossa eorum qui habita-
 « verunt Jerusalem, de sepulcris suis. Et expandent
 « ea ad solem et lunam, et ad omnem militiam cæli,
 « quæ dilexerunt, et quibus servierunt, et post quæ
 « ambulaverunt, et quæ quæsierunt et adoraverunt.
 « Non colligentur et non sepelientur ; in sterquilini-
 « um, super faciem terræ erunt. Et eligent magis
 « mortem quam vitam, omnes qui residui fuerint
 « de cognatione hac pessima in universis locis, quæ
 « derelicta sunt, ad quæ ejeci eos, dicit Dominus exer-
 « cituum. » (Hieron.) Omnia quæ prophetalis ser-
 mo describit, nostro tempore cernimus accidisse,
 non uni Jerusalem, quæ ista perpessa est a Chal-
 dæis atque Romanis, sed universo orbi, ita ut lacry-
 mæ aruerint, et ossibus mortuorum universa comple-
 ta sint. Et quia solebant juxta antiquum morem au-
 rum et quædam ornamenta vel mulierum vel virorum
 in sepulcris condere, hæc quoque frangebatur et effo-
 diebat avaritia, ut cælo et luci proderentur. Et ideo
 primum regum Juda et principum ejus, sacerdotum
 quoque et prophetarum, et universi populi qui sue-
 rant in Jerusalem, ossa de tumulis proferebantur,
 patentia soli et lunæ, et omnium stellarum aspectui,
 ut quibus servierant, derelicto Deo, eorum paterent
 aspectibus, et consumpta in sterquilinum et cineres
 solverentur. Si quis autem de multitudine potuisset
 effugere, ad quæcunque loca venisset, mortem præ-
 ferret vitæ, et remedium infelicis animæ putaret
 interitum.

« Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus : Nunquid
 « qui cadit, non resurget ? et qui aversus est, non
 « revertetur (sive non avertetur). » Post tanta mala ad
 pœnitentiam provocat eos qui potuerint remanere :
 sive priusquam veniant qui minatus est, hortatur
 ad conversionem, et dat locum pœnitentiæ. Quod
 autem juxta Hebraicum scriptum est : « Et qui aver-
 sus est, non avertetur, » illud significat quod qui a
 Deo aversatus est, si voluerit ad meliora converti,
 possit et Dei furorem ad meliora convertere, et veni-
 enti obistere, et plagas precibus evitare.

« Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem
 « aversione contentiosa ? Apprehenderunt mendacium,
 « et noluerunt reverti. » Quanto ergo, inquit, magis
 ego ad pœnitentiam provocavi, tanto illi plus reces-
 serunt a me, non tam peccandi studio, quam me su-
 perandi. Apprehenderunt enim fortiter mendacium,
 vel idola vel prava quæque veritati, justitiæque
 contraria, et noluerunt reverti. Non dixit, non po-
 tuerunt, sed, omni studio iniqua sectati sunt. No-
 sstrum vero est ut quotidie nos attrahente gratia Dei,

humiliter subsequamur: vel certe dura cervice et incircumcisis, ut scriptum est, auribus eidem resistantibus per Jerusalem mereamur audire

« Nunquid qui eadit non resurget, aut qui aversus est non revertetur? Quare ergo aversus est populus iste in Jerusalem aversione contentiosa? Induraverunt cervices suas, noluerunt reverti? »

« Attendi et auscultavi, nemo quod bonum est loquitur. Nullus est qui agat pœnitentiam super peccato suo dicens: Quid feci? Omnes conversi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens in prælium. » (*Hieron.*) Revocati ad pœnitentiam audire contemnunt, nec sufficit eis contra Dominum deliquisse et locutos esse blasphemiam, sed omnes, instar equorum, et fervido cursu ad prælium ruentium, non recogitant super peccato suo, nec dicunt, « Quid feci (*Gen. viii.*) » Per quæ intelligimus vel de omni genere humano ista dici, quod pronum sit ad vitia, vel de tempore Salvatoris, quando « omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt: non fuit qui faceret bonum, non fuit usque ad unum (*Psal. xliii.*) » Unde et ipse mystice clamavit: « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus (*Psal. xi.*) » Siu autem hæc ita se habent, ubi sunt qui in nostra esse dicunt positum voluntate omni carere peccato? « Nemo, inquit, quod bonum est loquitur (*Matth. xi.*) » quia etiam pro otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicii.

« Milvus in cœlo cognovit tempus suam: turtur, et hirundo, et ciconia custodierunt tempus adventus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini. » Pro milvo quem interpretatus est Symmachus, LXX et Theodotio ipsum verbum Hebraicum posuere דמיון: rursumque pro hirundine Symmachus *cidadam* transtulit, quæ Hebraice dicitur סיס. Pro eo autem quod nos posuimus *ciconiam*, et Aquila et Symmachus ita ut in Hebræo scriptum est צורדן transtulerunt, pro quo LXX *agri passeris* interpretati sunt. Unus autem atque idem sensus est, qui in Isaie principio ponitur: « Agnovit bos possessorem suam, et asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognovit, et populus meus non intellexit (*Isa. i.*) » quod etiam parvæ aves sua norint tempora, et sciant quando ad calida festinantes loca, rigorem hiemis debeant declinare: et rursus veris principio ad solitas venire regiones. Cælum autem hic pro aere qui supra est, debemus accipere.

« Quomodo dicitis, Sapientes nos sumus, et lex Domini nobiscum est? Vere mendacium operatus est stylus mendax scribarum. » Ad scribas loquitur et Pharisæos qui legis jactant notitiam, et scriben-tes scribunt iniquitatem. Quodque ait:

« Confusi sunt sapientes, perterriti et capti sunt. » Non quo sapientes sint qui ista faciunt; sed sapientes vocat, ut suo iudicio condemnentur, et e contrario sapientia eorum convincatur stultitia, dicente Paulo: « Qui doces alium, te ipsum non doces (*Rom. ii.*) » « Verbum enim Domini projecerunt, et

« sapientia nulla est in eis. » Frustra igitur jactant legis scientiam, qui doctrinam operibus destruunt.

« Propterea dabo maiores (*sive uxores*) eorum exterminia, agros eorum hæredibus, quia a minimo usque ad maximum omnes avaritiam sequuntur, a propheta usque ad sacerdotem: cuncti faciunt mendacium (*sive iniquitatem*). Et sanabant contritiones filiarum populi mei ad ignominiam, dicentes: « Pax, pax, cum non esset pax. » Receperunt mercedem operum suorum, ut qui verbum Domini projecerunt, ipsi abjicerentur ab eo. Uxores, inquit, eorum, et possessiones tradam hostibus. Et ne mea crudelis putetur esse sententia, causas auditor agnoscat: « A minimo usque ad maximum, omnes avaritiæ student. » — « Radix est enim omnium malorum avaritia (*I Tim. vi.*) » « A propheta usque ad sacerdotem, » qui alios peccantes prohibere deberent, primi sceleribus subjacent: et cuncta vel iniqua faciunt, dum aliena diripiunt; vel certe mendacium, ut non sit veritas in ore eorum. Et post ista, quasi boni medici, aliena vulnera verbis sanare cupiebant, qui ipsi erant omnium flagitiorum confossi vulneribus. Hæc quotidie in nostro quoque populo cernimus, dicente Apostolo: « Qui prædicat non furandum furaris, etc. (*Rom. ii.*) Qui cum peccatores et divites viderint, sanare cupiunt contritionem filiarum populi Dei, hoc est Ecclesiæ, ad ignominiam vel eorum qui decipiuntur, vel eorum qui alios decipiunt, ut dicant omni facinore coopertis: Pax, pax, cum nulla sit pax, et bellum eis imminet peccatorum.

« Confusi sunt qui abominationem fecerunt. Quinimo confusione non sunt confusi, et erubescere nescierunt. » Ἐρωταρισμός hoc est legendum, ut sit sensus: Erubuerunt in sceleribus suis, intellexerunt abominationes quas operati sunt? Nequaquam, sed in tantam proruperunt amentiam, ut nec confusione cuperent emendare vitia, nec spe veniæ suæ scelera confiteri.

« Idcirco cadent inter corruentes: in tempore visitationis suæ corruent, dicit Dominus. » Hæc sunt præmia eorum qui erubescere nescierunt, ut quorum dignitas erat excelsior populis, ruius populi miscerentur. « A minimo enim usque ad maximum omnes avaritiæ student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium: » visitationis autem tempus, propinqua captivitas est.

« Congregans congregabo eos, ait Dominus. Non est uva in vitibus et non sunt ficus in ficulnea. Folium defluxit, et dedi eis quæ prætergressa sunt. » Quod sit tempus visitationis, in quo corruent delinquentes, manifestius docet dicens: « Congregans congregabo eos. » Haud dubium quin in Jerusalem, ut obsideantur a Chaldæis longo tempore et famis sustineant mala. Cum, inquit, tempora prætereant, et æstati succedat autumnus, et hieme arborum cadant folia, videbitis cuncta de longe, et ex his non capietis cibum. Non est enim uva in vitibus vobis, qui fructus vitium non sumitis: et non sunt ficus in ficulnea obsessio populo, qui suarum arborum poma cer-

nit ab hostibus diripi. Folia, inquit, defluent æstate autumnoque transactis. Dedi enim eis quæ præterire cernerent, et majore dolore amitterent rerum omnium abundantiam, quam eis tangere non licebat.

« Quare sedemus? Convenite et ingrediamur civitatem munitam (sive civitates munitas) et sileamus ibi (sive projiciamur ibi), quia Dominus Deus noster silere nos fecit, et potum dedit nobis aquam fellis. Peccavimus enim Domino. Expectavimus pacem et non erat bonum; tempus medelæ, et ecce for- mido. » Vox populi respondentis inducitur, et sua vitia confitentis, et cohortantis se mutuo ut ingrediantur civitates muratas, sive unam civitatem Jerusalem: jam enim cæteræ captæ fuerant. « Et sileamus, inquit, ibi, quia Dominus noster silere nos fecit. » Non enim habemus fiduciam deprecandi, sive abjiciamur ibi, sive projiciamur instar stercoreis. Ipse potavit nos aqua fellis, quia dulcem in amaritudinem convertimus Deum. Et ut tales biberemus aquas causa perspicua est: « Peccavimus enim Domino, et expectavimus pacem, » qui nihil boni operis feceramus: putabamusque nobis tempus adesse medicinæ, cum formidine atque terrore omnia complerentur. Personarum mutatio, et maxime in prophetis, difficile intellectum facit. Quæ si suis locis et causis temporibusque reddantur, plana fient quæ videbantur obscura.

« A Dan auditus est fremitus equorum ejus, a voce hinnituum pugnatorum ejus (sive equitatus) com- mota est omnis terra. Et venerunt et devoraverunt (sive et venient et devorabunt) terram et plenitudinem ejus, urbem et habitatores ejus. » Non igitur, ut supra LXX transtulerunt, dixit populus, ingrediamur civitates munitas, sed « civitatem munitam, » ut significet Jerusalem. Denique nunc infert, « urbem et habitatores ejus. » Describitur autem a Dan per Phœnicem veniens cum exercitu Nabuchodonosor, in quo loco Jordanis fluvius oritur, et quæ LXX futura Hebraicum pro veritate rei, jam facta commemorat.

« Quia ecce ego mittam vobis serpentes regulos (sive pessimos, aut ut LXX transtulerunt mortiferos), quibus non est incantatio, et mordebunt vos, ait Dominus. » Qui sunt illi qui veniunt a Dan, et quorum auditus est fremitus, et qui terram omnem ad solitudinem redegerunt, sub alia figura idem prophetalis sermo demonstrat, serpentes eos appellans pessimos sive mortiferos, et ut Aquila transtulit, regulos, qui appellantur Hebraice צפענים. Pro quo quid sibi voluerit secunda ejus editio, ut speculatores diceret non intelligo, nisi forte ob verbi similitudinem. « Quibus non est, ait, incantatio. » Frustra enim ad Dominum preces fundunt adversum serpentem antiquum, colubrum tortuosum, qui Dei præcepta contempserunt. Utamur hoc loco adversum eos qui, Salvatoris eloquia contemnentes, traduntur adversariis potestatibus.

« Dolor meus super dolorem, in me cor meum moriens. » Pro quo Septuaginta superiori sententiæ quæ

dicta sunt copularunt, ut ponerent. » Et mordebunt vos, ait Dominus, insanabiliter: cum dolore cordis vestri deficietis. » In Hebraico autem non tam dolor est, qui Græce dicitur ὀδύνη, quam μισθίαμα, quod nos interpretari possumus rictum oris dolore contracti, et habentem risus similitudinem. Ἐμπαρκῶς autem hæc ex persona Dei legenda sunt plangentis eversionem Hierusalem, et ejus miserias non ferentis.

« Ecce vox clamoris filix populi mei de terra Ioginqua. » Fletum describit et ululatum urbis Hierusalem ingressis hostibus.

« Nunquid Dominus non est Sion, aut rex ejus non est in ea? » Sive, Dominus ipse est rex, aut certe Dominus ad Patrem, rex refertur ad Filium, juxta illud quod sub nomine Salomonis scribitur: « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis (Psal. LXXI). » Ut autem vox clamoris sit in Hierusalem, et clamor ipse veniat de terra Ioginqua, causa manifesta est, quod Dominus non sit in ea, et rex illius recesserit ab illa.

« Quare ergo me ad iracundiam concitaverunt in sculpilibus suis, et in vanitatibus alienis. » Recessit autem, inquit, ab eis Dominus, quia me, qui Dominus et rex eorum eram, idolorum cultu ad iracundiam provocarunt.

« Transiit messis, finita est æstas; et nos salvati non sumus. » Rursum populus loquitur qui in Hierusalem diuturna obsidione conclusus est, quod mutata sint tempora et anni circulus evolutus sit, et omnis eorum spes irrita fuerit atque transierit.

« Super contritione filix populi mei contritus sum, et contristatus, stupor obtinuit me. » Respondit Deus quod in afflictione Hierusalem ipse videatur afflictus, et in humanam similitudinem stupore conteratur.

« Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare igitur non est obducta cicatrix filix populi mei? » Non solum in presenti loco, sed et multis aliis testimoniis Scripturarum invenimus resinam in Galaad pro penitentia poni atque medicamine, mirarique nunc Deum quare vulnera Hierusalem nequaquam curata sint, et nec dum cicatrices obduserint cutem, eo quod non sint prophetæ nec sacerdotes, quorum debeant curari medicamine.

CAPUT IX.

Planctus et lacrymæ prophetæ pro populo suo: non gloriandum nisi in Domino; lamentandum, quia a pastoribus ad plebem desertio, iniquitas et vindicta.

« Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum; et plorabo die et nocte interfectos filix populi mei. » (Hieron.) Si totus, inquit, vertar in fletum, et nequaquam sint guttæ lacrymarum, sed abundantia fluminis, tamen interfectos filix populi mei digne flere non potero. Tanta enim sunt mala, ut omnem dolorem sui viscant magnitudine. Hoc autem tam ex prophetæ quam ex Domini persona intelligi potest.

« Quis dabit me in solitudine diversorium viatorum? et derelinquam populum meum et recedam ab eis? » LXX : « Quis det mihi in solitudine mansiorem novissimam, ut derelinquam populum meum et recedam ab eis? » Melius, inquit, est habitare in extrema solitudine, quam inter tanta hominum scelera commorari. Unde et Salvator in Evangelio loquebatur : « Usquequo sustinebo vos? » (*Matth. xvii.*) Et in alio loco scriptum est : « In tempore illo qui intelliget, sedebit et tacebit, quoniam tempus pessimum est » (*Thren. iii ; Mich. ii.*)

« Quia omnes adulteri sunt, cœtus prævaricatorum. Et extenderunt linguam suam quasi arcum mendacii, et non veritatis. Confortati sunt in terra, quia de malo in malum egressi sunt, et me non cognoverunt. dicit Dominus. » De malo in malum transeunt peccatores, quando idolum mutant idolo, et de peccatis ad peccata transcendunt, vel certe de obsidionis malo transeunt ad captivitatem. Et de sanctis quidem dicitur : « Ibunt de virtute in virtutem » (*Psal. lxxxiii.*) De peccatoribus vero : « De malo in malum egressi sunt. » Causaque omnium miseriarum, quod non cognoverunt Dominum, cœtusque sit prævaricantium et armantium linguam suam instar extenti arcus in blasphemiam : confortatique sunt in terra, ut mereantur audire : « Terra es et in terram ibis » (*Gen. iii.*)

« Unusquisque se a proximo suo custodiat, et in omni fratre suo non habeat fiduciam, quia omnis frater supplantatione supplantabit, et omnis amicus fraudulenter incedet, et vir fratrem suum deridebit, et veritatem non loquentur. Didicit enim lingua eorum loqui mendacium (sive docuerunt enim linguam suam loqui mendacium). Ut inique agerent laboraverunt (sive inique egerunt), et non intermiserunt ut converterentur. Habitatio tua in medio doli, in dolo (sive usura super usura, et dolus in dolo) : renuerunt (sive noluerunt) scire me, dicit Dominus. » Hoc loco utendum est in tempore persecutionis et angustiarum, quando aut rara aut nulla fides : quando nec fratri nec proximo credendum est, et inimici hominis, domestici ejus (*Micheæ vii.*) quando juxta Evangelium (*Matth. x.*) « tradet pater filium, et filius patrem, et dividuntur duo in tres et tres in duo. » (*Greg.*) Callidus namque adversarius cum a bonorum cordibus repelli se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur exquirat, et per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur, ut duris amoris cor perforat, facile persuasionis ejus gladius ad intimam rectitudinis ejus munimina irrumpat. » (*Hieron.*) Quodque infert, « linguam suam docuerunt loqui mendacium ; » sive « didicit lingua eorum loqui mendacium, » ostendit consuetudinem mentiendi quodammodo in naturam verti studioseque eos agere ut agant iniqua. Quodque sequitur, « Habitatio tua in medio doli, » sive « in dolo, » proprie ad prophetam sermo dirigitur, quod habitat in medio populi mentientis, sive ut LXX transtulerunt : « Usura super usuram, et dolus super dolum, » et

A quod quotidie augeant scelera, et nequaquam eos prioris facti poeniteat, sed novis præterita cumulent. Hæc facientes, omni agant studio, ut nesciant Dominum, qui hæc non facienda præcepit.

« Propterea hæc dicit Dominus exercituum : Ecce ego constabo (sive igne examinabo), et probabo eos. Quid enim aliud faciam a facie filiarum populi mei? » Quotiescunque angustiis subjacemus, mala recipimus a Deo, et examinatur persecutionibus, ut quidquid in nobis adulterinæ materiæ est, tribulationum et miseriarum excoquat arduis. » Argentum enim Domini igne examinatum, probatum in terræ, purgatum septuplum (*Psal. xi.*)

« Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est. In ore suo pacem cum amico suo loquitur, et occulte ponit ei insidias. Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus, aut in gente hujusmodi non ulciscetur anima mea? » Omnis hæreticus qui corda vulnerat audientium et nescientium scriptum : « Omni custodia serva cor tuum » (*Prov. iv.*) » sagittam possidet vulnerantem, et in dolo loquitur. Cunque ore suo pacem proximo repromittat, occulte tendit insidias. Sequentibus autem versiculis, in quibus dicit : « Nunquid super his non visitabo, dicit Dominus : aut in gentem hujusmodi non ulciscetur anima mea? » crebro in hoc propheta abutitur, ut cum singula malorum operum enumeravit, inferat se juste facere quod faciat.

« Super montes assumam (sive assumite) fletum et lamentum, et super speciosa (sive semitas), deserti planctum, quoniam incensa sunt (sive defecerunt) ; eo quod non sit vir (sive homo) pertransiens. Et non audierunt vocem possidentis, (sive substantiæ) a volucre cœli usque ad pecora transmigraverunt et recesserunt. » Superveniente Babylonio exercitu, et cuncta vastante, solitudo provinciæ prophetatur, quod planetus in montibus, fletus sit in deserto, sive in semitis solitudinis, quod universa defecerint atque succensa sint, et nullus sit qui terram gradiatur, cæcis omnibus, nihilque remanserit quod spirare possit et vivere. Unde pro possidente Septuaginta transtulerunt substantiæ, quæ Hebraice dicitur סִבְיָה. Et substantia hic non pro οὐσία, hoc est essentia accipitur, sed pro οπίσις atque divitiis. Quodque infert, « a volucre cœli usque ad pecus recesserunt et abierunt, » hoc ostendit quod sæpe diximus, iram Dei universa sentire, et non solum aves aeris, sed et pisces aquæ deficere. Juxta tropologiam fletus assumitur super montes, et lamentatio super speciosa deserti, quando principes peccant Ecclesiæ, et nihil invenitur in ea substantiæ Dei, nec auditur vox Domini Ecclesiam possidentis, per sanctos et apostolicos viros. « Et a volucre cœli usque ad pecora, » ab his videlicet qui possunt in sublime ascendere. usque ad irrationabiles et simpliciores quosque recesserint a conciliabulo Dei.

« Et dabo Hiernsalem in acervos arenæ (sive in transmigrationem, et in cubilia draconum, et civitates Juda dabo in desolationem, eo quod non sit

« habitator. » Cum ecclesiastici viri et doctores qui A et civitates illius redigantur in solitudinem, nec sit in ea divini sermonis habitatio, Et ille qui dicit : « Inhabitabo et inambulabo in eis, et ero Deus eorum » (Levit. xxvi).

LIBER QUINTUS.

Multipliciter propheta describens calamitatem Judæorum, quæ eis per captivitatem Chaldaicam evenit, etiam usque ad fletum, pro hoc semetipsum turbavit. Unde superius ait : « Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum? et plorabo die ac nocte interfectos filiarum populi mei. » Addebat etiam causas diversarum prævaricationum, propter quas malum hoc sustinuerint, nunc quoque sciscitando quærit de populo suo intelligentem auditorem, cui loquatur instruendo quid cavere debeant ne contra se Domini excitent furorem. Ad hoc enim Scriptura sacra manifestat hominibus prævaricationum species, panditque virtutum seriem, ut sciant cavere mala et facere bona, quatenus iram Domini effugere et gratiam ejus invenire mereantur. Nam sequitur :

« Quis est vir sapiens qui intelligat hoc, et ad quem verbum oris Domini fiat, ut annuntiet istud; quare perierit terra, exusta sit quasi desertum, eo quod non sit pertransiens? Et dixit Dominus : Quia dereliquerunt legem meam, quam deus eis, et non audierunt vocem meam, et non ambulaverunt in ea, et abierunt post pravitatem cordis sui, et post Baalim, quod didicerunt a patribus suis. » (Hieron.) Interrogat propheta si quem sapientium in Hierusalem valeat reperire, et eorum ad quos fiat sermo Domini, et qui possint annuntiare Domini voluntatem, et causas reddere cur Judæa redacta sit in solitudinem, et omnibus interfectis nullus remanserit qui per eam transeat. Et inducit Dominum respondentem causasque reddentem, quia dereliquerunt legem ejus quam dederat eis, nec audierunt vocem illius, nec fecerint quæ præcepta sint, sed abierunt post pravitatem cordis sui. Ergo non in nostra voluntate, sed in Domino confidendum est. Prævum enim cor in omnibus (Jer. xvii). Et : « De corde nostro exeunt pessimæ cogitationes (Matth. xv). » « Post Baalim, inquit, abierunt, quod didicerunt a patribus suis, » Baal idolum Sidoniorum, et est numeri singularis : Baalim vero pluralis numeri. Ergo nec parentum nec majorum error sequendus est, sed auctoritas Scripturarum et Dei docentis imperium.

« Idcirco hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël : Ecce ego cibabo populum istum absinthio (sive angustii) et potum dabo eis aquam fellis, et dispergam eos in gentibus, quas non noverunt ipsi et patres eorum : et mittam post eos gladium, donec consumantur. » Potest et de vicino tempore prophetari, quando capti sunt a Chaldæis, et

proprie de hoc tempore quando dispersi sunt in gentibus quas non noverant ipsi et patres eorum; et in toto orbe divisi cibatique sunt absinthio sive necessitatibus et angustii. Et acceperunt potum aquam fellis, quod aut malorum significat magnitudinem, et sempiternum captivitatis jugum : aut certe per ignorantiam legis Dei pro Christo Antichristum suscepturi sunt. Mittitur autem gladius post eos, ut usque ad interitum consumantur. Vel certe gladius qui eos dividat, et non patiatur in malum habere consensum, ut dispareant in eo quod mali sunt.

« Hæc dicit Dominus exercituum : Contemplamini (sive intelligite), et vocate lamentatrices ut veniant : et ad eas quæ sapientes sunt mittite, et properent (sive loquantur), festinent, et assumant super nos lamentum : et deducant oculi nostri (sive vestri) lacrymas, et palpebræ nostræ (sive vestræ) defluant aquis, quia vox lamentationis audita est de Sion (sive in Sion). » Propter futuram captivitatem et eversionem Hierusalem lamentatrices vocari jubet, quæ solent in luctu voce flebili, et lacertos manibus verberantes, ad lacrymas populum provocare. Hinc enim mos usque hodie permanet in Judæa, ut mulieres sparsis crinibus nudatisque pectoribus voce modulata omnes ad fletum concitent : se autem jungit Deus compatiens affectu, sive propheta, ut quidquid populus sustinet, ipsum sustinere et sentire se dicat. Quod autem infert, quia vox lamentationis audita est de Sion : statim sequitur quæ ista sit vox.

« Quomodo vastati sumus, et confusi vehementer? Quia dereliquimus terram, quoniam dejecta sunt (sive abjecimus) tabernacula nostra. » Vox ista est lamentantium Sion, « quomodo vastati sumus, et confusi vehementer? » Statimque sibi ipsi respondent, et causas suæ vastationis exponunt dicentes : « Quia dereliquimus terram » nostro vitio atque peccato, et dejecta sunt tabernacula nostra, quæ quasi prætercunctes quondam possidebant. Dicant hoc et in persecutione quondam credentium turbæ, quoniam idcirco vastatæ sint atque confusæ : quia dereliquerunt terram Domini et deseruerunt tabernacula sua.

« Audite ergo, mulieres, verbum Domini, et assumant aures vestræ sermonem oris ejus, et docete filias vestras lamentum, et unaquæque pro ximam suam planctum, quia ascendit mors per fenestras nostras et ingressa est domos nostras, disperdere parvulos deforis, juvenes de plateis. » In superiore capitulo dixerat : « Vocate lamentatrici-

res et veniant, et ad eas quæ sapientes sunt mittite, et properent, » nunc quasi presentibus loquitur in condemnationem sacerdotum atque doctorum et virorum omnium, ut illis cessantibus a doctrina, istæ audiant verbum Domini, et assumant sermones oris ejus, doceantque filias et proximas suas plañctum, causasque lacrymarum : « Quia ascendit, inquit, mors, per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. » Quod quanquam et spiritualiter possit intelligi, eo quod per omnes sensus ad animæ interitum mors introeat peccatorum, tamen et de Babyloniorum impetu intelligi potest, quod tanta sit fortitudo et velocitas præliandi, ut non expectent reserare fores, sed per fenestras et tecta conscendant, ut domos vastent Hierusalem. Pereunt autem parvuli qui foris sunt, et egrediuntur de Hierusalem et juvenes, ad quos scribit et Joannes (I Joan. II); qui non ingrediuntur per arctam et angustam viam quæ ducit ad vitam, sed ambulant per plateas, de quibus scriptum est, « Quam lata et spatiosa via quæ ducit ad mortem (Math. vii). » (Greg.) Cum sit invisibilis anima, nequaquam corporearum rerum delectatione tangitur, nisi quod inhærens corpori quasi quædam egrediendi foramina ejusdem corporis sensus habet, visus quippe, auditus, gustus, odoratus et tactus, quasi quædam viæ mentis sunt quibus foras veniat, et ea quæ extra ejus sunt substantiam concupiscat. Per hos etenim corporis sensus quasi per fenestras quasdam exteriora quæque anima respicit, respiciens concupiscit. Unde etiam Jeremias ait : « Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. » Mors quippe per fenestras ascendit et domos ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum mentis intrat. Quo contra hoc quod sæpe jam diximus de justis per Isaiam dicitur : « Qui sunt hi qui ut nubes volant, et quasi columbæ ad fenestras suas? » (Isa. LX.) Justi namque volare ut nubes dicti sunt, qui per sensus corporis, exteriora quæque intentione non respiciunt rapacitatis eosque foras non rapit concupiscentia carnalis. Quisquis vero per has corporis fenestras incaute exterius respicit, plerumque in delectatione peccati etiam nolens cadit, atque obligatus desideriis incipit velle quod noluit : præceps quippe anima dum ante non prævidet, ne incaute videat quod concupiscat, cæca incipit desiderare quod vidit. Unde propheta mens quæ sublevata sæpe mysteriis internis intererat, quia alienam conjugem incaute vidit, obtenebrata postmodum sibimet et illicite conjunxit. Sanctus autem vir, qui acceptis corporis sensibus velut subjectis ministris quidam æquissimus judex præest, culpas conspicit antequam veniant, et velut insidiantî morti fenestras corporis claudit. « Loquere : hæc dicit Dominus : « Et cadet morticinum hominis (sive cadavera hominum) quasi stercus super faeces regionis (sive campi), et quasi fenum post tergum metentis, et non est qui colligat. » (Hieron.) Verbum Hebraicum quod tribus litteris scribitur כדב, vocales

A enim in medio non habet, pro consequentia, et legentis arbitrio, si legatur DABAR sermonem significat; si DEBER, mortem; si DABER, loquere. Unde LXX et Theodotio junxere illud præterito capitulo, ut dicerent, « disperse parvulos deforis, juvenes de plateis morte. » Aquila vero et Symmachus transtulerunt λάλοσον, loquere, ut imperet Deus propheta loqui quæ sequuntur : « Hæc dicit Dominus, » etc. Et est sensus, Cum ascenderit mors per fenestras nostras, et ingressa fuerit domos Hierusalem, et parvuli juvenesque de foris perierint in plateis, tunc erit morticinum eorum, sive cadavera mortuorum, quasi in sterquilinum super faciem terræ, et quasi stipula, quæ post tergum metentium dimittitur, et ut inutilis non colligitur, per quæ ostendere vult tantam in Hierusalem, et circa urbem cædem futuram, ut nullus sit qui sepeliat corruentes.

« Hæc dicit Dominus : Non gloriatur sapiens sapientia sua, et non gloriatur fortis in fortitudine sua, et non gloriatur dives in divitiis suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire (sive intelligere), et nosse me, quia ego sum Dominus, qui facio misericordiam et justitiam et judicium in terra. Hæc enim placent mihi (sive quia in istis est voluntas mea), ait Dominus. » Omnis hominum auferunt superbia, dum et sapientia et fortitudo et opes eorum reputantur in nihilum. Et ista est sola gloriatio, ut sciat et intelligat quod ipse sit Dominus, qui facit misericordiam et judicium et justitiam super terram, quod omnia Dei providentia, et justitia gubernentur, et quæ nobis videntur non habere rationem, justitiæ plena sint atque rationis : hæc enim sola placent Deo, et in his voluntas ejus est. Ubi sunt ergo qui dicunt, proprio hominem regi arbitrio, et sic datam liberi arbitrii potestatem, ut Dei misericordia tolleretur atque justitia? Unde et Apostolus assumens hoc testimonium ponit exemplum : « Qui gloriatur, in Domino gloriatur (I Cor. x). » « Ecce dies venient, dicit Dominus : Et visitabo super omnem qui circumcisum habet præputium, super Ægyptum, et super Judam, et super Edom, et super filios Ammon, et super Moab, et super omnes, qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto, quia omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde. » Multarum ex parte quadam gentium, et maxime quæ Judææ Palestinæque confines sunt usque hodie populi circumciduntur, et præcipue Ægyptii, Idumæi, Ammonitæ, et Moabitæ, et omnis regio Saracenorum, quæ habitat in solitudine, et de quibus dicitur : Super omnes qui attonsi sunt in comam, habitantes in deserto. Non igitur debet gloriari Juda qui mixtus est cum gentibus supra scriptis, quod eorum præputium non habet : sed ex lege Dei circumcisus sit, cum et alii hæc faciant, quæ legis mandata non servant, et ignorant Deum Israel. Nec prodest circumcisio quæ in signum data est, nisi præcepta Domini compleantur, sicut et comæ quæ gentem significant, non robora corpo-

rum et fortitudinem pugnatorum. Quodque sequitur, « omnes gentes habent præputium, omnis autem domus Israel incircumcisi sunt corde, » hunc habet sensum : cum præter Ægyptios, Idumæos, Ammonitas, et Moabitas, Ismaelitas in solitudine commorantes, quorum plerumque pars circumcisa est, omnes aliæ nationes in toto orbe incircumcisæ sint carni, omnis domus Israel incircumcisa est corde non carne, quæ incircumcisio ducit ad mortem, illa enim carnis, hæc spiritus est.

CAPUT X.

Monetur populus ne timeat cæli constellationem, increpatus idololatriæ, et plangens Jerusalem super plagam suam.

« Audite verbum quod locutus est Dominus super vos, domus Israel. Hæc dicit Dominus : Juxta vias gentium nolite discere, et a signis cæli nolite metuere, quæ timeant gentes, quia leges populorum vanæ sunt. » (*Hieron.*) Proprie adversum eos loquitur qui venerantur cœlestia, quæ in signa sunt posita annorum, temporum, mensium, et dierum : ab his æstimant regi humanum genus, et ex causis cœlestium terrena moderari. Quodque ait, « leges (sive legitima) populorum vana sunt : omnem humanam sapientiam futilem esse demonstrat, et nullam se habere utilitatem.

« Quia lignum de saltu præcidit opus manuum artificis in ascia. Argento et auro decoravit illud, clavis et malleis compegit, ut non dissolvatur (sive non moveatur), in similitudinem palmæ fabricata sunt et non loquentur, portata tollentur, quia incedere non valent : nolite ergo timere ea, quia nec male possunt facere nec bene. » Descriptio idolorum quæ venerantur gentes : « Lignum, inquit, de saltu præcidit : » materia ergo idolorum vilis et corruptibilis. « Opus manuum artificis. » Cum artifex mortalis sit, mortalia ergo et illa quæ fabricatur. « Argento et auro decoravit illud : » ut fulgore utriusque materiæ decipiat simplices. Qui quidem error ad nos usque transivit, ut religionem in divitiis arbitremur. « Clavis et malleis compegit, ut non dissolvatur (sive ut non moveatur). » Quanta idolorum potentia, quæ stare per se nequeunt, nisi clavis et malleis compingantur ? « In similitudinem palmæ fabricata : » habent pulchritudinem metallorum et picturæ arte decorata sunt, sed utilitatem non possident, quam præbeant aliquos fructus artificis, « et non loquentur, » nihil enim in se vitale habent. De quibus scriptum est : « Os habent et non loquentur, aures habent et non audient (*Psal. cxiii*). » « Portata tollentur : » fortior est ille qui portat, quam illa quæ portantur. Imo in illo sensus, in hoc figura sine sensu. « Nolite ergo timere ea quæ nec bene possunt facere, nec male. » Solent enim plerique gentium dæmones colere ne noceant, et alios exorare ut præstent beneficia. Unde et illud Virgilianum est :
Nigram hyæmi pecudem, zephyris felleibus albam.

Quidquid de idolis diximus, ad omnia dogmata quæ sunt contraria veritati referri potest. Et ipsi enim

argentia pollicentur, et simulacrum vani colunt de suo corde confingunt. Jactant grandia, et ad decipiendos simplices quosque quasi aureis sensibus et eloquiis argenti splendore fulgentibus, imperitorum obstringunt aciem, et a suis inventoribus sublimantur, in quibus nulla est utilitas, et quorum cultura proprie gentium est, et eorum qui ignorant Deum.

« Non est similis tui, Domine, magnus es tu et magnum nomen tuum in fortitudine. Quis non timebit te, o rex gentium ? tuum est enim decus : Inter cunctos sapientes gentium, et in universis regnis eorum, nullus est similis tui. Pariter insipientes et fatui probantur. Doctrina vanitatis eorum lignum est, argentam involutum, sive productum, et de Tharsis affertur, et aurum de Ophir, opus artificis, et manus ærarii : hyacinthus et purpura iadumentum eorum : opus artificum (sive sapientium) universa hæc. Dominus autem Deus verus est, ipse Deus vivens et rex sempiternus. Ab indignatione ejus commovebitur terra, et non sustinebunt gentes comminationem ejus. » Hæc in Septuaginta non habentur, sed de Theodotionis editione in plerisque addita sunt. Et cum juxta litteram videantur perspicua, juxta anagogen magnam habent difficultatem. Nullus est similis est Deo vero, eorum decorum qui hæreticæ arte finguntur. Omnes timebunt eum qui rex gentium est. Principium enim sapientiæ timor Domini (*Prov. ix*), et de eo proficimus ad charitatem veram. « Tuum est, inquit, decus : » in veritate decor, in mendacio turpido. Quamvis hæretici juxta sapientiam mundi quæ destruitur, sibi sapientes esse videantur, tamen in omnibus regnis, quibus lacerant Ecclesiam, « nullus est similis tui, » dicente sermone divino, « Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobo (*I Cor. i*). » Simul sapientes et fatui sunt doctrina eorum pro qualitate ingenii vel villis est, et ligno comparatur, vel similibus argento, propter eloquii venustatem « Affertur de Tharsis. » Tharsis vel Indiarum regio est, ut ait Josephus, vel certe omne pelagus Tharsis appellatur, et cæli habet similitudinem, et tamen involuta est verborum artificio. Si enim voluerit decipere non poterit. « Et aurum de Ophir : » septem nominibus apud Hebræos appellatur aurum, quorum unum אֶרֶץ dicitur, quod nos dicere possumus obrizum, ut splendeat in superficie idolorum, quod intrinsecus lignum est vilisque materiæ, hyacintho operjuntur et purpura ut superficie sui oculos decipiant, dum eorum sibi colorem et regna cœlestia pollicentur, et tamen opera sapientium sunt universa hæc, qui sæculo sapientes putantur. cæterum apud Deum stulti sunt. « Dominus autem Deus noster, Deus verus est : » illa ergo universa mendacia, « et ipse Deus vivens. » Igitur illa mortua quæ finguntur, et « rex sempiternus : » hæreticorum umbræ ad tempus prævalent, sed longo tempore corrumpuntur. « Ab indignatione ejus commovebitur terra, » hi qui terrena habent opera, et terrena ai mulacra « confingunt, et non sustinebunt gentes con-

minationem ejus, nequaquam populus Domini, sed gentium multitudo, quæ Dei comminationem ferre non prævalent.

« Sic ergo dicetis eis: Dii, qui cœlos et terram non fecerunt, pereant de terra, et de his quæ sub cœlis sunt. » Falsis diis, et qui artificiose compositi sunt, ista dicenda sunt: illi enim nec cœlos fecere nec terram; qui sunt cooperatores Christi dii vocantur, et Domini per doctrinam ecclesiasticam magna ex parte fabricant domum.

« Dominus qui facit (sive fecit) terram in fortitudine sua, præparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit cœlos. Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cœlo, et elevat sive educit nebulas ab extremitatibus terræ. Fulgura in pluviam fecit, et educit ventum (sive ventos) de thesauris suis. Stultus factus est omnis homo a scientia sua, confusus est omnis artifex in sculptill, quoniam falsum est quod conflavit, et non est spiritus in eis. Vana sunt et opera risu digna. In tempore visitationis suæ peribunt. Non est similis his pars Jacob. Qui enim formavit omnia, ipse est, et Israel virga hæreditatis ejus, Dominus exercituum nomen est illi. » Qui facit terram in fortitudine sua, Deus Pater est, facit autem in fortitudine sua, Domino Salvatore. Christus enim virtus est et Dei sapientia (I Cor. 1). Qui ipse est et prudentia, in quo extendit cœlum. « Ipse enim dixit, et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt (Psal. xxxii): » loquens ad Filium: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram (Gen. 1). » (Orig.) Tres quodammodo virtutes Dei assumens Propheta, fortitudinem, sapientiam, atque prudentiam, unicuique earum propria opera distribuit, fortitudini terram, sapientiæ orbem terrarum, prudentiæ cœlum: audi quippe scripturæ ordinem: « Dominus qui fecit terram in fortitudine sua et erexit orbem in sapientia sua, et in sua prudentia extendit cœlum. » Et nos igitur in terra nostra (dictum est quippe ad Adam, « Terra es ») necessariam habemus fortitudinem Dei, quia absque ea impossibile nobis est id exsequi, quod carni repugnat. Cum autem mortificata fuerint membra super terram, tunc parent spiritus voluntati. Siquidem juxta Apostolum « spiritu gesta carnis mortificantur (Rom. vii). » « Dominus ergo qui fecit terram in fortitudine sua. » Si autem et ad hanc terram venias, et consideres id quod in Job scriptum est (Job. xxvi), juxta emendatissima tamen exemplaria, quomodo statuerit eam super nihilum, invenies fortitudinem Dei in medietate mundi terræ libram sustinere. Veniam vero et ad orbem terrarum qui græce οὐρανία nuncupatur, id est, inhabitata. Scio animam meam inhabitatam, scio animam desertam. Si enim non habet Deum Patrem, si non habet Filium dicentem: « Ego et Pater meus veniemus ad eum, et mansionem apud eum faciemus (Joan. iv); » si non habet Spiritum sanctum, anima deserta est: habitata autem est quando plena est Deo, quando habet Christum et Spi-

ritum sanctum. Verum hæc differenter et varie in Scripturis dicuntur, in anima hominis Patrem et Filium et Spiritum sanctum commorari. Nam et David in Psalmo confessionis, tres spiritus postulat dicens: « Spiritu principali confirma me, spiritum rectum innova in visceribus meis, spiritum sanctum ne auferas a me (Psal. l). » Qui sunt isti tres spiritus? Principalis spiritus Pater est; rectus spiritus, Christus est; spiritus sanctus, Spiritus est sanctus. Hæc in approbationem ejus rei diximus, quod habitata, id est, orbis terrarum in sapientia Dei fabricata sit. « Sapientia quippe auxiliabitur justo, super decem potestatem habentes in civitate. Sapientiam autem et disciplinam qui abjicit infelix est, et vana spes ejus, et labores ejus insensati, et inutilia opera ejus, » ait sapientia quæ titulo inscribitur Salomonis. Idcirco quantum possumus labore nitamur, ut habitata nostra a sapientia Dei erigatur: cecidit quippe et de sublimi corruit; venientibus nobis in locum istum miseriarum; cecidit habitata nostra, postquam peccavimus, inique fecimus, injuste egimus, impie gessimus, et post ruinam indiget erectione. Si autem non vis ista sententia adduci, communem totius orbis quæramus ruinam, ut post casum eis consequenter Deus erigens prædicetur. Quicumque est in orbe isto ante erectionem cecidit, si autem cecidit, consequenter erigendus fuit. Nemo quippe sine casu sublevatur: si autem erectus est, videamus quæ ruina præcesserit. Omnes corruimus per peccatum in orbem terrarum, et Dominus qui erigit elisos (Psal. cxxiv), elevavit nos jacentes. In Adam omnes morimur, atque ita corruit orbis terrarum, et indiget erectionis, ut in Christo omnes vivifiscenur. Igitur duplicem intellectum de orbe trahidimus: unum quomodo singulæ animæ aut habitatæ sint aut desertæ, alterum quomodo universus orbis pariter ceciderit. « Et in sua prudentia extendit cœlum: » non fortuito sapientia in cœli extensione assumpta est; invenies et in Proverbiis, dictum: « Deus sapientia fundavit terram, præparavit autem cœlos prudentia (Prov. iii). » Est ergo aliqua prudentia Dei, quam nolo ut extra Christum requiras. Omnia quippe quæ Dei sunt, Christus est. Ipse sapientia ejus, ipse fortitudo, ipse justitia, ipse sanctitas et redemptio, ipse ut ad præsens veniam, etiam prudentia. Sed cum unum sit in subjacenti, pro varietate sensuum diversis vocabulis nuncupatur. Aliud significat sapientia, aliud justitia: quando enim sapientia dicitur, disciplinis te divinarum humanarumque rerum instituit: quando justitia, distributor et judex meritorum significatur; quando sanctitas, illa virtus describitur, quæ credentes Deo efficit sanctos. Itaque ergo hic prudentiam ejus intellige cum doctrina est et demonstratio bonarum aut malarum rerum, sive neutrarum, atque in hunc modum extendisse nunc dicitur cœlum in prudentia sua. Quomodo autem extendatur cœlum extendente eum prudentia, audi. « Quoniam extendi verba et non attendisti. » Assertit quippe extensionem quamdam esse verborum, similiter ut nunc dicitur

cœli, juxta illud quoque quod in alio loco scriptum est : « Qui extendit cœlum ut pellem (*Psal. ciii*). » Extenditur autem et anima nostra quæ prius fuerat contracta, ut possit capax esse sapientiæ Dei. Verum ut ad propositum revertamus, diximus de eo quod prudentia ejus cœlum factum sit, et nunc affirmamus eos qui cœlestem hominem portant esse cœlos. Si enim ad peccatores dicitur : « Terra es et in terram ibis (*Gen. iii*), » quare non dicatur ad justum, cujus est regnum cœlorum : Cœlum es et in cœlum ibis? Aut si propter choicum dicitur ei qui portat imaginem choici, « Terra es et in terram ibis : » cur propter cœlestem ei qui imaginem cœlestis portat, non conveniat dici : Cœlum es, et in cœlum ibis? Unusquisque autem nostrum aut cœlestia facta habeat aut terrena. Si terrena facta sunt, ad cognitam sibi terram deducunt eum, qui thesaurizat ea in terra et non in cœlo. Rursumque hæc quæ juxta virtutem gesta sunt, thesaurizatores sum ad propinquas sibi cœlorum regiones subvehunt. (*Hieron.*) « Ad vocem suam dat multitudinem aquarum in cœlo. » Omnis enim doctrina Domini de cœlestibus fuit, dicente David : « Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati tuæ et infirmata est, tu vero perfecisti eam : « Et elevat (sive educit) nebulas ab extremis terræ (*Psal. lxxvii*). » Nebulæ sive nubes quibus mandavit Dominus ne pluerent super Israel imbrem, educuntur ab extremitatibus terræ; quarum una nebula loquebatur : « Puto enim nos Deus apostolos ostendit novissimos tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus huic mundo, et angelis et hominibus (*I Cor. iv*). » (*Orig.*) Etenim hoc quod scriptum est : « veritas tua usque ad nubes. » non potest referri ad inanimales nubes, sed veritas Dei usque ad illas nubes est, quæ audiunt mandatum Domini, et noverunt quo pluvias deferant et a quibus eas suspendant. De his nubibus dictum est : « Et mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem (*Isai. v*). » De his enim quæ ex densato aere constare dicuntur, si non fuerit pluvia, non præcepit Deus ne pluant super vineam, aut quamcunque regionem imbrem, sed omnino non apparet, ut in tertio Regnorum libro legimus : quando in tempore siccitatis nubes nulla apparuit, et postea juxta prophetiam Eliæ futuræ pluvie signum in vestigio hominis ostensum est, atque ita post nubem conglobatam imber descendit in terras : istis vero quasi subsistentibus nebulis jubetur pluviam continere cum indigna fuerit anima imbre cœlesti, et dicitur : « mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem. » Itaque unusquisque sanctorum nubes est. Moyses nubes erat et quasi nubes loquebatur : « Attende, cœlum, et loquar, et audiat terra sermones ex ore meo, exspectet ut pluviam verba mea (*Deut. xxxii*). » Si non fuisset nubes nunquam dixisset, « exspectet ut pluviam verba mea, et descendant ut ros eloquia mea. » Quasi nubes dicebat : « ut imber super gramen, ut pruina super fenum, quia nomen Domini invocavi. » Similiter et Isaias ut nubes loquebatur : « Audi, cœlum, et au-

ribus percipe, terra, quia Dominus locutus est (*Isa. i*). » Et quia ipse nubes erat, et sciebat alias nubes conprophetantes sibi, ideo vaticinans aiebat : « Mandabo nubibus ne pluant super terram imbrem. » Si autem jam dicimus qui sint nubes, videamus quomodo Deus educat nubes ab extremo terræ. Ait Salvator : « Qui vult in vobis esse primus, sit omnium novissimus (*Marc. ix*). » Servavit hoc mandatum Paulus, et fuit novissimus in hoc mundo, dicens : « Puto enim nos Deus apostolos novissimos ostendit, quasi mortificatos : quia spectaculum sumus in mundo et angelis et hominibus (*I Cor. iv*). » Si quis ergo sanctus custodiens præceptum Salvatoris, factus fuerit in hac vita novissimus, iste sit nubes, et educit Deus nubes non a primis terræ, non a consilibus, non a ducibus, non a divitibus : « Beati enim pauperes, quoniam vestrum est regnum cœlorum (*Matth. v*). » Vides quomodo ab extremis educat Deus, et corporet nebulas? Propterea si volumus nubes fieri, ad quas perveniat veritas Dei, novissimi omnium fiamus, et tam affectu quam etiam ore dicamus : « Puto enim nos Deus apostolos novissimos ostendit. » Quod si non sim apostolus, licet tamen mihi fieri extremum, ut educens nubes Deus ab extremo terræ educat me. « Et fulgura in pluviam fecit. » Cum enim imber de cœlo venerit doctrinarum, et amentia hominum corda satiarit, tunc eoruscationes invenies, et clara fulgura sapientiæ. Aiunt naturalium causarum scrutatores, quia fulgura ex nubium collisione generentur in morem silicem duriorum, quos cum compleris sibi, medius ex his ignis elabitur, atque ita cum fulgore pariter et tonitrua mugire, tonitru scilicet sonitum indicante concursus et fulgore excussi luminis claritatem. Si intellexisti exemplum, considera nunc nubes rationales. Moyses nubes erat, Jesu nave nubes erat. Isti si secum colloquantur, ex sermonibus eorum fulgura micant. Jeremias et Baruch nubes erant, sermocinantur invicem, et videbis rutulare fulgura. Potes et tu ipse de Scripturis sanctis in hunc modum nubium invenire concursus, ex quibus ignes emittantur. Ut autem et ad Novum Testamentum veniamus : Paulus et Silvanus duæ nubes in unum convenerunt. Ecce totum mundum Epistolæ eorum fulgor illuminat. « Fulgura in pluviam fecit, et eduxit ventos de thesauris suis (*Psal. cxxxiv*). » Ergo ne hi venti, qui super terras perflant, in thesauris Dei sunt, et non horum natura manifesta est, quomodo et qua ratione subsistant. Sed sunt quidam ventorum thesauri, thesauri spirituum, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et virtutis, spiritus sapientiæ et pietatis, spiritus timoris Dei, fortitudinis et dilectionis et charitatis. Potes et ipse de scripturis hos ventos congregare, et istorum spirituum invenire thesauros. Ubi sunt isti thesauri? utique in eo quo sunt thesauri sapientiæ et scientiæ absconditi, in Christo sedem habent. Inde oriuntur hi spiritus, ut alius sapiens sit, alius fidelis, alius eruditus, et alius quodcunque donorum Dei possideat. « Alii enim per spiritum datur sermo sapientiæ,

alii sermo scientiæ juxta eundem spiritum, alii fides in eodem spiritu (*I Cor. xii*). » « Eduxit ergo nubes ab extremo terræ, et fulgura in pluviam fecit, et eduxit ventos de thesauris suis, » et nos juxta misericordiam Dei ad hos thesauros nos occurrentes putamus. Et quia plures sunt thesauri, forte juxta ordinem resurgentium erit et requies in thesauris Dei. Quod autem dico, istiusmodi est, resurrectio mortuorum in quibusdam ordinibus futura est. Ait quippe Apostolus: « Unusquisque autem resurget in suo ordine (*I Cor. xv*), » et non ut libet miscentur ordines resurgentium. Alius ordo erit in illo et in illo thesauro Dei, et alius ordo in alio et in alio thesauro Dei: isti autem omnes thesauri unum habent thesaurum, « in quo sunt thesauri scientiæ et scientiæ absconditi. » Et quomodo possideo unam pretiosissimam margaritam per plures alias margaritas: sic venio ad thesaurum thesaurorum, et Dominum dominorum, et Regem regum, cum dignus fuero spiritibus in Dei thesauris commorantibus. (*Hieron.*) « Stultus factus est omnis homo a scientia: » licet ille Paulus, licet Petrus, licet Moyses et Abraham sapientes sint, ad comparationem Dei cuncta eorum sapientia in nihilum deputabitur; unde et fatuum Dei sapientius est hominibus. Infatuatus est omnis homo a scientia. (*Orig.*) Si omnis homo infatuatus est a scientia: « Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus (*I Cor. xiii*). » « Infatuatus est a scientia: » videns per speculum, videns in ænigmate, portiunculam quamdam videns, et si sic expedit dicere, ipsius quoque portiunculæ partem minimam recognoscens. Econtrario autem intelliges, quid sit « infatuatus est omnis homo a scientia: » comparatione peccatorum Hierusalem, Sodomorum peccatum justitia est. « Justificata est enim, ait, Sodoma ex te (*Matth. x*). » Quomodo ergo non habent justitiam Sodomorum peccata per se, sed ad collationem majorum scelerum justificantur, sic econtrario scientia Pauli ad illam crestem scientiam, ad illum consummatum rationis intellectum stultitia reputatur: idcirco « infatuatus est omnis homo a scientia. » Tale quiddam Ecclesiastes ut arbitror deprehendens effatus est: « Dixi, sapiens efficiar, et ipsa elongavit se a me longius quam erat, et alta profunditas, quis inveniet eam? » Volumus quiddam audenter licet dicere, quoniam hoc quod descendit in mundum evacuavit se ipsum, ut evacuatione ejus mundus compleretur. Si autem hoc quod descendit in mundum evacuavit se, evacuatio ipsa sapientia est, quoniam quod « fatuum Dei sapientius est hominibus. » Si ergo dixissem fatuum Dei, quomodo auctores sermonum meorum, et semper dediti ad criminandum, venenatas in me linguas vibrarent? Nunc vero Paulus, quasi sapiens et potestatem habens apostolicam, ausus est dicere omnem sapientiam terrenam, quæ in se, quæ in Petro, quæ in cæteris apostolis erat, quæ in istum mundum descenderat stultitiam esse Dei, ad comparationem quippe illius scientiæ quam terrenus non capit locus: ad illam sapientiam quæ celestis est, quæ mundi linitem excedit, hoc quod

A descendit ad homines fatuum Dei est: verum id ipsum fatuum Dei sapientius est hominibus. Quibus hominibus? Non utique stultis sed sapientibus, dicas licet sapientes sæculi istius sive principes, sive vates, istis sapientibus sæculi, hoc quod exposuimus. « fatuum Dei sapientius est hominibus. » Mirabile quiddam volumus inserere, quoniam « sapientia mundi stultitia est apud Deum, » et infatuavit Deus sapientiam mundi. Nam in sapientia sua infatuavit sapientiam mundi, nec potest capere sapientiam Dei sapientia mundi, ut esse stultitia arguatur. Neque enim dignatus sapientia Dei ad mundi sapientiam convincendam tota descendere, sed potius modicum, quod necessarium fuit, quod fatuum Dei erat, ut hoc parvo et fatuo Dei infatuaretur sæculi sapientia. Non enim valebat sæculi sapientia, magnitudinem in se venientis scientiæ sustinere. Verum exemplum interponamur, ut perspicue possit intelligi, quomodo fatuum Dei stultam fecerit sapientiam mundi. Fingam paulisper me, qui aliquid pator nosse, cum insipiente aliquo et inerudito conferre sermonem, qui nihil intelligat, nihil acutæ disputationis interroget. Nunquidnam opus mihi est ad illius stultitiam coarguendam dialecticæ artis calliditatem et profundorum rensuum acumen adhibere? Nonne ad unius sermunculi jactum vilis et modici, qui tamen illius intelligentiæ videatur œcerimus, fatuum eum et insipientem esse convincam? Sic igitur ad mundi sapientiam stultificandam, non est opus sapientiam Dei descendere et cum ea colluctari, quæ deorsum est sapientia: sed sufficit fatuum Dei, quoniam « fatuum Dei sapientius est hominibus et infirmum Dei fortius est hominibus, » et omnia contraria Salvator meus et Dominus assumpsit, ut contrariis dissolvat contraria, et nos confirmemur ab infirmitate ejus, et sapientes efficiamur a fatuo ejus, et in hæc introducti possimus ascendere ad sapientiam et virtutem Dei Christum Jesum. (*Hieron.*) Confusus est omnis artifex in sculptili, qui de suo corde simulacra confinxit, falsumque est quod conflavit. Si autem stultus est omnis homo a scientia, stultum est omne falsumque quod fecit, et non est spiritus in eis. Notandum quod et in isto capitulo ventus et spiritus uno nomine apud Hebræos appellatur רוח. Spiritum autem sanctificationis vocat, qui in hæreticorum mentibus non potest inveniri. « Vana sunt et opus risu dignum. » Quis enim non rideat cum hæreticorum simulacra perspexerit? Aut enim rustica sunt, quæ dicuntur, et lignum est, aut pulchre sermone composita, et reperitur argentum, aut certe de proprio simulata sensu, et frustra auri imaginem pollicentur. « In tempore visitationis suæ peribunt: » Ad tempus valet hæresis et electi quique manifesti fiunt et probati sint (*I Cor. xi*): eum autem visitatio Dei venerit, et oculus ejus stulta respexerit, omnia conticescunt. « Non est his similis pars Jacob, eorum qui supplantavere Judæos, et quotidie destruunt hæreticos. Pars autem sanctorum Deus est, de quo Propheta dicit: « Pars mea Dominus (*Psal. lxxii*). Qui caim formavit

omnia ipse est, » qui fecit omnia atque plasnavit. A tam in anima quam in corpore. « Et Israel virga hereditatis ejus est. » Omnis qui directus in Deo est, vel sensu cernit Deum, sceptrum est hereditatis ejus, cujus nomen Dominus omnipotens est, sive virtutum. Hoc enim sonat Dominus exercituum, quod in Hebraico scriptum est Dominus Sabaoth.

« Congrega de terra confusionem tuam, quæ habitas in obsidione, quia hæc dicit Dominus : Ecce ego longe projiciam habitatores terræ in hac vice : » et tribulabo eos ita ut non inveniantur. » Septuaginta : « Congregavit de foris substantiam suam, quæ habitat in munitione : quia hæc dicit Dominus : « Ecce ego supplantabo habitatores terræ hujus, et tribulabo eos ut non inveniantur. » (*Hieron.*) Præcipitur Hierusalem, ut quicquid habet foris substantiæ, in urbem munitissimam congreget, et longe obsidioni paret alimenta ; se enim nequaquam ut prius de futuro et longo tempore comminari, sed jam de vicina captivitate, quæ jamjamque ventura sit. Congrega, inquit, et de foris, et de terra, hoc est, ex agris substantiam tuam in confusionem. Quidquid enim habes confusione dignum est : quæ licet præpares hæc, super his Domini dicta cognosce : Ecce ego in hac vice, in isto tempore, projiciam, sive instar fundæ jaciám longe habitatores terræ hujus. Pro quo LXX interpretati sunt : « Supplantabo et cadere faciam. » Pro quo verbo Hebraico, id est אַרְבֵּי, Aquila et Symmachus interpretati sunt *σπερδο-νισα*. Et est sensus : Instar fundæ cum omni impetu abjiciam, et sic eos obsideri faciam, sicque tribulabo et coangustabo, ut omnes in urbe reperiantur, et effugere nequeant malum.

« Væ mihi super contritione mea, pessima plaga mea. » Septuaginta : « Væ super contritione tua, pessima plaga tua. » Juxta Hebraicum ipsa Hierusalem loquitur, quod vehementer afflicta sit, et plagam sustineat insanabilem. Juxta Septuaginta vero propheta loquitur ad Hierusalem, et plangit eam super contritione et plaga sua.

« Ego autem dixi : Plane hæc infirmitas mea est (sive vulnus meum), et portabo illam (sive apprehendit me). » Ipsa loquitur Hierusalem, Quidquid patior mea culpa patior, intelligo vulnus meum, quod apprehendit me, sive iram Domini sustinebo, quoniam peccavi ei.

« Tabernaculum meum vastatum est, omnes funiculi mei disrupti sunt (sive omnes pelles meæ conscissæ sunt), filii mei exierunt a me (sive oves meæ), et non subsistunt. Non est qui extendat ultra tentorium meum (sive non est locus ultra tabernaculo meo), et qui erigat pelles meas. » Subversionem urbis suæ tam facilem plangit Hierusalem, ut nequaquam muros et omnia mœnia funditus eruta, sed tabernaculi atque tentorii ablationem putes. Tabernaculum, inquit, hoc est, habitatio mea, repente sublata est. « Omnes funiculi mei disrupti sunt : » servat tabernaculi metaphoram. Sive « omnes pelles meæ conscissæ sunt. Filii mei exierunt a me, » sive

« pecora mea. » Quod a LXX additum, non stat juxta historiam : in longa enim obsidione quomodo oves et pecora aufferri poterant de Hierusalem, quæ etiam si fuissent, fames consumperat ? « Et non, inquit, subsistunt, » sive « non sunt, » neque enim translati sunt in Chaldæam, sed magna pars eorum interfecta est.

« Non est qui extendat ultra tentorium meum : » non est qui me instauret et murorum meorum jaciât fundamenta, qui ad solum usque prostrati sunt.

« Quia stulte egerunt pastores, et Dominum non quæsierunt, propterea non intellexerunt, et omnis grex eorum dispersus est. » Per translationem pastorum atque ovium, principum culpa, et dispersio populi describitur. Quia enim principes stulte egerunt, nec quæsierunt Dominum, quem toto debuerant corde perquirere, idcirco et mala venientia non viderunt, sive non intellexerunt Dominum, et omnis multitudo Hierusalem hæc illucque dispersa est.

« Vox auditionis ecce venit, et commotio magna de terra Aquilonis, ut ponat civitates Juda in solitudinem, et habitaculum draconum (sive cubile struthionum). » Et, ut Symmachus interpretatus est, *sirenarum*, pro quo in Hebraico אֲרִיָּהוּ positum est. Verba prophætæ : « Ecce, inquit, sonitus et fremitus » Babylonii venientis auditur, magnaue commotio sive terræ motus de terra aquilonis, ut omnes urbes Judææ, habitatoribus interfectis, redigat in solitudinem, et faciat pro hominibus dracones habitare, et cuncta venenata animalia, sive struthiones, quod et ipsum animal solitudinis familiare est, et in desertis nascitur ac nutritur : aut certe Sirenas monstra quædam et dæmonum phantasmata possumus intelligere. Hæc omnia quæ et præteritus et præsens sermo descripsit, ad persecutionis Ecclesiæ referamus tempora, quando tabernacula Domini subvertuntur, et omnis habitatio ecclesiæ redigitur in solitudinem : Et ut ista universa veniant culpa pastorum est, qui stulte egerunt, et Dominum non quæsierunt, nec intellexerunt eum, et idcirco omnis grex dispersus est.

« Scio, Domine, quia non est hominis via ejus, nec viri est ut ambulet et dirigat gressus suos. » Erubescant novi prædicatores, qui aiunt, unumquemque suo arbitrio regi, cum et hic propheta dicat, « non est hominis via ejus : » et David in lyrico carmine canat : « A Domino gressus hominis dirigentur, et viam ejus volet nimis (*Psal.* xxxvi). » Sive hic sensus est : Quod a Babyloniis sustinemus non est eorum fortitudinis, sed nostri meriti et indignationis tuæ.

« Corripe me, Domine, verumtamen in judicio, et non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Effunde indignationem tuam super gentes, quæ non cognoverunt te, et super provincias, sive generationes, quæ nomen tuum non invocaverunt : quia comederunt Jacob, et devoraverunt eum, et consumpserunt locum ejus, et decus ejus (vel pascua) dissipaverunt (sive ad solitudinem redegerunt). » Hunc locum in psalmo legimus : « Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua

corripias me (*Psal.* vi). » Et est sensus : Meremur quidem omnia quæ sustinemos, et multo meremur huiusmodi quam patimur. Verunitamen hoc obsecro, ut quasi pater me corripias, non quasi adversarius, ut me emendans quasi filium, et non punias quasi inimicum. Castigas enim omnem filium quem recipis (*Hebr.* xii); et per omnem dolorem ac flagellum emendas Hierusalem. Hostes autem qui non noverunt te, et provincie sive regiones, quæ non invocaverunt nomen tuum, nequaquam tuum debent sentire iudicium, sed indignationem. Tradidisti enim nos ut emendarentur, illi autem aggravaverunt jugum suum. Seni non pepercerunt, et parvulos affligerunt, comederunt nos et penitus devoraverunt, et in tantam solitudinem redegerunt Hierusalem, ut et publicarum et privatarum ædium omnia dissiparent, et populum tuum interficerent. Notandum autem quod furere Dominus dicitur, non quo humanis perturbationibus subiaceat, sed quod nos qui delinquimus nisi irascentem audierimus Dominum, non timeamus. Unde et Apostolus scribit (*Rom.* ii) : « Bonitas Dei et patientia provocet nos ad poenitentiam, nos autem secundum duritiam et impoentens cor nostrum, thesaurizamus nobis iram in die iræ et revelationis iustitiae Dei. »

CAPUT XI.

De maledictione ejus qui non audit verbum Domini, de poena peccati iniiti: impius non sanctificatur in sacrificiis suis..De oliva, et predictione crucis Christi.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino dicens : Audite verba pacti (sive testamenti) huius, et loquimini ad viros Juda, et habitatores Hierusalem, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus Israel. » Non quidem est positum in titulo, sub quo tempore vel sub quo rege, et quo anno ejus, hæc prophetia facta sit. Sed intelligimus, vel priori prophetiæ et tempori hæc esse jungenda, vel certe post aliquod temporis intervallum prioris prophetiæ, hunc Domini ad prophetam factum esse sermonem. Notandum est autem quod verbum אֱוִלָּהּ Aquila et Symmachus semper pactum, Septuaginta et Theodotio testamentum, interpretati sunt. Proprie autem hunc ad Hierusalem, et ad viros tribus Judæ sermo dirigitur.

« Maledictus vir qui non audierit verba pacti huius quod præcepi patribus vestris, in die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea, dicens : « Audite vocem meam, et facite omnia quæ præcipio vobis, et eritis mihi in populum et ego ero vobis in Deum. » Nam propter generis privilegia, non propter circumcisionis injuriam et otium sabbati, sed propter obedientiam et Deus efficitur populi Israel, et Israel populus ejus. Et hæc quidem quasi ad servos loquitur ut placeant Deo. In Evangelio vero Dominus ad discipulos : « Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis. Jam non dico vos servos : quia servus nescit quid faciat Dominus ejus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque au-

divi a Patre meo nota feci vobis (*Joan.* xv). » Cumque amici fuerint, de amicis transeant in filios. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri (*Jdan.* i). » Unde amicis et filiis præcipit : « Estote perfecti sicut et Pater vester perfectus est (*Math.* v), » similitudinem imperans non æqualitatem. Et ibi obedientia mandatorum est, hic similitudo Dei. Quodque ait, « In die qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea : » dat nobis intelligentiam, quod caminus et fornax ferrea atque succensa; tribulationis et poenæ significet magnitudinem, non aliquid poenæ locum ferri materia præparatum. (*Orig.*) Quis enim est iste sermo qui factus est a Domino, sive ad Jeremiam, sive ad Isaiam, sive ad quemlibet prophetarum? an ille qui erat a principio apud Deum? Ego nescio aliud verbum Domini præter eum de quo dicit evangelista : « In principio erat sermo, et sermo erat apud Deum, et Deus erat sermo (*Joan.* i). » Hoc autem scire debemus, quia hæc sit utilitas credentium, si sermo ad singulos quæstus fiat. Quid mihi enim prodest, si descendat in mundum et ego eum non habeam? E diverso autem etiam si ad universum mundum non veniat, et ego fuero similis prophetarum, habeo eum. Dicam autem, quia et ad Moysen, et ad Jeremiam, et ad Isaiam, et ad singulos sanctorum idem sermo comnaverit. Et illud quod a Domino discipulis dictum est : « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Math.* xxviii), » opere servatum est ante adventum suum, quem omnibus manifestavit. Erat quippe cum Moysen, cum Isaiam, cum omnibus sanctis. Quomodo enim poterant essari sermonem Dei sine ipsius sermonis adventu? Hæc autem nos qui ecclesiastici sumus magis debemus advertere, qui volumus eundem Deum esse legis et Evangelii, ipsum Deum et antiquitus et nunc et in omnia sæcula sæculorum. Quid ergo dicat et nos audiamus : « Audite verba Testamenti huius et loquimini ad viros Juda, et habitatores Hierusalem. » Viri Juda nos sumus propter Christum, non dubium est, quin Dominus noster ex Juda ortus sit : nomen quoque ipsum Juda si juxta Scripturas probavero ad Christum referri potest. Viri Juda, non erunt increduli Judæi Christo, sed nos qui in Christo credimus « Juda, te laudant fratres tui, manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum (*Gen.* xlviii). » Te laudant : non illum Judam filium Jacob fratres sui laudaverunt, sed hunc Judam laudant fratres sui. Ait quippe iste Judas : « Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ, hymni sacrificabo te (*Psal.* xli). » Dicitur ad illum Judam : « Manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum. » Ubi reperitur iste Judas super dorsum inimicorum manus suas posuisse? historia nihil de eo tale conscripsit. Si autem consideres adventum Domini nostri Jesu Christi, destruentis diabolum, expoliantis principatus et potestates, et ostentui eos facientis, et triumphantis in ligno, videbis quomodo super istum Judam completa sit prophetia dicens : « Manus tuæ super dorsum inimico-

rum tuorum. » Et nunc ad viros Juda sermo fit. Nulli dubium est, quin ad nos Christianos sermo fiat propter Christum, qui ex tribu Juda natus est. Fit quoque sermo et ad inhabitantes Hierusalem, scilicet ad eos qui in ecclesia habitant. Hæc est civitas magni regis, hæc est visio pacis. Pax quippe in nobis, si tamen filii pacis sumus, multiplicatur et cernitur. « Audite ergo verba Testamenti hujus, et loquimini ad viros Juda et ad inhabitantes Hierusalem, et dicite ad eos : Maledictus homo qui non audierit verba Testamenti hujus, quod mandavit patribus vestris. » Quis magis audit verba Testamenti quod mandavit Deus patribus, nos qui in Christo credimus, an illi qui neque Moysi crediderunt, dum in Christo non credunt, ad quos Salvator ait : « Si crederetis Moysi, crederetis utique et mihi; de me enim ille scripsit; si autem literis illius non creditis, quomodo meis verbis credituri estis? (Joann. v.) » Itaque illi in Moysen non crediderunt, nos vero credentes in Christo, credimus Testamento quod traditum est per Moysen. Et ad nos dicitur ne maledicti fiamus : « Maledictus homo qui non audierit verba Testamenti hujus quod mandavit patribus vestris. » Ergo illi maledicti sunt? Neque enim audierunt Testamentum quod mandavit Deus patribus. « In die, inquit, qua eduxi eos de terra Ægypti, de fornace ferrea. » Et nos eduxit Deus de terra Ægypti, de fornace ferrea maxime juxta intelligentem id quod scriptum est in Joannis Apocyphei : quia locus ubi Dominus crucifixus est vocatur spiritualiter Sodoma et Ægyptus. Si enim spiritualiter Ægyptus quispiam nominatur, et non est Ægyptus secundum intelligentiam corporalem, haud dubium est, quin si intellexeris Ægyptum spiritalem et exieris de ea, tu sis egrediens ex terra Ægypti de fornace ferrea, et tibi dicatur : « audite vocem meam et facite juxta hæc omnia. » Deinde repromissio Dei est ad audientes si fecerint quæcunque præcepit Dominus dicens : « Eritis mihi in populum et ego ero vobis in Deum. » Non omnis qui se populum Dei esse dicit, populus Dei est. Judæorum populus, populum se vindicans Dei, meruit audire, « quia non populus meus vos : » et dictum est ad eum : « non populus meus, » et rursus iste populus vocatus est non populus. « Ipsi enim æmulati sunt, inquit, me super non Deum. » De illis dicit : « Irritaverunt me in idolis suis, et ego æmulabor eos super non gentem : in gentem enim insipientem irritabo eos (Deut. xxxii). » Nos igitur in populum Dei facti sumus, et annuntiatur justitia populo qui nascetur de gentibus. Iste enim populus subito nascitur. Et in propheta scriptum est : « Si nata est gens in semel : » quando Salvator ascendit ad cælos, et crediderunt una die quinque millia, et alia die addita sunt tria millia (Act. v). Vere tunc fuit cernere populum in semel natum sermone Dei, et repente sterilem parturientem, ad quam dicitur : « Lætare sterilis quæ non paris, erumpe et exclama quæ non parturis, quia plures filii desertæ magis quam ejus quæ habet virum (Galat. iv). » Deserta Ecclesia a Loge, deserta erat et a Deo, habens

A autem virum Synagoga Legem, habebat et Deum. Quid ergo pollicetur Deus? « Eritis mihi in populum, et ego ero vobis in Deum. » Non est omnium Deus, sed eorum tantum quibus se largitus est. Quomodo patriarchæ illi, ad quem dixit. « Ego sum Deus tuus : » et rursus alii : « Ero Deus tuus : » nec non de aliis : « Ero, inquit, Deus eorum : » putasne aliquando consequimur id quod per singulos dico, ut Deus omnium sit Deus noster. Si autem vis plenius discere quorum sit Deus, et quibus vocabulum sui nominis largiatur : « Ego, inquit, Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob (Exod. iii). » Idque ipsum exponens Salvator ait : « Deus autem non est mortuorum, sed vivorum (Luc. xx). » Quis est mortuus? Utique peccator qui non habet, dicentem : « Ego sum vita. » Qui habet mortua opera? qui nec dum poenitentiam egit ab operibus mortuis, de quibus Apostolus ait : « Non rursus fundamentum jacentes poenitentia ab operibus mortuis (Hebr. vi). » Si ergo Deus non est mortuorum, sed viventium, et scimus eum esse viventem, qui conversatur juxta Christum ut particeps ejus fiat. Et si volumus ut et Deus noster sit, renunciemus operibus mortuis, ut pollicitationem suam in nobis compleat, dicens : « et ero vobis in Deum. »

B « Ut suscitem juramentum, quod juravi patribus vestris daturum me eis terram fluentem lacte et melle, sicut est dies hæc. » (Hieron.) Patres videntur accipere, quando accipiunt filii, et Abrahæ repromissio completur in posteris. Terram autem lacte et melle manantem hyperbolicè debemus accipere pro rerum omnium abundantia, ut est illud (Virg. Eclog. iii) :

Mella fluant illis, ferat et rubus asper amomum.

Et iterum :

Et passim rivis currentia vna repressit.

Aut certe tropologice terram lacte et melle manantem Christi Ecclesiam sentiamus, in qua parvuli atque lactantes educantur per fidem, ut possimus solidum cibum capere.

C « Et respondi et dixi, Amen, Domine. » Pro quo Septuaginta, « Fiat, Domine » (hoc enim amen significat) transtulerant. Dixerat Dominus : Juravi patribus vestris daturum me eis terram lacte et melle manantem (Exod. iii), sicut rebus ipsiis hodie comprobatur. Propheta diligens populum suum occupat vocem Domini, et cupit vera esse, et in perpetuum permanere, quæ data sunt. Unde ait : Vere, Domine, implevisti quod pollicitus es, sive : Fiat, Domine, hoc est, semper maneat quod dedisti.

D « Et dixit Dominus ad me : Vociferare (vel lege) omnia verba hæc in civitatibus Juda, et foris Hierusalem, dicens : Audite verba pacti hujus, et facite illa. » Clementissimus Deus frequenter ventura prædicat, ut tandem durus ad credendum animus molliatur. Prædicat autem tam in urbe Hierusalem, quam foris in agro, ut quorum commune delictum est, eadem poenitudo sit.

« Quia contestans contestatus sum patres vestros, in die qua eduxi eos de terra Ægypti usque ad

« diem hanc. Mane consurgens contestatus sum et
 « dixi : Audite vocem meam : et non audierunt, nec
 « inclinaverunt aurem suam, sed abierunt unusquis-
 « que in pravitare cordis sui mali : et induxi super
 « eos omnia verba pacti hujus, quod præcepi ut fa-
 « cerent. » Huc usque in Septuaginta non habetur :
 Quodque sequitur, « et non fecerunt, » ab eis positum
 est, et cum superioris capituli sine sociatum, in quo
 scriptum est : « Audite verba pacti hujus et facite illa,
 et non fecerunt. » Quid sit autem de mane consurgere,
 et Dei verba per prophetas eis frequenter ingerere,
 et educere eos de Ægypto, et sæpius admonere et di-
 cere : Audite vocem meam, et illos abiisse post pra-
 vitarum cordis sui, et postea eis reddere, quæ me-
 rentur accipere, ante jam diximus :

« Et dixit Dominus ad me : Inventa est conjuratio
 « in viris Juda et in habitatoribus Hierusalem. Re-
 « versi sunt ad iniquitates patrum suorum priores,
 « qui noluerunt audire verba mea. Et hi ergo abie-
 « runt post deos alienos, ut servirent eis. Irritum
 « fecerunt domus Israel et domus Juda pactum
 « meum, quod pepigi cum patribus eorum. » Pro
 conjuratione, quam nos juxta Symmachum interpre-
 lati sumus, Aquila, et LXX, et Theodotio σύνδεσμον
 transtulerunt, quam nos *colligationem* possumus
 dicere. Unde et Athalia, cum in templo sibi parari
 insidias deprehendisset (*IV Reg. xi*), eodem verbo
 locuta est, « Conjuratio, conjuratio. » Proprie autem
 hoc verbo Scriptura abutitur, quando non subito
 fortuitoque peccato, sed præparatis insidiis et conju-
 ratione tenditur ad delictum, et pari mente unoque
 studio id agunt, ut Dei mandata contemnant. Dicit-
 que patres et filios una mente parique sententia
 neglecto Deo idola veneratos, tam Israel videlicet
 quam domum Juda, hoc est, tam decem tribus quam
 duas, quarum imperium erat in Jerusalem : ut quo-
 rum in contemptu Dei unum studium fuit, par sit in
 sustinenda captivitate supplicium. (*Orig.*) Si pecca-
 verimus nos, qui viri Juda propter Christum voca-
 mur, et inventi fuerint in nostro numero peccatores,
 de nobis dicitur : Inventa est colligatio (sive conju-
 ratio) in viris Juda, et in habitantibus Hierusalem.
 Cum in ecclesia Dei tales sunt, in quibus reperiat
 laqueus iniquitatis, et vincula peccati, in tantum ut
 id, quod de peccatore dicitur, eis valeat convenire :
 « Vinculis peccatorum suorum unusquisque con-
 stringitur, » tunc dicit Deus : « Inventa est colligatio
 in viris Juda. » Verum non invenietur colligatio in
 nobis; quomodo autem non invenietur colligatio in
 nobis, si usque ad hanc horam colligatio in quibus-
 dam est? Sed : « solve omne vinculum iniquitatis, dis-
 solve obligationes violentarum commutationum, om-
 nem conscriptionem iniquam dissipa, frange esurien-
 tibus panem tuum. » Inventa est ergo colligatio in
 viris Juda, et in habitantibus in Jerusalem. « Conversi
 sunt ad iniquitates patrum suorum priorum : » con-
 versi sunt ad iniquitates, quorum? non ait simpliciter
 « patrum, » sed cum additamento « patrum suorum
 priorum. » Diximus de nobis hæc dici, et his qui in

A nobis sunt peccatores. Quomodo igitur qui inter nos
 sunt peccatores conversi sunt, non ad iniquitates pa-
 trum, sed patrum suorum priorum? Duplices habemus
 patres, et una species est pessimorum patrum : si-
 quidem antequam crederemus, diabolus pater noster
 fuit, ut sermo evangelicus ostendit, dicens : « Vos
 de diabolo patre nati estis (*Joan. vii*), » cum autem
 credidimus, facti sumus filii Dei. Si ergo post hæc
 peccaverimus, convertimur non ad iniquitates sim-
 pliciter patrum, sed patrum priorum. Ad approba-
 tionem autem ejus rei, quia duplices habemus patres,
 utemur et David testimonio in quadragesimo quarto
 psalmo ita dicentis : « Audi, filia, et vide, et inclina
 aurem tuam, et obliviscere populi tui et domum pa-
 tris tui (*Psal. xlii*). » Pater dicit, oblivisceris do-
 mum patris tui, quasi pater quippe cepit, « audi filia. »
 Ergo duplices nostri patres sunt : sed obliviscere,
 inquit, domum patris tui prioris. Si igitur oblitus do-
 mum patris tui prioris rursus fueris ad peccata con-
 versus, incidisti in id, quod nunc dicitur pecca-
 tum : « Conversi sunt ad iniquitates patrum suorum
 priorum. » Dicebam dúbium diabolum patrem nostrum
 fuisse, antequam Deus noster factus sit pater, si
 etiam tamen nunc non habemus diabolum patrem,
 quod etiam de Jeannis epistola approbamus, in qua
 ita scribitur. « Omnis qui peccatum facit, ex diabolo
 natus est (*I Joan. iii*). » Si omnis qui peccatum facit
 ex diabolo natus est, toties ex diabolo nascimur,
 quoties peccamus : infelix ille qui semper gene-
 ratur a diabolo, rursusque multum beatus qui ex
 Deo semper nascitur. Neque enim semel dicam ju-
 stum ex Deo natum, sed per singula virtutis opera
 semper justus nascitur ex Deo. Hoc autem ut ple-
 nius possit probari, etiam de Salvatoris nostri quo-
 tidiana nativitate dicamus, liquido id in justis obi-
 nentes, quod in Domino præcesserit. Salvator noster
 splendor est claritatis, splendor autem non semel
 nascitur, et deinceps desiit nasci, sed quotiescun-
 que ortum fuerit lumen, ex quo splendor oritur, to-
 ties oritur et splendor claritatis. Salvator noster sa-
 pientia est Dei, « sapientia vero splendor est lucis æter-
 næ (*Prov. viii*). » Sic igitur Salvator semper nascitur,
 et idcirco dicit, ante omnes autem colles generat me :
 non ut quidam male legerunt « generavit. » Si semper
 ex patre nascitur Dominus, etiam tu in similitudinem
 ejus, si tantum adoptionis habens spiritum, semper
 generaris a Deo per singulos intellectus, per singula
 opera, et efficieris filius Dei in Christo Jesu, cui
 est claritas, et imperium in sæcula sæculorum.

« Quamobrem hæc dicit Dominus : Ecce ego indu-
 « cam super eos mala, de quibus exire non pote-
 « runt et clamabunt ad me, et non exaudiam eos.
 « Et ibunt civitates Juda, et habitatores Hierusalem,
 « et clamabunt ad deos, quibus libant, et non sal-
 « vabunt eos in tempore afflictionis eorum. » (*Hieron.*)
 Non exaudit Deus in tempore necessitatis et angustie,
 quia et illi audire verbum Domini noluerunt. Quod
 et Saul passus est (*I Reg. xxviii*) : cum enim Phi-
 listinum agmina reformidans, verbum Domini non

meruisset accipere, conversus ad pythonissam, ut ab idolis disceret, quod instantia orationis ac fletuum a Domino debuit extorquere. Per quod discimus etiam, si Dominus non exaudierit, nequaquam esse cessandum, nec confugiendum ad dæmones, qui cultores suos adjuvari non possunt, sed ad Domini auxilium, qui cito iratus flectitur et mutat sententiam, si et hi quibus iratus fuerit commutentur. Totum autem nunc, quod dicitur, ad tribum Juda pertinet et urbem Hierusalem, quibus instat captivitas.

« Secundum enim numerum civitatum tuarum erant dii tui, Juda, et secundum numerum viarum tuarum, Hierusalem, posuisti aras confusionis ad libandum Baalim. » Legamus Regum, Paralipomenon libros (*IV Reg. xxi; II Paral. xxxiii*), et invenimus Judam et Hierusalem multo quam Israel pejora fecisse, ut quot habebant urbes tot haberent et idolorum species, et quot erant in urbe Hierusalem plateæ et viarum capita, tot haberent aras in confusionem suam, in quibus idolis Baalim victimas immolarent.

« Tu ergo noli orare pro populo hoc, et ne assumas pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me in tempore afflictionis eorum. » Præcipitur Jeremiæ, ne velit pro eis Dominum deprecari, in quos jam est consummata sententia. Ne videatur oratio ejus infirma, et propriis sceleribus non exaudiri. Noli, inquit, orare pro eis, nec laudem assumere, ut replicando veteris historiæ clementiam, qua semper eis misertus sum, et laudando, meam nitaris mutare sententiam. Etsi enim hoc feceris, non exaudiam eos, qui me necessitatis tempore rogare coguntur. Ex quibus discimus frustra aliquem rogare pro alio, cum ille non mereatur accipere, pro quo rogatur Deus.

« Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? Olivam uberem, pulchram, fructiferam, speciosam vocavit Dominus nomen tuum. Ad vocem loquelæ ejus. » Dilectum et amantissimum vocat populum Juda, qui in templo ejus posuit et veneratus est

idola, et in eo se putat iram placare Dei, si multas hostias imolet et gloriatur in sacrificiorum multitudinem, quæ malitias peccatorum auferre non possunt. Comparat autem Hierusalem, sive omnem populum Judæorum, olivæ pulchræ atque fructiferæ, quæ exaltata per superbiam, nequaquam egit humiliter, nec intellexit creatorem et dominatorem suum, sed elata per superbiam, et locuta granditer, Domini igne succensa est, ita ut comburerentur et redigerentur ad nihilum rami sive fruteta ejus, id est, omnis populus adversariorum gladio deleteretur. Hic sensus et in alio loco scriptum est, ubi dicitur ad Jerusalem: « Ego autem plantavi te vineam electam, omne semen verum, quomodo conversa es in prævum, vinea aliena? » Quando destruuntur maceræ illius, et vastat eam aper de silva, et omnes bestię devorant fructus illius: dicamus istud capitulum principibus ecclesiarum: « Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? » Vel certe divitibus qui cum aliena diripiant, et non auferant malitias cordis sui, putant se Dei mereri clementiam: « Nunquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas, in quibus gloriata es? » At nunc publice recitantur offerentium nomina, et redemptio peccatorum mutatur in laudem, nec meminerunt viduæ illius in Evangelio (*Marc. xii*); quæ in gazophylacium duæ æra mittendo, omnium divitum vicit donaria.

« Et Dominus exercituum, qui plantavit te, locutus est super te malum, pro malis domus Israel et domus Juda quæ fecerunt sibi ad irritandum me, libantes Baalim. » Olivam, inquit, uberem, pulchram, fructiferam te vocavit Dominus tuus atque plantavit, sed quia ad vocem loquelæ grandis Dei in te flamma descendit, et consumpsit omnes ramos tuos, propterea qui te plantaverat, nunc locutus est super te malum, non iniquitate sententiæ, nec subita pravitate sermonis, sed pro malis quæ fecerunt sibi domus Israel et domus Juda, et studiose egerunt, libantes Baalim, ut me ad iracundiam provocarent. Cumque possit Deus facere quæ vult, reddidit causas ne facere videatur injuste, secundum illud quod scriptum est, « ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris (*Psal. l.*) »

LIBER SEXTUS.

Cum plura sint quæ in libro Jeremiæ puram historiam relexant, plurave, quæ mysticam interpretationem quærant: sunt quoque inter hæc nonnulla quæ dupliciter, hoc est, juxta historiam et juxta allegoriam intelligi valeant. Prudens lector diligenter considerare debet, quod unicuique sententiæ rite conveniat, et sic allegorizet, ut veritatem historiæ non perdat, sicque historiæ innitatur, ut allegoriæ utilitatem in locis opportunis accipere non negligat. Simulque notandum quod prophetæ et psalmi ideo obscuro sunt, et difficiles ad intelligendum, quia in

diversam narrationem sæpe persona mutatur, et dum lector ad alia attendit, subito ad alia rapitur, quod in multis locis sacræ Scripturæ, nec non et in præsentis loco probatur: quia dum Propheta ex sermone Domini Judam pro sceleribus suis et idololatria corripuit, vocemque Domini ad se factam testatus est prohibentem orare pro populo, eo quod indignus sit venia, repente ad Christi passionem narrandam sub sua persona se contulit dicens:

« Tu autem, Domine, demonstrasti mihi et cognovi, tu autem ostendisti mihi studia eorum: et ego

« quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam, et non cognovi, quia super me cogitaverunt consilia, dicentes: Mittamus lignum in panem ejus, et conteramus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius. Tu autem, Domine Sabaoth, qui judicas iuste, et probas renes, et cor, videam ultionem tuam ex eis, tibi enim revelavi causam meam, Domine Deus meus. » (*Hieron.*) Omnium Ecclesiarum iste consensus est, ut sub persona Jeremiæ a Christo hæc dici intelligant, quod pater ei monstraverit quomodo cum oporteat loqui, et ostenderit illi studia Judæorum, et ipse quasi agnus ductus ad victimam, non aperuerit os suum, et non cognoverit, subaudiatur, peccatum: juxta illud quod ab Apostolo dicitur: « Qui cum non cognovisset peccatum, pro nobis peccatum factus est. (*II Cor. v*); » et dixerint: « Mittamus lignum in panem ejus, » crucem videlicet in corpus Salvatoris. Ipse est enim qui ait: « Ego sum panis, qui de cælo descendi (*Joan. vi*). » Et « eradicemus (sive conteramus) eum de terra viventium: hoc enim scelus animo cogitaverunt, ut nomen ejus delerent in perpetuum. (*Orig.*) Si Dei eloquia sunt in lege et prophetis, evangelis et apostolis, oportet discipulum Dei divinorum sermonum, magistrum Deum ascribere. « Qui enim docet hominem scientiam (*Psal. xciii*), » secundum psalmistam Deus est. Salvator quoque perhibet testimonium nullum debere super terram magistrum nuncupari, dicens: « Et vos nolite vocare magistrum super terram, unus quippe est vester magister, Pater qui in cælis est (*Math. xxiii*). » Pater autem qui est in cælis erudit homines sive per se, sive per Filium, sive per Spiritum sanctum. Et ut ad minora veniamus: erudit per Paulum, erudit per Petrum, per alium quemlibet sanctorum: tantum Deus spiritus, et Deus sermo descendat et doceat. Cur hæc diximus? videlicet et quia Propheta ait: « Notum mihi fac, Domine, et cognoscam. » Neque enim scire possum nisi ut tu mihi revelaveris: sin autem demonstrante te potuero nosse quod nescio, tunc videbo cogitationes singulorum, et cognoscam quid unusquisque gerat, et cujus sit voluntas. Hoc quod infertur, « venite, » inquit, « mittamus lignum in panem ejus, » nimis difficultatis est. Panis Jesu quo nutrimur, sermo ejus interpretatur. Quia igitur docente eo, voluerunt quidam scandala ponere doctrinæ ejus, crucifigentes eum, dixerunt: « Venite, mittamus lignum in panem ejus. » Cum enim verbo Jesu et disciplinæ ejus conjungitur magistri crucifixio, in panem lignum mittitur. Et illi quidem insidiantes dicant, « venite et mittamus lignum in panem ejus. » Ego vero admirabile quiddam inferam. Lignum missum in pane ejus panem fecit meliorem. Exemplum accipe de lege Moysi. Sicut lignum quod missum est in amaram aquam, fecit illam dulcem: sic lignum passionis Jesu Christi missum in doctrinam ejus, fecit panem illius dulciorem, ante enim quam immitteretur lignum in panem ejus, quando tantummodo panis erat, et non erat lignum, in universam

terram non exierat sonus ejus, postea vero quam assumpsit fortitudinem per lignum, tunc in universum orbem passionis ejus disseminatus est sermo. In cujus figura et aqua in Veteri Testamento ad tactum ligni dulcis effecta est. Ego quippe aio legem non intellectam amaram aquam esse, cum autem venerit lignum Jesu Christi, et sermo Salvatoris mei descenderit in eam, tunc dulcoratur et fit suavissimi saporis, intellecta pariter et lecta lex Moysi. Dicentes igitur, « Venite, mittamus lignum in panem ejus, » etiam hoc addunt: « et conteramus eum a terra viventium, et nomen ejus non memorabitur amplius. » Sic illum interfecerunt quasi nomen ejus penitus eraderent: sed Jesus scit quare et quomodo moriatur. Propter quod ait: « Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsam solum manet, si vero mortuum fuerit multum fructum affert (*Joan. xii*). » Ergo mors Jesu spica frumenti facta est, septuplum et multo amplius restituens, quam fuerat seminatum. Si autem mors tantas attulit fruges, resurrectio cujus futura est ubertatis? Non est igitur Salvator noster contritus, sive erasus de terra viventium, neque memoria ejus ablata de memoria fidelium. (*Hieron.*) Sed econtrario juxta assumpti corporis sacramentum loquitur Filius ad Patrem, et imprecatur Judicium ejus, dum laudat justitiam ejus, et inspectorem renis et cordis invocat Deum ut ipse reddat populo quod meretur, et dicit, videam ultionem tuam ex eis, eorum videlicet qui in scelere perseverant, et non eorum qui vertuntur ad penitentiam. De illis ait in cruce: « Pater, ignosce eis, quod enim faciunt nesciunt (*Luc. xxv*), » revelatque Patri et aperit causam suam, quia nullo suo merito, sed scelere populi crucifixus est, dicens: « Ecce venit princeps mundi hujus, et invenit in me nihil (*Joan. xiv*). » Judæi et nostri judaizantes hæc ex persona Jeremiæ dici intelligunt, qui propter vaticinium futurorum et ingruentia captivitatibus mala, hæc eum a populo sustinuisse confirmant. Sed nescio quomodo possint approbare crucifixum esse Jeremiam, cum hoc Scriptura non memorat, nisi forte cogitaverint et non fecerint.

« Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quaerunt animam tuam et dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, et non morieris in manibus nostris. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos, juvenes morientur in gladio, filii eorum et filiae earum morientur fame, et reliquiae non erunt ex eis. Inducam enim malum super viros Anathoth, annum visitationis eorum. » Videtur hoc superiori sententiæ contraire, qua volumus approbare ex persona Christi dicta esse quæ dicta sunt, et non ex Jeremiæ, qui proprie habitabat in viculo Anathoth, qui ab Jerolymis tribus distat millibus. Sed si intellexerimus etymologiam oppidi Anathoth quod interpretatur obedientia, liquido monstrabitur viros Anathoth, qui quondam præceptis Domini obtemperarunt, omnes dici Judæos, et maxime habitatores urbis Jeru-

salem, in quos venit extrema sententia, ut obsidionis malis, gladio et fame et peste interirent. (*Orig.*) Figuraliter nunc nomen Anatoth assumitur. Totum autem judaicum in eo sacramentum est. Interpretatur quippe Anatoth, ut diximus, obedientia. Quia ergo obedientia Dei in illo populo fuit, sicut regnum ejus, et factum est de regno, id quod novimus prædictum : « Auferetur a vobis regnum et dabitur genti facienti fructum ejus : » nunc quoque viri qui sunt in Anatoth, hoc est in obedientia, quærent animam non Jeremiæ, neque enim historia ulla hoc commemorat, quia viri Anatoth quæsierunt animam ejus. Habemus Regnorum libros; meministi ibi Scriptura Jeremiæ, nihil tale conscribitur. Habemus Paralipomena et ipsum quod nunc interpretamur volumen prophetæ: nihil locuti sunt viri Anatoth. Sed Christi quærent animam Domini mei, qui dicunt: non prophetavit in nomine Domini. » Legimus et hoc a Judæis prohibitum nec doceret Christus, « alioquin morieris in manibus nostris. Ecce ego visitabo in eis, juvenes eorum gladio cadent, et filii eorum et filiae morientur in fame. » Non Jeremiæ temporibus in gladio occubuerunt, sed post adventum Domini: tunc et fames venit in eos, non fames panis neque sitis aquæ, sed fames audiendi sermones Domini. Jam quippe apud eos ultra non dicitur: « Hæc dicit Dominus omnipotens. » Ista fames est prophetiæ vocis cessantis in eis. Sed quid loquar de prophetis? Neque magistri, neque doctores in Judæa aliqui remanserunt. Et licet sint innumerabiles, qui sibi sapientiam vendicent, non est jam sermo Domini in eis. Completum est illud vatlicinium: « Auferet Dominus a Judæa et ab Jerusalem validum et validam, virtutem panis et virtutem aquæ, gigantem, et fortem, et hominem bellatorem, et judicem, et prophetam, et arbitrum, et seniore, et quinquagenarium, et admirabilem consiliarium, et sapientem architectum, et intelligentem auditorem. » Jam non est apud eos qui possit dicere, « Quasi sapiens architectus, fundamentum posui (1 Cor. iii). » Migraverunt ab eis architecti, venerunt ad ecclesiam, posuerunt fundamentum Christum Jesum. Huic superædificant, quicumque post eos crediderunt. (*Hieron.*) Ut autem nos omni interpretationis molestia liberemur, illam sequamur regulam, quam omnes prophetæ in typum Domini salvatoris plerumque gesserint, et quidquid juxta præsens tempus completum sit in Jeremia hoc in futurum de Domino prophetari.

CAPUT XII.

Disputatur cum Domino contra murmuratores; colligatio captivitatis Jerusalem: reprobatio Synagogæ, pastorum condemnatio; de conversis ad Dominum.

« Justus quidem es, Domine, si disputem tecum (sive quia satisfaciam tibi), verumtamen judicia loquar ad te. Quid est quod via impiorum prosperatur? bene est omnibus qui prævaricantur et inique agunt? Plantasti eos, et radicem miserunt, proficiunt (sive generaverunt filios, et faciunt

fructum): prope es tu ori eorum et longe a renibus eorum. » (*Hieron.*) Contra omnes quidem inique agentes ista disputatio est, et septuagesimi secundi psalmi breviter sententia comprehenditur, in qua prophetavit: « Quam bonus Israel Deus his qui recto sunt corde, mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt grossus mei, quia zelavi in peccatoribus pacem peccatorum videns, etc. » (*Psal. lxxii.*) Sed proprie contra hæreticos dicitur, qui cum sint impii, via eorum prosperatur, generantque filios, eos quos in hæresi deceperunt, et prævaricantur et inique agunt: ita ut Ecclesiam spolient, et dum in pravitate sententiæ perseverant, jactent se a Deo esse plantatos, et radicem misisse, generasse filios, et attulisse fructum. Qui cum Christi nomen sæpius replicent, habitarem sui non habent Deum, juxta illud Isaia: « Populus hic labiis me honorat, cor vero ejus longe est a me (Isa. xxxix). »

« Et tu, Domine, nosti me, vidisti me et probasti cor meum tecum. Congrega eos quasi gregem, ad victimam, et sanctifica eos in die occisionis. » Nullum, inquit, scandalum est, quod impii sive omnes hæretici pro tempore floreat: « tu enim, Domine, nosti me, et vidisti me, et probasti cor meum tecum, » quem ita novit Pater Deus quomodo filium suum? Nemo enim cognoscit Filium nisi Pater, et nemo cognoscit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (*Luc. x*); licet, inquit, proficiant, licet filios generent et faciant fructum hæreticorum, et prope sis tu ori eorum, et longe a renibus eorum, id est conscientia, tamen non parva est consolatio, quod quasi pecora saginantur ad victimam. Congrega eos in urbem Jerusalem, sive in sua conciliabula, ut quasi victimæ cedantur in mortem: et tunc sanctificentur cum ecclesiastico fuerint mucrone jugulati. Interfectio enim hæreticorum, salus eorum est, qui decepti fuerant.

« Usquequo lugebit terra, et herba omnis regionis siccabitur, propter malitiam habitantium in ea? Consumptum est animal et volucre, quoniam dixerunt: Non videbit novissima nostra (sive non videbit Deus vias nostras). » (*Hieron.*) Quidquid in mundo vel bonorum accidit vel malorum, non absque providentiâ et fortuito casu accidit: sed judicio Dei. Terra nunc sterilis est, herba siccatur. Vis nosse rationem? malitiæ habitatorum ejus hoc faciunt, ita ut et animalia super terram, et cæli volatilia consumantur, quia in usus hominum hæc creata sunt omnia. Qui in tantam consurrexere blasphemiam, ut dicerent Deum ignorare vias suas, et nescire quid unusquisque passurus sit. Quod autem dicit, usquequo, illud significat permanere iram Dei: quia animus peccantium non mutetur.

« Si cum pedibus currens laborasti, quomodo contendere poteris cum equis? Si in terra pacis confusa es, quid facies in superbia (sive fremitu) Jordani? » Si, inquit, crebra te vicinarum gentium captivitas fatigavit, Moabitaram et Ammonitarum, Philistiim et Idumæorum: quid facies ad lon-

gam captivitatē, quæ te Chaldæam usque ductura est? Et comparat pedites equitibus, quia revera et juxta historiam omnis Persis et universa Chaldæa, et regionum illarum exercitus gaudet equitatu. Istræ autem gentes, quas supra memoravi, propter difficultatem locorum non tam pugnæ aptæ sunt, quam latrocinio, servatque metaphoram et dicit: Si cum peditibus currens lassitudine defecisti, quid facies si equis cursum tuum volueris coæquare? Etsi in terra tua aliquam habuisti fiduciam: quid actura es cum Jordānem transieris, et illius gurgites sustinueris?

« Nam et fratres tui et domus patris tui, etiam si pugnaverunt adversum te, et clamaverunt post te plena voce, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona. » In tantum, inquit, gravissimis Jordānis operiere fluctibus et equitum te de longe venientium multitudo vastavit ut fratres quoque tui Idumæi et domus patris tui, qui de Lot stirpe generati sunt (*Gen. xix*), Moab et Ammon, etiam ipsi tempore necessitatis et angustiae dimicent contra te et insultent tibi. Unde cave ne velis eis credere, et sperare habere consanguinitatis, per quam majore in te, quam hostes odio desæviant. Potest hoc et de Salvatore accipi quod fratres ejus et domus patris illius pugnaverint contra eum, et clamaverint voce plena, dicentes: « Crucifige, crucifige eum: non habemus regem nisi Cæsarem (*Joan. xix*). »

« Reliqui donum meam, dimisi hæreditatem meam. Dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus. Facta est mihi hæreditas mea, quasi leo in silva. Dedit contra me vocem, ideo: odivi eam. » Qui in Evangelio locutus est, « Surgite, abeamus hinc (*Joan. xiv*); » et iterum: « Relinquetur vobis domus vestra deserta (*Luc. xiii*), » hic etiam in propheta eadem comminatur, et quod facturum est, fecisse se dicit. Hæreditas enim Domini est Israel, et funiculus hæreditatis ejus. Quod autem ait, « dedi dilectam animam meam in manu inimicorum ejus, » illud est: « Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem habeo resumendi illam (*Joan. x*). » Facta est autem hæreditas quondam Domini populus Judæorum, contra eum quasi leo in silva, quando pari adversum illum in passione voce clamavit. Et quia dedit contra eum vocem suam, ideo eam odio habuit et abjecit, et quæ quondam fuit dilecta atque charissima, nunc appellatur odiosa. (*Orig.*) Nec mirandum est, si tunc, truci belluæ comparata sit, usque ad præsentem diem, leones in silva sunt anathematizantes Dominum Jesum, et blasphemantes illum, et insidiantes credentibus nomini ejus.

« Nunquid avis discolor hæreditas mea mihi? Nunquid avis tincta per totum? Venite, congregamini, omnes bestię terræ, properate ad devorandum. » (*Hieron.*) Septuaginta: « Nunquid spelunca hyænæ hæreditas mea mihi? an spelunca in circuitu ejus super eam? Pergite, congregate omnes bestias agri, et veniant ut comedant eam. » Avem discolorē tinctamque per totum, juxta litteram, pavum vocat. Tan-

tam, inquit, habuit pulchritudinem Israel, et tantis fuit Jerusalem distincta virtutibus ut nihil esset bonorum, quod non cerneretur in ea: quia igitur mihi facta est hæreditas quondam mea, id est populus Israel, quasi leo in silva, dedit contra me vocem suam, et eam omni odio detestatus sum: idcirco venite et congregamini contra eam, omnes bestię terræ, diversarum gentium multitudo, et devorate eam quæ suum Dominum non cognovit. Sin autem ut Septuaginta et alii interpretes transtulerunt legitur: « Nunquid spelunca hyænæ hæreditas mea mihi? » referamus ad immunditiam nocturnæ bestię, quæ vitul cadaveribus mortuorum, et de sepulcris solet effodere corpora, nihilque est immunditiæ quo non vescatur: talis est Israel offendens Dominum suum, et omnium bestiarum morsibus traditur. (*Orig.*) Venerunt bestię agri, devoraverunt populum Judæorum. Vide exesa corda omnium a fortitudinibus contrariis. Si illis Deus non pepercit, sed ait: « Ite et congregate bestias, » quanto magis nobis non parces? Si non fecerimus legem ejus, si sermonem Evangelii neglexerimus, rursus dicet: « Ite et congregate bestias et tradite eam: » sed nos confidamus in Domino, et in oratione dicamus, « Ne tradas bestiis animam confidentem tibi (*Psal. lxxiii*). » Agamus penitentiam super peccatis nostris: confiteamur delicta nostra, quæ fecimus, et bestiis non trademur: quin potius angeli venient, qui nos in sinu suo gestantes de terrenis locis ad cælestia transferunt, de præsentis sæculo in perpetua collocent æternitate.

« Pastores multi demoliti sunt (sive corrumperunt) vineam meam, conculcaverunt (sive polluerunt) partem meam. Dederunt portionem meam deservibilem in deserto solitudinis (sive invidiam). Posuerunt eam (vel posita est) in dissipationem. » (*Hieron.*) Audiant hæc qui principes cupiunt esse populorum, et non solum pro se, sed et pro commissis sibi gregibus reddituri sunt rationem in die judicii. Propter illos enim pars Domini conculcatur atque polluitur, ut ubi quondam Dei erat hospitium, ibi sit habitaculum bestiarum. Alii vero non prepositos plebis et sacerdotes, sed hostium intelligunt principes, qui Jerusalem, hoc est vineam Domini, dissiparunt.

« Luxitque super me: desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Super omnes vias deserti venerunt vastatores, quia gladius Domini devorabit ab extremo terra usque ad extremum ejus, non est pax universe carni. » Septuaginta: « Propterea dissipatione dissipata est omnis terra, » et reliqua. Hoc quod posuimus « luxitque super me » juxta Hebræum priori versiculo copulatur, ut sit sensus, « posuerunt eam in dissipationem, » hoc est, hæreditatem meam. « Luxitque super me, » meo auxilio destituta. Juxta Septuaginta vero loquitur Deus, quod propter illum terra sit dissipata et redacta in solitudinem, quia nullus sit qui corde recogitet, nec ulla pax universe carni: neque enim pacem Dei potest caro recipere,

« Sapientia enim carnis inimica est Deo, et qui in carne sunt, Deo placere non possunt (*Rom. viii.*) » Porro juxta Hebraicam ideo Judæa omnis est desolata, quia nullus est qui corde recogitet Deum, nec residuus qui possit evadere. Per omnes enim vias solitudinis venerunt vastatores, id est hostilis exercitus, et gladius Domini devoravit a termino usque ad terminum: nec requies ulla fuit de urbe fugientibus. Unde dicitur: « universæ carni non est pax. » (*Orig.*) Quod si volueris subtilitas intelligere: « propter me exterminata est omnis terra, » considera eam quæ in te est, quomodo exterminata sit terra, et tunc videbis post adventum Jesu Christi impleta esse quæ dicta sunt: mortificationis membris nostris super terram, cum jam non operatur terra opera sua, non sicut apud justam ea quibus caro antea fovebatur, non fornicatio, non immunditia, non ultra luxuria, non idolorum servitus, non beneficia, etc. Dominus loquitur: « Quid putatis, quia veni pacem mittere super terram? Non veni mittere pacem sed gladium (*Math. x.*) » Vere antequam ille descenderet non erat gladius super terram; neque caro concupiscebat adversus spiritum, neque spiritus adversus carnem, quando autem venit, edocti sumus quæ carnis quæve sunt spiritus. Doctrina ejus quasi gladius immissus, dividit carnem, id est terram a spiritu, et exterminavit eam: quia mortificationem Jesu circumferimus in corpore nostro et non vivimus ultra juxta carnem, vivit autem spiritus, et seminamus non in carne, sed in spiritu, ut non metamus corruptionem de carne, sed de spiritu vitam æternam.

« Seminaverunt triticum, et spinas messuerunt: » hæreditatem acceperunt, et non eis proderit. » Septuaginta: « Seminastis triticum, et spinas messuistis: » clerici eorum non proderint eis. » (*Hieron.*) Meliora, inquit, expectaverunt, et venerunt pessima, sperabant prospera et adversa perpassi sunt. Acceperunt a Domino rerum omnium abundantiam, quam eis non proderit. Juxta septuaginta vero omnes hæretici quasi triticam seminant, et spinas metunt, expectante Domino ut fecerent fructum, et non fecerunt judicium sed clamorem. Dicitur autem hoc et ecclesiasticis, qui verba Dei et doctrinam ejus mala conversatione disperdunt, de quibus infertur: « Clerici eorum non proderunt eis. » Quid enim eos juvare poterit episcopi nomen et presbyteri, vel reliquus ordo ecclesiasticus: cum magis graventur dignitatibus suis, et « potentes potenter tormenta patientur (*Sap. vi.*) » et quanto amplius eis creditum fuerit tanto plus requiratur ab eis. (*Orig.*) Nosse debetis non statim in eo esse salvandos, quia clerici sumus: multi enim et presbyteri pereunt, et laici beatissimi reperiuntur: sed si ordinem clericatus et mereamur pariter et habeamus. Quia igitur sunt quidam clerici non ita viventes, ut et ipsi ex ordine suo capiant fructum, et ornamento suæ sint dignitati, idcirco, aiunt qui exposuerunt prophetam hunc, dixit: « Clerici non proderunt eis. » Utilitas quippe clericatus non in eo est, si aliquis in agmine scilicet presbyterorum: sed si juxta locum

et juxta præcepta Domini dignus faciat. Verum, charissimi, nolite putare hoc tantum de nobis esse dictum: et nos et vos commonet divina majestas, et juxta Scripturarum præcepta vivamus, etsi sic expedit dicere: « potentes potenter tormenta patientur. » Plus a me exigitur quam a diacono, plus a diacono quam a laico. Qui vere totius Ecclesie arcem obtinet pro omni Ecclesia reddet rationem: propter hoc apostolus Paulus, videlicet ut is cui fuerant multa commissa, aiebat: « Sic nos existimet homo quasi ministros Christi et dispensatores sacramentorum Dei. Hic jam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur (*I Cor. iv.*) »

« Confundemini a fructibus (sive a gloria) donec vestra), propter iram furoris Domini (sive ab opprobrio in conspectu Domini). Hæc dicit Dominus adversus omnes vicios meos pessimos, qui tangunt hæreditatem, quam distribui populo meo Israel: Ecce ego evellam eos de terra sua, et domum Juda evellam (sive ejiciam) de medio eorum. Et cum evulsero eos convertar (sive revertar), et miserebor eorum, et reducam eos (sive habitare faciam), virum in hæreditate sua, et virum in terra sua. » (*Hieron.*) Dicitur ad eos, quibus cleri sui et ecclesiasticus ordo non proderit, ut confundantur a gloriatione sua, et ab opprobrio coram Domino. Quodque infert: « adversus omnes vicinos meos pessimos, » juxta litteram vicini terræ sanctæ Idumæi sunt, Philistini, Moab, et Ammon, juxta tropologiam vero omnes hæretici, qui sub nomine Christi censentur, et vicini magis sunt quam habitatores terræ sanctæ, qui tangunt hæreditatem Dei et devastant eam: diciturque de eis quod auferantur de medio terræ, et domus Juda tollatur de medio eorum. Qui cum evulsi fuerint, et de hæreticorum faucibus liberati, consequentur misericordiam Dei et reducentur in hæreditatem et in terram suam. (*Orig.*) Multa sunt in quibus gloriantes insipientiam nostram ostendimus: verbi gratia, si qui in multis possessionibus gloriantur, dicitur eis: « confundimini a gloriatione vestra. » Si quis lætabundus incedit super pretiosissimis vestibus, super domo multis exornata divitiis: aliena est quippe hæc gloriatio a gloriatione sanctorum, dicitur ad eum: « confundimini a gloriatione vestra. » Verum hoc parum est: Audi quid loquatur in Jeremia sermo divinus, jubens ut ne in sapientia quidem nostra gloriemur: « Ne gloriatur, inquit, sapiens, in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitiis suis sed in isto gloriatur, qui gloriatur, intelligere et scire, quoniam ego sum Dominus (*Jer. ix.*) Vis gloriari et gloriabundus non audire, confundimini a gloriatione vestra? » gloriare ut Apostolus et dic: « Mihi vero absit gloriari, nisi in cruce Domini mei Jesu Christi, propter quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (*Gal. vi.*) » Vis gloriari et non audire, confundimini a gloriatione vestra, » audi apostolum Paulum gloriantem et disce cum loquitur: « Libenter

gloriabor in infirmitatibus meis, ut habitet in me virtus Christi (II Cor. xii). »

« Et erit si eruditi didicerint vias populi mei, ut jurent in nomine meo, vivit Dominus, sicut docuerunt populum meum jurare in Baal, ædificabuntur in medio populi mei : quod si non audierint, evellem gentem illam evulsionem et perditionem, ait Dominus. » Si translati de hæresi in Ecclesiam, didicerint vias populi Dei, et juraverint in nomine Domini, et non in nomine idolorum, quæ de suo corde sinterunt, ædificabuntur a Domino, et erunt pars populi ejus. Quod si translati in Ecclesia, perversorum dogmatum reliquias tenuerint, et non audierint verba Dei, evelletur gens illa de medio populi Dei evulsionem et perditionem perpetua, et nequam eis ullus locus penitentiae relinquatur. Hæc quotidie cernimus et rebus probamus, quod ideo hæretici fidei simulant veritatem, ut simplices quosque decipiant, et non ipsi convertantur ad fidem, sed fideles trahant ad infidelitatem.

CAPUT XIII.

De lumbari putrido et laguncula; de ebrietate malorum, de montibus tenebrosis, de translatione Judæ propter iniquitates et impenitentiam.

« Hæc dicit Dominus ad me : Vade et posside tibi lumbarē (sive cinctorium) lineum, et pones illud super lumbos tuos, et in aquam non inferes illud (sive per aquam non transibit). Et possedi lumbarē juxta verbum Domini, et posui circa lumbos meos. Et factus est sermo Domini, secundo ad me, dicens : Tolle lumbarē (sive cinctorium), quod possedi : quod est circa lumbos tuos, et surgens, vade ad Euphratem, et absconde ibi illud in foramine petrae. Et abii, et abscondi illud in Euphratem sicut præceperat mihi Dominus. Et factum est post dies plurimos, dixit Dominus ad me : Surge, vade ad Euphratem, et tolle inde lumbarē (sive cinctorium), quod præcepi tibi ut absconderes illud ibi. Et abii ad Euphratem et fodi, et tui lumbarē de loco ubi absconderam illud. Et ecce computruerat lumbarē (sive cinctorium), ita ut nulli usui aptum esset. Et factum est verbum Domini ad me dicens : Hæc dicit Dominus : Sic putrescere faciam superbiam (sive injuriam) Judæ, et superbiam Hierusalem multam, et populum istum pessimum, qui nolunt audire verba mea, et ambulant in pravitate (sive in directione) cordis sui pessimi, abieruntque post deos alienos, ut servirent eis et adorarent eos. Et erunt sicut lumbarē istud, quod nulli usui aptum est. Sicut enim adhæret lumbarē ad lumbos viri, sic agglutinavi mihi omnem domum Israel, et omnem domum Judæ, dicit Dominus, ut esset mihi in populum, et in nomen, et in laudem, et in gloriam; et non audierunt. » (Hier.) Cinctorium sive lumbarē, quod Dei rebus jungitur, populus Israel est, qui in ipsi similitudinem assumptus de terra et illotus, nec molitudinem habuit, nec candorem, et tamen per illius misericordiam adhæsit Deo. Cumque peccasset, rationale quippe

est hujuscemodi linum atque lumbarē, ductus est trans Euphratem, id est in Assyrios, et ibi absconditus, hoc est, multitudine magnarum et innumerabilium gentium quodammodo absorptus, et nihili reputatus. Post longum autem tempus ipse propheta in tyrum Dei populum liberat de captivitate, qui nihilominus et post reditum Dei præcepta non fecit, sed secutus deos alienos, ad extremum etiam in Dei filium misit manus, et æterna proditione contabuit. Omnis quoque vir sanctus lumbarē Dei est, qui assumptus de terra, et de terræ limo Dei consortio copulatur, et quodammodo quæ in Ecclesia ejus videntur obscena, majore diligentia operit atque circumdat, ne gentiliū et hæreticorum morsibus pateant. Quod lumbarē si aquam tetigerit, et Euphratis fluenta transierit, ita ut Assyriæ regionibus humoribus imbutur, perdit pristinam fortitudinem et computrescit atque dissolvitur. Et quamvis in usum Dei redeat, tamen pristinam pulchritudinem habere non potest, non duritia Dei, sed suo vitio, quia nolunt audire verba ejus, et ambulat in pravitate cordis sui, sive quod sibi rectum videtur, hoc faciunt. Sed et ipse sermo divinus cur hanc posuerit similitudinem, exponit dicens : « Sicut enim adhæret lumbarē ad lumbos hominis, sic agglutinavi et adhærere feci mihi omnem domum Israel, et omnem domum Judæ, » decem videlicet et duas tribus, ut essent mihi in populum nominatum, et in laudem et in gloriam : et pro his omnibus non audierunt me, sed sua vitia sunt secuti. (Orig.) Posthæc quaerimus quare cinctorium lineum dicatur. Linum de terra nascitur. Nam cum semen in humum fuerit abjectum, primum in gramine pullulat, deinde, ut infinita prætereant, de messe transfertur domum, pectitur, lavatur, toritur, tanditur, et ingenti, ut ita dicam, opera excutitur, quo tale fiat, ex quo possit cinctorium aut aliud quid in usus necessarios comparari. Et nos ergo universi qui generationem habemus terræ, qui in cinctorium Dei plectimur, multa cura indigemus, ut pectamur, ut lavemur, ut colorem terræ abjiciamus. Alius quippe color generationis in limo, et alius est cum fuerit opere mundatum. Generationis color obscurior est, et nigrum dicimus, operis autem lucidior. Tale, inquam, nescio quid et nobis in exordio evenit. Nigri sumus quando regeneramur, quando credimus, quando in Cantico canticorum dicimus : « Nigra sum et speciosa (Cant. i) ; » Æthiopicis similem animam habemus. Deinde curetuimur, et efficiamur candidi, ut nitorem qui nobis insitus ex natura non fuerit, diligentia consequamur, juxta illud quod in eodem loco scribitur : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata. » Et efficiamur linum candidum purumque, atque ita cum digni fuerimus societate Dei, in cinctorium ejus plectimur, neque ab eo aliquando deponimur, si tamen candorem quem nobis concesserat, semper habeamus. Quoniam itaque Judæi et omnis domus Israel indigni exstiterunt Deo, et projecti sunt ab eo, nobis pro illis accinctus est. Neque enim putandum est cinctorium abjicientem mansisse incinctum, statim ut ibi

projicit, alios sibi contexit. Hoc cinctorium Ecclesia est de gentibus congregata, quæ scire debet, quia si prioribus non peperit Deus, nec sibi parcat si dereliquerit, si non fuerit digna lumbis ejus, si non adhærens Domino. unus spiritus fuerit in Christo Jesu. Caveat ergo, qui potest dicere: « Mihi autem adhærens Deo bonum est (*Psal. lxxii*); » ne forte per negligentiam ab illius renibus separetur, et transeat Euphratem, et detur in potestatem regis Assyrii, et nequaquam in solidissima petra, sed in foramine petreæ corruptæ atque vitiatæ, hoc est, hæreticorum sordidus et vitiosis occupetur, et in tantam veniat putredinem, ut in usum et cinctorium Domini ultra redire non possit.

« Dices ergo ad eos (*sive ad populum*) sermonem istum: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Omnis laguncula (*sive uter*) implebitur vino. Et dicent ad te. Nunquid ignoramus quod omnis laguncula (*sive uter*) implebitur vino? Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Ecce ego implebo omnes habitatores terræ hujus, et reges qui sedent de stirpe (*sive filios*) David super thronum ejus, et sacerdotes et prophetas, et omnes habitatores Jerusalem ebrietate. Et dispergam eos, virum a fratre suo, et patres et filios pariter, ait Dominus. Non parcam (*sive non desiderabo*), et non concedam, neque misererebor, ut non disperdam eos. » (*Hieron.*) Verbum Hebraicum גבול, Aquila prima editio lagunculam, secunda ipsum גבול, Symmachus craterem, LXX utrem, Theodotus vas, interpretati sunt. Quod omne non oleo, non aqua, non melle, non lacte, non alia qualibet materia liquentis elementi, sed vino et ebrietate completur, ostendens nos vas esse fragile, juxta Apostolum dicentem: « Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus (*II-Cor. iv*), » nec posse fieri, ut non illud impleatur in vobis quod scriptum est: « Non enim habitat in carne mea bonum; » et iterum: « Non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc operor (*Rom. vii*). » Ac deinde: « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » (*Ibid.*) Hæc autem ebrietate, qua obli scimur præceptorum Dei, et vitiosis atque peccatis omnis impletur humana conditio, dicente propheta: « Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (*Psal. cxlvi*), » non ad comparisonem Dei, ut veteres et novi hæretici volunt et patroni hæreticorum, sed ad scientiam ejus. « Homo enim videt in facie, Deus in corde (*I Reg. xvi*) »; et quod nobis in corde mundum videtur, illius oculis sordidum apprehenditur. (*Orig.*) Dominus autem dicit, omnem utrem implendum vino, et populus respondit: « Nunquid cognoscentes non cognoscemus, quia omnis uter implebitur vino? Quæ quidem juxta paupertatem ingenii mei sic poterunt interpretari, si prius vini differentias perspexerimus. ut tunc consequenter de utribus tractemus verum esse quod dictum est, quia omnis uter implebitur vino. Si quis bonus est, ut ita loquar, inter utres, uter implebitur vino bonitatis suæ, sive malus, juxta hoc quod malus est,

PATROL. CXI.

A malo vino implebitur. Quomodo ergo possumus de Scripturis accipere differentias vini? Super malo vino ista conscripta sunt: « De vinea Sodomorum vinea eorum, et palmes eorum de Gomorra: uva eorum uva felis, botrus amaritudinis eis: venenum draconum vinum eorum, et venenum aspidum insanabile (*Deut. xxxii*). » De bono autem hæc dicuntur: « Calix tuus inebrians quam præclarus est! (*Psal. xli*) » Sapientia convocat ad craterem suum dicens: « Venite, manducate panes meos, et bibite vinum quod miscui vobis (*Prov. ix*). » Est ergo vinum de Sodomis, et est vinum quod Sapientia miscuit. Rursusque: « Vineæ facta est dilecto in cornu, in loco uberi (*Isa. v*), » plantata a Deo, quæ vocatur vinea Sorech, electa quædam et inter omnes vineas mirabilis. Est autem altera vinea Ægyptiorum, quam percussit Dominus, secundum id quod scriptum est: « Percussit in grandine vineam eorum, et ficus eorum in gelu (*Psal. lxxvii*). » Consideremus ergo omnes homines figuratim capaces esse vini, nec aliud eis possumus nomen imponere, qui e pacis vini sunt, quam utrium, et dicere quia nequam homo plenus sit vino de vinea Sodomorum et Ægyptiorum, plenus sit vino inimicorum Israel; sanctus vero, et is qui in virtutibus proficit, plenus sit vino de vinea Sorech, vino de quo scriptum est: « Calix tuus inebrians quam præclarus est! » vino quod miscuit Sapientia. Et hæc quidem intellecta mihi sunt, secundum nequitiam atque virtutem, ut agnoscamus quomodo omnis uter impletur vino. Si autem nequitia sive virtutibus impletur utres, consequens est ut suppliciis impleantur ob nequitiam, benedictionibus ob virtutem. Exhibeant sacre literæ testimonium, quo pacto tormenta seu promissiones vinum nuncupentur. « Accipe calicem vini meri istius et potabis omnes gentes, ad quas ego te mitto. » Jeremias autem hæc loquitur super quod insert, « et bibent, et voment, et insanient, et cadent. » Igitur supplicia in præsentem loco vinum meracium nuncupavit, quod bibunt meraco vino, id est meracis cruciatibus digni; sunt autem alii qui bibunt supplicia, verum non penitus meraca, sed ex parte aliqua temperata. « Calix enim in manu Domini vini meri, plenus est isto: Et inclinavit ex hoc in hoc: veruntamen fex ejus non est exinanita, bibent ex eo omnes peccatores terræ (*Psal. lxxiv*). » Si vis et benedictionis calicem perspicere, quem bibunt justis, licet sufficiat sapientiæ testimonium in quo ait: « Bibite vinum quod miscui vobis (*Prov. ix*). » Tamen vide Salvatorem ascendentem die paschæ, grande coenaculum stratum atque mundatum, et agentem diem festum cum discipulis suis, illoque eis calice propinante, de quo in Evangelio scriptum est: « Accipite et bibite, hic est sanguis meus qui pro vobis effundetur, in remissionem peccatorum, hoc facite, quoties bibetis, in meam commemorationem. Amen dico vobis, non bibam illud amodo, donec bibam illud vobiscum in regno Dei (*Matth. xxvi*). » Vides calicem Novi Testamenti, vides calicem suppliciorum, qui cum supra:

exposuimus, vini meri plenum? Est et alius calix, qui pro compensatione bonorum actuum, seu maiorum, tibi miscetur et traditur. Intelligit enim eos, qui penitus a pietate discedunt, et omni ex parte religionem aversantur, in tantum ut fortuito et pecudum more vivant, bibentes calicem vini meri, quem de libro Jeremiæ protulimus; eos vero qui non penitus recesserunt, sed cum sint peccatores, et indigni judicentur calice Novi Testamenti, et faciant sæpe bona opera, sæpe contraria, bibentes calicem mero mistum. « Inclinavit enim Deus ex hoc in illud. » Quid est quod ait: « ex hoc in illud? » Duo pocula video. « Inclinavit enim ex hoc in illud, verumtamen fex ipsius non exinanita. Animadvertite calicem bonorum tuorum operum in una manu Domini: sin autem patris aliquid me audacius dicere: Sit in dextera manu ejus calix virtutum, sit in sinistra vitiorum. Cum igitur cœperis propter peccata torqueri, quia et bona opera fecisti, calix in manu Domini est vini meri plenus misto. Et inclinavit ex hoc in illud, hoc est de eo qui erat in dextera, in illum qui in sinistra continebatur. Neque enim potes bonorum tantum calicem bibere, quasi bona tantummodo feceris, neque rursum peccatorum, quia et bona quippe aliqua gessisti. Idcirco inclinavit, ex hoc in illud: ut juxta compensationem operum tuorum misceatur tibi supplicium aequius, seu meracius, et secundum merita tua, aut obtundatur iræ divinæ aculeus, aut exacuatur: si vero bonus fueris, et Dei mandata servaveris, attende quid dicas: « Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo (Psal. cxv). » Omnis igitur uter, sive bonus sive malus, implebitur vino qualitatis suæ. Nec oleum mittetur in eum, aliunde quid liquens nisi vinum Sodomorum aut Sorech. Nulli parcat, qui puniturus est peccatores; non quia propheta, non quia sacerdos quis vocatus est, a suppliciis liberabitur: non solum vulgus ignobile vilisque plebecula, sed reges ecclesiarum de stirpe, sive filii David, qui sedent resupini erectaque cervice, et protento aqualiculo super thronum ejus: sacerdotes quoque ipsi, secundus in ecclesiastico honore gradus, et prophetæ qui videntur habere scientiam Scripturarum, et omnes habitatores Jerusalem pro peccatorum varietate complentur: sive Juda, ut ad. l. idere LXX. Cum ebrii fuerint, disperguntur a societate sui: patresque a filiis, et filii a patribus separantur, ut diversis hæresibus polluantur, et sub Christi nomine inter se digladiantur, et dimicent contra matrem suam, quæ eos genuit, Ecclesiam. Unde dicit: Non desiderabo eos, sed odio habeam sempiterno. Justos congregat Deus, peccatores separat. Denique idcirco quando non sunt commoti ab oriente homines, non sunt dissipati: quando autem moti sunt ab oriente, et ait homo ad proximum suum: « Venite et ædificemus civitatem et turrim cujus sit caput usque ad cælum (Gen. xi). » Deus locutus est, dicens: « Venite, descendamus, et confundamus linguam eorum (Ibid.). » Et post pusillum infert: Ecce disperdit Dominus illos inde a fa-

cie omnis terræ. Populus quoque Israel antequam peccaret, in Judæa erat, post peccata in universum orbem dispersus est. Tale quiddam et de nobis omnibus intellige. Est quedam ecclesia primitivorum, eorum scilicet qui conscripti sunt in cœlestibus, ubi mons Sion, et civitas viventis Dei Jerusalem cœlestis, beati qui illuc congregabuntur. Peccatores autem dividuntur ab invicem, etiam in hoc ut execratione pariter torquantur. Scio quosdam reges, eos qui imperio suo insidiati sunt, ad desertas insulas deportare solitos, pro magnis suppliciis hoc habere, ne in uno loco exsilii penuriam sustineant. In aliam orbis partem uxor, in aliam liberi exterminantur, ut ne in calamitatibus quidem suis perfruuntur solatio, aut mater filii aut frater fratris: simili modo et peccator, per quamdam dispensationem Dei, amariora solitudinis tormenta perpetuitur, si solus in exsilium relegetur, ut emendatus in statum pristinum redeat. Et quomodo tu propinquos vel liberos tuos non fortuita nec irrationabili coerces ira, sed per verbera reducere cupis ab errore in quem incubuerant: sic Deus eos qui non potuerunt sermone converti, doloribus, tormentis, ad id retrahit, quod fuerunt, secundum Scripturam dicentem: « Per omnem dolorem et flagellum emendabis Jerusalem. » Ut igitur crescat dolor pœnæ corripientis invicem separantur. Quodammodo enim levius sit supplicium, si plures in eodem loco constituti, mutuis se consolentur alloquiis. Si autem necesse est aliam quoque rationem dvisionis maiorum introducere, etiam hanc exhibebimus. Mali cum simul fuerint, ea quæ mala sunt cogitant, et in pristina nequitia perseverantes, augent peccata peccatis. Quomodo contrario boni cum simul fuerint, de honestis rebus sermocerantur. Dissolvitur ergo et ad nihilum deducitur nequam cogitatio, cum non habuerit allocutionem alterius nequioris. Idcirco dispensatione Dei providetur, pessimos a pessimis separari in suum quoque commodum, ut a pristinis sceleribus ipsa solitudine et penuria consortii aliquando desistant. Non parcam, inquit, et non concedam neque miserebor. His et istiusmodi sermonibus hæretici assurgunt, dicentes: Videse qualis sit creator prophetarum, et legis Deus, quid loquatur: Non parcam et non miserebor ab interitu eorum: quomodo potest iste bonus esse? Accipiam ergo exemplum judicis boni pro utilitate communi quibusdam non miserentis, ut perspicere possimus quomodo multis non parcens, uni non parcat Deus. Accipiam et medici, ostendens eum uni membro non parcere, ut membris omnibus parcat. Verbi gratia dictum sit: Habeat judex propositum quietem civitati et pacem genti, cui præsidet, providere. hæc si offeratur homicida honesta forma, ætate satis integra, et ex alio latere mater sparsis crinibus deprecetur, ut senectuti suæ misereatur, et ex alia uxor, ne virum suum interficiat, lacrymabili voce deplorat, circumstant et parvuli liberi cito orbi futuri. Quid faciet judex, miserebitur latroni, an non? Quod in communi expedit civitati exsequetur: si miserus

fuerit, revertetur homicida ad pristinum scelus: A
 sin vero in judiciaria severitate permanserit, unus
 homo interibit, et universo populo providebitur. Sic
 Deus si pepercerit peccatori, et miserans ejus, no-
 luerit eum punire pro scelere, quis non accipiat li-
 centiam malorum? Qui nunc saltem propter suppli-
 ciam terrentur, nonne invadat tempus, ut expleat quæ-
 cunque voluit, præceps feratur in vitia? Hæc autem
 et in ecclesiis sæpe accidentia possumus conside-
 rare. Peccavit quispiam, et post peccatum postulat
 communionem: si ei conceditur quod rogat, in in-
 commodum omnium venia procedit, et laxatis frenis
 sceleribus panditur via: sin vero cum rationabili de-
 liberatione non ut immisericors, nec rursus ut
 crudelis iudex, sed quasi ut uni providens et de om-
 nium salute pertractans, consideravit populi damnum
 B
 ejici unum de ecclesia, ut multos reservet incolu-
 mes. Age nunc, considera mihi et medicum: si ces-
 saverit a sectione ejus vulneris, quod secundum est,
 si non usserit illud quod indiget cauterio, videlicet pro-
 pter dolores, quia ex talibus remediis cons-quantur,
 quomodo crescat infirmitas et in deterius veterius
 exuberet: si vero, ut ita dicam, temerarius ad vul-
 nus sector accesserit, et inusserit plagam, curat
 eum qui secatur et uritur: quia paululum severita-
 tis assumpsit, licet visus fuerit ægotantis ad hor-
 ram non misereri. Ita et Deus non unum hominem,
 sed universum curat orbem, cœlestia atque ter-
 rena et omnia ubique dispensat. Et cum hoc provi-
 deat quod uni commodum sit: multo magis providet,
 quid tibi mundo duceat et hominibus universis.
 Providet quidem et ea quæ uni expediunt, verum ita
 ne illius utilitas omnium damno sit. Idcirco et ignis
 C
 æternus præparatus est, et gehennæ et tenebræ ex-
 teriores. Quæ omnia non tam ob eum, qui puniendus
 est, quam propter universos homines constituta sunt.
 Si autem vis hujus rei testem accipere Scripturam,
 quod in aliorum eruditionem, licet jam desperabiles
 sint peccatores, et a curatione penitus alieni, tor-
 queantur, audi Salomonem in Proverbiis dicentem:
 « Pestilente flagellato imprudens callidior erit (Prov.
 xix): » non eum qui flagellatur dixit callidior futu-
 rum et sapientior propter castigationem suam,
 sed insipientem a stultitia ad prudentiam converti,
 D
 propter supplicia pestilentis: hoc quippe ex ipso
 nomine calliditatis significatur, et converti eum ad
 calliditatem: dum alios cernit, propterea quibus ipse
 obnoxius est, peccata cruciari. Igitur prodest nobis,
 si tam digni sumus salute, ut alii in utilitatem no-
 stram torqueantur. Et quomodo utile fuit peccatum
 Israel in salutem gentium, sic utilis est quorundam
 pœna aliorum salutem: ideo bonus et clemens Deus.
 Non parcam, inquit, et non miserebor ab interitu eor-
 um: non crudelitate sententiæ, sed veritate judicii.
 (Hieron.) Qui enim eos populos trucidarunt, ipsi in
 æternum peribunt. Potest et hoc juxta historiam
 simpliciter accipi, quod et reges, et sacerdotes, et
 prophætæ, et omnis populus Jerusalem inebriandus

sit calice Babylonio, et captivitatis obruendus malis.
 « Audite et auribus percipite, nolite elevari,
 quia Dominus locutus est. » (Orig.) Quid est igitur
 audire et auribus percipere ex ipsis sermonibus
 consideremus. Auribus percipere est, ut mihi qui-
 dem videtur, auribus ea quæ dicuntur audire, quod
 autem præcedit, audite, si ad distinctionem ejus præ-
 cepti dicitur, quod postea infert, auribus percipite,
 hoc imperat, ut in mentem et sensum ea quæ di-
 cuntur excipiant. Neque vero in hoc solum loco,
 sed in omni Scriptura sunt quædam facilia, et prom-
 pta ad intelligendum, statimque ut lecta fuerint
 utilitatem legentibus tribuunt. Sunt alia sacriora et
 ineffabilia, et, ut ita dicam, quibusdam obscuritati-
 bus involuta. De his igitur quæ latent et exposi-
 tione indigent, arbitror nunc dictum esse, audite: de
 his autem quæ sine scrupulo interpretantis auditori
 commoda sunt, auribus percipite. (Hieron.) Quia
 supra dixerat, « omnis uter implebitur vino »: ita ut
 reges quoque et sacerdotes et prophætæ et omnes
 habitatores Jerusalem impleverentur ebrietate, pro-
 pterea jungit et dicit: « Audite et auribus percipite, »
 tam extrinsecus quam intrinsecus, tam mente quam
 corpore, et nolite elevari per superbiam, cogitantes
 fragilitatem vestram, et quod nullus sit qui pro qua-
 litate peccati hæc ebrietate carcat. Unde disperditur
 atque corrumpitur, et Dei misericordia indignus
 est, elevans se adversum eum per superbiam. Nam
 cum multis vitiis genus vexetur humanum, hoc pec-
 cato vel maxime premitur, nec unus est superbiæ
 C
 modus, alius irrationabili et stultorum more, in his
 effertur, quæ magis pudore digna sunt, aut certe
 modum elationis excedunt; alius quasi verisimili ra-
 tione seductus super his elevatur, quæ sibi digna
 gloria putat, cum et in talibus periculosum sit glo-
 riari. Exemplum assumam, quo fiat manifestius.
 Sunt quidam in eo se jactantes, quia filii ducum
 sunt, et nobili familia nati: istiusmodi homines ne
 umbram quidem et imaginem elationis suæ possunt
 ostendere. Sunt alii qui de eo sublevantur, quia po-
 testatem habeat occidendi hominem, et, ut ipsi pu-
 tant, ea fulti sunt dignitate, ut quorum velint capi
 a secent: horum gloria in confusione sua est.
 Alii super divitias sibi applaudant, non his veris,
 sed his divitiis quæ deorsum sunt. Alii superbunt
 super domos splendidas, super possessiones mul-
 tas: in quibus universis, non est penitus glorian-
 dum. Quod autem verisimile, et dignum videtur,
 ut quidam putant, gloria, illud est, cum aliquis ex
 sapientia sua elevatur, aut conscius sibi est, quia
 decem jam annis mulieres non tetigerit, sive ab in-
 fantia integer castusque permanserit. Rursumque
 alius erigitur, quia vincula pro Christo portaverit.
 Recta quidem videntur hæc omnia, et subiectientia
 quamdam persuasionem ad gloriandum. Sed ne in
 his quidem, si tamen sequimur veritatem, rationa-
 biliter quis effertur: quia et in rebus bonis glo-
 riari non est sine discrimine. Paulus habuit mate-
 riam gloriationis, habens in se visiones, revelatio-

nes, signa, virtutes propter labores, quos Christi causa perpressus est, propter Ecclesias quas constituit contendens, ubi Christus non erat nominatus, ibi jacere fundamentum (II Cor. xii). Hæc autem omnia materiæ erant gloriatorum, et si sic expedit dicere, verisimiles causæ, quæ honestam subijcerent jactationem. Sed quia ne in talibus quidem sublevari sine periculo est, benignus et providus Pater quomodo largitus ei est visiones et gratias differentes, sic ad tuitionem donorum suorum tradidit ei angelum Satanæ, ut eam colaphizaret ne extolleretur, et propter hoc Dominum rogavit, scilicet ut ab eo discederet angelus Satanæ, qui juxta dispensationem ei fuerat appositus. Sed respondit ei Dominus, dignus quippe erat responsione Domini Paulus, et dixit ad eum : « Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur. » Super nullo igitur gloriandum est, dicente Scriptura : « Ante contritionem elevatur cor viri, et ante gloriam humiliatur. »

« Date gloriam Domino Deo nostro antequam contenebrescat, et antequam offendant pedes vestri ad montes caliginosos. Expectabitis lucem, et ibi umbra mortis, et ponentur in tenebris (sive juxta Hebraicum : et ponet eam in umbra mortis, et in caliginem). Quod si non audieritis, in abscondito plorabit anima vestra, a facie superbiæ (sive in juræ). » (Hieron.) Eos quibus dixerat sermo divinus : « Audite, et auribus percipite et nolite elevari ; nunc provocat ad poenitentiam, ut priusquam ducantur Babylonem, et offendant pedes eorum in montes tenebrosos, sive caliginosos, dent gloriam Deo. Unde et peccatoribus sæpe dicitur : « Date gloriam Deo (Psal. lxxvii). » Quod autem Babylon et omnis regio Chaldeorum montes caliginosi, sive tenebrosi, appellantur, in principio Isaïæ contra Babylonem legimus, ubi scriptum est : « Super montem caliginosum levate signum (Isa. xlii), » quod Hebraice dicitur צפורה. Hoc itaque præcipit, ut antequam ducantur in captivitatem, et servitutis mala sentiant, agant poenitentiam. Cumque expectent lucem, sesuri sint in tenebris. « Sin autem, inquit, me nolueritis audire, in abscondito, juxta Aquilam in tenebris, plorabit anima vestra, sive, juxta Septuaginta, a facie superbiæ : ut ne gemitus quidem et ploratus liber sit, ne victorum offendantur oculi. Possumus autem et sic locum istum interpretari. Salvator loquitur : « Operamini dum dies est, veniet nox quando nullus ultra potest operari (Joan. vi). » [Orig.] Diem itaque nuncupavit sæculum istud, tenebras vero et noctem consummationem mundi propter supplicia quæ ventura sunt. (Hieron.) De hoc tempore et Isaïæ vaticinium est : « Stellæ enim et Oriens et omnis ornatus cæli lucem non dabunt, et tenebrabuntur orto sole, et luna non dabit lucem (Isa. xlii). » Sophonias quoque in eadem verba consentit, dicens : « Dies tribulationis et angustiae, dies miserie et perditionis, dies tenebrarum et turbinis, dies nubis et caliginis (Soph. i). » [Orig.] Si consideres post consummationem mundi lugubre illud, quod

A passurum est universum pene hominum genus pro his quæ peccavit, videbis quomodo tenebræ occupaturæ sint omnia, et nullus possit in illo tempore clarificare Deum, qui non verbis tantum et vocibus clarificandus est. Clarifica eum in castitate, justitia, beneficentia : clarifica eum in fortitudine, patientia, pietate, sapientia, cæterisque virtutibus : sic autem clarificandus est Deus. Si contraria intulero, nolo me arbitremini clarificare, sed blasphemare. Exhibebo quippe Scripturam sensus mei testem, quomodo castus glorificet, luxuriosus inhonoret Deum. Templum enim ejus quasi Nabuchodonosor destruit atque corrumpit, et secundum Apostolum per prævaricationem legis Deum inhonorat. Igitur clarificat Deum justus, contumeliis afficit quemque peccator est. (Hieron.) Prius ergo quam judicii tempus adveniat et offendant pedes nostri ad montes tenebrosos, adversarias scilicet fortitudines quæ tormentis et cruciatibus præpositæ sunt, agamus poenitentiam, ne expectantes lucem, noctis tenebris involvamus. Sciamusque, nisi hoc fecerimus, ploraturam animam vel Dei vel prophetæ, a facie nostræ superbiæ, Dei verba audire nolumus. Unde et ipse propheta dicit :

« Plorans plorabit Jerusalem (sive plorans plorabit), et deducet oculus meus lacrymam, » dolorem meum, tacitis gemitibus dissimulare non possum. Omnis autem causa cruciatum est, quod captus sit grex Domini. Dicamus Judæis et nostris judaizantibus, qui simplicem tantum et occidentem sequuntur historiam : « Nisi audieritis abscondite, hoc est, in mysterio, sive in tenebris, quas posuit Deus latibulum suum (Psal. xvii) ; et juxta Salomonem ut intelligant parabolam et tenebrosum sermonem, plorabit anima prophetæ, sive ipsorum a facie superbiæ, dum per contumaciam resistunt Deo. (Orig.) Unde et fletus erit jugis lacrymæque perpetuæ, eo quod a verbo Nabuchodonosor captus sit grex Domini atque corruptus. Et notandum quam admirande : non ait plorabit, nisi occulte audieritis, verum « plorabit anima vestra. » Est quippe solius animæ fletus, et forsitan iste sit de quo Salvator dicit : « Ibi erit fletus et stridor dentium (Matth. xxv). » Illa quoque comminatio, qua videntibus lectum lacrymasque denuntiat, de hoc fletu est quem commemorat propheta nunc, dicens : « Nisi audieritis occulte, plorabit anima vestra a facie contumeliæ. » Cum fueritis passi contumeliam, tunc plorabitis, et deducet oculi vestri lacrymas : quia contritus est grex Domini. Si consideremus statum in quo modo sunt Judæi, et comparemus illum antiquæ felicitati, videbimus quo pacto contritus sit grex Domini : et quia indignos se judicaverunt salute, conversus est sermo ad gentes. Si ergo grex ille contritus est, et nos oleaster, qui contra naturam inserti sumus in bouam olivam patriarcharum, nonne plus debemus vereri, ne et iste grex Domini conteratur ? Futurum quippe est, ut aliquando et iste grex conteratur, juxta illud quod a Salvatore dictum est : « Cu-

multiplicatæ fuerint iniquitates, tunc refrigescet charitas multorum (*Math. xxiv*); de quibus enim hoc dicitur: « refrigescet charitas multorum? » nonne de his qui nuncupantur Christiani? de quibus hic sermo est: « Veruntamen veniens Filius hominis, putas inveniet fidem super terram? » (*Luc. xviii*); nonne de nobis? Idcirco provideamus attentius, ut per singulos dies iste grex Domini melioretur, convalescat, integer perseveret, et, omni contritione ab animabus vestris recedente, efficiamur perfecti in Christo Jesu.

« Dic regi et dominatrici (*sive* dicite regi et potentibus): « Humiliamini, sedete: quoniam descendit (*sive* sublata est) de capite vestro corona gloriæ vestræ. Civitates austri clausæ sunt, et non est qui aperiat. Translata est omnis Judæa (*sive* translatus est omnis Juda), transmigatione (*sive* captivitate) perfecta. » (*Hieron.*) Prophetæ præcipitur, ut loquatur regi Jechoniæ et matri ejus, quam dominam et dominatricem sive reginam appellat, ut humilietur; et in pulvere sedeant: perdidisse enim eos regiam dignitatem, et regi tradendos Babyloniæ. Civitates austri clausæ sunt, id est, tribus Judeæ et Jerusalem, quæ juxta solitudinem ad austrum versa est, et non est qui aperiat obsidione circumdatis. « Translata est omnis Judæa (*sive* omnis Juda) transmigatione perfecta, » sive recepit quod merebatur, » et completum est in ea: » ita enim LXX transtulerunt. Delirat in hoc loco qui regem, Christum et potentes, angelos vel apostolos intelligit ut assumant corpus humilitatis, et in pulvere sedeant, et amittant, vel reges vel potentes de capite suo coronam et gloriam fortitudinis. Civitates quoque austri clausas: interpretatur infernum, et quæ nulli aperiantur, omnemque gloriam Judææ esse translata, quando in passione completum est: « Omnes declinaverunt simul, inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. » Verbum Hebraicum גְּבִירָה Aquila et Symmachus *dominatricem* et *dominum* interpretati sunt. Quod LXX putaverunt גְּבִירָה *potentesque* dixerunt.

« Levate oculos vestros et videte, qui venitis ab Aquilone. Ubi est grex, qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? Quid dices cum visitaverit te? « Tu enim doces eos adversum te, et erudis in caput tuum. » Præcipitur habitatoribus Jerusalem, ut levant oculos suos, et videant Chaldaeos ab Aquilone parte venientes. Interrogaturque ipsa civitas, et dicitur ei: « Ubi est grex qui datus est tibi, pecus inclytum tuum? » Ubi est populus tuus quem a Deo acceperas? ubi tanta illa et inclyta multitudo, ut totius turbam provinciae in unum locum crederes congregatam? Quid dices cum te visitaverit Dominus in virga sua, et Babyloniis tradiderit hostibus quos adversum te, vel in caput tuum, vel a principio ipsa docuisti, ut ad eorum auxilium confugeretis, et ipsorum idola sectaretis, qui sub occasione amicitiae tuæ didicerunt per quod

iter ad te venire deberent. Audiat hoc Ecclesia negligens, quod ipsa doceat adversarios suos, quomodo eam possint spiritali captivitate comprehendere, et pecus ejus bestiarum crudelitate lacerare.

« Nunquid non dolores apprehendent te, quasi mulierem parturientem? Quod si dixeris in corde tuo: Quare venerunt mihi hæc? Propter multitudinem iniquitatis tuæ revelata sunt verecundiora tua, pollute sunt (*sive* deonestatæ sunt) plantæ tuæ. » Dum nescis, quasi mulierem partus subitus, ita te captivitas repentina comprehendat. Quod si causari volueris et querere cur tradita sis hostibus, audi manifeste multitudinem tibi hæc fecisse iniquitatis tuæ, ut quasi mulieris meretricis, sublatis vestibus revelaretur ignominia tua, et ostenderentur publicæ fornicationes tuæ. Per quæ discimus quandiu fuerint minora peccata, agere Deum patienter et expectare nostram poenitentiam, sin autem voluerimus delictis copulare delicta, et cumulum facere peccatorum, revelabuntur pudenda nostra, et ostendentur cunctis plantæ nostræ, vel in presenti sæculo vel in futuro. « Nihil est enim occultum quod non manifestetur (*Math. xi*), » quando implebitur illud Danielis: « Isti resurgent in vitam æternam, et illi in opprobrium et in confusionem sempiternam (*Dan xii*). »

« Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, et vos poteritis benefacere cum didiceritis malum. » Hoc testimonio utuntur adversum Ecclesiam, qui diversas cupiunt asserere naturas, et tantam dicunt esse vel nigredinem, vel varietatem peccatorum, ut in candorem et unius coloris pulchritudinem transire non possint, non attendentes hoc quod sequitur: Et vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. Quidquid enim dicitur non naturæ est, sed studii et propriæ voluntatis, quæ nimia consuetudine et amore peccandi quomodo in naturam vertitur. Sed hoc quod hominibus impossibile est, Deo possibile est, ut nequaquam Æthiops et pardus suam videantur mutare naturam. Sed ille qui in Æthiopye operatur et pardo, dicente Apostolo: « Omnia possum in eo qui me confortat, Christo (*Philip. iv*). » Unde et in alio loco. « Amplius, inquit, illis omnibus laboravi, non ego autem, sed gratia Dei, quæ in me est (*I Cor. xv*); » Et: « Vivo jam non ego, sed vivit in me Christus (*Gal. ii*). » Et iterum scriptum legimus: « Quid habes quod non accipisti? Si autem accipisti: quid gloriaris quasi non acciperis? » (*I Cor. iv*). Quas ob causas « non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitiis suis (*Jer. iv*), » nec pudicus in sua pudicitia: sciens quod in omnibus his Christi virtus sit, non eorum qui in suis virtutibus gloriantur.

« Et disseminabo eos quasi stipulam, quæ vento raptatur in deserto. Hæc sors tua, parsque mensuræ tuæ a me, dicit Dominus (*sive* et pars inobedientiæ tuæ adversum me). » Quia nimia consuetudine malorum non potuerunt mutare naturam,

non vitio conditoris, sed studio inoliti sceleris : A propterea quasi stipulam vento raptatam dispergam eos in solitudinem, juxta illud quod alibi scriptum est : « Tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ (Psal. 1). » Facitque apostropham ad ipsam Jerusalem, quod hæc sit sors ejus, et ista pars quia sibi ipsa elegerit mensuram cumulatam atque perfectam et superfluentem, sive partem inobedientiæ suæ qua Domino noluit acquiescere. In qua enim mensura mensuraverit, remetietur illi (Luc. vi).

« Quia oblita es mei et confusa es (sive sperasti) « in mendacio, unde et ego nudavi (sive nudabo), « et revelabo femora et posteriora tua contra faciem tuam. Et apparebit ignominia tua, adulteria tua, et hinnitus tuus, scelus (vel alienatio) fornicationis tuæ. » Causa est dispersionis Jerusalem, quod oblita sit Dei, et confusa, vel speraverit in mendaciis. Qui præter Deum in rebus confidit sæculi, obliviscitur Dei : unde revelantur femora vel posteriora ejus, ut videat ignominiam suam; et quæ retro esse deberent fiant in prioribus, ceruatque ipsa quod fecit, et appareat ignominia ejus, non tantum ipsi, sed et omnibus. Adulteria, inquit, tua, et hinnitus tuus non solam libidinem, sed insaniam ostendit

libidinis equarum more, quæ ad coitum gestiant, ut est illud Virgilianum :

.... Hippomanes, vero quod nomine dicunt Pastores, leutum distillat ab inguine virus.

Rogemus Jesum, ut nec in præsentem, nec in futurum saeculo revelet feminalia et posteriora nostra, sed ut deleat iniquitates nostras, et omnia scelera apparere non faciat.

« Super colles in agro vidi abominationes tuas. « Væ tibi, Jerusalem, non mundaberis (sive quia non es mundata) post me, usquequo adhuc ! » Non solum in media urbe Jerusalem, sed in omni colle, cunctisque regionibus audio idola tua. Unde dicitur ad eam : « Væ tibi, Jerusalem, quia non es mundata post me, » ut cum mea te jactares sequi vestigia, et confessionem mei nominis ventilares, tamen nunquam purgata sis, quia oblita es mei, et sperasti in mendaciis. Unde increpat eam et dicit : « Usquequo adhuc ? » et est sensus : Quandiu te exspectabo, quandiu feram ? usquequo oblivisceris mei in finem, et mea præcepta contemnis ? Fornicatur in collibus et in agris, et nunquam mundatur, qui erecta cer vice per superbiam non humiliatur sub potenti manu Dei, sed in suis sceleribus vitiisque confidit.

LIBER SEPTIMUS.

Scripturam sacram sibi esse consonam nemo rite intelligens dubitat, quia quidquid in uno libro asseritur, nequaquam in altero denegatur, ubi justis præmia, et peccatoribus supplicia pollicentur, et malorum flagella, atque bonorum solatia describuntur, præsertim cum per ipsa elementa mundi secundum creatoris voluntatem utrique ordini digna recompensatio collata, illic memoratur. Unde non solum in historia veterum, sed etiam in prophetis libris hæc eadem scripta reperiuntur. Nam in libro Sapientiæ ita legitur : « Armavit creaturam ad ultionem inimicorum : et pugnavit cum illo orbis terrarum contra insensatos (Sap. v). » Hinc quoque per Psalmistam dicitur. « Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, faciunt verbum ejus (Psal. cxlviii). » Et item : « Omnia, inquit, quæcunque vult facit, in cælo et in terra, in mare, et in omnibus abyssis. » Proinde populum Judæorum viriditatem rectæ fidei non habentem, et bonorum operum fructibus sterilem, etiam in præsentem prophetam, non tantum hostili gladio, verum etiam acris permutatione legitur verberasse, de quo nunc dicitur.

CAPUT XIV.

De inopia pluriæ vox penitentium : obstinatis non prosunt jejunia et preces ; luctus propter contritionem populi, etc.

« Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam de sermonibus siccitatis. » (Hieron.) Iræ Dei universa consentiunt, unde et sol super peccatores

occidit meridie, et luna astraque et cætera non dant lumen suum. Putandumque est obsidionis tempore pluvias non fuisse, ut sterilitatem obsessi sustinerent aquæ. Uno quippe fonte Siloe et hoc non perpetuo utitur civitas, et usque in præsentem diem sterilitas pluviarum non solum frugum, sed et bibendi inopiam facit.

« Luxit Judæa (sive Juda), et portæ ejus corruerunt (sive vacuæ factæ sunt), et obscuratæ (sive contenebratæ) sunt super terram, et clamor Jerusalem ascendit. Majores ejus miserunt minores (sive juniores) suos ad aquam, venerunt ad hauriendum (sive ad puteos), et non invenerunt aquam, reportaverunt vasa sua vacua. Confusi sunt et afflicti (sive erubuerunt), et operuerunt capita sua, propter terræ vastitatem (sive et opera terræ, quoniam defecerunt), quia non venit (sive non erat) pluvia super terram. Confusi sunt agricolæ, operuerunt capita sua. » Tempore siccitatis, quando famem patitur multitudo audiendi et discendi sermonem Dei, luget Judæa, cultum Dei prius habere se jactans, et confessionem veræ fidei. Portæque ejus vel vacuantur, vel corruunt : quas ad sensus referre debemus, per quos animæ concipitur disciplina. Tunc obscurantur omnia et involvuntur tenebris, et nequaquam in Jerusalem ratio regnat et sermo doctrinæ, sed clamor et confusio. Majores quoque qui deberent ipsi pergere ad hauriendas aquas, mittunt juniores, in quibusdam cani

sapientia, in quibusdam cani non sunt sapientia, et ideo veniunt ad puteos et non inveniunt aquas quas patriarchas invenisse narrat historia. Reportant vasa sua vacua, juniores videlicet, non quod aque non fuerint, sed quod illi invenire non poterint. « Confusi sunt et afflicti, sive erubuerunt et operuerunt capita sua, » quia non poterant dicere cum Apostolo: « Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini contemplamur (II Cor. ii). » Propter terrae vastitatem, sive et terrae opera defecerunt, per quam ad Dei notitiam pergimus: causaque perspicua, quia non venit pluvia super terram. « Mandatum est quippe nubibus, ne pluerent super eam imbrem (Isa. v). » Agricola quoque, quorum unus loquitur: « Dei agricultura, Dei aedificatio estis (I Cor. iii); et in alio loco: « Dei cooperatores sumus, » operantur caput suum et confunduntur, intelligentes sine Dei gratia et adjutorio frustra se tendere.

« Nam et cerva (sive cervæ) in agro peperit (sive pepererunt), et reliquit (sive reliquerunt), quia non erat herba. » (Greg.) Hæc sententia de doctoribus genitos filios incaute deserentibus, dicitur: bene ergo cervæ doctores assimilantur. Nam doctores sancti, more cervarum interemptis vitis, quasi extinctis serpentibus vivunt, et de ipsa extinctione vitiorum ad fontem vitæ acris inardescunt. Unde Psalmista ait: « Sicut desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus (Psal. xli). » Ipsi etiam dum labentia hujus temporalitatis momenta, quasi quædam flumina transeunt, patientes charitate onera sua sibi invicem superponunt, quia cauta observatione custodiunt id quod scriptum est: « Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi (Gal. vi). » Hinc per Job dicitur: « Nunquid nosti tempus partus tibi cum in petris, vel parturientes cervas observasti? » (Job. xviii.) Meridiana pars ibices aves vocat, quæ Nili fluentis inhabitant: orientalis vero occidentalisque plaga parva quadrupedia ibices nominat, quibus et moris est in petris parere, quia neque sciunt nisi in petris habitare. Quæ si quando etiam de altis cacuminibus saxorum ruunt, in suis se cornibus illæsa suscipiunt, caput quippe ruentes feriunt, cujus dum prima cornua opponunt, fit omne corpus a jactura casus alienum. Cervarum quoque moris est, inventos serpentes extinguere, eorumque membra morsibus dilaniare. Fertur autem, quia si quando flumina transeunt, capitum suorum onera dorsis præcedentium superponunt, sibi quæ invicem succedentes laborem ponderis omnino non sentiunt. Parturientes enim cervas observare est: illos labores patrum, qui spiritales filios generant, cauta consideratione pensare. Solerter quippe intuendum est, quod hic sermo tam vigilanter imprimatur, ut dicatur, observasti? Quia utique perpaucorum est pensare, qui labor sit in prædicationibus patrum, quantis doloribus quasi quibusquam conatibus animas in fide et conversatione parturiunt: quam cauta se observatione circumspectant, ut sint fortes in præ-

ceptis, patientes in infirmitatibus, in minis terribilibus, in exhortationibus blandi, in ostendendo magisterio humiles, in rerum temporalium contemptu damnantes, in tolerandis adversitatibus rigidi: et tamen dum vires suas sibi met non tribuunt firmiter, quantus sit eius dolor, de cadentibus quantus de stantibus timor, quo fervore alia adipisci appetunt, quo pavore alia adempta conservant. Quia ergo perpaucorum est ista pensare, bene ei dicitur: vel parturientes cervas observasti? Nihil vero obstat quod verba Deus de doctoribus faciens non cervorum, sed cervarum eos specie designat, quia nimirum illi vere doctores sunt, qui cum per vigorem disciplinae patres sint, per pietatis viscera esse matres noverunt, quæ labores sanctæ conceptionis tolerant, et proferendos Deo filios intra uterum charitatis portant. In edenda enim prole amplius matres laborant quæ crescentem intra uterum conceptionem longo mensium tempore sustinent, et quæ ex utero procedentem non sine magis doloribus deponant.

« Et onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba (sive fenum). » (Hieron.) Grandis sterilitas, quando et cervæ in agro pariunt, et relinquunt fetus suos, quia non sit herba vel fenum, ut quæ odore narium serpentes extrahunt de cavernis, et venenata interficiunt animantia, cibo gratia non utantur. Onagri quoque, de quibus scriptum est: « Quis dimisit in solitudine onagrum liberum (Job. xxxix)? » plana et campestria relinquentes, stent in rupibus et currere nequeant, et attrahunt ventum in draconum similitudinem, deficientque oculi eorum, et claram lucem cernere nequeant. Rationabilibus subtractis cibis, siccitas hæc sæpe accidit in ecclesiis, quando et cervi et onagri inveniuntur in populis, et magistrorum penuria contabescunt. Sunt qui possunt discere, et non sunt qui possint docere.

« Si iniquitates nostræ responderint (sive restiterint) nobis, Domine, fac propter nomen tuum, quoniam multæ sunt aversiones nostræ (vel peccata nostra). Tibi peccavimus, expectatio Israel, salvator ejus in tempore tribulationis. » Si dubitamus, quare non descendant pluvie super terram, quare cuncta ariditate marcescant, audiamus: Iniquitates nostræ restiterunt nobis, propterea, Domine, non secundum opera nostra, sed secundum nomen sanctum tuum vince multas aversiones nostras. Tibi enim peccavimus, quem cordis secreta non fallunt, et te præstolamur, qui vera spes et expectatio es Israel, et salvas eos in tempore tribulationis, juxta illud quod scriptum est: « Ad Dominum cum tribularer clamavi et exaudivit me (Psal. cxix). » Dicamus et nos in tempore siccitatis, aquarumque penuria: « Tibi peccavimus et malum coram te fecimus (Psal. i), » tuam præstolamur adventum, qui salvas Israel, non suo merito, sed tua clementia.

• Quare futurus es quasi colonus in terra, et quasi viator declinans ad manendum? Quare futurus es velut vir vagus aut fortis, qui non potest salvari? Septuaginta: « Quare factus es sicut advena in terra, et quasi indigena divertens ad manendum? Numquid eris quasi homo dormiens, et quasi vir qui salvari non possit? » Judæi hunc locum sic intelligunt: Quare segregas te a populo tuo et quasi viator propter unius floræ refrigerium non curas quali utaris hospitio, sed ad alia transiturus, non salvas plebem tuam et templum quondam inclytum deseris? Nostri vero de futura Christi dispensatione dici putant, quod futurus sit peregrinus in terra, et parvo tempore terræ usus hospitio, et quasi vir pertransiens, ac robustus, relicto Israel, tendat ad gentium multitudinem, ut de loco ad locum, de populo ad populum, de templo ad Ecclesiam transeat. Quod autem juxta Septuaginta dicitur: « Numquid eris quasi homo dormiens, et quasi vir qui salvari non possit? » similitudinem ponit, non rei veritatem, secundum illud quod scriptum est: « Surge, cur dormis, Domine? » non quod Dominus dormiat, de quo dicitur: « Non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel (Psal. cxxi), » sed quod his videatur dormire quos deserit. Denique et in consequentibus non scribitur: « Vir dormiens qui salvari non possit, » sed « quasi vir » in utroque ἀδρασονίδως scribitur.

• Tu autem in nobis es, Domine, et nomen tuum invocatum est super nos, non derelinquas nos (sive non obliviscaris nostri). Qui apud Judæos, quasi advena futurus es, et viator, et vir vagus, antiquam deserens mansionem, in nobis habitas, et nomen tuum super nos invocatum est, ut appellemur Christiani: idcirco ne derelinquas nos, neque obliviscaris nostri, quibus de futuro adventu tuo omnium prophetarum ora cecinerunt.

• Hæc dicit Dominus populo huic: Quia dilexit (sive dilexerunt) movere pedes suos, et non quievit (sive non pepercerunt), et Domino non placuit (sive et Deus non complacuit sibi in eis), nunc recordabitur iniquitatum eorum, et visitabit peccata eorum. Dicente populo: Quare factus es ut advena, et viator, et vagus, ut tuam deseras mansionem? respondet Dominus quondam populo suo: Vis nosse rationem, ausculta quod dicitur: Quia dilexit populus movere pedes suos, et non abstulit eos de compede peccatorum, sive non quievit, et stare non potuit: idcirco et ego deserui eum, et nulla mihi in illo est complacencia. Qui igitur diu distulit, et per patientiam noluit punire peccantes, quia in scelere permanserunt, recordabitur iniquitatum eorum, et quasi ægrotantium, et Deum non sentientium peccata visitabit, ut ultra peccare desistant. Notandum autem in Scripturis sanctis, quod semper peccatorum moveantur pedes, et sanctis dicitur cum Moyse: « Tu vero hic sta mecum (Deut. v). » Et alibi scriptum sit: « Laudate, servi,

Domini, qui statis in domo Domini, in atriis domus Dei nostri (Psal. cxxxiv). »

• Et dixit Dominus ad me: Noli orare pro populo isto in bonum. Cum jejnaverint, non exaudiam preces eorum, et si obtulerint holocausta et victimas, non suscipiam eas, quoniam gladio, et fame, et peste ego consumam eos. Suntum est orare pro eo qui peccarit ad mortem, dicente Joanne: « Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis (Joan. v). » Omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum non ad mortem. Jejunia et preces et victimæ et holocausta tunc proficiunt, cum recedimus a vitiis, et flemus antiqua peccata: sin autem in sceleribus permanentes, putaverimus votis atque sacrificiis redimere nos aures Dei, vehementer erramus, iniquum arbitantes Deum. Qui enim semel gladio et fame et peste fuerit destinatus, nullis precibus erui potest. Ude et prophete dicitur, ne frustra roget quod impetrare non possit.

• Et dixi: Ah, ah, ah, Domine Deus (sive qui es, Domine Deus). Prophete dicunt eis: Non videbitis gladium, et fames non erit in vobis, sed pacem veram dabit vobis in loco isto. Et dixit Dominus ad me: Falsa prophete vaticinantur in nomine meo. Non nisi eos, et non præcepi eis, neque locutus sum ad eos visionem mendacem, et divinationem fraudulentam, et seductionem cordis (sui prophetant vobis). Audiant hæc magistri, qui peccantibus, et in suis vitiis permanentibus prospera pollicentur, qui dicunt divitibus: Non videbitis gladium tormentorum Dei, et fames non erit in vobis. Saturabimini quippe sermonibus Dei, et pacem dabit vobis Dominus verissimam in loco Ecclesie, sive Jerusalem. Quod autem dixit juxta Hebraicam tertio ah, ah, ah, ad priora respondit, ubi Dominus fuerat comminatus, dicens: « Gladio et fame et peste ego consumam eos. » Quia igitur Prophete, imo pseudoprophete falsa polliciti sunt, ideo Dominus locutus est per Jeremiam: Nolite audire verba pseudoprophetarum, qui non a me missi sunt, sed sua voluntate venerunt. Unde nequaquam prophete, sed divini sunt appellandi, qui seductionem populo loquuntur. Multo enim melius est timore peccatorum emendare peccata, quam spe prosperorum divitiarum sententiæ subjacere.

• Ideo hæc dicit Dominus de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non nisi, dicentes: Gladius et fames non erit in terra hæc: Gladio et fame consumantur prophete illi; et populi quibus prophetaverunt erunt projecti in viis Jerusalem, præ fame et gladio, et non erit qui sepeliat eos, ipsi et uxores eorum, filii et filie eorum: et effundam super eos malum suum (sive mala). Caveant pseudoprophete, qui prospera promittendo supplantant populum Dei, ne et ipsi pereant, et deceptus populus simili deleatur interitu, jaceantque in viis Jerusalem, et Domini præcepta calcantes, fame et gladio pereant, et non sit qui sepeliat eos, nec ignominiam eorum operiat pulvere

pœnitentiæ. Et ipsi enim prophætæ, et populus, uxoresque eorum, et filii et filiæ, omnisque generatio absque ullo pollinatore in sterquilinum erit. Quanti jacent in viis Jerusalem! quot cernimus insepultos recipere mala sua, quæ, Domino effundente, patiantur!

« Et dices ad eos verbum istud : Deducant oculi mei lacrymam (sive deducant oculi vestri lacrymas), per diem et noctem, et non taceant (sive non cessent), quoniam contritione magna contrita est virgo filia populi mei, plaga pessima vehementer. » Dupliciter hic locus intelligitur, quod vel ipse Deus plangat populum suum, et oculi ejus flere non cessent, vel certe imperet ut populorum oculi lacrymis fluant, nec leve esse quod plangendum sit, cum virgo filia populi sui contritione maxima et plaga intolerabili percussa sit. Alii ex persona prophætæ hæc dici arbitrantur.

« Si egressus fuero ad agros, ecce occisi gladio : et si introiero in civitatem, ecce attenuati fame (sive dolore famis). Prophætæ quoque et sacerdotes abierunt in terram quam ignorabant. » Justa causa plangendi, quod virgo contrita sit, filia percussa, populusque deletus. Si enim, inquit, foras exire voluero, interfectos videbo : si ingredi civitatem, attenuatos et ossibus vix hærentes, famis necessitate conspiciam. Et quid mirum hoc de plebe et ignobili vulgo dicere, cum prophætæ quoque et sacerdotes qui aliis prospera prophetabant, et qui debebant legis aperire mandata, ipsi irerint in terram quam ignorabant, et captivitatis sustinuerint malum? Audiant hoc prophætæ nostri, et quod nec intus nec foris propter negligentiam eorum sit ulla securitas : quod et eos scandalizent, qui foris sunt, et eos qui intus, fame interire patiantur; et qui auctores fuerint peccandi, sint cruciatuum socii.

« Nunquid projiciens abjecisti Judam, aut Sion abominata est anima tua? Quare ergo percussisti nos, ita ut nulla sit sanitas? Expectavimus pacem, et non est bonum : et tempus curationis, et ecce turbatio. » Miratur propheta quod Judam et Jerusalem, et duarum videlicet tribuum regnum, in quo erat et religio Dei, et templi cæremoniæ, Dominus tam repente projecit, et tanta percussit plaga, ut nulla possit adhiberi medicina. « Expectavimus, inquit, pacem et tempus curationis, et nullum est bonum, sed econtrario turbatio : ut ubi prius fuerat cultus Dei atque tranquillitas, ibi seditionibus et hostili fremitu omnia compleverunt. Si quando ergo et nostra Sion, nosterque Juda abjecit, et abominabitur illum anima Dei, nequam non miremur, sed magis dicamus quod sequitur :

« Cognovimus, Domine, impietates nostras et iniquitates patrum nostrorum, quia peccavimus tibi. » Et nos, inquit, et patres nostri eadem dementia percepta negleximus, et impleta est in nobis mensura majorum, ut quidquid illis defuerat, nostro cumulo completeretur. Unde et de Juda dicitur : « In memoriam redeat iniquitas patrum ejus in conspectu Do-

mini, et peccatum matris ejus non deletur : sicut contra Dominum semper, et dispareat de terra memoria eorum (Psal. cviii). »

« Ne nos des in opprobrium propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliam. Soli gloriæ tuæ recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiscum. » Solium gloriæ Dei non solum arbitremur templum Judææ, quod sæpe destructum est, sed omnem sanctum in quo, juxta illud quod scriptum est : Thronum ejus in terram allisisti. Tunc alliditur atque destruitur, quando multitudine peccatorum offenderit Deum. Sed tamen qui sua culpa periit, Domini clementia sustentatur, quæ mutatur severitate sententiæ, si irritum faciat Dominus pactum suum, quo nos salvos futuros esse pollicitus est.

« Nunquid sunt in sculptilibus gentium qui pluant, aut cœli possunt dare imbres? Nonne tu es, Domine Deus, quem expectavimus? tu enim fecisti omnia hæc. » Post multos variosque sermones redit ad titulum prophetiæ, in quo scriptum est : « Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam de sermonibus siccitatis. » Ergo quod dicit, hoc est, quia demonum simulacra non possunt pluere, nec cœli per se dare imbrem suum, ideo tu, Domine Deus noster, quem semper expectavimus, in quem spes nostras et vota convertimus, tu, da pluviam tuam : tua enim sunt omnia. Et quidquid boni est, sine te ejus est, dari non potest. Dicamus et hoc contra hereticos, qui pluviam doctrinarum tribuere non possunt : et cum se cœlos esse promittant, et de se scriptum gloriantur : « Cœli enarrant gloriam Dei (Psal. cxviii), » tamen non possunt imbres donare doctrinæ. Solus est enim Dominus, qui suum instruat populum, et diversitates gratiæ tribuat expectantibus se.

CAPUT XV.

Non audit Dominus preces Moysis et Samuelis : prædicatur passio Domini et ultio in Judæos; defertur vox ad prædicatorem.

« Et dixit Dominus ad me : Si steterint Moyses et Samuel coram me (sive contra me), non est anima mea ad populum istum. « Illos enim legimus iræ Domini pro populo restitisse, et jam impendentem avertisse sententiam. Etsi, inquit, illi steterint vel in conspectu meo, vel contra me : quorum uni dixit Deus? « Dimitte me, et percitiam populum istum, » tamen non exaudiam, quoniam consummata sunt scelera populi delinquentis. Quid est, quod intermissis relictisque tot patribus soli Moyses et Samuel ad medium deducuntur, quorum mira obtinendi virtus ostenditur, dum nec ipsi posse intercedere dicuntur, ac si aperte Dominus dicat : Nec illos audio, quos propter magnum petitionis suæ meritum minime contemno? Quid ergo est quod Moyses et Samuel cæteris patribus in postulatione præferuntur? nisi quod duo isti tantummodo in cuncta Testamenti Veteris serie etiam pro inimicis suis leguntur exorasse. Unus a populo lapidibus impetitur, et tamen pro lapidatoribus suis Dominum deprecatur; alter »

principatu dejicitur, et tamen petitus, ut exoraret, fatetur, dicens: Absit a me hoc peccatum in Domino, quominus cessem orare pro vobis. « Si Moses, inquit, et Samuel steterint coram me, non est anima mea ad populum istum; » ac si aperte dicat: Nec illos modo pro amicis audio, quos magnæ virtutis merito orare etiam pro inimicis scio. Virtus ergo veræ orationis est, celsitudo charitatis: et tunc quisque quod recte petit adipiscitur, cum ejus animus in petitione nec inimici odio fuscatur. Huic simile est illud, quod in Ezechiele legitur (*Ezech. xiv*): « Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricaretur prævaricans, et extendam manum meam super eam, et conteram virgam panis ejus, et immitam in eam famem, et interficiam de ea hominem, et jumenta: et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, et Daniel, et Job, ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Quod si et bestias pessimas induxero super terram ut vastem eam, et fuerit invia, eo quod non sit pertransiens propter bestias, tres viri isti qui fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus, quia nec filios nec filias liberabunt: sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. Vel si gladium induxero super terram illam, et dixerò gladio: Transi per eam, et interfecero de ea hominem et jumentum, et tres viri isti fuerint in medio ejus, vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios nec filias, sed ipsi soli liberabuntur, » etc. Quæritur cum et Abraham, et Isaac, et Jacob, Moses quoque et cæteri patriarchæ et prophetæ justii fuerint, cur horum tantummodo fiat mentio, quod facile solvitur. Nec enim innumerus orbis terrarum diluvium, quia omnis terra polluerat vias Domini, differre non potuit, sed filios qui forsitan ejusdem virtutis erant, et ob seminarium humani generis habuit reservatos. Daniel quoque imminentem captivitatem populi Judæorum nullis fletibus mitigavit. Sed Job non ob peccata, sed ob probationem nec domum nec filios liberavit. Alii autem dicunt: quia hi tantum tres viri et prospera et adversa, et rursus prospera conspexerunt, idcirco pariter nominatos, et hoc latenter significari, ut quomodo illi bona et mala, et rursus læta viderunt, sic et populum Israel, qui prius bonis fructus fuerat, et postea captivitatis sustinuit jugum, si egerit poenitentiam, redire possit ad pristinam felicitatem. Quod si Noe, et Daniel, et Job, pariter congregati et in uno loco positi, peccatricem terram, hoc est, eos qui in terra habitant, non possunt iræ Dei subtrahere: quid dicendum est de his qui putant merito parentum atque virtutibus posse filios peccatores de gehennæ ignibus liberari? Unde nec prævaricatorem filium pater poterit liberare, nec sanctæ conversationis mater impudicæ filia dabit præmia pudicitie: et contrariis parentum vitia filiis non nocebunt, sed anima quæ peccaverit ipsa morietur. Lot in Sodomis habitans (*Gen. xix*), sed et spiritu et carne peregrinus, uxorem quæ post tergum respexerat,

A non liberavit, sed tantum filias quæ forsitan non peccaverant; et Josias, vir sanctus, non solum peccatorem populum suis virtutibus non salvavit, sed et ipse in peccatis illius mortuus est (*IV Reg. xxii et xiii*). Quod si aliquando propter Abraham et David in posteros eorum misericordiam suam Dominus pollicetur, notandum quia non his parcat, qui in scelevibus perseverent, sed qui agunt poenitentiam, ut merita patrum filiorum adjuvet conversio. Cum, inquit, hæc se ita habeant, et terram peccatricem a singulis plagis tantorum virorum non salvet deprecatio, sic dicit Dominus Deus, qui Jerusalem nefanda peccavit, quatuor simul plagas tantorum, inducam super eam gladium, quo ab hostibus trucidatur, et famem, quam in obsidione sustinet, et bestias, quibus fugientes in desertis et saltibus devoratur, et pestilentiam, quæ semper famem ac penuriam sequitur, pro qua vulgata editio mortem transtulit. Hæc, inquit, inducam super eam, ut nec homines in ea remaneant, nec jumenta.

« Ejice (vel emitte) illos a facie mea, et egrediantur. » Non loco recedunt a Deo peccatores, sed voluntate, quanquam legamus et Adam et Cain ejectos esse a facie Dei (*Gen. iii*).

« Quod si dixerint ad te: Quo egrediemur? dices ad eos: Hæc dicit Dominus: Qui ad mortem, ad mortem; et qui ad gladium, ad gladium; et qui ad famem, ad famem; et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Et visitabo super eos quatuor species, » dicit Dominus: gladium ad occisionem, et canes ad lacerandum, et volatilia cœli et bestias terræ ad devorandum et dissipandum. » Quatuor plagas, quibus traditus est populus Judæorum, etiam Ezechielis prophetia demonstrat (*Ezech. xiv*): gladium, pestilentiam, famem, bestias et captivitatem. Inter bestias autem canes quoque et volatilia intellige, quibus ad laceranda et devoranda et dissipanda corpora tradita sunt. Neque enim fieri poterat ut, creatore neglecto, non universa creatura consurgeret in peccatores.

« Et dabo eos in fervorem (sive commotionem) et angustias universis regnis terræ propter Manassen filium Ezechiæ regis Juda, super omnibus quæ fecit in Jerusalem. » Legimus in Dierum volumine Manassen postcaptivitatem et poenitentiam reversum in Jerusalem, atque regnasse, sed quomodo sanctorum merita descendunt ad posteros, sicut David, et cæterorum: sic peccatorum flagitia, si liberi nepotesque similia gesserint, ad posteros perveniunt. Quod autem dicit, « dabo eos in fervorem sive commotionem, et angustias universæ terræ, et sub Babylonis ex parte completum est, et nunc expletur in toto, quando pessimum regem et qui repleverit Jerusalem a porta usque ad portam cruore justorum, populus imitatus est in pius, ex quo discimus regum ac principum et præpositorum scelere populos plerumque deleri.

« Quis enim miserebitur tui, Jerusalem? aut quis contristabitur pro te? aut quis ibit ad rogandum

« dum pro pace tua? » (*Orig.*) Exemplum accipiam. Hostis quispiam rebellis ac percuellens contra imperatorem hujus terræ adjudicatus est : ab hoc omnis misericordia aufertur : scilicet, ne dum damnato quis miseretur, incipiat offendere condemnantem. Sunt autem nonnulli qui adjiciunt ad severitatem, ut ne contristentur quidem super eo, id magnopere devitantes, ne per mœrorem vultus putentur iudicio regis offendi. Si intellixisti exemplum, considera tunc ob peccata multa a Deo condemnatum peccatorem, et vide quomodo innumerabilibus angelis humano generi presidentibus, ne ab uno quidem misericordia dignus judicetur. Singuli quippe angelorum perspicientes, quia Deus est qui condemnavit, quia creator est qui eum aversatur, et tale esse peccatum, ut misericors et clemens Deus quodammodo necessitatem passus sit, ut super eum sententiam promeret : non parcunt, non contristantur, non miserentur, non revertuntur ut rogent pro eo pacem. (*Hieron.*) Nullus enim offenso Deo potest pro flagitiis rogare peccantium, quia nec tam clemens potest creatura esse quam conditor, nec ita alienus externis, quomodo Dominus suis parcere. (*Orig.*) Jerusalem igitur quæ ad priora scelera etiam hoc adjecit, ut crucifigeret Dominum meum Jesum, et in tantum consurrexit scelus, ut de ea diceret ipse Salvator :

« Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas missos ad te; quoties volui congregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluisti : ecce dimittetur vobis domus vestra deserta (*Matth. xxiii.*) » Ideo dimissa est, et usque ad præsens tempus destituta. Angeli qui semper auxiliabantur ei, per quos etiam lex Moysi tradita est, per angelos in manu mediatoris, destruxerunt eam et dixerunt : Multis facinoribus oppressa est, Jesum interfecit, in Dominum nostrum misit manus. Quoad minora peccavit, potuimus rogare pro ea, potuimus obsecrare Dominum, potuimus parcere ei : super isto vero quis parcat? Si peccans peccaverit vir in virum, exorabunt pro eo; si autem in Dominum peccaverit, quis exorabit pro eo? « Grande piaculum commisit Jerusalem : grande perpetravit nefas. » Deo in comminationem facta est et dicitur ad eam : Quis parcat super te, Jerusalem, aut quis contristabitur super te? Nos non contristabimur super Jerusalem, et calamitatibus ejus, et omnis populi illius : illorum quippe delicto salus nobis facta est ad æmulandum eos. Et quia sic peccavit, ut voce Domini diceretur, Quis parcat super te, Jerusalem? ego quoque dico ad interfectricem Domini mei : Quis parcat super te, Jerusalem, et quis contristabitur super te? Transcendam autem ad spiritalem intellectum ab humilitate litteræ, viam mihi pendentem ratione, ut videam quomodo unaquæque anima digna pace Dei Jerusalem nuncupetur. Post disciplinam quippe divinam factus est Jerusalem, qui prius fuerat Jebus. Historia refert, quia nomen loci isitius fuerat Jebus, et postea commutato vocabulo nuncupata sit Hierusalem. Jebus autem Hebræorum

A posteri tradunt interpretari *Conculcatam*. Jebus ergo conculcata, a fortitudinibus contrariis, anima nostra transmutata est, et facta est Jerusalem *Visio pacis*. Si ita post diminutionem a Jebus, in Jerusalem peccaveris, et sanguinem testamenti, sicut quidam et tu communem existimaveris, dicitur et de te : « Quis parcat super te, Jerusalem, et quis contristabitur super te? » Quis enim contristabitur, si talis fueris, ut tradas Jesum? Unusquisque nostrum, quando peccat, maxime quicumque peccat ingentia, in Jesum peccat : si autem et recesserit a fide, hæc facit spiritaliter Christo, quæ corporaliter fecit Jerusalem. Quamobrem « quanto plus arbitramini deteriora mereri supplicia eum, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem Novi Testamenti pollutum duxerit in quo sanctificatus est, et Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Si conculcasti Jesum filium Dei, si fecisti convicium Spiritui gratiæ, quis parcat super te? quis contristabitur super te? quis revertetur rogare ea quæ in pace sunt tibi? Ipsum Jesum, qui rogabat, pariter et præstabat ea quæ erant in pace, prodidit anima peccatrix : quis potest ultra rogare, conversus ad ea quæ sunt tibi in pace? Scientes ergo quia impossibile est eos, qui « semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœlestis, et participes sunt facti Spiritui sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, et prolapsi sunt, renovari rursus ad poenitentiam, iterum crucifigentes sibi metipsis Filium Dei, et ostentui habentes : omni labore nitamur ne et de nobis dicatur : « Quis parcat super te, Jerusalem, aut quis contristabitur super te, aut quis revertetur rogare in pacem tibi? »

« Tu reliquisti me, dicit Dominus : retrorsum abiisti. » (*Hieron.*) Causa redditur, quare nullus misereatur Jerusalem, nec contristetur pro ea, nec pro pace illius obsecret. Quod cum, juxta Apostolum, posteriorum obliviscens, ad priora se extendere debuerit, econtrario retroversa sit et Ægyptias carnes desiderarit. Quid autem sit retro ambulare, sive extendi in priora, considera. (*Orig.*) Justus eorum quare retro sunt obliviscens, in priora extenditur : peccator posteriorum meminit, priora non appetens. Qui autem posteriorum meminit prævaricatur in legem Jesu dicentis : « Ne convertatur retrorsum tollere vestimentum suum, » inobediens est dicto ejus. Mementote uxoris Lot : contemnit imperium Salvatoris : « Nemo mittens super aratrum manus, et aspiciens retrorsum, apius est regno Dei (*Luc. ix.*) »

« Et extendam manum meam super te, et interficiam te. Laboravi rogatus (sive rogans). » Pro quo « Septuaginta transtulerunt, « nequaquam ultra dimittam eos. » (*Hieron.*) Manus extenta percussoris indicium est : interfectio, peccatorum iram significat consummatam. Quod autem intulit : « Laboravi rogatus (sive rogans), » duplicem sensum habet, quod jam defecerit Deus, crebro eis ignoscendo, et lassus sit, semper eos provocans ad salutem.

« Et dispergam eos ventilabro in portis terræ

« (sive populi mei). Interfeci et peridi populum
 « meum, et tamen a viis suis non sunt reversi. »
 Quid prolest sæpius me rogari, cum a viis suis pes-
 simis non revertantur, nec agant pœnitentiam? Di-
 spersi enim eos, quasi ventilabro, ut purgarem
 aream meam, et dispersi in portis terræ, ut inferni
 quodammodo calcarent limina: et interfeci et per-
 didi populum meum, ut coacti malorum necessitate
 impendentia vitarent mala.

« Multiplicate sunt mihi viduæ ejus super arenam
 « maris. Inluxi eis super matrem adolescentis vasta-
 « torem meridie: nisi super civitates repente ter-
 « rorem. » Diversis medicaminibus cupit Deus sal-
 vare peccantes, ut qui contempserant blandientem,
 timeant comminantem. Viduæ multiplicatæ sunt su-
 per arenam maris: interfectis viris, matres, perditis
 liberis, sensere vastantem, non in nocte et per insi-
 dias, sed clara luce: ut ostendat apertam vim ad-
 versarii fortioris. « Misi, inquit, super civitates. »
 Haud dubium quin Juda et populi peccatoris repente
 terrorem, ut quanto fuit subitum malum, tanto diffici-
 lius esset effugium.

« Infirmata est (sive abjecit), aut vacua facta est,
 « quæ peperit septem (sive plurimos): defecit anima
 « ejus, occidit ei sol, cum adhuc esset dies (aut
 « melius dies): confusa est et erubuit. Et residuos
 « ejus in gladium dabo, in conspectu inimico-
 « rum eorum, ait Dominus. » Sæpe diximus verbum
 Hebraicum שבע vel septem, vel juramentum sonare,
 vel plurimos. Unde et diversa est interpretatio:
 Aquila, Septuaginta et Theodotione septem transfe-
 rentibus, Symmaebo plurimos. Quæ igitur erat dives
 liberis, orba subito facta est, et clara luce disperiit,
 et confusa est in solitudine sui. Reliquum autem,
 ait, populum tradam gladio, ut mortem, et iram Dei
 nullus effugiat. Alii ad synagogam referunt quæ in-
 firmata est, ut Ecclesie cresceret multitudo, juxta
 illud quod scriptum est: « Sterilis peperit septem
 (sive plurimos), et quæ multos habebat liberos
 infirmata est (I Reg. II), » unde et occidit ei sol
 justitiæ, in cujus pennis est sanitas (Malach. IV):
 et ideo aeterna confusione cooperta est, per-
 dens populum suum gladio spirituali. (Greg.) Hinc est
 quod in Job legitur: « Per diem incurrant tene-
 bras, et quasi in nocte, sic palpabunt in meridie
 (Job. V). » Per diem tenebras incurrerunt: qui in
 ipsa veritatis præsentia, perfidiae errore cæcati sunt.
 Clare quippe per diem cernitur, per noctem vero
 nostra acies obscuratur. Persecutores igitur Redem-
 ptoris nostri, dum divinæ virtutis miracula cerne-
 rent, et tamen de ejus divinitate dubitarent, in die
 tenebras passi sunt, quia visum in luce perdidit.
 Hinc eos ipsa Lux admonet dicens: « Ambulate dum
 lucem habetis, ne vos tenebræ comprehendant
 (Joan. XII). » Hinc est quod vocem pœnitentium in
 se propheta iterum sumpsit dicens: « Impegimus me-
 ridie, quasi in tenebris; et caliginosis quasi mortui
 (Isa. XXI). » Hinc iterum dixit: « Custos quid de nocte,
 custos quid de nocte? Dixit custos, venit mane et nox. »

De nocte etenim custos venit, quia humani generis
 protector, et manifestus in carne apparuit, et tamen
 hunc pressa perfidiae suæ tenebris Judæa minime
 cognovit. Ubi bene ex voce custodis additur: « venit
 mane et nox. » Quia per ejus præscientiam, et nova
 lux mundo inclaruit, et tamen in corde infidelium
 vetusta cæcitas remansit. Bene autem dicitur, quasi
 in nocte sic palpabunt in meridie. Hoc quoque pal-
 pando exquirimus quod oculis non videamus. Judæi
 autem aperta ejus miracula viderant, et adhuc eum
 quasi palpantes inquirebant, cum dicerent: « Quo-
 que tollis animam nostram? Si tu es Christus, dic
 nobis palam.

« Væ mihi, mater mea, quare genuisti me,
 « virum rixæ (sive judicii), virum discordiæ (sive qui
 « judicer), in universa terra. » (Hieron.) Potest hoc
 συνιστάμενος de Jeremia intelligi, quod non in toto
 orbe terrarum, sed in terra Judæa sit judicatus. Vere au-
 tem Domino competit Salvatore, qui loquitur in Evan-
 gelio (Joan. IX): In judicium ego in mundum istum ve-
 ni, ut qui non vident videant, et qui vident cæci fiant.
 De quo scriptum est: « Ecce positus est hic in
 ruinam et in resurrectionem multorum in Israel,
 et in signum cui contradicetur (Luc. II). » Quis
 enim philosophorum? quis enim gentilium? quis
 hæreticorum non judicat Christum, ponentium ei
 leges nativitatis, et passionis, resurrectionisque suæ,
 et substantiæ? Nec mirum juxta assumpti corporis
 veritatem Christum dicere: « Væ mihi, mater mea, »
 cum et in alio loco perspicue personæ ejus conven-
 niat, quod dicitur. « Væ mihi, quia factus sum sicut
 qui colligit stipulam in messe, et sicut racemus in
 vindemia non habens spicam, ut comedat primitiva.
 Et ne putemus gemituum utilitatem referri ad verbum
 Dei, qui sit iste, qui plangat, statim sequitur: « Væ
 mihi, anima, quia perit revertens a terra: » non
 quod dividamus personas, ut impii faciunt: sed quod
 unus atque idem Filius Dei, nunc juxta carnem, nunc
 juxta verbum loquatur Dei. (Orig.) Neque enim ser-
 mo Dei sustinet mortem, sed homo, qui istos pa-
 titur affectus, ut sæpe exposuimus. Si consideres
 ubique martyres condemnatos, et de singulis eccle-
 siis exhibitos ad tribunal, videbis quomodo per sin-
 gulos martyres Jesus Christus condemnatur. Ipse
 enim est, qui in perhibentibus veritati testimonium
 judicatur: et hoc fideliter suscipe, sciens quia non
 te dixerit esse in carcere, cum fueris in carcere, non
 te esurire cum esurieris, cum sitieris non te sitire,
 sed semetipsum. « In carcere, inquit, fui et venistis ad
 me, esurivi et dedistis mihi manducare, sitivi et po-
 tastis me (Matth. XXV). Itaque etiam si condemnatur
 Christianus, non pro alia tamen re, neque pro sceleri-
 bus suis, sed pro hoc tantum, quod Christianus est,
 Christus est, qui condemnatur: ex quo efficitur, ut in
 omni terra condemnatur Jesus, quotiescunque is ad-
 dicitur, qui pro eo condemnatur. Non solum autem
 apud judices sæculi et tribunalium potestates Chri-
 stus auditur, sed etiam si calumniam Christianus ab
 aliquo patitur, et provocatur ad litem: tunc quoque

Christus dijudicatur injuste. Ubique Christus condemnatur, atque discernitur, et ab aliis quidem condemnatur, ab aliis non condemnatur, si autem non condemnatur, excipitur. Aperis ei ostium, ingreditur ad te: credis in eum, vesoitur tunc. Si vero de religione audiens Christiana non susceperis eam, nihil aliud facis, quam condennas Jesum, ut mendacem, ut seductorem hominum, ut in errorem mundum trahentem: « quasi quem genuisti virum, qui iudicer et discernar omni terræ. » Quicumque penitus ei non credunt, condemnant eum; qui autem credunt, et adhuc ambigunt, dijudicant illum. Duo igitur apud homines Christus perpetitur: ab incredulis condemnatur, ab ambigentibus discernitur. Si portas imaginem cœlestis, deposita imagine terreni, non es terra condemnans eum, neque terra, in qua iudicatur atque discernitur.

« Non feneravi, nec feneravit mihi quisquam: « omnes maledicent mihi. » Pro quo LXX: « Non profui, neque profuit mihi quisquam. » Theodotio, « Non debui, neque debuit mihi quisquam. » Prædicavit Jeremias mandata divina. Nemo his, qui prædicantur attendit: quamobrem quasi medicus libens aut promptus medicamina languentibus tribuat, et illis non se castum artificium curantis, sed juxta voluntatem suam agentibus dicat: Non profui, neque profuit mihi quisquam. Quodammodo enim beneficium consequitur ipse qui curat, si fructum laboris sui in ægrotante conspiciat: et per letitiam mentis etiam ipse consequitur utilitatem, secundum illud quod sibi dicitur: Beatus qui loquitur in aures audientium. Hanc igitur utilitatem avans consequitur magister ab auditoribus suis si proficiant audiendo, dum fructus ex salute eorum quodammodo metit. Jeremias in Judæis non habere se locum dicit, i. e. lo, inquit, non profuit mihi quisquam. Si enim debet auditoribus proficere, quod loquor: auditores vero ea, quæ dicuntur abjiciunt, et ego dico: Non profui, neque profuit mihi quisquam: quia hanc utilitatem non sum consecutus, quam consequitur is qui beatus efficitur, dum in aures loquitur audientium. (*Hieron.*) Sed quia diversæ editiones diversa hæc habent verba, horum tamen omnium hæc sensus est, ex persona Christi: Nullus se præbuit qui digna mea æra susciperet: nec feneravit mihi quisquam in sanctis atque pauperibus confovendis me sibi faciens debitorem, sive non profui nec profuit mihi quisquam. Nullus enim tantum voluit accipere, quantum ego tribuere desideravi. Nec profuit mihi quisquam: salus enim creature, lucrum est creatoris. Aut certe non debui, nec debuit mihi quisquam. Nemo mihi dedit quantum accipere cupiebam, nec me sibi fecit in aliquo debitorem. Quodque infert, nec debuit mihi quisquam: hunc habet sensum. Quomodo enim poterat mihi usuram debere, qui fenus non est dignatus accipere? Omnes, inquit, maledicunt mihi. Quis enim hæreticorum atque errantium non maledicit Christo? Perversa credendo, et perversiora blasphemans?

« Dicit Dominus: Si non reliquæ tuæ in bonum, « si non occurreris tibi in tempore afflictionis, et in tempore tribulationis et angustiae adversum inimicum. (*Hieron.*) Possunt hæc et ex persona Jeremie accipi, qui pessimo tempore, et jam imminente captivitate prophetare compulsus est, et dura perpeti a populo non credente, ad id, quod supra dixerat: « Væ mihi, mater, ut quid me genuisti virum, qui iudicer et discernar omni tempore, et reliqua: respondit Dominus: Noli considerare presentia, sed futura, reliquæ enim tuæ et novissima erunt in bonum: Denique et in presentiarum cum te cuperent inimici opprimere, affui tibi, et meo protectus es auxilio. Hoc autem tam ad Jeremiam, quam secundum dispensationem carnis assumptæ ad Salvatorem referri potest. Pro eo quod nos juxta Hebraicum interpretati sumus: « Omnes maledicunt mihi, » usque ad eum locum, ubi scriptum est: « In tempore tribulationis adversum inimicum, » in editione vulgata ita scriptum reperi: « Fortitudo mea defecit in his qui maledicunt mihi; fiat, Domine, dirigentibus illis, si non astitisti tibi in tempore afflictionis eorum, et in tempore tribulationis eorum, in bona contra inimicum. » Et est sensus: « Fortitudo mea defecit in his quæ maledicunt mihi: » non enim intelligunt virtutem meam, quæ in infirmitate perficitur, et quanto plus mihi maledixerint, tanto mea in illis amplius defecit fortitudo. (*Orig.*) Videamus autem, si ipso nobis tribuente sensu et sermone possumus et aliud quid manifestius ab his quæ dicta sunt dicere: « Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (*Joan. xviii.*) » « Lux vera » Filius est Dei « quæ illuminavit omnem hominem venientem in hunc mundum. » Quicumque rationalis est particeps veræ lucis efficitur. Rationalis est autem omnis homo. Cum igitur omnes homines rationabiles sint, in quibusdam minuitur. Si videris animam vitis et perturbationibus servientem, videbis quomodo virtus verbi deficiat in ea: si videris sanctam et justam, videbis ut per singulos dies virtus Dei proficiat et crescat, et hoc quod scribitur de Jesu aptabis ei. Neque enim tantummodo in se Jesus proficiebat sapientia, et ætate, et gratia apud Deum et homines: verum et in singulis profectum sapientiæ et ætatis, et gratiæ, recipientibus, proficit Jesus sapientia et ætate et gratia, apud Deum et homines. (*Hieron.*) Jungitque vel propheta vel Dominus, et ait: « Fiat, Domine, dirigentibus illis, » hoc est, et veniant mihi maledicta, qui loquuntur inimici, et illi dirigantur in bonum, si non in tempore tribulationis eorum et angustiae quando eos vastabat inimicus et capere festinabat, steti in conspectu tuo, et rogavi te pro illis, et dixi: « Pater, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt (*Luc. xxiii.*) » [*Orig.*] Astitit Patri propitiatio pro peccatis nostris, et deprecatus est eum in tempore malorum nostrorum. Neque enim astitit post tempus afflictionis nostræ, sed cum adhuc peccatores essemus, Jesus Christus pro nobis mortuus

est. Quis autem est inimicus, nisi diabolus. qui tribulabat nos, et iugo servitutis premebat? Adversum quem astitit Salvator, et de captivitate nos liberans rediit libertati, hæc propheticæ Dominus dixerit. (*Hieron.*) Sed et Jeremiam sæpe deprehendimus in hoc volumine rogasse pro populo.

« Nunquid fœderabitur ferrum ferro ab Aquilone et æs? » Symmachus: « Nunquid nocet ferrum ferro ab Aquilone et æs. » LXX et Theodotio: « Si cognoscat ferrum et operimentum æneum? varietatis causa perspicua. » Verbum enim *קדקד* quod in presenti loco scriptum est, pro ambiguitate enuntiationis, et *amicitiam* sonat et *malitiam*. Quod si pro *ק* littera, quæ *ד* litteræ similis est, legatur *קדקד*, *scientiam cognitionemque* significat. Quod autem dicitur, sic est intelligendum: Ne doleas, quod populus inimicus tuus sit: te enim dura nuntiante, non potest amare te, qui durus est: sive Babilonii, qui ab Aquilone veniunt: suntque ferrum durissimum huic populo duriori, et in æris similitudinem indomito, non poterunt amicitia copulari; sive ferrum durissimum, hoc est, populus Israel Dei cognitione indignus est, qui in tantam pervenit malitiam, ut duriori metallo ære circumdatus sit.

« Divitias tuas et thesauros tuos in direptionem dabo gratis (*sive absque pretio*) in omnibus peccatis tuis et in cunctis terminis tuis. Et adducam inimicos tuos (*sive servire te faciam inimicis*) de terra, quam nescis: quia ignis succensus est in furore meo; super vos ardebit. » Omnem, inquit, substantiam tradam inimicis tuis absque ullo pretio propter peccata, quæ fecisti in cunctis terminis tuis. Propterea adducam inimicos tuos, sive servi te faciam in terra Chaldæa: quia ignis meus, qui semel in meo furore succensus est, in te ardebit, et exstingui non poterit. Tu enim præbui materiam ardoris tui, ut meus ignis tua, quæ in te sunt, ligna consumat, et fenum et stipulam. Ac per hoc non est causa ardoris in Domino, sed in his qui fomenta incendio ministrarunt. (*Orig.*) Sed quoniam sunt isti thesauri peccantium, quos in depredationem concedit Deus, et dat eos commutationem propter omnia peccata eorum? utrumque hos quos sibi in terra, thesaurizaverunt. Unusquisque hominum thesaurizat sibi: si est peccator in terra, si iustus in celo, ut nos docet Evangelium: an quod dicit istiusmodi est? Ecce unus thesaurus Jeremias, alius thesaurus Isaias, thesaurus erat et Moyses, et reliqui. Hos thesauros abstulit Deus a populo, et per Christum, qui dixit: « Aufertur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus (*Math. XXI.*) » Largitus est nobis: Dabo ergo propter peccata tua thesauros tuos in depredationem. Dedit nobis thesauros illius populi Dominus, quia primum illis credita sunt eloquia Dei, et nobis deinceps attributa. Id quod scriptum est: « Aufertur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus, » asserimus jam esse completum, non quo Scriptura ab eis ablata sit. Habent quippe le-

gem et prophetas, habent volumina divinarum litterarum, sed absque intelligentia, atque ita regnum Dei ablatum est ab eis, dum Scripturæ sensus aufertur cessavit apud eos; legis et prophetarum interpretatio. Legunt omnia et non intelligunt, expleta jam illa, post adventum Domini, prophetia: « Dic populo huic: Auditione audietis et non intelligetis, et cernentes videbitis et non scietis: incrassatum est enim cor populi hujus (*Isa. VI.*) » Nec non et illud quod ab Isaiâ dicitur: « Aufert Dominus a Judæa et ab Jerusalem validum et validam, gigantem et hominem bellatorem, et judicem, et prophetam, et arbitrum, et prudentem architectum, et sapientem auditorem (*Isa. III.*) » Hæc omnia abstulit ab illis Dominus, et nobis, qui ex gentibus sumus, si tamen accipere voluerimus, tradidit: « et thesauros tuos in depredationem dabo: commutationem propter omnia peccata tua et in omnibus finibus tuis. » Quod dicit tale est: ista omnia propter peccata tua, quæ in universos fines tuos provenerunt, tibi reddita sunt. Nullus quippe finis illius est populi, qui non peccatis ejus repletus sit, nec poterat non omnis peccatis eorum finis repleri. Qui quantum in se fuit interfecere justitiam: interfecere sapientiam, si Christus est sapientia: interfecere veritatem, si Christus est veritas. Unde propter crudeles contra Filium Dei acclamationes, hæc omnia perdiderunt, et resurgens Jesus Christus Dominus meus non apparuit ultra interfectoribus suis, sed tamen credentibus sibi ex mortuis victor ostensus est. Post illa, quæ exposuimus et comminationis verba ad populum, ille qui superius oraverat, complet orationem, et prioribus quæ sequuntur adiungit:

« Tu scis, Domine, recordare mei, et visita me, et tuere me ab his qui persequuntur me. Noli in patientia tua suscipere me. Scito quoniam sustinui pro te opprobrium. Inveni sunt sermones tui, et comedi eos (*sive ab his qui reprobant sermones tuos, consume eos*). Et factum est mihi (*sive erit*) verbum tuum in gaudium et lætitiâ cordis mei; quoniam invocatum est nomen tuum super me, Domine Deus exercituum. » (*Hieron.*) Hoc, quod diximus: « Tuscis, » in Septuaginta non habetur. Felix est autem illa conscientia, quæ pro Deo sustinet opprobrium: unde dicit: « Inveni sunt sermones tui, » quos meo ore loquebaris, et comedi eos, » id est, in cibum mihi versi sunt; sive, juxta Symmachum, « suscipiebam eos, » ut mihi in lætitiâ verterentur, qui dudum fuerant in opprobrium. Unde et Babilonii confitentur impleta, quæ Jeremias futura prædixerat. Sive hic sensus est: Sensi angustias, miseria pertuli populi persequentis, tamen gavisus sum. (*Orig.*) Potest autem et Salvator hæc dicere: usque ad crucem persecutionem passus a populo, non in patientia. Quid est, quod ait, non in patientia? Longanimis fuisti semper huic populo delinquenti. Sed super hoc, quod etiam adversum me suam crexit temeritatem, noli

casu longanimis : et revera non fuit patiens Deus. A Si enim consideres tempora passionis Dominicæ et ruinæ Jerusalem, quando subversa est, videbis quomodo non in patientia abusus sit eis Deus. A quinto decimo quippe anno Tiberii Caesaris usque ad subversionem templi numerantur anni quadraginta duo, quia oportuerat modicum aliquid temporis in pœnitentiam derelinqui, propter eos qui per signa atque portenta apostolorum credituri erant. « Scito quomodo accepi propter te opprobrium a contemnentibus sermones tuos. » Potest fieri, ut propheta hæc dicat, contemptus a populo peccatore, super quem predicabat ea. Ait quippe et alibi : « Complevi dies meos in irrisione. » Opprobrium ergo patitur ab his qui sermones Dei audire contemnunt, et deprecatur, ut Dei habeat auxilium dicens : Scito quomodo acceperim propter te opprobrium a contemnentibus sermones tuos, consumma eos. Potest et hoc dicere propheta, sed magis convenit Salvatori, post cujus passionem venit consummatio Jerusalem, et interfectio populi Judæorum. Et erit mihi sermo tuus in lætitiâ, non ait, *Est*, sed, *Erit*. Si quidem in presenti tempore carceres, exsilia, contumelias, ac labores mihi tribuit. Sed horum omnium finis erit lætitiâ, et erit sermo tuus mihi in lætitiâ et gaudium cordis mei, quia invocatum est nomen tuum supra me, Domine omnipotens. Etiam si Christus hoc dicit, non abhorret ab intellectu, nomen quippe Patris invocatum est super eum.

« Non sedi in concilio ludentium, et gloriatus sum (*sive* metuebam), a facie manus tuæ : solus sederam, quoniam amaritudine replesti me. Quare factus est dolor meus perpetuus (*sive* quare qui contristant me confortantur) et plaga mea desperabilis renuit curari (*sive* plaga mea fortis, unde curabor) ? Factum est mihi quasi mendacium aquæ rum infidelium (*sive* quasi aqua mendax non habens fidem). » Hæc Hebræi ex persona Jerusalem dici arbitrantur, quod sola sederit et amaritudine repleta sit, et factus sit dolor ejus perpetuus. Et quomodo aquæ pertranseunt, sic verba prophetarum, quibus sibi prospera pollicebantur transisse mendaciter. Melius autem, ut ex persona prophete hæc dici accipiamus vel ex sermonibus sancti viri, qui non sederit in concilio, sive secreto ludentium, quod timuerit impendentem sibi manum Dei, sive magis gloriatus sit se malorum non habere consortium. Sôlus, inquit, sedebam, secundum illud quod scriptum est : « Non sedi cum concilio vanitatis, et cum iniqua gerentibus non introibo. Odivi ecclesiam malignantium, et cum iniquis non sedebo (*Psal.* xxv). » Et in alio loco : « Solitarius sum ego donec pertranseam. A facie, inquit, manus tuæ, solus sedebam (*Psal.* cxxl), » dum te timeo, dum impendentem mihi manum tuam semper expecto. In concilio ludentium sedere nolui, sed meam amaritudinem devorabam, ut in futuro mihi præpararem gaudium. Nec habui intervalla doloris mei, sed jugi miseria deprimebar, ut nulla expectarem remedia.

Prævaluerunt enim qui contristabant me, et facta est plaga mea fortis. Sed in hoc habui consolationem, quod fuerit quasi aqua mendax, atque præteriens. Sicut enim aquæ prætereuntes dum fluunt, videntur et dilabuntur : sic et omnis impetus inimicorum te adjuvante præteriit. (*Orig.*) « Non sedi, inquit, in concilio ludentium, sed timebam a facie manus tuæ. » Et Salvator noster non sedit in concilio ludentium, sed surrexisse se docens, ait : « Dimittetur vobis domus vestra deserta (*Luc.* xiii). » Reliquit enim sermo divinus concilium Judæorum, et aliud sibi concilium ex gentibus congregavit. Quod autem ait, solus sedebam : et ipse tantum sine expositione sermo ædificat audientes, quando est multitudo peccantium, nec sustinet secum iustum vivere. Non indecens est fingere congregationes eorum, et imitari prophetam loquentem : Solus sedebam : Imitari Eliam miserabiliter conquerentem (*III Reg.* xix) : Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, et ego relictus sum solus, et quærunt animam meam accipere illam. « Solus, inquit, sedebam, quia amaritudine repletus sum. » Si arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam, expedit tibi ab omni dulcedine recedenti, ut amaritudine in presenti sæculo complearis. Et notandum, quod non ait : amaritudinem comedi, sed amaritudine repletus sum, hoc est : In tantum me sæculi persecutionum pondus incubuit, ut plenus amaritudine fierem. Quare, qui me contristant confortantur in me ? Multa passus est Jeremia ab his qui veritatem audire volebant. Et erant illo in hoc sæculo fortiores : quoniam non est regnum Dei de sæculo isto, sed de alia quadam regione viventium, ut Salvator ait (*Joan.* xviii) : « Si esset de hoc mundo regnum meum, ministri mei laborarent ut non traderer Judæis. » Confortantur ergo adversum eum, in sæculo isto : et quia justus debitor est a persequentibus se, vide martyrum passiones. Judex in altis tribunalibus sedet ad ructum, et ad delicias sententias promens : Christianus, in quo Christus habitat, judicatur plenus amaritudine, et ad mortem usque subjectus, confortatis inimicis suis adversum se. Quod vero ait : « Plaga mea firma est, » unde, sive de cruce Domini dicatur, sive de justis, sive specialiter de Jeremia volueris accipere, non abhorrebit a sensu. « Plaga mea firma est, » unde sanabor ? Et Salvator potest dicere, « Unde sanabor ? » resurrectionem suam post clavorum annuntians vulnera. (*Orig.*) Et justus, qui post plagas recipit sanitatem. Item, quod ait : a facie manus tuæ solus sedebam, quoniam comminatione replesti me, ita potest intelligi : Facies quippe manus Dei est, illa percussio justiciæ, quæ superbientem hominem a paradiso repulit (*Gen.* iii), et in hac cæcitate presentis exsiliæ exclusit. Comminatio vero ejus est terror adhuc supplicii præsentis. Post faciem igitur manuum adhuc nos minæ terrificant, quia per experimentum judicii nos pœna presentis exsiliæ percudit, et si peccare non desistimus æternis adhuc suppliciis

addicit. (*Hieron.*) Utinam Dominus præstet et nobis non sedere in concilio Iudentium et eorum qui futura non cogitant, nec adversis cedere, sed semper per Dei sententiam formidare, et dicere cum Propheta: « Solus sedebam, quia amaritudine repletus sum. » Gaudeat igitur in præsentî tempore, nequaquam consilium sapientium et arcanum, secretumque Iudentium. Mihi adhærere Deo bonum sit, ponere in Domino Deo spem meam, saturari opprobriis, et iudicis mei expectare sententiam. Quæ cum finis advenerit, opere monstrabit omnem tristitiam, et amaritudinem instar aquarum fluentium recessisse.

« Propter hoc, hæc dicit Dominus: Si convertentis convertam te, et ante faciem meam stabis. Et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris. Convertentur ipsi ad te, et tu non converteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum æneum fortem, et bellabunt adversum te, et non prævalebunt, quia ego tecum sum, ut salvum te faciam: et eruiam te, dicit Dominus: et liberabo te de manu pessimorum, et redimam te de manu fortium (sive pestilentium). » Manifestum est quod superiora nequaquam Jerusalem, sed propheta dixerit. Cui respondit Dominus: Si converteris a peccatis populum, et ego de tribulatione convertam te in lætitiã, et stabis ante faciem meam, sicut angeli stant in conspectu Dei, quotidie videntes faciem illius. « Et si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris. » Nec putes, inquit, boni operis non esse mercedem, si sanctos quosque meos, de numero peccantium tuis sermonibus segregaveris, eris quasi os meum, et meis præceptis copularis. Debent enim illi imitatores tui esse, et non tu eorum. Nec reformides et dicas: « Quare factus est dolor meus perpetuus, et plaga mea fortis, » sive desperabilis, ut me desperem posse curari? Dabo enim te quasi murum æneum atque fortissimum, ut contra adversarium omni resistas robore, et me habeas adiutorem, et liberem te de manu pessimorum, sive pestilentium: et redimam te vel meo sanguine, vel in præsentiarum meo auxilio. Consideremus quantam mercedem habeat sermo doctoris, si valuerit ab errore quempiam liberare, et de peccantium numero educere. (*Orig.*) Illud autem, quod in alia translatione dicitur si conversus fueris restituum te, videtur mihi quiddam significare mysterii: in eo quod ait, « restituum te. » Nemo quippe restitui potest, nisi in eum locum, unde ante discesserat: ut puta, si membrum corporis mei fuerit a compage disjunctum, medicus illud in pristinum locum restituere conatur. Si aliquis separatus e patria in exilium mittitur, et postea per indulgentiam eorum qui possunt exsules solvere, redditur libertati, redit unde fuerat expulsus. Miles quoque abjectus ex ordine suo restituitur ordini, si acceperit veniam: ita et nunc dicitur ad mortale genus, id est, ad nos homines, qui a Deo fueramus aversi: Si conversi fueritis, restituum vos. Finis quippe re-

A promissionis restitutio est, ut in Actibus apostolorum (*Act. iii*) legitur usque ad tempora restitutionis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum prophetarum suorum in Christo Jesu.

CAPUT XVI.

De futura calamitate Iudeorum; de populo Christiano venturo ex gentibus.

« Et factum est verbum Domini ad me, dicens: « Noli accipere uxorem, et non sint tibi filii et filie in loco isto: quia hæc dicit Dominus, super filios et filias, quæ generantur in loco isto, et super matres eorum, quæ genuerunt eos, et super patres eorum, de quorum stirpe sunt nati: in terra hæc mortibus ægrotationum morientur, non plangentur et non sepelientur: in sterquilinum super faciem terre erunt, et gladio et fame consumerentur: et erunt cadavera eorum in escam volatilibus cæli et bestiis terræ. » (*Hieron.*) Si tempore imminetis captivitatis vetatur propheta uxorem ducere, ne tribulationem carnis habeat, et super dolorem proprium, uxoris quoque ac liberorum miseris torqueatur: quanto magis Apostolus jubet (*I Cor. vii*), quod abbreviatum est tempus et imminet consummatio, ut etiam, qui habent uxores, sic sint quasi non habeant. Unde superflua novi hæretici reprehensio, qua docuimus bigamiam et trigamiam non ex lege descendere, sed ex indulgentia. Aliud est enim facere quod per se bonum sit: aliud ideo concedi, ne pejora facias. Dicit enim et ipse causas, cur velit adolescentulas viduas nubere, inferens: « Jam enim quedam earum abierunt retro post Satanam (*I Tim. v*). » Simulque præceptor continentie et perpetuæ castitatis, et aequalem se blasphemans Deo, laudat terna quateraque conjugia: quæ ego non tam conjugia dicam, quam miseriarum solatia, et extremam tabulam naufragiorum, nisi forte tribuit indulgentiam amazonibus suis, ut usque ad decrepitam senectutem bella libidinum experiantur. Cur autem propheta arceatur uxorem ducere, causa perspicua est, quod obsidione vicina, pestilentia, et gladio, et fame, universi intereant, et tantus sit numerus morientium, ut sepulture vincatur officium; sed in sterquilinum jaceant cadavera volatilibus bestiisque laceranda. Et hoc notandum, quod ægrotationibus et longa infirmitate tabescere Dei ira sit. Unde et Joram filius Josaphat infirmitate consumitur (*II Par. xxi*); et Apostolus docet ægrotare eos, et tabescere, et mori, qui sancta violarint (*I Cor. xi*).

« Hæc enim dicit Dominus: Ne ingrediaris domum convivii, neque vadas ad plangendum, neque consolers eos, quia abstuli pacem meam a populo isto, dicit Dominus, misericordiam et miserationes: et morientur grandes et parvi in terra ista. Non sepelientur neque plangentur, et non se incident, neque calvitium flet pro eis. Et non frangeat inter eos lugenti panem ad consolandum super mortuum: et non dabunt eis potum calicis ad consolandum super patre suo et matre. Et domum

« convivii non ingredieris, ut sedes cum eis, et comedas et bibas. » Apostolus praecepit enim his qui aversentur Deum, nec cibum quidem esse sumendum (*I Cor. v*); et amplius, « Nec ave quidem huiusmodi dixeritis (*II Joan. 10*). » Et Salvator apostolis interdicit. Ne quemquam salutem in itinere, (*Luc. x*). Unde et Eliseus salutationem pergenti ad sanandum puerum Giezi interdicit (*IV Reg. 1v*). Moris autem est lugentibus ferre cibos, et praeparare convivium, quae Graeci *περὶδαιτνα* vocant, et a nostris vulgo appellantur *parentalia*, eo quod parentibus iusta celebrentur. Dicit et alibi Scriptura divina : « Date vinum his qui in luctu sunt (*Prov. xxxi*), » ut videlicet obliviscantur doloris. Praecipitur ergo prophetae, ne ullum de populo consoletur, ne se misceat inimicorum Dei convivii, ne iusta celebret super funeribus defunctorum. Aliud est enim mori communi lege naturae, aliud Dei occidisse sententia. « Abstuli, inquit, pacem meam a populo isto, » et misericordia iudigni sunt, nullique aetati parcam, sed et grandes et parvi pariter interibunt, ita ut sepultura quoque careant : « Nec se incident, inquit, neque calvitiam flet pro eis. » Mos hic fuit apud veteres, et usque hodie in quibusdam permanet Judaeorum, et in luctibus incidant lacertos, et calvitium faciant, quod etiam Job fecisse legimus (*Job. i et xxii*). Unde et prophetae dicitur ne frangat inter eos panem, nec ingrediatur ad consolandum pro mortuo : ne potum tribuat, neque ingrediatur domum convivii, et ne misceatur eis, qui Dei sententiae praeparati sunt. Si autem hoc de lugentibus dicitur, quid flet de haereticis, quorum sermo serpit ut cancer, et quotidie prosternunt in Ecclesia funera deceptorum.

« Quia haec dicit Dominus exercituum Deus Israel : « Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, et in diebus vestris vocem gaudii, et vocem laetitiae, et vocem sponsi, et vocem sponsae. Et cum annuntia-
« veris populo huic omnia verba haec, et dixerint tibi : Quare locutus est Dominus super nos omne
« malum grande istud? Quae iniquitas nostra, et quod peccatum nostrum, quod peccavimus Do-
« mino Deo nostro? dices ad eos : Quia derelique-
« runt me patres vestri, ait Dominus : et abierunt post deos alienos, et servierunt eis, et adorave-
« runt eos, et me dereliquerunt, et legem meam

« non custodierunt. Sed et vos pejus operati estis quam patres vestri. » Quando peccaverit Ecclesia, aufertur de ea omne gaudium et universa laetitia, de qua Apostolus dicit : « Gaudete, iterum dico, gaudete (*Philip. iv*); vox sponsi et vox sponsae, de quo scriptum est : « Qui habet sponsum sponsus est (*Joan. iii*). » Si autem, inquit, interrogaverit te populus, cur ista patiat, et causas miseriarum suarum quaesierit, respondebis ei : « Quia dereliquerunt me patres vestri, ait Dominus ; » qui vobis praesunt in Ecclesiis et abierunt post deos alienos : quorum Deus venter est, et avaritia, et luxuria, et gloria in confusione eorum, et servierunt eis. A quo enim quis vincitur, ejus et servus est, et adoraverunt eos : » adorat enim unusquisque quod diligit. « Et me dereliquerunt, et legem meam non custodierunt. » Sacerdotum est proprium non solum docere, sed et facere legem : ut nequaquam verbis subjectos sibi populos et creditum gregem, sed exemplis doceant. Ac ne forsitan dicerent : injusta est sententia, patres comedere uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescere, infert : « Sed et vos pejus operati estis, quam patres vestri, » ut super his, qui patribus pejora peccaverint iusta supplicia deferantur.

« Ecce enim ambulat unusquisque post pravitatem cordis sui mali, ut me non audiat. Et ejectionem vos de terra hac in terram, quam ignoratis vos et patres vestri : et servietis ibi diis alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem. » Semel derelicti a Domino, faciunt ea quae non competunt, ut vadant post desideria cordis sui mali, de quo exeunt cogitationes pessimae : et idcirco de Ecclesia separantur, ut vadant in terram longinquam, quam nec ipsi nec patres eorum noverant, priusquam peccarent : ut ibi serviant diis alienis, qui non sunt dii, sed eorum putantur errore, qui eos colunt. Quod autem intulit, die ac nocte, perpetuam peccantium ostendit in scelere perseverantiam : dum et in diebus flagitiis, et in noctibus libidini serviant. « Qui non dabunt, inquit, vobis requiem. » Haud dubium quin falsos deos significet, de quibus dixit : « Et servietis ibi diis alienis. » Quidquid ergo peccavimus, quidquid die et nocte facimus, et malorum operum perpetravimus, imperium est demonum, qui nunquam nobis dant requiem, sed semper impellunt delictis augere delicta, et cumulum facere peccatorum.

LIBER OCTAVUS.

Pius et misericors Dominus, justus et verus, patiens et multum misericors, sciens fragilitatem humani generis, et mutabilitatem terreni cordis, tempora miscet temporibus, blandimenta terroribus, dura levibus, et laeta tristibus interserit. Unde aliquando peccatoribus minatur poenas; aliquando vero afflictis promittit solatium. Hinc est, quod cum

peccatrici Judaeae Dominus per prophetam in anterioribus mandavit dicens : « Ecce ego auferam de loco isto in oculis vestris, et in diebus vestris vocem gaudii, et vocem laetitiae, vocem sponsi, et vocem sponsae, etc., » postmodum consolationis verba addidit : ne forte si semper eis dura mandaret, et nunquam lenia intermiseret, in desperationem eos mit-

teret, et omnem spem salutis illis auferret; idcirco nunc sequitur :

« Propterea ecce dies venient, dicit Dominus, et non dicetur ultra : Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Ægypti; sed, Vivit Dominus, qui eduxit filios Israel de terra Aquilonis, et de universis terris, ad quas eieci eos, et reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum. » (Hieron.) Manifeste futura populi Israel restitutio prædicitur : et post captivitatem misericordia, quæ juxta litteram sub Zorobabel, et Jesu pontifice, et Ezra ex parte completa est : juxta intelligentiam spiritalem verius atque perfectius in Christo completa describitur. Veniet, inquit, tempus, quando nequaquam dicetur, quod populus reductus sit de Ægypto per Moysen et Aaron : sed reductus de terra Aquilonis, Cyro rege Persarum laxante captivos. Et de universis, inquit, terris, quod nequaquam Cyri tempore, sed ultimo fine complebitur dicente Apostolo : « Postquam subintraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus fiet (Rom. xi). » Possumus hoc et de persecutionibus, quæ nostro accidere populo a diebus Neronis, de quo scribit Apostolus : « Et liberatus sum de ore leonis (II Tim. iv), » usque ad Maximiani tempora dicere. Quomodo Dominus miseratus sit populo suo et reduxit eos in terram suam : haud dubium qui in Ecclesiam, quam dedit patribus eorum apostolis et apostolicis viris.

« Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos : et post hæc mittam eis multos venatores, et venabuntur eos de omni monte, et de omni colle, et de cavernis petrarum, quia oculi mei super omnes vias eorum. Non sunt abscondita ea a facie mea, et non fuit occulta iniquitas eorum ab oculis meis. Et reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum, quia contaminaverunt terram meam in morticinis idolorum suorum, et abominationibus suis impleverunt hæreditatem meam. » Diversa hujus capituli interpretatio est : Judæi enim autumant significari Chalæos, qui sub piscatorum nomine describuntur, et postea Romanos, qui venatoribus comparantur, et de montibus collibusque, et cavernis petrarum, infelicem populum sunt venati. Hoc autem Dominus fecisse se dicit : quia respexerit vias eorum, et reddi terit iniquitates, quibus contaminaverant terram, simulacra venerantes, et abominationibus idolorum polluerant hæreditatem ejus. Nostri autem rectius et melius hæc de futuro vaticinatum prophetam putant. Quia enim supra dixerat : Reducam eos in terram suam, quam dedi patribus eorum; nunc ostendit, quomodo reducendi sunt, quod primum mittat apostolos, quibus Salvator dixit : « Venite post me, et faciam vos piscatores hominum (Matth. iv); » et postea venatores, quos vel ecclesiasticos viros, vel angelos possumus accipere, qui postquam consummationis tempus advenerit, venentur sanctos quosque de montibus dogmatum excel-

sorum, et de collibus bonorum operum, et de cavernis petrarum, apostolis et apostolicis viris. Non solum enim Christus petra; sed et Petro apostolo donavit ut vocaretur petra (I Cor. x; Matth. xvi) : in cujus sensibus requiescentes, recte dicuntur translati esse de petra. Ostenditque vel apostolos, vel eos qui postea venandi sunt, habuisse peccata, et recepisse duplices iniquitates suas. « Servus enim qui scit voluntatem Domini sui, et non facit eam, vapulabit multum (Luc. xii). » Sciendumque, quod in Hebraico positum sit primum, et in Septuaginta editione prætermisum. Quando autem dicit : « Reddam primum duplices iniquitates et peccata eorum, » subostendit quod postquam receperint mala, recepturi sint et bona. Hi autem, qui postea transferendi sunt, contaminaverunt terram Domini in morticinis idolorum suorum, et abominationibus suis impleverunt hæreditatem ejus, ut omnis mundus subditus fiat Deo, et nequaquam suo merito, sed illius misericordia conservetur. Quod hic de Hebraico posuimus, « non sunt abscondita ea a facie mea, » in Septuaginta non habetur. (Orig.) Igitur et tu cum de sæculi istius fluctibus per discipulos Domini fueris extractus, muta corporis vitia, muta sensus animæ. Non es ille piscis, qui in falsis versaberis undis, sed de profundo gurgue eratus, ad meliora convertere secundum illud apostolicum (II Cor. iii) : « Nos autem omnes revelata facie claritatem Domini contemplantes, in eandem imaginem transformamur de claritate in claritatem, quasi a Domini spiritu; » et cum fueris ab apostolis ac discipulis Jesu marinis fluctibus liberatus, noli quærere profundum, sed veni ad montes prophetas : veni ad colles justos, ibi sit conversatio tua, ut cum dies mortis a venerit militantur venatores : alii quidam e piscatoribus qui super assumptionem constituti sunt animarum, et de cunctis sanctis de colle, de monte, de altiori loco accipiant. Neque vero potest licere his venatoribus aliunde homines, nisi de montibus et collibus capere. Quod sequitur, « de cavernis petrarum : » unde possumus intelligere petras, et unde cavernas petrarum ? Venio ad Exodum, quæro aliquam interpretationis occasionem, ibique invenio volentem Moysen videre Deum, et Deum eidem promittentem atque dicentem : « Ecce pono te in caverna petrae, et conspicias posteriora mea, faciem autem meam non videbis (Exod. xxxiii). » Si consideres, qui ibi petra dicatur, et foramen petrae, in quo Moyses super petram stat, et de petrae caverna intuens, videat Deum per foramen petrae : intelliges et cæteras petras, petrarumque foramina. Quæ igitur est petra? Dominus Jesus Christus : « Bibebant enim de spiritali sequente eos petra (I Cor. x). » « Et super petram statuit pedes meos, » in trigésimo nono psalmo dicitur (Psal. xxxix). Quod est foramen petrae? Vide Deum, apud Deum Patrem, Verbum Deum, videbis integram petram. Vide dispensationem assumpti corporis : videbis foramen petrae, per quod posteriora Dei juxta possibilitatem imbecillitatis humanis intuetur aspe-

claus hoc enim est, quod ait: « Et videbis posteriora mea, » Inveni unam cavernam unius petrae: quæro alias petras, et alias cavernas. Venio ad eorum prophetarum atque apostolorum et dico: quia omnes imitatores Christi petrae sunt, ut petra est ille, qui docuit. Et sicut ille habet foramen, per quod videntur posteriora Dei, eodem modo unusquisque justorum, qui per sermones suos viam pandit ad intelligendum Deum, se fecit esse foramen petrae. Quia igitur nescis quo tempore mittantur venatores, cave ne aliquando de monte descendas, ne relinquant colles, ne de cavernis petrarum exeat. Si enim foris fueris inventus, dicentur tibi ea, quæ hi qui foris sunt merentur audire: « Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te: quæ autem præparasti, ejus erant? » (Luc. xii.) Animadvertis de montibus et collibus descendentes, animadvertis consistentem extra petrae foramen, quomodo erret, et ea putat bona esse, quæ nulla sunt, dicens: « Dicam animæ meæ: Anima, habes multa reposita bona (Ibid.), » frumentum et utilitatem terrenorum fructuum esse arbitratus est bona, nesciens, quia vera bona non nascantur in maledicta terra, sed in cælestibus regionibus. Theaurizabit sibi in terra: quia in terra esse thesauros arbitratus est. Si quis autem sublata cruce sequitur Dominum Jesum, et thesaurizat sibi in cælo, non dicitur ei: « Stulte, hac nocte animam tuam repetent a te, » sed venientes venatores, et querentes animalia de montibus et collibus, de cavernis petrarum, etiam illum cum eis pariter accipient, et de venatione ad sublimiora beatitudinis regna portabunt. « Quia oculi mei super omnes vias eorum. » Super omnes vias istiusmodi hominum: qui in montibus conversantur, in collibus ambulant, in cavernis petrarum habitant, habet oculos Deus. « Non se absconderunt a facie mea. » Qui sancti sunt non se abscondunt a facie Domini, qui autem injusti absconduntur a facie ejus. Adam post transgressionem cælestis mandati, « audivit vocem Domini Dei deambulantis in paradiso post meridiem et abscondit se (Gen. iii). » Sanctus hoc non facit, sed conscientia actuum suorum habet fiduciam apud Deum. « Si enim conscientia nos non reprehenderit, fiduciam habemus ad Deum, et quodcumque petierimus accipiemus ab eo (Joan. iii). » Verum Adam quamvis peccaverit, tamen non usquequaque ad perfectam malitiam mens ejus corruperat: et ideo absconditus est a facie Dei. Cum autem impiissimus fratricida animadvertit quid quid fecerit (Gen. iv), « egressus est a facie Dei, et habitavit in terra Naid. » Si ad malorum comparationem venias: melius est a facie Dei abscondi, quam fugere eum. In alio quippe conscientia vulnus infixum, tenebras et secreta perquirens, levare oculos non patitur ad cælum: in alio autem ex desperatione nata contumacia negligit Deum. « Non se absconderunt ergo a facie mea, neque absconderunt iniquitates eorum contra oculos meos: » hi, quos supra justos memoravimus, qui non se absconderunt a facie Dei, aliquando fuerunt in peccatis, quando erant in mari ex quo a piscatoribus extracti

sunt. Ne itaque suspicentur, quia non ex misericordia Dei, sed ex proprio merito de profundo ad montes venerint, commonet illos sermo divinus, et in illis nos delicti prioris, et idcirco post prospera atque felicia, tristitia infert: « Neque absconditæ sunt iniquitates eorum contra oculos meos: et retribuam illis primum duplices injustitias eorum. » Quod ait, primum, sive non intelligentes quidam, quod scriptum est, abstulerunt sive LXX interpretes sicuti et cætera secundum, dispensationem suam auferre voluerunt, Deus videtur. Nos istum locum cum cæteris editionibus conferentes, invenimus positum: « Et retribuam illis primum duplices injustitias eorum: » ut ostendatur quod etiam si ex posterioribus factis digni effecti sunt beatitudine Dei, attamen quia aliquando peccaverunt, et humanis vitis non carebant, primum oportet eos sua recipere delicta: et vide si non vera sit ratio. Quis peccata non recipit? Nempe ille, qui post credulitatem et baptismum audierit Dominum dicentem: Dimissa sunt tibi peccata tua, nec ultra peccaveris (Matth. ix; Joan. viii). Si autem post lavacrum et veniam delictorum rursus ad pristinas sordes fuerimus reversi, et adhuc imperfecto sensu ab apostolorum vestigiis recedentes, aut injusta gesserimus aliqua, aut certe in ipsa justitia sint aliqua mista peccata, quid nobis fiat consideremus: utrumne egredientes de præsentis sæculo si habuerimus vitia vel virtutes, recipiemus pro virtutibus præmia, et dimittentur nobis ea, quæ scientes peccavimus: an plectemur pro delictis, neque recipiemus præmia pro virtutibus. Sed neutrum horum verum est; quia et pro peccatis torquemur, et pro justitia recipiemus præmia, quæ meremur. Si enim post fundamentum Jesu Christi, non solum in tuo corde aurum et argentum et lapidem pretiosum, si quid tamen habes aliquid auri et argenti, superædificaveris, verum et ligna, fenum et stipulam: quid tibi vis fieri cum anima seducta fuerit a corpore? utrumnam ingredi in sancta cum lignis tuis, cum feno et stipula, ut polluas regnum Dei, an propter lignum, fenum, stipulam foris residere, et pro auro et argento et lapide pretioso nihil mercedis accipere? Sed neque hoc æquum est. Quid igitur sequitur? nisi ut primum propter ligna ignis tibi detur, qui consumat fenum, ligna vel stipulam? Deus quippe noster apud eos qui possunt intelligere divina ignis dicitur esse consumens. Et cum dicat propheta: « Deus noster ignis consumens est (Deut. iv), » non apposuit quid consumat: tibi relinquens de manifestioribus intellectum. Neque enim id quod ad imaginem et similitudinem suam permanet, ignis iste consumit, non proprias creaturas, sed superædificata ligna, fenum, stipulam. Necessario appositum est primum: primum quippe propter injustitias tormenta perpetimur: deinde propter justitiam coronamur. Neque enim e contrario ante tribuenda sunt justa, et sic reddenda peccata, ut cessantibus bonis vitia æterna permaneant. Sed ante recipimus mala, et deinde bona, ut sublatis vitis virtutes permaneant in æternum. Omnes igitur, quicunque materiam illius igni

habemus in nobis, primum recipiemus nostra delicta. Sed dicet mihi aliquis de audientibus: Expone et id quod sequitur: « duplices. » Esto quippe: recipere me peccata: ut compleatur id quod ab Apostolo dictum est (I Cor. iii): « Si cuius opus arserit detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sicut tamen quasi per ignem. » Cur vero duplicia recipio peccata? Cui respondendum est: Quia « servus qui scit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multum (Luc. xii). » Dignum siquidem est eos qui de gentibus sunt, simplicia recipere peccata, et nos duplicia secundum Apostolum dicentem (Hebr. x): « Voluntarie peccantibus nobis post agnitionem veritatis, jam ultra non remanet hostia pro peccato. » Horribilis autem quædam expectatio iudicii et ignis: zelus Dei comedet omnes adversarios.

« Domine, fortitudo mea, et robor meum, et refugium meum in die tribulationis (sive malorum). » (Hieron.) Omnis hominum fortitudo, sine Dei virtute, quæ Christus est, imbecilla reputatur et nihili. Unde confugiendum ad Deum atque dicendum est: « Domine, refugium factus es nobis in generatione et generatione (Psal. lxxxix). » Et in alio loco: « Qui habitat in adiutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur (Psal. xc). » Dies autem tribulationis sive malorum, illa intelligenda est de qua dicit et Apostolus (Gal. i): « Ut eriperet nos de præsentis sæculo nequam; » et « Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt (Ephes. v). »

« Ad te gentes venient ab extremis terræ, et dicent: Vere mendacium possederunt patres nostri, vanitatem quæ eis non profuit. » LXX: « Ad te gentes venient ab extremis terræ, et dicent: Quomodo falsa possederunt patres nostri idola, et non est in eis utilitas? » Postquam ejectus est Israel, et a piscatoribus venatoribusque translatus, consequenter vocatur ad fidem gentium multitudo, et constitetur se sive patres suos in priore errore versatos. (Orig.) Quinam isti, qui veniunt ab extremis? Sunt alii primi terræ, sunt alii novissimi. Qui sunt primi? Sapientes sæculi, nobiles, divites, optimates. Qui sunt extremi? Stulta mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ea, quæ non erant, ut destruat, quæ sunt (I Cor. iii). « Venient gentes ab extremis terræ, quasi dixerit: Ab his hominibus, qui novissimi sunt super terram, de fatuis, de ignobilibus, de abjectis et dicent: « Quomodo falsa possederunt patres nostri simulacra, nec est in illis utilitas? » non quia et vera sint idola, ad quorum distinctionem nunc falsa dicuntur: sed idola, quæ falsa sunt per naturam, nulla est in eis utilitas.

« Nunquid faciet sibi homo deos, et ipsi non sunt dii? » (Hieron.) Et hoc gentes loquuntur, quæ venerunt ad Salvatorem ab extremis terræ, suggillantes ignorantiam tam suam quam majorum suorum, qua putaverunt ab homine fieri deos, cum Dei sit homines facere. (Orig.) Non solum de corporeis simulacris faciunt sibi homines deos, sed et de corde con-

tingunt. Qui enim possunt simulare alium creatorem extra universitatis Deum, alium sanctum Spiritum, alium Christum, alia sæcula extra hæc quæ cernimus, ii homines fecerunt sibi deos, et adoraverunt opera manuum suarum. Omnes philosophi, qui varia dogmata prodiderunt: omnes hæretici, qui auctores ad aliter credendum de Deo miseris mortalibus exstiterunt, fecerunt sibi idola, et animæ voluntatem putaverunt Deum, et conversi adoraverunt opera manuum suarum, putantes vera esse, quæ finxerant. Omnes igitur tam de visibili materia, quam de falsis dogmatibus fingentes sibi deos, corripit nunc sermo divinus dicens: si faciet sibi homo deos, et isti non sunt dii.

« Idcirco ecce ego ostendam eis per vicem hæc, ostendam eis manum meam, et virtutem meam, et scient quoniam nomen mihi Dominus. » (Hieron.) Manus Dei, per quam cuncta operatus est: et virtus, de qua dixit Apostolus (I Cor. i): « Christus Dei virtus, et Dei sapientia, » ostenditur gentibus Filii passionis completa. Pulchreque dixit: « Ostendam eis per vicem hæc; » ostendam autem manifeste, et non ut prius in umbra, et imagine, et vaticinio futurorum: ut postquam cognoverint, scient nomen meum, audientque a Filio: « Pater, manifestavi nomen tuum hominibus (Joan. xvii). »

CAPUT XVII.

De obstinatione Judæorum: maledicuntur qui confidunt in homine; qui in Deo benedicuntur; de perditione diabolica; de imprecatione Jeremiæ super populum peccatorem; de observatione sabbati.

« Peccatum Juda scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, exaratum super latitudinem cordis eorum (sive in pectore cordis eorum), et in cornibus altarium (sive ararum) eorum. » De gentibus, quæ a Dominum conversæ fuerant, supra dictum est: « Ecce ego ostendam eis per vicem hæc, ostendam eis manum meam, et virtutem meam: » nunc de Israel, qui abjectus est, loquitur: « Peccatum Juda stylo ferreo scriptum est in ungue adamantino, » etc. Quod cur a LXX prætermisum sit æscio, nisi forsitan pepercit populo suo; sicut et in Isaia eos fecisse manifestum est: « Quiescite ergo ab homine, cujus spiritus in naribus ejus, quia excelsus reputatus est ipse (Isa. ii): » multaque hujuscemodi, quæ si voluero cuncta digerere, non dicam libro, sed libris opus erit. Gentium peccata deleta sunt, quia conversæ ad Dominum, ab extremis terræ audierunt illud: « Laudate Dominum, omnes gentes; laudate eum, omnes populi: quia confirmata est super nos misericordia ejus, et veritas Domini manet in æternum (Psal. cxvi). » Et de quibus dixerat ad Moysen: « Dimitte me, ut interficiam populum istum, et faciam te in gentem magnam (Exod. xxxii). » Peccatum autem Juda indelebile, atque, ut ita dicam, nulla ratione abolendum, scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, quæ Hebraice dicitur שֶׁמֶרֶת *schamir*, non quo ullus unguis sit, qui appellatur שֶׁמֶרֶת, sed quo

lapis adamantinus, qui ex eo quod indomitus sit et infrangibilis, hoc nomen accepit, tantum nitorem habeat et levitatem, ut absque ullo impedimento scribi possit in eo stylo ferreo; ut dura ferri materies scribat in duriori tabula adamantina, et duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt, « Sanguis ejus super nos et super filios nostros. » Per stylum ergo ferreum fortis sententia, per unguem vero adamantinum signatur finis æternus. Peccatum vero Judæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptum dicitur, quia culpa Judæorum, per fortē Dei sententiam in sine servatur infinito. Unde exaratum, sive insculptum est in cornibus altarium, vel ararum eorum: ut opera sacrilegii in æternam memoriam perseverent. Si autem hoc ita est, ubi illud, quodanus delira conflagit, posse hominem sine peccato esse, si velit, et facilia Dei esse mandata. (*Orig.*) Quoniam igitur difficile est aliquem se malum confiteri, ideo Judæi, qui exemplaria nonnulla falsarunt etiam in hoc loco pro peccato Juda, peccatum eorum posuerunt. Sed si figuratim consideres, ut sæpe ostendimus Judam Christum nuncupari, forsitan peccatum Juda peccatum nostrum est, qui credimus in Christum de tribu Juda, et ex ejus secundum carnem stirpe nascentem. Si autem volueris sacratius intelligere de proilitore Juda dictum, « peccatum Juda scriptum stylo ferreo in ungue adamantino, sculptum super pectus cordis eorum: » repugnabit tibi quod sequitur, « Eorum. » Igitur, ut supra diximus: super nos, qui peccamus ista conveniunt, quorum peccata non forinsecus alicubi conscribuntur, sed in cordis conscientia stylo exarata ferreo, sculpta ungue adamantino. Quia autem peccata nostra scribuntur in pectore, ex his quæ sequuntur intellige. Antequam peccatum faciam nulla in corde meo peccati imago versatur: cum autem conscientia peccati imaginem sumpserit, habeo formam illius, et semper ante oculos cordis mei delicti pompa depingitur. Et siquidem esset peccatum meum atramento conscriptum, forsitan deleverem illud: nunc autem scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, scriptum est super pectus cordis mei, ut ante tribunal veniam, et compleatur illud, quod a Christo prophetatum est: « Nihil absconditum quod non manifestabitur; et nihil occultum quod non palam fiat (*Matth. x.*) » Nudabitur pectoris mei conscientia, et aperto corde videbuntur litteræ peccatorum, quæ stylo ferreo in ungue adamantino scriptæ sunt, atque ita universa peccantium multitudo leget in pectore meo signatas imagines peccatorum. « Nihil enim absconditum, quod non revelabitur: et inter se invicem cogitationum accusantium, sive defendentium. » Et: « Nolite ante tempus judicare, donec veniat Dominus, et illuminet abscondita tenebrarum, et manifestet consilia cordium. » Cui manifestetur? Utique non sibi, qui antequam fiant cuncta cognoscit, sed his, qui cum illo venturi sunt, et propter puritatem mentis et corporis agnum sequuntur, ostendet debita in corde peccatoris expressa, ut resurgant justi

A in gloria, peccatores vero in opprobrium et confusionem æternam.

« Cum recordati fuerint filii eorum ararum suarum, et lucorum, lignorumque frondentium in montibus excelsis, sacrificantes in agro: fortitudinem tuam, et omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in universis finibus tuis: et relinqueris sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi; et servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras, quoniam ignem succendisti in furore meo, usque in æternum ardebit. » (*Hieron.*) Et hæc in LXX non habentur, eadem, ut reor, causa, quam supra diximus, ne scilicet æterna in eos sententia permaneret. « Relinqueris, ait, sola ab hæreditate tua, quam dedi tibi, et servire te faciam inimicis tuis in terra, quam ignoras, » vel sub Babylonis vel, ut est verius, sub Romanis. Ipsi enim succenderunt ignem, et clementissimum Dominum in furorem provocaverunt, qui ignis furoris ejus ardebit in æternum. Pudet me contentiones nostrorum, qui Hebraicam veritatem arguunt. Judæi contra se legunt, et quid pro se sit, nescit Ecclesia. Unde nos, qui sumus filii apostolorum, recordemur iniquitatum prioris populi, et juste eos perpeccos esse testamur. Possunt autem excelsa, quæ Hebraice dicuntur *במות* *bamoth* et contra hæreticos accipi, qui posuerunt in cælum [in excelsum] os suum, et lingua eorum transivit super terram, qui in tantam vesimiani proruperunt, ut soli absque Spiritus sancti gratia remanserint, et perdiderint hæreditatem Domini. C priorem videlicet fidei veritatem: unde et æternum eis paratur incendium, et servitus demonum, qui sunt inimici et ullores.

« Hæc dicit Dominus: Maledictus homo qui confidit (*sive* spem habet) in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus. Erit enim quasi myrice in deserto, et non videbit cum venerit bonum, sed habitabit in siccitate, in deserto, in terra salsuginis et inhabitabili. » (*Hieron.*) Si maledictus est omnis homo, qui confidit in homine, Paulus autem Samosatensis et Photinus, quamvis sanctum et cunctis excelsum virtutibus prædicent Salvatorem, tamen hominem consistunt: ergo maledicti erunt spem habentes in homine. Quod si nobis oppositum fuerit, quod et nos credamus in eo, qui dicit: « Nunc autem queritis me interficere, hominem, qui veritatem vobis locutus sum, quam audivi a Deo: hoc Abraham non fecit. Vos facitis opera patris vestri (*Joan. viii.*) »: respondebimus illud apostolicum: « Et Christum aliquando juxta carnem cognovimus, sed nunc jam non novimus (*II Cor. v.*) » Denique idem apostolus in principio Epistolæ suæ scribit ad Galatas: « Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis, et qui mecum sunt fratres omnes (*Gal. i.*) » Si enim mors absorpta est in victoria (*Ose. xiii; I Cor. xv.*) quare non carnis humilitas, quæ propter hanc animæ salutem assumpta est in divinitatis transierit ma-

jeatatem, ut fecerit utrumque unum : et non adoremus creaturam, sed creatorem, qui est benedictus in sæcula? Maledictus est igitur non solum, qui spem habet in homine, sed qui ponit carnem brachium suum, id est, fortitudinem suam, et quidquid egerit, non Domini clementiæ, sed suæ putaverit esse virtutis. Qui enim hæc agit, a Domino recedit cor ejus asserens se posse, quod non potest. « Et erit quasi myrice, » quæ Hebraice dicitur ארוער *aroer*, sive, ut interpretatus est Symmachus, *lignum infructuosum in solitudine*. « Et non videbit cum venerint bona, » quæ visura est gentium multitudo, sed habitabit in siccitate in deserto. Hoc de populo dicitur Judæorum, qui habitant in deserto, fructusque non faciunt, et sunt in terra salsuginis, quæ nullos fructus faciat, et inhabitabili, quæ hospitem non habet Deum, nec angelorum præsidia, nec Spiritus sancti gratiam, nec scientiam magistrorum.

« Benedictus vir, qui confidit in Domino, et erit « Dominus fiducia ejus (*sive spes*). Et erit quasi « lignum quod transplantatum est (*sive fructiferum*) « super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, « et non timebit cum venerit æstus. Et erit folium ejus « viride (*sive ramusculi ejus frondentes*). Et in tem- « pore (*sive anno*) siccitatis non erit sollicitus (*sive* « non timebit), nec aliquando desinet facere fructum. » Illud de Judæis dictum sit et de hæreticis, qui spem habent in homine, in Christo videlicet suo, quem non Filium Dei, sed purum hominem putant esse venturum. E contrario vir ecclesiasticus, qui confidit in Domino, audit illud : « Et scitote quoniam Dominus ipse est Deus (*Psal. xcix*). » Confidit in Domino, et illi ligno comparabitur, de quo et in primo psalmo canitur : « Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet. » « Super aquas » autem, Spiritus sancti gratiam, diversas donationes intellige. « Quod ad humorem mittit radices suas, » ut a Domino accipiat ubertatem. Sed et aliter possumus dicere : quod de siccitate Judaica translati sumus in baptismatis gratiam sempiternam. « Et non, inquit, timebit cum venerit æstus » sive tempus curationis [persecutionis], vel dies judicii. « Et erit folium ejus viride, » sive « erunt in eo ramusculi frondentes, » ut nunquam timeat siccitatem, sed cunctarum virtutum germinet gratiam. Cumque tempus, sive annus, venerit siccitatis, non metuet quando Dominus iratus mandaverit nubibus ne pluant super Israel imbrem (*Isa. v*). Quodque sequitur : « Nec desinet facere fructum, » illum locum, qui in Marco scriptus est (*Marc. xi*), quod venerit Dominus ad ficum, et non invenerit in ea fructus, quia necdum erat tempus, et maledixerit ei, ut fructus non faciat in aeternum, exponere poterit. Qui enim confidit in Domino, et Dominus est fiducia ejus, etiam in tempore Judaicæ siccitatis non metuet, sed semper afferet fructus, credens in eum qui semel pro nobis mortuus est, et ultra non moritur (*Rom. vi*), et dicit : « Ego sum vita (*Joan. xiv*).

« Pravum est cor hominum et inscrutabile ; quis « cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, et « probans renes, qui do unicuique juxta viam, et « juxta fructum adinventionum suarum. » Septuaginta : « Profundum est cor super omnia, et homo « est, quis cognoscet eum? » et cætera similiter. Verbum Hebraicum אנוש *enosch* quatuor litteris scribitur, אנוש. Si igitur legatur *enosch*, homo dicitur ; si autem אנושא, *inscrutabile*, sive *desperabile*, eo quod nullus cor hominum valeat invenire. Symmachus vero hunc locum ita interpretatus est : « Inscrutabile cor hominum ; vir autem quis est qui inveniat illud? » Solent quidam nostri, bono quidem voto, sed non secundum scientiam, uti hoc loco contra Judæos, quod homo sit Dominus atque Salvator, secundum dispensationem carnis assumptæ, nullusque possit nativitatis ejus scire mysterium, secundum illud quod scriptum est : « Generationem ejus quis narrabit (*Isa. lxxxiii*), » nisi solus Deus qui arcana rimatur, et reddit unicuique secundum opera sua. Melius autem est, ut simpliciter accipiamus, quod nullus cogitationum secreta cognoscat, nisi solus Deus. Dixerat enim supra : « Maledictus homo, qui spem habet in homine ; » et e contrario : « Benedictus vir qui confidit in Domino. » Unde ne hominum certum putaremus esse judicium, intulit omnium propemodum corda esse perversa, dicente Psalmista : « Ab oculis meis munda me, Domine, et ab alienis parce servo (*Psal. xviii*), » haud dubium quin cogitationibus. Et in Genesi : « Videas autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, et cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore (*Gen. vi*). » Et iterum : « Sensus enim et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua (*Gen. viii*). » Per quæ discimus Deum solum nosse cogitationes eorum. Si autem de Salvatore dicitur : « Videns autem Jesus cogitationes eorum (*Luc. ix*), » nullusque potest videre cogitationes eorum nisi solus Deus ; ergo Christus Deus est, qui scrutatur corda et probat renes, et reddet unicuique secundum opera sua.

« Perdix fovit (*sive congregavit*) quæ non peperit. » Et ut Septuaginta transtulerunt : « Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit. Fecit « divitias suas, non cum judicio. In dimidio dierum « suorum relinquet eas (*sive in dimidio dierum ejus* « relinquet eum), et in novissimo suo erit insipiens. » Aiunt scriptores naturalis historię, tam bestiarum et volucrum quam arborum herbarumque, quorum principes sunt apud Græcos Aristoteles et Theophrastus ; apud nos, Plinius Secundus : hanc perdicis esse naturam, ut ova alterius perdicis, id est aliena, furetur, et eis incubet foveatque : cumque fetus adleverint avolare ab eo, et alienum parentem relinquere. Hujuscemodi divites sunt, qui aliena diripiunt, et absque recogitatione judicii Dei faciunt divitias, non cum judicio : quas in medio tempore derelinquunt, subita morte subtracti, quando dicitur

eis : « Stulte, hac nocte repetent animam tuam a te, quæ autem præparasti cujus erunt ? » (Luc. xii.) Nilhilque insipientius quam non providere novissima, et brevia putare perpetua. Alii vero, et propter superiorem historiam, et propter alteram, qua dicunt, perdicem est pugnacissimum et immundum, ita ut victum polluat, diabolum sub ejus nomine interpretantur, quod alienas sibi divitias congregarit, dicens ad Dominum : « Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me (Matth. iv.) » Quem relinquent divitiæ suæ, quæ male ab eo fuerant congregatæ, et per apostolos revertentur ad Dominum : et qui sibi videbatur esse prudentissimus, erit omnium judicio insipiens. Quodque a Septuaginta dicitur, « clamavit perdix, » ad hæreticorum personam referendum est, quod perdix iste diabolus clamaverit per principes hæreticorum, et congregaverit, quæ non peperit, et deceptorum sibi multitudinem congregarit : quæ postea dimittat eum, et omnium judicio stultissimus comprobetur. (Orig.) Clamavit enim perdix per Valentinum, clamavit per Basilidem, per Marcionem, per omnes, qui alienæ a Deo gloriæ cupiditate rapti sunt. Nullus enim eorum sonare poterat vocem Domini Jesu : « Mæe oves vocem meam audiunt (Joan. x), » sed erat vox Christi in Paulo, erat in Petro ; propter quod Paulus dicebat : « An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur, Christus ? » (II Cor. xiii.) Vox autem congregantis quæ non peperit perdicis, in illis est, qui simplices quosque fidelium laqueo hereticæ factionis impediunt. « Clamavit itaque perdix, congregavit, quæ non peperit, facere divitias suas non cum judicio. Dives factus est perdix. » Ecce ejus quanta sunt milia, ingens turba : multi populi captivorum. Et facit divitias suas, non cogitans judicium, neque habens in corde justitiam : sed omnia sine lege gerens : merito arguitur non cum judicio fecisse divitias. Meus autem Jesus facit divitias suas cum judicio. Examinata est et delecta ejus opulentia. « In dimidio dierum ejus derelinquent eum : » nos omnes, qui quondam fuimus sub clamantis potestate perdicis, clamavit quippe non solum per eos, quos supra memoravimus, sed per omnes generaliter, qui quasi ad pietatem, et ad religionem vocantes, sub contrario veritati dogmate clamaverunt : nos, inquam, in dimidio universi dierum ejus derelinquimus eum. Et omnes quidem dies ejus, dies hujus sæculi sunt. Sed quia eruit nos ex instanti sæculo nequam Dominus Jesus, idcirco in dimidio dierum ejus derelinquimus eum, et novissimum ejus erit insipiens. Quando enim sapiens fuit, ut novissimum ejus merito insipiens fiat ? Sed dicamus eum fuisse sapientem. « Serpens quippe sapientior erat omnibus bestiis super terram, quas fecit Dominus Deus (Gen. iii.) » Sapiens fuit juxta id quod scriptum est : « Adducam super sensum grandem principem Assyriorum. Dixit autem : Valentia mea faciam, et sapientia intellectus auferam sine gentium, depascam et vires eorum : et commovebo civitates inhabitatas. » Si quis potest intelligat,

A quomodo novissimum ejus erit stultum. Isce ab eo, quod fuit sapiens male, sapientior enim erat omnibus bestiis super terram, fiet contrario ei, quod sapiens fuit male, insipiens. Intelliges vero quid sit « novissimum ejus, erit insipiens : » si scias quomodo etiam tibi per Apostolum præcipiatur, ut pro salute tua insipientiam recipias. « Si quis, inquit, videtur sibi sapiens esse in vobis : in isto sæculo stultus fiat. » Attende, quia non solum non clamavit stultus, esto et fatuus, sed ut sapiens fias. Si itaque est quædam sapientia culpabilis, juxta quam filii hujus sæculi sapientiores sunt a filiis lucis in generatione ista. bonus est Deus, qui contrariis diversâ subvertit, ut faciat compleri id quod dictum est : « Novissimum ejus erit insipiens. » Quando novissimum ejus erit insipiens, oportet Christum regnare, usque dum ponat omnes inimicos ejus Deus sub pedibus ejus. Cum autem omnia subjecerit ei, novissimus inimicus destruetur mors : cum destructa fuerit mors, tunc extrema perdicis erunt : et novissimum ejus fiet insipiens.

« Solium gloriæ altitudinis a principio, locus sanctificationis nostræ. Expectatio Israel, Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur, recedentes a te in terra describantur : quoniam dereliquerunt venam (sive fontem) aquarum viventium Dominum. » (Hieron.) Perdice propter suam stultitiam derelicta, expectatio Israel, id est, populi Dei, et credentis in Dominum, ipse est, qui fecit omnia : cujus solium gloriosum et excelsum est a principio, locusque sanctificationis omnium credentium, ut non in loco sit Dominus, sed ut ubi illu fuerit, locus sanctificatus sit. (Orig.) Sive de Christo velueris ista intelligere, non peccabis ; sive de Patre, non impie senties : est enim thronus claritatis et excelsus, et a principio Salvator : thronus gloriæ, propter quod excelsum regnum ejus : sanctificatio nostra Christus est, » quia et ille sanctificans, et nos sanctificati ex uno omnes sumus. Sustentatio Israel. » Sicut ipse justitia Jesus, ipse veritas, ipse sanctificatio, similiter ipse est etiam sustentatio : et non est aliquid justum sine Christo, neque sanctum sine eo, neque paticas, quod in se non habet Christum : ipse est enim sustentatio Israel. Si autem et ad Patrem hoc retuleris : non impie intelliges, « Domine, omnes qui dereliquerunt te confundantur discedentes. » (Hieron.) Qui derelinquunt Dominum confundentur confusione perpetua, et recedentes, sive declinantes ab eo, scribentur in terra, deleti de libro viventium. Sicut enim qui potest cum Apostolo dicere : « Noster autem municipatus in cælo est. (Philip. iii), » in cælestibus scribitur : sic qui relinquit Dominum, vel declinat ab eo, scribetur in terrâ cum his qui terrena sapiunt. (Orig.) Unusquisque nostrum quando peccat, per ea, quæ peccat, Christum relinquit : relinquens autem Filium suum, relinquit et Patrem. Injustus a justitia longe est, pollutus a sanctimonia bellator, a pace : et qui sub potestate inimici esse incipit, a redemptione fit ali-

nas : et qui est extra sapientiam Dei, sapientiam derelinquit. Docens itaque nos propheta quid de omnibus, qui Deum deserunt, sit futurum, ait : Universi qui derelinquunt confundantur, discedentes, hoc est, quantum te deserunt, tantum confundantur, discedentes a te. « Super terram scribantur. » Omnes homines describuntur sancti in cœlo : peccatores super terram. Dicit ad discipulos Jesus : « Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis (Luc. x). » « Quo enim metro mensi sunt, remetietur eis (Luc. vi). » Ipse sibi unusquisque causa est, ut scribatur super terram : si non cœlestia requirat in terra, si semper anima ejus de istius mundi negotiis æstuet, quæ videntur sæculo bona ; si vero aulienus Jesum loquentem : « Nolite vobis thesaurizare thesauros super terram, ubi tineæ et vermis exterminant, et ubi fures effodiunt et furantur, sed thesaurizate vobis thesauros in cœlo (Luc. xii), » qui thesaurizaverit sibi in cœlo, ipse sibi causa est, ut scribatur in cœlis. (Hieron.) Causaque manifesta cur scribantur in terra, quia reliquerunt fontem vitæ Dominum, sive fontem aquarum viventium Dominum, qui loquitur in Evangelio : « Si quis sitit veniat ad me et bibat : Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes (Joan. vii). »

« Sana me, Domine, et sanabor ; salvum me fac, et salvus ero, quoniam laus mea tu es. » Multi medici in Evangelio (Matth. ix) hæmorrhœissam curaverant, quæ omnem substantiam suam perdiderat in eis, et tamen a nullo curari potuit nisi ab eo qui verus est medicus, et cujus sanitas in pennis ejus. Unde et nunc propheta a populo passus opprobria, et crebro insidiis circumventus ab eo curari et salvus fieri cupit : cujus vera laus, veraque medicina est. (Orig.) Dicendum ergo confidenter ab eo, qui ægrotantem suam animam vult salvari : « sana me, Domine, et sanabor. » tunc siquidem medicinam sanitas sequitur, si Christus curare dignetur. « Salvum me fac, et salvus ero. » Et hoc ita gaudebo loqui, si omni gloriæ renuntians sæculari, potuero et reliqua dicere, quoniam laus mea tu es : aut cum complevero mandatum, in quo præcipitur : « Non gloriatur sapiens in sapientia sua, neque fortis in fortitudine sua, neque dives in divitiis suis, sed in isto gloriatur, qui gloriatur intelligere et scire quia ego sum Dominus (Jer. ix). » Beatus itaque vir, qui renuntiaverit omni gloriæ, quæ deorsum est : veluti super nobili genere, super pulchritudine et corporalibus bonis, super divitiis et jactatione : beatus, qui contentus una gloria dicit ad Dominum : « quoniam laus mea tu es. »

« Ecce ipsi dicunt ad me : Ubi est verbum Domini ? Veniat. Ego autem non sum turbatus te pastorem sequens (sive non laboravi sequens te), et diem hominis non desideravi. Tu scis quod egressum est de labiis meis, rectum fuit in conspectu tuo (sive ante faciem tuam est). Non sis tibi tu formidini, spes mea in die afflictionis (sive

non fias mihi alienus), parcens mihi in die pessimo. » (Hieron.) Qui non putant ventura, quæ dicta sunt, loquuntur ad prophetam : « Ubi est verbum Domini ? veniat, » dissimulationem sententiæ dilationem arbitrantur. Illis autem, inquit, ista dicentibus, ego non sum turbatus, nec laboravi te pastorem sequens, sive post tua ingrediens vestigia : nec hoc fui sine contentus, sed diem hominis non desideravi, vel vitam longiorem, vel prospera quæque hujus sæculi : ipsumque vocat testem, quem et judicem : « tu nosti. » « Ecce ipsi dicunt ad me : Ubi est sermo Domini ? veniat. Ego autem non laboravi subsequens post te. » (Orig.) Jesus tibi dicit : « Tolle crucem tuam, et veni, sequere me ; » et : « qui non reliquerit patrem aut matrem, et secutus non fuerit me, non est dignus meus esse discipulus (Luc. xiv). » Si igitur talis fueris, ut semper Christum sequaris : quanto plus secutus fueris, tanto minus laborabis : non est enim lassitudo in Jacob : neque apparebit dolor in Israel. Propterea dixit, ut non laboremus ulterius : laborantes ante quam eum incepimus sequi : « Venite ad me, omnes qui laboratis, et qui onerati estis, et ego reficiam vos (Matth. xi). » Si laborantes venerimus ad Jesum, et eum fuerimus secuti, tunc dicere poterimus : « Ego autem non laboravi subsequens post te : et diem, inquit, hominis non concupivi. » Est quædam dies hominis, et est quædam dies Dei, id est resurrectionis, hanc omnia sanctus desiderat : non illam, de qua scriptum est : « Væ eis, qui desiderant diem hominis, nam dies est ista tenebræ, et non lux. » Quis est, qui possit dicere : « et diem hominis non concupivi ? » Explanatio verbi convincit nos : quia diem concupiscamus hominis. Frequenter quippe ægrotantes cum in phantasmato esse febrium cœperimus, et mortis limine urgeri, ad eos, qui nos visitant fratres, lassas manus attollimus : orantes eos, ut pro nobis Dominum deprecantur atque dicentes : Roga mihi aliquod spatium vitæ : rogo ut aliquantisper in hac luce permaneam : ista memorantes, non diem sanctum Domini, sed diem hominis desideramus. Quapropter longæ vitæ amore deposito, et desiderio humanæ diei, quæramus illam diem videre, in qua participes ejus beatitudinis, quæ in Christo est, efficiamur. Sequitur : « Quod egressum est de labiis meis, rectum fuit in conspectu tuo ; » (Hieron.) ut nunquam mentitus sit, et Domini voluntati adversa non dixerit : « Non sis, inquit, mihi tu formidini, spes mea in die afflictionis. » Quod perspicuum est juxta Hebraicum. Juxta id vero quod Septuaginta transtulerunt dicentes : « Ne fias mihi alienus, parcens mihi in die malo, » est sensus : Ne parcas mihi in præsentī sæculo, quod malum est ; sed redde mihi juxta peccata mea, ut requiem habeam sempiternam. Scio enim scriptum : « Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit (Hebr. xii). » Dies autem malæ, vel omne sæculum est, vel dies judicii, his qui propter peccata cruciantur.

« Confundantur qui persequuntur me, et non con-

confundar ego; paveant illi, et non paveam ego. In-
 « duc super eos diem afflictionis et duplici contritione
 « contere eos. » Imprecatur adversum eos propheta, qui
 exprobrant ei verbum Domini, et dicunt: « Ubi est
 verbum Domini? veniat; » ut confundantur qui perse-
 quuntur eum, et erubescant, et redeant ad salutem:
 ut illi paveant mentientes, et non iste, qui vera præ-
 dicit: cumque dies ultionis advenerit, duplici con-
 tritione conterat eos, fame et gladio. Aliter spirita-
 les nequitiae cum a nobis per Dei adiutorium supe-
 rantur, confunduntur, et anxietate nimia affliguntur,
 ita ut merito duplici contritione contriti esse dicantur:
 primum, quod hominibus expetentibus sanctita-
 tem, illi eam possidentes amiserint, causæque ex-
 stiterint perditionis humanæ: deinde quod spirituales
 substantiæ fuerint a carnalibus terrenisque devici-
 ctae.

« Hæc dicit Dominus ad me: Vade, et sta in porta
 « (sive in portis) filiorum populi, per quam (sive per
 « quas) ingrediuntur reges Judæ et egredientur, et in
 « cunctis portis Hierusalem, et dices ad eos: Audite
 « verbum Domini, reges Juda, et omnis Juda (sive
 « Judea), cunctique habitatores Hierusalem, qui ingre-
 « dimini per portas has. » Quoniam, inquit, verba
 tua audire contempnunt, nec ad te veniunt, ut requi-
 rant, quæ sit sapientia Dei, tu perge ad locum cele-
 berrimum, vel portarum templi, vel urbis, per quas
 reges et omne vulgus ingreditur et egreditur, ut ne-
 cessitate cogantur audire, et importune, opportune,
 prædices verbum Dei (II Tim. iv): ut nec ulla apud
 eos remaneat excusatio, quod ideo non fecerint, quia
 non audierint.

« Hæc dicit Dominus: Custodite animas vestras,
 « et nolite portare pondera in die sabbati, nec infera-
 « tis per portas Hierusalem. Et nolite ejicere onera
 « de domibus vestris in die sabbati, et omne opus
 « non facietis, et sanctificate diem sabbati, sicuti
 « præcepi patribus vestris. Et non audierunt, nec
 « inclinaverunt aurem suam, et induraverunt cervi-
 « cem suam » (et quod in Hebraico non habetur « su-
 « per patres suos) ne audirent me, et ne acciperent
 « disciplinam. Et erit, inquit, si audieritis me, dicit
 « Dominus, ut non inferatis onera vestra per portas
 « civitatis hujus in die sabbati. Et si sanctificaveri-
 « tis diem sabbati, ne faciatis in ea omne opus: in-
 « gredientur per portas civitatis hujus reges et
 « principes sedentes super solium David, et ascen-
 « dent in curribus et equis, ipsi et principes eorum,
 « viri Juda et habitatores Hierusalem, et habitabitur
 « civitas hæc in sempiternum: et venient de civita-
 « tibus Juda, et de circuitu Hierusalem, et de terra
 « Benjamin, et de campestribus, et de montuosis, et
 « ab austro, portantes holocaustum et victimas (sive
 « thymiamata), et sacrificium (sive manna), et thus,
 « et inferent oblationem (sive laudem), in domum
 « Domini. Si autem non audieritis me, ut sanctifice-
 « tis diem sabbati, et non portetis onus, et ne infe-
 « ratis per portas Hierusalem in die sabbati, succen-
 « dem ignem in portis ejus, et devorabit domos Hie-

« rusalem, et non exstinguetur. » Ne præceptum
 sabbati instauratum per Jeremiam in frustra discer-
 perem, totum ponere placuit, ut simul omnia cognos-
 scamus. Custodit animam suam, qui non portat
 pondera peccatorum in die quietis et sabbati, nec
 infert ea per portas Hierusalem: quas virtutes de-
 bemus accipere. Et nolite, inquit, ejicere onera
 de domibus vestris. Non enim portanda sunt, sed
 penitus abjicienda. Et omne opus ne faciatis, vel
 servile, vel aliud de quo scriptum est: « Esca ventri
 et venter escis: Deus autem et hunc et illam destruet
 (I Cor. vi); sed illud opus operandum, de quo
 Salvator loquitur: « Operamini opus quod non perit
 (Joan. vi). » « Sanctificate, inquit, diem sabbati, »
 ut omne tempus vitæ in sanctificatione ducamus,
 sicut fecerunt patres nostri Abraham, Isaac et Ja-
 cob. Cumque ista præceperit Deus, non inclinaverunt
 aurem suam, mentis utique non carnis; sed indura-
 verunt cervicem suam, rejicientes jugum legis: et
 per metaphoram, indomitiorum animalium habentes
 similitudinem. Videamus quomodo sit præmium eorum,
 qui non portant onera in die sabbati, et sanctificant
 illum. « Ingressus est, ait, per portas civitatis hujus
 reges, » quorum cor in manu Dei est, et qui regnant
 corporibus suis (Prov. xxi), « et sedentes principes
 super solium David, » ut Christi imitentur exemplum:
 « Et ascendentes in curribus et equis, » de quibus
 scriptum est: « Currus Dei decem millibus multiplex
 millia lætantium, Dominus in eis, in Sinai, in sancto
 (Psal. lxxvii). » Et alibi: « Equitatio tua salus (Habac.
 iii). » Omnis vir qui constitetur Deum, et qui habitat
 in Hierusalem, de qua dictum est: « Factus est in Sa-
 lem (id est in pace) locus ejus, et habitatio ejus in Sion
 (Psal. lxxv), » et habitabitur in Ecclesia Dei in æter-
 num. « Venientque de civitatibus Juda et de circuitu
 Hierusalem, » de quibus jam diximus: « Et de terra
 Benjamin, qui filius est virtutis et dexteræ. » « Et de
 campestribus, » quod Hebraice dicitur שֶׁפְּהָלָה *sche-
 phela*, et planam historiæ significat intelligentiam.
 « Et de montuosis, » excelsis videlicet dogmatibus.
 « Et ab austro, » de quo scriptum est: « Deus ab
 austro veniet (Habac. iii). » Unde calor et plena lux,
 et ubi omne frigus expellitur. « Portantes, ait, holo-
 causta, » seipsos consecrantes Deo; « et victimam
 (sive thymiamata), » ut dicant: « Sacrificium Domino
 spiritus contribulatus (Psal. l); » et: « Christi bonus
 odor sumus in omni loco (I Cor. ii); » et alibi: « Di-
 rigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo
 (Psal. cxl). » « Et sacrificium, » pro quo Septua-
 ginta ipsum verbum posuere Hebraicum מַנְּחָה *man-
 naa*, quod pessima consuetudine, imo scriptorum
 negligentia, *manna* in nostris libris legitur. « Et
 thus, » de quo dictum est: « Ut quid mihi offertis
 thus de Saba? » (Supra. vi). « Et inferent oblationem, »
 quæ Hebraice dicitur תְּרוּמָה *thoda*, et in *gratiarum
 actionem* verti potest, et quam *laudem* Septuaginta
 transtulerunt. « In domum David, » haud dubium
 quin in Ecclesiam. Hæc sunt præmia eorum qui sancti-
 fificant sabbatum, et nullo pondere prægravantur

Si autem, inquit, non audieritis præcepta mea, et non feceritis, quæ tacienda mandavi, succendam ignem in portis ejus, id est Hierusalem, illum, de quo dicitur: « Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum (*Osc. vii*): qui devorat domos sive vicinos Hierusalem, quos Septuaginta, ἀμφοδα; Aquila et Symmachus, βῆ: ε:ς, id est, *turritas domos*, interpretati sunt, appellanturque Hebraice, ארמנות, *ar-menoth*. Et nunquam hoc exstinguetur incendium, dicente Apostolo (*I Cor. iii*): « Unusquisque opus quale sit ignis probabit; » et iterum: « Si cujus opus arserit detrimentum patietur: ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem. » Sin autem nostri judaizantes, explanationem tropicam repudiarint, aut Judæi esse cogentur, et eum observatione sabbati circumcidere præputia: aut certe reprehendere Salvatorem, qui jussit in sabbato paralytico ut portaret lectum suum, evangelista dicente: « Propterea magis querebant eum interficere Judæi, non solum quia solvebat sabbatum, sed et patrem suum dicebat Deum, æqualem se faciens Deo (*Joan. v*). »

CAPUT XVIII.

Vasa figuli propheta ostenduntur: de passione Christi et ultione Judæorum.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: Surge et descende in domum figuli, et ibi audies verba mea: et descendi in domum figuli, et ecce ipse faciebat opus super rotam, sive lapides, et dissipatum est vas quod ipse faciebat e luto manibus suis. Conversusque (*sive et rursum*) fecit illud vas alterum, sicut placuerat in oculis ejus, ut faceret. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Nunquid sicut figulus iste non possum facere vobis, domus Israel, ait Dominus? Ecce sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus Israel. Repente (*sive ad summam*) loquar adversum gentem, et adversum regnum, ut eradiceam (*sive auferam*), et destruiam et disperdam illud. Si penitentiam egerit gens illa a malo suo, quod locutus sum adversum eam, agam et ego penitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei. Et subito (*sive ad summam*) loquar de gente et regno, ut ædificem et ut plantem illud. Si fuerit malum in oculis meis, ut non audiat vocem meam, penitentiam agam super bono quod locutus sum ut facerem ei. » Per omnes quidem sensus ad iudicium et intelligentiam animi pervenitur, auditum, odoratum, gustum, tactum: sed magis mente retinetur, quod oculis cernitur. Unde jobetur propheta ire ad donum figuli, et ibi Domini audire præcepta. Cumque, ait, perrexissem, et descendissem in domum figuli, faciebat ipse opus super rotam, quam Septuaginta verbi ambiguitate seducti, lapides transtulerunt: אבנים enim pro qualitate loci, et diversitate pronuntiationis, et organum, id est, rota figuli vocatur, et lapides. Cumque, inquit, cernerem vas e luto fieri, subito dissipatum est: hoc Dei agente providentia, ut manus artificis dum nesciret

A errore suo parabolam figuraret. Rursusque ille figulus, qui vas e luto rota currente perdidit, fecit aliud sibi, et ei visum est. Statimque Dominus ad prophetam: Si figulus, ait, hanc habet potestatem, ut ex eodem luto rursam faciat, quod fuerit dissipatum, ego in vobis, qui quantum in vobis est perisse videmini, hoc facere non poterō? Et ut liberum significaret arbitrium, dicit se et mala annuntiare genti, et regno illi, vel illi, et rursum bona, nec tamen hoc evenire quod ipse prædixerit, sed e contrario fieri, ut et bona malis eveniant, si egerint penitentiam: et bonis mala, si post reprobationes fuerint ad peccata conversi. Et hoc dicimus, non quod ignoret Deus hoc, vel illud, gentem aut regnum esse facturum, sed quod dimittat hominem voluntati suæ, ut vel præmia, vel pœnas sua voluntate, et suo merito recipiat, nec statim totum erit hominis quod eveniet, sed ejus gratiæ, qui cuncta largitus est. Ita enim libertas arbitrii reservanda est, ut in omnibus excellat gratia largitoris, juxta illud propheticum. « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam; nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilabit qui custodit eam (*Psal. cxxvi*). Non enim volentis neque currentis, sed miserentis est Dei (*Rom. ix*). » Porro quod figulus iste, hoc est, creator noster, et factor appellatur Deus, non solum Jeremias, sed etiam Isaias et Paulus apostolus testantur; nam in Isaias scriptum est: « Væ qui contradicit fictori suo, testa de sannis terræ. Nunquid dicit lutum figulo suo: Quid facis, et opus tuum absque manibus est? » (*Isa. xlvi*). Et Apostolus in Epistola sua ad Romanos loquitur, dicens: « Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: Quid me fecisti sic? An non potestatem habet figulus luti ex eadem massa facere quidem aliud vas in honorem, aliud vero in contumeliam? (*Rom. ix*)? »

« Nunc ergo dic viro Juda, et habitatori Hierusalem, dicens: Hæc (*sive sic*) dicit Dominus: Ecce ego fingo contra vos malum et cogito contra vos cogitationem. Revertatur unusquisque a via sua mala, et dirigite vias vestras, et studia vestra. Qui dixerunt: Desperavimus (*sive confortabimur*), post cogitationes enim nostras ibimus, et unusquisque pravitatem (*sive quod placuit*) cordis sui mali faciemus. Ideo hæc dicit Dominus: Interrogate gentes: quis audivit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Israel? » (*Hieron.*) Implet Dominus parabolam, quam et aspectu et sermonibus docuerat, et dicit: « Ecce ego fingo contra vos malum, » quasi figulus lutum. Malum autem juxta Isaiam, qui dicit: « Faciens pacem et creans malum (*Isa. xlv*); » non quod per se malum sit, sed quod patientibus malum esse videatur. « Et cogito contra vos cogitationem, » id est, pro merito inferre sententiam. Mutate opera, et dirigite vias vestras, » ut et prosperis pœna mutetur. Qui, inquit, et contrario dixerunt. « Confortabimur, » in malis videlicet operibus, sive juxta Aquilam: « desperavimus, » et juxta Symmachum, « de-fecimus, » quod utrumque offendit Dominum, ut aut

« Adduces enim super eos latronem repente, quia
 « foderunt foveam, ut caperent me, et liqueos abs-
 « conderunt pedibus meis. Tu autem, Domine, scis
 « omne consilium eorum adversum me in mortem.
 « Ne propitius iniquitati eorum, et peccatum eo-
 « rum a facie tua non deleatur. Fiant corruentes
 « (sive impingentes) in conspectu tuo, in tempore
 « furoris tui abutere eis (sive fac in eis). » Si de
 Jeremia intelligimus, repentinum latronem referamus
 ad Nabuchodonosor; si de Salvatore, quod verius
 et melius est, ad Romanum exercitum. Et ut
 iusta videatur sententia Dei, exponit quid fecerit
 contra Christum Filium Dei, et quid passi sint.
 Quod autem infert: « Ne propitius iniquitati eorum,
 et peccatum eorum a facie tua non deleatur, »
 nequaquam priori sententiæ contrarium est, in qua
 pro populo deprecatur Patrem. Sed postquam datum
 tempus penitentiae præterit, et illi in suo scelere
 perseverant, populi ac seniores non tam pro se pu-
 niuntur quam pro aliis, ne inultum peccatum cæteris
 noceat exemplo. Quodque infert: « Fiant impin-
 gentes » (sive « corruentes ») « in conspectu tuo, »
 illius Isaïæ et Petri apostoli simile est: « Et non
 impingetis sicut in lapidem offensionis et petram
 scandali (Isa. viii; I Petr. ii). » Cujus et in Psalmis
 Propheta meminit: « Lapidem quem reprobaverunt
 ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino
 factum est hoc (Psal. cxvii). »

CAPUT XIX.

*Per contritionem lagunculæ significatur contritio
 Jerusalem propter idololatriam Ennom.*

« Hæc dicit Dominus: Vade, et sume lagunculam
 « figuli testeam de senioribus populi, ac de seniori-
 « bus sacerdotum: et egredere ad vallem filii En-
 « nom, quæ est juxta introitum portæ fictilis (sive
 « Charsith) et prædicabis (sive clamabis, vel leges)
 « ibi verba quæ ego loquar ad te, et dices: Audite
 « verbum Domini, reges Juda et habitatores Jerusa-
 « lem. » Pro languncula figuli, quæ Hebraice dicitur
 בקבֶכֶךְ, *backeck*, LXX *doliolum* transtulerunt: et pro
 portâ fictili Aquila, Symmachus et Theodotus, ipsum
 verbum posuerunt Hebraicum חרִסִית, *harsith*, pro
 quo LXX, juxta morem suum, pro aspiratione η lit-
 teræ addiderunt χ Græcum, ut dicerent *Charsith*
 pro *harsith*: sicut illud est *Hebron* pro *Chebron*, et
 pro *Hiericho*, *Hiericho*. Vult autem Scriptura divina,
 non solum auribus doceri populum, sed et oculis.
 Magis enim ut jam diximus mente retinetur quod visu,
 quam quod auditu ad animum pervenit. « Tolle, in-
 quit, lagunculam testeam (sive doliolum) de seniori-
 bus populi ac sacerdotum, et egredere ad vallem filii
 Ennom. » de qua supra diximus: ubi erat delubrum
 Baal, et nemus ac lucus, Siloe fontibus irrigatus.
 Ipsa autem, inquit, vallis juxta portam est, quæ He-
 braeo sermone חרִסִית, *harsith*, hoc est fictilis, appel-
 latur. Et prædicabis, vel leges ibi verba quæ ego
 loquar tecum, ut ibi audiantur, quæ dicitur sum.
 Ideo autem (jam ut diximus) et *prædicabis*, et *cla-*
mabis, et *leges* ponitur, quia verbum Hebraicum

חרִסִית, *karath*, tria hæc significat, vultque, quæ dicte-
 rus est, et reges Juda audire, et habitatores Jerusalem,
 id est et stirpem regiam et omnem populum, ut in-
 excusabiles sint, qui audire noluerint.

« Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Ecce
 « ego inducam afflictionem (sive mala) super locum
 « istum, ita ut omnis qui audierit illam (sive illa,
 « tinniant aures ejus, eo quod dereliquerunt me, et
 « alienum fecerunt locum istum, et libaverunt in eo
 « diis alienis, quos nescierunt ipsi et patres eorum
 « et reges Juda: et repleverunt locum istum san-
 « guine innocentum, et ædificaverunt excelsa Baalim
 « ad comburendos filios suos in holocaustum Baalim,
 « quæ non præcepi (sive cogitavi), nec locutus sum,
 « nec ascenderunt in cor meum. » Et hunc locum
 B stolte quidam ad cœlestem referunt Jerusalem. Quod
 ne semper admoneam, tantum hoc dixisse sufficiat,
 vitandam istiusmodi explanationem esse, imo hæresim,
 quæ manifesta subvertit, et præstigias quasdam
 Ecclesiis Christi conatur inducere. Nulli autem du-
 bium quin in templo Dei Baal idolum posuerint, sive
 in delubro, quod erat in valle filii Ennom, ubi et lu-
 cus Baal, et ara ejus fuit, super quam immolave-
 runt, et incenderunt filios suos, quæ Dominus nec
 cogitavit, nec locutus est, nec ascenderunt in cor
 ejus: non quod Deus futura nescierit, sed quod indig-
 na sua notitia ignorare se dicat, juxta illud
 evangelicum: « Recedite a me, operarii iniquitatis:
 nescio vos (Luc. xiii). » Novit enim Dominus eos,
 qui sui sunt (II Tim. ii). Et: « Qui ignorat ignora-
 bitur (I Cor. xiv), » vel certe ἀποροποιῶν, et hæc
 de Deo accipienda, sicut et alia. Omnis autem hære-
 ticus derelinquit Deum, et alienum facit locum ha-
 bitationis Dei, quem sua fraude polluerit, et libat
 diis alienis, quos nec ipse noverat, nec patres ejus,
 apostoli videlicet et apostolici viri. Reges autem
 Juda, hoc est hæreticorum patriarchæ implent locum
 quondam Dei, sanguine deceptorum et innocentium.
 Nisi enim stultus et simplex fuerit, non cito subver-
 titur. Et ædificant excelsa Baalim, dum de sublimi-
 bus disputare se dicunt. Et comburunt filios suos
 idolo, quos in hæresi genuerunt. Quæ omnia Domi-
 nus ignorare se dicit, nec unquam ascendisse in cogi-
 tationem suam.

D « Propterea ecce dies veniunt, dicit Dominus: et
 « non vocabitur locus iste amplius Topheth: et val-
 « lis filii Ennom, sed vallis occisionis. » LXX: « Id-
 « circo ecce dies veniunt, dicit Dominus, et non vo-
 « cabitur locus iste amplius ruina et πολάνδριον filii
 « Ennom, sed πολάνδριον occisionis. » Quæ sit vallis
 filii Ennom, quæ Hebraice dicitur גֵּהֶנְנָם, unde et
 gehennam appellatam putant, supra diximus. Miror
 autem quid sibi voluerint Septuaginta pro *Thopheth*
 διάπτωσις, hoc est *runam* ponere, et pro valle, πολ-
 άνδριον, quod significat virorum multitudinem, nisi
 forte ex eo quod ibi populus corruerit, et cæsa sit
 hominum multitudo, vel spiritualiter in errore ido-
 lolatriæ, vel juxta litteram a Babylonio exercitu,
 quo I in consequentibus manifestius legitur.

« Et dissipabo consilium Jude et Jerusalem in loco A
 « isto, et subvertam eos gladio in conspectu inimi-
 « corum suorum, et in manu quærentium animas
 « eorum, et dabo cadavera eorum escam volatilibus
 « cæli, et bestiis terræ. Et ponam civitatem hanc in
 « stuporem et in sibilam. Omnis qui præterierit per
 « eam obstupescet, et sibilabit super universa plaga
 « ejus. Et cibabo eos carnibus filiorum suorum, et
 « carnibus filiarum suarum, et unusquisque carnem
 « amici sui comedet in obsidione, et in angustia, in
 « qua concludent eos inimici eorum, et qui quærent
 « animas eorum. » Quanquam hæc et in Babylonia
 captivitate accidisse populo noverimus, tamen ple-
 nius referuntur ad tempora Salvatoris, quando obs-
 sessi sunt a Vespasiano et Tito, et civitas eorum Ha-
 driani temporibus in æternos cineres collapsa est, ut
 qui obtulerant filios suos idolis, ipsi eos postea famis
 necessitate compulsi in ciborum usum verterent,
 carnesque omnium darentur volatilibus cæli et be-
 stiis terræ : ut qui Dei muneribus abusi fuerant in
 impietatem, et propria viscera idolis immolarant,
 ventres suos sepulcra facerent liberorum.

« Et conteres lagunculam in oculis virorum, qui
 « abunt (vel egredientur) tecum, et dices ad eos : Hæc
 « dicit Dominus exercituum : Sic conteram populum
 « istum et civitatem hanc, sicut conteritur vas figuli,
 « quod non potest ultra instaurari. » Perspicue non
 de Babylonia, sed de Romana dicitur captivitate.
 Post Babylonios quippe et urbs instaurata, et popu-
 lus reductus in Judæam, et abundantia pristina re-
 stitutus est. Post captivitatem autem, quæ sub Ve-
 spasiano et Tito, et postea accidit sub Hadriano
 usque ad consummationem sæculi, ruina Jerusalem
 permansuræ sunt : quanquam sibi Judei auream ar-
 genteamque atque gemmatam Jerusalem restituenda
 putent : rursumque victimas et sacrificia, et
 conjugia sanctorum, et regnum in terris Domini
 Salvatoris. Quæ licet non sequamur, tamen damnare
 non possumus : quia multi ecclesiasticorum virorum,
 et martyres ista dixerunt, et unusquisque in suo
 sensu abundet, et Domini cuncta judicio reserventur.
 Quomodo autem vas fictile, et testium, si fra-
 ctum fuerit, in antiquam speciem non potest reformari
 : sic et populus Judæorum et Jerusalem sub-
 versa statum pristinum non habebunt. Denique casum
 est hodie nomen ipsius civitatis, et ab Ælio
 Hadriano Ælia dicitur : et cum habitatione pri-
 tina, pristinum quoque nomen amisit ad decutiendam su-
 perbiæ habitatorum ejus. Sanctæ autem crucis, et
 resurrectionis vocabula, non urbem significant, sed
 locum : nec divitiarum quondam magnitudinem,
 per quam periit populus Judæorum, sed gloriam san-
 ctitatis, quam nostra pauperula possidet Bethlehem,
 non habens aurum et gemmas, sed panem qui in ea
 natus est.

« Et in Topheth sepelientur (vel sepelient), eo quod
 « non sit alius locus ad sepeliendum. Sic faciam loco
 « huic, ait Dominus, et habitatoribus ejus : et ponam
 « civitatem istam sicut Topheth (sive ut ruina). Et

« erant domus Jerusalem, et domus regum Juda,
 « sicut locus Topheth (sive ruina). » Quod autem in
 LXX infertur, « omnis domus regum Juda, sicut lo-
 « cus Topheth, » in Hebraico non habetur. Et se-
 quitur :

« Immundæ omnes domus in quarum domatibus
 « (sive tectis) sacrificaverunt omni militia cæli, et
 « libaverunt libamina diis alienis. » Quod supra di-
 xerat : « Non vocabitur locus iste amplius Topheth,
 et vallis filiorum Ennom, sed vallis Occisionis, » nunc
 ponit manifestius, quod tanta in ipso loco futura sit
 cædes, ut ibi acervatim populus sepeliatur, et locus
 quondam religionis, fiat tumulus mortuorum. Ipsa
 quoque civitas, quæ huic imminet loco, fiat sicut
 Topheth, pro quo LXX *ruinam* transtulerunt. Do-
 mus quoque Jerusalem regumque palatia in ruinas
 similes convertantur. Causaque redditur, eo quod
 immundæ fuerint, et idololatriæ pollutæ scelere, pro
 eo quod in domatibus et tectis earum soli, et lunæ,
 et stellis cæli immolaverint, et thura incenderint :
 nec hoc fuerint errore contenti, sed immolaverint
 dæmonibus et libaverint diis alienis.

« Venit autem Jeremias de Topheth, quo miserat
 « eum Dominus ad prophetandum, et stetit in atrio
 « domus Domini, et dixit ad omnem populum : Hæc di-
 « cit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego in-
 « ducam super civitatem hanc, et super omnes urbes
 « ejus universa mala quæ locutus sum adversum
 « eam, quoniam induraverunt cervicem suam, ut
 « non audirent sermones meos. » Postquam in Tho-
 pheth præsentibus populi senioribus, quos duxerat se-
 cum Jeremias, confregit lagunculam, sive dolium, et
 prophetavit verbis Domini ad conterendum popu-
 lum, et civitatem Jerusalem : revertitur et stat in
 atrio domus Domini, et universæ loquitur multitu-
 dini, quæ ad locum Topheth ire noluerat : quod
 inducturus sit Dominus super civitatem Jerusalem,
 et super omnes urbes ejus universa mala quæ locutus
 sit adversum eam. Et ne putemus crudelem esse
 sententiam, reddit causas cur inducturus sit mala :
 « Quoniam, inquit, induraverunt cervicem suam, ut
 non audirent sermones meos, » ne post multas quidem
 impietates volentes agere poenitentiam.

CAPUT XX.

D *Jeremias percutitur et ponitur in custodiam, qui plangit
 super populo suo, et maledicit diei natiuitatis.*

« Et audivit Phassur filius Emmer sacerdos, qui
 « constitutus erat princeps in domo Domini, Jere-
 « miam prophetantem sermones istos. Et percussit
 « Phassur Jeremiam prophetam, et misit eum in
 « nervum, quod erat in porta Benjamin superiori in
 « domo Domini. » Pro Phassur Septuaginta transtulerunt
 Phascor, qui interpretatur *oris nigredo* : et
 pro nervo, quem nos diximus, Septuaginta et Theodo-
 dolio vertere *cataracten* : Symmachus, *βασιανιστήριον*,
 sive *στρεβλωτάριον*, quod utrunque tormenta signifi-
 cat, nos autem *nervum* diximus more vulgari : quo
 tormenti genus etiam in Actibus apostolorum legi-
 mus (Act. xvi), quando apostoli Paulus et Silas in

custodiam carceris dati sunt. Iste autem erat pontifex templi, et data sibi sacerdotii dignitate in peruersum abutitur : non ut doceat, et sermone corripiat, sed ut cruciatibus terreat. Unde et Salvator, et apostolus Paulus jussione pontificis verberantur (*Joan. xix; Act. xvi*). Nec mirum, si hodie servi Dei caedantur a Phasor et mittantur in carcerem ac horribili custodia reseruentur. Datur enim hæc potestas a Deo, ut prophetarum ostendatur fides : nec tamen major est ille, qui caedit, sed fortior iste qui caeditur. Et patienter propheta suscipit iudicium Dei, nec reclamat ad verbera, sed considerat impetrantem. Emmer verbum sonat, de quo sæpe nigredo generatur : non parentis vitio, sed scelere degenerantis. Tormentum autem, quo cruciatur propheta, videtur in parte dexteræ, quod interpretatur Benjamin : et in porta sublimi, quæ non veritatem indicat, sed injustam pontificis potestatem.

« Cumque illuxisset in crasinum, eduxit Phassur Jeremiam de nervo, et dixit ad eum Jeremias : Non Phassur vocavit Dominus nomen tuum, sed pavorem undique. » Et hic tam nomen pontificis, quam tormenti genus similiter supra omnes interpretati sunt. Mutatur autem nomen pontificis, ut ex nomine futurorum supplicium demonstraretur. Nequaquam, inquit, habebis oris nigredinem, et iniquæ imperium potestatis, sed captivus duceris Babylonem. Hoc enim significat *pavor undique* sive *per circuitum*, ut tremens et propriæ salutis incertus huc illucque circumspicias, et venientes contra te adversarios reformides. Pro *pavore* quod in Hebraico scriptum est, כבוד LXX et Theodotio, *μίστρον*, id est, *migrantem*, Aquilæ secunda editio, *peregrinum*, prima, *circumspicientem*, Symmachus *ablatum*, sive *congregatum*, et *coactum*, interpretati sunt.

« Quia hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo te in

A « pavorem, te et omnes amicos tuos, et corruent
 « gladio inimicorum suorum : et oculi tui videbunt.
 « Et omnem Judam dabo in manum regis Babylonis,
 « et traducet eos in Babylonem, et percutiet eos
 « gladio : Et dabo universam substantiam (sive for-
 « titudinem) civitatis hujus, et omnem laborem ejus,
 « omneque pretium (sive gloriam), et cunctos the-
 « sauros regum Juda, dabo in manum inimicorum
 « eorum, et diripient eos, et toient et ducunt in
 « Babylonem. Tu autem, Phassur, et omnes habitatores
 « domus tuæ, ibitis in captivitatem, et in Ba-
 « bylonem venies, et ibi morieris, ibique sepelieris,
 « tu et omnes amici tui in quibus prophetasti men-
 « dacium. » Juxta superiorem interpretationem, quæ
 Phassur nomen fuerat immutatum, ut appellaretur
 B כבד, omnes similiter transtulerunt, ut significarent
 vel *pavorem*, vel *peregrinationem*, vel *sublationem*,
 et *translationem*, et *commigrationem* : commi-
 naturque eum cum amicis suis jam jamque capiendum,
 tradendumque hostium manibus, et cunctum
 populum tribus Judæ, Babylonii regis manibus ob-
 tinendum : aliosque interficiendos gladio, alios du-
 cendos in captivitatem, et universas divitias tam
 urbis, quam thesaurorum regionum ab inimicis esse
 capiendas : ipsumque Phassur cum omni cognatione
 sua et familia ducendum in captivitatem, et in Ba-
 bylone esse moriturum, eo quod populum suo men-
 dacio deceperit : nequaquam illi vera et tristitia : sed
 per mendacium prospera pollicendo. Simulque ani-
 ma advertendum prophete patientiam, atque prudentiam,
 quod missus in carcerem tacet, et silentio vincit injuriam,
 nec tamen dissimulat, quod scilicet esse venturum,
 ut saltem sit pseudopropheta pontifex peccare desistat,
 et Dei clementiam deprecetur. De quo in sequenti libro plenius disseremus.

LIBER NONUS.

Legimus in Evangelio Dominum de Paracliti adventu discipulis ita prædixisse : « Dum venerit ille arguet mundum de peccato, et de justitia, et de judicio (*Joan. xvi*). » In quo quid aliud innuitur, nisi quod ipsi qui ejusdem Spiritus dono illustrandi et confortandi erant, amatores mundi et contemptores Dei arguendo correpturi fuerant : quatenus intelligerent, quanto scelere captivi, et quanta pœna digni erant qui perfidiam sanæ fidei, injustitiam justitiæ, et iniquitatem judicio præferabant ? Sed, quia sancti prophetæ idem officium pro modo sibi dato tempore suo gerebant, arguentes impios pro infidelitate, peccatores pro pravis operibus : quid aliud insinuat, nisi quod ipse atque idem Spiritus, prophetas Dei ante incarnationem Domini, suo munere illustraverat, ut digne suum ministerium agere possent, qui apostolos post incarnationem ejus repleverat, ut totius mundi arguerent errores : et

diaboli nequitiam coram oculis hominum detegerent ac publicarent ? Ecce Jeremias propheta reges et sacerdotes pro impietatibus suis arguit, et omnem simul populum pro sceleribus suis corripuit : et licet pœnis ac doloribus ab his propter hoc afficeretur, tamen non cessavit a prædicandi officio, vim Spiritus sancti se intus agentis contestans, et spe consolationis divinæ semetipsum confortans, ait : Factus est in corde meo quasi ignis æstuans, claususque in ossibus meis : defeci ferre non sustinens. Audi contumelias multorum, et terrores in circuitu, sed Dominus mecum est quasi bellator fortis : idcirco, qui me persequantur cadent, et infirmi erunt. Proinde nunc juxta novi libri principium qualiter hæc agerentur, sequens sermo patefaciet.

« Seduxisti me, Domine, et seductus sum (sive decepisti me, Domine, et deceptus sum). Fortior modo fuisti, et invaluisti (sive obtinuisti, et potuisti).

« Factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me, quia jam olim loquor, vociferans iniquitatem, et vastitatem clamito (sive quia amaro verbo meo ridebo prævaricationem, et miseriam invocabo). » (*Hieron.*) Dicit se propheta a Domino esse deceptum, quia in principio audiens, « Prophetam gentibus dedi te (*supra* 1); » et iterum: « Ecce constitui te hodie super gentes et super regna, ut evellas et destruas, et disperdas et dissipas, et ædifices et plantes (*Ibid.*), » arbitratus sit nihil se contra populum Judæorum, sed contra diversas in circuitu nationes esse dicturum, unde et prophetiam libenter assumpsit: et evenisse contraria, ut captivitatem Hierusalem prædicans, persecutiones et angustias sustineret. Quodque intulit « Factus sum in derisum tota die, omnes subsannant me », eo quod æstimet illum universa mentitum, et cuncta, quæ prædixerit esse ventura, mendacia fuerint: et propheta enim putaverat statim futurum quod Dominus minabatur: et populus æstimabat nequaquam ultra venturum, quod statim non venerat. Atque vociferor vastitatem Babyloniz, et iniquitatem hostium, per quam opprimendus sit populus meus. Sin autem sequimur Septuaginta, in eo quod dixere: « quia amaro verbo meo ridebo prævaricationem, et miseriam invocabo, » hic sensus est: Scio præsentem tristitiam futuro gaudio commutandam, juxta illud quod scriptum est: « Beati fletus, quoniam ipsi ridebunt (*Luc. vi.*) » Et idcirco miseriam et iniquitatem, afflictionemque libenter sustinet, ita ut cupiam et invocem eas: et brevitate injuriæ felicitatis æternitate compensem.

« Quia factus est mihi sermo Domini in opprobrium, et in derisum tota die, et dixi: Non recordabor ejus (sive non nominabo Dominum), nec loquar ultra in nomine illius. Et factus est in corde meo, quasi ignis exæstians, claususque in ossibus meis: et defeci (sive dissolutus) sum, ferre non sustinens: audivi enim contumelias (sive vituperationem) multorum, et terrorem in circuitu, (sive congregatorum undique): Persequimini, et persequamur eum. » Clamante me atque dicente, quod jam Babylonius veniret exercitus, et omnia hostilis gladius prædaretur, versus est mihi sermo Domini in opprobrium, atque in derisum, dum tarditatem prophetiæ putant esse mendacium. Quamobrem in mea mente decrevi, ut ultra ad populum Dei verbis non loquerer, nec nomen illius nominarem: quod cum pudore superatus, verecunde quidem, sed stulte constituissem, Factus est, inquit, in corde meo, quasi ignis exæstians, claususque in ossibus meis, sive undique dissolutus sum, ita ut ferre non possim. Conceptus enim animo sermo divinus, nec ore prolatus ardet in pectore. Unde et Paulus loquitur (*I Cor. ix.*): « Si evangelizavero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi est, si non evangelizavero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo: si autem invitus, dispensatio mihi tradita est. » Et in Athenis videns

A idololatriæ deditam civitatem, incitabatur spiritu, et tota mente fervebat (*Act. xvii.*). Et postmodum in eodem volumine legimus (*Act. xviii.*): « Cum venisset autem de Macedonia Silas et Timotheus, instabat verbo Paulus, testificans Judæis esse Christum Jesum. » Sed et plerique doctorum usque hodie in Ecclesia similia sustinent, audientes vituperationem multorum congregatorum adversum se in circuitu, atque dicentium: « Persequimini, et persequamur eos.

« Omnes viri, qui erant pacifici mei, et custodientes latus meum, Si quomodo decipiatur, et prævaleamus adversum eum, et consequamur ultionem ex eo. Dominus autem mecum est, quasi si bellator fortis. » Cum adversarii surrexerint, et amici quondam atque pacifici fuerint ad bella conversi, voluerintque nobis insidias tendere, non magno opere curemus, sed optemus hoc dicere, quod et propheta loquitur: « Dominus autem mecum est quasi bellator fortis. »

« Idcirco qui persequuntur me cadent, et infirmi erunt (sive ideo persecuti sunt, et intelligere non poterunt). Confundentur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium (sive ignominiam) sempiternum, quod nunquam delebitur. Quia persecuti sunt, ideo propheticum non potuerunt intelligere sermonem, et ignorantiam confusio vehementer consecuta est: nec intellexerunt ignominiam sempiternam, quæ obtinebit eos, et nulla oblivione delebitur. Dicant igitur quod volunt viri quondam pacifici, et qui custodiebant latus meum, et decipere cupiebant: dummodo justum virum atque doctorem Ecclesiæ post persecutionem tanta vindicta, tantaque præmia consequantur.

« Et tu, Domine exercituum, probator justus (sive qui probas justa), qui vides reves et cor, videam, quæso, ultionem tuam ex eis: tibi enim revelavi causam meam. » Solus est Dominus qui noverit probare justitiam, quomodo solus est qui cordis interna conspiciat. Unde et Jesus sciens cogitationes hominum (*Luc. vi.*), non ex profectu, ut quidam putant, sed natura Deus est. Tale quid et in Psalmis sonat: « Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (*Psal. cxlii.*) » Si vivens virtutibus non justificatur, quanto magis qui peccatis mortuus est? Curque se sciat justus habere propugnatorem Deum, tamen impatientia fragilitatis humanæ, quod novit esse venturum, jam nunc videre desiderat, cui et revelabit causam suam, qui dicit in alio loco: « Mihi vindictam, et ego retribuam, dicit Dominus (*Dent. xxxii.*) » Felix autem conscientia, ejus causa Domino revelatur (*Hebr. x.*), dicente Apostolo: « Omne quod manifestatur lux est (*Ephes. v.*) »

« Cantate Domino, laudate Dominum, quia liberavit animam pauperum de manu pessimorum. » Qui pauper est spiritu, nec habet divitias, quæ receperunt in isto sæculo consolationem suam, et de quibus Paulus loquitur: « tantum ut pauperum memores essemus (*I Cor. xiii.*): » cum fuerit vindictam »

Domino consecutus, Dominum laudat in spiritu, et se de manu pessimorum erutum gloriatur. Hoc autem totum fit non nostro merito, sed ejus gratia, qui pauperem liberavit, nec habet divitias superbiae corruentis, sed humilitatem pauperis liberati.

« Maledicta dies, in qua natus sum : dies in qua peperit me mater mea, non sit benedicta. Maledictus vir (sive homo), qui annuntiavit patri meo, dicens : Natus est tibi filius masculus, et quasi gaudio latificavit eum. Sit homo ille, ut sunt civitates quas subvertit Dominus, et non poenituit eum. Audiat clamorem mane, et ululatum in tempore meridiano : quia non me interfecit a vulva, ut fieret mihi mater mea sepulcrum, et vulva ejus conceptus æternus. Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei? » Qui putant animas fuisse in cœlestibus, et de meliore in pejorem statum præcipitatas, his et hujuscemodi utuntur testimoniis : quod scilicet melius fuerit in cœlestibus, quam in terrenis commorari, et corpus humilitatis assumere : nova quadam imo jam vetera hæreseos suæ argumenta quærentes : nos vero legentes illud beati Job : « Maledicta dies in qua natus sum, et nox illa in qua dixerunt, Ecce masculus : » et, « Maledictus homo, qui annuntiavit patri meo, dicens : Natus est tibi puer (Job. iii), » huic testimonio coaptamus, quod scilicet melius sit non esse quam vivere in suppliciis, juxta illud quod scriptum est : « Mors viro requies, cui clausit Deus viam suam (Eccli. xxii). » Et iterum : « Quare data est misero lux, et vita his qui in amaritudine animæ sunt? (Job. iii.) » Et in Evangelio simpliciter dictum legimus : « Melius ei fuerat si natus non esset (Math. xxvi), » non quod sit qui natus non fuerit, sed quod melius sit non esse quam male esse. Aliud est enim omnino non esse aliud cum sit, absque ulla intermissione cruciari. Quomodo mortem quietam vitæ miseræ præferimus? Unde et Amos diem appellat tenebrarum, et diem afflictionis (Amos. v), et Jacob, eo quod vixerit in labore et angustia, dies vitæ parvos et pessimos vocat (Gen. xlvii). Et Paulus apóstolus dicit ut « eriperet nos de præsentis seculo nequam (Galat. i). » Et iterum : « Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt (Ephes. v). » Hebræi quintum mensem, quo capta Hierusalem, templumque subversum est, nativitatis Jeremiæ supputant inextricabilibus quibusdam, et incredibilibus argumentis. Quod si probare potuerint, quomodo testimonium Job valeant interpretari, nescio : nisi forte et illum diem quadam præfiguratione et vaticinio futurorum subversionis templi auctum. Quodque imprecatur, similitudinem subversarum civitatum, de Sodoma et Gomorra dici arbitror : et omne tempus in luctu, ut mane sit clamor et ululatus meridie. Quod autem infert : « qui me non interfecit in vulva, » Deum significari putant : « ut esset mihi, inquit, conceptus æternus, » quæ omnia dicuntur hyperbolice. Denique exponit causas, cur mortem præferat vitæ,

et omnino non esse quam male esse : subjungens : « Quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem, et consumerentur in confusione dies mei? »

CAPUT XXI.

De captione Sedechiæ et incendio Hierusalem.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, quando misit ad eum rex Sedechias, Phassur filium Melchiæ, et Sophoniam filium Maasia sacerdotem, dicens : Interroga pro nobis Dominum, quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur adversum nos, si forte faciat Dominus nobiscum secundum omnia mirabilia sua, et recedat a nobis. » Supra pontifex Phassur, sive Phascor, qui percussit Jeremiam, patrem habuit Emmer. Hic autem Phassur, filius est Melchiæ. Hoc idcirco ne quis eundem putet. Mittit autem Sedechias rex ad prophetam, volens vel populum scire, vel principes, ut occulto, per legationem recognoscat, quam Dominus super urbe Hierusalem, et populo Judæorum habeat sententiam. Quodque infert : quia Nabuchodonosor rex Babylonis præliatur adversum nos : ostendit jam obsessam Hierusalem, hoc a propheta sciscitari Sedechiam. Sed etiam et notandum, quod in prophetis maximeque in Ezechiele et Jeremia nequaquam regum et temporum ordo servetur : sed præpostere, quod juxta historiam postea factum sit prius referri, et quod prius gestum sit, postea. Aliud est enim historiam, aliud prophetiam scribere, ut in præsentis loco. Sedechias, qui cum urbe Hierusalem captus est, mittens scribitur ad Jeremiam, et eo tempore quo obsidebatur Hierusalem, et postea narratur historia Joachim fratris ejus, qui ante eum regnavit, et Joachim, id est Jechoniæ, qui fuit filius Joachim, super quibus dicetur in consequentibus.

« Et dixit Jeremias ad eos : Sic dicetis Sedechiæ : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ecce ego vertam vasa belli (sive arma bellica), quæ sunt in manibus vestris, et quibus pugnatis adversum regem Babylonis, et Chaldaeos, qui obsident vos in circuito murorum, et congregabo ea (sive eos) in medio civitatis hujus, et debellabo vos in manu extenta, et brachio forti (sive excelso), et in furore, et in indignatione, et in ira grandi. Et percutiam habitatores civitatis hujus : homines et jumenta pestilentia magna morientur. » Frustra, inquit, repugnare vultis Chaldæis obsidentibus, et arma bellica præparatis, quorum in media tantum urbe usum habebitis, ut armati videamini : ceterum illis obsidentibus, ego vos debellabo in manu extenta, et brachio forti, meoque furore et indignatione percutiam, ut et vos et omne quod spirat, fame et pestilentia in media urbe moriatur. Quod quidem et factum legimus. Absque enim ulla corona strepituque pugnantium urbs tanta obsidione capta est, ut quos vincere non haberent, sed quos tantum caperent : « Meliores, ait, fuerunt gladio vulnerati, quam occisi fam . . . »

« Et post hæc dicit Dominus : Dabo Sedechiam A regem Juda, et servos ejus, et populum ejus, et qui derelicti sunt in civitate hac a peste, et gladio, et fame, in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu inimicorum eorum, et in manu quærentium animam eorum, et percutiet eos in ore gladii, et non flectetur, neque parces, nec miserebitur. » Hoc quod nos transtulimus : « In manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manu inimicorum eorum, » in Septuaginta non habetur. Et pro eo quod diximus : « Non flectetur, neque parces, nec miserebitur, » Septuaginta transtulerunt : « Non parcam, nec miserebor. » Meliusque est juxta Hebraicum, ut crudelis sententia et inflexibilis, magis regis Babylonii quam Domini esse videatur. Primum autem de B universa urbe prophetatum est : nunc proprie Sedechiæ prædicitur, et populo ejus, qui residui fuerint post pestem, gladium et famem, quod a Nabuchodonosor Babylonio rege capiendus sit, interficiendusque cum amicis suis gladio : nec ullam ejus speret misericordiam, cujus fœdus et necessitudinem perjurio deseruit.

« Et ad populum hunc dices : Hæc dicit Dominus : Ecce ego do coram vobis viam vitæ et viam mortis. Qui habitaverit in urbe hac morietur gladio et fame et peste, qui autem egressus fuerit, et transfugerit ad Chaldaeos, qui obsident vos, vivet : et erit ei anima sua quasi spoliū. Posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, et non in bonum, ait Dominus : in manu regis Babylonis dabitur, et exuret eum igni. His qui a rege sunt missi, et ad prophetam venerant deprecandum, ut interrogaret pro eis Dominum, superiora responderat, et quæ referrent regi Sedechiæ ; nunc hortatur ut respondeant populo : datque consilium ut transfugiant ad Chaldaeos contra regiam voluntatem, quod periculosum fuisse prophetæ nullus ignorat. Unde et mortem sibi imprecatur, et dicit : « Maledicta dies in qua natus sum ! et quare de vulva egressus sum, ut viderem laborem et dolorem ? » non quod leve sit, necdum captis dare consilium, se ultro tradere captivitati, quasi si passuris naufragium imperetur, ut ante naufragium et dissipatam navem, remos tabulasque corripiant, et se undis tradent : sed quod tolerabilius sit, utcunque captos vivere quam gladio, fame et peste, consumi. Sunt qui hunc locum secundum tropologiam sic edisserunt : melius esse sæcularibus se tradere disciplinis, et maxime philosophiæ, quam in illa permanere ecclesia, in qua fames sit sermonis Dei, et cunctus populus hæreticorum gladio, doctrinæque penuria, et hæretica peste moriatur.

« Et domui regis Juda : audite verbum Domini, dominus David. Hæc dicit Dominus : Judicate mane judicium, et eruite vi oppressum de manu calumniatoris, ne forte egrediatur (sive ut non egrediatur) quasi ignis indignatio mea, et succendatur, et non sit qui extinguat propter malitiam studiorum vestrorum. » Quodque sequitur : « propter malitiam studiorum ve-

PATROL. CXI.

strorum, » in LXX non habetur. Quia supra dixerat : « et ad populum hunc dices : hæc dicit Dominus, » consequenter nunc infert, « et domui regis Juda, » ut subaudiatur, « dices : Hæc dicit Dominus : » ἀπό κοινού enim et superiora et inferiora junguntur, ut sit sensus, « et ad populum hunc dices : Hæc dicit Dominus. » Proprie autem sermo sit ad domum regiam, ob cujus maxime culpam civitas obsidetur, ut emendet errorem prænitidine et clementiam Domini consequatur. Judicate, inquit, mane judicium, non in tenebris iniquitatis, sed in luce justitiæ. « Et eruite vi oppressum de manu calumniatoris, » ut non accipiatis personam in judicio, sed divitibus pauperes opprimentibus, magis apud vos Dei imperium valeat, quam potentia persequentis. Et si, inquit, hoc feceritis, nequaquam succendetur in vobis ignis furoris mei, nec inveniet materiam quam consumat. Incredibilisque in hoc loco Dei clementia demonstratur, ut de quibus supra dixerat, « posui enim faciem meam super civitatem hanc in malum, et non in bonum. In manu regis Babylonis tradetur, et exuret eam igni, » jam Domini ingruente sententia eos provocet ad salutem. Non quod ignoret urbem Hierusalem esse capiendam, sed quod liberum homini servetur arbitrium, ut non ignorantia futuri, sed voluntate propria perire videantur. Quomodo et Salvator sciebat Apostolum negaturum, et se esse crucifigendum. Quippe qui hoc apostolis sæpe prædixerat, et nihilominus commonebat, volens eos corrigere ad poenitentiam, ut quidquid postea sustinuerunt suo vitio eis acciderit, non duritia comminantis.

« Ecce ego ad te habitatricem vallis solidæ atque campestris, ait Dominus, qui dicitis : Quis percutiet (sive terrebit) nos, et quis ingreditur domos nostras ? Et visitabo super vos. » Quodque sequitur, « juxta fructum studiorum vestrorum dicit Dominus, » in Septuaginta non habetur : « Et succendam ignem in saltu ejus, et devorabit omnia in circuitu ejus. » Pro habitatrice vallis solidæ atque campestris Septuaginta transtulerunt : « Ecce ego ad te, qui habitas in valle Soa (צור) campestri, » pro quo Symmachus *petram*, Theodotio, *obsessam*, interpretati sunt ; Aquilæ prima editio, *solidam*, secunda *Tyrum*. Sor enim sive Sur lingua Hebræa et *Tyrum*, et *sili-cem*, et *cohortatam* [*coarctatam*] sonat. Loquitur autem D contra Hierusalem, quæ obsidione vallata est, sive in similitudinem Tyri, quasi mari grandi, ita Babylonio exercitu cingitur, et evadere non potest. Aut certe, quæ se instar petræ durissimæ inexpugnabilem putat atque robustam, pro soliditate murorum et magnitudine, et dicit : « Quis terrere nos poterit, et quis ingreditur domos nostras ? » cum e contrario loquatur Deus : « Ego visitabo vos, » meum evadere oculum non poteritis. Visitabo autem vos in perniciam, et reddam vobis fructum malitiæ vestræ ; et ego succendam ignem in saltu vestro, non Babylonius, ut putatis, non rex Chaldaeorum, sed mea hæc omnia ira perficiet. Saltum autem vocat Hierusalem et omnem circa regionem, quæ frugifera arbores bono-

rum operum non habet, quod sit incendio præparatus. Pulchreque vallem appellat campestem, quod pervia sit hostibus, et non montem excelsum, qui difficulter ascendi potest, juxta quod in Isaia dicitur, « Visio vallis Sion (Isa. xxi). » Quidquid ad domum regiam, et urbem metropolitani prophetatur, referamus ad ecclesiasticum ordinem et principes Ecclesiarum, eos duntaxat qui se superbiam et divitiis lasciviamque tradiderint, nec statim, quia domus regia est ab interitu liberabitur. Quomodo et qui de stirpe fuere David, pauci admodum sunt inventi, qui placuerint Domino, ut ipse David, Ezechias et Josias, magaque pars principum et stirpis regiam, in universum populum iram Domini provocavit.

CAPUT XXII.

*Mittitur propheta ad regem prædicare justitiam :
Joachim rex Juda inexcultus projicitur extra Hierusalem.*

« Hæc dicit Dominus : Descende in domum regis Juda, et loqueris ibi verbum hoc, et dices : Audi verbum Domini, rex Juda, qui sedes super solium David, tu et servi tui, et populus tuus, qui ingredimini per portas has. Hæc dicit Dominus : Facite judicium et justitiam, et liberate vi oppressum de manu calumniatoris, et advenam, et pupillum, et viduam nolite contristare, neque opprimatis inique sive impie, et sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto. Si enim facientes feceritis verbum istud, ingredientur per portas domus hujus reges sedentes de genere David super thronum ejus, et ascendentes currus et equos, ipsi et servi et populus eorum. Quod si non audieritis verba hæc per momentum juravi dicit Dominus, quia in solitudinem erit domus hæc. » (Hieron.) Hæc visio, imo hic sermo Domini, vel ante fit ad Prophetam quam Sedechias ad eum nuntios mitteret, vel certe postquam nuntiis præcepit, quid regi referre debeant, præcipitur Jeremiam, ut nequaquam per nuntios loquatur ad regem, sed ipse vadat ad palatium, et ibi loquatur ei. Simulque admiravertamus divinam sapientiam, quod per nuntios jubet tristitia nuntiari, mistis et prosperis, si agere voluerit rex penitentiam. Hic vero quia ipsi imperator ut pergat, non tristitia nuntiat, et captivitatem jamjamque venturam, sed monet quid facere debeat, ut vitet impendentem sententiam Domini. Regum autem proprium est facere judicium atque justitiam, et liberare de manu calumniatorum vi oppressos, et peregrino pupilloque et viduæ, qui facilius opprimuntur a potentibus præbere auxilium. Et ut curam eis præceptorum Dei majorem injiceret, intulit : « Nolite contristari, ut non solum eripiat, sed ne patiamini quidem per vestram cohibentiam [coarctantiam] ab aliis contristari. » Homicidas enim et sacrilegos et venenarios punire non est effusio sanguinis, sed legum ministerium. Si, inquit, hæc feceritis, o reges Juda, tenebitis pristinam potestatem, et cum

A ambitione ingrediemini portas Hierusalem. Sin autem facere nolueritis, o domus regia, non tam Domini erit crudelitatis, quam tuæ voluntatis, ut omnis civitas redigatur in solitudinem. Quidquid regiam domui dictum est, intelligant episcopi, sociique eorum presbyteri atque diaconi, et omnis ordo ecclesiasticus. Quod si fecerint quæ præcepta sunt, et inter cætera innocentem sanguinem non fuderint, scandalizantes minimos quosque et percutientes conscientias singulorum, obtineant traditam sibi a Domino dignitatem. Sin autem facere noluerint atque contempserint, ipsi redigant Ecclesiam Dei in solitudinem. Ingridiuntur autem de genere David per portas Hierusalem, et sedent super thronum ejus, qui interpretatur fortis manu, et ascendunt currus et equos, quando refrenant et suas et populi perturbationes, et composito in Ecclesia ingrediuntur gradu, et multarum virtutum choro, sibi que ex omni parte concinnentium. Et ut hoc verum esse credamus, jurat per se, quia juxta Apostolum, majorem alium per quem jurare possit non habet (Hebr. vi).

« Quia hæc dicit Dominus super domum (sive ad domum) regis Juda, Galaad, tu mihi caput (sive principium) Libani, si non posuero te in solitudinem, urbes inhabitabiles. Et sanctificabo super te interficientem virum, et arma ejus; et succident electas cedros tuas, et præcipitabunt (sive mittent) in ignem. Et pertrausibunt gentes multa per civitatem hanc, et dicit unusquisque proximo suo : « Quare fecit Dominus sic civitati huic magna? Et respondebunt : Eo quod dereliquerint pactum Domini Dei sui et adoraverint deos alienos et servierint eis. » Galaad, quam possedit dimidia tribus Manasse, trans Jordanem, Scriptura commemorat (Gen. xxxi), in quo monte Laban fugientem consecutus est Jacob : et mons juxta Genesim nomen accepit Σωρός, id est, tumulus testimonii, eo quod ibi Jacob Labanque juraverint in acervum lapidibus congregatis. Est autem caput, sive principium, Libani montis excelsi, qui universus cedris consitus est, juxta illud David canentis : « Et commovebit Dominus cedros Libani (Psal. xxviii). » Et alibi : « Vidi impium exaltatum, et elevatum sicut cedros Libani (Psal. xxxvi). » Et in Zacharia legimus, « Aperi, Libane, portas tuas, et comedet ignis cedros tuas (Zach. xi). » Igitur presenti loco, quia ad domum regiam loquebatur, per metaphoram loquitur ad templum, sive ad domum stirpis Juda, quod ipsa sit in excelso, sive quod de templo atque sacrario omnium peccatorum remedia poscebantur. Unde et hic idem propheta commemorat : « Nunquid resina non est in Galaad, aut medicus non est ibi? Quare non ascendit curatio filiarum populi mei? » (Sup. viii.) Communitur igitur regiam domui, et urbi Hierusalem et templo, quod vocat caput Libani : quod redigendum sit in solitudinem cum universis urbibus suis, non potentia regis Babyloii, sed Domini jussione, qui dicit : « Sanctificabo super te interficientem. » Sanctus autem vocatur Nabuchodonosor, et omnis

ejus exercitus, quia exsequitur sententiam Dei. « Et succident, inquit, electas cedros tuas, » potentes quoque et principes civitatis, « et mittent in ignem, » ut omnia devorans flamma consumat. Cumque deleta fuerint universa transibunt gentes multæ per civitatem et templum, quod eis prius ingredi non licebat, et unusquisque loquitur proximo suo, quare fecerit Dominus civitati inclytæ et magnæ tam subitam, et tam grandem eversionem. « Respondebuntque, » inquit, qui interrogati fuerint, et exponunt causas ruinarum dicentes: « quia dereliquerunt pactum Domini Dei sui, » et pro Deo idola venerati sunt. Audiat hoc et nostræ urbis domus regia, et principes ejus, et cedri, quæ elevant usque ad nubes verticem suam; et per superbiam loquantur, « quis non videbit? » quod cito flamma Domini consumantur, si noluerint illius præceptis acquiescere. Alia autem est sacrificatio intersectoris et armorum ejus: alia sacerdotum, et eorum qui ministrant Domino.

« Nolite flere mortuum, neque lugeatis super eum. Fleu plangite eum qui egreditur, quia non revertetur ultra, nec videbit terram nativitatæ suæ. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Josiæ regem Juda, qui regnavit pro Josia patre suo, qui egressus est de loco isto: non revertetur hic amplius, sed in loco ad quem transiit eum, ibi morietur, et terram istam non videbit amplius. » Josias rex justus tres filios habuit, Joachaz, et Joachim, et Sedechiam. Quorum primum rex Ægypti Pharo Nechao captivum duxit in Ægyptum, ibique mortuus est, et constituit pro eo regem fratrem ejus Joachim (*IV Reg. xxiii, xxiv, xxv*). Quo mortuo regnavit filius ejus Jechonias, qui a Nabuchodonosor rege Babylonio, cum matre et principibus ejus ductus est in captivitatem, pro quo patruus ejus regnavit Sedechias qui, capta Hierusalem, ductus est in Babylonem. Quæritur itaque quis sit iste qui fieri non debeat ducendusque sit in captivitatem, et ultra non reversurus, cum tres capti sint, atque transducti. Hebræi putant hoc omnibus convenire, id est, et Joachaz, et Jechonias, et Sedechias, appellarique omnes filios Josiæ Sellem, sive Sellum, quod interpretatur consummatio, vel completio, eo quod regnum Juda in ipsis finitum sit. Mihi autem proprie hoc dici videtur de Sedechia, de quo et presentis et præteriti capituli prophetia est, in quo vere regnum Juda finitum est, sub quo et urbs capta est, ductusque in Babylonem, ibi mortuus scribitur. Iste est Sellum, id est, consummatio atque completio, filius Josiæ, rex Juda, qui regnavit pro Josia patre suo. Jechonias autem non fuit filius, sed nepos Josiæ, filius Joachim, ut a principio visionis, quando misit ad Jeremiam rex Sedechias Phassarum filium Melchias, et Sophoniam filium Maasias sacerdotem, usque ad istud capitulum, omnia ad regem et de rege Sedechia dici intelligamus.

« Væ qui ædificat domum suam in injustitia, et cœnacula sua non in iudicio. Amicum suum opprimit frustra, et mercedem ejus non reddet ei qui

« dicit ædificabo mihi domum latam, et cœnacula spatiosa, qui aperit sibi fenestras, et facit laquearia cedrina pingitque sinopide. Nunquid regnabis, quoniam confers te cedro? Pater tuus nonne comedit et bibit, et fecit iudicium et justitiam, tunc cum bene erat ei? Judicavit causam pauperis et egeni in bonum suum. Nunquid non ideo quia cognovit me dicit Dominus? Tui vero oculi et cor ad avaritiam, et ad sanguinem innocentem fundendum, et ad calumniam et ad cursum mali operis. » LXX: « O qui ædificas domum tuam non cum justitia, et cœnacula tuæ non in iudicio! Apud eum proximus operator gratis, et mercedem ei non reddit. Ædificasti tibi domum parvulam cœnacula perflatilia distincta fenestris, et contiguata cedro, et lita sinopide. Nunquid regnabis, quia tu contendis contra Achaz patrem tuum? Non comedent et non bibent. Melius erit tibi facere iudicium et justitiam bonam. Nunc cognoverunt, non judicaverunt iudicium humilis, neque iudicium pauperis. Nonne hoc est te ignorare me, dicit Dominus? » Ecce non sunt oculi tui recti, nec cor tuum bonum. sed ad avaritiam tuam, et ut sanguinem innocentem effundas, et ad iniquitatem et homicidium, ut facias ea. » Utramque editionem ex integro posui, ut et Hebraica veritas, et difficultas vulgatæ editionis facilius cognoscatur. Est autem sermo contra Joachim filium Josiæ regis Judæ, de quo supra diximus; quem constituit Nechao Pharo rex Ægypti pro Joachaz fratre suo, quem vinetum duxit in Ægyptum. Legimus autem, ut tam Regum, quam Paralipomenon narrat historia (*IV Reg. xxiii et xxiv; II Par. xxvi*), undecim annis regnasse in Hierusalem Joachim filium Josiæ, et regnasse crudeliter, et exstitisse impium et postea mortuum; nec tamen ejus sepultura narratur, hanc habente scriptura sancta consuetudinem, ut omnes reges et mortuos referat et sepultos. Hunc autem proprie narrat mortuum, et non sepultum, de quo dicemus in consequentibus. Plangit itaque supra dictum regem, quod confidat in injustitia sua, et putet esse perpetuam regiam dignitatem, faciatque sibi cœnacula, et amicos opprimat, operantibusque non reddat mercedem suam, et æternam palatii sui ædificationem arbitretur. Nunquid, ait sermo divinus, regnare poteris in perpetuum, quoniam conferre te cupis cedro excelsæ, patri tuo Josiæ, videlicet, justo regi? « Pater, inquit, tuus, et comedit et bibit, » et fructus est opibus regis, nec tamen in eo offendit Deum, quod habeat divitias; sed in eo placuit, quod fecit iudicium atque justitiam, et idcirco tam in præsentis sæculo quam in futuro bene ei fuit et erit. « Judicavit, inquit, causam pauperis et egeni, » et in eorum refrigerium, quos audivit, et proprie « in bonum suum. » Hæc autem omnia evenerunt ei prospera, « quia me cognovit, dicit Dominus. » Tui vero, o Joachim, oculi declinant ad avaritiam, et ut innocentem sanguinem fundas, ad calumniam, et ad cursum mali operis. Juxta Septuaginta vero quem sensum habeant intel-

Ligere non possum, Cum enim cætera sibi aliqua ex parte consentiant, illud quod inferitur: « Nunquid regnabis, quoniam tu contendas in Achaz patre tuo? » pro quo in Hebraico scriptum est אַחַז, et hic sermo cedrum significet, manifestum est quod nullum sensum habeat. Illud quoque quod sequitur, « non comedent, et non bibent, » et cætera, quæ ita inter se dissipata sunt, atque confusa, ut absque veritate Hebraicæ lectionis nullam intelligentiam habeant. Possumus autem hunc locum juxta anagogen contra hæreticos accipere, qui ædificant sibi domum non magnam, et Ecclesiæ ubertate latissimam, sed parvulam. Ædificant autem non cum justitia atque judicio, aliena diripere cupientes. Unde dicitur: « Ædificasti tibi domum parvulam, cœnacula perfratilia, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, et distincta fenestris. » Non enim habent perpetuum ædificium, nec solidam firmitatem. « Et contiguata, inquit, cœdro. » Videntur quidem contiguationem habere pulcherrimam, sed ad imbres et persecutionum tempestatem cito putrescunt et corruunt. « Litaque sinopide. » Et ipsi enim passionem Domini et sanguinem pollicentur, sed in perpetuum non regnant, quia contendunt et ad iracundiam provocant Avez, id est cedrum patrem suum. Omnis enim hæreticus nascitur in Ecclesia, sed de Ecclesia projicitur, et contendit et pugnat contra parentem. Quodque inferit: « Non comedent et non bibent, » subauditur corpus et sanguinem Salvatoris, cæteraque his similia, erroremque omnem dicit inde descendere, quod ignoraverint Deum, nec habeant rectos oculos, sed cor eorum prorum sit ad avaritiam, ut aliena diripiant, et deceptorum sanguinem fundant: hoc est enim facere homicidium. Obscura latius disserenda sunt.

Propterea hæc dicit Dominus ad Joachim filium Josiæ regem Judæ: Non plangent eum, væ frater, et væ soror, non concrepabunt ei, væ Domine, et væ inclyte, sed sepultura asini sepelietur, putrefactus et projectus extra portas Hierusalem. Hoc quod nos de Hebraico posuimus: « non plangent eum, væ frater, et væ soror, » in Septuaginta non habetur, proprieque dicitur contra Joachim regem Juda, et aperitur ænigma, quod prius videbatur occultum, et inter tres fratres ambiguum, ut non sit sermo de Joachaz, neque de Sedechia, sed proprie de Joachim: quem interfectum a latrunculis Chaldæorum, Syriæ, Ammonitarum et Moabitarum, Hebræa narrat historia. Unde et in Malachim mortuus scribitur, et sepultus tacetur (*IV Reg. xxiv*). In libro Dierum legimus vinctum catenis et ductum in Babylonem (*II Par. xxxvi*); nec ultra quid refertur de eo. Pulchreque sepultura asini dicit eum sepeliendum, ut aliis verbis significet insepultum, hoc est a bestiis avibusque lacerandum.

Hæc est enim asini sepultura: « Ascende Libanum et clama, in Basan da vocem tuam, et clama ad transeuntes, quia contriti sunt omnes amatores tui. » Locutus sum ad te in abundantia tua, dixisti: non audiam. Hæc est via tua ab adolescentia tua, quia

non audisti vocem meam. Omnes pastores (sive amatores) tuos pascet ventus, et amatores (sive amici) tui in captivitatem ibunt, et confunderis et erubesces ab omni malitia tua. Quæ sedes in Libano, et nidificas in cedris, quomodo congemuisti cum venissent tibi dolores quasi dolores parturientis? Per metaphoram Libani et Basan, regionum et montium trans Jordanem ad Jerusalem sermo dirigitur, quod frustra in Ægypto sit confisa, sive ad ipsum Joachim, qui eo tempore regnabat in Jerusalem, et ab Ægyptiis rex fuerat constitutus, quod frustra Ægyptiorum speret auxilium: et quod ipsi quoque a Babylonio rege superandi sint, et ducendi in captivitatem (*IV Reg. xxiii*). Quodque ait: « Locutus sum ad te, » hoc est ipse Deus per prophetas, sive locuti sunt ad te, ut subaudiatur, propheta mei, et tu in abundantia tua dixisti: non audiam. Arguit eam superbiam et quod divitiarum magnitudine abusa sit in contemptum Dei, et narrat quod non solum hoc tempore, sed et ab initio quando educta sit de Ægypto, non audierit vocem Dei. Unde et omnes pastores ejus et principes huc illucque dispersi sint, et captivitati Babyloniam colla submiserint. Quodque inferit, quæ sedes in Libano, et nidificas in cedris, arrogantiam suggillat, quæ de omnium rerum creverat abundantia, et quod instar mulieris puerperæ repentinus ei dolor et subita veniat captivitas. Quod autem nos diximus: « Clama ad transeuntes, » et in Hebraico scriptum est, סַעֲרֵי־סָעֵרָא, Septuaginta Theodotioque verterunt, *trans mare*, Symmachus, *de contra*, ut significant quod vox prophetæ de Jerusalem usque ad montem Libanum et Basan debeat perrenire.

Vivo ego, dicit Dominus, quia si fuerit Jechonias (Chonias), filius Joachim regis Juda, annulus in manu dextera mea, inde evellam eum (sive te), et dabo te in manu quærentium animam tuam, et in manu quorum tu formidas faciem; et in manu Nabuchodonosor regis Babylonis (quod in Septuaginta non habetur), et in manu Chaldæorum, et mittam te (sive projiciam te), et matrem tuam, quæ genuit te, in terram alienam, in qua nati non estis, ibique moriemini, et in terram ad quam ipsi levant animam suam, ut revertantur illuc et non revertentur. Supra dixerat, domui regis Juda hæc loqueris; et deinde: « Descende in domum regis Juda; » et iterum: « Hæc dicit Dominus super domum regis Juda, » et præpostero ordine, postquam locutus est de Sedechia, qui ultimus fuit regum in Jerusalem, revertitur ad Joachim fratrem ejus, qui ante eum regnavit, qua vaticinatione completa, nunc loquitur ad filium Joachim nepotem Josiæ regem Jerusalem Jechoniam, qui et alio nomine appellatur Joachim, qui captus a Nabuchodonosor cum matre sua principibusque et artificibus, et multis nobilibus, ductus est in Chaldæam, ibique mortuus. Hoc igitur dicitur: Si quomodo annulus non recedit de manu portantis, et de digito difficulter elabatur, sic sit in manu mea Jechonias; tamen evellam eum et tradam

regi Babylonio, ibique cum matre et omnibus sociis ejus morietur, et ultra terram Judæam, quam desiderat non videbit. Miserabilis Grunnius, qui ad calumniandos sanctos viros aperuit os suum, linguamque suam docuit mendacium, Sexti Pythagorei hominis gentilissimi unum librum interpretatus est in Latinum, divisitque eum in duo vol mina, et sub nomine sancti martyris Sixti Romanæ urbis episcopi æsus est edere, in quibus nulla Christi, nulla Spiritus sancti, nulla Dei Patris, nulla patriarcharum et prophetarum et apostolorum sit mentio, et hunc librum solita temeritate, et insania Annulum nominavit, qui per multas provincias legitur, et maxime ab his qui *καθηγίαι*, et impeccantiam prædicant; quomodo igitur Dominus Jechoniam instar annuli de manu sua, et digito, se projecturum comminatur, ita lectorem obsecro, ut nefarium librum abiciat, legatque si voluerit, ut cæteros philosophorum libros, non ut volumen ecclesiasticum. Solco in commentariis et explanationibus, quorum mos est diversis interpretum sententias ponere, hujuscemodi miscere sermonem: quidam hoc dicunt, alii hoc autumant, nonnulli sic sentiunt. Quod et ipse miserabilis Grunnius, et post multos annos discipuli Joviniana, et illius calumniati sunt, et calumniantur me, sub alienis nominibus proprias sententias ponere. Quod ego causa benevolentiae facio, ne aliquem certo nomine videar lacerare. Quia igitur benignitas versa est in calumniam, nunc dico et illi, qui mortuus est, et isti qui vivit et hæresin illius instaurare conatur, magistrum eorum Origenem hunc locum referre ad Christum, quod de manu Dei Patris instar annuli avulsus sit, et missus in terram captivitatis, in valle lacrymarum crucique traditus, matrem quoque ejus, haud dubium quin Synagogam, captam atque projectam, et non pertinescit, ista commemorans, hoc quod sequitur: « Terra, terra, terra, audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum abominatum (sive sterilem), » et reliqua, intelligere de Domino majestatis. Scribit autem hoc ne discipuli ejus negare audeant, in quinto Stromatum libro.

« Nunquid vas fictile atque contritum vir iste Jechonias? Nunquid vas absque omni voluptate (sive utilitate)? Quare abjecti sunt ipse et semen ejus, et projecti in terram quam ignoraverunt? » Pro eo quod nos diximus, « nunquid vas fictile atque contritum, » Symmachus transtulit, « nunquid purgamentum, » sive, « quisquiliæ viles atque projectæ? » pro quo in Septuaginta nihil habetur, sed hoc tantum interpretati sunt, « inhonoratus est Jechonias, quasi vas in quo nulla est utilitas. » Et cum hoc de Jechonia dicatur filio Joacim, audet quispiam ad typum referre Christum, et ex eo quod Apostolus dicat, Dominum Salvatorem imaginem esse Dei invisibilis (Col. 1), primogenitum omnis creaturæ, id est sapientiam, verbum, veritatem, atque vitam et justitiam, eum appellari annulum, qui projiciatur, vel avellatur de manu Domini, et regi tradatur Nabuchodonosor. « Abjecti sunt, inquit, ipsi et semen eorum, et pro-

jecti in terram quam ignorabant, » quod de Jechonia factum nemo dubitat. Jechonias interpretatur, Domini præparatio, cui in præsentī loco prima syllaba, id est Domini nomen aufertur, et dicitur Chonias ut subaudiatur perditioni et interitui præparatus.

« Terra, terra, terra, audi sermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur; nec enim erit de semine ejus vir qui sedeat super solium David, et potestatem habeat ultra in Judæa. » Si voluero per loca notare singula, quanta Septuaginta vel prætermiserint, vel mutaverint, longum fiet; præsertim cum possit diligens lector ex utraque editione considerare quid mutatum, quid additum, quid subtractum sit. Pro sterili in Hebræo scriptum est, *ערייר*, quod Aquilæ prima editio, sterilem; secunda, *ἀναξερων*, id est non crescentem; Symmachus vacuum; Septuaginta et Theodotio abominabilem et abdicatum interpretati sunt. Et oritur quæstio, quomodo possit stare prophetia, de stirpe ejus nullum esse generatum, qui sederit super thronum David, nec princeps, qui fuerit ultra in Juda; cum Dominus atque Salvator de hujus natus sit semine, super cujus ortu loquitur Gabriel ad Mariam: « Ecce concipies in utero et paries filium, et vocabis nomen ejus Jesum. Ipse erit magnus et filius Altissimi vocabitur. Et dabit ei Dominus Deus sedem David patris sui, et regnabit super domum Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis (Luc. 1). » Possumus ergo hoc dicere, quoniam illud quod dicit in Septuaginta videlicet; « in diebus ejus non prosperabitur, » sive « non crescet, » ignorantibus fecerit quæstionem. Septuaginta enim transtulerunt: « Scribe virum istum abdicatum hominem, quia non crescet de semine ejus vir qui sedeat super thronum David, princeps ultra in Juda, » quod in Hebraico bis positum est. Quod putantes, qui ab initio scripserunt, in Græcis libris additum subtraxerunt. Respondeamus igitur quod in diebus Jechonias non successerit ei vir qui sederit super thronum ejus, sed multo post tempore de semine ejus natus sit, qui solium ejus obtinuerit. Potest et sic solvi: non sedebit quidem super thronum David vir et homo, sed sedebit Deus: regnumque ejus non erit terrenum et breve, ut fuit David, sed perpetuum atque cœleste, dicente Scriptura: « Regnabit super domum Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis. » Natus est ergo de Joacim Jechonias, de Jechonia Salathiel, de Salathiel Zorobabel, et per ordinem venit ad Christum. Sed in diebus Joacim non successit ei rex filius, quomodo patri ipse successerat, sed fuit in captivitate, et Salathiel et Zorobabel et usque ad Christum nullus regiam obtinuit potestatem. Hoc autem idcirco, quia in Hebraico scriptum est: « In diebus ejus et in tempore ipso, » quo ille fuit, « non erit vir qui sedeat super solium David. » Omnes enim fuere captivi, et de stirpe David nullus deinceps in terra Judæa tenuit principatum. Unde et Josephus refert de sacerdotali genere ac tribu Levi fuisse principes,

quibus successerit Herodes Antipatri proselyti filius, A
et postea sub Vespasiano, regnum hujus generis, imo
imaginem imperii, penitus fuisse deletum.

CAPUT XXIII.

*Comminatur Dominus pastoribus lacerantibus gregem :
de nativitate et passione Christi; de falsis propheta-*

« Vae pastoribus qui dispergunt et lacerant gregem
« pascuæ meæ (sive o pastores qui disperditis et dis-
« sipatis oves pascuæ meæ), dicit Dominus. Ideo hæc
« dicit Dominus Deus Israel ad pastores qui pascunt
« populum meum : Vos dispersistis gregem meum,
« eiecistis eos et non visitastis, ecce ego visitabo
« super vos malitiam studiorum vestrorum, ait Do-
« minus. Et ego congregabo reliquias gregis mei de
« omnibus terris, ad quas eieceram eos illuc, et con-
« vertam eos ad rura sua (sive restituiam illos ad
« pascua sua), et crescent et multiplicabuntur : Et
« suscitabo super eos pastores, et pascent eos. Non
« formidabunt ultra, et non pavebunt, et nullus quæ-
« retur ex numero, dicit Dominus. » (Hieron.) Ad
pastores, sive de pastoribus, propheticus sermo est,
et quia de Jechonia penultimo rege Judææ, qui fuit
de stirpe David, legimus scriptum : « Terra, terra,
terra, audi sermones Domini. Scribe virum istum
abdicatedum (sive sterilem), et non erit de semine ejus,
qui sedeat super solium David; » omnisque spes regni
Judæici fuerat amputata, transit ad principes
Ecclesiæ, et Synagoga cum suis pastoribus devotio
atque damnata, ad apostolos sermo fit, de quibus
dicitur : « Et suscitabo super eos pastores, et pascent
eos. Non formidabunt ultra, et non pavebunt, et
nullus quaeretur ex numero, dicit Dominus (Ezech.
in). » Apostoli enim confiderent, et absque ullo ti-
more pascent ecclesiasticum gregem, et reliquæ po-
puli Israel salvabuntur de omnibus terris, et conver-
tentur ad rura, sive ad pascua sua, et crescent, et
multiplicabuntur. Super malos autem pastores, scribas
et Phariseos, visitabit Dominus, propter malitiam stu-
diorum ipsorum. Possumus autem hoc juxta tropo-
logiam, et de Ecclesiæ principibus intelligere, qui
tamen non digne regunt oves Domini, quod illis ab-
jectis atque damnatis salvetur populus, aliisque tra-
datur, qui digni exstiterunt, et reliquis salvæ fiant.
Perdunt oves pastores qui docent hæresim, lacerant
et dissipant qui schismata faciunt, eiciunt eas qui
contra justitiam de Ecclesia separant, non visitant
qui penitentibus contrahunt manum. Quorum om-
nium miserabitur Dominus, et reddens eis pristina
pascua et malos pastores auferens.

« Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et suscitabo
« David germen justum (sive orientem justum), et
« regnabit rex, et sapiens erit (sive intelliget), et fa-
« ciet judicium et justitiam in terra. In diebus illis
« salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter. Et
« hoc est nomen quo vocabunt eum (sive vocabit eum)
« Dominus justus noster (sive justitia nostra). » Quod
Hebraice dicitur צדקת. Hoc quod in Septuaginta
male additum est, in prophetis, penitus amputan-

dum. Aliud enim capitulum sequitur, quod ab eis
prætermisum est. Quo finito, titulus est *Ad propheta-*
phetas, sive Contra prophetas, de quo in suo dice-
mus loco. Abjectis ergo pastoribus Synagoga, scri-
bis videlicet et Phariseis, et salvatis reliquiis ex
Israel, apostolicisque Evangelii in locum priorum prin-
cipum constitutis, inducitur pastor pastorum, et
princeps principum, et rex regnum, et Dominus do-
minantium; Christus videlicet Salvator noster, qui
proprie est germanus justus, sive oriens justus, de
quo legimus : « Orietur in diebus ejus justitia (Psal.
LXXI). » Et in alio loco : « Ecce vir oriens nomen
ejus, et subter eum oriatur, et edificabit templum
Domino (Zach. vi), » ut quomodo in Isaia « Emma-
nuel (Isa. vii) » appellatur, hoc est nobiscum Deus,
sic in Jeremia nomen accipiat, *justitia nostra*. Unde
et Apostolus loquitur : « Qui factus est sapientia nobis
a Deo, et justitia, et sanctificatio, et redemptio
(I Cor. i). » Cui contrarius Antichristus, et habitator
ejus diabolus, in Zacharia « stultus pastor, » dicitur :
« Et faciet, inquit, judicium et justitiam in
terra. » Non enim Pater indicat quemquam, sed omne
judicium dedit Filio (Joan. v). In diebus illis, et duæ
et decem tribus Juda, et Israel pariter salvabuntur,
et de duabus virgis juxta Ezechielem, una virga fiet
(Ezech. xxxvii). Nomenque ejus, si juxta Septuaginta
vocaverit eum Dominus, appellabitur *Josedech*, id est
Dominus justus; si secundum Hebraicum, qui dixe-
runt « nomen ejus vocabitur, » dicitur, *Dominus justitia
nostra*. Hoc enim significat צדקת ידו, pro quo
Symmachus vertit, « Domine, justifica nos. »

« Propter hoc ecce dies veniunt, dicit Dominus.
Et non dicent ultra : Vivit Dominus, qui eduxit
filios Israel de terra Ægypti, sed : Vivit Dominus,
qui eduxit et adduxit semen domus Israel de terra
Aquilonis, et de cunctis terris ad quas eieceram eos
illuc, et habitabunt in terra sua. » Hoc omne capitu-
lum in Septuaginta non habetur, cujus hic sensus est,
quod nequaquam per Moysen populus Dei de Ægypto
liberetur, sed per Jesum Christum de omni orbe ter-
rarum, in quem dispersus fuerat. Quod ex parte et
nunc completur in mundo, et ex toto completur,
quando de oriente et occidente, septentrione et me-
ridie venient, et discumbent cum Abraham, Isaac et
Jacob. Ut postquam subintraverit plenitudo gentium,
tunc omnis Israel salvus fiat.

« Ad prophetas (sive in prophetis, vel contra pro-
phetas). » Hic titulus, ut supra diximus, in editione
Septuaginta finis anterioris capituli positus est, ubi
scriptum legimus : « Et hoc est nomen quo appel-
labit eum Dominus Josedech in prophetis. » Quod
plerique ignorantes varia explanationis deliramenta
confingunt, multoque melius fuerat simpliciter inscru-
tiam confiteri, quam imperitiæ suæ alios hæredes
facere. Est autem sermo contra prophetas, imo pseudo-
prophetas Jerusalem et Samarie, quos nunc com-
muni et vulgato nomine prophetas vocat, de quibus
scriptum est in consequentibus : « Et in prophetis
Samarie vidi iniquitatem : » statimque. « Et in pro-

phetis Jerusalem vidi horribilia. » Quando autem pronit conjunctionem *et*, ostendit superiora de prophetis dicta Domini, qui et ipsi pseudoprophetarum similes exstiterunt.

« Contritum est cor meum in medio mei, contremuerunt (*sive commota sunt*) omnia ossa mea. Factus sum quasi vir ebrius, et quasi homo madidus (*sive soporatus vino*) a facie Domini, et a facie verborum sanctorum ejus (*sive et a facie decoris gloriæ ejus*). » Considerato vultu omnipotentis Dei, hoc est Patris, et considerato vultu Filii, « qui juxta Apostolum splendor gloriæ illius appellatur, et forma substantiæ Dei (*Hebr. 1*). » Propheta et animo et corpore perhorrescit, et intelligit esse se nihili, secundum quod in alio loco dicitur : « Ut jumentum factus sum apud te (*Psal. LXXII*), » sive victimam conscientiæ, et humilitatis suæ offert Deo juxta illud quod in Psalmis scribitur : « Sacrificium Deo, spiritus contritulus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (*Psal. 1*). » Ossa autem, quæ contremuerunt, sive commota sunt, illa intelligamus, de quibus idem David canit : « Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tui (*Psal. xxxiv*). » Factus est quasi ebrius, et quasi homo madidus sive soporatus a vino, nullam habens intelligentiam, nullamque sapientiam. « Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt (*Psal. xciii*). » Si autem hoc ita est, ubi sunt qui perfectam in homine justitiam prædicant? Quod si responderint de sanctis se hoc dicere, non ex semetipsis, certe nullum puto sanctiorem esse Jeremiam, qui virgo, propheta, sanctificatusque in utero, ipso nomine præfiguratur Dominum Salvatorem. Jeremias enim interpretatus est, Domini excelsus.

« Quia adulteriis repleta est terra, quia a facie maledictionis (*sive juramenti*) luxit terra. Arefacta sunt arva (*sive pascua deserti*), et factus est cursus eorum malus, et fortitudo eorum dissimilis. » Hoc quod nos de Hebraico posuimus, « quia adulteriis repleta est terra, » in Septuaginta non habetur, qui *juramentum* dixere pro *maledictione*. Redditque causas quod propter adulteria et maledicta, sive superfluum juramentum, ino perjuriam frugum sterilitas consecuta sit. Quidquid de terra Judæa juxta litteram intelligis refer ad congregationem credentium, quoniam propter adulteria et mendacia, sive perjuriam, virtutem et donationum Dei sterilitas in Ecclesiis fit :

« Propheta namque et sacerdos polluti sunt, et in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus; » idcirco via eorum erit, quasi lubricum in tenebris : impellentur enim et corruent in ea, quia afferam (*sive inferam*) super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. » Quando in Ecclesia Dei, et maxime in principibus ejus inveniuntur mala, sciamus esse completum : « Propheta et sacerdos polluti sunt, in domo mea inveni mala eorum, ait Dominus. » Domus autem Christi Ecclesia est, de qua et Paulus scribit ad Timotheum : « Ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi, columna et firmamentum veritatis (*I Tim. iii*). »

In propheta doctorem accipe, in sacerdote ministrarii dignitatem. Qui si prava mente consenserint, erit via eorum in lubricum et in tenebris, nec habebunt Dominum loquentem : « Ego lux in mundum veni, ut omnis, qui credit in me, in tenebris non maneat (*Joan. xii*). » Unde sanctus loquitur, omnes tenebras fugiens : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiā in corde meo (*Psal. iv*). » Cum autem fuerint in tenebris, et in via lubrica, errore videlicet hæretico, ad omnem motum impellentur et corruent : et inferet super eos Dominus mala : non quo mala sint, ut Dominus mala inferat, sed mala his qui sustinent supplicia : alioquin eadem et mala et bona sunt. Mala juxta eos quos cruciant, bona juxta eos quos emendant. Et hoc notandum quod annum visitationis Domini correctio peccantium dicatur, atque cruciatus, juxta illud quod scriptum est : « Visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo (*Psal. LXXXVIII*). »

« Et in prophetis Samaritæ vidi stultitiam (*sive iniquitatem*) : prophetabant in Baal, et decipiebant populum meum Israel. » Ego prophetas Samaritæ juxta mysticos intellectus proprie hæreticos dici puto, et omnes qui jactant falsi nominis scientiam. Quomodo autem prophetæ Samaritæ, quidquid loquebantur prophetabant in Baal idolo videlicet, dæmonibus consecrato. Sic hæretici quidquid loquuntur in Ecclesia, sive extra Ecclesiam, ut supplantent populum Israel, qui prius cernebat Deum loquuntur in dæmonibus; unde et significanter ait : « Et in prophetis Samaritæ vidi stultitiam; » non enim habent eum, de quo dicitur : « Christus Dei virtus et Dei sapientia (*I Cor. 1*). »

« Et in prophetis Hierusalem vidi similitudinem (*sive horribilia*) adulterantium, et iter mendacii. » Et confortaverunt manus pessimorum, ut non converteretur unusquisque a malitia sua (*sive a via sua*) pessima. Facti sunt mihi omnes quasi Sodoma, et habitatores ejus quasi Gomorrha. » Non solum, inquit, in hæreticorum conciliabulis hæc reperta sunt, sed in prophetis quoque Hierusalem, id est, doctoribus Ecclesiæ, vidi similia, sive horribilia, adulterantium verbum Dei, et ingredientium per viam mendacii, ut hæreticorum fallacii acquiescerent, et confortarent manus pessimorum, eorumque mala suis sceleribus adjungerent, et quos corrigere debuerant, ducerent in interitum. Qui hoc fecerint non se æstiment impunitos : erunt enim et ipsi, et hi, quibus favent quasi Sodoma, omnesque qui habitant cum eis, nec recedunt a talibus, quasi Gomorrha. Exsulet igitur quantum vult doctrina pessima et gloriantur prophetæ Hierusalem, quod obtinuerunt per mendacium, et confortaverunt manus pessimorum, finis eorum erit quasi Sodoma et Gomorrha.

« Propterea hæc dicit Dominus exercituum ad prophetas : Ecce ego cibabo eos absinthio (*sive*

« doctoribus » (et juxta Symmachum « amaritudine, »
 « et potabo eos felle (sive aqua amara), quia a pro-
 phetis Hierusalem est egressa pollutio in omnem
 « terram. » Utamur hoc testimonio adversum eos
 qui epistolas plenas mendaciorum et fraudulentiae
 atque perjurii in orbem dirigunt, ut et aures polluant
 audientium, et existimationem simplicium lædant,
 quod impleatur in eis quod scriptum est : « A pro-
 phetis Hierusalem egressa est pollutio in omnem ter-
 rain. » Non enim eis sufficit iniquitatem propriam
 devorare, proximos lædere : sed quos semel oderunt,
 per universum orbem infamare conantur, et ubique
 seminare blasphemias.

« Hæc dicit Dominus exercituum : Nolite audire
 verba prophetarum, qui prophetant vobis, et deci-
 piunt vos. Visionem cordis sui loquuntur, et non de
 ore Domini. Dicunt his, qui blasphemant me (sive
 abjiciunt verbum meum), locutus est Dominus : Pax
 erit vobis, et omni, qui ambulat in pravitate cordis
 sui, dixerunt : non veniet super vos mala. » Ne
 putaret se populus alienum esse a culpa, si perversis
 acquiesceret doctoribus : « Nolite, inquit, audire
 verba prophetarum, quibus vobis prophetant men-
 dacium, et decipiunt vos. » Par enim erit pœna et
 magistro et discipulo : non loquuntur ex ore Do-
 mini, sed ea, quæ in suo corde simularunt. Dicunt
 his, qui blasphemant me : hæreticia videlicet atque
 perversis, sive qui abjiciunt sermonem meum ; quid
 dicant ? « Locutus est Dominus . Pax erit vobis : »
 ne timeatis dura supplicia, nec vanis comminationi-
 bus terreamini ? Pax erit vobis atque tranquillitas,
 et quidquid dicimus et annuntiamus vobis locutus
 est Dominus. Nec veniet super vos malum, quod ti-
 metis pro mala conscientia : sed bonum, quod vobis
 locutus est Dominus.

« Quis enim adfuit in consilio Domini., et vidit et
 « audivit sermonem ejus ? Quis consideravit verbum
 « illius et audivit ? » Ubi nos interpretati sumus in
 consilio Domini, et in Hebraico scriptum est יָדַע :
 Aquila, *secretum* ; Symmachus, *sermonem* ; LXX et
 Theodotio, *substantiam* sive *substantiam* interpre-
 tati sunt. Et est sensus : Nolite credere, o vulgus in-
 doctum, prophetis vobis falsa annuntiantibus, qui
 dicunt, Hæc locutus est Dominus : Pax erit vobis,
 non veniet super vos malum. Unde enim possunt
 Dei nosse secreta, aut quo annuntiante Domini didi-
 cere consilium ? Quomodo ad eos divinæ dispositio-
 nis sermo pervenit ? Quidam nostrorum in hoc loco
 se reperisse de putant, ubi Dei describatur substantia.

« Ecce turbo (sive tempestas), et commotio Domi-
 nicæ indignationis egredietur, et tempestas eru-
 pens, super caput impiorum veniet. Et non rever-
 tetur furor Domini, usque dum faciat, et usque
 dum compleat cogitationem cordis sui. In novissi-
 mis diebus intelligetis consilium ejus. » Qui supra
 dixerant : « Locutus est nobis Dominus, pax erit
 vobis, » et quos corripuerat, quod non possent ven-
 tura cognoscere, nec Dei nosse sententiam : nunc
 ostendit per contraria eos omnino nescire. Pro pace

A enim et securitate tempestatem venire Babyloniam,
 et venire non super quoslibet, sed super capita im-
 piorum, vel universi populi, vel eorum qui falsa po-
 pulo nuntiabant. Nec sicut in præteritis temporibus
 Dei iram furoremque placandum, sed quod prædixit,
 et sæpissime comminatus est, opere complendum, et
 cogitationem illius atque sententiam impiorum sup-
 pliciiis comprobendam. Cum, inquit, extremum cap-
 tivitatis tempus advenerit, et obtinuerit vos victor
 exultans, et manus stridore vinxerit catenarum :
 tunc intelligetis consilium ejus, quod vos frustra nunc
 scire jactatis.

« Non mittebam prophetas, et ipsi currebant ; non
 « loquebar ad eos, et ipsi prophetabant. Si stetissent
 « in consilio meo, et nota fecissent verba mea po-
 « pulo meo, avertissem utique eos a via sua mala, et
 « a pessimis cogitationibus suis. » Hunc sensum et
 Apostolus explicat ad Romanos : « Et sicut non pro-
 baverunt Dominum habere in notitia, tradidit eos
 Dominus in reprobum sensum, ut faciant quæ non
 conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, forni-
 catione, nequitia, avaritia (Rom. 1), » et cæteris.
 Cum enim semel se tradiderint falsi doctores menda-
 cii, atque perjuriis, et mortibus deceptorum, non
 pedetentim nec considerato gradu, sed præcipites
 currunt ad interitum, et suum, et eorum quos de-
 ceperint. Nec loquitur eis Dominus, sed ipsi loquun-
 tur quasi ex ore Domini, de quibus et dicitur : « Si
 stetissent in consilio meo, » hoc est, si meæ voluis-
 sent acquiescere voluntati, et nota fecissent verba
 mea populo meo, non blandientes eis et adulatione
 perdentes, ut dicerent : non habetis peccata, perfec-
 tam justitiam possidetis, sanctitas et pudicitia atque
 justitia in vobis tantummodo réperiuntur. Et ego non
 tradidissem eos in immunditiam et ignominiam, ut
 facerem, quæ non conveniunt, et ut sequerentur
 cogitationes suas pessimis. Contempelemur hæreticos,
 quomodo semel desperantes salutem, gulæ se tra-
 dant, et deliciis, vescantur carnibus, frequenter ad-
 eant balnea, musco fragrent, unguentis variis deli-
 buli quærant corporum-pulchritudinem. Semel enim
 futura non sperant, nec credunt in resurrectionem :
 quod cum sermone non paniant, ostendunt operi-
 bus : si enim crederent, ista non facerent. Et in
 hoc loco ubi scriptum est, « si stetissent in consilio
 meo, » Aquila, Symmachus et Theodotio, et Septua-
 ginta ut supra similiter transtulerunt.

« Nunquid Deus e vicino sum, dicit Dominus : et
 « non Deus de longe ? Si occultabitur vir in abscon-
 « ditis, et ego non videbo eum, dicit Dominus ? Nun-
 « quid non cælum et terram ego impleo, ait Domi-
 « nus ? » LXX : « Deus appropinquans ego, dicit
 « Dominus, et non Deus de longe. Si abscondetur
 « homo in absconditis, et ego non videbo eum,
 « dicit Dominus ? Nunquid non cælum et terram
 « ego impleo, dicit Dominus ? » Aquila et Symma-
 chus similiter interpretati sunt : « Nunquid Deus
 de propinquo, sive vicino ego sum, et non Deus de
 longe ? » LXX vero et Theodotio sensu vertere con-

trario ut dicerent : « Deus appropinquans ego, A dicit Dominus, et non Deus de longe. » Quod scilicet superiores asserant Deum non tantum vicina, sed et ea, quæ longe sunt cognoscere, nec presentia, sed futura conspiciere : isti vero ubique Deum æstimant esse presentem, nec aliquem esse locum ubi non adsit Deus : omnibus enim, et præcipue sanctis appropinquat Deus, quomodo si vestimentum adhaereat cuti : peccatores autem longe recedentes ab eo, peribunt. Hunc sensum et in psalmis legimus : « Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cælum tu illic es; si descendero ad infernum, tu ades : si sumpsero pennas meas diluculo, et habitavero in extremis maris : etenim illic manus tua deducet me, et tenebit me dextera tua (Psal. cxxxviii). » Amos quoque in hæc B verba consentit, dicens : « Si descenderint usque ad infernum, inde manus tua educet eos; et si ascenderint usque in cælum, inde detraham eos; et si absconditi fuerint in vertice Carmeli, inde scrutans auferam eos, et si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti et mordebit eos (Amos. ix). » Rursumque in superiore psalmo : « Quia tenebræ, ait, non obscurabuntur a te, et uox sicut dies illuminabitur, sicut tenebræ ejus, ita et lumen ejus (Psal. cxxxviii). » Quod autem in prophetis crebro dicitur, « hæc dicit Dominus, » propterea semper infertur, ne contemnantur quasi verba prophetarum, sed admoneantur jugiter Dei sermones esse quos loquuntur.

« Audivi quæ dixerunt prophætæ, prophetantes in C nomine meo mendacium, atque dicentes : Somniavi (sive vidi somnium). Usquequo istud in corde est prophetarum vaticinantium mendacium, et prophetantium seductiones (sive voluntates) cordis sui? Qui volunt (sive cogitant), facere, ut obliviscatur populus meus nominis mei, propter somnia eorum, quæ narrat unusquisque ad proximum suum, sicut obliiti sunt patres eorum nominis mei propter Baal (sive in Baal). » Quia superior titulus contra prophetas est, sive ad prophetas quos perspicue pseudoprophetas intelligimus. Sunt autem multa genera prophetandi, quorum unum est somniorum, quale fuit in Daniele, idcirco et ad eos prophetalis sermo dirigitur qui credunt somniis, et omnia quæ cernunt, putant revelationem esse divi- B nam, quæ proprie sanctis et servis Dei aperitur. Quod si legimus Pharaonem (Gen. xli) et Nabuchodonosor (Dan. ii) impios reges vidiisse somnia, quæ vera fuerint, non eorum fuit meriti, qui viderunt, sed ut per occasionem eorum sancti viri Joseph, Danielque clarescerent, et dura corda atque indomabilia tyrannorum propria conscientia sentirent Domini majestatem. Sunt hodieque somniiatores in Ecclesia, et maxime in nostro grege, qui errores suos Domini jactant prophetiam, et crebro ingerunt, « somniavi, somniavi, » quos corripit Dominus, dicens : « Usquequo istud in corde est prophetarum vaticinantium, mendacium, et prophetantium seductiones cordis

soi? » Hoc autem faciunt, ut quomodo antiquus populus, qui de Ægypto egressus est, oblitus est nominis mei, sic et posteri eorum obliviscantur mei. Hujusmodi autem prophetatio non est in nomine Domini, sed in nomine Baal, quod proprie idolum Sydoniorum est, sive Babylonium, et vicino nomine appellatur Bel.

« Propheta qui habet somnium, narret somnium : et qui habet sermonem loquatur sermonem meum vere. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus? Nunquid non verba mea sunt sicut ignis, ait Dominus, et quasi malleus (sive securis) conterens petram? » Eorum est exponere somnium, qui Dei merentur habere sermonem, et dicere, « hæc dicit Dominus : » quibus locutus est Dominus, in quibus veritas est, et non mendacium fraudulentum. Quid sibi volunt hæreticorum paleis ad triticum Ecclesiæ? De quo Joannes Baptista plenius loquitur (Matth. iii), quod purget Dominus aream suam, et ventilabro paleas ventorum flatibus dispergendas, urendasque ignibus derelinquat, triticum autem condat in horrea, ut fiat celestis panis. Et loquatur unusquisque credentium : « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii). » Et pulchre doctrina perversa paleis comparatur, quæ medullam non habent, nec possunt nutrire credentium populos, sed de insidibus stipulis conteruntur. Et quia solent hæretici prospera polliceri, et cælorum regna peccatoribus pandere, ut dicant : Parata sunt tibi regna cælorum, potes imitari majestatem Dei, ut absque peccato sis : accepisti enim liberi arbitrii potestatem, et legis scientiam per quam consequaris, quod volueris, decipiuntque blanditiis miseros, et maxime mulierculas oneratas peccatis, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ, semper discentes et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes; et omnes auditores suos adulatione decipiunt (Ephes. iv) : idcirco Dominus verba sua hæreticorum paleis comparans dicit : « Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, dicit Dominus, et quasi malleus conterens petram? » Meus, inquit, sermo nuntiat futura supplicia, ut deterreat homines a peccando, et paleis peccatorum minatur incendium, ut hæreticorum corda dura, et instar silicis indomabilia, sermonis sui malleo conterantur, auferens cor lapideum, ut ponat pro eo cor carneum, molle videlicet, et quod possit Dei suscipere et sentire præcepta. Tale quid per Ezechielem Dominus loquitur (Ezech. xlii), quod pseudoprophætæ blanditiis suis liniant parietem, absque temperamento, qui postea umbra vehementi et veritate iudicii subruatur : et pseudoprophætæ consuunt cervicalia sub omni cubito manus, ut faciant peccatores requiescere, et nequaquam iram Dei lacrymis mitigare. Pro malleo Septuaginta securim interpretati sunt, illam videlicet, de qua Baptista Joannes loquitur (Matth. iii) : « Jam securis ad radices arborum posita est. » Hæc securis infructuosas succidit arbores, et hic malleus conterit durissimos lapides. Unde et Nabum propheta loquitur : « Furor ejus, » bauli du-

hiam quia Dei, « consumet principatus, et petrae conterantur ab eo (Nah. 1). » Hoc contra hæreticos. Cætorum de ecclesiasticis viris scriptum est, quod malleus et securis non sint audita in domo Dei (III Reg. vi).

« Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, « qui furantur verba mea unusquisque a proximo suo. Ecce ego ad prophetas, ait Dominus, qui assunt linguas suas, et aiunt: Dicit Dominus (sive dormitant dormitationem). Ecce ego ad prophetas, « somniantes mendaciam, ait Dominus, qui narraverunt ea, et seduxerunt populum meum in mendaciis suis, et in miraculis (sive stuporibus) atque terribus suis, cum ego non misissem eos, nec manserim eis: qui nihil profuerant populo huic, « dicit Dominus. » Semper imitatur mendacium veritatem, et nisi habuerit aliquam recti similitudinem, decipere non potest innocentes. Quomodo igitur in priore populo mentiebantur prophetae, atque dicebant: « Hæc dicit Dominus, » et, « Vidi Dominum, » et, « Verbum Domini quod factum est » ad illam, sic hæretici assuntur testimonia scripturarum de Veteri et Novo Instrumento, et furantur verba Salvatoris, unusquisque a proximo suo, prophetis et apostolis, et evangelistis, et assuntur linguas suas, ut cordis venena ore pronuntient, et dormitant dormitationem, de quibus vere dictum est: « Dormitaverunt somnum suum, et invenerunt nihil (Psal. lxxv); » sive juxta Hebraicum, « Et aiunt, dicit, ut subaudiatur Dominus, aut certe sermo divinus. Comminatur itaque Dominus nunc se ipsum contra hujusmodi magistros esse venturum, qui seducant populum ejus in mendaciis suis, et in stuporibus atque miraculis. Magna enim et incredibilia et ingentia reprobantur, ut seducant miseros, « qui nihil profuerant populo Dei: » et illud implet apostolicum, « docentes quæ non oportet turpis lucræ gratia, » qui solent malis prospera, et bonis contraria nuntiare.

« Si igitur interrogaverit te populus iste, vel « propheta, aut sacerdos dicens: Quod est onus Domini (sive quæ est assumptio Domini)? dices ad eos: Vos estis onus (sive assumptio). Projiciam quippe (sive allidam) vos, dicit Dominus. « Et propheta et sacerdos, et populus, qui dicit onus (sive assumptio) Domini, visitabo (sive ulciscar) super virum illum, et super domum ejus. « Hæc dicitis unusquisque ad amicam suam, et ad fratrem suum: Quid respondit Dominus, et quid locutus est Dominus? Et onus (sive assumptio) Domini ultra non memorabitur, quia onus (sive assumptio) erit unicuique sermo ejus. » Verbum Hebraicum אָנִי אֲנִי אֲנִי Aquila ἀρῆμα, id est, onus et pondus interpretatur; Symmachus, Septuaginta et Theodotio assumptionem. Ubi tanque ergo grave est, quod Dominus comminatur, et plenam ponderis, ac laboris et importabile, in titulo quoque ἀρῆμα, hoc est, pondus dicitur: ubi tanque autem Dominus prospera pollicetur, sive post minationem mellora promittit, ibi visio dicitur: vel certe verbum Domini, et perspicuum erat ex ipso titulo prophetiæ

A ponderis, sive visionis, et verbi Dei, qualis vaticinatio sequeretur. Quia igitur prophetae solebant populo peccatori tristitia nuntiare et comminari supplicia, ut eos retraherent ad poenitentiam: clemens autem et miserator Dominus diu sententiam differebat. Putabat deceptus populus, et pseudo-prophetarum fraude seductus, non ventura, quæ Dominus minabatur, et rem severam in ludum et jocum converterent: prophetantibusque prophetis quasi irridentes dicebant: Rursum hic videt pondus et onus Domini. Atque ita fiebat, ut nequaquam ultra visio, sed per jocum atque derisum onus et pondus appellaretur. Præcipit ergo Dominus, ut sive populus, sive propheta, sive sacerdos interrogaverint Jeremiam quid sit pondus, vel quæ assumptio Domini, respondeat eis et dicat: « Vos estis onus et vos assumptio: » assument enim vos, et projiciam allidamque, et interire faciam. Si quis autem deinceps vel prophetarum, vel sacerdotum, vel populi ausus fuerit onus et pondus Domini nominare, « Visitabo, inquit, super virum illum, et super domum illius, » et eum delebo in perpetuum. Dicit itaque unusquisque proximo suo et amico: Nequaquam, quod est onus Domini? sed quid respondit, et quid locutus est Dominus? Veteris obliviscimini: onus et pondus, sive assumptio in ore vestro ultra non resonet: quia singulis hominibus sermo suus et opus suum in onus pondusque reputabitur: secundum illud, quod scriptum est: « Ex ore tuo justificaberis, et ex ore tuo condemnaberis (Math. xv). »

C « Et pervertitis verba Dei viventis, Domini exercituum Dei nostri. Hæc dices (sive dicitis) ad « prophetam: Quid respondit tibi Dominus, et quid locutus est Dominus? Si autem onus Domini dixeritis. » (Huc usque in Septuaginta non habetur; et sequitur): « Propter hoc hæc dicit Dominus: « Quia dixistis sermonem istum onus (sive assumptio) Domini, et mihi ad vos dicatis: Nolite dicere onus (sive assumptionem) Domini: propterea « ecce, ego tollam (sive assumam) vos portans, et « projiciam vos, et civitatem quam dedi vobis et « patribus vestris a facie mea: et dabo vos in « opprobrium sempiternum et ignominiam æternam, « quæ nunquam oblivione delebitur. » Præcepit Dominus, ut nequaquam oneris et ponderis, et assumptionis sermo diceretur in populo, sed responsionis et verbi Dei: quod quia populus implere contempserat: ipsum verbum interpretatur super eis et dicit: Quoniam dixistis, quod nolui, et hoc cum sæpe prophetas mitterem, et juberem ne diceretis: propterea sermonem vestrum assumptionis, oneris et ponderis in vobis opere complebo. Assumam quippe vos, et tollam atque portabo, et allidam, ac de sublimibus in terram corruiere faciam: non solum autem vos, sed et urbem vestram quam dedi patribus vestris. « Et dabo, inquit, vos in opprobrium et ignominiam sempiternam, quæ nunquam oblivione delebitur. » Hoc autem et tempore Babylonice captivitatis factum esse novimus, sed

plenius atque perfectius post Salvatoris passionem resurrectionemque completur, quando locutus est Dominus: « Relinquetur vobis domus vestra deserta (Luc. xiii), » et usque ad finem ejus sententia permanebit. Dicamus et aliter duntaxat juxta Septuaginta, *ἀρχή* non solum assumptionem, sed et donum manusque significat. Quia igitur sibi populus semper prospera promittebat, dicit eos nequaquam ultra hoc debere dicere: indignos enim eos esse donis Dei, atque muneribus, quin potius abjiciendos, et a Dei auxilio penitus relinquendos. Ex

verbis autem et interpretatione nominum saepe res ostenduntur, ut Abraham, Saræ, et Petri, et filiorum Zebedæi vocabula commutata significant rerum mutationem. Et in hoc eodem propheta Phascor dicitur *pavor* sive *translatio*, et *colonus*, sive *peregrinus*. Notandum quod verba: « Dei viventis Domini exercituum Dei nostri, » Latini et Græci Codices non habeant, et Hebræi in suis voluminibus contra se legant, quod proprie mysterium significat Triunitatis.

LIBER DECIMUS.

Decimus Commentariorum in Jeremiam liber a B duobus calathis habet exordium: quorum alter recte fidei dulcedinem, alter hæreticorum perfidie amaritudinem demonstrat. Quamvis Ananias filius Azur repugnet Jeremias, et Semeias Neellamites prophetam mitti cupiat in carcerem, et Sophonias sacerdos in pseudoprophetarum verba conjuret, tamen veritas claudi et ligari potest, vinci non potest: quæ et suorum paucitate contenta est, et multitudinis hostium non terretur.

CAPUT XXIV.

De figura ficum duorum calathorum; de afflictione Sedechie et populi.

« Ostendit mihi Dominus, et ecce duo calathi (sive juxta Symmachum, cophini) pleni ficis positi ante templum Domini: postquam transtulit Nabuchodonosor rex Babylonis Jechoniam filium Joachim regem Juda, et principes ejus, et sabrum, et inclusorem de Hierusalem, et adduxit eos in Babyloneam. Calathus unus ficus bonas habebat nimis, ut solent ficus esse primi temporis: et calathus unus ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eo quod essent mæle. Et dixit Dominus ad me: Quid ta videa, Jeremia? Et dixi: Ficus bonas, bonas valde; et malas, malas valde, quæ comedi non possunt, eo quod sint mæle. Et factum est verbum Domini ad me dicens: Hæc dicit Dominus, Deus Israel: Sicut ficus hæc bonæ, sic cognoscam transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chæthorum, in bonum: et posam oculos meos super eos ad placandum [Al., in bonum], et reducam eos in terram hanc, et ædificabo eos, et non destruiam; et plantabo eos, et non evellam. Et dabo eis cor ut sciant me, quia ego sum Dominus. Et erunt mihi in populum, et ego eis in Deum, quia revertentur ad me in toto corde suo. Et sicut ficus pessimæ quæ comedi non possunt eo quod sint mæle, dicit Dominus, sic dabo (sive tradam) Sedechiam regem Jude, et principes ejus, et reliquos de Hierusalem, qui remanserunt in urbe hæc, et qui habitant in terra Ægypti. Et dabo eos in vorationem afflictionemque (sive in disper-

sionem) omnibus regnis terræ, in opprobrium, et in parabelam, et in proverbium, et in maledictionem in universis locis, ad quæ ejei eos, et mittam in eos gladium, et famem et pestem, donec consumantur de terra, quam dedi eis et patribus eorum. » (Hieron.) Duos cophinos, sive calathos bonarum et malarum ficorum, quidam interpretantur in Lege et Evangelio, Synagoga et Ecclesia, Judæorum populo et Christianorum, gehæna et regno celorum, quorum alterum ad supplicium pertinet peccatorum, alterum ad sanctorum habitaculum. Sed nos scientes juxta apostolum Paulum (Rom. vii) legem bonam et sanctam, et mandatum bonum et sanctum, et unum esse utriusque Testamenti Deum: vel ad eos magis referamus, qui in adventu Domini Salvatoris crediderunt, et non crediderunt: et qui a scribis et sacerdotibus concitati clamaverunt, dicentes: « Crucifige, crucifige talem (Luc. xxiii), » sint calathus ficorum malarum; qui vero post ascensionem ejus de populo crediderunt, ad bonas ficus et ad calathum cophinumque optimum referantur. Simplicem autem et veram sequamur historiam, quod bonarum ficorum calathum dixerit Jechoniam, qui se per Jeremiam consilium et imperium Dei, tradiderat regi Babylonio, cui et prospera Dominus pollicetur. Malarum autem Sedechiam, qui contradicens sententiæ Dei, captus sit, cæcatusque oculis, ductus in est Babyloneam, ibique mortuus est (IV Reg. xxv). In tantum autem Deus posuit oculos suos in bonum his qui imperio ejus acquieverunt, et redexit illos in terram suam, et ædificavit, et non destruxit, et plantavit, et non evellit: deditque eis cor, ut scirent eum, quod ipse esset Dominus, etherent illi in populum, et ipse eis esset in Deum, et etiam in captivitate posuerit oculos suos super illos, et exercere terram, ædificare domos, plantare pomaria in Babylonia regione permiserit; Daniel signorum miraculis, de captivo subito princeps factus sit (Dan. v); et tres pueri gloriose de fornacis incendio liberati sint (Dan. iii): Et expletis annis septuaginta sub Zerobabel, et Josa sacerdote magno, et Ezra ac Neemia, plurima pars reversa sit Hierusalem: quorum numerus in eju-

dem Ezræ volumine continetur (*I Esd.* 11). Notandum quippe quod hæc visio Sedechiæ temporibus facta sit ad prophetam, postquam Jechonias ductus est in transmigrationem: non enim dixit captivitatem, quia se ultro tradiderat. Fabros autem et inclusores, vel legis interpretes, atque doctores debemus accipere, vel artifices inclusoresque auri atque gemmarum, quæ ars apud barbaras nationes pretiosissima est. Pro inclusoribus Septuaginta *visitos* interpretati sunt, ut captivitatis significarent malum, et de suo addidere *divites*, quod in Hebraico non habetur. Comparat autem calathum, qui bonas ficus habebat, et bonas nimis, ficis primi temporis, quæ Græce appellantur *πρωτῆα* Abrahæ videlicet et Isaac, Jacob, et Moysi, et Aaron, et Job, et cæteris sanctis viris, de quibus unus de duodecim loquitur prophetarum: « Sicut uvam in deserto inveni Israel, et sicut ficus in ficulnea inveni patres eorum (*Ose.* ix). » Unde et nos appellamur filii Abraham. Et e contrario dicitur ad Judæos: « Si pater vester esset Abraham, faceretis opera ejus (*Joan.* viii). » Hi autem calathi, qui bonas habebant, et malas ficus, non erant foris et extra ecclesiam, sed ante templum Domini, eo quod cuncta illius scientiæ pateant. Nec tantam habeant amaritudinem hæc ficus quæ foris sunt, quantam illæ quæ post confessionem fidei prævaricatione mutatae sunt: nec tantam suavitatem bonæ ficus quæ non sunt in conspectu templi Dei, quales fuerunt mundi philosophi, qui naturali bono et intelligentia creatoris, non tam sequi visi sunt, quam laudare virtutes. Quantam habent suavitatem ficus, quæ sunt in templo Dei, quarum fuerunt prophetae et apostoli. De quibus una ficus loquebatur: « Lac vobis dedi non solidum cibum (*I Cor.* iii); » et: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (*Gal.* iv). » Unde dicitur, quod in conspectu templi Dei ficus bonæ fuerint, bonæ valde, et ficus malæ fuerint, malæ valde. ac ne putemur nostrum sensum ponere, ipsa Scriptura se pandit: « Sicut, inquit, ficus hæc bonæ, sic cognoscama transmigrationem Juda, quam emisi de loco isto in terram Chaldaeorum, in bonum: » Jechoniam et principes qui cum eo capti sunt significans. Et e contrario de calatho, qui malas habebat ficus: « et sicut, ait, ficus pessimas, quæ comedi non possunt, eo, quod sint malæ: sic dabo Sedechiam regem Juda, et principes ejus, et eos qui in Ægyptum transfugerunt, et qui remanserunt in urbe hac, in vexationem, afflictionemque, omnibus regnis terræ (*Infra XLII*). » Quando in Ægypto quoque capti sunt, et Nabuchodonosor posuit in Taphuis solium suum, misitque super eos Dominus gladium, famem, et pestem, donec consumerentur de terra quam dedit patribus eorum. Quod autem dixit de ficis bonis: « Dabo eis cor, ut sciant me, quia ego sum Dominus, » illi simile est apostolico: « Deus est, qui operatur in vobis, et velle et perficere (*Philip.* ii). » Quod non solum opera, sed et voluntas nostra Dei nitatur auxilio.

A Delirat in hoc loco allegoricus semper interpres, et vim cupiens historice facere veritati, de cælesti Hierusalem captos refert, atque translatos in terram Chaldaeorum: rursusque ad locum pristinum reversuros, ut Jeremiam et cæteros sanctos prophetas: alios vero, qui peccatores fuerunt in terra hac, et in valle lacrymarum esse morituros. Totam visionis hujus simul proposui *παραπλησι* ne sensum in expositione dividerem

CAPUT XXV.

De captivitate septuaginta annorum Judæ; de calice quo potionantur omnes gentes: vocantur pastores et optimales ad planctum.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam de omni populo Juda (*sive* super omnem populum Juda), in anno quarto Joacim filii Josiæ regis Juda. » (*Hieron.*) Hæc priora sunt præterita visione: illa enim sub Sedechia facta est postquam Jechonias translatus est Babylonem; hæc autem sub Joacim filio Josiæ et patre Jechoniæ. Non enim curæ erat, ut ante jam dixi, prophetiæ tempora conservare, quæ historice leges desiderant, sed scribere utcumque audientibus atque lectoribus utile noverant: unde et in Psalterio male quidam juxta textum historice psalmodiarum requirunt ordinem, quod in lyrico carmine non observatur.

« Ipse est annus primus Nabuchodonosor regis Babilonis (*quod in Septuaginta non habetur. Et sequitur*): Quod locutus est Jeremias propheta ad omnem populum Juda, et ad universos habitatores Jerusalem, dicens. » Quarto anno regis Joacim filii Josiæ patris Jechoniæ, Nabuchodonosor in Babylone, suscepit imperium: atque ita factum est ut annus qui primus erat Nabuchodonosor in Babylone, quartus esset in Jerusalem regis Joacim. Denique octavo anno regni sui, Jechoniam cum matre et principibus duxit in captivitatem: qui tribus tantum post interfectionem patris Joachim regnavit mensibus. Interfectus est autem Joacim undecimo anno regni sui in Jerusalem.

« A tertio decimo anno Josiæ filii Ammonis regis Juda usque ad diem hanc: iste est tertius et vicesimus annus, factum est verbum Domini ad me, et locutus sum ad vos de nocte consurgens, et loquens, et non audistis. » Tertio decimo anno regni Josiæ, qui regnavit in Jerusalem annis triginta et uno, Jeremias propheta exorsus est et prophetavit sub eo annis decem et novem. Cai successit in regnum filius ejus Joachaz, quo statim ducto in captivitatem a Nechao rege Ægyptio, regnum obtinuit Joachim frater ejus (*IV Reg.* xxiii). In cuius regni quarto anno iste ad Jeremiam sermo fit Domini, ac per hoc vicesimus tertius annus erat Jeremiæ prophetae, ex quo loqui cœpit ad populum, et nunquam prædicare cessavit: sed singulis diebus diluculo, et de nocte consurgens loquebatur ad populum: « et non, inquit, audistis. » Sin autem, ut veri ex veteribus hæretici volunt, lex semel in adjuterium data est, et constituta præcepta, quæ nostri arbi-

trii voluntate, vel facimus, vel non facimus; quomodo propheta se semper ingerit, et quotidie replicat mandata Dei, quæ utique semel accepta suffecerant eis, quibus data fuerant: nisi ut hoc ostendat Dei nos indigere semper auxilio: et nunquam posse sufficere, quod semel datum est: nisi quotidie Domini admonitione renovetur?

« Et misit Dominus ad vos omnes servos suos: prophetas, consurgens diluculo, mittensque, et non audistis. » Non per unum prophetam, sed per omnes populum suum Deus semper admonuit, et quasi ipse in vigiliis atque excubiis constitutus, surrexit diluculo, ut suum populum commoneret. « Et non, inquit, audistis, » ut quanto crebrior admonitio, tanto contemnentium fuerint peccata majora.

« Neque inclinastis aures vestras ut audiretis cum dicerem: Revertimini unusquisque a via sua mala, et a pessimis cogitationibus vestris, et habitabit in terra quam dedit Dominus vobis et patribus vestris a sæculo et usque in sæculum. » Tanta fuit duritia populi ut ne habitum quidem audientis assumeret, et inclinaret autem suam præcipue Domino commonente, ut reverteretur unusquisque a via sua mala, et a pessimis cogitationibus suis. Et, o infinita clementia, non supplicium inferre pro scelere: sed ad penitentiam provocare: tam malorum operum, quæ significat via mala, quam pessimorum cogitationum, quæ et ipse, absque opere reputentur in peccatum: et promittit præmium, si fecerint quod præceptum est ut habitent in terra quæ data sit patribus, et propter filiorum vitia sublata. Quodque ait, « a sæculo et usque in sæculum, » sive, « ab æterno et usque in æternum, » ostendit Dei dona perpetua, si digni extiterint hi quibus data sunt.

« Et nolite ire post deos alienos, ut serviatis eis: adoretisque eos: neque me ad iracundiam provocetis in operibus manuum vestrarum: et non affligam vos: et non audistis me. » Et hæc, inquit, monebam cum superioribus, ne alienis diis serviretis, et adoraretis eos, et ne ista faciendo me provocaretis ad iracundiam propter opera manuum vestrarum, ut facerem quod nolebam, et affligerem vos, et non audistis me. Quodque sequitur, « dicit Dominus, ut me ad iracundiam provocaretis in operibus manuum vestrarum in malum vestrum, » in Septuaginta non habetur.

« Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Pro eo quod non audistis verba mea, ecce ego mittam et assumam universas cognationes Aquilonis, dicit Dominus, et Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum. » (*Hieron.*) Quia me ad iracundiam provocastis, et fecistis malum in interitum vestrum, et provocantem ad penitentiam superbo calcastis pede: mittam, inquit, ad universas cognationes, sive nationes Aquilonis, et adducam principem earum Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum. Mittit autem Dominus, vel angelos, ut concitent gentes, vel certe hujusmodi monet cognationes, ut faciant Domini voluntatem. Quodque vo-

cat servum suum Nabuchodonosor, non sic servus vocatur, ut prophetae et omnes sancti, qui vere serviunt Domino, sed quo in eversione Jerusalem Domini serviat voluntati, secundum quod et Apostolus loquitur: « Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (*I Tim. 1*). » In Aquilonis autem parte esse Chaldaeos juxta situm Jerusalem nulli dubium est.

« Et adducam eos super terram istam, et super habitatores ejus, et super omnes nationes quæ in circuitu illius sunt: et interficiam eos, et ponam eos in stuporem, et in sibilum, et in solitudines sempiternas. » Ista sunt præmia contemptorum, et Dei verba audire nolentium. Quidquid igitur super nos mali adducitur, nostra peccata fecerunt. Omnesque gentes, ut tunc adductæ sunt contra Jerusalem, sic hodie adducuntur contra Ecclesiam negligentem, ut interficiat eos, et ponat in stuporem et in sibilum, et in solitudines sempiternas, ut in exemplo sint omnium atque miraculo. Sibilus autem, miraculi, et stuporis indicium est: et solitudo sempiterna in his deprehenditur, qui præsidem non habent Deum.

« Perdamque ex eis vocem gaudii, et vocem lætitiæ, vocem sponsi, et vocem sponsæ, vocem molæ, et lumen lucernæ: et erit universa terra ejus in solitudinem et in stuporem. » Hoc in concitamento malignantium, et hodie comprobatur, ut magistri eorum non doceant verbum Dei, sed instar colubri sibilent: peritque in eis vox gaudii, voxque lætitiæ, ut nunquam audiant illud Apostoli: « Gaudete, iterum dico gaudete (*Philip. 1v*); » vox quoque sponsæ, ecclesiasticæ fidei; et non sponsi, Domini Salvatoris: « Qui enim habet sponsam, sponsus est (*Joan. 111*); vox molæ, ut non conterantur in ea fragmenta, et populis vescenda tribuantur; et lumen lucernæ, doctrinam videlicet et scientiam prophetarum. Denique et de Joanne Baptista dicitur: « Ille erat lucerna lucens (*Joan. v*); » et alius propheta: « Lucerna, inquit, pedibus meis verbum tuum, Domine, et lux semitis meis (*Psal. cxviii*). » Universa, inquit, terra hæreticorum erit in solitudinem, et in stuporem, cum novissimum ejus insipiens fuerit demonstratum.

« Et servient omnes gentes istæ regi Babylonis septuaginta annis. Cumque impleti fuerint anni septuaginta, visitabo super regem Babylonis, et super gentem illam, dicit Dominus, iniquitatem eorum; et super terram Chaldaeorum, et ponam illam in solitudines sempiternas. Et adducam super terram illam omnia verba mea, quæ locutus sum contra eam, omne quod scriptum est in libro isto quæcumque prophetavit Jeremias adversum omnes gentes. » Sicut Hierusalem post septuaginta annos recipit pristinos habitatores, et expletis suppliciis, quia obedivit sententiæ Dei, felicitate pristina fruitur, sic rex Babylonis, qui elatus est in superbiam, et suarum arbitratus est virium, quod regnavit in gentibus, et non Domini voluntatis, Media-

Persique venientibus destruetur. Denique usque hodie urbis Babylonis reliquiae tantum manent. Et posuit illam Dominus in solitudinem sempiternam, et implevit omnia verba, quae in istius ipsius Prophetae volumine continentur. Nam in consequentibus, quae mala passura sit Babylon, Jeremiae sermone describitur :

« Quia servierunt eis cum essent gentes multae, et reges magni : et reddam eis secundum opera eorum, et secundum facta manuum suarum. » Hoc in Septuaginta non habetur. Significat autem quod non solum contra Babylonem prophetaverit Jeremias, sed et contra ceteras gentes, quae in Babylonio fuere exercitu, et contra Domini populum dimicarunt. Denique in consequentibus dicitur, contra Aegyptum, et Philistin, et Moab, et Ammon, et Idumaeam, et Damascum et Cedar, et regna Assor et Elam, et ad extremum contra Babylonem terramque Chaldaeam.

« Quia sic ait Dominus Deus Israel ad me : Sume calicem vini furoris (sive meri) hujus de manu mea, et propinabis de illo cunctis gentibus ad quas ego mittam te : et bibent, et inebriabuntur (sive voment); et insanient a facie gladii quem ego mittam inter eos. Et accepi calicem de manu Domini, et propinavi cunctis gentibus ad quas misit me Dominus. » Propinatio calicis, et calicis meri, sive non mixti, quod Graece dicitur *ἀμείκτου*, Domini furoris indicium est; de quo in psalmo scriptum est : « Calix in manu Domini vini meri plenus est misto, » ut omnes gentes quae contra Dei populum militarunt bibant de calice furoris Domini. De quo scribit et Isaias contra Hierusalem : « Scyphum furoris, calicem ruinae exhibisti et evacuasti, propterea surge (Isa. LI). » Iste autem calix idcirco bibitur a cunctis gentibus, ut vomant et insaniant. Quod quidem praevas interpretes in bonam partem accipit, ut instar catharticae potionis, quidquid cholerae, et pituitae, et noxii humoris in pectore est, foras exire compellat et restituat in pristinam sanitatem. Pro Jeremia quoque Salvatorem accipit, quod ipse cunctis gentibus propinavit, ad quas et missus est, ut abjecta idololatRIA Dei se cultui dedicarent. Quod contrarium esse Scripturae sanctae monstrabant sequentia. Non enim pro remedio, ut ille vult, sed pro poena meracae calice propinantur.

« Hierusalem et civitatibus Juda et regibus ejus, et principibus ejus, ut darem eos in solitudinem, et in stuporem, et in sibiolum, et in maledictionem, sicut est dies ista. » Putabam, inquit, quod solis gentibus propinarem, et ideo me huius ministerio laetus obtuleram : sed inter ceteras gentes imo ante ceteras propinavi Hierusalem, et civitatibus Juda, et regibus ejus, et principibus, ut darem eos in stuporem, et in solitudinem, et in sibiolum, et in maledictionem : sicut et praesenti probatur exemplo. Unde dicit et supra : Seduxisti me et seductus sum, invalidisti et potuisti.

« Pharaoni regi Aegypti, et servis ejus, et principibus ejus, et omni populo ejus, et universis genera-

liter. » Post Hierusalem bibit rex Pharaeo Aegypti et socii ejus, biberunt principes et universus populus : cunctusque qui non quidem est Aegyptius, sed in ejus regionibus commoratur : quos LXX vertere *συμμεθεωρε*, id est, *mixtios*, vulgus non Aegyptiae regionis, sed peregrinum et adventitium.

« Et cunctis gentibus terrae Ausitidis. » Quae Hebraice appellatur *אשוד*, de qua et Job fuisse narrat historia : « Homo quidam erat in regione Ausitidi nomine Job. » Et tamen sciendum hunc versiculum in LXX non haberi, Theodotionemque pro *אשוד* interpretatum esse *insulam*.

« Et cunctis regibus terrae Philistin, et Asc lonis, Gazae, Acaronis et reliquiis Azoti. » Generaliter posuit Philistin, hoc est terram Palaestinarum, et specialiter urbes eorum, Ascalonem, Gazam, Azoton, Azotum; solum tacuit Geth, quae contiaetur in reliquiis. Hoc est enim quod scriptum est, « et reliquiis Azoti; » vicina enim atque confinis est Azote, quae Hebraice dicitur *גת* regio urbis Geth Palaestinos autem a Babyloniis captos atque vastatos scribit et Isaias.

« Idumaeae, et Moab, et filiis Ammon, et cunctis regibus Tyri, et universis regibus Sidonis. » Idumaea, in qua sunt montes Seir, et quae Hebraice appellatur *עֲדָמָה* : Moab et Ammon ipsi sunt filii Lot, proximi maris Mortui. Tyrus et Sidon in Phoenicia litoris principes, civitates, quae et ipse Babylonio veniente exercitu superatae sunt : quarum Carthago colonia : unde et Poeni sermone corrupto, quae Phoeni appellantur, quorum lingua Hebraeae linguae magna ex parte confinis est.

« Et regibus terrae insularum, quae sunt trans mare. Trans Cyprum et Rhodum, et insulas quae appellantur *κυκλάδες*, et haec enim a Babyloniis occupatae sunt.

« Et Dedan, et Theman, et Buz, et universis qui attonsi sunt in comam. » Hae gentes in solitudine sunt : vicinae et mixtae regionibus Ismaelitarum, quos nunc Saracenos vocant : et de quibus dicitur : « qui attonsi sunt in comam. »

« Et cunctis regibus Arabiae, et cunctis regibus occidentis, qui habitant in deserto. » Hoc in Septuaginta non habetur : propter Dedan igitur et Theman et Buz, et Ismaelitas, regionum ordinem sequitur.

« Et cunctis regibus Zamri. » Hoc quoque in Septuaginta non habetur.

« Et cunctis regibus Elam, cunctisque regibus Medorum. » Ex eo quod Zamri sequitur Elam, regesque Medorum : arbitramur et Zamri regionem esse Persidis : nisi forte ex eo, quod praecessit Arabia, et hi reges solitudinis accipiendi sunt. Elam autem regio Persidis trans Babylonem, unde Et Elamitae. Medi quoque atque Persae, a quibus capta et destructa est Babylon. Et ipsi enim meracum calicem Alexandro rege Macedonum propinante potarunt.

« Et cunctis regibus Babylonis [A. Aquilonis] de prope et de longe. » Quia Persidis et Babylonis Elam atque Medorum enumeraverat regiones, nunc genera-

raliter ponit omnes reges Aquilonis, qui prope sunt et longe. Pro Aquilone, qui Hebraice dicitur **אֶזְרָא**, Septuaginta vertere ἀπὸλιωνίην quem nos *subsolanum* possumus dicere.

« Unicuique contra fratrem suum, et omnibus regnis terræ, quæ super faciem ejus sunt. Et rex Sesach bibet post eos. » Ne cunctas orientalis provinciæ regiones enumerare per partes longum feret generaliter posuit omnia regna terræ quæ morantur in terra. Quod autem dixit, contra fratrem suum, subauditur, *dedi meracam potionem*, ut omnes furerent, vomerent, insanirent, et mutuis inter se præliis dimicaret. Quodque intulit, « rex Sesach bibet post eos, » et in Septuaginta non habetur, hunc habet sensum: Omnes, inquit, in circuitu nationes

Babylonio imperio subjacebunt, et cuncta suæ subiecti potestati: ita ut universæ, quas præteritus sermo narravit gentes, ipsi serviant, et bibant de calice ejus. Unde et in visione contra Babylonem scribitur: « Calix aureus Babylon inebrians omnem terram. » Novissimus autem rex Babylonis bibet hanc potionem, propinante sibi ascensore bigæ, camelis, et asini, Cyro rege Medorum atque Persarum. Quomodo autem Babylon, quæ Hebraice dicitur **בבל** intelligatur **שש** non magnopere laborabit, qui Hebrææ linguæ saltem parvam habuerit scientiam. Sicut apud nos græcum alphabetum usque ad novissimam litteram per ordinem legitur, hoc est α, β, et cætera usque ad ω; rursusque propter memoriam parvulorum solennis lectionis ordinem vertere, et primis extrema miscere, ut dicamus α, ω, β, ψ: sic

C et apud Hebræos primum est א, secundum ב, tertium ג, usque ad vicesimam secundam et extremam litteram ט, cui penultima est ש. Legimus itaque ש ב א ת א. Cumque venerimus ad medium ה, litteræ occurrit כ, et ut si recte legatur legimus *Babel*, ita ordine commutato legimus *Sesach*. Vocales autem litteræ inter א ה et ב, juxta idioma linguæ Hebrææ in hoc nomine non ponuntur, arbitrorque a sancto propheta prudenter fuisse celatum, ne aperte eorum contra se insauiam commoveret, qui obsidebant Hierusalem, et jamjamque ejus potituri erant: quod et Apostolum contra imperium Romanum fecisse legimus (*II Thess. II*), scribentem de Antichristo:

« Non meministis, quod cum apud vos essem adhuc, hæc dicebam vobis? et nunc quid detineat scitis, ut reveletur in suo tempore (subauditur Antichristus). Jam enim mysterium iniquitatis operatur, tantum ut qui tenet modo, teneat, donec de medio fiat; et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, et destruet illuminatione adventus sui (*II Thess. II*): » eum, inquam, qui tenet Romanum imperium ostendit. Nisi enim hoc destructum fuerit, sublatumque de medio juxta prophetiam Danielis, Antichristus ante non veniet. Quod si aperte dicere voluisset, stulte persecutionis adversum Christianos, et tunc nascentem Ecclesiam rabiem concitasset. Longius quam commentariorum brevitatis pa-

titur, de hoc capitulo diximus, quod Græci forstian Latiniq; fastidiant, quia in suis codicibus non habetur: sed quid proderit, cum in sequentibus hic ipse propheta dicat: « Quomodo capta est Sesach, et comprehensa est incluta universæ terræ? Quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes? Allegorici interpretes istum omnem locum ad cunctas referunt nationes, quas inebriaverit diabolus calice peccatorum meracissimo, novissimum enim etiam ipsum bibiturum supplicia atque cruciatus. De quo scribit Apostolus: « Quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui (*II Thess. II*). » Unde et in alio loco dicit: « Novissimus autem inimicus destruetur mors (*I Cor. xv*). » Quid magnarum virium est posse diversarum vocabula nationum transferre sub etymologiis suis et singula singulis nominibus coaptare.

« Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: Bibite et inebriamini, et vomite et cadite, et nolite consurgere a facie gladii quem ego mittam inter vos. » Postquam, inquit, cunctis gentibus propinaveris et impleveris præceptum Domini: rursus hæc verbis Domini imperabis, et dices: « Bibite et inebriamini, et vomite et cadite, et nolite consurgere. » Si bibere inebriari, vomere, et cadere salutis indicium est, ut instar catharticæ potionis noxia quæque pellantur; quomodo sequitur, « et nolite consurgere? » Quæ sit autem potio quæ eos cadere faciat in æternum, ponit manifestius, id est, « a facie gladii, quem ego mittam inter vos. » (MATTH.)

Hic quæstio nascitur quomodo post potum, ebrietatem, vomitumque et ruinam in Jeremia dicitur Hierusalem non posse consurgere, et Isaias loquitur ad eam: « Elevare, elevare, consurge, Hierusalem, quæ bibisti de manu Domini calicem iræ ejus usque ad fundum, calicem soporis bibisti, et epotasti usque ad feces. Non est qui sustentet eam ex omnibus filiis quos genuit, et non est, qui apprehendat manum ejus ex omnibus filiis quos enutrivit. Duo sunt quæ occurrerunt tibi, quis contristabitur super te? Vastitas et contritio, et fames et gladius, quis consolabitur te? » (*Isa. LI*.) quæ ita solvitur. Quandiu quis bibit calicem, et inebriatur, insanit, vomitque et corruit, non eum posse consurgere. Necdum enim epotavit calicem Domini: nec pervenit ad feces, ut eum usque ad fundum biberet: nunc autem ad Hierusalem de præterito dicitur tempore: Quæ bibisti de manu Domini calicem furoris ejus, et non quæ bibis. Simulque considerandum, quod non propheta, non apostolus exinde fuerit in Judæa, qui eam consolatus sit, et apprehenderit manum ejus, et jactem elevaverit. Ex quo manifestum est, quod post ultimam captivitatem ista dicantur: alioquin in Babylonem, et post Babylonem, Ezechiel et cæteros prophetas habuisse eam narrat historia. Quod autem dicit, duo sunt, quæ occurrunt tibi, sive duo e contrario tibi, quis contristabitur super te? et pro duobus infert quatuor, vastitas et contritio, fames et gladius: illi simile est, quod in psalmo canitur:

• Sic legendum, *Inter א ה et ב et ג; inter ד ו ו ו ו.*

« Semel locutus est Deus, duo hæc audiui, quia potestas Dei est, et tibi, Domine, misericordia, quia tu reddes unicuique juxta opera sua (*Psal. lxi.*) » Et ibi enim semel loquitur Deus, quod omnipotens sit: et duo audivit propheta, quod omnipotentia illius in utraque parte prævaleat, ut et poenitentibus tribuat misericordiam, et permanentibus in peccato reddat supplicia quæ merentur, juxta quod in hoc loco duo occurrunt Hierusalem, quæ singula bina habent ruinam sive vastitatem: sequitur contritio famem, et gladium interitus.

« Cumque noluerint accipere calicem de manu tua, ut bibant, dices ad eos: Hæc dicit Dominus exercituum: Bibentes bibetis: quia ecce in civitate, in qua invocatum est nomen meum, ego incipio affligere, et vos quasi innocentes immunes eritis (*sive et vos mundiâ mundi eritis*)? Non eritis immunes (*sive non eritis mundi*). » (*Hieron.*) Latenter ostendit, præceptum Dei, qui voluntate facere noluerint, suscepturos necessitate et audituros bibentes bibetis, velitis, inquit, nolitis Dei complenda sententia est. Si enim civitas Hierusalem, in qua notum fuit nomen Dei, dicente Propheta: « Notus in Judea Deus, in Israel magnum nomen ejus (*Psal. lxxv.*) bibit meracum calicem furorisque, quanto magis vos non eritis mundi, qui pro Dei nomine idola colitis?

« Gladium enim ego voco super omnes habitatores terræ, dicit Dominus exercituum. » Ista est potio meracissima, iste calix furoris Domini, qui non super solam Hierusalem, sed super omnem vocatur terram, et cunctas in circuitu nationes, de quo supra dixerat: Et mittam ad Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum, et adducam eum super terram istam, et super habitatores ejus, et super omnes nationes, quæ in circuitu illius sunt.

« Et tu prophetabis ad eos omnia verba hæc, et dices ad illos: Dominus de excelso rugiet (*sive responsum dabit*), et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam. Rugiens rugiet super decorem suum (*sive respondebit super locum suum: celeuma quasi calcantium concinetur, adversum omnes habitatores terræ. Pervenit sonitus (sive interitus) usque ad extrema (sive super partem) terræ: quia judicium Domino cum gentibus: judicatur ipse cum omni carne, impios tradidi gladio, dicit Dominus.*) Primum dicamus ut se interpretationis veritas habet. Cunctis, inquit, gentibus prophetabis et dices, quod Dominus de excelso rugiat, hoc est, det sui furoris indicium, juxta illud, quod scriptum est: « Leo rugiet, et quis non timebit: Dominus locutus est, quis non prophetabit? (*Amos iii.*) » et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam, ut cunctos terreat audientes: rugiet autem super decorem suum, hoc est, super templum. Cumque ille rugierit instar calcantium in torcularibus celeuma cantabitur, et in effusione sanguinis mutui carmen lugubre concinetur, quod Symmachus κατάληγμα, Aquila *ιασμών*

vocat. Cujus celeumatis et carminis sonitus usque ad terræ extrema perveniet, quia judicium Domini cum gentibus. Si autem judicium Domini cum gentibus est, sunt et gentium merita diversa (*Os. iv.*). Ad exponendum illum locum, ut quidam volunt: « Qui non credit, jam judicatus est (*Joan. iii.*) » Judicatus quidem est in eo quod non credidit, sed ipsi, qui non credunt inter se diversis afficiuntur suppliciis. Judicatur ipse cum omni carne ut nullus injudicatus habeatur. Impios autem, hoc est qui in Deum non credunt, tradit gladio sempiterno. Allegorici interpretes juxta Septuaginta hunc locum sic edisserunt, ut ad bonam partem referant apertam Domini comminationem. Dominus, inquit, de excelso responsum dabit, his videlicet quos salvaturus est, et de loco sancto suo dabit vocem suam, respondebitque sermonem in loco suo, illi autem quasi vindemiantes pleni fructibus illius sententiæ respondebant: Super omnes habitatores terræ veniet interitus. Non super universam terram; sed super partem terræ, eorum videlicet, qui non credunt; judicium enim erit in gentibus, et ipse judicabitur cum omni carne, impii autem tradentur gladio.

« Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce afflictio (*sive malum*) egredietur de gente in gentem: et turbo magnus (*sive tempestas*) egredietur a summitatibus (*sive extremis terræ*): et erunt interfecti Domini (*sive vulnerati a Domino*), in die illa a summo terræ usque summum ejus. Non plangentur, et non colligentur, neque sepelientur: in sterquilinum super faciem terræ jacebunt. » Erudescant qui vim Scripturæ sanctæ facere conantur, in bonam partem ea quæ comminationis plena sunt disserentes. De hoc autem puto loco dixisse et Dominum: « Consurget gens adversum gentem, et regnum contra regnum (*Luc. xxi.*) » et cætera quæ in ipsa Evangelii sententia continentur. Intelligamus autem hæc facta juxta historiam, quando a rege Babylonio cunctæ nationes in circuitu subjugatæ sunt, et imperium ejus sensere crudele. Vel juxta prophetiam longo post tempore in consummatione mundi futura. Dicunturque interfecti a Domino, non quod Dominus ipse percutiat, sed quod in interitu pessimorum voluntas et imperium Domini compleatur.

« Ululate (*sive jubilate*), pastores, et clamate: aspergite vos cinere, optimates gregis (*sive plangite arietes ovium*), quia impleti sunt dies vestri, ut interficiamini, et dissipationes vestræ, et cadetis quasi vasa pretiosa (*sive quasi arietes electi*). » Et peribit fuga a pastoribus, et salvatio ab optimatibus (*sive arietibus gregis*). » Notandum quod in hoc tantum loco Septuaginta *jubilum* in malam partem posuerint: pro quo alii interpretes *ulatum*, ut in Hebræo scriptum est, transtulere. Inter pastores et arietes, sive optimates gregis ista distantia est: quod pastores rationalium sunt, arietes autem et optimates referantur ad divites, qui et ipsi pars gregis appellantur. Quodque infert:

« Completi sunt dies vestri, ut interficiamini. » Tunc complebuntur dies eorum, quando fuerint peccata completa; et dispergentur et cadent sicut vasa pretiosa, ut confracta non valeant instaurari, et quanto ante fuere pretiosiora, tanto majus eorum in fractione sit damnum, sive quasi arietes electi, ut pinguis hostia sit devorare cupientium. « Peribit, inquit, fuga a pastoribus, » quando non egerint poenitentiam. Domine dicitur ad Phariseos: « Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura? » (Luc. III.) Et in Psalmis legimus: « Periit fuga a me (Psal. cxli). » « Et salvatio, inquit, ab optimatibus gregis (sive arietibus). » Ἀπὸ κεινῶν subauditur, *peribit*.

« Vox clamoris pastorum et ululatus optimatum gregis (sive jubulum arietum), quia vastavit Dominus pascua eorum. Et conticuerunt arva (sive speciosa) pacis a facie iræ furoris Domini. » Et hic notandum, quod apud Septuaginta *jubilum* pro *ululatu* positum sit. Inter pastores autem et arietes ista diversitas est, quod pastores putentur in Ecclesia, qui præsunt gregi cum sapientia et eruditione atque doctrina. Arietes vero, qui principes quidem videntur in populo, sed nihil habent in se doctrinæ atque sapientiæ, et per nimiam simplicitatem propemodum stultitiæ vicini sunt. Quando autem habuerimus pacem et non intellexerimus, vel bona vel speciosa pacis, sed luxuriæ nos, et otio, et voluptatibus dederimus, tunc conquiescent, sive conticescent, bona pacis, et auferentur a nobis propter iram furoris Domini, et implebitur illud quod scriptum est: « Cum dixerint, pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus (I Thess. v). » Quo veniente, omnia conticescent.

« Dereliquit quasi leo umbraculum (sive cubile) suum (et ut verius est tabernaculum, hoc enim *כֶּסֶף* *Hebraicum sonat*), quia facta est terra eorum in desolationem (vel in via) a facie iræ columbæ (sive a facie gladii magni), et a facie iræ furoris Domini. » Dominus, de quo supra dixerat, « de excelso rugiet, et de habitaculo sancto suo dabit vocem suam: rugiens rugiet, super decorem suum: ipse derelinquet tabernaculum suum, « de quo scriptum est: « Factus est in pace, sive in Salem, locus ejus, et habitatio ejus in Sion (Psal. lxxv); » ipse deseret sedem suam, et complebit quod per hunc eundem prophetam locutus est: « Dimisi domum meam, dereliqui hereditatem meam (Jerem. xli). » Reliquit autem quasi leo cubile suum, ut omnes bestiæ vastandi terram ejus habeant potestatem. Leone enim custode et præside nullus ad eandem audet accedere. « Facta est, » inquit, « terra eorum, » haud dubium, quin vel populi Judæorum, vel certe universarum gentium « in desolationem, et in iniviam a facie iræ columbæ. » Non mirabitur columbam Domini intelligi Nabuchodonosor, qui supra eum vocari servum Domini legerit. (Maurus.) Legitur et in Isaia Dominum dixisse: « Ego mandavi sanctificationis meis, et vocavi fortes meos in ira mea, exsultantes in gloria mea. » Ubi Medos Persasque significat, qui ad

PATROL. CXI.

A subversionem Babylonis a Domino electi sunt, sic et nunc Nabuchodonosor, qui Domini imperio serviebat destruens prævaricationem Hierusalem, servus Domini et columba vocatur. (Hieron.) Pro columba Septuaginta transtulerunt *gladium magnum*: licet columbam et in persona Hierusalem possimus accipere, quod irascatur et tristis sit se leonis sui perdidisse custodiam, et terram suam venisse in desolationem. « Deserta facta est terra a facie iræ columbæ, a facie furoris Domini. » (Gregor.) Quod enim ira columbæ prædixerat, hoc furorem Domini subjunxit columbam. Columba namque valde simplex est animal, et quia in Deo nulla furoris inæqualitas serpit, furorem Domini iram columbæ nominavit. Ut enim divinæ districtiois vim imperturbabilem demonstraret, et iram dixit columbæ. Ac si aperte diceret: Districtum iudicium inconcussus exerit, qui permanens mansuetus punit. Unde et in extremo iudicio in semet ipso incommutabilis manens, nulla vicissitudine ac mutabilitate variatur. Sed tamen electis et reprobis nequaquam sub specie ejusdem incommutabilitatis ostenditur, quia et tranquillius justis, et iratus apparebit injustis. Teste enim conscientia intra semetipsos deferunt, unde eorum mentes æque unum respiciant: sed non æqualiter modificentur, quia et istis eum benignum ante acta justitia, et illis terribilem culpa facit. Quorum prævorem quis explicet, cum contingit miseris, et intra se culpas cernere, et ante se iudicem justum videre? Hoc nimirum quotidie in usu vitæ præsentis agitur, ut de qualitate venturi iudicii, mortalium corda doceantur. Nam cum duo ad iudicium pergunt, alius innocentia sibi conscius, et alius culpæ, ante probatam sententiam adhuc tacente iudice utrique conspiciunt, et tamen culpæ debitor gravem contra se iram, hoc ipsum iudicis silentium suspicatur, quam iram sibi non denuntiat perturbatio iudicis, sed recordatio pravitatis, quia etsi adhuc foras reum sententia non clamat, intus jam graviter conscientia accusat. At contra amicus justitiæ decernentis vultum conspicit, sed intus de testimonio bonæ recordationis hilarescit, et quod apud se, quod metuat non habet, omne quod erga semetipsum est blandum videt.

CAPUT XXVI.

D De regno Joachim: qualiter sacerdotes voluerunt occidere Jeremiam, qui per principes liberatus est.

« In principio regis Joachim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum istud a Domino dicens: Hæc dicit Dominus: Sta in atrio domus Domini, et loqueris ad omnes civitates Juda, de quibus veniunt ut adorent in domo Domini, universos sermones quos ego mandavi tibi ut loquaris ad eos. Noli subtrahere verbum, si forte audiant, et convertantur unusquisque a via sua mala, et poeniteat me mali (sive quiescam a malo) quod cogito facere eis, propter malitias studiorum eorum. » (Hieron.) Hæc prophetia superiore est prior, licet sub eodem rege sit

32

facta. Illa enim facta est in anno quarto Joacim filii Josie regis Juda, hæc autem in principio ejusdem regis Scriptura dicente, « in principio regis Joachim filii Josie regis Juda, factum est verbum istud a Domino dicens. » Non igitur, ut sæpe jam diximus, in prophetis historiae ordo texendus est, cum in præsentiarum sub eodem rege priora postea, et posteriora ante dicantur. Qui autem verbum dicturus est Domini, debet stare cum Moyse (*Deut. v*), et audire cum Psalmista : « Qui statis in domo Domini in atriis domus Dei nostri (*Psal. cxxxiv*). » Et præcipitur illi ut loquatur ad omnes civitates Juda, licet civitates Septuaginta non transtuleriat, ne indecorum forte videretur in atrio domus Domini loqui ad urbes quæ coram non erant, sed quando ad populum et ad cives loquitur, ipsis civitatibus loquitur. Pulchre autem stat in atrio atque vestibulo templi Domini, ut per occasionem orationis Domini, et adorandi eum, sermones prophetæ audire cogantur. « Noli, inquit, subtrahere verbum, » licet triste sit, licet adversum te audientium rabies concitetur, tamen dicito, quod tibi imperatum est, non formidans persecutiones eorum, qui adversum te concitandi sunt, sed Domini jubentis imperium : « Si forsitan, inquit, audiant et coconvertantur. » Verbum ambiguum forsitan, majestati Domini non potest convenire, sed nostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium, ne ex præscientia ejus, quasi necessitate vel facere quid, vel non facere cogatur. Non enim ex eo, quod Deus scit futurum aliquid, idcirco futurum est, sed quia futurum est, Deus novit, quasi præcius futurorum. Et tamen sciendum juxta hunc eundem Jeremiam, etsi mala prædixerit Dominus, et egerit populus poenitentiam, quod et ipse acturus sit poenitentiam super his, quæ facere comminatus est. Et si prospera pollicitus fuerit et egerit populus negligenter, mutat Deus sententiam, et pro bonis mala inferat. Quod utique ex persona Dei omnipotentis dicitur. Denique et in præsentia, ait : « Si forte audiant et convertantur unusquisque a via sua mala; » ut cum illi coaversi fuerint, et me sententiæ poeniteat, et non faciam, quod eis facere cogito. Cogito autem facere propter malitias studiorum illorum : quæ si fuerint immutata, et mea sententia commutabitur. Legamus historiam Jonæ et Ninivæ.

« Et dices ad eos : Hæc dicit Dominus : Si non audieritis me, ut ambuletis in lege mea, quam dedi vobis, ut audiat sermone servorum meorum prophetarum, quos ego misi ad vos de nocte consurgens, et dirigens, et non audistis : dabo domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. » In nostra ergo est positum potestate, vel facere quid, vel non facere : ita duntaxat ut quidquid boni operis volumus, appetimus, explemus, ad Dei gratiam referamus : qui juxta Apostolum dedit nobis, et velle et perficere (*Phil. ii*). Sia autem, sufficit semel ambulare in lege, quæ nobis data est per Moysen, ut stulta hæresis suspicatur. Quomodo addidit : « Ut audiat

sermone servorum meorum prophetarum. » Qui utique post legem missi sunt, et non semel, sed frequenter, nec otiose et a securo, sed semper et a sollicito. « Misi, inquit, ad vos servos meos quotidie, et de nocte consurgens (*Jerem. xxvi*) ; » quos si audire nolueritis, dabo domum istam, hoc est, templum Dei sicut Silo, ubi fuit tabernaculum. Cumque templum destructum fuerit, consequenter et civitas erit in maledictionem cunctis gentibus terræ. Sicut autem exstructo templo in area Ornæ, et in monte Moria, hoc est, visionis, in quo Abraham Isaac filium obtulisse narratur, cessavit religio Silo, nec postea ibi sunt celebrata sacrificia : sic exstructa Ecclesia et spiritualibus in ea victimis immolatis, cessaverunt legis cæremonia (*II Par. iii*) ; et data est urbs Judæorum in maledictionem cunctis gentibus terræ, de qua nos Dominus liberavit, dicente Apostolo : « Christus redemit nos de maledictione legis, factus pro nobis maledictio (*Gal. iii*). »

« Et audierunt sacerdotes et prophetæ (*sive pseudoprophetæ*), et omnis populus Jeremiam loquentem verba hæc in domo Domini. Cumque complexet Jeremias loquens omnia quæ præceperat ei Dominus ut loqueretur ad universum populum, apprehenderunt eum sacerdotes et prophetæ (*sive pseudoprophetæ*), et omnis populus dicens : Morte moriatur, quia prophetavit in nomine Domini dicens : Sicut Silo erit domus hæc, et urbs ista desolabitur, eo quod non sit habitator. » Sacerdotes et prophetæ, quos pseudoprophetas Septuaginta manifestus transtulerunt, irascuntur Jeremiæ, quod vera prædicat : et subverso templo et civitate, deserta sit peritura religio, et lucra ex religione venientia. Idcirco apprehendunt eum, et consentiente sibi populo morti destinant : quare dixerit in nomine Domini sicut Silo erit domus hæc, et urbs desolabitur, eo quod non sit habitator. Si quando igitur propter mandata Domini, et fidei veritatem, vel sacerdotes nobis, vel pseudoprophetæ, vel deceptus populus irascatur, non magnopere curemus, sed exsequamur sententiam Domini, nequaquam presentia mala, sed futura bona animo cogitantes.

« Et congregatus est omnis populus adversum Jeremiam in domum Domini. Et audierunt principes Juda verba hæc, et ascenderunt de domo regis in domum Domini : et sederunt in introitu portæ Domini novæ. » Jeremias in templo verba Domini prophetabat, et dixerat : « Dabo domum istam, sicut Silo, et urbem hanc in maledictionem cunctis gentibus terræ. » Statimque a sacerdotibus, et prophetis, et populo, seditione commota, omne vulgus adversum prophetam congregatur in templum, ubi erat propheta, et sacerdotum, ac prophetarum, vulgique, manibus tenebatur. Quod cum audissent principes civitatis, qui in domo regia versabantur, transierunt sive ascenderunt de domo regis in domum Domini. » Notandumque, quod ire ad domum Domini ascensus sit : » Sederuntque in introitu portæ Domini novæ. » Principum enim erat officium sedere in

porta domus Domini, et ibi negotii, et seditionis cognoscere veritatem. Nova autem porta dicitur, quia qui sedebant in ea, et iudicio praeerant, sacerdotum et pseudoprophetarum calumniae resistebant.

« Et locuti sunt sacerdotes et prophetae ad principes, et ad omnem populum dicentes: Iudicium mortis est viro huic, quia prophetavit adversum civitatem istam, sicut audistis auribus vestris. » Sedentibus urbis principibus in porta templi, et in porta nova, qui de regis palatio ad templum concurrerant, ut seditio populi sedaretur, et concione populi congregata occupant sacerdotes et pseudoprophetae Jeremiam, perieratque propheta, quantum fuit in sacerdotibus et prophetis: si accusatores ipsi habuissent iudicii potestatem. Ex quo intelligimus, crudeliores fuisse in prophetam per invidiam sanctitatis, qui religioni videbantur dediti, quam qui necessitatibus publicis praeerant.

« Et ait Jeremias ad omnes principes, et ad universum populum, dicens: Dominus misit me ut prophetarem ad domum (sive super domum) istam, et ad civitatem (sive super civitatem) hanc omnia verba quae audistis. Nunc ergo bonas facite vias vestras et studia vestra, audite vocem Domini Dei vestri, et poenitebit Dominum mali quod locutus est adversum vos (sive et quiescet Dominus a malis quae locutus est contra vos). Ego autem ecce in manibus vestris sum: facite mihi ut bonum et rectum est in oculis vestris (sive ut expedit vobis). Verumtamen scitote et cognoscite quod si occideritis me, sanguinem innocentem traditis contra vosmetipsos, et contra civitatem istam et habitatores ejus. In veritate enim misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec. » Cum praesente populo sederent in porta principes civitatis, et accusarent sacerdotes et prophetae Jeremiam prophetam, et mortis crimen intenderent, Jeremias ad principes loquitur, et ad universum populum, quos sacerdotum et pseudoprophetarum facilio concitaverat, prudenter pariter et humiliter atque constanter. Prudenter quod a Domino missum esse se diceret, ut contra templum et civitatem loqueretur: daretque consilium, quod si vellent ejus audire consilium, et agere poenitentiam, Dominus quoque suam sententiam commutaret: humiliter autem in eo, quod ait: « Ecce in manibus vestris sum, facite mihi ut bonum et rectum est in oculis vestris. » Porro constanter: « in veritate misit me Dominus ad vos, ut loquerer in auribus vestris omnia verba haec. » Aliisque sermonibus loquitur: Si irascimini, cur contra templum et urbem Domini sum locutus, et curae vobis est salus urbis et templi, cur augetis peccata peccatis, et sanguinis mei tam urbem, quam habitatores ejus reos facitis? Si quando igitur et nobis pro necessitatis angustiis, humilitate opus est: sic eam assumamus, ne veritatem et constantiam deseramus. Aliud est enim superbe contumeliam facere iudicanti, quod signum

A stultitiae est, aliud sic impediens vitare discrimen, ut de veritate nil subtrahas.

« Et dixerunt principes, et omnis populus ad sacerdotes et prophetas: Non est viro huic iudicium mortis, quia in nomine Domini Dei nostri locutus est ad nos. » Populus, qui prius a sacerdotibus et pseudoprophetae fuerat supplantatus, jungitur principibus civitatis, et pro Jeremia loquitur, quod nequaquam reus mortis sit, sed in nomine Domini, et ex ore illius prophetarit. Cito enim vulgus indoctum accepta ratione, mutat sententiam, dolor autem accusantium, praecipue sacerdotum et pseudoprophetarum, non potest immutari: et ideo illis accusantibus, et in accusatione perseverantibus, populus commutatur, quod spem eis dederat indulgentiae Dominus, si bonas facerent vias suas, et audirent vocem Domini Dei sui, ut et Dominus suam sententiam flecteret.

« Surrexeruntque viri de senioribus terrae, et dixerunt ad omnem caetum populi loquentes: Michaeas de Morasti fuit propheta in diebus Ezechiae regis Juda, et ait ad omnem populum Judae dicens: Haec dicit Dominus exercituum: Sion quasi arbor arabitur, Hierusalem in acervum lapidum erit, et mons domus in excelsa silvarum. Nunquid morte condemnavit eum Ezechias rex Juda, et omnis Juda? Nunquid non timuerunt Dominum, et deprecati sunt faciem Domini, et poenituit Dominum mali quod locutus erat adversum eos? Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras. »

C Principes civitatis et populus intelligunt iudicii veritatem. Senes autem, quorum proprie erat nosse vetera, replicant historiam, et prophetiam Michaeae de Morasti, qui prophetavit sub rege Ezechia, comparant prophetiae Jeremiae, pro qua ei mortis discrimen impenditur, ostenduntque illum dixisse gravidam et tamen a justo rege Ezechia nihil esse permissum, sed conversos ad poenitentiam Domini in bonam partem vertisse sententiam. Michaeas enim dixit: « Sion quasi arbor arabitur, et Hierusalem in acervum lapidum erit, et mons domus in excelsa silvarum (Mich. III). » Porro Jeremias: « Dabo, inquit, domum istam sicut Silo, et urbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terrae (Sup. xxiv). » Dantque consilium putantes nequaquam futurum, quod Michaeas praedixerat, quia multo tempore non sit factum propter populi poenitentiam. Et hoc quoque, quod Jeremias locutus est, nequaquam fore si juxta consilium ejus bonas faciant vias suas, et studia sua et audiant vocem Domini Dei sui, ut Dominus non inferat malum, quod eis fuerat comminatus simulque frangunt accusatorum rabiem, et se miscent cum eis dicentes: « Itaque nos facimus malum grande contra animas nostras, » non quo facere debeant, sed quia si fecerint, nequaquam noceant accusato, sed animabus suis, quas mutatione sententiae potuerint liberare.

« Fuit quoque vir prophetans in nomine Domini « Urias filius Semei de Chariathiarim, et prophetavit

« adversum civitatem istam, et adversum terram A
 « hanc, juxta universa verba Jeremiæ. Et audivit
 « rex Joachim et omnes potentes, et omnes princi-
 « pes ejus verba hæc, et quæsiuit rex ut interficerent
 « eum. Et audivit Urias, et timuit, fugitque et ingres-
 « sus est Ægyptum. » Quodque sequitur : « Et misit
 « rex Joachim viros in Ægyptum Helnathan filium
 « Achobor, et viros cum eo in Ægyptum, » in
 Septuaginta non habetur. Dein jungitur : « Et eduxe-
 « runt Uriam de Ægypto et adduxerunt eum ad re-
 « gem Joachim, et percussit eum gladio, et projecit
 « cadaver ejus in sepulcris vulgi ignobilis. Verum-
 « tamen manus Aicham filii Saphan erat cum Jere-
 « mia, ut non traderetur in manus populi et interfi-
 « cerent eum. » Quæritur cur cum Urias filius Se-
 meix de oppido Chariatharim eadem quæ Jeremias
 prophetarit, timore perterritus fugerit in Ægyptum,
 et inde retractus occisus sit, Jeremias potuerit eva-
 dere, qui certe non fugerat, sed audacter in priore
 sententia perseverans liberatus sit, tam vulgi,
 principumque judicio, quam consilio seniorum ad-
 versum accusatores sacerdotes et pseudoprophetas.
 Ad quod breviter respondendum, nequaquam Dei
 sciri posse judicium, dum eadem causa eademque
 sententia, alius punitur, et alius liberatur, nisi forte
 hoc respondere possumus, quod Urias in condemna-
 tionem, et acesatorum, et populi trucidatus sit. Je-
 remias autem reservatus judicio Dei, ut reliquiis in-
 felicis populi prædicaret, et eos retraheret ad pœni-
 tudinem. Quod quidem et in apostolorum Actibus
 legimus, Jacobum apostolum statim Herodis pertu-
 lisse sententiam, et martyrio coronatum, Petrum au-
 tem et cæteros apostolos doctrinæ Domini reserva-
 tos, et animadvertenda constantia prophetalis, quod
 ne de Ægypto quidem retractus Urias mutaverit
 sententiam, sed videns sibi intentari mortem, nihilo-
 minus sit locutus, quæ præceperat Dominus. Quod-
 que timuit et fugit, et ingressus est Ægyptum, non
 infidelitatis, sed prudentiæ indicium, ne frustra nos
 offeramus periculis, alioquin et Dominum Salvato-
 rem de manibus persequentium lapsum legimus
 (Luc. iv; Joan. viii), et præcipientem apostolis :
 « Cum vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite
 ad aliam (Matth. x). » Quæritur quoque quomodo
 Joachim rex Juda parvi imperii, et debilitati, et jam-
 jamque perituri, mittendi in Ægyptum habuerit po-
 testatem, et inde Uriam educere. Quod facile solvi-
 tur, si consideremus eum a rege Ægypti Nechao
 principem constitutum, et hanc prophetiam factam
 esse in principio regni ejus. Quanquam autem Jere-
 mias Domini adjutorio liberatus sit, tamen et illi re-
 putatur in mercedem, per quem prophetam suum
 Dominus liberavit, Aicham videlicet filio Saphan,
 quod in posterioribus lecturi sumus, quando de cî-
 sternæ luti Abdamelechi spadonis consilio atque
 presidio Jeremias de periculo mortis liberatur.

CAPUT XXVII.

*De catenis ligneis, et vinculis mittendis quinque regi-
 bus : et monentur subijci Nabuchodonosor ne mo-
 riantur.*

« In principio regni Joacim filii Josiæ regis Juda,
 « factum est verbum Domini ad Jeremiam a Domino,
 « dicens. » (Hieron.) Hoc in editione LXX non ha-
 betur, et multi putant sequentis capituli esse princi-
 pium, quod nequaquam ita est, sed jungendum su-
 periori, ut quidquid dictum refertur, et factum, in
 principio regni Joacim, factum esse credamus :
 Unde et mittendi in Ægyptum, quasi ad amicum re-
 gem habuit potestatem. Videntur autem mihi Se-
 ptuaginta titulum istum hac ratione siluisse, ne se-
 cundo dicere viderentur. Jam nunc in principio po-
 suerant : « In principio regis Joacim filii Josiæ
 regis Juda, factum est verbum istud a Domino di-
 cens : »

« Hæc dicit Dominus ad me : Fac tibi vincula et
 « catenas » (sive *κλωδς*, quæ Hebraice appellantur
 כַּוָּשִׁים et sermone vulgari *Boias*), « ponesque eas in
 « collo tuo, et mittes eas ad regem Edom, et ad regem
 « Moab, et ad regem filiorum Ammon, et ad regem
 « Tyri, et ad regem Sidonis per manum nuntiorum
 « qui venerunt Hierusalem ad Sedechiam regem
 « Juda, et præcipies eis ut ad dominos suos loquan-
 « tur : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ;
 « hæc dicetis ad dominos vestros. » Præterita visio
 in principio facta est ad prophetam regni Joacim
 filii Josiæ regis Juda. Hæc autem sub Sedechia, qui
 extremus regnavit in Hierusalem, et sub quo urbs
 capta est atque subversa. Præcipiturque Jeremiæ,
 ut catenas, sive furcas ligneas, quæ ut diximus He-
 braice appellantur כַּוָּשִׁים, imponat collo suo, et mit-
 tat eas ad reges Edom, Moab, filiorum Ammon,
 Tyri, Sidonis, per legatos, qui venerant ad Sede-
 chiam : et præcipiat suis dominis nuntiare, quod
 regi Nabuchodonosor servire debeant, et audire, quæ
 sequens prophetæ sermo prosequitur. Ac ne forsitan
 legati, et reges istarum gentium responderent,
 cur hoc tuo populo non præcipis? Sedechiæ quoque
 regi similia loquitur, et sacerdotibus ac prophetis.
 Hunc locum allegoricus semper interpres (*id est*
Origenes), et historiæ fugiens veritatem, interpreta-
 tur de cœlesti Hierusalem, quod debeant habitato-
 res ejus sponte assumere corpora, et descendere in
 Babylonem, id est, confusionem mundi istius, qui in
 maligno positus est, et servire regi Babylonio, haud
 dubium quin diabolo : quod si hoc facere nolue-
 rint, nequaquam gravia corpora portaturos, sed pe-
 rituros gladio et fame et peste, et nequaquam ho-
 mines futuros, sed dæmones. Hæc ille dixerit, ne
 defensores ejus nobis calumniam faciant. Cæterum
 nos simplicem, et veram sequamur historiam, ne
 quibusdam nubibus atque præstigiis involvamus.

« Ego feci terram, et hominem, et jumenta quæ
 « sunt super faciem terræ, in fortitudine mea ma-
 « gna, et in brachio meo extento : et dedi eam ei
 « qui placuit in oculis meis. » Licet *ἐξῆρωποναιῶς*

hæc Scriptura loquatur quomodo nos homines loqui
possumus, et intelligere, tamen fortitudo Dei et bra-
chium ejus ille est, de quo et Apostolus loquitur :
« Christus Dei virtus, et Dei sapientia (I Cor. 1) ; »
et Isaias : « Domine, quis credidit auditui nostro, et
brachium Domini cui revelatum est? » (Isa. LIII.)
Scribit et Joannes evangelista : « Omnia per ipsum
facta sunt, et sine ipso factum est nihil (Joan. 1) ; »
David quoque in suo carmine loquitur : « Verbo Do-
mini cœli firmati, et spiritu oris ejus, omnis virtus
eorum (Psal. xxxn). » Quod autem ait : « Dedi eam
ei qui placuit in oculis meis, » hoc significat quod
omnia humano generi per Dei gratiam sint tributa.
« Ego, inquit, feci terram, et hominem et jumenta. »
Ordo contrarius : in Genesi enim (Gen. 1) primitus
fiunt animantia, et extremus homo, sed hic prius
hominem nominat, et postea quæ subjecta sunt ho-
mini.

« Nunc itaque ego dedi omnes terras istas in manu
« Nabuchodonosor regis Babylonis servi mei : insu-
« per et bestias agri dedi ei, ut serviant illi. Et ser-
« vient ei omnes gentes et filio ejus, et filio filii
« ejus. » Cujus infelicitatis est Israel, quando com-
paratione ejus Nabuchodonosor servus Dei appella-
tur? Scriptum est in Evangelio : « Mundus per ipsum
factus est, et mundus eum non cognovit ; in propria
venit, et sui eum non receperunt (Joan. 1). » Recte
itaque conditor creaturam suam tradit cui voluerit.
Denique et diabolus, in cujus typum præcessit Na-
buchodonosor confitetur : « Hæc omnia mihi tradita
sunt. » Quod autem intulit : « Insuper et bestias agri
dedi ei, ut serviant illi, » vel simpliciter omne ge-
nus animantium intelligere debemus : cum homine
enim et ea traduntur, quæ ei subdita sunt ; aut
certe, bestias, feras, gentes accipiamus : quod etiam
illæ serviant, quæ prius servire non noverant. Fi-
lium autem ejus, et filium filii, juxta Hebraicum
Balthasar vocat, et Evilmerodach, de quibus scribit
Daniel.

« Donec veniat tempus terræ ejus et ipsius. »
Pulchre ne perpetuum Nabuchodonosor putaretur
imperium, et ipsum dicit a Medis Persisque capien-
dum. Hoc est enim quod significat : « donec veniat
tempus terræ ejus, et ipsius. » Sed nec hoc habetur
in LXX.

« Et servient ei gentes multæ, et reges magni. »
Non dixit, omnes, hoc enim proprie Christi debetur
imperio, quanquam juxta Symmachum non legatur :
« Et servient ei gentes multæ, et reges magni, » sed,
« subjicient eum servituti gentes multæ, et reges
magni, » ut ipse quoque serviat Medis et Persis, cui
omnes ante servierant gentes. Hoc quod ex Hebraico
posuimus : « Dedi ei, ut serviant illi, et servient ei
omnes gentes, et filio ejus et filio filii ejus, donec
veniat tempus terræ ejus et ipsius, et servituti eum
subjicient gentes multæ, et reges magni. » In LXX,
ut jam diximus, editio non legitur.

« Gens autem et regnum quod non servierit Na-

« buchodonosor regi Babylonis, et quicumque non-
« curvaverit collum suum sub jugo regis Babylonis,
« in gladio, et fame, et peste visitabo super gentem
« illam, ait Dominus, donec consumam eos in manu
« ejus. » Non solum Dominus peccatrices gentes
subjiciet Nabuchodonosor, sed Apostolus de pecca-
toribus loquitur : « Quos tradidi Satanæ, ut discant
non blasphemare (I Tim. 1) ; » et in alio loco : « Tra-
didi hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiri-
tus salvus fiat (I Cor. v). » Potestatibus quoque
obediendum monet non solum propter iram, sed et
propter conscientiam, ne condemnemur ab eis

« Vos ergo nolite audire prophetas vestros, et
« divinos, et somniatores, et augures, et maleficos,
« qui dicunt vobis : Non servietis regi Babylonis,
« quia mendacium prophetant vobis, ut longe faciant
« vos de terra vestra, et ejiciant vos, et pereatis.
« Gens autem quæ subjecerit cervicem suam sub-
« jugo regis Babylonis, et servierit ei, dimittam eam
« in terra sua, dicit Dominus, et colet eam, et habi-
« tabit in ea. » Delirat et in hoc loco allegoricus
interpres, et hortatur in cœlesti positus Hierusalem,
ne audiant prophetas suos, atque divinos, somnia-
tores, et augures, et maleficos : sed ut potius ser-
viant Nabuchodonosor, et corpus humilitatis assu-
mant, infantium vagitus, et incubula parvulorum.
Si enim hoc fecerint expleto famulatu et conditione
mortalitatis humanæ, reversuros eos ad terram
suam, et habitaturos in ea, et operaturos, quæ prius
operati sunt. Dicitque se suspicari eos, qui Dei præ-
cepta contempserint, humanis corporibus prægra-
vari, futuros dæmones et immundos spiritus, et sedem
pristinam nequaquam recepturos. Nos autem simpli-
citer exponamus, et prophetas esse in gentibus, qui si-
mulent se divino spiritu ventura prædicere, et divinos,
de quibus et vulgare proverbium est : Aiunt divinare
sapientes, et somniatores, qui imitantur Joseph et
Daniel, et augures, qui volatu avium et oscinum
vocibus faciendum quid vel non faciendum denun-
tiant, et maleficos, quos vel veneficos possumus
appellare, vel dæmonum phantasmatis servientes,
qui Hebraice dicuntur כשפים. Omnes isti decipiunt,
inquit, vos atque supplantant, ne servietis regi Baby-
lonis. Multo enim melius est servitatem sponte sus-
cipere, et amicum habere, cui servitas, et gentilem
terram colere, quam vi et necessitate servire cap-
tivos.

« Et ad Sedechiam regem Juda locutus sum, se-
« cundum omnia verba hæc, dicens : Subjicite colla
« vestra sub jugo regis Babylonis, et servite ei, et
« populo ejus, et vivetis. Quare moriemini tu et
« populus tuus, gladio, fame, et peste, sicut locutus
« est Dominus ad gentem quæ servire noluerit regi
« Babylonis? Nolite audire verba prophetarum di-
« centium vobis : Nolite servire regi Babylonis, quia
« mendacium ipsi loquuntur vobis. Quia non misi
« eos, ait Dominus : et ipsi prophetant in nomine
« meo mendaciter, ut ejiciant vos, et pereatis tam
« vos quam prophete qui vaticinantur vobis. » *Kast*

universas gentes transit ad Sedechiam regem Juda, A et iisdem quibus gentibus comminatus est sermonibus loquitur. Neque enim meretur privilegium gentis Israeliticæ, qui cæteris gentibus aut similia, aut majora peccavit. Denique quia audire contempsit populus perduellis, gladio et fame, et peste consumptus est. Observandum autem in Scriptura sancta quod pro pseudopropheta appellat prophetas, qui vaticinentur in nomine Domini mendaciter. Hoc autem faciunt, inquit, ut ejiciant vos, et pereatis, tam vos quam prophetæ, qui vaticinantur vobis. Et eorum igitur, qui decipiuntur, et eorum, qui decipiunt, similis interitus est. Hoc quod de Hebraico posuimus: « Sub jugo regis Babylonis, et servite ei, et populo ejus, et vivetis: quare moriemini tu, et populus tuus, gladio et fame, et peste, sicut locutus est Dominus ad gentem, quæ servire noluert regi Babylonis? Nolite audire verba prophetarum dicentium vobis, » in LXX non habetur. Et idcirco admoneo, ut prudens lector intelligat quantum desit per singula Græcis codicibus et Latinis.

Et ad sacerdotes, et ad populum istum locutus est sum, dicens: Hæc dicit Dominus: Nolite audire verba prophetarum vestrorum, qui prophetant vobis, dicentes: Ecce vasa Domini revertentur de Babylone nunc cito: mendacium enim prophetant vobis. » (*Hoc quod posuimus nunc cito, in Septuaginta non habetur, et illud quod sequitur:*) « Nolite audire eos, sed servite regi Babylonis, ut vivatis. Quare datur hæc civitas in solitudinem? » Post gentes autem et regem sacerdotibus loquitur C et populo: quia jam prophetis supra interitum nuntiaverat dicens: « Ut ejiciam vos et pereatis, » tam vos quam prophetæ, qui vaticinantur vobis. Loquitur autem eadem, quæ locutus fuerat regi et gentibus, ne audiant verba prophetarum suorum, et dicant vasa templi Domini jam reportanda, quæ cum Jechonia principibusque, et matre ejus fuerant asportata: monetque ut deserviant regi Babylonis, et vivant, et civitas sponte subjecta nequaquam tradatur incendio: et in hoc clementia Domini, leviori poenæ vult tradere, ne sustineant graviorem.

« Et si prophetæ sunt, et est verbum Domini in eis, occurrant. » Quodque sequitur, et subdituri surus usque ad finem hujus capituli, in Septuaginta non habetur.

« Domino exercituum, ut non veniant vasa quæ relicta fuerant in domo Domini, et in domo regis Juda, et in Hierusalem, et in Babylonem. Quia hæc dicit Dominus exercituum ad columnas, et ad mare, et ad bases » (*pro quibus in Hebraico scriptum est* מַבְרָצִים), « et ad reliqua vasa eorum, quæ remanserunt in civitate hac, quæ non tulit Nabuchodonosor rex Babylonis, cum transferret Jechoniam filium Joachim regem Juda de Hierusalem in Babylonem, et omnes optimates Judæ et Hierusalem. Quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel ad vasa quæ derelicta sunt in domo Domini, et in domo regis Juda, et in Hierusalem: in Babylonem transferentur, et ibi erunt usque ad diem visitationis suæ, dicit Dominus: et afferri faciam ea, et restituam in loco isto. » Hæc, ut diximus, in LXX non habentur, sed de Hebraica veritate translata sunt; pro quo aliud, quod scriptum non erat, posuere dicentes: « Est mihi, quia sic dixit Dominus, Et reliqua vasa quæ non tulit rex Babylonis, quando transtulit Jechoniam de Hierusalem in Babylonem, intrabunt, dicit Dominus, » sensum magis quam verba ponentes: forsitan irrationale arbitrati, ut Deus loqueretur ad columnas, et ad mare, et ad bases, et ad reliqua vasa quæ remanserant in Hierusalem: quasi non legamus, et vermi matutino increpuisse Dominum, et ad mare locutum: « Tace et obmutesce (*Jon. iv*). » Quodque ait, « occurrant mihi, » sive « Domino exercituum, » illud ostendit verum prophetam posse Domino precibus resistere, secundum quod et Moyses stetit in percussione contra Dominum, ut averteret iram furoris ejus. Samuel quoque idem fecit (*I Reg. viii*); et Dominus ad Moysen: « Dimitte me, ait, percutiam populum istum (*Exod. xxxii*). » Quando autem dicit, « dimitte me, » ostendit se precibus sanctorum posse retineri. Occurrant, inquit, prophetæ, et quæcunque prædicunt opere completa demonstrant et tunc veritate vaticinium comprobabitur. Columnas autem et mare, et bases, et reliqua vasorum in Malachim, et in extremo hujus prophetæ volumine legimus (*IV Reg. ult.*) Et enumerantur vasa quæ translata sint in Babylonem, quando captus est Sedechias: et incensa civitas, templumque subversum.

LIBER UNDECIMUS.

Mira cæcitas Judæorum, et dolenda miseria, qui D creduli existentes, magis pseudopropheta, qui prospera pollicebantur, fidem adhibere elegerunt: cum in medio hostium constituti quotidie periclitarentur, et ad mortem appropinquarent. Unde nunc in posterioribus legitur quod Ananizæ filii Azur falsis vaticiniis innitentes, Jeremiæ, imo Dei per ipsum, verba penitus respuerent: quod eis ad certam interitum etiam portendebat.

CAPUT XXVIII.

Jeremias respondet Ananiæ, qui ait rediturum populum, et omnia vasa post annos annos Jerusalem, amen : et punit Deus Ananiam propter mendacium.

« Et factum est in anno illo, in principio regni « Sedechiæ regis Juda, in anno quarto, in mense « quinto, dixit ad me Ananias filius Azur propheta « de Gabæon in domo Domini, coram sacerdotibus « et omni populo dicens : Hæc dicit Dominus exer- « cituum Deus Israel : Contrivi jugum regis Baby- « lonis : adhuc duo anni dierum, et ego referri faciam « ad locum istum omnia vasa domus Domini. » (*Hieron.*) Quos Hebraicum *prophatas*, hoc est, נְבִיאִים, Septuaginta *pseudoprophetas* interpretati sunt, ut manifestiorem facerent intelligentiam. Denique et in præsentī loco *propheta* dicitur, hoc est נְבִיא, et non *pseudopropheta*. Fit autem sermo Domini sub rege Sedechia in quarto anno regni ejus, in mense quinto. Necdum propheta Ezechiel vaticinante in Babylone ad eos, qui cum Jechonia fuerant transmigrati : habetque fiduciam in templo Domini loqui contra prophetam, quia prospera populo pollicetur, et libenter audiuntur mendacia : præsertim quæ læta promittunt. Jeremias dixerat etiam cætera vasa, vel templi, vel domus regiæ, et universi populi quæ Nabuchodonosor dimiserat transferenda Babylone. Hic autem e contrario etiam ea, quæ translata fuerant referenda promittit.

« Quæ tulit Nabuchodonosor rex Babyloniæ de loco « isto, et transtulit ea in Babylone. Et Jechoniam « filium Joachim regem Juda, et omnem transmigra- « tionem Judæ, qui ingressi sunt in Babylone, ego « convertam ad locum istum, ait Dominus : conte- « ram enim jugum regis Babyloniæ. » Pro quibus Septuaginta transtulerunt : « Jechoniam et transmigra- « tionem Judæ. Quia conteram jugum regis Babyloniæ, breviter Hebraicæ veritatis sensum magis quam verba ponentes. Pollicetur autem Ananias propheta, ut tunc populo videbatur, non solum vasa, sed et regem Jechoniam reducendum esse Hierusalem, et jugum regis Babyloniæ conterendum, hoc est, destruendum ejus Imperium : et hoc necdum completo, futurum biennio, ut gaudii magnitudinem vicium tempus reprimissionis augetet.

« Et dixit Jeremias propheta ad Ananiam pro- « phetam, in oculis sacerdotum, et in oculis omnis « populi, qui stabat in domo Domini, et ait Jere- « mias propheta : Amen, sic faciat Dominus. Sus- « citet Dominus verba tua, quæ tu prophetasti, ut « referantur vasa in domum Domini, et omnis trans- « migratio de Babylone ad locum istum. » Optat fieri quod pseudopropheta mentitur, hoc enim significat *amen* : quo verbo sæpe Dominus Salvator utitur in Evangelio : « Amen, dico vobis (*Joan. v.*) » Et cupit pro rerum prosperitate magis illum, quam se vera dicere. Unde et alius propheta testatur, dicens : « Utinam non essem vir habens spiritum, et mendacium potius loquerer (*Mich. ii.*) » E contrario Jonas contristatur, quare mentitus sit, et arguitur a Domino,

A quod illius prophetiæ nolit mendacium non esse, quam tantæ ruinæ multitudinis (*Jon. iii.*) Ac ne videretur pseudoprophetæ comprobare vaticinium, sub aliorum exemplo absque injuria mentientis, asserit veritatem.

« Verumtamen audi verbum hoc quod ego loquor « in auribus tuis et in auribus universi populi : Pro- « phetæ, qui fuerunt ante me et te ab initio, et pro- « phetaverunt super terras multas, et super regna « magna, et de prælio, et de afflictione, et de fame. « Propheta qui vaticinatus est pacem, cum venerit « verbum ejus, scietur propheta quem misit Dominus « in veritate. » Poterat Jeremias Ananiæ dicere : Falsum loqueris, decipis populum, non es propheta, sed pseudopropheta. Quod si dixisset, poterat et pseudopropheta in Jeremiam eadem retorquere. Ergo non facit injuriam, et quasi ad prophetam loquitur. Non solum, inquit, ego sum propheta, et tu, sed fuere ante me et te multi alii, quorum fuit Isaias, Osæ, Joel et Amos, et cæteri : prophetaverunt, inquit, contra terras multas, et regna non parva, sed magna, bellum illis, et adversa, et rerum omnium penuriam nuntiantes, et e contrario fuerunt alii, qui pacem pollicerentur et prospera, utrorumque sententia non adulatione mendaci, sed rerum exitu comprobata est. Sub aliorum igitur exemplo de se loquitur, et Anania, quod cum rerum finis advenerit, tunc prophetarum veritas ostendatur. Hoc idem et Dominus locutus est per Moysen (*Deut. xxxii.*), quod propheta vaticinii sine monstretur. Et hoc animadvertendum quod non minaciter, non truculenter; sed fiducia veritatis increpet mentientem, et differat in futurum, ut qui audiunt rerum exitum præstentur.

« Et tulit Ananias propheta catenam (*vel furcam*, « quæ Hebraicè dicitur כַּרְמֵיט) de collo Jeremiæ « prophetæ, et confregit eam. Et ait Ananias, in « conspectu omnis populi dicens : Hæc dicit Domi- « nus : Sic confringam jugum Nabuchodonosor regis « Babyloniæ duobus annis dierum de collo omnium « gentium : et abiit Jeremias in viam suam. » *Duos annos* non transtulere Septuaginta, *prophetam* quoque non dixerunt Ananiam, ne scilicet prophetam viderentur dicere, qui propheta non erat; quasi non multa in Scripturis sanctis dicantur, juxta opinionem illius temporis quo gesta referantur, et non juxta quod rei veritas continebat. Denique et Joseph in Evangelio pater Domini vocatur, et ipsa Maria, quæ sciebat se de Spiritu sancto concepisse, et responderat angelo : « Quomodo erit istud, quia virum non cognovi? (*Luc. i.*) » loquitur ad filium : « Fili, quid fecisti nobis sic? ecce ego et pater tuus dolentes quærebamus te (*Luc. ii.*) » Simulque consideranda prudentia Jeremiæ, et humilitas atque patientia. Pseudopropheta rebus facit injuriam, et arreptam furcam de cervice ejus conterit, quod utique in ferrea facere non poterat : iste tacet, doloremque dissimulat. Necdum enim a Domino quid loqueretur fuerat revelatum, ut tacite sancta Scriptura demonstret : nequaquam prophetas suo tantum arbitrio loqui, sed ex Dei voluntate :

maxime de futuris, quorum solius Dei notitia est. Abiit, inquit, et recessit in viam suam, quasi victus, et illud implens propheticum : « Factus sum quasi homo non audiens, nec habens in ore suo increpationes (Psal. xxvii). »

« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, postquam confregit Ananias propheta catenam (vel furcam) de collo Jeremiæ prophetæ, dicens : Vade et dices Ananiæ : Hæc dicit Dominus : Catenam (vel furcam) ligneam contrivisti, et facies (sive faciam) pro eis furcas ferreas, quia hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Jugum ferreum posui super collum cunctarum gentium istarum, ut serviant Nabuchodonosor regi Babylonis. » Quodque sequitur : « et servient ei, insuper bestias terræ dedi illi, » in Septuaginta non habetur, et in præsentibus locis juxta LXX Ananias propheta non scribitur, et in consequentibus, ne scilicet, ut prius dixi, pseudopphetam appellare viderentur prophetam. Sed quid ad Hebraicam veritatem? Postquam abiit Jeremias propheta in viam suam, et injuriam silentio devoravit, factus est sermo Domini ad eum, ut non suis verbis propheta loqueretur ad pseudopphetam mendacior gloriantem, sed diceret : « Hæc dicit Dominus. » Quamquam et Ananias confringens furcam ligneam, eadem auctoritate in conspectu Domini sit locutus, « hæc dicit Dominus. » Imitatur enim semper mendacium veritatem. Quodque intulit : « Furcas ligneas contrivisti, et facies (sive fecisti) pro eis catenas ferreas, » hoc ostendit quod minorem reuens pœnam, majoris supplicii causa fuerit in populo. Delirat in hoc loco allegoricus interpres, furcas et catenas ligneas ætherea appellans, et ærea corpora, dæmonum videlicet et adversariarum polestatum. Furcas autem, sive catenas ferreas, nostra corpora crassiora, quæ nervis et ossibus, carnibus, venisque contexta sint : ut qui noluerint de cœlesti Hierusalem pro qualitate peccati minores subire cruciatu, in catenas nostrorum corporum condemnentur, et infantia vagitus pannorum vincula sordesque sustineant, et serviant diabolo regi Babylonis, id est, mundi hujus, dicente Scriptura : « Mundus in maligno positus est (I Joan. v) » cum bestiis terræ, quæ in brutorum animantium sint corpora religata. Compulit me tractator indoctus, et sectator calumniæ Grunnianæ aperte ponere aliena vitia, quæ prius cum dissimulatione dicebam, lectoris prudentiæ derelinquens.

« Et dixit Jeremias propheta ad Ananiam prophetam : Audi, Anania : Non misit te Dominus, et tu confidere fecisti populum istum in mendacio, idcirco hæc dicit Dominus : Ecce mittam (sive eiciam) te a facie terræ, hoc anno morieris. » Quodque sequitur, « quia adversum Dominum locutus es. Et mortuus est Ananias propheta in anno illo, mense septimo, » in LXX non habetur. Pro quo tantum posuerunt, « et mortuus est mense septimo, » et hic in LXX Ananias propheta non dicitur, cum secundum Hebraicum Scriptura sancta prophetam vocet, licet in eo quod arguit eum Jeremias dicens : « Audi,

A Anania, non misit te Dominus, » prophetam tacuerit. Quomodo enim prophetam poterat appellare, quem missum a Domino denegabat? Sed historiarum veritas et ordo servatur, sicut supra diximus, non juxta id quod erat, sed juxta id quod illo tempore putabatur. Decepisti, inquit, populum mendacio, ne Dei sententiæ acquiesceret, unde scias te hoc anno esse moriturum. Si quando morimur de carceribus corporum liberamur, secundum illud testimonium, quod male interpretantur hæretici : « Educ de carcere animam meam (Psal. cxli), » quomodo nunc pseudopphetæ pro supplicio mors irrogatur? Sed et hoc loco notandum quod Jeremias a pseudopphetæ passus injuriam, necdum ad se facto sermone Domini ailet, postea vero missus a Domino audacter arguit mentientem, et mortem propinquam nuntiat. Quodque in mense septimo mortuus est, qui semper interpretari solent, requiem sub hoc numero demonstrari, forsitan eum idcirco mense septimo mortuum mentiantur, ut de malis corporis liberaretur, juxta illud quod scriptum profertur : « Mors viro requies (Eccli. xxi). » Nos autem novinus corpora credentium templa esse Dei, si tamen Spiritus sanctus habitet in illis.

CAPUT XXIX.

Jeremias mittit librum ad transmigratorem; post annos septuaginta visitabuntur; et monet ut caveant pseudopphetas.

« Et hæc sunt verba libri quem misit Jeremias propheta de Hierusalem ad reliquias seniorum transmigratorum, et ad sacerdotes, et ad prophetas, et ad omnem populum quem transduxerat Nabuchodonosor de Hierusalem in Babylonem, et postquam egressus est Jechonias rex, et domina (sive regina), et eunuchi, et principes Judæ et Hierusalem (sive optimates), et artifices de Hierusalem, in manu Elasa filii Saphan, et Gamariæ filii Helchiæ, quos misit Sedechias rex Juda ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Babylonem, dicens : Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, omni transmigratori, quam transtulit de Hierusalem in Babylonem : Ædificate domos, et habitate, et plantate hortos (sive pomaria), et comedite fructum earum, accipite uxores, et generate filios et filias, date filiis vestris uxores, et filias vestras date viris, et pariant filios et filias : et multiplicamini et nolite esse pauci numero, et querite pacem civitatis (sive terræ) ad quam transtuli vos, et adorare pro ea ad Dominum, quia in pace illius erit pax vobis. » Hæc epistola, imo libellus Jeremiæ prophetæ, per legatos Sedechiæ Elasam et Gamariam mittitur in Babylonem ad eos qui cum Jechonia et matre ejus translati fuerant a Nabuchodonosor, ut per occasionem legationis regiæ suam quoque opus propheta compleret, et moneret populum transmigratum quæ sibi a Domino fuerant imperata. Palchreque dixit : « Egressus est Jechonias rex, et domina, et eunuchi, et principes Judæ, » et cæteri. Et : « Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, omni transmigratori quam transtulit de Hierusalem in

Babylonem. » Ut non potentia regis Babylonis, sed Domini voluntate translati esse videantur. Et primo ad senes, deinde ad sacerdotes, tertio ad prophetas, quarto ad omnem populum Dei sermo dirigitur, ut secundum ordinem ætatis, prophetæ quoque ad eos qui monebantur litteræ pervenirent. Monet autem eos non suis verbis, sed Domini, ut ædificent domos et habitent in eis, et plantent hortos, sive pomaria, et comedant fructum eorum, accipiant uxores, et generent filios et filias, et multiplicentur in loco transmirationis, et non sint pauci numero, quærentque pacem civitatis, sive terræ, ad quam translulerit eos et orent pro ea ad Dominum, causasque reddens ait : « Quia in pace illius terræ erit pax vobis. » Jeremiæ, quia propter breve tempus erat Hierusalem secutura captivitas, imperatur ne accipiat uxorem, nec faciat filios. Unde et nobis per Apostolum dicitur : « Tempus brevium est, superest ut qui habent uxores sic sint quasi non habeant (*I Cor. vii*). » Quod si propter angustiam temporis habentibus usus uxorum tollitur, quanto magis non habentibus ne accipiant imperatur! Hoc autem totum præcepit vaticinium prophetale, ne acquiescant pseudoprophetas, qui eis propter breve tempus in Hierusalem reditum promittebant. Sed ut sciant multo se in Babylone tempore moraturos, ita ut uxores accipere, plantare pomaria, hortosque serere, ædificare domos, et generare filios debeant. Quodque intulit : « Quærite pacem civitatis, » (*sive terræ*); et iterum : « Quia in pace illius erit pax vobis; » illud apostolicum comprobatur in quo jubet : « Obsecro igitur primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus et cunctis, qui in sublimitate sunt, ut quietam et tranquillam vitam agamus in omni pietate et castitate (*I Tim. ii*). » Porro secundum mysticos intellectus, postquam de Hierusalem, id est de Ecclesia, propter nostra peccata ejecti fuimus, et traditi Nabuchodonosor, de quo dicit Apostolus : « Tradidi hujuscemodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat in die Domini (*I Cor. v*); » et iterum : « Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (*I Tim. i*), » non debemus esse securi, nec torpentes otio, salutem penitus desperare, sed primum ædificare domos, non super arenam, sed super petram, et tales domos, quales ædificaverunt et obstetrices in Exodo (*Exod. i*), quia timebant Dominum. Dein plantare hortos, sive pomaria, qualem et Dominus plantavit paradisum in Eden, et posuit in eo lignum vitæ, de quo scriptum est : « Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam : et qui tenuerit eam, beatus (*Prov. iii*). » Tertio accipere uxores, quarum una est sapientia, de qua scribit Salomon : « Ama illam et servabit te; circumda illam, et exaltabit te (*Prov. iv*); » et in alio loco : « Hanc exquisivi sponsam accipere mihi, et amator factus sum decoris ejus (*Sap. vii*). » Nec sufficit nobis una conjux sapientia, nisi habeamus et reliqua fortitudinem, temperantiam, atque justitiam, ut

A plures ex eis generemus filios : filias quoque nostras dabimus viris, ut et fidei veritas, quæ interpretatur in filiis, bonis operibus copuletur, quæ referuntur ad filias, et opera bona jungantur fidei sanitati : talesque filios generantes et filias, multiplicemur numero, ut destruentes ea, quæ parvuli sunt, et in perfectum crescentes virum, audire mereamur : « Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis eum qui ab initio est (*I Joan. ii*), » et cum Apostolo dicamus liberis nostris : « In Christo enim Jesu per Evangelium ego vos genui (*I Cor. iv*). » Quæramus quoque pacem Ecclesiæ, civitati, et terræ nostræ, ut ad eam redire mereamur, de qua Domini judicio translati sumus, ut habitaremus in confusionis errore : si enim illa susceperit nos, habebimus pacem. Simulque consideranda clementia Domini. Orare præcipit pro inimicis nostris, et benefacere his qui persequuntur nos, ut non simus nostra tantum salute contenti, sed inimicorum quoque quæramus salutem (*Luc. vi*). »

« Hæc enim dicit Dominus exercituum, Deus Israel : « Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrum, et divini vestri : et ne attendatis ad somnia vestra quæ vos somniatis : quia falso isti prophetant vobis in nomine meo, et non misi eos, » dicit Dominus. » Prophetas, imo pseudoprophetas, et divinos, et somniatores fuisse in Babylone, inter eos quos Nabuchodonosor cum Jechonia et matre ejus abduxerat, Ezechiei propheta testatur : scribens contra eos, quibus Jeremias quoque præcepit non credendum (*Ezech. xiiii*). Nequum autem eo tempore, quo hæc Epistola dirigebatur Ezechiei in Babylone cœperat prophetare. Hic enim sermo in principio regis Sedechiæ mittitur. Ezechiei autem quinto anno transmirationis Jechoniæ exorsus est prophetare, qui idem annus regni Sedechiæ erat. Porro secundum tropologiam pseudoprophetas eos debemus accipere, qui aliter Scripturarum verba accipiunt, quam Spiritus sanctus sonat, et divinos eos, qui conjecturam mentis suæ, et incerta futurorumque vera pronuntiant absque divinatorum auctoritate verborum : somniatores quoque qui non audiunt illud scriptum : « Ne dederis somnum oculis tuis, neque dormitationem palpebris tuis (*Prov. vi*). » De quibus et Judas apostolus loquitur : « Similiter et hi somniantes carnem quidem maculant : dominationem autem spernunt (*Jud. 8*); » quorum mens nequaquam vigilat, sed arrogantia et erroris sopore depressa, noctis horrore circumdatur; quibus loquitur et apostolus Paulus : « Elevare, qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus (*Ephes. v*). »

« Quia hæc dicit Dominus : Cum cœperint impleri in Babylone septuaginta anni, visitabo vos et scitabo super vos verbum meum bonum, ut reducam vos ad locum istum. Ego enim scio cogitationes quas cogito super vos, dicit Dominus : cogitationes pacis et non afflictionis, ut dem vobis finem bonum, et patientiam (*sive spem*); et invocabitis me, et ibitis (*sive juxta Symmachum invenietis*) et orabit me, et exaudiam vos : quæretis me et invenietis,

« cum quæsieritis me in toto corde vestro, et iave-
 « niar a vobis (sive apparebo vobis), dicit Dominus. »
 Nolite, inquit, credere pseudoprophetis, divinis et
 somniatoribus vestris, qui vobis vicinum in Hierusa-
 lem reditum pollicentur: nisi enim septuaginta anni
 expleti fuerint, Cyro rege Persarum ante captivos
 remittente, nequaquam in patriam revertemini: et
 tunc in ea promissa complebo, ut reducam vos ad
 locum istum? Ego enim scio cogitationes, quas cogi-
 to super vos, ait Dominus. » Se dicit nosse quid
 cogitet: mos autem cum suis prophetis, divinis et
 somniatoribus ignorare. Futurorum igitur scientia
 soli Deo competit: « Ut dem vobis, ait, finem et pa-
 tientiam: » finem captivitatis, et patientiam labo-
 rum præsentium, sive spem futurorum. Tunc invo-
 cabitis me et ibitis Hierusalem et orabitis, et exau-
 diam vos. Certe absque invocatione et oratione cap-
 tivorum poterat implere Dominus quod promiserat:
 sed hortatur eos ad preces, ut quod promissum est
 mereantur accipere. « Quæretis et invenietis me,
 cum quæsieritis me in toto corde vestro, » juxta illud
 Evangelii: « Petite et accipietis, quærite et invenietis,
 pulsate et aperietur vobis (Math. vii). » Secundum
 anagogen tandiu in sæculi hujus confusione versa-
 mur, quandiu requiem septenarii numeri mereamur
 accipere: et accepta pœnitentia Deus impleat quod
 promisit, et reducamur ad locum nostrum Eccle-
 siam. Idcirco enim Dominus percutere visus est, ut
 sanaret: dabitque nobis finem laboris nostri atque
 patientiæ, et invocabimus eum et revertemur in
 Ecclesiam, et orabimus et exaudiemur: quæremus
 et inveniemus eum, cum ex toto corde quæsierimus
 illum, et tunc apparebit nobis. Quidam septuaginta
 annos juxta interpretantur quod scriptum est:
 « Dies annorum nostrorum, in ipsis septuaginta anni
 (Psal. lxxxix), » qui cum fuerint expleti, tunc ad
 Dominum revertamur in toto corde nostro, et exau-
 diamur, et finis sit laboris nostri atque patientiæ.
 Nunc enim in umbra nos omnia et in imagine pos-
 sidere.

« Et reducam captivitatem vestram, et congre-
 « gabo vos de universis gentibus et de cunctis locis
 « ad quos expuli vos, dicit Dominus, et reverti vos
 « faciam de loco ad quem transmigrare vos feci. Quia
 « dixistis: Suscitabit nobis Dominus prophetas in
 « Babylone. Hæc enim dicit Dominus ad regem qui
 « sedet super solium David et ad omnem populum ha-
 « bitatorem urbis hujus, et ad fratres vestros, qui
 « non sunt ingressi vobiscum in transmigratiorem.
 « Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego mittam
 « in eos gladium, famem, et pestem, et ponam eos
 « quasi ficus malas quæ comedi non possunt, eo quod
 « pessimæ sint. Et persequar eos in gladio, et in fame
 « et in pestilentia, et dabo vos in vexationem uni-
 « versis regnis terræ, in maledictionem, et in stupo-
 « rem, et in sibilum, et in opprobrium cunctis gen-
 « tibus, ad quas ego ejeci eos, eo quod non audierint
 « verba mea, dicit Dominus, quæ misi ad eos per
 « servos meos prophetas de nocte consurgens et mit-

« tens, et non audistis, dicit Dominus. Vos ergo au-
 « dite verbum Domini, omnis transmigratio quam
 « emisi de Hierusalem in Babylonem. » + + Huc
 usque in LXX non habentur quæ asteriscis prænotavi,
 cætera enim in quibus vel singuli versus, vel pauca
 ab eis prætermittuntur verba, victus tædio annotare
 nolui, ne fastidium legenti facerem. Pollicetur autem
 Dominus his, qui erant in transmigratiore, quod post
 septuaginta annos captivitatis redire eos faciat de
 universis gentibus, de cunctis locis, ad quæ expulerit
 eos, et captivitate laxata pristinum statum et patriam
 recipere. Et cum ego hæc, inquit, mea sponte factu-
 rus sim, et certo tempore redituros vos, frustra de-
 cipimini, et putatis vos habere prophetas in Babylone,
 qui vobis falsa promittunt: ita autem sciatis nequa-
 quam vos reditum nunc sperare debere, sed ædificare
 domos, plantare pomaria, accipere uxores et generare
 filios, et multiplicari numero, et tempus exspectare
 promissum. Audite quid Dominus loquatur ad Sede-
 chiam, qui nunc regnat in Hierusalem, et ad omnes
 habitatores urbis hujus, id est ad fratres vestros, qui
 noluerunt obedire meæ sententiæ, et Babylonem mi-
 grare vobiscum, quod nequaquam captivitatem pos-
 sint effugere, sed gladio, et fame, et peste moriantur.
 « Et ponam eos quasi ficus malas, » quas Theodotio in-
 terpretatus est *sudrinas*; Secunda, *pessimas*; Symma-
 chus *novissimas*, quæ Hebraice appellantur פריים.
 Sed scriptorum vitio pro media syllaba sive littera
 Græcum δ inolevit, ut pro *suarim* legatur *su-
 drim*. Quomodo autem cophinus, sive calathus,
 qui habebat ficus bonas, primitivas habuisse dicitur:
 sic alter cophinus qui habebat ficus malas, habuisse
 ficus novissimas scribitur. Et persequar, inquit, eos
 qui nunc in Hierusalem urbe versantur, gladio, fame,
 et pestilentia, ut primum obsidione, festim, qui
 remanere et effugere potuerint dispergantur in uni-
 versas terras, et exemplo sint omnibus maledictio-
 nis, stuporis, et sibili, et opprobrii, ad quos ego
 ejeciam vos quia non audierunt verba mea, dicit
 Dominus, quæ per servos meos locutus sum, ad eos
 de nocte consurgens et mittens, et nunquam monere
 cessavi, ut imitarentur vos, qui in transmigratiore
 securo otio perfruinini, donec promissio Domini
 compleatur. Vos autem, qui meæ obedistis senten-
 tiæ, et regi vos Babylonio tradidistis, audite, quæ
 dicturus sim. Et in hoc loco delirus interpret somnii
 ruinam cælestis Hierusalem, et ad eos prophetiam
 dirigi suspicatur, qui in hujus mundi Babylonia re-
 gione versantur, quod benefecerint in hæc corpora
 sponte descendere, et in terra Chaldaeorum ædificare
 domos, plantare pomaria, accipere uxores, filios ge-
 nerare, bonisque operibus restitui post septuaginta
 annos in locum pristinum et in cælestem Hierusalem,
 illos autem qui noluerint propria voluntate ad ter-
 rena descendere hæc passuros, quæ Dominus Sede-
 chiae et ejus populo comminatur, qui noluerint imi-
 tari fratres suos, nec venire in Babylonem, quod
 mittat in eos gladium, famem, et pestem, hoc est
 rerum omnium penuriam, et ponat quasi ficus pessi-

mas, quæ penitus comeli non possunt. Et persequatur eos gladio sempiterno, et det in vexationem universis regnis terræ, quo scilicet nequaquam homines, sed demones fiant aeris potestates, et sint apud cunctos angelos, qui præsent singulis provinciis in maledictionem et in stuporem, et in sibilum, et in opprobrium cunctis gentibus. Et hoc eos idcirco passuros, quia verba prophetarum in cœlesti Hierusalem audire noluerint, qui eos hortabantur, ut ad terrena descenderent, et corpus humilitatis assumerent, et acta pœnitentia post verum sabbatismum locum pristinum possiderent. Hæc ille dixerit, quæ cum audiunt discipulis ejus, et Grunnanzæ fabulæ stercorant se divina audire mysteria. Nos quoque qui ista contemnimus quasi pro brutis habent animantibus et vocant *πλουσιώτας*, eo quod in luto istius corporis constituti, non possumus sentire cœlestia.

« Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel, ad Achab filium Chulixæ, et ad Sedechiam filium Maasixæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter: Ecce ego tradam eos in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, et percutiet eos in oculis vestris: et assumetur ex eis maledictio omni transmigratio ni Judæ, quæ est in Babylone dicentium: Ponat te Dominus sicut Sedechiam, et sicut Achab, quos frixit rex Babylonis in igne. Pro eo quod fecerunt stultitiam (sive iniquitatem) in Israel, et mœchati sunt uxores amicorum (sive civium) suorum, et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis. Ego sum judex et testis, dicit dominus. » Aiunt Hebræi hos esse presbyteros qui fecerint stultitiam in Israel, et mœchati sunt uxores civium suorum, quorum uni loquitur Daniel: « Inveterate dierum malorum; » et alteri: « Semen Chanaan et non Juda; species decepit te, et concupiscentia pervertit cor tuum. Sic faciebatis filiabus Israel, et illæ metuentes loquebantur vobiscum, sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram (Dan. xiii). » Quodque propheta nunc loquitur: « Et locuti sunt verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandavi eis, » illud significari putant, quod miseras mulierculas quæ circumferuntur omni vento doctrinæ sic deceperint, quod dicerent eis, qui de tribu Juda erant, Christum de suo semine esse generandum. Quæ illectæ cupidine præbebant corpora sua, quasi matres futuræ Christi. Sed illud quod impræsentiarum dicitur, « quos frixit rex Babylonis in igne, » videtur Danielis historix contraire. Ille enim asserit eos ad sententiam Danielis a populo esse lapidatos: hic vero scriptum est quod frixerit eos rex Babylonis in igne. Unde et a plerisque ac pene omnibus Hebræis, ipsa quasi fabula non recipitur, nec legitur in synagogis Judæorum. Quomodo enim, inquam, fieri poterat, ut captivi lapidandi principes et prophetas suos haberent potestatem? Magisque hoc esse verum affirmant, quod scribit Jeremias, convictos quidem esse presbyteros a Daniele, sed latam in eos sententiam a rege Babylonis, qui in captivos, ut victor et dominus, habebat imperium. Quanti et de nostro

A grege similes Achab et Sedechiæ prophetant in nomine Domini mendacium, et faciunt stultitiam in Israel, et mœchantur uxores civium suorum, qui in eadem Ecclesiæ sunt urbe generati! quos verus Nabuchodonosor friget in igne peccati, dicente Osee propheta: « Omnes adulterantes quasi clibanus succensus a coquente (Ose. vii). » Felix qui tollit jugum ab adolescentia sua et sedet solus, qui amaritudinè repletus est, potestque dicere cum David: « Non sedi in concilio malignantium, et cum iniqua gerentibus non introibo (Psal. xxv). » Quodque intulit nunc propheta: « Ego sum judex et testis, dicit Dominus, » hunc habet sensum: Hæc quæ dico de duobus pseudoprophetis, qui loquuntur verbum in nomine meo mendaciter, quod non mandaveram eis, nequaquam opinione cognovi, sed ipse scio vera esse, quem celare nemo potest, nec est effigere mei iudicii veritatem.

« Et ad Semeiam Neellamitem dices. Et quod sequitur: Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel: « Pro eo quod misisti libros in nomine tuo ad omnem populum qui est in Hierusalem, » in LXX « non habetur. Rursumque addidere de suo: « Non misi te in nomine meo. » Et consequenter juxta ordinem: « Et ad Sophoniam filium Maasixæ sacerdotem. » Et iterum de Hebræo: « Et ad omnes sacerdotes. » Ac deinde historia textitur: « Dominus dedit te sacerdotem pro Joiade sacerdote, ut sis dux (sive præceptor) et episcopus, in domo Domini super omnem virum arreptitium et prophetantem, et ut mittas eum in nervum, et in carcerem (sive in custodiam) et in cataracten (quem Symmachus *μολοχλον*, Aquila ipsum verbum hebraicum posuit SINAC). » Et nunc quare non increpasti Jeremiam Anathotiten, qui prophetat vobis? quia super hoc misit ad nos in Babylonem dicens: Longum est; ædificate domos, et habitate, et plantate hortos, et comedite fructum eorum. Legit ergo Sophonias sacerdos librum istum in auribus Jeremiæ prophetæ. » Semeias de loco Neellami, qui interpretatur *torrens*, cum rege Jechonia ductus fuerat in Babylonem, et prophetabat populo mendaciter, eo quod celeriter essent Hierusalem reversuri. Fuisse autem eum pseudoprophetam, sequentia verba Jeremiæ demonstrant: « Hæc dicit Dominus ad Semeiam Neellamitem, pro eo quod prophetavit vobis Semeias, et ego non misi eum. » Quia igitur Jeremias ad eos qui erant in Babylone litteras miserat dicens: « Ædificate domos et habitate, plantate hortos, et comedite fructum eorum, accipite uxores et generate filios; » et post alia junxerat: « Non vos seducant prophetæ vestri, qui sunt in medio vestrum, et divini vestri; » ac deinde: « quia falso isti prophetant vobis in nomine meo, et non misi es, dicit Dominus: » intelligens Semeias sub communi nomine pseudoprophetarum contra se scriptum, mittit litteras Hierusalem ad Sophoniam filium Maasixæ sacerdotem, et ad reliquos sacerdotes contra Jeremiam, quare non increpetur a Sophonia sacerdote, cujus officium est discernendi inter prophetas, qui Spiritu sancto loquantur, et qui contrario, et recludi ju-

beatur in carcerem, ut mendacii sui poenas luat et populum ultra supplantare desistat. Joiades sacerdos fuit, qui Joas post interfectionem Gotholiz [Athalia] imperium tradidit et interfecit sacerdotes Baal (IV Reg. xi, II Par. xxiii). Hoc est ergo quod scribit: Quare non imitaris Joiadem sacerdotem, et interficis Jeremiam pseudopphetam? Dominus enim te pro Joiade constituit, ut habeas curam templi, et præcipue discernas, qui sancto Spiritu loquantur, qui dæmoniaco. Discretionem autem spirituum Dominicæ esse gratiæ, et Apostolus memorat (I Joan. iv). Cur, inquit, non increpasti Jeremiam Anathotiten? Quod ipse merebatur quasi pseudoppheta, refert in prophetam, et prævenit mendacio veritatem. Unde et prudentiores putantur filii tenebrarum, filiis lucis in generatione hac. Nobisque agentibus patienter et expectantibus miserorum salutem, præveniunt hæretici, et nos suo appellant nomine, ducentes cæci cæcos in foveam (Misi, inquit, ad nos in Babylonem, dicens. Longe est.) Hoc est omne quod dolet, quare adversum suum mendacium Jeremias scripsit veritatem, longe esse reditum, et post septuaginta annos redituros in Hierusalem, unde debere eos ædificare domos, plantare pomaria, et comedere fructum eorum, accipere uxores et facere filios, quæ præteritus sermo narravit. Quas litteras cum accepisset Sophonias sacerdos, ad cujus specialiter nomen scriptæ erant, legit Jeremiæ, quodammodo suggillans eum et ipsa increpans lectione, quare auderet in Babylonem talia scribere.

Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens: Mitte ad omnem transmirationem dicens: Hæc dicit Dominus ad Semeiam Neellamitem: Pro eo quod prophetavit vobis Semeias, et ego non misi eum, et fecit vos confidere in mendacio, idcirco hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam Neellamitem et super semen ejus. Non erit ei vir sedens in medio populi hujus, et non videbit bonum quod ego faciam populo meo, ait Dominus, quia prævaricationem locutus est adversus Dominum. Pseudoppheta Semeias Neellamites, qui de torrente alienas et turbidas aquas sumpserat, irascitur contra mendacium suum vera scripsisse Jeremiam, et ad Sophoniam sacerdotem mittit epistolas, cur ausus sit propheta scribere veritatem, et cupit eum recludi carcere ne loquatur. Sophonias quoque prophetam latenter accusat, dum legit epistolam mentientis, et accusationem ejus habere se jactitat: quanto magis sceleris rei sunt, qui defendunt pseudopphetas, et mentientes fovent, et aliorum male inventa, sua faciunt esse peccata? Audiatur itaque pseudoppheta, intelligat sacerdos, quid per eum et ipse audire mereatur. Hæc dicit Dominus: Ecce ego visitabo super Semeiam. Hoc Dominus loquitur, non propheta, quod visitet super Semeiam Neellamitem, non in remedium, sed in supplicium mentientis, juxta illud quod scriptum est: Visitabo in virga iniquitates eorum, et in flagellis peccata eorum (Psal. lxxxviii). Nec solum su-

per pseudopphetam visitat, sed et super senem ejus, omnes discipulos quos suo errore decepit: Non erit, inquit, ei vir sedens in medio populi hujus. Deleatur de sanctorum conciliabulo stirps pessima, nec sedeat in medio quiescentium, qui cum stantibus stare non potuit, nec audivit illud: Si stetisset in substantia mea (Jer. xxiii). Cumque Dominus perfectionem virtutum omnium finito septenario tempore promittat: ille non videbit bonum, quod sibi in præsentem tempore vindicabat. Hoc autem tantum fiet, quia prævaricationem locutus est adversus Dominum, ut diceret jam soluta peccatorum captivitate, reversuros esse in Hierusalem, quibus Apostolus comminatur: Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnastis, et utinam regnarctis, ut et nos regnaremus vobiscum (I Cor. iv.)

CAPUT XXX.

Tristitiam de captivitate promittit, et gaudium et ultionem in hostes.

Hoc verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba quæ locutus sum ad te in libro. Ecce enim dies venient, dicit Dominus, et convertam conversionem populi mei Israel et Juda, ait Dominus Deus; et convertam (sive sedere faciam) in terra quam dedi patribus eorum et possidebunt eam (Maur.) Hic locus Jeremiæ prophetæ repromissiones mysticas continet, quas Judæi putant et nostri Judaizantes in consummatione mundi esse comprehendas. Nec dum enim sub Zorobabel possunt expletas convincere: nos autem sequentes auctoritatem apostolorum et evangelistarum, et maxime apostoli Pauli, quidquid populo Israel carnaliter repromittitur, nobis spiritualiter completum esse monstramus, hodieque impleri: nec inter Judæos et Christianos ullum aliud esse certamen, nisi hoc ut cum illi nosque credamus Christum Dei Filium repromissum, et ea quæ sunt futura sub Christo a nobis impleta, ab illis expleta dicantur. Qui igitur jam Christum venisse credimus, necesse est, ut ea quæ sub Christo dicuntur futura expleta doceamus, nosque filios esse Abraham, de quibus scriptum est: Potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham, ad quem facta est promissio: Et in semine tuo benedicentur omnes gentes (Gen. xxvi). Quam benedictionem, vas electionis in Christo expletam docens, non dixit: In seminibus, sed in semine qui est Christus (Gal. iii). Hoc, inquit, verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel, dicens: Scribe tibi omnia verba, quæ locutus sum ad te in libro: ecce enim dies venient, dicit Dominus, et convertam conversionem populi mei Israel et Juda, ait Dominus Deus: et convertam eos (sive sedere faciam) in terra quam dedi patribus eorum, et possidebunt eam. Promittentibus (Hieron.) in Babylone pseudopphetis cito populum qui cum Jechonia captus fuerat, reversurum, et Anania filio Azur in Hierusalem eadem prædicante, Jeremias propheta et

illud quidem futurum asseruit, non intra biennium, A ut illi mentiebantur, sed finitis septuaginta annis. Et tunc scribere jubetur in libro, et memoriæ tradere, quæ Dominus ventura prænuntiet. Ex quo manifestum est nequaquam vicinum tempus esse vaticinii, sed multa post tempora hæc explenda, quando Israel et Juda reversuri sunt in terram suam: et implendum illud quod Ezechiel prophetavit, duas virgas sibi pariter copulandas, et imperaturum David regem, de quo scribit: « Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum (Ezech. xxxvii). » Si quid igitur in illa prophetia diximus, etiam in præsentī loco intelligendum est, præsertim cum eadem, et eo tempore, Ezechiel in Babylone, et Jeremias in Hierusalem prophetaverint.

« Et hæc verba quæ locutus est Dominus ad Israel B et ad Judam. Quoniam hæc dicit Dominus: Vocem et terroris (sive timoris) audivimus, formido, et non est pax. Interrogate et videte si generat masculum. Quare ergo vidi omnis viri manum super lumbos et snos, quasi parturientis: et conversæ sunt universæ facies in auruginem? » Primum tristitia annuntiantur, ut post malorum magnitudinem læta succedant: gratior quippe est sanitas ægrotatione depulsa: et doloris magnitudo, in magnitudinem vertitur gaudiorum. Quod autem dicit, hoc est. Tantus erit timor, tantaque formido, ut fugata pace, bellis et sanguine omnia compleantur, et viros quoque quorum proprium est contra adversarios dimicare, muliebris terror obtineat, manusque nequaquam ad arma, sed ad renes tenendos conferant, quasi si mulier pariens illa lumbosque contineat. Unde et cunctorum facies vertentur in auruginem, pavorem cordis vultus pallore testantes. Quidam hunc locum secundum tropologiam sic interpretantur, ut putent illud testimonium: « A timore tuo, Domine, concepimus, et parturivimus, et peperimus, spiritum salutis tuæ fecimus super terram (Isa. xxxvi), » et illud apostolicum, in quo dicit: « Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (Gal. iv), » huic exemplo comparari, quod manifestum est non ad terrorem, sed ad gaudium pertinere: cum præsens Scriptura vastationis Israel et ruinæ tempus significet.

« Væ, quia magna dies illa, nec est similis ejus, tempusque tribulationis est Jacob: et ex ipso salvabitur. » Prædicat tempus miseris, ut inferat tempus gaudii. Cum, inquit, tanta præcesserint mala ut dolor virorum omnium dolori parturientis femine comparetur, tamen tempus tribulationis Jacob, hoc est, populi Dei, mutabitur in prospera: et ex ipso quoque salvabitur, subauditur tempore, de quo sermo processerat. Jacob autem duodecim tribus intellige: quæ nequaquam sub Zorobabel, ut nonnulli falso putant, sed de Evangelica vocatione salvatæ sunt.

« Et erit in die illa, ait Dominus exercituum: et conteram jugum ejus de collo tuo, et vincula illius conteram, et non dominabuntur eis amplius alieni, et et servient (sive operabuntur) Domino Deo suo, et David regi suo, quem suscitabo eis. » Iste est David,

et Evangelium meminit, et daturum se nobis, et sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris. » Quomodo enim primus Adam et secundus Adam scribuntur juxta corporis veritatem: sic et David Dominus atque Salvator, quia juxta carnem ex David totum in eo sancta Maria conferente, quidquid fuit ex stirpe David, et habente originem atque conceptum de Spiritu sancto. Quodque ait: « Conteram jugum ejus de collo tuo, et vincula illius dirumpam, » non dubium quin sub typo Nabuchodonosor de diabolo sentiendum sit.

« Tu ergo ne timeas, serve meus Jacob, ait Dominus, neque paveas, Israel: quia ecce ego salvum te faciam de terra longinqua, et semen tuum de terra captivitatis eorum: et revertetur Jacob, et quiescet, et cunctis affluet bonis, et non erit quem formidet, quoniam tecum sum, ait Dominus, ut salvem te. Faciam enim consummationem in cunctis gentibus in quibus dispersi te: te autem non faciam in consummationem, sed castigabo (sive erudiam) te in iudicio, ut non tibi videaris innoxius (sive et mundans non mundabo te). » Hæc πρῶτος in LXX non habetur, et in plerisque codicibus vulgatæ editionis sub asteriscis de Theodotione addita est. Pollicetur autem sermo divinus, et familiariter vocat servum suum Jacob et Israel, sicut Abraham, Isaac, et Jacob, vocantur servi Dei. Moses quoque et alii prophetæ, et apostolus Paulus in principio Epistolarum suarum hoc titulo gloriatur: ut et duæ et decem tribus, id est duodecim, sciant se de terra longinqua esse salvandas, et solvendam captivitatem reddendamque pacem, et omni eas replendas abundantia, juxta illud quod in Psalmo dicitur: « Fiat pax in virtute tua, et abundantia in turribus tuis (Psal. cxxi). » Hoc autem erit, quia præsentia Domini perfruentur, quando et gentes adversariæ, quæ eos ceperant, disperibunt et isti liberabuntur a gentibus. Docetque eos nequaquam pœnæ, sed eruditioni traditos, ut judicarentur quasi proprii, non perderentur quasi alieni: « Qui enim non credit, jam judicatus est (Joan. iii); » hoc est enim præjudicatus in interitum. Quod autem intulit: « Ut non tibi videaris innoxius, » sive, juxta Symmachum, « et mundans non mundabo te; » vel juxta Aquilam: « Cum te erudiero per iudicium, nequaquam innocentem faciam; » illud significat quod omnis mundus indigeat misericordia Dei, et nullus, quamvis sanctus sit, securus pergat ad iudicem: contra novam ex veteri hæresim, quæ putat in isto sæculo et ista carne mortali, antequam corruptivum hoc induat incorruptionem, et mortale induat immortalitatem, perfectionem esse in quâ, et omnes simul justum posse implere virtutes.

« Quia hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua. Non est qui iudicet iudicium tuum ad alligandum, curationum utilitas non est tibi. Omnes amatores tui oblitī sunt tui: te

« non quærent. Plaga enim inimici percussit te, et castigatione crudeli (sive forti). Propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta (sive multiplicata) sunt peccata tua. Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus, et propter multitudinem iniquitatis tuæ, et propter dura peccata tua feci hæc tibi.» Quasi ad speciosam mulierem loquitur, cui supra dixerat: «castigabo te in iudicio, ut non tibi videaris innoxius (sive innoxia).» Et per metaphoram loquitur ad Jerusalem, quod Dei iudicio pessime vulnerata sit: et nequaquam alio nisi ipso qui percusserat possit curantes amari [curantes sanari]. «Non est, ait Dominus, qui iudicet iudicium tuum, nec altissimo vulnere valeat catem cicatricis obducere, quocumque te converteris, utilitas non est tibi: quia offendisti eum qui verus est, et solus est medicus. Omnes amatores tui oblitū sunt tui, vel sacerdotes, vel principes, aut certe angelorum præsidia, quibus priusquam offenderes Dominum, vallabaris. «Te non quærent,» facientes apostolum Paulum, qui quærebat credentes, et non ea, quæ erant credentium (II Cor. xii). «Plaga enim inimici percussit te, castigatione creduli.» Aliter amicus, aliter inimicus percussit; aliter pater, aliter hostis. Ille cædit ut corrigat, iste percussit ut occidat. Unde et propheta lacrymabiliter dicit: «Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me (Psal. vi).» Hoc autem factum est, quia propter multitudinem iniquitatis tuæ dura facta sunt peccata tua. Quodque sequitur: «Quid clamas super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus, propter multitudinem iniquitatis tuæ, et in LXX non habetur, videlicet quia secundo dicitur,» propter multitudinem iniquitatis tuæ, et dura peccata tua, et qui scribebant a principio additum putaverunt. Et est sensus: Ut inimici te plaga percuterem, et cæderem castigatione crudeli, fecit multitudo iniquitatis tuæ, et dura peccata tua, quæ sanari non poterant, nisi mordacissimo medicamine [pulvere et ardenti cauterio et ferro acutissimo], quo putridas carnes et insanabiles amputarem et tamen propter multitudinem iniquitatis tuæ, et dura peccata tua, feci hoc tibi, non mea voluntate, sed medicinas ratione cogente. (Greg.) Hinc et in Job scriptum est: «Emitte super eum, et non parcat (Job. xx).» Peccatorem Deus quoties feriendo corrigit, ad hoc flagellum emittit, ut parcat, cum vero ejus vitam in peccato permanentem feriendo concludit, flagellum emittit, sed nequaquam parcat. Qui enim flagellum emisit ut parceret, ad hoc emittit quandoque ne parcat. In hac namque vita Dominus tanto magis studet ut parcat, quanto magis expectando flagellat. Sicut ipse voce angeli ad Joannem ait: «Ego quos amo redarguo et castigo (Apoc. iii).» Et sicut alias dicitur: «Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit (Hebr. xii).» Econtra autem de flagello damnationis scriptum est: «In operibus manuum suarum comprehensus est peccator (Psal. ix).» De quo per Jeremiam Dominus dicit, dum incorrigibiliter de-

linquentes populos videt, quos non jam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: «Plaga inimici percussit te, castigatione creduli.» Et quod hic dicitur «non parcat,» ibi quoque verbis aliis declaratur: «Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus.» Unde hoc semper electi provident, ut ante ad justitiam redeant, quam sese ira iudicis inextinguibiliter accendat, ne ultimo flagello deprehensi simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum namque tunc diluet culpa, cum mutaverit vitam. Nam cujus mores immutat non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt dictum est: «Qui fingis dolorem in præcepto (Psal. xcii),» quia dum flagellatur iniquus et corrigitur, præceptum audire noluit, audit dolorem. Dolor ergo in præcepto fingitur ei, qui a malis operibus, quasi præcepti vice dolore cohibetur. De his vero quos damnant flagella, et non liberant, dicitur: «Percussisti eos, nec doluerunt; attrivisti eos, et renuerunt accipere disciplinam (Jer. v).» Hæc flagella ab hac vita inchoant, et in æterna percussione perdurant. Unde per Moysen Dominus dicit: «Ignis exarsit in ira mea, et ardebit usque ad inferos deorsum (Deut. xxxii).» Quantum ad præsentem etenim percussione[m] spectat, recte dicitur, «ignis exarsit in ira mea,» quantum vero ad æternam damnationem, apte mox subditur, «et ardebit usque ad inferos deorsum.» Licet a quibusdam dici soleat illud, quod scriptum est: «Non iudicat Deus bis in idipsum,» qui tamen quod per prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: «Et duplici confusione contere eos,» et id quod alias scriptum est, «Jesus populum de terra Ægypti salyans, secundo eos qui non crediderunt perdidit.» Quibus tamen si consensum præbeamus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis atque in peccato suo morientibus debet estimari, quia eorum percussio hic coepta, illic perficitur, ut incorrectis unum flagellum sit, quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur, quatenus eis qui omnino corrigi renuant, jam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum.

«Propterea omnes qui comedunt te, devorabuntur, et universi hostes tui in captivitatem ducentur, et qui te vastant vastabuntur, cunctosque prædæ tuas dabo in prædæ. Obducam enim cicatricem tibi, et a vulneribus tuis sanabo te, dicit Dominus, quia ejectam (sive dispersam) vocaverunt te Sion: hæc est quæ non habebat requirentem.» Et sub Zorobabel hæc facta cognoscimus, quando Assyrios, hoc est Niuiven, vastavere Babylonii atque Chaldæi, et rursus Babylonios et Chaldæos Medi Persæque ceperunt, et Babylon destructa est, tunc Sion coepit habere Dominum requirentem, et obducta est cicatrix vulnere illius, et sanata est a plagis suis, quod plenius atque perfectius complectur in Christo.

« Hæc dicit Dominus : Ecce ego convertam con-
 « versionem tabernaculorum Jacob, et tectis (sive
 « captivitati) eorum miserebor : et ædificabitur civitas
 « in excelso suo, et templum juxta ordinem suum
 « fundabitur. Et egredietur de eis laus, voxque lu-
 « dentium, et multiplicabo eos, et non minuentur. »
 Quodque sequitur, « Et glorificabo eos et non atte-
 « nnabuntur, » in *Septuaginta non habetur.* « Et erunt,
 « inquit, filii ejus sicut a principio, et cœtus ejus
 « coram me permanebit. Et visitabo adversum om-
 « nes qui tribulant eum, et erit dux ejus ex eo, et
 « princeps de medio ejus producet, et applicabo
 « eum, et accedet ad me. Quis enim iste est, qui ap-
 « plicet cor suum, ut appropinquet mihi, ait Domi-
 « minus ? » (*Hieron.*) Quorum typus præcessit in Zo-
 « robabel et Ezra, quando reversus est populus, et
 « cœpta est ædificari civitas in excelso suo, templique
 « observari legem [religio], et cætera quæ ipsius Ezræ
 « volumine continentur. Plenius autem atque perfectius
 « in Domino Salvatore, apostolisque completum est,
 « quando ædificata est civitas in excelso suo, de qua
 « scriptum est : « Non potest abscondi civitas quæ in
 « monte posita est (*Matth.* v). » Et templum juxta ordi-
 « nem suum, cæremoniasque fundatum, ut quidquid
 « in priori populo fiebat carnaliter, in Ecclesia spirita-
 « liter compleretur. Tunc egressa est laus, sive gratia-
 « rum actio, hoc enim significat קָרָן , ut omnes apo-
 « stoli dicerent : « Gratia vobis et pax (*I Cor.* 1). »
 « Voxque ludentium, non illo ludo quo manducavit po-
 « pulus, et bibit, et surrexit ut luderet (*Exod.* xxxii),
 « sed eo quo coram arca Domini lusit David (*II Reg.*
 « vi). « Et multiplicati sunt et non imminuti, » ut totus
 « orbis crederet in Deum salvatorem. Glorificati sunt
 « impleretur quod scriptum est : « Gloriosa dicta
 « sunt de te, civitas Dei (*Psal.* lxxxvi). » Fueruntque
 « filii ejus, hoc est apostoli, sicut fuerunt a principio
 « Abraham, Isaac, et Jacob, principes generis Israeli-
 « tici. Tunc visitavit Dominus adversum omnes qui
 « tribulaverunt populum Dei, adversarias videlicet po-
 « testates. Et fuit dux ejus ex eo, haud dubium quin
 « Dominus et Saviour secundum carnem ex genere
 « Israel, et princeps de medio ejus, productus est. Ap-
 « plicavit eum Pater ad se, et accessit ad eum, ut dice-
 « ret Filius ejus : « Ego in Patre, et Pater in me
 « (*Joan.* xiv), » quia nullus potest sic suum cor
 « applicare Domino, nec ita ut Filius Patri esse con-
 « junctus. Quodque dicitur juxta LXX : « Et eritis mihi
 « in populum, et ero ego vobis in Deum, » cernimus opere
 « completam ex parte in Israel, et ex toto in gen-
 « tium multitudine.

« Ecce turbo Domini, furor egrediens, procella
 « ruens in capite impiorum conquiescet. Et non
 « avertet iram indignationis Dominus, donec faciat
 « et compleat cogitationem cordis sui. In novissimo
 « dierum intelligetis ea. » Turbo furoris Domini, et
 « procella ruens atque tempestas requiescet in capite
 « eorum, vel demouum, vel eorum, qui Dei Filium blas-
 « phemaverunt, « et non avertet iram indignationis suæ,
 « donec faciat et compleat cogitationem cordis sui, » et

A circumdetur exercitu Hierusalem, et penitus deleatur.
 Quomodo autem artifex non potest intelligi, nisi opere
 completo, nec medicinæ industria, nisi postquam
 fuerit sanitas consecuta, ita cum eversio fuerit Hie-
 rusalem, et prioris populi abjectio, tunc intelligent
 credentes, quod repulsio Judæorum, nostræ salutis
 occasio sit.

CAPUT XXXI

*Post plenitudinem gentium intrat Israel ad fidem : de
 Christi nativitate, et sacramento corporis et san-
 guinis ejus : quod unusquisque morietur in peccato
 suo.*

« In tempore illo dicit Dominus : Ero Deus univer-
 « sis cognationibus Israel (sive generi Israel), et ipsi
 « erunt mihi in populum » (*Hieron.*). Nisi cogitatio
 « Domini fuerit impleta, et furor ejus requieverit su-
 « per imploram caput, universitatis Dominus cogna-
 « tionibus Israel Deus esse non poterit : hoc autem
 « dicit reliquis, quæ salvæ factæ sunt. Quod si oppo-
 « nitur nobis id quod dictum est : « Ero Deus generi
 « Israel, » sive « universis cognationibus Israel, » as-
 « sumamus exemplum : « Si filii essetis Abraham, face-
 « retis opera patris vestri (*Joan.* viii), » et Aposto-
 « lus scribit : « Videte Israel juxta carnem (*I Cor.* x). »
 « Ex quo docet esse alium Israel juxta spiritum. Ille est
 « igitur Israel qui mente cernit Deum, sive rectissimus
 « Domini est : et hujusmodi Israel erit populus Dei.

« Hæc dicit Dominus : Invenit gratiam in deserto
 « populus, qui remanserat gladio, vadat ad requiem
 « suam Israel. » Septuaginta : « Sic dicit Dominus : In-
 « veni calidum in deserto cum his qui perierant gla-
 « dio. Ite et nolite interficere Israel. » Ridicule in
 « hoc loco Latini codices ambiguitate verbi Græci, pro
 « calido, lupinos, interpretati sunt. Græcum enim θερμίν
 « utrumque significat : quod et ipsum non habetur in
 « Hebræo. Est enim scriptum קָרָן quod Aquila, Sym-
 « machus et Theodotio χάρης , hoc est, gratiam inter-
 « pretati sunt. Soli Septuaginta posuere *calidum*, pu-
 « tantes ultimam litteram ן esse. Si enim legamus קָרָן
 « per litteram ך *gratia* dicitur : Si per ן *calor* inter-
 « pretatur. Est autem sensus juxta Hebraicum : Cum
 « populus Judæorum, qui Romano remanserat gladio
 « vel certe iram furoris Domini potuerat evadere, in-
 « venit gratiam in deserto gentium, ut inter turbam
 « nationem in Ecclesia salvetur. Unde vadet et invenit
 « requiem suam Israel, quam semper speraverat,
 « quam ei prophetarum promiserant vaticinia. Porro
 « juxta Septuaginta hæc intelligentia est : Dominus
 « invenit calidos atque viventes apostolos, et socios
 « eorum in deserto gentium, inter eos qui infidelitate
 « sua interfecti fuerant, nec habebunt calorem vitæ.
 « Unde præcipitur angelis, et his qui in ministerio Dei
 « sunt, ne omnes interficiant, ne Israel penitus delea-
 « tur, diciturque eis, « Ite et nolite interficere Is-
 « rael, » sint aliqui, qui vivant, sint qui calcant ardore
 « fidei, sint qui frigus infidelitatis et mortis effugiant,
 « quos Dominus inveniat in deserto.

« Longe Dominus apparuit mihi (sive ei), et in
 « charitate perpetua dilexi te : ideo attraxi te mise-

« rans. Rursum ædificabo te, et ædificaberis virgo
 « Israel. Adhuc coronaberis tympanis tuis (sive assu-
 « mes tympana tua), et egredieris in choro luden-
 « tium. Adhuc plantabis vineas in montibus Sama-
 « riæ. Plantate custodie et vindemiate, erit enim dies
 « in qua clamabunt custodes in monte Ephraim, Sur-
 « gite et ascendamus in Sion ad Dominum Deum
 « nostrum. » Quia offenderat Israel Dominum, et
 dixerat: « Non habemus regem, nisi Cæsarem (Joan.
 xix), » et « Venite et interficiamus eum, et nostra erit
 hæreditas (Marc. xii), » et longe recesserat a Deo,
 propterea Dominus post multum tempus apparuit
 ei, non tempore Zorobabel, et Ezræ, postquam rur-
 sum capti sunt, sed in charitate perpetua dilexit eum,
 quæ nullo sine debetur, et attraxit eum miserans.
 Nequaquam enim merito, sed clementia salvatus est.
 Rursumque ait, « Ædificabo te, et ædificaberis, virgo
 Israel. » Hoc proprie intelligamus in Ecclesia. Delirant
 enim qui auream atque gemmatam suscipiant Hieru-
 salem, suam avaritiam in mysterio urbis Domini
 consecrantes. Adhuc ornaberis tympanis tuis, ut can-
 nas Domino in Ecclesiis omni in te malorum operum
 carne consumpta. Et egredieris in choro ludentium
 cum gentium turbis: plantabis vineas in montibus
 Samariæ, nequaquam in vallibus et humilibus locis,
 sed in montibus Samariæ qui post captivitatem popu-
 li Israel ab alienis possessi sunt, quibus dicitur,
 « Plantate plantaria et vindemiate. » Tunc fuit dies
 Domini, in qua clamaverunt custodes, apostoli videlicet
 et apostolici viri in monte Samariæ, et in
 monte Ephraim, quorum alterum custodiam, alte-
 rum ubertatem sonat. Quid vero dicunt custodes Sa-
 mariæ: imo quid clamant in monte Ephraim? Sur-
 gite qui jacetis, humilia relinquitte, victimarum hos-
 tias spernite: « Sacrificium Deo spiritus contribula-
 tus (Psal. l.); » ascendamus in Sion, hoc est in Ec-
 clesiam, ubi est speculatio et intuitus Dei. Cumque
 fuerimus in Sion, imo ascenderimus pariter ad eam,
 ascendemus ad Dominum Deum nostrum.

« Quia hæc dicit Dominus: Exsultate in lætitia,
 « Jacob, et hinnite contra caput gentium. Personate,
 « canite tuba et dicite: Salvum fac populum tuum,
 « Domine, reliquias Israel. » Significanter non to-
 tus salvatur Israel, sed reliquiæ Israel, præcipiente
 Domino atque dicente: « Exsultate in lætitia, qui
 estis de Jacob, et hinnite, » ad caput gentium
 cuncta referentes: quia cauda quondam conversa
 est in caput. « Personate et canite et dicite: quid
 est illud quod jubentur dicere? « Salvum fac, Do-
 mine, populum tuum. » Quem populum? utique, « re-
 liquias Israel, » quæ secundum electionem salvæ
 factæ sunt: de quibus et Paulus assumens testimo-
 nium Isaïæ loquitur: « Nisi Dominus sabaoth reliquis-
 set nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut
 Gomorrhæa similes fuissetus (Isa. i, Rom. ix). »

« Ecce ergo adducam eos de terra Aquilonis, et
 « congregabo eos ab extremis terræ. » Quod sequitur:
 « in solemnitate Phase, et generabit filios mul-

tos, » in Hebraico non habetur, sed in LXX tantum
 legitur. Pro quo apud Hebræos scriptum est:

« Inter quos erunt cæcus, et claudus, et prægnans,
 « et pariens simul, Ecclesia magna revertentium huc. »
 Congregantur reliquiæ populi Israel per apostolos
 et apostolicos viros, de quibus supra legimus: « Cla-
 mabunt custodes in monte, » et quibus præcipitur:
 « Personate et canite et dicite, » ut salvæ fiant re-
 liquiæ Israel. Ipseque Dominus pollicetur se redu-
 cturum eos de terra Aquilonis, qui est ventus duris-
 simus, nomine autem dexter vocatur, de increduli-
 tate, de frigore Dominicæ charitatis, et congregare
 eos ab extremis terræ, non in alio tempore, sed in
 solemnitate paschæ, hoc est, feriis Dominicæ passio-
 nis quando crucifixus est Dominus: impletumque il-
 lud quod ipse in Evangelio repromisit: « Cum exal-
 tatus fuero, omnia traham ad me (Joan. xii). » Tunc
 generavit multum populum, ut illud impleretur
 Isaïæ: « Quia nata est gens semel (Isa. lxxvi, sec.
 LXX). » Una enim die tria millia et quinque millia
 hominum crediderunt (Act. ii et iv). Quodque in
 Hebraico scribitur: « Inter quos erunt cæcus et clau-
 dus, et prægnans, et pariens simul, ecclesia magna
 revertentium huc, » quanquam et juxta litteram im-
 pletum sit, quod cæci viderint, claudi ambulaverint,
 tamen melius juxta anagogen intelligi potest: quod
 qui prius cæci erant perfidia, postea crediderunt Sal-
 vatori: et qui claudi, quibus quondam loquebatur
 Elias: « Usquequo claudicatis utroque pede? » (III
 Reg. xviii) postea ambulaverint. Et « Populus qui se-
 debat in tenebris et umbra mortis magnum lumen as-
 pexerit (Isa. ix), » claudique cucurrerint, et præ-
 gnans pepererit filios, ecclesiam magnam revertentium
 ad fidem. Judæi putant hoc esse completum quando,
 sub Ezra post diem paschæ, egressi sunt de Babylone,
 ut revertentur in Jerusalem, in quo typus fuit, non
 veritas. Neque enim in illo tempore universa quæ
 legimus, et lecturi sumus, fuisse completa poterant
 approbare.

« In fletu venient (sive egredientur), et in mise-
 « ricordia reducam eos, et adducam eos per torrea-
 « tes aquarum in via recta, et non impingent (sive
 « non errabunt) in ea, quia factus sum Israeli pater.
 « et Ephraim primogenitus meus est. » Si juxta He-
 braicum legerimus, « in fletu venient, » hoc enim indi-
 cat פלע; dicemus quod interdum et nimii gaudii fle-
 tus indicium sit, juxta illud: lacrymarum gaudium; sin
 autem juxta Septuaginta qui dixerunt: « In fletu
 egredientur, et in misericordia, » sive, « in consola-
 tione reducam eos: » illum sensum ponemus, qui
 et in Psalmis dicitur: « Euntes ibant et flebant mit-
 tentes semina: venientes autem venient in exulta-
 tione portantes manipulos suos (Psal. cxxv). » Fleve-
 runt enim quando captivi ducti sunt, et consolatio-
 nem maximam receperunt, quando misericordia Do-
 mini reducti sunt. Et adduxit eos Dominus per aposto-
 los et apostolicos viros, pleuos aquarum et largissimi
 fluminis, in via, rectæ videlicet fidei, non in perfidia
 Judæorum. « Et non, inquit, impingent in ea, » quia

cæci esse cessarunt, quibus quondam dictum est : A
 « Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc vero
 quia dicitis, videmus, peccatum vestrum manet (Joan.
 1x). Possumus viam rectam Christum intelligere, in
 qua quicumque ambulaverit, non impinget. « Factus
 sum, ait, Israeli pater qui reductus est, et Ephraim
 primogenitus meus est. » « Ubi enim quondam
 abundavit peccatum, superabundavit gratia (Rom.
 v). » Ephraim autem in typo esse populi de gentibus
 congregati, Scriptura testatur.

Fuit enim posterior filius Joseph, et subripuit pri-

mogenita Manasse, qui natura primitivus erat (Gen.
 xi.viii). Sed in mysterio crucis decussatis manibus,
 qui stabat ad sinistram Jacob, dexteræ manus ejus
 suscepit benedictionem, et qui steterat ad dexteram
 sinistra benedictus, in secundum redactus est gradum :
 Et quomodo Jacob Esau, sic Ephraim Manasse rapuit
 primogenita. Omnisque populus decem tribuum
 vocatus est Ephraim, quia Jerobam filius Nabath ex
 hac tribu regnum primus obtinuit in Samaria (Gen.
 xxvii).

LIBER DUODECIMUS.

Partim prophetia Jeremiæ, quando reversionem B
 Judæorum prædicit, historicum reditum ejus post
 captivitatem in terram Juda demonstrat : partim spi-
 ritalem conversionem ejus ad fidem post adventum
 Christi, quando reliquiæ salvæ factæ sunt, designat :
 partim etiam conventum gentium ab errore idolola-
 triæ ad fidem Christi, et veram religionem prænun-
 tiat. Unde nunc postquam prioris populi credulitate
 ostenderat, sermonem convertit ad gentes, earum
 salutem veraciter in Christo fieri præconatur, dicens :

« Audite verbum Domini, gentes, et annuntiate in
 « insulis quæ procul sunt, et dicite : Qui dispersit
 « Israel congregabit eum, et custodiet eum sicut
 « pastor gregem suum. Quia redemit Dominus Jacob,
 « et liberavit eum de manu potentioris (sive fortioris),
 « et venient et laudabunt in monte Sion, et confluent C
 « ad horta Domini super frumento, vino, et oleo, et
 « fetu pecorum et armentorum. Eritque anima eo-
 « rum quasi hortus irriguus, sive quasi lignum fru-
 « ctiferum, et ultra non esurient. Tunc lætabitur
 « virgo in choro (sive virgines), juvenes, ac senes
 « simul : et convertam luctum eorum in gaudium, et
 « consolabor eos, et lætificabor a dolore suo, et in-
 « ebriabo animam sacerdotum (sive filiorum Levi)
 « pinguedine, et populus meus bonis meis adimplebi-
 « tur, ait Dominus. » (Hieron.) Perspicue vocatio
 gentium demonstratur, dicente Scriptura : « Audite
 verbum Domini, gentes, et annuntiate in insulis quæ
 procul sitæ sunt, et dicite. » Quid annuntient insulis, quæ
 procul sitæ sunt ? quod Dominus qui dispersit Israel,
 ipse congregabit eum. Nequaquam ergo, ut disper- D
 gerentur, potentiæ fuit adversariorum, sed Domini
 voluntas : « Et custodiet eum sicut pastor gregem
 suum. » Pastor enim bonus posuit animam suam pro
 ovibus suis (Joan. x). « Quia redemit Dominus Jacob »
 pretiò sanguinis sui, « et liberavit eum de manu po-
 tentioris (sive fortioris). » Per quæ ostenduntur fortio-
 res adversariæ potestates, natura fragilitatis huma-
 næ, et quantum in utrisque virum est, illas fortiores
 esse natura : sed nos fortiores fide, si tamen mereamur
 liberari ab eo, qui potest alligare fortem, et
 domum ejus diripere. « Et venient, » inquit, haud
 dubium quin liberati de manu potentium, « et lau-
 dabunt : liberatorem suum « in monte Sion, » hoc

est, in Ecclesia : « Et confluent ad bona Domini, »
 rerum omnium abundantiam, quæ non in frugibus,
 et cibus carnis istius, sed in virtutum varietate sen-
 titur. « Super frumento, inquit, et vino et oleo ; »
 de quo conficitur panis Domini, et sanguinis ejus im-
 pletur typus : et benedictio sanctificationis ostenditur,
 dicente Scriptura : « Unxit te Deus tuus oleo
 lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlii). » « Et foetu
 pecorum, » qui in Ecclesia simplices sunt. « Et ar-
 mentorum, » quæ cornuta sunt et adversarios venti-
 lant. Ut autem sciamus benedictiones has nequaquam
 ad corpus, sed ad animam pertinere, sequitur :
 « Eritque anima eorum quasi hortus irriguus, sive
 quasi lignum fructiferum, » quod plantatum est se-
 cus decursus aquarum, et paradisi Domini dilectus
 [in deliciis]. « Et ultra, ait, non esurient. » Nequa-
 quam ea esurie de qua scriptum est : « Beati qui
 esuriunt et sitiunt justitiam (Matth. v), » sed ea quæ
 saturitate mutatur, et rerum omnium excludit penu-
 riam. « Tunc lætabitur virgo in choro », de qua scri-
 bit Apostolus : « Despondi enim vos uni viro virgi-
 nem caetam exhibere Christo (II Cor. xi). » Et juve-
 nes ad quos loquitur Joannes : « Scribo vobis, juve-
 nes, quoniam vicistis malignum (I Joan. ii) ; » et
 senes, ad quos idem mystico sermone testatur :
 « Scribo vobis, patres, quoniam cognovistis eum qui
 ab initio est (Ibid.). » « Et convertam, inquit, luctum
 eorum in gaudium ; » ut quos torruerat crux, lætifi-
 cet resurrectio. « Et consolabor eos, et lætificabo
 a dolore suo, » juxta illud quod Dominus loquitur :
 « Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur (Matth.
 v). » « Et inebriabo animam sacerdotum » qui ha-
 bent scientiam Dei, de quorum ore interrogant le-
 gem Domini qui credunt in eum, ad quem Propheta
 canit : « Tu es sacerdos in æternum secundum or-
 dinem Melchisedech (Psal. cix). » Quod autem se-
 quitur juxta LXX, « filiorum Levi » in Hebraico non
 habetur, et perspicuum est nequaquam hic dici, de
 his sacerdotibus qui sunt filii Levi, sed de his in
 quorum typum præcessit Melchisedech. Ebrietas au-
 tem sacerdotum et in Apostolis comprobatur, quando
 fervebant fide et mæsto pleni dicebantur (Act. ii).
 Unde et locus in quo comprehensus est Dominus,
 vocatur Gethsemani, quod lingua nostra *vallem pini*.

quedimis sonat. Cumque sacerdotes pingues fuerint doctrina Domini, et inebriati in convivio Joseph dixerint: « Calix tuus inebrians, quam præclarus (*Psal. xxii*)! » tunc erit et hoc quod nunc Dominus pollicetur: « Et populus meus bonis adimplebitur. » Quæ omnia nunc ex parte tribuuntur: tunc autem dabuntur in pleno, quando viderimus facie ad faciem, et corpus humilitatis nostræ fuerit resurrectionis gloria commutatum.

« Hæc dicit Dominus: Vox in excelso audita est lamentationis, luctus et fletus, Rachel plorantis filios suos, et noluit consolari super filiis suis, quoniam non sunt. » Septuaginta: « Sic dicit Dominus: Vox in Rama audita est, lamentatio et fletus et luctus Rachel plorantis filios suos, et noluit conquiescere, quia non sunt. » Nec juxta Hebraicum, nec juxta Septuaginta, Matthæus sumpsit testimonium. Legimus enim in eo post descriptionem infantium necis: « Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus Rachel fletis filios suos, et noluit consolari quia non sunt (*Matth. ii*). » Ex quo perspicuum est evangelistas et apostolos nequaquam ex Hebræo interpretationem alicujus secutos, sed quasi Hebræos ex Hebræis quod legabant Hebraice suis sermonibus expressisse. Rachel mater Joseph cum veniret Bethleem, subito partus dolore correpta peperit filium, quem obstetrix, quia moriebatur pariens, vocavit Bennoni, hoc est, *filius doloris mei*; pater autem Jacob mutavit vocabulum et appellavit eum Benjamin, hoc est, *filius dexteræ* (*Gen. xxxv*). Quæritur itaque quomodo Matthæus Evangelista testimonium Prophetæ ad interfectionem transtulerit parvulorum, cum perspicue de decem tribus scriptum sit: quarum princeps fuit Ephrata, et nequaquam sit in tribu Ephraim, sed in tribu Juda: ipsa est enim et Bethleem *βηθλεὲμ*: « unde et nomina utriusque concordant. Bethleem vocatur *domus panis*; Ephrata *καρποποία*, quam nos *ubertatem* possumus dicere. Quia igitur Rachel in Ephrata, hoc est, in Bethleem condita est, sicut Scriptura sancta et titulus sepulcri ejus hodieque testantur: flere dicitur pueros, qui juxta se et in suis regionibus interfecti sunt. Quidam Judæorum hunc locum sic interpretantur, quod capta Hierusalem sub Vespasiano per hanc viam Gazam et Alexandriam captivorum Romam directa sint. Alii vero quod ultima captivitate sub Adriano, quando et urbs subversa est Hierusalem innumerabilis populus diversæ ætatis et utriusque sexus in mercato terebinthi venundatus sit: et idcirco execrabile esse Judæis mercatum celeberrimum visere. Dicant illi quod volunt, nos recte testimonium sumpsisse dicemus Evangelistam Matthæum pro loco in quo Rachel condita est, ut vicinarum in circuitu villarum filios quasi suos flevit.

« Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis, quia est merces operi tuo, » ait Dominus: et revertentur de terra inimici (*sive inimicorum*), et est spes novissimis tuis, ait Do-

minus: et revertentur filii ad terminos suos. » Hoc juxta litteram necdum factum est: neque enim decem tribus quæ in civitatibus Medorum exsulant, atque Persarum, reversos in terram Judæam legimus. Sed juxta spiritum, et in passione Domini completum est, et hucusque completur: quando de toto orbe salvatur Israel. Et Racheli dicitur: « Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis. » Et est sensus: Plorare desiste: priora enim opera tua respexit Dominus: « Et revertentur filii tui de terra inimici, » ne præsentī dolore tenearis: « est enim spes novissimis tuis, ait Dominus: et revertentur filii tui ad terminos suos, » quos habuerunt patres eorum, Abraham, Isaac et Jacob. Melius autem de parvulis intelligimus, quod mercedem habeant effusi pro Christo sanguinis, et pro terra Herodis inimici teneant regna cælorum: et reversuri sint in sedem pristinam, quando, pro corpore humilitatis, corpus receperint gloriosum: Ista est spes novissima, quando justī fulgebunt sicut sol (*Sap. iii*). Et infantes quondam parvuli atque lactantes absque ætatum incremento et injuriis ac labore corporeo resurgent in virum perfectum, in mensuram plenitudinis Christi (*Ephes. iv*).

« Audiens audivi Ephraim transmigrantem (*sive lamentantem*): castigasti me, et eruditus sum quasi juvenecus indomitus (*sive sicut vitulus*), et non didici: converte me et convertar, quia tu, Domine Deus meus. Postquam enim convertisti me (*sive captus sum*), egi pœnitentiam, et postquam cognovi (*sive ostendisti mihi*), percussi femur meum (*sive ingemui*): confusus sum, et erubui (*sive ex die confusionis*), et ostendi te, quoniam sustinui opprobrium ab adolescentia mea. » Loquitur Deus quod Ephraim dicentem audierit et lamentantem. Nulli autem dubium quin decem tribus significet, quibus primus imperavit Jeroboam filius Nabath, qui et vitulos aureos fecit in Dan et Bethel, ut hoc populus errore seductus, Deum Israel colere et adorare desisteret. « Castigasti me, inquit, et eruditus sum. » Omnis correctio proficit in salutem, quæ ad præsens videtur esse tristitiæ, et postea fructus affert pacatissimos. Quodque, ait, « quasi juvenecus indomitus » sive vitulus, « et non didici, » hoc significat quod multo labore atque verberibus eruditus sit, ut ad pœnitentiam verteretur, et non profecerit. « Converte, inquit, me et convertar. » Ergo et ipsum quod agimus pœnitentiam, nisi Dei nitamur auxilio, implere non possumus. Postquam enim converteris me, et ad te conversus fuero, tunc cognoscam quia tu, Domine, Deus meus es, et nequaquam errores mei atque peccata interficient me: « et postquam convertisti me, egi pœnitentiam. » Vide quantum sit auxilium Dei, et quam fragilis humana conditio, ut hoc ipsum quod agimus pœnitentiam, nisi Dominus nos antea converterit, nequaquam implere valeamus. « Et postquam, ait, ostendisti mihi, » vel ipsam pœnitentiam, vel tui notitiam, sive cognovi te, « percussi femur meum, » quod dolentis et plangentis, super errore pristino plorantis iudicium est, ut femur

manu percutiat, et multum se ante fuisse fateatur. (Greg.) Quid enim in femore, nisi voluptas carnis accipitur. Et quid est quod ait: « Postquam ostendisti mihi, percussi femur meum; » nisi postquam superna spiritaliter vidit, omnia quod inferius in se carnaliter vivebat exstinxit: ut quanto magis summa patescerent, tanto amplius ima quæ tenerant non liberent? Nam quanto magis incipit quisque superior vivere, tanto inchoat inferior interire. Juxta affectum namque carnalis operationis, omnis caro Pauli simul interierat cum dicebat: « Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus (Gal. II). » Hieron.) « Confusus sum, inquit, et erubui (sive ex die confusionis). » Quod enim tempus non est confusionis nostræ? Si recordemur antiqua peccata, et omnium quæ male egimus: capiamus memoriam? Quodque dixere Septuaginta: « Et ostendi te, » significat quod postquam ingemuit, et sua delicta cognovit, tunc in tantum profectum venerit....^a quod illi fecerunt irritum, et propterea Dominus neglexit eos. Nunc autem in Evangelio post resurrectionem et ascensionem dare se pactum non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus pollicetur. Cumque scriptum fuerit Domini testamentum in mente credentium, ipsum eis esse in Deum, et illos esse in populum, ut nequaquam Judaicos quærant magistros et traditiones et mandata hominum, sed doceantur a Spiritu sancto: si tamen audire mereantur: « Templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis (I Cor. III). » Spiritus autem ubi vult spirat et diversas habet gratias, notitiaque unius Dei omnium virtutum possessio est. « Et hoc, inquit, fiet, quia propitius ero iniquitati eorum, et peccati eorum non recordabor amplius. » Ex quo perspicuum est, secundum hujus περιποίησις intelligentiam, superiora in primo intelligenda Salvatoris adventu, quando uterque sibi populus Israel et Juda copulatus est. Si cui autem scrupulum facit quare dixerit: « Disponam domui Israel, et domui Juda pactum, sive testamentum novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris: » intelligat primam ecclesiam Christi ex Judæis, et ad illos venisse Dominum salvatorem atque dixisse: « Non veni nisi ad oves perditas domus Israel (Matth. xv); » et id ipsum apostolos confirmasse: « Vobis quidem oportebat primum loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud et indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. XIV). » Non enim oportebat panem filiorum dare canibus (Matth. xv); sed quia filii patrem in sua venientem suscipere noluerunt, dedit omnibus potestatem, ut qui receperint eum fiant filii Dei.

« Si filius honorabilis (sive dilectus) mihi Ephraim, « si puer delicatus: quia ex quo locutus sum de eo « (sive verba mea in eo) recordans, adhuc recordabor « ejus: idcirco conturbata sunt viscera mea super « eum: miserans, miserebor ejus, ait Dominus. » Filius honorabilis prior populus fuit Domino, quem

^a Quæ hic desunt invenies, lector, apud Euseb. Hieronymum, Comment. in Jerem., lib. VI, cap. 34, Γα-
talogiæ nostræ tom. XXIV, a col. 879, lin. 4, usque ad col. 884, lin. 11. Edit.

A plurimis beneficiis et donis mirificis inter cæteras gentes extulit, atque de Ægypto in multis miraculis eduxit. De quo per Osce dicitur: « Quia puer Israel dilexi eum, et ex Ægypto vocavi filium meum (Osce XI), » quem lege sua et prophetarum oraculis satis instruxit: sed quia perversa semper via contra voluntatem ejus gradiebatur, ac sæpe admonitus obedire ei noluit: novissime Filium suum unigenitum misit, qui eum ad pœnitentiam provocaret, et ab errore corrigeret, qui in tantum ejus miseræ conduluit, ut et jam flevisse super ejus duritiam in Evangelio legatur, dicens ad illum: « Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluit? Ecce relinquetur vobis domus vestra (Matth. XXIII). » Quem tamen penitus a se non repulit, sed electionem ex eo servavit: ex qua sunt apostoli et evangelistæ, et primitiva in Jerusalem Ecclesia: « Novissime quoque postquam plenitudo gentium subintraverit, tunc omnis Israel salvus erit. »

B « Statue tibi speculam, pone tibi amaritudinem, « dirige cor tuum in viam rectam, in quâ ambulasti. » Provocat ad satisfactionem, ut consideret inquantis deliquerit: et agens pœnitentiam ad pristinam gratiam revertatur, juxta illud quod in Apocalypsi scriptum est: « Memento igitur unde excideris et age pœnitentiam, et prima opera fac (Apoc. II). » (Greg.) Juxta tropologiam vero uniuscujusque electi animam propheta admonet, ut provida discretione sollicitè circumquaque conspiciat: et quasi in arce contemplationis posita, priusquam culpa veniat deprehendat: eamque quo vigilanter prænotat, eo fortiter declinet. Speculam quippe sibi statuere, est ventura vitiorum certamina ex alta consideratione prænoscere: sibi que electi mens amaritudines ponit, quando et in virtutum pace constituta, dum mala insidiantia conspiciat, securâ quiescere non consentit. Primo autem ne mala quælibet agat: secundo vero loco considerat, ne bona incaute faciat: et postquam prava subegerit, ipsa etiam sibi subicere recta contendit: ne si mentis dominium transeat in elationis culpam vertantur. Quia enim sicut superius dictum est: plerumque ex bonis, ex incuriæ vitio, mala nascuntur, vigilantî studio contemplatur, quomodo doctrina arrogantia, ex justitiâ crudelitas, ex pietate remissio, ex zelo ira, ex mansuetudine torpor oriatur. Cumque bona hæc agit, quot hinc contra se hostes per hæc exurgere valeant, conspiciat: nam cum adipiscendis doctrinæ studiis elaborat, mentem sollicitè contra certamen arrogantiae præparat. Cum culpas delinquentium juste ulcisci desiderat, sagacissime evitat, ne modum justitiæ crudelitas vindictæ transcendat: cum pietate frenare se nititur, solenter prospicit, ne qua disciplinæ dissolutione vincatur. Cum se recti zeli stimulis excitat, summo opere providet, ne plusquam necesse est iræ se flamma suc-

cedat; cum magna mansuetudinis tranquillitate se temperat, vigilanter observat, ne torpore frigescat. « Dirige, inquit, cor tuum in viam rectam, in qua ambulasti. » (MAURUS.) Via recta est semita mandatorum Dei, in qua incedendum, et neque ad sinistram est declinandum. Dirigit ergo cor suum in viam rectam in qua ambulavit, qui mentem suam in viam justitiæ, quam in baptismatis perceptione se ambulaturum promisit, secundum doctrinam sanctarum Scripturarum pergere decernit: et nec per devia erroris, nec per sæculi luxus declinare consentit.

« Revertere, virgo Israel, revertere ad civitates istas: usquequo deliciis dissolveris, filia vaga? Quia creavit Dominus novum super terram: femina circumdabit virum. » (MAURUS.) Licet hæc quidam juxta historiam ad reversionem Judæorum de Babylone in terram propriam referre conantur, ut reedificent civitates dirutas, et sedes restaurent antiquas, juxta id quod hic Propheta in sequentibus dicit: Recedite de medio Babylonis, et de terra Chaldæorum egrediemini; et item: « Fugite, inquit, de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam; » mihi tamen videtur aptius ad Novi Testamenti tempus cuncta referenda, in quo Virginis partus universo mundo edidit Salvatorem: ut virgo Israel, quam sibi Dominus juxta Osee (Osee, III) desponsabat, in justitia, et judicio, et misericordia, et miserationibus: post pollutiones pristinas, quibus in transgressionibus variis polluta est, revertatur ad civitates Ecclesiæ, et desinet luxus sæculi vagabunda sequi. « Quia creavit Dominus novum super terram, femina circumbabit virum; » et secundum Isaïæ vaticinium: « Virgo concepit et peperit filium, et vocavit nomen ejus Emmanuel (Isa. VII). » Qui merito vir dicitur, juxta illud Zachariæ: « Ecce vir, Oriens nomen ejus, et ædificabit templum Domino, et ipse portabit gloriam, et sedebit, et dominabitur super solio suo (Zach. VI); » « quia in sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus processit de thalamo suo: exsultavit ut gigas ad currendam viam: a summo cælo egressio ejus, et occursum ejus usque ad summum ejus (Psal. XVIII). » Qui cum mundi principe conflixit, et Dominus fortis fortem diabolum vicit in prælio, et alligans eum, universa spolia ejus et vasa diripuit.

« Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: « Adhuc dicent verbum istud in terra Juda, et in urbibus ejus, cum convertero captivitatem eorum. « Benedicat tibi Dominus pulchritudo justitiæ, mons sanctus, et habitabunt in eo Judas, et omnes civitates ejus simul, agricolæ et minantes greges. « Quia inebriavi animam lassam, et omnem animam esurientem saturavi. » Prædicat propheta futura Christianæ religionis tempora, in quibus captivitatem populi sui Dominus convertit, et revocavit dispersos in terram suam. Tunc enim dicent fideles ad montem Dei, montem uberem, montem coagulatum, montem pinguem, montem in quo bene placitum est, Deo habitare in eo: etenim Dominus

A habitabit usque in finem. « Benedicat tibi Dominus pulchritudo justitiæ, mons sanctus; » de quo etiam Isaïas ait: « Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et ambulavimus in semitis ejus: quia de Sion exibit lex, et verbum Domini de Hierusalem (Isa. II). » Et quia ipse est pulchritudo et sol justitiæ: « justitia enim est cingulum lumborum ejus, et fides ciutorum renium ejus (Isa. XI). » Habitabunt in eo Judas, hoc est, rite Deum confitens, et omnes civitates ejus simul. » Omnes videlicet Ecclesiæ gentium, quas tenet una catholica et Apostolica Ecclesia quæ est civitas regis magni super montem istum ædificata, et ideo abscondi non potest: ubi fons vivus et fluminis impetus lætificat hanc civitatem et inebriat animam lassam, hoc est, alimento corporis sui, et sanguinis, fideles reficit et omnem animam esurientem satiat: « Beati enim qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur (Matth. V). » Ibi sunt agricolæ et minantes greges: quia cultores agri Domini, et pastores ovium suarum, qui pascunt eos verbo divino, et secundum pastoris summi exemplum parati sunt ponere animas suas pro ovibus suis (Joan. X), assidue conversantur. Hæc ergo in spiritu prævidens propheta, protinus subjungit, dicens:

« Ideo quasi de somno suscitatus sum et vidi: et somnus meus dulcis fuit mihi. » Quid est quod dicit de somno suscitatum, et vidisse, et se somnum suum dulce sibi factum esse? Nisi quod per gratiam Christi, qui de sopore mortis resurrexit in gloria, ipse Propheta de somno tædii et tristitiæ revelationibus divinis suscitatus, somnum quietis et pacis suavibus Dei promissionibus consolatus invenit? Hinc et in Proverbiis scriptum est: « Si dormieris, non timebis, quiesces et suavis erit somnus tuus, » et reliqua (Prov. III). Patet juxta litteram, quia securus et dormit, et vigilat, et quiescit, et ambulat, qui se innocenter ante Deum, et juste vivere meminit. Sed et justus cum in morte dormierit, non solum potentias malignorum spirituum non metuit, sed et in pace quiescit, ac securus diem resurrectionis exspectat, quia Deum ubique protectorem habet et custodem, quale est in psalmo: « Nam et si ambularem in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es (Psal. XXI). »

D « Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et seminato domum Israel, et domum Juda semine hominum, et semine jumentorum. Et sicut vigilavi super eos: ut evellerem, et demolirer, et dissiparem, et disperderem, et affligerem: sic vigilabo super eos, et ut ædificem, et plantem, ait Dominus. » Dies isti dies sunt Novi Testamenti, in quibus Dominus seminat domum Israel, et domum Juda, hoc est, Ecclesiam catholicam replet semine hominis, et semine jumentorum: turbis videlicet Judæorum lege divina institutorum, et gentilium brutorum animalium more viventium: sive generaliter multitudinem ingeniosorum hominum, vel etiam simplicium: quia non est personarum acceptor Deus, sed in

omni gente qui timet Deum, et operatur justitiam, acceptus est illi. « Non enim est distinctio Judæi et Græci, Barbari et Scythi, servi et liberi (Rom. 11) » : sed omnia et in omnibus est Christus. Et sicut quondam vigilavit Dominus, ut evelleret et dissiparet, et disperderet, et affligeret omnes gentes propter prævaricationem primi hominis, et scelera multa quæ ipsæ addiderunt : sic nunc morte Christi, et effusione sanguinis ejus placatus vigilat super eos, ut ædificet, et plantet, et præparet sibi populum acceptabilem, sectatorem honorum operum.

« In diebus illis non dicent ultra : Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt : sed unusquisque in iniquitate sua morietur. » Huic sententiæ concordat illud quod in Ezechiele legitur, ubi ita scriptum est : « Et factus est sermo Domini ad me dicens : Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud, in terra Israel, dicentes : Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt? Vivo ego, dicit Dominus, si erit vobis ultra parabola hæc in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris, ita et anima filii mea est. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (Ezech. xviii). » Monet autem Scriptura divina illud quod in Exodo dictum est : « Ego sum Deus tuus, Deus æmulator, qui reddo peccata patrum super filios, usque ad tertiam et quartam generationem his qui oderunt me : et facio misericordiam in millia his qui diligunt me, et custodiunt præcepta mea (Exod. xx) ; » et iterum : « Descendit Dominus in nube, et astitit juxta Moysen : et invocavit Moyses nomen Domini, et transit Dominus ante faciem ejus, et invocavit eum dicens : Dominus Deus misericors et misericors, patiens et multa misericordiæ, et verax, et justitiam servans, et misericordiam in millia auferens iniquitates, et injustitias, et peccata, et non emundabit reum, reddens iniquitates patrum super filios, et super filios filiorum in tertiam et quartam generationem (Exod. xxxiv), » sic accipi debere, quasi parabolam et proverbium, ut aliud in verbis sonet, aliud in sensu teneat. Et nos usque in præsentem putabamus duo testimonia Exodi, quæ supra posuimus, non esse parabolam, sed simplicem explicare sententiam : et quanquam non auderemus quippiam dicere nec « vas fictile loqui contra figulum, Quare ita vel ita fecisti me? » (Rom. ix), tamen scandalum patiebamur occultum, quod injustitia videretur Dei, alium peccare, et alium luere peccata. Si enim reddit peccata patrum super filios in tertiam et quartam generationem, et injustum videtur, ut alius peccet, et alius puniatur. Sed ex eo quod sequitur : « His qui me oderunt, » comminationis sive præcepti scandalum solvitur. Non enim ideo puniuntur in tertia et quarta generatione, quia deliquerunt patres eorum, cum patres potius qui fuerunt peccatores puniri debuerint : sed quia patrum existerunt æmulatores, et oderunt Deum hæreditario malo et impietate, in ramos quoque de radice cre-

scente. Solent quoque in hoc loco hæretici qui vetus non suscipiunt Instrumentum, contra Creatorem dicere : Quam bonus et justus Deus legis et Prophetarum, qui quiescens ad peccata patrum reddit his qui non peccaverunt : imo quanta in eo crudelitas, ut iram suam usque ad tertiam extendat, et quartam generationem? Quibus nos respondebimus, et in hoc Dei creatoris clementiam demonstrari. Non enim truculentia est et severitatis iram tenere usque ad tertiam et quartam generationem : sed signum misericordiæ poenam differre peccati. Quando enim dicit : « Dominus Deus misericors et misericors, patiens, et multæ miserationis, » et infert « reddens iniquitatem patrum super filios, et filios filiorum ; » hoc indicat quod tantæ misericordiæ sit, ut non statim puniat, sed sententiam differat puniendi. Sin autem vindicta peccantium differtur in tertiam et quartam generationem : cum justis sanctisque quid amplius facit? Sequitur : « Et servat justitiam et misericordiam in multa millia, his qui custodiunt mandata ejus, et faciunt præcepta illius. » Scriptum est in Proverbiis : « Sicut uva acerba dentibus noxia est, et fumus oculis, sic iniquitas his qui utuntur ea (Prov. x). » Ex quo perspicuum est, non aliorum dolere dentes, et obstupescere, sed eorum qui uvam acerbam comederunt. Est autem loci istius hic sensus, quomodo si quis velit dicere : Patres uvam acerbam comederunt, et dentes filiorum obstupuerunt : Ridiculum est, et nullam habens consequentiam : sic iniquum est atque perversum peccare patres, et filios nepotesque cruciari. « Omnes, inquit, animæ meæ sunt, » juxta creaturam, non juxta meritum, ut Moyses appellatur homo Dei, de quo scriptum est : « oratio Moysi hominis Dei ; » et Elias qui ad quinquaginta milium principem loquebatur : « Et si homo Dei, ego sum, descendat ignis super te, et super quinquaginta viros (IV Reg. 1). » Homo vero peccati et filius iniquitatis non vocatur homo Dei, sicut servus et famulus Dei hi appellantur, de quibus dici non potest, Omnis qui facit peccatum, servus est peccati : Et iterum : A quo enim quis vincitur, ejus et servus est. Sicut peccata filiorum non nocent patribus, sic peccata patrum non redundant ad filios ; sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur non abolitione substantiæ, sed ex ejus consortio qui dicit, « Ego sum vita ; » sed alibi loquitur : « Omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum. »

« Omnis homo qui comederit uvam acerbam, » obstupescunt dentes ejus. (Greg.) » Quid namque acerba uva, nisi peccatum est? Uva quippe acerba est fructus ante tempus. Quisque enim præsentis vitæ delectationibus satiari desiderat, quasi fructus ante tempus comedere festinat. Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus obstupescunt : quia qui præsentis mundi delectatione pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiritalia mandere, id est intelligere nequeant : quia unde in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstupescunt. Et dum pec-

cato anima pascitur, panem justitiæ edere non valet : quoniam ligati dentes ex peccati consuetudine, justum quod intus sapiat edere nequaquam possunt.

« Ecce dies venient, dicit Dominus, et feriam domum Israel, et domum Juda fœdus novum, non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Ægypti, pactum quod irritum fecerunt, et ego dominatus sum eorum, ait Dominus. » Promittit se Dominus daturum populo suo fœdus novum, hoc est, fœdus Evangelii, quod per Spiritum sanctum conscribitur in cordibus credentium, non fœdus legis antiquæ, quod in tabulis lapideis conscriptum duræ nationi et incredulæ datum est, quod et ipsi irritum fecerunt, et pro hoc debitam vindictam susceperunt. Unde dicit : « Et ego dominatus sum eorum, dicit Dominus, » hoc est, ultionem justam in eis, juxta quod meruerunt, explevi.

« Et hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel. Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam : et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. » (MAURUS.) De hac lege et in Isaia scriptum est : « De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Hierusalem. (Isai. ii). » Et item : « Audite me qui scitis justum, populus meus : lex mea in corde eorum : nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuatis. (Isa. lxi). » (Hieron.) Hoc indicat quod populus novus nequaquam ultra vivat juxta litteram, sed juxta spiritum, instantantes naturalem legem in cordibus suis, de qua scribit et Apostolus : « Cum enim gentes quæ non habent legem naturaliter, ea quæ legis sunt faciunt : isti legem non habentes, sibi ipsi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis (Rom. ii). » De qua lege significatur in psalmo : « Os justi meditabitur sapientiam, a lingua ejus loquetur judicium : lex Dei ejus, in corde illius, et non supplantabuntur gressus ejus (Psal. lxxiii). » Huic concordat quod in Ezechiele legitur : « Dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam in medio vestri, et auferam cor lapideum de carne vestra, et dabo vobis cor carneum, et spiritum meum ponam in medio vestri, » etc. (Ezech. xxxvi). Considerandum quod cor novum, et spiritus novus detur per effusionem, et aspersionem aquæ. Quando autem cor novum datum fuerit, et spiritus novus, tunc auferetur de corde Judaico omnis duritia, quæ lapidi comparatur, et pro lapideo corde fit cor carneum molle et tenerum : quod spiritum Dei in se possit recipere, et inscribi litteris salutaribus. Hanc gratiam Spiritus sancti quam infundit Deus in cordibus credentium, Joannes apostolus in Epistola sua unctionem nominat, dicens : « Et vos unctionem quam accepistis ab eo manet in vobis ; et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos ; sed sicut unctio ejus docet vos de omnibus (I Joan. ii). » Merito addit de omnibus quomodo in Evangelio Dominus de eodem Spiritu loquens disci-

pulis ait : « Ipse vos docebit omnia (Joan. xiv) : » quia nisi isdem spiritus cordi adsit audientis, otiosus est sermo doctoris. (Greg.) Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligat : quia nisi intus sit qui doceat, et doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Nec tamen doctor cessare debet, quin quod valet faciat, juxta id quod Paulus ait : « Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem incrementum dedit (I Cor. iii). [Bernard.] Potest et hic locus ad futuræ vitæ contemplationem transferri : ubi corda munda electorum in gloria sua contemplabuntur Deum : « Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v). » Tunc enim veraciter Dei lex in cordibus fidelium scribitur, quando perfecta Dei notitia illis tribuitur : tuncque ipse erit illis in Deum, et ipsi erunt illi in populum : quando nihil erit quod eos separat a Deo suo : sed implebuntur gaudio cum vultu suo, et delectabuntur in dextera ejus usque in finem. De quo et adhuc subdit :

« Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum dicens : Cognosce Dominum, omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus : quia propitior iniquitatibus eorum, et peccati eorum non memorabor amplius. » (MAURUS.) Non enim egebit tunc quis ab alio erudiri, quando omnes electi erunt in contemplatione veritatis, et Deum videbunt facie ad faciem. Unde Paulus ait : « Videmus nunc per speculum et in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (I Cor. xiii). » Hinc et Joannes ait : « Charissimi, nunc filii Dei sumus et nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (Joan. iii). » Et hoc quoque Paulus aliis explicat verbis : « Cum Christus, inquit, apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum ipso in gloria. Similes, inquit, ei erimus (I Cor. iii) : » quia cum immutabiles et æternæ divinitatis contemplatione perfruemur, nos quoque immortales erimus, et similes quidem erimus, quia beati : et tamen Creatori similes non erimus, quia creatura sumus. Quis enim similis erit Deo inter filios Dei ? Quamquam possit hoc etiam de immortalitate corporis dictum videri. Et in hac quippe similes erimus Deo : sed tantummodo filio, qui solus in trinitate corpus accepit in quo a mortuis resurrexit, atque id ad superna provexit. Esse enim est Dei, æternum hunc atque incommutabilem permanere. Unde ad Moysen dicit : « Ego sum qui sum, et dices filiis Israel : Qui est, misit me ad vos. » Videbimus ergo eum sicut est, quando hunc in ipsa deitatis suæ substantia contemplabimur. Quod in hac vita nulli prorsus electorum conceditur, cum etiam ipse legislator Dominum quem in angelica specie contemplari solebat, obsecrans, dicensque : « Domine, ostende mihi teipsum (Exod. iii), ut videam te, » ab eodem Domino audierit : « Nemo vido

bit faciem meam et vivet (*Ibid.*). » Cui tamen pro merito magnæ sanctitatis, ait: « Ostendam omne bonum tibi; » hinc et Paulus ait: « Nunc videmus per speculum, et in ænigmate: tunc autem facie ad faciem (*I Cor. xiii*). » Unde quod responsum est Moysi, verum est, quod nemo potest faciem Dei videre et vivere, id est, nemo potest eum in hac vita vivens videre sicuti est: nam multi viderunt, sed quod voluntas Dei elegit, non quod natura formavit. Et illud quod Joannes ait: « Quoniam videbimus eum sicuti est, » non sicut eum homines viderunt: quoniam apparuit in specie qua voluit, non in natura, quam in semetipso etiam cum videretur latuit: sed sicut est, quod ab eo a Moysi petebatur, cum ei diceretur: « Ostende mihi teipsum, » qui cum illo facie ad faciem loquebatur: nam Dei plenitudinem quisquam non solum oculis corporis, sed nec ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre, aliud est totum videndo comprehendere. Quoniam quidem id videtur præsens ut quodcumque sentitur: totum autem comprehenditur videndo, quod ita videtur, ut nihil ejus videntem lateat, aut cujus fines circumspici possunt. Sicut te nihil latet præsentis voluntatis tuæ: circumspicere autem potes fines anuli tui: exempli gratia, duo posui, quorum alterum ad mentis obtutum, alterum ad corporales oculos pertinet. Visus enim ad utrumque referendus est, id est, et ad oculos, et ad mentem. Quod autem dicit, « quia propitiabor iniquitatibus eorum, et peccati eorum non memorabor amplius, » ostendit perfectam curationem sanctorum, quando ab omni labe peccatorum mundati, et morte ipsa, quæ causa peccatorum evenit, « Stipendium enim peccati mors (*Rom. vi*), » penitus assumpta, immortalitate vestiuntur, et gaudio perfruuntur æterno.

« Hæc dicit Dominus, qui dat solem in lumine » diei, ordinem lunæ et stellarum in lumine noctis, qui turbat mare et sonant fluctus ejus, Dominus exercituum nomen illi: si cessaverint leges » istæ (*sive* statuta hæc) coram me, dicit Dominus: « tunc et semen Israel deficiet, ut non sit gens coram » me cunctis diebus. » (*Hieron.*) Et in Genesis principio legimus, solem in cælo positum in lumine diei: lunam quoque et stellas in noctis lumine: et in psalmo: « Dies diei annuntiat verbum, et nox nocti » indicat scientiam (*Psal. xviii*), » quod invicem sibi dies noxque succedant. Quomodo, inquit, rerum et maxime cælestium astrorum non potest ordo mutari, et sonantis maris fluctus voluntur ad littora, fragorque gurgitum et undarum intumescensum terribilis auditur. Nec potest ultra procedere, quam Dei jussione præceptum est, juxta illud: « Terminum posuisti quem non transibunt neque convertentur operire » terram (*Psal. ciii*). » Sic, inquit, semen et genus Israel Domini erit voluntate perpetuum, neque aliquando deficiet. Leges autem hic non Mosaicæ intelligendæ sunt, sed constitutio et ordo naturæ. Interrogemus Judæos: Si cæli peribunt, et omnes quasi vestimentum vetera scint, et ad Deum dicitur:

A « Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (*Psal. ci*); quomodo semen Israel potest esse perpetuum? Aut enim pereuntibus cælis peribit et semen Israel. Aut si fuerit perpetuum, ergo nec cæli peribunt. Quod si Scriptura mentiri non potest, et perituri sunt cæli, peribit igitur et semen Israel, maxime cum et Jacob loquatur ad filios: « Venite et annuntiabo vobis quid futurum sit in novissimis diebus (*Gen. xlix*). » Quando autem dicitur, « in novissimis diebus, » ergo mundus esse cessabit, et alia fiet rerum dispensatio. Hoc adversum illos. Cæterum nostris mundum istum non esse perpetuum, etiam Evangelium demonstrat, dicens: « Cælum et terra pertransibunt (*Matth. xxiv*). » Et: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*). » Dicamus et aliter: Quandiu mundus iste fuerit semen Israel, et gentem Judaicam permansuram, non in his qui nunc increduli sunt, sed in his qui cum Apostolis, et per apostolos crediderunt, ut reliquiæ salvæ fierent.

« Hæc dicit Dominus: Si mensurari poterint » cæli sursum, et investigari fundamenta terræ » deorsum: et ego abjiciam universum semen » Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus. » LXX: « Hæc dicit Dominus: Si elevatum » fuerit cælum sublimius, et si humiliatum pavimentum terræ deorsum, et ego non reprobabo genus » Israel, dicit Dominus, pro omnibus quæ fecerunt. » Multum in hoc loco distat Hebraicum ab editione vulgata. Dicamus primum juxta Hebraicum: « Si mensurari potuerint cæli sursum, et eorum altitudo cognosci, » vel investigari fundamenta terræ, » et extrema eorum ratione comprehendi: « et ego, inquit, abjiciam universum semen Israel, propter omnia quæ fecerunt, dicit Dominus. » Quomodo hoc illud impossibile est, ut cælorum summitas, et terræ fundamenta noscamus: sic et hoc impossibile erit, ut abjiciam universum semen Israel. Sin autem abjecero universum semen Israel: ergo mensurabitur cælorum summitas, et extrema terrarum. Hic syllogismus et in Evangelio textitur, quando impossibile impossibili comparatur. Facilius camelus intrahit per foramen acus, quam dives in regna cælorum (*Matth. xix*). Quomodo enim impossibile fieri non potest, sic nec hoc fieri poterit. Quod si hoc factum fuerit, ergo fiet illud, quod impossibile putabatur. Errant ergo qui hunc locum aliter edisserunt, ponentes et illud testimonium, quod potuerit petere Patrem Filium, et duodecim legiones angelorum adducere in suum auxilium (*Matth. xxv*). Huic sensui Septuaginta contrarium transtulerunt, dicentes: « Si exaltatum fuerit cælum sublimius, et humiliatum pavimentum terræ deorsum: et ego, inquit, non reprobabo semen Israel, dicit Dominus propter omnia quæ fecerunt. » Quod si ita est, reprobabitur gens Israel. Quomodo enim cælum non potest eo quod est esse sublimius, nec terra humilior esse eo quod est, sic et genus Israel nequaquam poterit comprobari. Si viderimus Judæos juxta Hebraicum hoc testimonio

gloriarī : assentiamur eis quod non sit abjectum A universum sēmen Israel. Neque enim omnes abjecti sunt, sed hi tantum qui fuerunt increduli.

« Ecce dies veniunt, dicit Dominus, et ædificabitur
 « civitas Domino, a turre Ananel usque ad portam
 « anguli : et exhibit ultra norma (sive juxta
 « Symmachum funiculus) mensuræ ejus, contra
 « eam super collem Gareb, et circumbit Goatha (sive
 « juxta Septuaginta, de electis lapidibus). Et omnem
 « vallem ruinarum (pro quibus Theodotio ipsum ver-
 « bum Hebraicum posuit צבירים) et cineres, et omnem
 « Aseremoth (quod melius legitur אסרמות, pro quo
 « Aquila suburbana interpretatus est) usque ad tor-
 « rentem Cedron, et usque ad angulum portæ equo-
 « rum orientalis. Sanctum Domini, non evelletur et
 « non destructur usque in æternum. » Qui mille B
 annorum in terra Judæa regnum Christi recipiunt,
 Judæi videlicet, et nostri Judaizantes conantur
 ostendere turrem Ananel, et portam anguli, et
 collem Gareb et Goatha, et vallem Phagarim, et
 omnem Asedemoth, et torrentem Cedron, et locum
 anguli portæ equorum orientalis : et ibi dicunt,
 sanctuarium Domini, id est, templum esse conden-
 dam mansurumque in perpetuum. Quod quia post
 captivitatem temporibus Zorobabel et Ezræ non
 possunt monstrare completum, transeunt ad Christi
 tempora, quem in consummatione mundi dicunt esse
 venturum, ut aurea atque gemmata juxta Apocaly-
 psim Joannis descendat Hierusalem : et hoc terræ
 spatium, hoc est, ab illo loco usque ad illum locum
 ædificetur per circuitum (Apoc. xxi). Suspicionis-
 que suæ hanc aurulam capiunt, quod a turre
 Anathot, quæ hodie appellatur Jeremiæ, tribus ab
 Hierusalem millibus separata usque ad torrentem
 Cedron, qui scribitur in Evangelio (Joan. xviii), id
 est, in valle Josaphat, ubi hortus erat, in quo et
 Judas proditor tradidit Salvatorem, civitatis funda-
 menta jacentur. Lecturi, inquit, sumus in conse-
 quentibus Ananel filium Salom patrualem fuisse
 Jeremiæ, cujus emit agrum. Et hæc est turris Ana-
 nel, ignorantes Hebraicam veritatem. Hic enim
 juxta Hebraicum scribitur a turre Ananel per a
 videlicet mediam litteram, ibi autem : « Ecce Ana-
 nel filius Sellum patruelis tuus veniat ad te, »
 per mediam ב litteram. Invocantis igitur Domi-
 num salvatorem, qui habet clavem David, qui D
 aperit et nemo claudit, et qui claudit, et nemo aperit
 (Apoc. iii), qui signatum quoque Isaie librum
 et omnium prophetarum aperuit, et adoraverunt vi-
 ginti quatuor seniores, tenentes cytharas, quod solus
 potuerit divina reserare mysteria, aggrediamur ædi-
 ficium civitatis, ad quam propheticus sermo dirigitur :
 « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei (Psal.
 lxxxvi); « Et : » fluminis impetus lætificat civitatem
 Dei (Psal. xlv). » Ædificatur itaque Ecclesia a turre
 obedientiæ sive gratiæ, et donorum (hoc enim inter-
 pretatur Ananel), usque ad portam anguli : quæ
 necesse videatur initium habere sublime, quandiu in ista
 carue consistimus, rectam veritatis lineam non pos-

sumus possidere, sed in angulo stamus, et fractis li-
 neis, exitque ultra funiculus mensuræ contra eam, id
 est, portam anguli, super collem Gareb, qui in lingua
 nostra vertitur, aut incolatus, aut scabies, ut doceant
 nos advenas esse atque peregrinos, et non auribus
 prurientes, et ad novitatem dogmatum pessimorum,
 facile non præbere consensum. (Greg.) In angulo
 autem duplex paries jungitur, civitas ergo Domini
 a turre Ananel usque ad portam anguli ædificare
 perhibetur, quia sancta Ecclesia a celsitudine
 supernæ gratiæ inchoans, usque ad ingressum
 susceptionemque construitur utrorumque populorum,
 Judaici videlicet atque gentilis. Sed quia in ea
 crescente multitudine etiam reprobi colliguntur, apte
 subditur : « et exivit ultra norma mensuræ : » quia
 usque ad eos quoque extenditur, qui normam justitiæ
 transeunt, intra mensuræ cœlestis numerum non
 sunt. (Hieron.) « Et circumbit, inquit, Goatha, »
 pro quo interpretati sunt Septuaginta, « per gyrum, »
 electis lapidibus, qui voluntur super faciem
 terræ, et angulari lapide constringuntur, dicente
 apostolo Petro : « Et ipsi tanquam lapides vivi
 superædificamini domos spirituales, sacerdotium sanctum,
 offerentes spirituales hostias, et acceptabiles Deo
 per Jesum Christum (I Pet. ii). » « Et omnem
 vallem, inquit, Phagarim, » quod interpretatur ruinarum;
 et cineres, subauditur circumbit. Ut quancumque
 nobis videamur in collibus, tamen semper timeamus
 ruinas et consideremus cineres, et poenitentes
 dicamus cum David : « Quia cinerem quasi panem
 manducavi et poculum meum cum fletu miscebam
 (Psal. ci). » Unde et jacentibus dicitur : « Nunquid
 qui cadit, non resurgit, dicit Dominus ? » (Jer. viii)
 « Et universum, inquit, Sademoth, quod nos
 vertimus in regionem mortis, unum nomen in duo
 verba dividentes מות quod dicitur regio, et מות
 quod interpretatur mortis, pro quo Aquila vertit
 suburbana, sive arva et rura. Regio autem mortis,
 regio peccatorum est, et suburbana, regio voluptatum,
 quæ pergit usque ad torrentem Cedron, ubi traditus
 est Dominus, qui interpretatur tenebræ. Vide quanta
 habeat loca Ecclesia : et quomodo illud Apostolicum,
 « ut sit sine macula, et ruga, » in futuro, et in
 cœlestibus reservetur. Audis angulos, audis scabiem,
 audis ruinas, et cineres, et regionem mortis, et
 tenebras, et de tua virtute, et impeccantia gloriaris?
 Denique sequitur : « Et usque ad angulum portæ : »
 et hic angulus, ne ulla vera justitia, ne certa
 victoria in isto sæculo demonstraretur. Ipse quoque
 angulus portæ quancumque sit orientalis, unde lumen
 egreditur, tamen equorum appellatur, ut indigere
 nos doceat cursu atque certamine : et tandem cum
 Domino audire mereamur : « Ascendisti equos tuos,
 et equitatio tua salus. » In porta orientali, in porta
 quadrigarum sanctificatio Domini est, ut tunc nos
 perfectos arbitremur, quando dixerimus ad Dominum :
 « Currus Dei decem millia multiplex millia lætantium ;
 Dominus in eis (Psal. lxxvii). » Istiusmodi ædificatio
 quæ super fundamentum Christi posita est, de qua

loquitur et Apostolus : « Ut sapiens architectus fundamentum posui (II Cor. iii), » nunquam destruetur, sed manebit in perpetuum. Obscura et difficilis latius disserenda sunt, ut manifesta brevius percurramus.

CAPUT XXXII.

Jeremias in carcere propheta Sedeciam captivum ducendum in Babylonem, et emit agrum in Anathot; orat pro populo : sermo Domini de incendio Jerusalem et liberatione captivorum.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino, in anno decimo Sedeciae regis Juda, ipse est annus octavus decimus Nabuchodonosor. Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Hierusalem, et Jeremias propheta erat clausus in atrio carceris, qui erat in domo regis Juda. Clauserat enim Sedecias rex Juda dicens : Quare vaticinarius dicens : Hæc dicit Dominus. » (*Hieron.*) Non solum verba, sed et opera prophetarum nobis exempla sunt ad virtutem. Poterat Jeremias prospera nuntiare, et regis Sedeciae frui amictia, sed malebat Deo magis obedire quam hominibus, et ei qui potest et animam et corpus occidere in gehenna, quam illi qui tantum in corpus habere poterat potestatem. Et hoc considerandum quod decimus annus erat regni Sedeciae obsessa jam Hierusalem, et gladio, fame, ac peste consumpta, et captivitate vicina, et tamen Sedecias perstat in sententia, et ex parte aliqua illius clementia demonstratur, quod nequaquam eum in carcere, sed in vestibulo recludi jussit carceris, libera videlicet custodia, ut non posset effugere, quasi non omnis Hierusalem clausa munitioibus, communis carcer fuerit habitantium. Ipse est annus duodevicesimus regni Nabuchodonosor, qui quarto anno regis Joachim cepit imperium. Omnes autem causæ iræ regis erant cur loquitur ex Dei nomine, quæ ei fuerant imperata.

« Ecce ego dabo civitatem istam in manus regis Babylonis, et capiet eam. Et Sedechias rex Juda non effugiet de manu Chaldæorum, sed tradetur in manus regis Babylonis, et loquetur os ejus cum ore illius, et oculi ejus oculos illius videbunt. Et in Babylonem ducet Sedeciam, et ibi erit donec nec visitem eum, ait Dominus. Quod si pugnaveritis contra Chaldæos, nihil prosperum habebitis. » Hæc erat causa iræ regis, quare præferret mendacio veritatem, et tam urbem Hierusalem, quam Sedeciam regem diceret esse capiendum, quodque gravius est, visurum eum ora regis Babylonis, et locuturum humilem atque captivum, impotentissimi regis insania. Gravior enim terror est videre quem timeas, et ante increpationem verborum, quam pœnarum sustinere cruciatum. « Et in Babylonem, inquit, ducet Sedeciam, et ibi erit : » pro quo Septuaginta transtulerunt : « Et in Babylonem ingredietur, » quorum alterum invitum trahi : alterum voluntate peregre significat. « Et ibi, inquit, erit : » verbum ponit ambiguum, ne videatur cruciatus, et miserias prophetare. Quodque sequitur : « Donec visitem eum, ait Dominus. Et si pugnaveritis adver-

sum Chaldæos, nihil prosperum habebitis : » in Septuaginta non habetur. Prudenterque sententiam temperavit, quæ ad bonam et ad malam partem referri potest. Visitatio enim, ut sæpe jam dixi, et consolationem significat et supplicium.

« Et dixit Jeremias : Factum est verbum Domini ad me, dicens : Ecce Anamehel filius Sellum (sive Sallon) patruelis tuus (quod Hebraice dicitur ירדן) venit ad te, dicens : Eme tibi agrum meum, qui est in Anathot : tibi enim competit ex propinquitate emptio. » Occultum ad Jeremiam factum Dei esse sermonem nemo scire poterat, nisi ipso indicante, ad quem factus fuerat, et prædicitur ei, quod venturus sit ad eum Anamehel patruelis suus, et possessionem agri qui suus fuerat delaturus. Esse autem ipsum locum in Anathoth de suburbanis, quæ sacerdotibus per singulas tribus et civitates dabantur ex lege (*Num. xxvii*) : nec licitum erat possessionem de tribu transire ad tribum, nec de familia ad aliam familiam. Unde et filia Salphaad accipiunt sortem inter fratres suos (*Levit. xv*) : præcipueque suburbana sacerdotum nulli alii poterant venundari usque ad annum remissionis nisi ei quem propinquitas sanguinis expetebat. Venit ergo ad eum patruelis frater suus, et offert emptionem, quæ illi ex propinquitate debetur, Helchias et Sellum fratres fuere germani. Helchias filius Jeremias : Sellum Anamehel. Helchias interpretatur pars Domini, Jeremias sublimitas Domini. Recteque altitudo Domini de parte Domini nascitur. Sellum vero in linguam nostram vertitur pax, sive pacificus ; Anamehel donum vel gratia Dei. Nec mirabimur, quod sibi pax jungatur et gratia, cum etiam Apostolicarum epistolarum hoc principium sit : « Gratia vobis et pax (*Rom. i*). » Primum ergo pacem meremur Dei, et post pacem nobis gratia nascitur quæ non in possidentis, sed in donantis arbitrio est. Desert autem emptionem gratiam Dei illi, qui in sublimitibus collocatus est : ut quamvis videatur excelsus, tamen gratia Dei indigeat. Illud quod in Cantico sæpe cantatur a sponsa : « Fratruelis meus (*Cant. v*), » id est, ὁ ἀδελφεός μου, in Hebræo ירדן dicitur. Ergo non fratruelis, sed πατράδελφος, id est, patruelis dicendus est. Fuisse autem Jeremiam filium Helchiae de sacerdotibus, qui erant in Anathot in terra Benjamin, et voluntatis hujus testatur exordium.

« Et venit ad me Anamehel filius patrum mei, secundum verbum Domini, ad vestibulum (sive atrium) carceris, et ait ad me : Posside (sive eme) agrum meum, qui est in Anathot in terra Benjamin : quia tibi competit hæreditas et tu propinquus es ut possideas (sive emas). » Quod futurum prophetæ verbum Domini nuntiarat, statim opere completum est. « Venit, inquit, ad me Anamehel gratia Dei, filius patrum mei, » hoc est, filius pacis : venit autem « in vestibulo carceris : dixitque ad me » ea quæ Dominus ab eo dicenda prædixerat. Ager autem iste sacerdotalis, cujus emptio atque possessio Jeremiae deferrebat, in Anathot est, in terra

Benjamin : quorum prius obedientiam, secundum filium dexteræ sonat. Et consequenter ejus appetit emptionem, in quo obedientia et virtus Domini versabantur, pro quo Septuaginta *περὸ ἑσπερον*, id est seniores interpretati sunt, quod loco huic non convenit.

« Intellexi autem quod verbum Domini esset : et emi agrum ab Anamehel filio patris mei, qui est in Anathot. Et appendi ei argentum, stateres septem et decem argenteos. Et scripsi in libro et signavi, et adhibui testes. Et appendi argentum in statera, et accepi librum possessionis signatum, stipulationes et rata et signa forinsecus. » Durum quidem erat, et prope incapiens, risuque dignum eum qui jamjamque capiendam prophetabat Jerusalem, et omnes deducendos esse captivos, vel gladio, fame, et peste perituros, agrum in Anathot emere, quem non erat possessurus. Sed intellexi, inquit, verbum esse, et emptionem meam argumento et vaticinio Domini coaptandam, et ideo acquisivi præcepto ejus ut emerem : nec frustra ad me super hujuscemodi re Dei factum esse sermonem. Et appendi argenti decem et septem siclos, quos nos in stateres vertimus. Siclus autem viginti obolos habet, ut in Ezechielis extremo volumine scribitur (*Ezech. XLV*). Emitque propheta decem et septem siclis : in quo numero cantavit puer Domini David, in die qua eruit eum Dominus de manu omnium inimicorum ejus, et de manu Saul, et dixit : « Diligam te, Domine, fortitudo mea, Dominus firmamentum meum et refugium meum, et liberator meus. Deus meus adjutor meus, sperabo in eum : protector meus et cornu salutis meæ, et susceptor meus (*Psal. XVII*). » Denarium esse numerum mysticum ostendit Decalogus qui scriptus fuit in tabulis lapideis digito Dei : « Et dies jejunii et propitiationis mensis septimi (*Exod. XIII*) : septenarius quoque in quo verus est sabbatismus, et requies esse sanctum, multis Scripturarum testimoniis comprobamus : de quibus saltem pauca potuissim, nisi otiosum esset docere, quæ nota sunt. In hoc igitur numero a propheta et sacerdote emitur possessio, scribiturque in libro atque signatur, et adhibentur testes, argentumque diligenter appenditur, ut omnia venditionis et emptionis jura serventur, et sit certa possessio stipulationibus et sponsonibus roborata. Vel hoc audiant qui falsa testamenta, et interdum ne testamenta quidem sibi adhibitis testibus vindicare conantur.

« Et dedi librum possessionis Baruch filio Neri, filii Maasiæ, in oculis Anamehel patris mei, et in oculis testium qui scripti erant, in libro emptionis, in oculis omnium Judæorum qui sedebant in atrio carceris. » Quanquam statim esset possessio relinquenda, imo emenda posteris, et ab eo emenda, qui filios non habebat : neque enim uxorem acceperat : tamen obediens imperio Domini omnia rite celebrat : signatumque librum possessionis dat Baruch filio Neri, filio Maasiæ. Baruch in lingua nostra *benedictus* dicitur, qui erat filius Neri, qui

A interpretatur *lucerna mea*, dicente propheta : « Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lux semitis meis ardens (*Psal. cxviii*). » Neri quoque Baruch filius Maasiæ, id est, *facturæ et operis Domini*. Animadvertamus ergo quantis virtutum privilegiis discipulus Baruch Jeremiæ ministraverit, dicente David : « Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat (*Psal. c*). » Unde et Elisæus minister Eliæ in tantum placuit Deo, ut post translationem magistri etiam duplicem spiritum mereretur accipere (*IV Reg. II*). » Hoc dico ad commotionem eorum qui malorum hominum abutuntur ministeriis, et non audent abjicere eos, quos malæ conscientie norunt sibi glutino copulatos. Traditur autem liber Baruch tanto et tali viro, vidente Anamehel, qui venderat, et testibus qui suscripserant : et quorum nomina in emptionis volumine tenebantur. « Et in conspectu, inquit, omnium Judæorum qui sedebant in atrio carceris. » Qui videlicet vel ad prophetam venerant consolandum, vel studio timoris Dei, Domini verba audire cupiebant.

« Et præcepi Baruch coram eis dicens : Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : Sume libros istos, librum emptionis hunc signatum, et librum hunc qui apertus est, et pone illos in vase fictili, ut permanere possint diebus multis. Hæc enim dicit Dominus exercituum, Deus Israel : Adhuc possidebuntur domus, et agri, et vineæ in terra ista. » Cunctis quos præteritus sermo narravit præsentibus et videntibus, Baruch ministro præcipitur, et discipulo, non sermonibus præceptoris, sed Dei jubentis imperio, ut assumat libros : unum signatum, alterum apertum. Quæ emptionum consuetudo huc usque servatur : ut quod intrinsecus clausum signacula continent, hoc legere cupientibus, apertum volumen exhibeat : utrumque in vase fictili, ut permanere possint diebus multis. Firma igitur erat, et longo post tempore futura possessio, quæ tanta custodia servabatur, ne vel foris emptionis libri positi paterent rapinæ, vel humo conditi humore terræ solverentur. Hoc autem totum fit ut intelligant qui videbant, rursum habitandam Jerusalem, et possidendos agros, quos licet absque sermone Jeremiæ debuerant per se intelligere, tamen Domini sermonibus commententur, et dicitur ad eos : « Hæc dicit Dominus exercituum, Deus Israel : adhuc possidebuntur domus et agri et vineæ in terra ista. » Hoc est illud quod Jeremias dudum dixerat : « Intellexi verbum esse Domini, et idcirco emit agrum quem possessurus non erat.

« Et oravi ad Dominum, postquam tradidi librum possessionis Baruch filio Neri, dicens : heu, heu, heu, Domine Deus (*sive* qui es, Domine, Deus), ecce tu fecisti cælum et terram in fortitudine tua magna, et in brachio tuo extento (*sive* excelso), non erit tibi difficile (*sive* impossibile) omne verbum (*vel juxta Septuaginta*) : Nihil apud te est absconditum, qui facis misericordiam in millibus, et reddis iniquitatem patrum in sinu filiorum

e eorum post eos. Fortissime, magne, potens
 e (quod Hebraice dicitur גִּבּוֹר) Dominus exercituum
 e (sive virtutum) nomen tibi. Magnus consilio et
 e incomprehensibilis cogitatu, cujus oculi aperti
 e sunt super omnes vias filiorum Adam (sive homi-
 e num), ut reddas unicuique secundum vias suas, et
 e secundum fructum adventionum suarum. Post
 emptionem agri jure celebratam, et post sententiam
 Domini, qua pollicitus est domos, agros, et vineas
 deinceps possidendos: orat propheta ad Dominum,
 et dolorem gemitibus exprimit dicens: e Heu, heu,
 heu, Domine Deus; e pro quo Septuaginta trans-
 tulerunt, ὁ ὢν, id est, qui es, Domine, Deus, juxta
 illud quod Moysi dicitur: e Vade, dic populo Israel:
 Qui est misit me (Exod. iii). e Non quod non sint alii,
 sed aliud est Creatoris esse beneficio quod subsistat,
 aliud æternitate naturæ. Laudat Deum, et ex creaturis
 prædicat Creatorem. Primum itaque potentiam
 ejus, et misericordiam, atque justitiam in omne homi-
 num genus vocibus. Dein transit ad
 Israel, et quanta ei præstiterit, celebri sermone de-
 scribit. Et post tanta beneficia dicit eos immemores
 bonorum illius, clementiam in amaritudinem provo-
 casse, ita ut obsideatur civitas, et antequam hostium
 in ea fuerit irruptio, gladio, et fame, et peste con-
 sumpta sit. Hæc autem universa præmisit, ut con-
 sequenter illud inferret, quod in reprehensione di-
 vine sententiæ facere videbatur, et tu dicis mihi:
 Domine Deus, eme agrum argento, et adhibe testes
 cum urbs data sit in manus Chaldaeorum. Hæc interi-
 um totius loci istius continet παρακλή. Nunc ad singu-
 la revertamur. e Tu fecisti cælum et terram in
 fortitudine tua magna; e et Joannes dicit de filio:
 e Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum
 est nihil quod factum est (Joan. i). e Hæc enim
 fortitudo Domini Apostolo comprobante:
 e Christus Dei virtus, et Dei sapientia (I Cor. i). e
 e Et in brachio tuo extento (sive excelso). e Quorum
 utrumque percutientis indicium est. Hoc autem bra-
 chium, de quo et Isaias loquitur: e Et brachium
 Domini cui revelatum est? (Isa. liii) e Non erit
 tibi difficile omne verbum. e Quæ enim apud homi-
 nes impossibilia, apud Deum possibilia sunt (Matth.
 xix); sive cui nihil est absconditum juxta illud
 Psalmographi dicentis: e Quia tenebræ non obscu-
 rabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur (Psal.
 cxxxviii). e Qui facis misericordiam in millibus, et
 redds iniquitatem patrum in signu filiorum eorum
 post eos. e Grandis clementia Creatoris: miseri-
 cordiam suam in mille generatione extendere, et
 justitiam statim in altera generatione monstrare:
 quæ tamen et ipsa iusta est misericordiæ. Non enim
 statim punit delinquentem, sed expectat plenitudi-
 nem: ut si liberi iniquitati fuerint parentum vitium,
 diu dilata pœna reddatur. e Fortissime et magne
 potens, Dominus exercituum (sive virtutum) nomen
 tibi. e Ista nomina potentiam indicant Creatoris.
 Cæterum proprie nomen Dei, Pater est, quod in Evan-
 gelio per Dominum revelatur dicentem: e Pater,

A manifestavi nomen tuum hominibus (Joan. xvii). e
 e Magnus consilio. e Et audet se quisquam Domini
 inserere secreto, et de illius judiciis judicare! e Et
 incomprehensibilis cogitatu. e Quem non compren-
 dit cogitatio, quomodo potest sermo comprehendere?
 e Cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum
 Adam. e Frustra ergo homo putat se Dei celare
 notitiam. Quodque infert: e Ut reddas unicuique
 secundum vias suas, et secundum fructum adin-
 ventionum suarum, e hoc indicat quod interdum
 pro nimia sapientia judicia ejus videantur injusta.
 Quem locum Apostolus plenius explicat ad Roma-
 nos: e Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœni-
 tentiam te hortatur? secundum autem duritiam
 tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die
 iræ, et revelationis justi judicii Dei (Rom. ii). e
 Quanto igitur serior vindicta peccantium est,
 tanto justior: in similitudinem Pharaonis, qui decem
 plagis admonitus, non punitus, et in duritia perse-
 verans, ad extremum Rubri maris fluctibus est
 obrutus (Exod. xiv).

e Qui posuisti signa et portenta in terra Ægypti
 e usque ad diem hanc, et in Israel, et in hominibus
 e (sive terrigenis), et fecisti tibi nomen sicut est
 e dies hæc, et eduxisti populum tuum Israel de terra
 e Ægypti in signis et in portentis, et in manu ro-
 e busta, et in brachio extento, et in terrore magno.
 e Et dedisti eis terram hanc, quam jurasti patribus
 e eorum, ut dares eis terram fluentem lacte et
 e melle. Et ingressi sunt et possederunt eam, et non
 e obedierunt voci tuæ, et in lege tua non ambula-
 e verunt. Omnia quæ mandasti eis ut facerent, non
 e fecerunt, et evenerunt eis omnia mala hæc. e
 De generali transit ad speciale, et quid proprie præ-
 stiterit Israel brevi sermone percurrit. e Qui posui-
 sti, ait, signa et portenta in terra Ægypti, e quibus
 afflicus est Ægyptus e usque ad diem hanc, et in
 Israel et in hominibus, sive terrigenis. e Hoc quod
 dicitur e usque ad diem hanc e posterioribus copu-
 landum est, ut legamus; Et in Israel et in cunctis
 mortalibus quotidie tua signa complentur. Sive aliter:
 Signa et portenta non solum in Ægypto per-
 petrasti, sed usque hodie eadem tuæ misericordiæ
 fortitudo salvavit populum tuum, et universo generi
 humano Creatoris subvenis potestate. Et hoc notan-
 dum quod Israel ab hominibus separat, atque terri-
 genis juxta illud: e Filius meus primogenitus Israel
 (Exod. iv). e e Et fecisti tibi nomen sicut dies
 hæc. e Laudes, inquit, tuæ totius orbis sermone
 celebrantur. e Et eduxisti populum tuum Israel de
 terra Ægypti. e Pulchre dixit populum tuum: eo
 enim tempore quo eductus est, Domini imperiis ser-
 viebat. Eduxisti autem e in signis et portentis, e qui-
 bus percutiebatur Ægyptus. e Et in manu robusta,
 et in brachio extento, et in terrore magno. e Quando
 mare Rubrum transeunti populo Israel viam præbui-
 sti, et Ægyptium oppressisti exercitum. e Et dedisti
 eis terram hanc quam jurasti patribus eorum, ut
 dares eis. e Abraham videlicet, et Isaac, et Jacob.

Ergo non suo merito terram reprimissionis, sed patrum accipere virtutibus terram fluentem lacte et melle. Necdum enim poterant solidum cibum capere, sed melle et lacte nutriebantur infantia: vel certe et melle et lacte rerum omnium ubertate et abundantia. « Et ingressi sunt et possederunt eam. » Statimque inter possessionem et inobedientiam nihil fuit medium. Ubertas enim securitatem, securitas negligentiam, negligentia contemptum parit. « Et non obedierunt, inquit, voci tuæ, et in lege tua non ambulaverunt. » Frustra ergo in eremo promissere dicentes: « Omnia quæcunque Dominus præceperit faciemus (Exod. xix). » Non enim in sponione, sed in opere præmium est, ad retundendam eorum impudentiam qui putant hominem omnia posse complere, quæ se facturum esse pollicitus est. « Omnia quæ mandasti eis ut facerent non fecerunt, » et certe se facturos promiserant. « Et evenerunt eis omnia mala hæc. » Mala patientibus, cæterum juxta Domini sententiam bona, qui reddit unicuique secundum vias suas.

« Ecce munitiones exstructæ sunt adversum civitatem ut capiatur, et urbs data est in manu Chaldæorum, qui præliantur adversus eam, a facie gladii, et famis, et pestilentia, et quæcunque locutus es acciderunt, ut tu ipse cernis. Et tu dicis mihi, Domine Deus: Eme agrum argento, et adhibe testes, cum urbs data sit in manu Chaldæorum? » Decimus annus erat regis Sedecia, ita enim scriptum est: « Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino anno decimo Sedecia regis Juda. » Tunc exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem. Jeremias propheta erat clausus in atrio carceris. Recteque nunc dicitur: « Ecce munitiones exstructæ sunt adversum civitatem ut capiatur, et urbs data est in manu Chaldæorum; » nec habent quos vincant, sed quos capiant. Jam enim gladio, fame et peste consumpti sunt, et quæcunque dixisti videmus esse completa: quomodo ergo dicis mihi, Domine: « eme agrum argento, et adhibe testes, cum urbs data sit in manus Chaldæorum? » Igitur non reprehendit, sed interrogat, nec tam sibi quam aliis vult discere, qui sedebant in atrio carceris, et forsitan taciti reprehendebant, quomodo idem propheta quem verum nuntiare credebant, et urbem dicat esse capiendam, et agrum emat quasi possessurus.

« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam dicens: Ecce ego Dominus Deus universæ carnis: nunquid mihi difficile (sive impossibile) erit, aut abscondetur a me omne verbum? Propterea hæc dicit Dominus: Ecce ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, et in manum regis Babylonis, et capient eam. Et venient Chaldæi (sive ingredientur) præliantes (sive venient Chaldæi) adversum urbem hæc, et succendent eam igni, et comburent eam, et domos in quarum domatibus sacrificabant Baal, et libabant diis alienis libamina ad irritandum me. » Tristibus leta subjungit, et post eversionem Jerusalem captivo populo reditum

A pollicetur. Primumque causas exponit offensæ, et justî furoris Dei, ut quanto major culpa peccantium tanto amplior in peccatores clementia Creatoris. « Ego, inquit, Dominus Deus universæ carnis. » Nequaquam cunctarum gentium, nec populi Israel, aut certe, ut de sanctis crebro dicere solet, Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob, sed « Deus universæ carnis, » inquit, ut et rationalia et bruta animantia ipse fecisse credatur. Sunt enim qui providentiam Creatoris usque ad rationalia constentur, bruta autem fortuitis casibus asserant vel perire, vel vivere: propheticusque sermo declarat nihil esse quod fugiat providentiam et scientiam Dei, quia alia propter se, alia in usu hominum sunt creata. « Nunquid mihi difficile, aut impossibile, aut certe abscondetur a me omne verbum? » Et supra diximus: quæ apud homines impossibilia, apud Deum possible sunt. Verbum autem hic et in multis aliis locis pro rebus debemus accipere. « Quid est, ait, quod factum est verbum? Propterea hæc dicit Dominus. » Quid enim præcesserat, ut causalem conjunctionem poneret dicens: « propterea hæc dicit Dominus? » Quia, inquit, curæ meæ est omnia regere, universa disponere, et reddere singulis juxta vias suas: « ideo ego tradam civitatem istam in manus Chaldæorum, et in manum Babylonis regis, et capient eam. » Primum enim vallatur exercitu, et absente capitur Nabuchodonosor, Sedeciasque ducitur Rebelata, et ibi regi traditur. « Et venient, inquit, Chaldæi præliantes adversum urbem hæc. » Melius C Aquila qui pro eo quod scriptum, *Venient, transtulit εισιλεύσονται*, hoc est, *ingredientur civitatem*. Neque enim absentes erant ut venirent, quippe qui circumdederant Jerusalem, sicut Scriptura testatur: « Tum exercitus regis Babylonis obsidebat Jerusalem: » ac deinde: « ecce munitiones exstructæ sunt adversum civitatem ut capiatur, et urbs data est in manu Chaldæorum. » Quomodo igitur venient qui præsentibus erant? Sed hi qui obsidebant urbem ingredientur, inquit, et capient eam, et succendent, et ad solum usque comburent (verbum enim Hebraicum *אש*, ambiguitate sui, et venient et ingredientur sonat), et domos in quarum domatibus sacrificabant Baal idolo Sidoniorum, et libabant diis alienis libamina ad irritandum me: ut non errore religionis, sed contentione quadam, et in Creatorem contumeliam facere viderentur. Quomodo autem periturus scribitur mundus juxta illud quod scriptum est: « Cælum et terra pertransibunt (Matth. xxiv), » eo quod in maligno positus sit: sic et domus ipsa et loca in quibus flagitia perpetrata sunt iræ Dei subjacent. Sunt qui contentiose illud quod scriptum est, « locus in quo crucifixus est Dominus atque Salvator spiritaliter Gomorrha, et Ægyptus vocatur, » ad ipsa loca referant; alii vero universum mundum sub nomine Ægypti et Gomorrhæ significari putant: ut enim Gomorrha divino igne deleta est: ita et mundum Dei judicio concremandum.

« Erant enim filii Israel, et filii Juda jugiter

« (sive soli) facientes malum in oculis meis ab adolescentia sua. » (*Hieron.*) Verbum Hebraicum מַלְאִים Aquila interpretatus est πλῆν , quod conjunctionem *veruntamen* significat. Symmachi prima editio, et LXX, et Theodotio *solos* interpretati sunt, secunda quippe Symmachi vertit δῶλον , quem et nos inpraesentiarum secuti sumus, ut diceremus *jugiter*. Dicamus igitur primum juxta Hebraicum: Filii Israel, et filii Juda jugiter facientes malum. Et decem, inquit, et duæ tribus malum sine cessatione fecerunt, et jugis eis fuit in pessimis operibus perseverantia. Si autem jugis et semper in toto populo, ubi est justitia sempiterna? Porro, juxta LXX, qui dixerunt: « Soli facientes malum, » oritur quæstio: Num et aliæ gentes eo tempore quo Israel Judasque peccabant, malum non fecerunt? Quod sic videtur: qui habet notitiam Dei, et recedit ab eo, solus peccat in oculis Dei. Qui vero increduli permanserint, quasi illo non vidente et negligente, delinquant. Unde et David vir sanctus, quia corruerat in peccatum uxoris Uriæ Bethsabæe agens postea pœnitentiam (*II Reg. xii*) loquitur: « Tibi soli peccavi, et malum coram te feci, nil est in conspectu tuo (*Psal. l.*). Denique jungitur: « soli facientes malum in oculis meis, et in conspectu meo ab adolescentia sua. » Quodque sequitur: « Filii Israel qui usque nunc exacerbabant me in opere manuum suarum, dicit Dominus, » in LXX non habetur, et de Hebraico additum est. Quia autem ab adolescentia sua usque ad præsentem diem jugiter deliquerunt: ideo justa sententia Dei est, et merito Scriptura contextit:

« In furore et in indignatione mea facta est mihi civitas hæc, a die qua ædificaverunt eam usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo. » Si ex eo tempore quo civitatis jacta sunt fundamenta usque ad hanc diem, quando capta est atque succensa et sublata de conspectu Domini fuit, semper in vitio et indignatione contra se Deum provocavit, ubi est, ut sæpe jam diximus, peccatorum quies?

« Propter malitiam, inquit, filiorum Israel, et filiorum Juda, quam fecerunt, ad iracundiam me provocantes, ipsi et reges eorum, et principes eorum, et sacerdotes eorum, et prophetæ eorum, « viri Juda et habitatores Jerusalem. » Quia supra dixerat « in furore et in indignatione mea facta est mihi civitas hæc a die qua ædificaverunt eam, usque ad diem istam, qua auferetur de conspectu meo, » et nullum generaliter absque peccato fuisse monstraverat: nunc per partes enumerat, et reges, et principes, et sacerdotes, et prophetas eorum, et uno cuncta sermone comprehendens, « viri, inquit, Juda, et habitatores Jerusalem. » Pulchre, quia non dixit reges mei et principes mei, et sacerdotes mei, et prophetæ mei, sed quia peccaverunt reges eorum, et sacerdotes eorum, et prophetæ eorum.

« Et verterunt ad me terga, et non facies. » Juxta illud quod alibi scriptum est: « Et verterunt contra me scapulam recedentem (*Zach. vii*). » Qui enim precatur, inclinata cervice in terram pronus funditur;

qui vero tergum vertit, ipso gestu corporis indicat se negligere comminanteum, et hoc, ait, faciebant.

« Cum docerem eos diluculo, et erudirem: et nolent audire, ut acciperent disciplinam. » Fugatis erroris tenebris, et omni idolorum cultu, mea sententia confutata quotidie corda eorum illuminare cupiebam, et docere quæ recta sunt. Et ut liberum servaret arbitrium, jungit et dicit: « et nolent audire, ut acciperent disciplinam. » Sequitur:

« Et posuerunt idola sua in domo, in qua invocatum est nomen meum, ut polluerent eam. » Non solum eo tempore Judas posuit in templo Dei statuam idoli, quam in Ezechielis principio legimus (*Ezech. viii*): sed usque hodie in domo Domini, quæ interpretatur Ecclesia, sive in corde animaque credentium ponitur idolum, quando novum dogma constituitur, et juxta Deuteronomium adoratur in abscondito (*Deut. xv*): « Nescitis, inquit, quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in vobis? » (*I Cor. iii*.)

« Et ædificaverunt excelsa (sive aras) Baal, quæ sunt in valle filii Ennom, ut initiarent filios suos et filias suas idolo Moloch. » Pro initiarent in Hebraico scriptum est עביר , quod Aquila et Synmachus *transducerent*, LXX et Theodotio, *afferrent* interpretati sunt. De valle filiorum Ennom, quæ Hebraice dicitur גידום supra plenius diximus, quod subjaceat Siloe fontibus, et ariditate sui, quia locus irriguus est, populum Israel provocaverit ad luxuriam, quam idolorum cultus sequitur. Notandumque quod aræ et excelsa Hebraico sermone appellantur בכרות , propter eos qui in Samuelis et in Regum volumine quid significet hoc verbum dubitant. Moloch idolum Ammonitarum est, quod in regem vertitur. Significat autem Scriptura divina, quod non solum Baal idolo, sed et Moloch cunctisque dæmonibus in ipso loco populus servierit.

« Quod non mandavi eis, nec ascendit in cor meum, ut facerent abominationem hanc, et in peccatum deducerent Judam. » Proprie tribus Juda et Benjamin in fano Baalis et Moloch, dæmonum simulacra venerati sunt: vitulos autem aureos in Bethel et Dan decem tribus, quæ appellantur Samaria Joseph et Ephraim, voluisse perspicuum est: tantumque mali fuit, quodque a populo factum est ut testetur Deus se nunquam cogitasse, nec ascendisse in cor suum quæ illi facturi fuerint. Omnia autem hæc ἀδρῶσποαδῶς .

« Et nunc propter ista; hæc dicit Dominus Deus Israel ad civitatem hanc, de qua vos dicitis: « quod tradatur in manus regis Babylonis, in gladio, « in fame, et peste. » Sicut sperantibus auxilium, et in murorum firmitate fidentibus prophetatur, quod subvertenda sit Jerusalem, et populus jamjamque capiendus, et ante captivitatem, gladio, et fame, et peste periturus: sic desperantibus, et propter subversionem urbis nullam salutem exspectantibus, suum auxilium pollicetur: ut et confidentia atque superbia justam sententiam, et desperatio atque humilitas Dei mereatur auxilium.

« Ecce congregabo eos de universis terris, ad
 « quas eieci eos in furore meo, et in ira mea, et in
 « indignatione grandi, et reducam eos ad locum
 « istum, et habitare eos faciam confidenter, et
 « erunt mihi in populum, et ego ero eis in Deum.
 « Et dabo eis cor unum, et viam unam, ut timeant
 « me universis diebus, et bene sit eis, et filiis eo-
 « rum post eos; et feriam eis pactum sempiternum,
 « sive disponam testamentum æternum, et non de-
 « sinam eis benefacere, et timorem meum dabo in
 « corde eorum, ut non recedant a me; et lælabor
 « super eis, cum bene eis fecero, et plantabo eos in
 « terra ista in veritate (sive in fide), in toto corde
 « meo, et in tota anima mea. » Multi hoc putant
 tempore Zorobabel filii Salathiel et Jesu filii Jose-
 dedech sacerdotis magni, quando Aggæus et Zacharias
 prophetarent sub Ezra sacerdote completum, quando
 ædificatum est templum, et sub Neemia exstructi
 muri per circuitum, ut quos ante eiecerat in furore
 et in ira et in indignatione grandi de Jerusalem, et in
 toto orbe disperserat, postea reductos, habitare fe-
 cerit confidenter et fuisse eos in populum Dei, et
 Dominum fuisse in Deum eis, et cætera quæ Scri-
 ptura contexit. Sed quomodo hoc possit illi tempori
 coaptari: « habitare eos faciam confidenter, et feriam
 eis pactum sempiternum (sive disponam illis testa-
 mentum æternum,) » penitus non potest approbari,
 quippe quos legimus, et sacra narrat historia, non
 solum a vicinis gentibus, sed a Persis quoque et
 Macedonibus, et Ægyptiis, Romanisque sæpe captos,
 et huc usque servire. Omnia igitur ad adventum
 referenda sunt Salvatoris, quæ nostro et fidei tem-
 pore videmus expleta, et electio, juxta Apostolum,
 reliquiarum salva facta est, et in Christo habitant
 confidenter; et datum est eis cor unum, juxta il-
 lud quod scriptum est: « Multitudinis autem cre-
 dentium erat cor et anima una (Act. iv), » et viam,
 inquit, unam, illum qui dicit: « Ego sum via, et vita,
 et veritas (Joan. xiv). » « Ut timeant me universis die-
 bus. » « Principium enim sapientiæ est timor Do-
 mini (Prov. ix). » Universis, ait, diebus, quod si Ju-
 dæis non competit, de nostro populo accipiendum est,
 cui et bene fuit, et est, et erit, non solum ipsis, sed et
 filiis eorum post eos. Nobiscum autem pactum pe-
 pigit sempiternum, nec desinet nobis ultra bene fa-
 cere. Quodque sequitur: « Et timorem meum dabo
 in corda eorum, ut non recedant a me, » sic libe-
 rum donat arbitrium, ut tamen ipse timor, qui tri-
 buitur, gratia permaneat largitoris [a Ezechiel quo-
 que, ait: « Et dabo eis cor unum, et spiritum no-
 vum tribuam in visceribus eorum: et auferam cor
 lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum,
 in præceptis meis ambulent et judicia mea custo-
 dian, faciantque ea, et sint mihi in populum, et
 ego sim eis in Deum (Ezech. xxxvi). » Quibus ma-
 nifestissime perdocemur et initium voluntatis bonæ
 nobis Domino inspirante concedi, cum aut per se,
 aut per exhortationem enjuslibet hominis, aut per

* Quæ unctis includimus, sub Hieronymi nomine,

necessitatem nos ad salutis attrahit viam, et per-
 fectionem virtutum ab eodem similiter condonari:
 nostrum vero hoc esse, ut ad exhortationem auxi-
 liumque Dei vel remissius vel enixius exsequamur, et
 pro hoc nos vel remunerationem, vel supplicia di-
 gnissima promereri.] (Hieron.) Cumque eis, in-
 quit, benefecero lælabor. Gaudet quippe quia videt
 creaturam suam salvatam. Unde et gaudium angelo-
 rum est in cordis super uno peccatore agente pœni-
 tentiam (Luc. xv), « Et plantabo, inquit, eos in terra
 ista, in veritate, » sive, ut LXX transtulerunt, « in
 fide, » ut proprie significet populum Christianum,
 cujus religio fides est. « In toto corde meo, et in tota
 anima mea. » Si Domini verba sunt Salvatoris, recte
 cor et anima ejus creditur, qui dicit in Evangelic:
 B « Potestatem habeo ponendi animam meam, et po-
 testatem habeo iterum sumendi illam (Joan. x). »
 Sin autem ex persona Dei Patris accipimus, secun-
 dum illud intelligendum est: « Neomenias vestras et
 sabbata et dies festos odit anima mea (Isa. i). »

« Quia hæc dicit Dominus: Sicut adduxi super
 « populum meum Israel omne malum hoc grande, sic
 « adducam super eos omne bonum quod ego loquor
 « ad eos, et possidebuntur agri in terra ista, de qua
 « vos dicitis, quod deserta sit, eo quod non reman-
 « serit homo et jumentum, et data sit in manu
 « Chaldæorum. Agri ementur pecunia, et scribentur
 « in libro, et imprimetur signum, et testis adhibe-
 « bitur in terra Benjamin, et in circuitu Jerusalem,
 « in civitatibus Juda, et in civitatibus montanis, et
 C « in civitatibus campestribus (sive Sephela), et in
 « civitatibus Nageb, hoc est, quæ ad austrum sunt,
 « quia convertam captivitatem eorum, ait Domi-
 « nus. » Hæc juxta litteram, licet in typo præcesse-
 rint post reditum de Chaldæis, quando ad Cyri
 regis imperium reversus est populus in Judæam
 tamen spiritaliter in Christo et in Apostolis verius
 pleniusque complentur. Tunc et homines, et ju-
 menta reducti sunt in ecclesiam, juxta illud quod
 scriptum est: « Homines et jumenta salvos facies,
 Domine (Psal. xxxv), » rationales quique et sim-
 plices. Tunc agri empti sunt pecunia, ut faceremus no-
 bis amicos de iniquo mammona, qui nos recipiant in
 æterna tabernacula. Et scripti in libro, haud du-
 bium, quin viventium, et impressum est signum
 D vexilli Dominicæ crucis atque victoriæ, et testes
 adhibiti sunt martyres, et omnis sanctorum chorus.
 In terra Benjamin, ubi est Domini fortitudo, et in
 circuitu Jerusalem, ubi est visio pacis, et æterna se-
 curitas. In civitatibus Juda, in quibus est Christi
 vera confessio, et in civitatibus montanis, de qui-
 bus una est, de qua dicitur: « Non potest civitas
 abscondi in monte posita (Matth. v); » et in civi-
 tatibus campestribus, quæ Hebraice appellantur
 שפלה, ut de profundis atque depressis per camporum
 æqualitatem ad summa gradiamur, et in civi-
 tatibus quæ ad austrum sunt, quod Nageb Septua-
 ginta transtulerunt, ubi est meridies, et plena lux

de suo addit Rabanus. Edit.

veritatis. Cum autem hæc omnia facta fuerint, im- A
plebitur quod scriptum est : « Convertam captivita-
tem eorum, ait Dominus, » de quo scriptum est : « Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem
(*Psal. LXVII*). (Acceptit, sive, ut Apostolus ait, dedit)
dona hominibus (*Ephes. IV*). »

LIBER DECIMUS TERTIUS.

In prioribus ergo duodecim libris, ea quæ a beato Hieronymo in expositionem Jeremiæ usque in hunc locum edita sunt, per singula loca disposui, interponens et aliorum doctorum sententias, quas de eodem Propheta protulerunt : singulorum nomina eminus eorum scripta forinsecus denotans, ut sciret lector ex nomine, quid quisque senserit, vel dixerit B
in expositione. Deinceps vero quia memorati tractatoris Hieronymi expositionem, in præsentem prophetam nusquam reperi, necessarium aestimavi, ut ab aliorum prophetarum expositionibus exciperem, quæ ipse de hoc propheta videtur commemorasse. Sunt enim plurima loca in Jeremia, quæ aliis expositionibus istius sensus non parva ex parte explicantur. Et hæc res mihi quoque occasionem tribuit, ut ubi majorum scripta non reperi, auderem eorum sensus imitando, propriis sermonibus propheticas sententias explanare, non meis viribus aut scientia confidens, sed ejus gratiæ totum me committens, qui per Prophetam ait : « Invoca me in die tribulationis tuæ, eripiam te et magnificabis me (*Psal. XLIX*). » C
Et item : « Aperi, inquit, os tuum, et ego adimplebo illud (*Psal. LXXX*). » Qui etiam dat fidelibus oratoribus suis sapientiam affluenter, et non impropere, ut quidquid rite prolatum fuerit, ad honorem ejus totum redundet et laudem. Si qua vero minus caute et incompetenter sonuerunt, illius examinatione purgentur qui quondam calculo ex igne per Cherubim assumpto purgavit labia prophetæ. De hinc vero consideremus quid in Propheta sequatur

CAPUT XXXIII.

De conversatione Judæ et Jerusalem; et de grege transeunte ad manum numerantis : de Christi regno et sacerdotio perpetuo.

« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam secundo, cum adhuc clausus esset in atrio carceris, D
« dicens : Hæc dicit Dominus qui facturus est et formaturus illud, et paraturus, Dominus nomen ejus : Clama ad me et exaudiam te, et annuntiabo tibi grandia et firma quæ nescis. » (MAURUS.) Supra ergo scriptum est quod Sedechias rex clausus Jeremiam in atrio carceris, qui in domo erat regis Juda, dicens ei : « Quare vaticinaris, dicens : Hæc dicit Dominus : Ecce ego dabo civitatem istam in manu regis Babylonis? » et reliqua (*Sup. XXXII*) ; ubi etiam constitutus, emit agrum a filio fratris patris sui septem siclis, et decem argenteis. Ibi etiam nunc secundo verbum consolationis ei datur de reditu populi in terram Israel, et restauratione urbis Jerusalem, atque ædificatione templi. Quod autem dicit : « Clama ad me, et exaudiam te, et annuntiabo tibi grandia, et firma quæ nescis, ostendit quod per orationem prophetarum et sanctorum, qui fuerunt in plebe, Dominus placatus sit pro delictis populi : et revelaverit eis reversionem illius ad terram suam : quæ tamen reversionis gratia adhuc occulta latebat, quia nondum prolata fuerat. Si autem quis quærendum putat : quomodo hic Dominus ad prophetam dicat : « Clama ad me, et exaudiam te, » cum supra ad eum dixerit : « Tu autem noli orare pro populo, nec assumes pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam te, dicit Dominus : » noverit quod Dominus imminentem captivitatem Judæorum avertere noluerit, sed magis secundum verbum suum eam complere voluerit : sed cum peccati sui debitam pœnam primum solverent, postmodum reversionem eorum non denegaverit, quam modo promittit se completurum.

« Quia hæc dicit Dominus Deus Israel, ad domus urbis hujus, ad domos regis Juda quæ destructæ sunt, et ad munitiones, et ad gladium venientium, ut dimicent cum Chaldæis, et impleant eas cadaveribus hominum, quos percussi in furore meo et in indignatione mea : abscondi enim faciem meam a civitate hac propter omnem malitiam eorum. Ecce ego obducam ei cicatricem et sanitatem, et curabo eos, et revelabo eis deprecationem pacis et veritatis, et convertam conversionem Juda, et conversionem Jerusalem : et ædificabo eos sicut a principio, et emundabo illos ab omni iniquitate sua, in qua peccaverunt mihi, et propitius ero cunctis iniquitatibus eorum, in quibus deliquerunt mihi et spreverunt me : Et erit mihi in nomen, et in gaudium, et in laudem, et in exultationem cunctis gentibus terræ, quæ audiebunt et turbabuntur in universis bonis, et in omni pace quam ego faciam eis. » Hoc prædicit quod sicut peccatoribus vindicta, ita et poenitentibus præparatur medicina. In locis enim in quibus per indignationem Domini jacuerant cadavera occisorum prostrata, ibi conversorum reædificentur tabernacula, et bonorum omnium fiet abundantia, quatenus inde gloriæ nominis Domini ubique prædicetur, et laus atque lætitia in universis gentibus oriatur, super omnibus bonis, quæ facturus est Dominus populo suo. Sed licet hæc quidam ad tempus resolutionis captivitatis Chaldaicæ referant, melius tamen mihi videtur ad Christiana referri tempora, ubi spiritaliter et veraciter Dominus per spiritum suum fidelibus suis universa bona tribuit, veræ scilicet sapien-

tæ et sacrarum virtutum, ut omni pace atque concordia conversentur Unde ipsa Veritas discipulis suis, ait: « Pacem meam relinquo vobis, pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat pacem ego do vobis (*Joan. xiv*); » et item: « Ecce, inquit, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi (*Matth. xxviii*). » Cæterum in illa reversione Judæorum de Babylone, finitimæ gentes plurimum eos infestabant, et prohibuerunt ne templum reædificarent, murosque civitatis restaurarent. Postea quoque in Machabæorum temporibus plurima eis bella et labores accidebant, nec unquam perfectam pacem et plenam securitatem habere poterant donec per Romanorum principes de terra sua ejecti, per totum orbem dispersi sunt.

« Hæc dicit Dominus: Adhuc audietur in loco isto, quem vos dicitis esse desertum, eo quod non sit homo nec jumentum in civitatibus Juda, et foris Hierusalem, quæ desolatæ sunt absque homine, et absque habitatore, et absque pecore, vox gaudii et vox lætitiæ, vox sponsi et vox sponsæ, vox dicitium: Constatemini Domino exercituum, quoniam bonus Dominus, quoniam in æternum misericordia ejus et portantium vota in domum Domini. Reducam enim conversionem terræ sicut a principio, dicit Dominus. » Ne in desperationem Judæi propter minas captivitatis caderent, futura restorationis bona eis promittit, ut locus qui desertus fuerat propter scelera habitatorum ejus, rursus a correctis et emendatis habitetur, et repletur pecoribus et jumentis. Mystice autem Ecclesia gentium, quæ deserta fuerat a Domino propter idololatriam et scelerum immanitatem, rursus per Christi fidem habitatur et repletur multitudine credentium ex diversis nationibus. Cui per Isaiam dicitur: « Lætabitur deserta et in via, et exsultabit solitudo, et florebit quasi liliium: germinans germinabit, et exsultabit lætibus et laudans (*Isa. xxxv*). » Et iterum: « Lauda, inquit, sterilis quæ non parit, decanta laudem et hymnum, quæ non paritricibus: quam multi filii desertæ, magis quam ejus quæ habebat virum. Ad punctum in modico dereliqui te, et in miserationibus magnis congregabo (*Isa. liv*). » Ad hanc ergo congregabitur omne pecus Cedar: arietes Nabaiot ministrabunt illi. Ibi audietur vox gaudii et vox lætitiæ, cum Evangelium ibi recitatur, et alleluia lætibus voce in ecclesiis frequentatur. Ibi auditur vox sponsi Christi et vox sponsæ Ecclesiæ: in quorum epithalamium Salomon descripsit Cantica canticorum Ibi auditur vox quotidie constantium Domino, et portantium vota in domum Domini: quoniam reducet Dominus conversionem terræ gentium sicut a principio: ut fiat omnium in credulitate fides una, et in confessione labium unum. De quo adhuc subditur:

« Hæc dicit Dominus exercituum: Adhuc erit in loco isto deserto absque homine, et absque jumento, et in cunctis civitatibus ejus habitaculum pastorum, et accubantium gregum in civitatibus

montuosis, et in civitatibus campestribus, et in civitatibus quæ ad austrum sunt: et in terra Benjamin, et in circuitu Hierusalem, et in civitatibus Juda, adhuc transibunt greges ad manum nominantis, ait Dominus. » Pastores isti quorum habitaculum est in loco qui fuit ante desertus, apostoli sunt et evangelistæ, atque doctores Novi Testamenti. Greges vero accubantes in civitatibus montuosis, et in civitatibus campestribus, et in civitatibus quæ ad austrum sunt, Ecclesiæ sunt de gentibus congregatæ, quæ in culmine virtutum consistunt, et tamen humilitatis ima non deserunt: sed fervore Spiritus sancti, quem auster ventus significat, studium bonæ operationis exercent, et dilectionis jura servando tenent, Quibus associantur greges quæ in terra Benjamin et in circuitu Hierusalem, et in civitatibus Juda versantur: quia de illo priore populo multi sunt qui ad fidem Christi et ad ovium suum numerum pertinent. De quibus ipse ait: « Oves meæ vocem meam audiunt, et ego cognosco eas, et sequuntur me (*Joan. x*). » Hi ergo omnes greges transibunt ad manum numerantis, quia, juxta dispositionem veri pastoris, mandata divina servantur vivunt, quos ipse in cœlesti regno describit, sicut eis promisit dicens: « Gaudete et exsultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo (*Luc. x*). » Qualiter autem de Judæis et gentibus, greges ovium Christi existant, ipse testatur in Evangelio, dicens: « Ego sum pastor bonus, et cognosco meas, et cognoscuunt me meæ. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem: et animam meam pono pro ovibus meis: et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient: et fiet unum ovile et unus pastor (*Joan. x*).

« Ecce dies venient, dicit Dominus, et suscitabo verbum bonum quod locutus sum ad domum Israel et ad domum Juda. » Verbum bonum quod suscitare Dominus dixit, adventus est Filii Dei: ut qui in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (*Joan. i*), ipse in novissimis temporibus Verbum caro fieret, et habitaret in nobis. Hoc ergo verbum dum promissum fuit patriarchis, lex prænuñtiavit: vaticinaverunt prophetæ, et ad extremum angelicum oraculum ad virginem Mariam de stirpe David editam testabatur (*Luc. i*): hoc ipsa virgo concepit, virgo peperit, virgo permansit: quia Deum et hominem ad salutem humani generis genuit: unum videlicet Deum et Dominum nostrum Jesum Christum. De quo subditur:

« In diebus illis et in tempore illo germinare faciam David germen justitiæ: et faciet iudicium et justitiam in terra. In diebus illis salvabitur Juda, et Israel habitabit confidenter: et hoc est nomen quod vocabunt, eum Dominus justus noster. » Dies istos prænuñtiavit Isaias dicens: « Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi et dicent: Ve-

rite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob : et docebit nos vias suas, et ambulabimus in somitis ejus, quia de Sion exiit lex, et verbum Domini de Jerusalem (*Isa. ii*). » Facit ergo Dominus germinare David germen justitiæ, hoc est, Christum de ejus progenie descendere, qui faciet judicium et justitiam in terra, quia juxta *Isaiam* : Justitia erit cingulum lumborum ejus, et fides cinctorium renum ejus (*Isa. i*). « Et in diebus illis salvabitur Juda. » Hoc est, apostoli et primitiva in *Judæa* Ecclesia. « Israel, » hoc est, populus de electione gentium convocatus : « habitabit » in fide Christi et vera religione « confidenter. » De quo sub typo Benjamin Moyses prophetavit dicens. « Amantissimus Domini habitabit in eo confidenter, quasi in thalamo tota die morabitur, et inter humeros illius requiescet (*Deut. xxxiii*), » quia Ecclesia sponsa ad Sponsi Christi pertinet consortium : nunc sub protectione ejus gaudet in spe, in futura autem requiescet beatitudine. « Et hoc est, inquit, nomen quod vocabatur eum Dominus justus noster. » De quo alius propheta ait : « Et vocabunt nomen ejus Emmanuel, hoc est, nobiscum Deus (*Isa. viii*), » quia « Verbum caro factum est et habitavit in nobis. (*Joann. i*) » Ipse est Dominus justus noster, « quia justus Dominus et justitiam diligit, æquitatem vidit vultus ejus. Deposuit potentes de sede, et exaltavit humiles : esurientes implevit bonis, et divites dimisit inanes (*Psal. x*). » Ipse enim venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, et tunc reddet unicuique secundum opera sua.

« Quia hæc dicit Dominus : Non interibit de David vir qui sedeat super thronum domus Israel : et de sacerdotibus, et de levitis non interibit vir a facie mea, qui offerat holocaustum, et incendat sacrificium, et cædat victimas cunctis diebus. » Hoc testimonium, quia nemo ad regnum Judaici populi, vel ad sacerdotium Veteris Testamenti, et ad cæremonias priscae legis rite aptare potest, necesse est ut totum ad regnum Christi et sacerdotium ejus et cultum Novi Testamenti transferatur : de cujus regni potentia divina vox in psalmis ait : « Ponam in sæculum sæculi sedem ejus, et thronum ejus, sicut dies caeli (*Psal. lxxxviii*). » De sacerdotio vero ejus ita scriptum est : « Juravit Dominus et non poenitebit eum, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (*Psal. cix*). » De quo ad Heli sacerdotem etiam divina vox ait (*I Reg. ii*) : Suscitabo tibi sacerdotem fidelem, qui juxta cornu meum et animam meam faciat : et ædificabo ei domum fidelem, et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus. Hujus sacerdotis membra sunt filii sanctæ Ecclesiæ catholicæ, Petro attestante, qui ait : « Vos autem estis genus electum, et regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis (*I Petr. ii*). » Hujus quidem holocaustum et sacrificia, gratiæ Deo offeruntur, et victimæ acceptabiles illi fiunt cunctis diebus.

« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, di-

PATROL. CXI.

« cens : Hæc dicit Dominus : Si irritum fieri potest pactum meum cum die, et pactum meum cum nocte, ut non sit dies et nox, in tempore suo : et pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius qui regnet in throno ejus, et levitæ, et sacerdotes ministri mei. » Superius dixerat de solis creatione, lunæ et stellarum, et cursu earum, ut leges illæ, sive statuta, muniri non possint : nunc simili modo pactum diei et noctis irritum fieri non posse, et neque pactum Domini cum David servo suo irritum fieri posse testatur : ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, et levitæ, et sacerdotes ministri Domini, quod luce clarius exstat, quia finito sacerdotio legali, Christi regnum et sacerdotium perpetualiter sit mansurum. De quo adhuc subditur :

« Sicuti numerari non possunt stellæ caeli, et metiri arenæ maris, sic multiplicabo semen David servi mei, et levitas ministros meos. » Legitur in *Genesi* (*Gen. xvi*), quod Dominus promiserat Abraham semen ejus se multiplicaturum sicut stellas caeli, et velut arenam quæ est in littore maris : quod procul dubio constat semen ejus spiritale multiplicandum esse in Ecclesia absque numero, et ejus summam soli Deo cognitam esse, qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis nomina vocat : cujus regnum non erit finis, et ministri permanent in sæculum.

« Et factum est verbum Domini ad Jeremiam, dicens : Nunquid non vidisti quod populus hic locutus sit dicens : Duæ cognationes quas elegerat Dominus subjectæ sunt, et populum meum despexerunt, eo quod non sit ultra gens coram eis. Hæc dicit Dominus : Si pactum meum inter diem et noctem, et leges caeli et terræ non posui, equidem et semen Jacob David servi mei projiciam, ut non assumam de semine ejus principes seminis Abraham, et Isaac, et Jacob : reducam enim conversationem eorum, et miserebor eis. » Veraci ratiocinatione et congrua similitudine loquelam hostium insultantium populo Dei confundit, quia sicut leges caeli et terræ, diei et noctis in ordine sibi disposito, et nunc fusibiliter persistunt : sic et promissio Dei, quæ ad patres facta est de semine eorum omnino stabilis sit, et fixa lege permanet. Duas cognationes quas elegerat Dominus, sive regalem atque sacerdotalem stirpem, sive duas tribus quæ fuerunt in Jerusalem, et decem tribus quæ fuerunt in Samaria possumus intelligere. Has ergo elegit Dominus, quando promissionem ad patres eorum fecerat, ut daret semini eorum terram fluentem lacte et melle; sed licet plurimi eorum a via veritatis aberraverint, plerique tamen in statu rectæ fidei et bonæ operationis probati inventi sunt, quia ex ipsis apostoli et primitiva in Jerusalem Ecclesia exstitit, quæ in doctrina evangelica nobilissima et fide firmissima inventa est. Hæc et Paulus videtur insinuare ubi ait : « Quid ergo quod quærebat Israel non est consecutus, electio autem consecuta est, cæteri vero

excecati sunt (Rom. xi). » Et item : « Nunquid re-
ouit Deus populum suum? absit. Nam et ego Israe-
lita sum ex semine Abraham de tribu Benjamin. »
Unde manifestum est quod non abiecit Dominus popu-
lum suum quem elegerat juxta insultantium voces,
ei de semine David assumpsit principes seminis Abra-
ham, et Isaac, et Jacob in perpetuum. De quibus in
psalmis scriptum est : « Pro patribus tuis nati sunt
tibi filii : constitues eos principes super omnem ter-
ram : memores erunt nominis tui, Domine, in omni
generatione et progenie (Psal. xlv). »

CAPUT XXXIV.

*Pœna eorum qui non dimittunt servos et ancillas libe-
ros, quod in templo cum solemnitate promise-
runt.*

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Do-
« mino, quando Nabuchodonosor rex Babylonis, et
« omnis exercitus ejus, universaque regna terræ,
« quæ erant sub potestate manus, et omnes populi
« bellabant contra Jerusalem et contra omnes ur-
« bes ejus, dicens : Hæc dicit Dominus Deus Israel :
« Vade et loquere ad Sedechiam regem Juda, et di-
« ces ad eum : Hæc dicit Dominus : Ecce ego tra-
« dam civitatem hanc in manu regis Babylonis, et
« succendet eam igni, et tu non effugies de manu
« ejus, sed comprehensione capieris, et in manu
« ejus traderis, et oculi tui oculos regis Babylonis vi-
« debunt, et os ejus cum ore tuo loquetur, et Baby-
« lonem introibis. Attamen audi verbum Domini,
« Sedechia rex Juda : Hæc dicit Dominus ad te :
« Non morieris in gladio, sed in pace morieris : et
« secundum combustiones patrum tuorum regum
« priorum, qui fuerunt ante te, sic comburent te :
« et væ, Domine, plangent te, quia verbum hoc ego
« locutus sum, dicit Dominus. Et locutus est Jere-
« mias propheta ad Sedechiam regem Juda universa
« verba hæc in Jerusalem, et contra omnes civita-
« tes Juda, quæ reliquæ erant contra Lachis et con-
« tra Arecha : hæc enim supererant de civitatibus
« Juda urbes munitæ. » (MAURUS.) Licet rex nequis-
simus Sedechias, de quo Scriptura refert, quod fecerit
malum coram Domino, juxta omnia quæ fecerat
Joachim, indignus fuerit misericordia Domini,
tamen quoniam miserationes Domini magnæ et
multæ nimis, sæpius cum per prophetas suos com-
monebat, hoc est, per Jeremiam in Judæa, et Eze-
chielem vaticinantem in Babylonia, prædicans ei
captivitatem futuram, si quomodo illum ad pœni-
tentiam provocaret : sed mens indurata in fastidium
ducebat verba prolata : et magis eligit incepta ne-
quitiæ perseverare, quam per emendationem vitæ se
corrigere. Unde debitam pœnam invenit, et ultionem
captivitatis simul cum populo sibi subjecto perpes-
sus est.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Do-
« mino, postquam percussit rex Sedechias fœdus
« cum omni populo in Jerusalem, prædicans ut
« dimitteret unusquisque servum suum, et unus-
« quisque ancillam suam, Hebræum et Hebræam

A « liberos, et nequaquam dominarentur eis, id est,
« in Judæa et fratre suo. Audierunt ergo omnes
« principes et universus populus, qui inerat pactum
« ut dimitteret unusquisque servum suum, et unus-
« quisque ancillam suam liberos, et ultra non domina-
« rentur in eis. Audierunt igitur et dimiserunt, et
« conversi sunt deinceps et retraxerunt servos suos
« et ancillas suas, quos dimiserunt liberos, et sub-
« jugaverunt in famulos et famulas. Et factum est
« verbum Domini ad Jeremiam, a Domino dicens :
« Hæc dicit Dominus Deus Israel : Ego percussi fœ-
« dus cum patribus vestris in die qua eduxi eos de
« terra Ægypti, de domo servitutis, dicens : Cum
« completi fuerint septem anni, dimittat unusquis-
« que fratrem suum Hebræum, qui venditus est ei,
« et serviet tibi sex annis, et dimittes eum a te libe-
« rum : et non audierunt patres vestri me, nec in-
« clinaverunt aurem suam : et conversi estis vos
« hodie, et fecistis quod rectum est in oculis meis,
« ut prædicaretis libertatem unusquisque ad amicum
« suum : et in istis pactum in conspectu meo in
« domo, in qua invocatum est nomen meum : et re-
« versi estis et commaculastis nomen meum, et re-
« duxistis unusquisque servum suum, et unusquis-
« que ancillam suam quos dimisistis, ut essent li-
« beri et suæ potestatis : et subjugastis eos, ut sint
« vobis servi et ancillæ, » etc. Patet hoc loco, quod
nihil proficiat cuilibet bonum inchoare, si non stu-
duerit illud ad bonum finem perducere : quoniam
C « qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit
(*Matth. xxiv.*). » Præceptum ergo fuerat legis, ut filii
Israel fratres suos non invenirent conditione servo-
rum, nec affligerent per potentiam, sed tempore
constituto reverterentur ad cognationem et posses-
sionem patrum suorum : haberentque servos et an-
cillas de nationibus quæ in circuitu eorum essent.
Quod volentes Sedechias et populus qui fuerat cum
eo servare promiserunt se hoc facturos, sed conversi
retrosum retraxerunt servos et ancillas suas, quos
dimiserant liberos, et subjugaverunt in famulos et
in famulas. Unde iratus Dominus tradidit eos in
commotionem cunctis regnis terræ, et gladium, et
pestem, et famem immisit super eos : et quia illi
victimam fœderis, quam ceciderunt juxta conditio-
nem statuti pacti, polluerant, dati sunt in manus ini-
micorum et in manus quærentium animas eorum : et
erat morticinum eorum in escam volucris cæli et
bestiis terræ : et non solum populus propter scelera
sua ab inimicis occisus et dissipatus est, sed et civi-
tates eorum incensæ et demolitæ sunt. Juxta tropo-
logiam vero nos hic locus docet, ut cum suscepimus
fratres nostros sub cura nostra, et propter Deum
subjecti fuerint nobis, non opprimamus eos per po-
tentiam, nec injuste servitutis eis violentiam impo-
namus ; sed magis fraterno affectu eos tractemus et
adjuvemus verbo atque exemplo : quatenus vero
Domino qui eos sanguine suo redemit possint di-
gnum servitium exhibere, donec verus Jubbæus veniat :
et unusquisque propriæ restituatur dignitati

atque possessioni. De quo nos primus pastor Ecclesie instruit, dicens: « Seniores ergo qui in vobis sunt obsecro, consensior et ipse testis Christi passionum, qui et ejus quæ in futuro revelanda est gloria communiator: pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coacte, sed spontaneos secundum Deum; neque turpis lacri gratia, sed voluntario; neque ut dominantes in oleris, sed forma facti gregis ex animo: et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immanescibilem gloriæ coronam (I Petr. v). »

CAPUT XXXV.

Exemplo Rechabitarum docetur populus obedientiam, et promittitur filiis Sechab benedictio.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino in diebus Joachim filii Josiæ regis Juda, dicitur: » (MAURUS.) Cum propheta in proximo capitulo de Sedechia rege et his qui sub eo facti sunt sermonem habuisset, nunc autem iterum Joachim filii Josiæ regis Juda tempore narrationem convertat, patet profecto, quia non ordinem temporis in narratione observaverit, sicut jam supra dictum est, sed secundum dispensationem Spiritus sancti, qui in eo locutus est, pro opportunitate causarum, et convenientia rerum prophetiam suam conscribi voluit, sicut et in cæteris Scripturis sanctis, et maxime in Evangelio factum reperimus: ut sciat lector Scripturas sacras non dispositione humana compositas esse, sed inspiratione et ordinatione divina.

« Vade ad domum Rechabitarum et loquere eis: et introduce eos in domum Domini in unam exedra[m] thesaurorum: et dabis eis bibere vinum. Et assumpsi Jechoniam filium Jeremiæ filii Absanæ, et fratres ejus, et omnes filios ejus, et universam domum Rechabitarum, et introduxi eos in domum Domini, ad gazophylacium filiorum Anan, filii Jechadalia hominis Dei, quod erat juxta gazophylacium principum, super thesaurum Maasæ filii Selum, qui erat custos vestibuli, et posui coram filiis domus Rechabitarum cyphos plenos vino, et calices, et dixi ad eos: Bibite vinum. Qui responderunt: Non bibimus vinum, quia Jonadab filius Rechab pater noster præcepit nobis dicens: Non bibetis vinum vos et filii vestri usque in sempiternum, et domum non ædificabitis, et sementem non seretis, et vineas non plantabitis, nec habebitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris, ut vivatis multis diebus super faciem terræ, in qua nos peregrinamini, » et reliqua. Ad confundendam superbiam et contumaciam Judæorum, qui semper mandatis Dei adversantes restiterant, propheta jussu Domini Rechabitas obedientes et mites in testimonium adhibuerat, qui præceptis Jonadab filii Rechab patris eorum in omnibus parebant, ita ut nec vinum biberent, nec domum ædificarent, sed nec sementem sererent, neque vineas plantarent, sed in tabernaculis habitabant cunctis diebus usque ad necessitatem Chaldaicæ captivitatis, juxta omnia quæ sibi

A præcepta fuerant. Propter hoc quoque promittit eis Dominus, quod non deficiat vir de stirpe Jonadab filii Rechab, stans in conspectu suo cunctis diebus. Mystice autem isti Rechabitzæ significant eos qui desiderio perfectionis arctiori vita transcendunt legis mandata: juxta id quod sibi Evangelii dogmata et Apostolica insinuant exempla. Justi enim, quibus lex non est posita, sic probantur, non esse sub lege, ut justitias legis non solum implere, verum etiam superare contendant: sitque devotio eorum legali major imperio, quæ observantiam camelans præceptorum voluntaria addat ad debita. Ita namque et Abraham futuræ legis præcepta legitime supergressum, cum superatis quatuor regibus de spoliis Sodomorum, quæ sibi velut victori non immerito debebantur, et quidem rege ipso eorum spolia retulerat suppliciter offerente, nihil penitus acquiescit attingere, sub divini nominis testificatione proclamans: Extendam manum meam ad Dominum excelsum, qui fecit cœlum et terram, si a filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ acceptionem ex omnibus quæ tua sunt (Gen. xiv). Sic David præcepta legis cognoscens supergressum, qui, præcipiente Moyse ut inimicis talio redderetur, non solum hoc non fecit, verum etiam dilectione complexus est persequentes, et pro his Domino pie supplicans etiam lugubriter flevit et ululatus est interfectos. Ita Eliam quoque et Jeremiam probamus non fuisse sub lege, qui cum licito uti conjugio absque reprehensione potuerint, virgines tamen perseverare maluerunt. Sic Elisæum ac reliquos hujus propositi viros Mosaisca legimus superasse mandata, de quibus Apostolus ita dicit: « Circuibant in melotis et in pellibus caprinis, egestes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes, et montibus, et speluncis, et in cavernis petrae (Hebr. xi). » Sic et nunc isti filii Jonadab, propter obedientiam patri suo exhibitam divino sermone laudantur, et futura eis bona promittuntur, qui omnes offerre possessionum suarum decimas non contenti, sed ipsa prædia respuentes, semetipsos potius Deo ac suas animas obtulerunt. Pro quibus nulla ab homine fieri commutatio potest: sicut Dominus in Evangelio contestatur: « Quam dabit homo commutationem pro anima sua? » (Matth. xvi). Quapropter scire debemus nos, a quibus non jam exigitur legale mandatum, sed quibus evangelicus quotidie intonat sermo: « Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in celo, et veni sequere me (Matth. xix). » Cum decimas de substantiis nostris offerimus Deo adhuc quodammodo sub legis sarcina detineri, et necdum ad evangelicum illud fastigium pervenisse, quod obtemperantes sibi non tantum presentis vitæ beneficiis, sed etiam futuris præmiis numeratur. Lex enim factoribus suis non regnorem cœlestium præmia, sed vitæ hujus solatio repromisit, dicens: « Qui fecerit hoc vivit in eis: » Dominus autem discipulis suis et amicis promittit regna cœlorum: « Beati, inquit, pauperes spiritu-

quoniam ipsorum est regnum cœlorum (*Matth. v.*). » Et, « omnis qui reliquit domum vel fratres, aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit (*Matth. xix.*). » Nec immerito, non enim tam laudabile est si ab illicitis, quam si etiam a licitis temperemus, et his propter eius reverentiam non utamur, qui ea nobis propter infirmitatem nostram utenda permisit. Non enim generaliter præcipiendum erat, nec et ita dixerim canonicè ab omnibus exigendum id quod propter mirificam sublimitatem ab omnibus passim non potest apprehendi, sed consilio omnes potius provocantur et gratia, ut hi qui magni sunt possint perfectione virtutum non immerito coronari. Qui autem parvi sunt, et mensuram ætatis plenitudinis Christi implere non possunt, licet fulgore majorum velut siderum lecti letare videantur, tamen a tenebris maledictionum, quæ in lege sunt alieni, nec præsentium malorum cladibus addicuntur, nec supplicio plectuntur æterno. Non ergo Christus ad illa virtutum excelsa fastigia præcepti quemquam necessitate constringit, sed liberi arbitrii provocat potestate, et salubritate consilii ac desiderio perfectionis accendit.

CAPUT XXXVI.

Baruch, ex carcere Jeremiæ mittitur cum libro, quem Joachim comburit, et alius contra eum scribitur.

« Et factum est in anno quarto Joachim filii Josiæ regis Juda, factum est verbum hoc ad Jeremiam a Domino, dicens: Tolle volumen libri, et scribes in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi adversum Israel et Judam, et adversum omnes gentes a die qua locutus sum ad te ex diebus Josiæ usque ad hanc diem: Si forte audiente domo Judæ universa mala, quæ ego cogito facere eis revertatur unusquisque a via sua pessima, et propitius ero iniquitati et peccato eorum. » (*Maurus.*) O immensa clementia et inestimabilis bonitas conditoris nostri, qui a superbis contemptus non iritionem supplicii peccantibus ingerit, sed conversis per penitentiam indulgentiam promittit, et non tantum unigeniti Judæorum, sed ad omnes nationes gentium sermonem prædicationis per prophetam dirigit, si quomodo revertatur unusquisque a via sua pessima, et per Domini misericordiam peccatorum suorum obtineat veniam.

« Vocavit ergo Jeremias Baruch filium Nerizæ, et scripsit Baruch ex ore Jeremiæ omnes sermones Domini, quos locutus est ad eum in volumine libri, et præcepit Jeremias Baruch, dicens: Ego clausus sum, nec valeo ingredi in domum Dei, ingredere ergo tu et lege de volumine, in quo scripsisti ex ore meo verba Domini, audiate populo in domo Domini, in die jejunii; insuper et audiente universo Juda, qui veniunt de civitatibus suis, leges eis, si forte cadat oratio eorum in conspectu Domini, et revertatur unusquisque a via sua pes-

« sina: quoniam magnus furor et indignatio, quam locutus est Dominus adversum populum hunc. Et fecit Baruch filius Nerizæ juxta omnia, quæ præceperat ei Jeremias propheta, legens ex volumine sermones Domini in domo Domini. » Prompta obedientia prophete concordat divinæ clementiæ: quoniam sicut ille consulit humanæ infirmitati per admonitionem conversionis, ita iste obediendo ad salutem proximorum exercet officium prædicationis. Qui et si clausus carcere per semetipsum id perficere non valuit, per interpretem tamen omnia juxta id quod sibi jussum fuerat explere curavit. Quid ergo nos inertes in futuro judicio Dei dicturi sumus, qui absoluti et libertate potiti, proximis nostris Domini verbum expendere negligimus: quando ille, qui claustris obœratus erat, non per excusationem impossibilitatis Domini mandato obstitit, sed quod ipse per se explere non valuit, per subjectam personam solertissime perficere festinavit.

« Factum est autem in anno quinto Joachim filii Josiæ regis Juda in mense nono, prædicaverunt jejunium in conspectu Domini omni populo in Jerusalem, et universæ multitudini quæ confluerat de civitatibus Juda, in Jerusalem. Legitque Baruch ex volumine sermones Jeremiæ in domo Domini in gazophilacio Gamariæ, filii Saphan scribæ, in vestibulo superiori, in introitu portæ novæ domus Domini, audiente omni populo, » et reliqua. Conveniens ordo, ut in indictione penitentiae prædicetur jejunium parcimoniæ, ut qui per luxum non cavendo vitia in peccatum inciderant, per abstinentiam et afflictionem corporis eadem peccata abluere contendant. (*Greg.*) Nam cogitandum summopere est, ut qui se illicita meminisse commississe, a quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debet etiam concessa, et reprehendat in minimis, qui meminisse in maximis deliquisse.

« Miserunt itaque omnes principes ad Baruch filium Nerizæ, filii Nathaniæ, filii Chusi, dicentes: « Volumen, ex quo legisti audiente populo: sume in manu tua et veni. Tulit ergo Baruch filius Nerizæ volumen in manu sua, et venit ad eos. Et dixerunt ad eum: Sede et lege hæc in auribus nostris. Et legit Baruch in auribus eorum. « Igitur cum audissent omnia verba, obstupuerunt unusquisque ad proximum suum. Et dixerunt ad Baruch: Nuntiare debemus regi omnes sermones istos? Et interrogaverunt eum, dicentes: Indica nobis quomodo scripsisti omnes sermones istos ex ore ejus? Dixit autem Baruch eis: Ex ore suo loquebatur, quasi legens ad me omnes sermones istos, et ego scribebam in volumine atramento, » et reliqua. Quod Baruch interrogatus a principibus populi quomodo scripsisset sermones Jeremiæ ex ore ejus: respondit quod ex ore suo locutus sit ad eum, quasi legens sermones istos insinuat, quia sancti prophete et apostoli Spiritu sancto locuti,

nullam necessitatem tractatum vel penuriam passi sunt verborum, sed omnia, ut oportebat prompte et facile coram auditoribus suis, Spiritus sancti gratia tribuente, proferre poterant. Unde ipsa Veritas in Evangelio discipulis ait : « Dum steteritis ante reges et principes, nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini : dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (*Luc. 1, Matth. x*). » Et item : « Spiritus, inquit, paraclitus, quem mittet Pater in nomine meo ille vos docebit omnia et suggeret vobis omnia quaecunque dixerit vobis (*Joan. xvi*). » Hocque sciendum, quod non solum doctoribus, sed etiam auditoribus necessaria est gratia Spiritus sancti, quia, ut supra jam diximus, nisi idem spiritus cordi adsit audientis, otiosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore docentis intelligit : quia nisi intus sit, qui doceat, doctoris lingua exterius in vacuum laborat. Ecce unam loquentis vocem omnes pariter in Ecclesia audimus, non tamen pariter sensum auditæ vocis percipimus. Cum ergo vox dispar non sit, cur in cordibus nostris dispar est vocis intelligentia : nisi quia per hoc, quod vox loquentis communiter admonet, est magister interior, qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet. De hac quoque Spiritus sancti gratia per Joannem dicitur : « Sicut unctio ejus docet vos de omnibus (*1 Joan. xii*). » Per vocem ergo non instruitur, quando mens per spiritum non ungitur. Sed cur ista de doctrina hominum loquimur quando et ipse conditor non ad eruditionem homini loquitur, si eidem homini per unionem spiritus non loquatur? (MAURUS.) Certe Cain priusquam fratricidium opere perpetraret, audivit : « Peccasti, quiesce (*Gen. iii*). » Sed quia culpis suis exigentibus vocem admonitus, non in unctione audire Dei verba potuit, sed servare contempsit : sic et nunc, quæ sequuntur in hoc capitulo, prolata demonstrant, quod Joachim rex et servi ejus, quia non fuerunt Spiritus sancti gratia, qua propheta locutus est, intus illuminati, verba Dei quidem audire aure corporis poterant, sed auribus cordis non poterant, quas Dominus in Evangelio requirit, dicens : « Qui habet aures audiendi audiat (*Matth. x; Luc. viii*). » Et in Apocalypsi : « Qui habet, inquit, aures audiendi audiat quid Spiritus dicat ecclesiis (*Apoc. ii*). » Nam sequitur.

« Rex autem sedebat in domo hiemali in mense nono : et posita erat arula coram eo prunis plena. Cumque legisset vix tres pagellas vel quatuor, scidit illud scalpello scribæ, et projecit in ignem, qui erat super arulam, donec consumeretur omne volumen igni, qui erat in arula, et non timuerunt, neque sciderunt vestimenta sua rex et omnes servi ejus, qui audierunt universos sermones istos, et reliqua. O miranda cæcitas humanæ mentis, et stupenda nequitia indurati cordis ! Qui debuerant monitis salutaribus compungi, ad peccatorum suorum penitentiam, verba Domini in libro scripta, in

ignis studebant consumere flamma : insuper et prophetam, quem per gratiam doctrinæ atque correctionis merito honorare debuerant, contumelia afficere contendebant. Et unde hoc ? nisi quia spiritus nequam, qui semper spiritui gratiæ adversatur, in cordibus eorum duritiæ asperitatem non levitatem obedientiæ machinabatur, ne credentes et penitentiam agentes salvi fierent ?

« Et præcepit rex Jeremiel filio Amatech, et Saraïæ filio Ezriel, et Selemiæ filio Abdeel, ut comprehenderent Baruch scribam et Jeremiam prophetam : abscondit autem eos Dominus. » Frustra igitur aliquid agere nititur humana præsumptio, ubi resistere voluerit divina dominatio. Præcepit rex terrenus, ut comprehenderentur propheta et notarius ejus, et mittantur in carcerem, sed abscondit eos Rex cælestis, hoc est, protexit, ne humana malitia læderetur sanctorum innocentia. « Custodit enim Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdit (*Psal. cxlvi*) ; » et : « Ambulabunt homines, ut cæci, quia Domino peccaverunt (*Soph. i*). »

« Factum est verbum Domini ad Jeremiam postquam combusserat rex volumen, et sermones quos scripserat Baruch ex ore Jeremiæ, dicens : Rursum tolle volumen aliud, et scribe in eo omnes sermones priores, qui erant in volumine primo, quod combussit Joachim rex Juda, et ad Joachim regem Juda, dices : Hæc dicit Dominus : Tu combussisti volumen illud, dicens : Quare scripsisti in eo annuntians, festinus veniet rex Babylonis et vastabit terram hanc, et cessare faciet ex illa hominem et jumentum. Propterea hæc dicit Dominus contra Joachim regem Juda : Non erit ex eo qui sedeat super solium David, et cadaver ejus projicietur ad æstum per diem, et ad gelum per noctem, et visitabo contra eum, et contra semen ejus, et contra servos ejus iniquitates suas, et adducam super eos et super habitatores Jerusalem, et super viros Juda, omne malum, quod locutus sum ad eos, et non audierunt. » Merito vindicta secuta est regem perfidum, ut qui sermones Domini scriptos a propheta combussit, in igne ipsius cadaver projiceretur ad æstum per diem, et ad gelum per noctem : quatenus contra eum et contra semen ejus, et contra servos ejus visitarentur iniquitates eorum, et omne malum quod locutus est Dominus super viros Juda, et habitatores Jerusalem velociter adveniret : ut ostendatur, quod quicumque Domini mandatis rebellis exstiterit, et durum cor atque impœnitens habuerit, certam ultionis vindictam subeat : quoniam juxta Pauli sententiam. « Quæ seminaverit homo hæc et metet ; et qui seminat in carne, de carne metet corruptionem : qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. » Sed notandum quod in libro Paralipomenon legitur, quod hunc Joachim Nabueodonosor rex Chaldæorum vincum catenis duxerit in Babylonem. Regum vero liber narrat quod dormiret Joachim cum patribus

mais, regnavitque Joachim filius ejus pro eo. Sed Josephus historiographus Judæorum his verbis Jeremiæ magis concordare videtur: asserens ipsum Joachim patrem Jechoniæ a rege Babylonis in Jerusalem fuisse interfectum, non captivum in Babylonem ductum, qui in decimo Antiquitatum suarum libro ita refert, dicens: Dum rex Babylonis intrasset in civitatem, fidem nequaquam servavit, sed juvenes fortissimos et pulchritudine decoros Jerosolymitanorum occidit una cum rege Joachim, quem etiam ante muros insepultum projici jussit. Filium vero ejus Joachim constituit regem universæ provincie. Eos autem, qui erant in dignitatibus constituti, numero tria millia captivos induxit Babyloniam, inter quos erat propheta Ezechiël, cum esset adhuc puer. Hic ergo finem habuit Joachim rex, qui vixit quidem annis sex et triginta, regnavit autem annis novem. Successor vero regni Joachim, rex nomine Onos, regnavit mensibus tribus et diebus decem. Sed utrum Jerusalem an in Chaldæa memoratus Joachim perierit, non mihi videtur quærendum, cum constat verum juxta id, quod propheta ante prædixerat, cadaver ejus esse projectum ad æstum per diem et ad gelu per noctem. Quod nimirum convenienter actum est, ut qui Scripturam propheticam ex libro abscisam igne concremare studuit, ipsius cadaver æstu solis et gelu noctis afficeretur.

Jeremiæ autem tulit volumen aliud et dedit illud Baruch filio Nerie scribæ, qui scripsit in eo ex ore Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joachim rex Juda igne: et insuper additi sunt sermones multo plures, quam antea fuerant. Quid ergo vult, quod propheta præcepto Domini communitus, post combustionem prioris voluminis tulit aliud volumen, et delit illud Baruch scribæ, qui scripsit in eo ex ore ipsius Jeremiæ omnes sermones libri, quem combusserat Joachim rex Juda igni: nisi quod reprobata ob perfidiam Judæa, libri legis et prophetarum ad gentium salutem servati sunt, ad quas omnis gloria Veteris Testamenti post Christi adventum translata est, quoniam omnia in figura continebant illis: scripta sunt autem ad correptionem nostram, ad quos fines sæculorum devenerunt (I Cor. x). Unde bene subditur: et insuper additi sunt sermones multo plures, quam ante fuerant, quia illi historiam tantum, nos autem cum historia mysticum sensum habemus: illi enim super cor velamen habebant, cum legeretur Moyses. Nos autem revelata facie gloriam Domini specularantes in eandem imaginem transformamur, a claritate in claritatem tanquam a Domini spiritu: Dominus autem spiritus est, ubi autem spiritus Domini, ibi libertas (II Cor. iii).

CAPUT XXXVII.

Sedechias mandat orare Dominum pro se et populo, Jeremias capitur et mittitur in carcerem, cui torsa panis quotidie datur.

Et regnavit rex Sedechias filius Josiæ pro Jechonia filio Joachim, quem constituit regem Nabucho-

donosor rex Babylonis in terra Juda, et non obedit ipse et servi ejus, et populus terræ verbis Domini, quæ locutus est in manu Jeremiæ prophete. (MAURUS.) Quod Sedechias post Joachim, qui cognominatus est Jechonias, regnaverit novem annis, non solum Jeremias, sed liber Regum et Verba dierum narrant: siquidem post Josiam patrem ejus regnavit Joachaz mensibus tribus, post quem Eliacim, qui et Joachim frater ejus annis novem. Post hunc quoque Joachim filius Joachim mensibus tribus et diebus decem, post quem Sedechias patruus ejus, ut diximus annis novem, sed omnes hi iniqui et pessimi reges fuerunt, qui contra legem Domini repugnaverunt et idololatriæ magis quam divino cultui dediti erant, quapropter justam vindictam Domini meruerunt.

Et misit rex Sedechias Juchal filium Semelie, et Sophoniam filium Maasie sacerdotem ad Jeremiam prophetam, dicens: Ora pro nobis Dominum Deum nostrum: Jeremias autem libere ambulabat in medio populi: non enim miserant eum in custodiam carceris. Nequaquam Sedechias orare pro se, et pro populo suo prophetam postulavit, qui divinis mandatis obedire noluit, quia scriptum est: Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Psal. xxviii): Unde idem propheta Jeremias prohibitus est, ne oraret pro eis, dicente ad eum Domino: Tu autem noli orare pro populo hoc, neque assumes pro eis laudem et orationem, quia non exaudiam te, dicit Dominus Deus.

Igitur exercitus Pharaonis egressus est de Ægypto, et audientes Chaldæi, qui obsidebant Jerusalem hujusmodi nuntium, recesserant ab Jerusalem. Et factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam dicens: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Sic dicetis regi Juda, qui misit vos ad interrogandum me: Ecce exercitus Pharaonis, qui egressus est vobis in auxilium, revertetur in terram suam in Ægyptum, et redient Chaldæi, et bellabunt contra civitatem hanc, et capient eam, et incendunt igni, et reliqua. Quomodo autem Chaldæi ad tempus solverint Jerosolymitanorum obsidionem propter Ægyptios adventantes, Josephus manifestat: qui Vafrem regem Ægypti Judæis in auxilium venisse narrando ita refert, dicens: Interea dum hoc cognovisset Babylonis rex castra movit adversus eum, et afflicta provincia, et munitiones ejus una diripiens, ad ipsam Jerosolymorum civitatem obsidendam cum magno veniebat exercitu. Rex autem Ægyptius audiens, quia ei Sedechias amicus esset, sumpta virtute maxima bellatorum, venit ad Judæam quasi ejus solutorus obsessionem. Babylonius autem recessit ab Jerosolymis, et occurrit Ægyptiis: Etique congressis prælio superavit, et eos in fugam versos de Syria coegit exire. Dumque excessisset Babyloniorum rex ab Jerosolymis, deceperunt falsi prophete Sedechiam dicentes: quia neque Babylonios denuo contra eum pugnare, sed contribulorum quos de provincia ad Babyloniam deinigra-

verunt, cum Dei vasis omnibus, quæ rex tulerat ad hoc templum revertentur. Sed Jeremias his contraria atque vera, transiens in medium prophetavit, diceas : quod male quidem facerent illi, qui regalia dicerent, quando per Ægyptios nihil adjuvari possent, quos utique devincens Babylonix rex in Jerosolyma remearet, eamque fortiter obsideret, et populum fame corrumperet, ac reliquos captivos abduceret substantiasque diriperet, simul et templi divitias exhauriret, et eum insuper concremaret, civitatemque obruerent : et essent servituti Babylonis regi ejusque nepotibus annis septuaginta : et ad hanc remeantes urbem ædificaturi essent templum rursus et Jerosolymam denuo reparaturi. Hæc dicente Jeremia, plurimi quidem crediderunt, principes autem et impii excessisse eum a sua mente dicebant, eumque sub hoc fomite [prætextu] deridebant. Igitur cum ei placuisset ad patriam properare, quæ dicitur Anathot centum septuaginta stadiis procul ab Jerosolymis constituta. Inveniens eum in itinere quidam principum, comprehensum detinuit calumniam faciens ei, quasi ad Babylonios iret : Ille vero mentiri quidem illum et calumniæ sibi crimen fallaciter inferre, se vero ad patriam properare dicebat. Qui ad hæc verba non flexus, vinctum deduxit ad Judicum magistrum. A quibus omnia verbera et tormenta perpessus, ad necis supplicium reservabatur : qui per quoddam tempus hæc, quæ prædiximus injuste sustinuit. Anno vero nono Sedechiæ regis decimo die, mensis decimi vicesima secunda, Babylonix rex ad Jerosolymam castra metatus est, et sedens circa eam decem et octo menses, cum studio magis virtutis obsessit : obsessosque Jerosolymitas duo mala alia et maxima deprimebant, morbi languor et fames eis vehementer insistens. Jeremias vero propheta cum esset in custodia, non cessabat, sed clamabat et prædicabat aperte monendo populum, ut regem Babyloniorum portas aperientes exciperent : Hoc enim factu, eos cum omni domo posse salvari, alioquin radicibus asserebat, evelli : prædicabatque pariter, quoniam si qui manserint in civitate, omnino perirent, aut fame consumpti, aut gladiis hostium ; si vero ad hostes confugerent, et inimicos et mortem quodammodo declinarent.

Quamobrem irati principes contra Jeremiam, casum eum miserunt in carcerem, qui erat in domo Jonathan scribæ : ipse enim præpositus erat super carcerem. Itaque ingressus est Jeremias in domum laci in ergastulo, et sedit ibi Jeremias diebus multis. Mittens autem rex Sedechias tulit eum, et interrogavit in domo sua abscondite, et dixit : Putasne est sermo a Domino ? Et dixit Jeremias, est. Et ait : In manus regis Babylonis traderis. Et dixit Jeremias ad regem Sedechiam : Quid peccavi tibi, et servis tuis, et populo tuo, quia misisti me in domum carceris ? Ubi sunt prophetae vestri, qui prophetabant vobis, et dicebant : Non veniet rex Babylonis super vos et super terram hanc ? Non

ergo audi, obsecro, Domine mi rex, valeat deprecatio mea in conspectu tuo, et ne remittas me in domum Jonathan scribæ, ne moriar ibi. Præcepit ergo rex Sedechias ut traderetur Jeremias in vestibulo, et daretur ei torta panis quotidie excepto pulmento, donec consumerentur omnes panes de civitate. Et mansit Jeremias in vestibulo carceris, etc. Quod Sedechias Jeremiam non sponte, sed vi populi coactus, et rogatu principum in calumniam [profundum] carceris mitteret, frustra quidam eum exeusant : illud ad confirmationem opinionis suæ introducentes, quod ei, quasi pio affectu in necessitate maximæ famis jusserit cibaria dare, donec consumerentur omnes panes de civitate : dum ille, qui Deo infidelis et contrarius fuit, homini fidem perfecte servare non potuerit : quoniam juxta veritatis sententiam, qui in minimo fidelis est, et in majori fidelis est : et qui in modico iniquus est, et in majore iniquus est (Luc. xvi). Claret enim in operibus ejus, quod neque in Dei timore, neque in proximi dilectione aliquid Deo grate egerit, et ob hoc meritam vindictam peccatorum suorum ab eo suscepit.

CAPUT XXXVIII.

Quæritur Jeremias ad mortem, mittitur in lacum luti, ex quo ab Abdemelech extrahitur, et prædicat regi, ut prius.

Et dixerunt principes regi : Rogamus te ut occidatur homo iste. De industria enim dissolvit manus virorum bellantium, qui remanserunt in civitate hac, et manus universi populi, loquens ad eos, juxta hæc verba : Siquidem homo hic non querit pacem populi hujus, sed malum. Et dixit Sedechias : Ecce in manibus vestris ipse est, nec enim fas est regem vobis quidquam negare. Tulerunt ergo Jeremiam, et projecerunt eum in lacum Melchizæ filii Amalech, qui erat in vestibulo carceris, et submiserunt Jeremiam in foveis ; et in lacum, in quo non erat aqua, sed lutum. Descendit itaque Jeremias in cœnum. (MAURUS.) Hic patet, quod Sedechias in Jeremiam non sincero affectu misericordiam impendebat. Qui si vere eum diligeret, nunquid ob favorem seu timorem principum in penam carceris tradendum illis traderet ? Et ob hoc infructuosa ejus fuit simulata misericordia, sicut et Pilati, qui in passione Domini accepta aqua coram omni populo lavit manus suas dicens : Innocens ego sum a sanguine justis hujus, vos videritis (Matth. xxvii) : Et tamen postea flagellatum tradidit eum Judæis ut crucifigeretur.

Audivit autem Abdemelech Æthiops vir eunuchus, qui erat in domo regis, quod miserent Jeremiam in lacum. Porro rex sedebat in porta Benjamin. Et egressus est Abdemelech de domo regis, et locutus est ad regem, dicens : Domine mi rex, male fecerunt viri isti, omnia quæcumque perpetrarunt contra Jeremiam prophetam, mittentes eum in lacum, ut moriatur ibi fame. Non sunt enim panes ultra in civitate. Præcepit itaque rex

« Abdemelech dicens : Tolle tecum hinc triginta
 « viros, et leva Jeremiam prophetam de lacis,
 « antequam moriatur. Assumptis ergo Abdemelech
 « secum viris, ingressus est domum regis, quæ erat
 « sub cellario, et tulit inde veteres pannos, et anti-
 « qua vestimenta, quæ computruerant, et submitit
 « ea ad Jeremiam in lacu per funiculos. Dixitque
 « Abdemelech Æthiops ad Jeremiam : Pone veteres
 « pannos, et hæc scissa et putrida sub cubito ma-
 « num tuarum, et super funes. Fecit ergo Jeremias
 « sic, et extraxerant Jeremiam funibus, et eduxe-
 « runt eum de lacu : mansit autem Jeremias in vesti-
 « culo carceris. » Sicut illi principes Sedeciae,
 qui prophetam in lacum miserant, typum illorum
 principum præferebant, de quibus Paulus ait : « Non
 est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem,
 sed adversus principes et potestates, adversus mundi
 rectores tenebrarum harum, contra spiritualia ne-
 quitiae in caelestibus (*Ephes. vi.*), » qui semper desi-
 derant fideles Christi in cœnum vitiorum et sordes
 peccatorem demergere : Ita iste Æthiops eunuchus,
 qui timore et amore Dei compunctus, studuit pro-
 phetam eripere, significat sanctos prædicatores de
 gentibus, quos Evangelium dicit semetipsos castrasse
 propter regnum cœlorum (*Matth. x.*), qui veræ chari-
 tatis instinctu, inique oppressos student verbo et
 exemplo de fovea perditionis eruere : quod et nomen
 ipsius eunuchi testatur. Abdemelech ergo *servus*
regis interpretatur : illius nimirum regis, de quo
 scriptum est : « Quoniam Dominus summus terri-
 bilis et rex magnus super omnes deos (*Psal. xlvj.*) : »
 cui ordo prædicatorum sanctorum digne servit, cum
 per verbum Evangelii gentes Christianæ associat
 fidei. (*Greg.*) Quia vero eadem charitas in cordibus
 electorum perpetuo et inextinguibilis manet, apte in
 Levitico dicitur : « Ignis est iste perpetuus, qui
 nunquam deficiet de altari (*Levit. vi.*) » Nunquam
 profecto de altari ignis iste deficit, quia etiam post
 hanc vitam in eorum mentibus fervor charitatis
 crescit. Eterna quippe contemplatione agitur ut
 omnipotens Deus, quo magis visus fuerit, eo amplius
 diligatur. Quod autem divinis admonitionibus et
 præcedentium exemplis adjuti, de hujus vitæ pro-
 fundo liberamur, bene etiam propheta Jeremia in
 puteum misso signatum est, quia ut levetur ex pu-
 teo, funes ad eum et panni veteres deponuntur.
 Quid enim funibus, nisi præcepta dominica figuran-
 tur? Quæ quia nos in mala operatione positos, et
 convincunt, et eripiunt, quasi ligant, et trahunt,
 coarctant, et elevant : sed ne ligatus his funibus dum
 trahitur incidatur, simul etiam panni veteres depo-
 nuntur : quia ne divina præcepta nos terreat, an-
 tiquorum patrum nos exempla confortant, ut ex
 eorum comparatione facere nos posse præsumamus,
 quod ex nostra imbecillitate formidamus. Si
 ergo levari de hoc profundo festinamus : Ligemur
 funibus, id est, præceptis dominicis astringamur,
 intersint etiam panni veteres, cum quibus ut melius
 teneantur. Funes, id est, præcedentium confortemur

A exemplis : ne infirmos nos ac timidos præcepta sub-
 tilita vulnerent dum levant. Quasi quosdam pannos
 veteres Paulus apostolus subungebat, cum levandis
 disciplinis præceptis suis spiritualibus exempla veterum
 commodaret dicens : « Justi ludibria et verbera ex-
 perti, insuper et vincula, et carceris, lapidati sunt,
 secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui
 sunt ; » et paulo post : « Habentes itaque tantam
 impositam nubem testium, deponentes omne pondus,
 et circumstans nos peccatum per patientiam curramus
 ad propositum nobis certamen. » Et iterum : « Me-
 mento præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt
 verbum Dei : quorum intuentes exitum conversa-
 tionis imitami fidei (*Hebr. xi.*). » Superius vide-
 licet, dum spiritualia præcepta loqueretur, quasi
 B funes miserat : postmodum vero memorans exempla
 majorum, quasi veteres pannos adhibebat. Excitati
 ergo tot vicibus præceptorum, adjuti tot compara-
 tionibus exemplorum, ad corda nostra redeamus,
 discutiamus omne quod agimus : et quidquid in
 nobis divinæ rectitudinis regulam offendit accusemus,
 ut apud districtum judicem ipsa nos accusatio excu-
 set. Hoc enim mentis nostræ judicio tanto citius
 absolvimur, quanto nos districtius reos tenemus.
 Nec ad hæc agenda perdenda sunt tempora, quibus
 vacat, quia ad hæc agenda post hujus vitæ tempora
 non vacat. Vacue quippe non dicitur, neque enim
 ultra in hominis potestate est, ut veniat ad Deum in
 iudicium. Idcirco namque memoramur, quod tunc
 non possumus, ne nunc, quod possumus negligamus.
 C Sed ecce negotia occupant, quæ nobis incessanter
 apposita a considerandis nobismetipsis, mentis nostræ
 oculum declinant. In istis namque visibilibus, quæ
 intuetur cor nostrum, extra se spargitur : et quidquid
 de se intrinsecus agatur obliviscitur, dum extrin-
 secus occupatur. Divina autem vox terribilibus senten-
 tiis suis quasi quibusdam clavis illud ponit, ut evi-
 gilet : et homo occulta super se judicium, quæ pres-
 sus tempore dissimulat, terrore saltem pulsatus
 expavescat : cum Scriptura sacra terrore quodam
 torpentia corda transfigit, ne in his hæreant qui ex-
 terius æterna perdiderunt : Iudicat quid sententia
 occultata decernitur, ne immoderate a nobis hæc
 publica cogitentur.

D « Et misit rex Sedecias, et tulit ad se Jeremiam
 « prophetam ad ostium tertium, quod erat in domo
 « Domini. Et dixit rex ad Jeremiam : Interrogo te
 « ego sermonem, non abscondas a me aliquid : Et
 « dixit Jeremias ad Sedeciam : Si annuntiavero tibi,
 « nunquid non interficies me? Et si consilium tibi
 « dederò, non me audies. Juravit ergo rex Sede-
 « cias Jeremias clam dicens : Vivit Dominus, qui
 « fecit nobis animam hanc, si occidero te, et si
 « tradidero in manus virorum istorum qui quaerunt
 « animam tuam, » et reliqua. Propheta ergo in spi-
 ritu præcavens super regem et super populum fu-
 turum iudicium Domini, quod tradenda esset civitas
 in manibus Chaldæorum, consilium dedit regi, ut
 sponte se traderet in manu regis Babylonis : quato-

nus aliquo modo mitigaret furibundam animam ejus, et levio- rem ab eo susciperet captivitatis sententiam. Sed mens indurata corrigi non potuit boni consilii providentia: sicut et Pharaonis animus induratum nec divina correptio, nec Moysi admonitio ad poenitentiam mollivit. De quo dicit Scriptura: « Induratum est cor Pharaonis nec audivit vocem Domini (Exod. vii), » quoadusque persequens Israelitas in fluctibus maris Rubri cum exercitu suo submersus est.

« Respondit autem Jeremias: Non te tradent. « Audi vocem, quæso, Domini, quam ego loquor ad te, et bene tibi erit, et vivet anima tua. Quod si nolueris egredi: iste est sermo, quem ostendit mihi Dominus. Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis, et ipsæ dicent: Seduxerunt te et prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno et lubrico pedes tuos, et recesserunt a te. Et omnes uxores tuæ, et filii tui educantur ad Chaldæos, et non effugies manus eorum: sed in manu regis Babylonis capieris, et civitatem hanc comburet igni, » et reliqua. Quid est, quod Jeremias ad Sedeciam sermone Domini increpando dicit: « Ecce omnes mulieres, quæ remanserunt in domo regis Juda, educentur ad principes regis Babylonis, et ipsæ dicent: Seduxerunt te, et prævaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cœno et lubrico pedes tuos, et recesserunt a te » nisi ut ostendat nobis quod fluxa cogitatio, et voluptuosi consiliatores in lubrico carnalium desideriorum, et cœno vitiorum gressum operum nostrorum demergunt, et eum demersos viderint a nobis recedunt: quia perditis nullum utile consilium deinceps dare possunt, qui ad hoc solummodo studium impendebant, ut in peccati voraginem sibi consentientes præcipitarent: sicque si nos consilio divinarum Scripturarum a peccatis nostris corrigere, et animas nostras a perditione futura per poenitentiam liberare nolumus, cum uxoribus, hoc est, concupiscentiis carnalibus et filiis, id est, pravis actibus ad Chaldæos, qui interpretantur demones educemur, et in manu regis confusionis æternæ victi trademur: qui civitatem nostram, hoc est, carnem simul et animam igne comburet inextinguibili.

CAPUT XXXIX.

Fugit Sedecias capta civitate, comprehensus excæcatur. Jeremias Godoliam cum civitate committitur, Abdemelech liberatur.

« Et factum est, ut caperetur Jerusalem anno nono Sedeciae regis Juda, mense decimo, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, et omnis exercitus ejus ad Jerusalem, et obsidebat eam: Undecimo autem anno Sedeciae, mense quarto, quinta die mensis aperta est civitas, et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media, Neregel, Sereser, Semerganabu, Sarsachim, Rabsares, Neregel, Sereser, Rebmag, et omnes reliqui principes regis Babylonis. Cumque videret eos Sede-

« cias rex Juda, et omnes viri bellatores, fugerunt et egressi sunt nocte de civitate per viam horti regis et per portam, quæ erat inter duos muros: et egressi sunt ad viam deserti. Persecutus est autem eos exercitus Chaldæorum: et comprehenderunt Sedeciam in campo solitudinis Jerichontinæ, et captum adduxerunt ad Nabuchodonosor regem Babylonis in Reblata, quæ est in terra Emath, et locutus est ad eum judicium. Et occidit rex Babylonis filios Sedeciae in Reblata in oculis ejus, et omnes nobiles Juda occidit rex Babylonis. Oculos quoque Sedeciae eruit, et vinxit eum compedibus, ut duceretur in Babylonem. Domum quoque regis et domum vulgi succenderunt Chaldæi igne, et murum Jerusalem subverterunt, » etc. (Maurus.) De hac vastatione urbis, et captivitate populi plenius in sequentibus idem propheta narrat: unde allegoricam ejus expositionem ad eundem locum distulimus: ibique si Dominus dederit stilo disserturi. Sed tamen notandum quod Isaias propheta de hac vastitate in libro suo paria Jeremiae narrationi protulit, dicens: « Recedite a me, amare flebo, nolite incumbere, ut consolimini me super vastitatem filiae populi mei: dies enim interfectionis et conculcationis, et fletuum Domino Deo exercituum in valle visionis, scrutans murum, et magnificus super montem. Et clam sumpsit pharetram, cursum hominis equitis, et parietem nudavit clypeus. Et erant electæ valles tuæ quadrigarum, et equites ponunt sedes suas in porta, et revelabitur operimentum Judæ: et videbis in illa die armamentarium domus salus, et scissuras civitatis David videbitis, quia multiplicatæ sunt. Et congregastis aquas piscinæ inferioris et domos Jerusalem numerastis: et destruxistis domum ad muniendum murum, et lacum fecistis inter duos muros, et aquam piscinæ veteris, et non suspexistis ad eum qui fecerat eam, et operationem ejus de longe non vidistis. Et vocavit Dominus exercituum in die illa ad fletum et planctum, et calvitium ad ingulum sacci. Et ecce gaudium et lætitia, occidere vitulos, et arietes, comedere carnes, et bibere vinum, comedamus et bibamus, cras enim moriemur. Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: si dimittitur hæc iniquitas vobis donec moriamini, dicit Dominus exercituum (Isa. xxii). » (Hieron.) Manifeste captivitatem describit, quæ undecimo anno regis Sedeciae facta est; de qua et Jeremias alibi loquitur. « Ecce ego convocabo omnes cognationes regnorum Aquilonis, ait Dominus: et venient, et ponet unusquisque solium suum in introitu portarum Jerusalem, super omnes muros ejus in circuitu. » Quod ne putemus voce prædictum, et opere non expletum, idem Jeremias ait: « Undecimo anno Sedeciae, mense quarto, quinta die mensis aperta est civitas, et ingressi sunt omnes principes regis Babylonis, et sederunt in porta media. » Tunc ergo in circuitu civitatis Jerusalem innumerabilis fusus est exercitus, et aperta sunt sancta sanctorum et armamentarium, quod nemore consitum erat, hostili populatione reseratum, et per cunctas urbis par-

les divisis muris hostis ingressus est. Quod autem A dicit : « Et congregastis aquas piscinæ inferioris, et domos Jerusalem numerastis, et destruxistis domum ad muniendum murum, et lacum fecistis inter duos muros, et aquam piscinæ veteris, et non suspexitis ad eum, qui fecerat eam, et operatorem ejus de longe non vidistis. » Narrat quomodo obsidionem paraverint erga civitatem, et aquas inferioris piscinæ, quæ capi poterant ad superiorem munitionem aquæ, transtulerint destructisque domibus muros ædificaverint, et per singulas cognationis domus quantum haberent acceperint, denuoque cisternam inter duos muros et piscinam veterem instaurarint ad servandas aquas, et non magis Dei invocarent auxilium, qui conditor est urbis piscinæque Dominus : quasi allis verbis dixerit : Fiduciam habuistis in homine B et non in Deo, qui factor est hominis : « Et vocavit, inquit, Dominus Deus exercituum in die illa ad fletum, et planctum, et calvitium ad cingulum sacci, et ecce gaudium et lætitia occidere vitalos, et jugulare arietes, comedere carnes, et bibere vinum : comedamus et bibamus, cras enim moriemur. Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum, si dimittitur hæc iniquitas vobis, donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum. » Captivitate præsentem et obsessa Jerusalem, qui cum ferrum, fames, sitis, urgeret urbem, Jeremia ad pœnitentiam provocabat, et econtrario reges ac principes et vulgus miserabile, desperatione pereuntiam, se tradebat epulis. Nihil autem sic offendit Deum, quam post peccata erecta cervix, et ex desperatione contemptus. Unde C et per Amos loquitur : « Super tres et quatuor impietates non adversabor eum : quod et cogitaverit et fecerit, et non egerit pœnitentiam, insuper et docuerit malum (Amos II). » Unde et nunc dicitur : « Si dimittetur hæc iniquitas vobis donec moriemini. »

« Præceperat autem Nabuchodonosor rex Babylonis de Jeremia Nabuzardan magistro militiæ, dicens : « Tolle illum, et pone super eum oculos tuos, nihilque ei mali facias, sed ut voluerit, sic facies ei. Misit ergo Nabuzardan magister militiæ, et Nabuzesban, et Rabsares, et Neregel, et Sereser, et Rebmag, et omnes optimates regis Babylonis, miserunt et tulerunt Jeremiam de vestibulo carceris, et tradiderunt eum Godolthæ filio Ahicam filii Sa-

« phan, ut intraret domum et habitaret in populo. » Justus est Dominus et rectum judicium ejus, qui reddidit singulis secundum opera eorum. Denique sicut per ministros flagelli superbis et contemptoribus dignas irrogat pœnas, sic mansuetis et obedientibus per eosdem miserationis et solatii debitas impendit curas. Quod et nunc patefactum est in Sedecia rege et Jeremia propheta, per Nabuchodonosor regis sententiam. Nec mirum, quod ex iisdem hominibus diversa singulis disponit præmia, qui ex iisdem elementis pro meritorum qualitate electis et reprobis diversa impendit remunerationes. Nam aqua maris Rubri, quæ cultores Dei illesos servabat Israelitas, eadem interfecit Ægyptios idololatrias (Exod. XIV) ; similiter flamma carni qui regis Babylonis iuxta fornacem atroces interfecit ministros, eadem laudantes et benedicientes Dominum in medio ignis innocentes conservavit pueros (Dan. III). Unde vir sapiens in laudibus Dei ait : « Creatura enim tibi factori deserviens excandescit in tormentum adversus injustos, et lenior fit ad benefaciendum pro his qui in te confidunt (Sap. XVI). » Hoc idem et in sequentibus demonstratur, cum dicitur.

« Ad Jeremiam autem factus fuerat sermo Domini cum clausus esset in vestibulo carceris, dicens : « Vade et dic Abdemelech Æthiopi, dicens : Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel : Ecce ego inducam sermones meos super civitatem hanc in malum et non in bonum, et erant in conspectu tuo in die illa, et liberabo te in die illa, dicit Dominus, et non tra- deris in manus virorum, quos tu formidas, sed eruens liberabo te, et gladio non cades, sed erit tibi anima tua in salutem, quia in me habuisti fiduciam, ait Dominus. » (MAURUS.) Omnes qui sperant in Domino non confundentur : confundantur autem iniqui facientes vana (Psal. XLII) : « Ecce principes, qui Jeremiam expetiverunt ad carceris pœnam : Chaldaicæ captivitatis perpessi sunt vindictam. Hic autem eunuchus, qui prophetam liberat de carcere, Domino remunerante perfecta potius est libertate. Si autem allegoriam, quam supra posuimus de hoc eunuchio Æthiopo respexeris, eandem significationem invenis, quia liberatis sanctis prædicatoribus a perditione futura, persecutores eorum D ultione interient perpetua.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

Descripta vastatione urbis, et interitu, atque captivitate populi Judaici cum perfido rege, jam nunc narrare incipiamus quid de Jeremia factum sit, et de reliquis populi, et quomodo idem propheta parvissimam portionem relictæ plebis ex verbo Domini admonuerit, ut sederent securi in terra sua, et servirent regi Babylonis; ipsi vero contemnentes præceptum Dei, potius elegerunt migrare in Ægyptum, ubi postmodum eos Nabuchodonosor reperiens trucidavit, simulque terram Ægypti vastavit. Quod et

præsens propheta etiam non tacuit, sed salutis lucidæ futurum eis ante prædixit.

CAPUT XL.

Liberatur Jeremias, prædicit Joannan Godolthæ mortem ab Ismael, quæ ei accidit.

« Sermo qui factus est ad Jeremiam a Domino, postquam dimissus est a Nabuzardan magistro militiæ de Rama, quando tulit eum vinctum catenis in medio omnium qui migrabant de Jerusalem et Juda, et ducebantur in Babylonem. Tollens ergo

« princeps militie Jeremiam, dixit ad eam : Domi-
 « nus Deus tuus locutus est malum hoc super locum
 « istum, et adduxit, et fecit Dominus sicut locutus
 « est, quia peccastis Domino, et non audistis vocem
 « ejus, et factus est vobis sermo hic. Nunc ergo ecce
 « solvi te hodie de catenis, quæ sunt in manibus tuis :
 « si placet tibi, ut venias mecum in Babylonem, veni
 « et ponam oculos meos super te. Si autem displicet
 « tibi venire mecum in Babylonem, reside : Ecce om-
 « nis terra in conspectu tuo est, quod elegeris et
 « quo placuerit tibi ut vadas, illuc perge, et mecum
 « noli venire, sed habita apud Godoliam filium Ahi-
 « cam filii Saphan, quem præposuit rex Babylonis ci-
 « vitatibus Judæ. Habita ergo cum eo in medio populi,
 « vel quocunque placuerit tibi, ut vadas vade. Dedit
 « quoque ei magister militiæ cibaria et munuscula, B
 « et dimisit eum. » (MAURUS.) Quæritur autem quo-
 modo hic sermo Domini factus esse ad Jeremiam de-
 scribatur, et non ostenditur quis iste sermo fuerit
 vel quid manifestaverit. Unde ni fallor datur intelligi,
 quod ipsam liberationem suam per principem mili-
 tiæ divino nutu factam, propheta occulte per hunc
 sermonem ad se prolatum intimare voluerit, sicut
 idem Nabuzardan ad Jeremiam ait : « Dominus Deus
 tuus locutus est malum hoc, quia peccastis Domino,
 et non audistis vocem ejus. » Unde si illi, qui Domino
 peccaverunt, et ejus voci non obediunt, juxta ser-
 monem Domini in captivitate traditi sunt : iste qui
 peccantes corripuit, et Domini mandato obedivit,
 juxta promissionem ejus de hostium suorum mani-
 bus et de ergastulo carceris liberatus est.

« Venit autem Jeremias ad Godoliam filium Ahi-
 « cam in Masphat, et habitavit cum eo in medio
 « populi, qui relictus fuerat in terra. Cum ergo au-
 « dissent omnes principes exercitus, qui dispersi
 « fuerant per regiones, ipsi et socii eorum, quod
 « præfecisset rex Babylonis Godoliam filium Ahicam
 « terræ, et quod commendasset ei viros, et mulie-
 « res, et parvulos, et de pauperibus terræ, qui non
 « fuerant translati in Babylonem, venerunt ad Godo-
 « liam in Masphat, et Ismael filius Nathanix, et Joan-
 « nan filius Careæ, et Jonathan, et Sareas filius The-
 « nehumeth, et filii Ophi, qui erant de Netophati,
 « Jezonias filius Maachati, ipsi et viri eorum : et
 « juravit eis Godolias filius Ahicam, filii Saphan, et
 « comitibus eorum, dicens : Nolite timere servire D
 « Chaldæis. Habitare in terra et servite regi Baby-
 « lonis, et bene erit vobis. Ecce habito in Masphat,
 « et respondeam præcepto Chaldecorum, qui mittun-
 « tur ad nos : Vos autem colligite vindemiam, et mos-
 « sem, et oleum, et condite in vasis vestris, et ma-
 « nete in urbibus vestris, quas tenetis. Sed et om-
 « nes Judæi, qui erant in Moab, et in filiis Am-
 « mon, et in Idumæa, et in universis regionibus :
 « audito quod dedisset rex Babylonis reliquias in
 « Judæa, et quod præposuisset super eos Godoliam
 « filium Ahicam filii Saphan, reversi sunt, inquam,
 « omnes Judæi de universis locis, ad quæ profuge-
 « rant, et venerunt ad Godoliam in terram Juda in

« Masphat, et collegerunt vinum et messem multam
 « nimis. » Miserationes Domini multæ sunt nimis,
 et judicia ejus abyssus multa, qui sicut peccatores
 et prævaricatores legis suæ juste corripuit, ita humi-
 libus et obedientibus sibi misericorditer solatiæ sui
 opem contulit. Per ipsos enim hostes, per quos per-
 fidum regem et rebelles ministros ejus punivit, per
 hos etiam reliquias populi sui provisorem Godoliam
 constituit, ut ejus prudentia terræ cultus utiliter
 exerceret, et qui dispersi fuerant recolligerentur,
 habitarentque, si mandatis Domini obedire vellent,
 in terra sua absque timore hostium et calumnia.
 Mystice autem idem Godolias, qui interpretatur ma-
 gnificatus Domino typum gerit sanctorum prædicatorum,
 qui ad hoc divino nutu præficiuntur in mundo,
 ut fideles quique et timentes Deum habeant refugium
 et solatium, quo possint subsistere et in Dei servi-
 tio devoti permanere. Hi animas suas pro proximis
 suis ponunt, et contra perfidos protectionis scutum
 opponentes, usque ad mortem in cœpto officio fide-
 liter persistunt. Unde sicut Godolias innocens a per-
 fido et doloso Ismaele occisus est, ita et isti pro
 Christi nomine a persecutoribus Evangelii et Chri-
 stianæ religionis insecutoribus innocenter viventes,
 non trepidant mortem subire temporalem. De quo
 autem et subditur :

« Johannan autem filius Careæ, et omnes principes
 « exercitus, qui dispersi erant in regionibus, vene-
 « runt ad Godoliam in Masphat, et dixerunt ei : Scito
 « quod Baalis rex filiorum Ammon misit Ismael fi-
 « lium Nathanix percutere animam tuam. Et non
 « credidit eis Godolias filius Ahicam. Johannan vero
 « filius Careæ dixit ad Godoliam seorsum in Ma-
 « sphat loquens : Ibo et percutiam Ismael filium Na-
 « thanix nullo sciente, ne interficiat animam tuam,
 « et dissipentur omnes Judæi, qui congregati sunt
 « ad te, et peribunt reliquiæ Juda. Et ait Godolias
 « filius Ahicam ad Johannan filium Careæ. Noli fa-
 « cere verbum hoc : falsum enim tu loqueris de
 « Ismael. »

CAPUT XLI.

*Ismael occidit Godoliam et octoginta viros cunctos in
 Jerusalem, salvatis decem : fugit Johannan cum
 octo viris in Ægyptum.*

« Et factum est in mense septimo, venit Ismael
 « filius Nathanix filii Elisama de semine regali,
 « et optimates regis, et decem viri cum eo, ad
 « Godoliam filium Ahicam in Masphat, et comedere-
 « runt ibi panem simul in Masphat. Surrexerunt au-
 « tem Ismael filius Nathanix et decem viri, qui cum
 « eo erant, et percusserunt Godoliam filium Ahicam
 « filii Saphan gladio, et interfecerunt eum quem
 « præfecerat rex Babylonis terræ. Omnes quoque Ju-
 « dæos, qui erant cum Godolia in Masphat, et Chal-
 « dæos, qui reperti sunt ibi, et viros bellatores per-
 « cussit Ismael. Secundo autem die postquam occi-
 « derat Godoliam nullo adhuc sciente, venerunt viri
 « de Sichem, et de Silo, et de Samaria octoginta
 « viri, rasi barba, et scissis vestibus et squaleutes.

monera et thus habebant in manu, ut offerrent in domum Domini. Egressus ergo Ismael filius Nathaniae in occursum eorum de Masphat, incedens et plorans ibat. Cum autem occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. Qui cum venissent ad medium civitatis, interfecit eos Ismael filius Nathaniae circa medium lacu, ipse et viri qui erant cum eo. Decem autem viri reperti sunt inter eos, qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia habemus thesaurum in agro frumenti, et hordei et olei et mellis. Et cessavit, et non interfecit eos cum fratribus suis. (Greg.) Hæc fraus tunc quidem historialiter per Ismaelem facta est, sed nunc quotidie spiritaliter per antiquum hostem in mundo agitur. Sciendum vero est, quod bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, ut videlicet hoc quod rectum coram hominibus agitur, in inferni iudicis conspectu vitietur. Aliquando namque in honore opere intentionem polluit, ut omne quod actione sequitur, eo purum mundumque non exstat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando intentionem boni operis vitare non prævalet, sed in ipsa actione, quasi in itinere opponit, ut cum propositum mentis securior quisque egreditur subjuncto latenter vitio, quasi ex insidiis perimatur: Aliquando vero nec intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine actionis illaqueat. Quia enim bene inchoantibus subesse in itinere laqueos Psalmista conspexerat, recte prophético plenus spiritu dicebat: In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi. Quod bene ac subtiliter Jeremias insinuat. Qui dum gesta foris referre studuit, quæ intus apud nosmetipsos gerantur indicavit, dicens: Venerunt octoginta viri de Sichem, et de Silo, et de Samaria rasi barba, et scissis vestibus squalentes, munera et thus habebant in manu, ut offerrent in domum Domini. Egressus autem Ismael filius Nathaniae in occursum eorum de Masphat, incedens et plorans ibat. Cumque occurrisset eis, dixit ad eos: Venite ad Godoliam filium Ahicam. Qui cum venissent ad medium civitatis interfecit eos. Barbam quippe radunt, qui sibi de propriis viribus fiduciam subtrahunt. Vestes scindunt, qui sibi metipsis interioris decoris lacerationem non parcunt. Oblaturi in domo Domini thus et munera veniunt, qui exhibere se in Dei sacrificio orationem cum operibus pollicentur: sed tamen si se in ipsa sanctæ devotionis via caute nolunt circumspicere, Ismael Nathaniae filius in eorum occursum venit: quia nimium quilibet malignus spiritus prioris sui, Satanæ videlicet, exemplo in superbix errore generatus, se ad laqueum deponit. De quo et benedicitur: incedens et plorans ibat: quia ut devotas mentes interimere feriendo prævaleat, semetipsum quasi sub velamine virtutis occultat, et dum concordare se vere lugentibus simulat, ad cordis intima securius admissus, hoc quod intus de virtute latet occidit, quia plerumque se spondet ad altiora provehere. Unde dixisse perhibetur: Venite ad Godoliam filium Ahicam: atque dum majora promittit,

etiam minima subtrahit. Unde et recte dictum est: qui cum venissent ad medium civitatis interfecit eos. Viros ergo ad offerenda Deo munera venientes, in medio civitatis interfecit, quia divinis delectationibus inentes, nisi magna se circumspectione custodiant, surripiente hoste dum devotionis portant hostiam, in ipso itinere perdunt vitam: De cuius hostis manu non evaditur, nisi citius ad poenitentiam recurratur. Inde illic subjungitur: Decem autem viri reperti sunt inter eos qui dixerunt ad Ismael: Noli occidere nos, quia habemus thesauros in agro frumenti et hordei et olei et mellis, et non occidit eos. Thesaurus quippe in agro, spes in poenitentia, quæ quia non cernitur, quasi in terra cordis suffossa continetur. Qui ergo thesauros in agro habuere servati sunt, quia post incautelæ suæ vitium ad lamentum redeunt, nec capti moriuntur. Cum vero antiquus hostis neque in exordio intentionis ferit, neque in itinere actionis intercipit, duriores in sine laqueos ostendit. Quem tanto nequius obsidet, quanto solum sibi remansisse ad decipiendum videtur. Hos namque fini suo laqueos appositos propheta conspexerat, cum dicebat: Ipsi calcaneum meum observabant (Psal. LV). Quia enim in calcaneo finis est corporis: quid per hunc nisi terminus figuratur actionis? Sive ergo maligni spiritus, sive pravi homines illorum superbix sequaces calcaneum observabant: cum actionis bonæ finem vitare desiderant.

Lacus autem in quem projecerat Ismael omnia cadavera virorum, quos percussit propter Godoliam, ipse est quem fecit rex Asa propter Baasa regem Israel. Ipsum replevit Ismael occisis. (Maurus.) Narrat liber Regum (III Reg. xv), quod Baasa rex Israel ascenderit in Judæam, et ædificaverit Rama ut non possit quisquam egredi vel ingredi, de parte Asa regis Judæ. Quod audiens Asa rex Judæ, misit ad Benedab regem Syriæ, offrens illi munera multi in auro et argento, ut disrumperet fœdus quod habuit cum Baasa rege Israel, et ferret sibi auxilium contra eum. Qui misit principes exercitus sui in civitates Israel, et percusserunt Achion, et Dan, et Abel, domum Maacha, et universa Cenneroth, omnem scilicet terram Neptalim. Quod cum audisset Baasa intermisit ædificare Rama, et reversus est in terram suam. Rex autem Asa nuntium misit in omnem Judam, ut nemo sit excusatus: Et tulerunt lapides Rama et lingua ejus quibus ædificaverat Baasa: et extruxit de eisdem rex Asa, Gabaa, Benjamin et Masphat. Hoc est, quod nunc dicit, lacum fecisse Asa propter Baasa regem Israel, quem Ismael replevit occisis. Potuit enim fieri ut inter cætera ædificia, quæ Asa rex construxit in Masphat, fecerit hunc lacum quem Scriptura commemorat propter opus ali-quod necessarium. Mystice autem quoscumque, spiritalis Ismael ferus et crudelis, cujus manus erigitur contra omnes, et semper ad nocendum paratus est, dolo vel fraude interfecerit, in lacum sulphuris et ignis æterni præcipitabit.

« Et captivas duxit Ismael omnes reliquias populi qui erant in Masphat, filias regis et universum populum qui remanserat in Masphat, quos commendaverat Nabuzardan princeps militiæ Godolias filio Ahicam, et cepit eos Ismael filius Nathanias : et abiit ut transiret ad filios Ammon. Audivit autem Johannan filius Careæ, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, omne malum quod fecerat Ismael filius Nathanias, et assumptis universis viris, profecti sunt ut bellarent adversum Ismael filium Nathanias, » et reliqua. Captivas ducit Ismael reliquias populi, qui erant in Masphat, cum malignis spiritus fideles quoslibet, qui erant in contemplatione et meditatione legis Dei, vel in speculo virtutum, seducendo vitiiis corrumpit, atque peccatis obligat : nec non et filias regis, hoc est, animas nobiles, quibus Petrus ait : « Vos estis genus regium et sacerdotale (I Petr. II). » Ut transferat illas ad filios Ammon, qui interpretatur *populi maroris*, et eos participes et socios faciat perditionis damnatorum et in mœrore sempiterno consistentium. Contra quem Johannan filius Careæ, et omnes principes bellatorum, qui sunt cum eo, configuntur cum doctores sancti et virtutum viri gratia et misericordia Dei confortati, quod sonat Johanna, contra nequitiis spirituales pugnando reducunt captivitatem, et per poenitentiam atque correctionem erroris sui reducunt eam ad sanctam Ecclesiam : ut qui prædaverat confusus abscedat : et captivitatem, quam injuste tenebat, superatus amittat. Sicut enim dicit Apostolus : « Resistite diabolo, et fugite a nobis (Ephes. VI). »

« Tulit ergo Johannan filius Careæ, et omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, universas reliquias vulgi, quas reducerat ab Ismaele filio Nathanias de Masphat, postquam percussit Godoliam filium Ahicam, fortes viros ad prælium, et mulieres, et pueros, et eunuchos quos reducerat de Gabaon, et abierunt, et sederunt peregrinantes in Chanaan, quæ est juxta Bethleem : ut pergerent et introirent Ægyptum a facie Chaldæorum. Timebant enim eos, quia percusserat Ismael filius Nathanias Godoliam filium Ahicam, quem præposuerat rex Babylonis in terra Juda, etc., » usque ad eum locum ubi scriptum est in capite XLIII.

CAPUT XLII ET XLIII.

Rogatur Jeremias consulere pro reliquis Dominum et respondet, nolite intrare in Ægyptum. De verbis Jeremiæ ad populum, quem Johannan ducit in Ægyptum : Jeremias ascendit lapides in Taphnis super quos ait venturos regem Babylonis.

« Ecce ego mittam et assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum, et ponam thronum ejus super lapides istos quos abscondi : et statuet solium suum super eos. Veniensque percuet terram Ægypti, quos in morte, in mortem, et quos in captivitate, in captivitatem, et quos in gladio, in gladium : et succendet ignem in delubris deorum Ægypti, et comburet ea, et captivos du-

« cet illos : et amicitur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo, et egredietur inde in pace, et conteret status domus solis, quæ sunt in terra Ægypti : et delubra deorum Ægypti comburet igni. » (MARCUS.) Hanc fugam reliquiarum Israelitici populi, et transitum contra verbum Domini in Ægyptum, quam hic propheta Jeremias in tribus capitulis, hoc est, in centum quinquaginta quatuor, et centum quinquaginta quinque, et centum quinquaginta sex, longa narratione retexuit : olim ante Isaias prædixit : hoc est, centum quinquaginta annis, qui fuerunt inter Isaiam et Jeremiam. Scriptum est enim ita in libro Isaiæ prophetae : « Væ filii desertores, dicit Dominus, ut faceretis consilium, et non ex me : et ordiremini telam, et non per spiritum meum, ut adderetis peccatum super peccatum, qui ambulatis ut descendatis in Ægyptum, et os meum non interrogastis : sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in umbra Ægypti : Et erit vobis fortitudo Pharaonis, in confusionem, et fiducia umbræ Ægypti in ignominiam. Ierant enim in Taphnis principes tui, et ventii tui usque ad Taphnes pervenerunt : Omnes confusi sunt super populo, qui eis prodesse non poterant, non fuerunt in auxilium et in aliquam utilitatem, sed in confusionem et opprobrium (Isa. xxx). » (Hieron.) Prædicit enim historiam hanc, quam in Jeremiæ volumine legimus, quando subversa Jerusalem, et omnibus in Babylonem opibus principibusque translatis, præpositus est vir regii generis his qui in Judæa remanserant Godolias filius Ahicam : Quo per dolum cum Chaldæis sociis interfecto, omnes principes bellatorum, et Johannan filius Careæ, et Jechonias filius Osia, et reliquum vulgus a parvo usque ad magnum, accesserunt ad Jeremiam prophetam, et dixerunt ei : « Cadat oratio nostra in conspectu tuo, et ora pro nobis ad Dominum Deum tuum pro universis reliquiis istis, quia relictus sumus pauci de pluribus sicut oculi tui nos intuentur : et annuntiet nobis Dominus Deus tuus viam, per quam pergamus, et verbum quod faciamus. » Cumque Jeremias post decem dies ex sermone Domini respondisset : Hæc dicit Dominus Deus Israel : Si quiescentes manseritis in terra hac ædificabo vos, et non destruiam, plantabo et non evellam : quoniam placatus sum super malo quod feci vobis. Nolite timere a facie regis Babylonis, quem vos pavidi formidatis : Et post modicum : Si autem dixeritis non habitamus in terra ista, et posueritis faciem vestram, ut ingrediamini Ægyptum, et intraveritis ut ibi habitetis, gladius quem vos formidatis ibi comprehendet vos, et fames pro qua estis solliciti adhærebit vobis in Ægypto, et ibi moriemini. » Responderuntque viri superbi dicentes ad Jeremiam : « Mendacium loqueris, non misit te Dominus Deus noster, dicens : Ne ingrediamini Ægyptum ut habitetis illic, sed Baruch filius Neeræ incitavit te adversum nos : ut tradat nos in manibus Chaldæorum, ut interficiant nos, et transduci faciant in Babylonem. » Denique omnes prin-

cipes populi, reliquis congregatis, cum mulieribus parvulis et filiabus regis, non audientes vocem Domini ingressi sunt Ægyptum, assumptis secum Jeremia et Baruch, et convenerunt in Taphnes, ita ut Jeremias in signum captivitatis futura prophetaret contra inobedientem populum, ea quæ in libro illius continentur. Quod igitur postea futurum erat ante annos multos prædicitur, et desertores illi appellantur, qui deserto consilio Dei, quod acceperant per Jeremiam, suam secuti sunt voluntatem, et editi telam non per spiritum Dei, qui ex Jeremiæ ore sonabat. Orditam tuam telam *περαποραῖς* posuit, ut praviu consilium demonstraret: et hoc fecerunt, ut peccata pristina auferent peccato contemptiois superbiæ. Qui descendistis, inquit, in Ægyptum, et os meum non interrogastis. Non quo interrogaverint, sed quo consilium prophetæ audire notuerint, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in protectione, sive umbra Ægypti. Pharaonem autem apud Ægyptios nomen est regis potestatis: et unusquisque speciali appellatur vocabulo, ut Pharaon Necho, et Pharaon Vaphre: quomodo si nos Cæsares et Augustos propriis regum vocabulis præponamus. « Et erit, inquit, vobis fortitudo Pharaonis in confusionem, et fiducia umbræ Ægypti in ignominiam. » Scribit idem Jeremias quod in Thasis urbe Ægypti infederit lapides, in porta domus Pharaonis et dixerit viris Judæis.

« Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego mittam et assumam Nabuchodonosor regem Babylonis servum meum, et ponam thronum ejus super lapides istos, quos abscondi, et statuet solium suum super eos, veniensque percutiet terram Ægypti, quos in morte, in mortem, et quos in captivitate, in captivitatem, et quos in gladio, in gladium: et succendit ignem in delubris deorum Ægypti, et comburet ea: et captivos ducet illos: et amicitur terra Ægypti, sicut amicitur pastor pallio suo: et egredietur inde in pace. Et conteret statuas domus solis, quæ sunt in terra Ægypti, et delubra deorum Ægypti comburet igni. » (MAURUS.) Superatis enim Ægyptiis, capti sunt et Judæi, qui ad Ægyptios fugerant. Quodque sequitur: « Erant in Taphnis principes tui, et nuntii tui, usque Thanes pervenerunt. » Cum irrisione et *ἑμπερικῶς* legendum, quod spreto Dei consilio principes suos ad Thanis urbem Ægypti miserunt, in qua domus Pharaonis fuit regia: et sub Mose signa ac portenta plurima perpetrata sunt, dicente psalmo: « Qui fecit mirabilia in terra Ægypti, in campo Thaneos (Psal. lxxvii). » Et idem Isaias contra Ægyptum loquitur: « Ubi sunt nunc sapientes tui? Annuntient tibi et dicant quid cogitaverit Dominus Sabaoth contra Ægyptum: defecerunt principes Thaneos (Isa. xix). » Quos eo tempore defecisse commemorat, quando Dominus ingressus est Ægyptum super nubem levem. Thanes autem urbem Ægypti in alio loco non legimus: sed ex eo quod ait: « Nuntii tui usque Thanes pervenerunt, » intelligimus ultimam juxta Æthiops et Ple-

minas esse Ægypti civitatem, pro quo Septuaginta interpretati sunt: « Nuntii pessimi frustra laborabunt: qui confisi sunt super populum Ægypti, qui eis prodesse non potuit, et fuerunt in opprobrium sempiternum. » Quidam hunc locum contra decem tribus in Samaria scriptum putant, quod ab Ægyptiis auxilia postulantes, capti sint ab Assyriis. Juxta tropologiam omnes, qui Dei religione contempta, revertuntur ad vomitum suum (Prov. xxvi), et nomine perditio illorum impudentissimi canes appellantur, ineunt consilium non per Dominum, et feriunt fossus non per Spiritum Domini: adduntque peccata peccatis, ut superati blandientibus vitiiis, etiam dogmata recipiant pravitatem: et descendunt in Ægypti tenebras, querentes auxilium Pharaonis, qui regnat in Ægypto, cujus protectio ducit in ignominiam et in opprobrium sempiternum. Sunt enim in Thasis in mandato videlicet, humili atque dejecto principes ejus pessimi nuntii qui frustra laborant super populum, qui eis prodesse non poterit. Sicut enim sanctos magistros juvat discipulorum salus, sic perditio seductorum perdit patriarchas eorum qui ad Ægypti auxilium confugerant.

CAPUT XLIV.

Propheta increpat populum de inobedientia et idololatria: comminatur eis gladium, mortem et famem: non auditur, ideo Dominus eos destruit dato signo.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam ad omnes Judæos, qui habitant in terra Ægypti, habitantes in Magdalo, et Taphnes, et in terra Phatures dicens: Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel: Vos autem vidistis malum istud quod ad duxi super Jerusalem, et super omnes urbes Juda: et ecce super desertæ hodie, et non est in eis habitator propter malitiam quam fecerunt, ut me ad iracundiam provocarent, et irent, et sacrificarent, et colerent deos alienos, quos nesciebant, et illi, et vos, et patres vestri. Et misi ad vos omnes servos meos prophetas de nocte consurgens, mittensque et dicens: Nolite facere verbum abominationis hujusmodi, et non audierunt, nec inclinaverunt aurem suam, ut converterentur a malis suis et non sacrificarent diis alienis, » etc. (MAURUS.) Sicuti in terra Judæe propheta contra reliquias Israelitarum reluctatus est, contradicens eis verbo Domini, ne ingrederentur Ægyptum: ita et in terra Ægypti constitutus sermonem Domini annuntiat, quod irritatus super inobedientia eorum viudictam eis præparaverit: quia eos sicut Patres eorum punierit, atque consummaverit in gladio, et fame et in peste. Magdolos ergo urbs est Ægypti, ad quam filii Israel cum exissent de Ægypto pervenerunt antequam transirent mare Rubrum. Legimus et in Ezechiele « Magdalo usque Stonem: » Similiter Taphnes urbs est Ægypti sicut supra ostensum est: et Phatures regio Ægypti sicut supra ostensum est: et Phatures regio Ægypti juxta Ezechielem

(*Ezech.* xxxvi) et Jeremiam, in qua profugi habitare Judei. Quod autem dicit : « Misi ad vos omnes servos meos, prophetas de nocte consurgens, mittonaque et dicens : Nolite facere verbum abominationis hujusmodi, » ostendit immensam clementiam Domini, et vigilantiam ac strennitatem prophetarum ejus, qui non ignave, sed studiose verbum Dei, ad quos missi sunt, predicabant : Arguens tepidos doctores, qui nunc in Ecclesia dormitant, otio et voluptatibus deserviunt seculi, nec curant populo Dei voluntatem ejus annuntiare et convertere a peccatis ad exercitium boni operis. Sed neque silendum arbitror, quod *Isaïas* eosdem *Judeos* jumenta austri appellaverit, propter stultitiam sensus, qua deserto Dei consilio, ad *Ægypti* simulacra fugerunt, spemque habentes in *Pharaone* : cui qui inmissus fuerit, quasi si ineumbat arundini, quæ fracta manum vulneret innitentis. Nam ibi ita scriptum est : « Onus jumentorum austri. In terra tribulationis et angustiae leæna et leo, ex eis vipera et regulus volans, portantes super humeros jumentorum divitias suas, et super gibbum camelorum thesauros suos, ad populum qui ea prodesse non poterit : *Ægyptiis* frustra et vane auxiliabitur (*Ezech.* xxx). » (*Hieron.*) Terra autem tribulationis et angustiae latissimam eremi significat vastitatem, per quam reliquiae *Jerusalem* cum *Johanna* filio *Caræ*, et filibus regis *Sedeciae* sublatis omnibus quæ habere poterant, ad *Ægyptum* transfugerunt. *Leænam* quoque et catulum *leonis Jerusalem*, et populum ejus *πεταροποιός* intellige, dicente *Balaam* in *Numeris* : « Ecce populus ut leæna consurgit, et quasi leo erigitur : Non accubabit donec devoret prædam, et occisorum sanguinem bibit (*Num.* xxiii). » *Vipera* et *regulus volans*, sive *genimina aspidum volantia*, idem nuncupantur, quod videlicet de malis parentibus pejores generati sunt liberi. De quibus et *Evangelium* loquebatur : « Generatio viperarum, quis ostendit vobis fugere ab ira ventura ? » (*Matth.* iii). Et ad terram dicitur *Israel* : « Fu es terra in qua non pluit, nec imber venit super te in die iræ (*Amos* iv), » cujus principes in medio ejus, quasi *leones rugientes*, rapientes prædam, animas devorantes per penitentiam. Ista *genimina viperarum*, sive *aspidum volantium*, id est principes populi, et omnis turba impiorum fugerunt ad populum, qui eis prodesse non potuit, dicente *Jeremia* quod traderet *Dominus Pharaonem* *Vaphre* regem *Ægypti* in manus inimicorum ejus, et in manus querentium animam illius : ut consumerentur omnes viri *Juda*, qui erant in terra *Ægypti*, gladio et fame usque ad internecionem : in tantum ut tradant *Hebræi* priusquam *Nabechodonosor* *Ægyptum* caperet, *Jeremiam* et *Baruch* imminentem captivitatem morte vitasse.

« Responderunt autem *Jeremias* omnes viri, scientes quod sacrificarent uxores eorum diis alienis, et universe mulieres quarum stabat multitudo grandis : et omnis populus habitantium in terra *Ægypti* in *Phatares*, dicentes : Sermonem quem

locutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum, quod egreditur de ore nostro, ut sacrificemus reginæ cœli, et libemus ei libamina, sicut fecimus nos et patres nostri, reges nostri, et principes nostri, in urbibus *Juda*, et in plateis *Jerusalem*, et saturati sumus panibus, et bene nobis erat. malumque non vidimus. Ex eo autem tempore quo cessavimus sacrificare reginæ cœli et libare ei libamina, indigemus omnibus, et gladio, et fame consumpti sumus. Quod si nos sacrificamus reginæ cœli, et libamus ei libamina : nunquid sine viris nostris facimus ei placentas ad colendum eam, et libamina ad libandum ? Et dixit *Jeremias* ad omnem populum, adversum viros, et adversum mulieres, et adversum universam plebem, qui responderunt ei verbum, dicentes : Nunquid non sacrificium quod sacrificastis in civitatibus *Jude*, et in plateis *Jerusalem*, vos et patres vestri, reges vestri, et principes vestri, et populus terræ, horum recordatus est Dominus, et ascendit super cor ejus ? et non poterat ultra Dominus portare propter malitiam studiorum vestrorum, et propter abominationes quas fecistis : et facta est terra vestra in desolationem, et in stuporem, et in maledictum, eo quod non sit habitator, sicut est dies hæc, » etc. (*Maurus.*) O generatio prava et perversa : filii in quibus non fides, sed malitia dominatur : gens fatua et non sapiens, quæ semper contraria beneficiis Domini rependens, irritavit eum per mala opera sua : ecce quam insipienter loquitur, respondens prophetæ Domini : Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini non audiemus ex te, sed facientes faciemus omne verbum quod egredietur de ore nostro : ut sacrificemus reginæ cœli, et libemus ei libamina : sicut fecimus nos et patres nostri, reges nostri, et principes nostri, in urbibus *Juda*, et in plateis *Jerusalem*, et saturati sumus panibus et bene nobis erat, malumque non vidimus. Obliti sunt benefactorum ejus, et mirabilium ejus, quæ ostendit eis coram patribus eorum, de quibus *Scriptura* sacra sufficienter narrat : Pluens illis de cœlo manna, et panem angelorum manducavit homo, frumentationem misit eis in abundantia : ejecit a facie eorum gentes, et sorte divisit eis terram in funiculo distributionis, et habitavit in tabernaculis eorum tribus *Israel* : et tentaverunt, et exacerbaverunt Deum excelsum, et testimonia ejus non custodierunt : et averterunt se, et non observaverunt pactum, quemadmodum patres eorum conversi sunt in arcum prævum : in ira concitaverunt eum in collibus suis, et in sculptilibus suis ad æmulationem eum provocaverunt : ideo audivit Dominus et sprevit, et ad nihilum redegit nimis *Israel* : et tradidit in captivitatem virtutem eorum, et pulchritudinem eorum in manus inimici, et conclusit in gladio populum suum, et hæreditatem suam sprevit. Dominati sunt eorum, quoderunt eos, et tribulaverunt eos inimici eorum (*Psal.* lxxvii) : » et merito. Omnes enim moates,

valles atque torrentes, pleni erant dæmonum cultura. De quibus Jeremias modo loquitur, quod patres ac filii ligna comportent, ignemque succendant ut faciant *χρῶμας* militiæ cœli, hoc est, omnibus stellis, conterentibus feminis atque miscantibus similitæ. adipem, ut Deum ad iracundiam provocarent. Nullique dubium quid placentas significet, sive crustula manu artificis præparata : hoc enim lingua nostra *χρῶμας* sonat. De his ex persona Domini prophetali spiritu præcinebat Moses in cantico Deuteronomii, dicens : « Irritaverunt me in diis alienis et in abominationibus suis ad iracundiam provocaverunt, immolaverunt dæmonibus, et non Deo (Deut. xxxii). » Et hoc fecerunt propria voluntate, quia in nostro consistit arbitrio bonum vel malum eligere. Reginam cœli aut lunam sicut superius dictum est, aut Junonem sororem Jovis, aut Berechintam uxorem Saturni matrem deorum secundum quosdam nuncupat : Quibus falso nomen majestatis ascribebant : quoniam « omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cœlos fecit (Psal. xcvi). » Mystice autem omnes hæretici in Ægypto istius mundi, hoc est, in tenebris erroris constituti, sacrificia et libamina non Deo vero, sed falsis numinibus offerunt, cum fictiones perversas et dogmata prava ad decipiendos homines, et subvertendam fidem rectam conscribunt. Idcirco venient super eos mala, et erunt in desolationem, et in stuporem, et in maledictum : quia peccaverunt Domino, et non audierunt vocem Domini, neque in lege, neque in præceptis et testimoniis ejus, recto tramite catholicæ confessionis ambulaverunt.

« Dixit autem Jeremias ad omnem populum et ad universas mulieres : Audite verbum Domini, omnis Juda, qui estis in terra Ægypti : Hæc, inquit Dominus exercituum Deus Israel, dicens : « Vos et uxores vestræ, loculi estis ore vestro, et manibus vestris implestis, dicentes : Faciamus vota nostra, quæ vovimus, ut sacrificemus reginæ cœli, et libemus ei libamina. Implestis vota vestra, et opere perpetrastis ea. Ideo audite verbum Domini omnis Juda, qui habitatis in terra Ægypti : Ecce ego juravi in nomine meo magno, ait Dominus, quia nequaquam ultra nomen meum vocabitur ex ore omnis viri Judæi, dicentis : Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti : Ecce ego vigilabo super eos in malum, et non in bonum, et consumerunt omnes viri Juda, qui sunt in terra Ægypti, gladio et fame, donec penitus consumantur, et qui fugerint gladium revertentur de terra Ægypti, in terram Juda viri pauci, et scient omnes reliquæ Juda ingredientium terram Ægypti, ut habitent ibi, cujus sermo compleatur meus « an illorum. » Contra dicit propheta ex sermone Domini, quod nequaquam ultra nomen ejus vocetur ex ore omnis viri Judæi dicentis : Vivit Dominus Deus in omni terra Ægypti. Quoniam qui contra divinum præceptum illuc perrexerant, protectionem Domini ibidem habere non meruerunt, sed consumptis adversariis gladio et fame, pauci,

qui effugere poterant gladium, reversi sunt de terra Ægypti in terram Juda, ut posteritas stirpis antiquæ servaretur. Spiritualiter autem non vocatur nomen Domini ex ore omnis hæretici in terra Ægypti, quia eorum sermo, quandiu sunt in errore, non oratio Deo placita, sed blasphemiam probatur esse nequissima. Unde scriptum est : Non est pulchra laudatio in ore peccatoris, muta efficiantur labia dolosa, quæ loquuntur adversus istum iniquitatem in superbia et contemptu. Idcirco quicumque in errore concepto perseveraverit, gladio justii judicii Dei peribit : qui autem, relicto errore suo, revertentur de terra Ægypti in terram Juda, et agentes penitentiam deinceps per omnia rite sequuntur fidem catholicam salvabuntur.

« Et hoc vobis signum, ait Dominus, quod visitem ego super vos in loco isto, ut sciatis quia vobis complebuntur sermones mei contra vos in malum. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego tradam Pharaonem Ephree regem Ægypti in manu inimicorum suorum, et in manu querentium animam illius, sicut tradidi Sedeciam regem Juda in manu Nabuchodonosor regis Babylonis inimici sui et querentis animam ejus. » Congruè satis in signum Judaicæ vastitatis Dominus Ephree sive Vaphre regem Ægypti dedit, ut cum illum in quo spem suæ liberationis habebant captum et interceptum viderent, ipsi ad veri sui liberatoris auxilium reverterentur. Siquidem Vaphrem regem Ægypti triginta annis regnum tenuisse historiæ produunt.

Cujus anno sexto Nabuchodonosor rex Chaldæorum Jerosolymis captis templum incendit, quod ab initio ædificationis suæ manserat annis quadringentis quadraginta duobus. Cui sententiæ etiam Clemens congruit in primo Stromate quadragesima octava Olympiade, captivitatem Judæorum factamesse contestans, regnante apud Ægyptios Vaphre, apud Athenas Phœnippo, et supputari septuaginta annos desolationis templi usque in secundam annum Darii. Josephus autem de hoc Ægyptio in Antiquitatum suarum libro decimo narrat, dicens : Porro Nabuchodonosor dum vixisset annis quadraginta defunctus est, vir industrius et priorum regum valde felicior. Meminit hujus actum et Berosus in libro tertio historiæ Chaldæorum ita dicens : Audiens autem Pater Nabuchodonosor quod Satrapa, qui ab eo constitutus fuerat in Ægypto et locis Syriæ inferioris et Phœnicæ, recessisset ab eo : cum ipse jam fatigare non posset, committens filio Nabuchodonosor juveni quamdam partem exercitus, misit adversus eum. Nabuchodonosor autem congressus adversus eum, qui ab ejus Patre recesserat, facta dimicatione, et eum vicit, et provinciam ex isto principio suo subjugavit imperio. Eo quidem tempore contigit, ut Pater ejus Nabuchodonosor ægrætaret in Babylonia civitate et a vita recederet. Qui regnavit annis viginti unum. Nabuchodonosor autem non post multum tempus mortem Patris agnoscens, et disponens causas Ægypti reliquamque provinciam, et captivos ejus et Phœnicum

D

et Syriorum et gentium Ægyptiarum, et præcipiens quibusdam amicis, ut cum magna virtute, et omni utilitate ad Babyloniam cuncta deferrent, ipse cum paucis per desertum venit ad Babyloniam, et potitus rerum quæ gubernabantur tunc a Chaldæis, a quodam viro optimo regnum reservaturo, totius regni paterni dominus est effectus.

CAPUT XLV.

Increpatur Baruch a Jeremia de pusillanimitate : tamen salus ei promittitur.

Verbum quod locutus est Jeremias propheta ad Baruch, filium Nerix, cum scripsisset verba hæc in libro de ore Jeremix, anno quarto Joachim filii Josix regis Juda, dicens : Hæc dicit Dominus Deus Israel ad te Baruch : Dixisti : Væ mihi misero, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo : laboravi cum gemitu meo, et requiem non inveni. Hæc dicit Dominus : Sic dices ad eum : Ecce ego quos ædificavi destruo, et quos plantavi ego evello, et universam terram hanc, et tu quæris tibi grandia ? Noli quærere, quia ecce ego adducam malum super omnem carnem, ait Dominus, et dabo tibi animam tuam in salutem, in omnibus locis ad quæcunque perrexeris. » Rûdis adhuc et imperlectus in tolerantia passionum, quas postmodum experturus erat Baruch, expavit calamitatem captivitatis, quæ jam tunc temporibus Joachim filii Josix regis Juda urbi imminebat. Unde conqueritur dolorem additum dolori suo, sed accipit inde divinum responsum, quod superflue quærat pacem sibi tribui, cum totus populus sub fasce diversarum tribulationum laboret. Ex quo mihi videtur in illo typum fieri eorum qui in pressura persecutionum quibus in præsentia tempore Ecclesia gravatur, pusillanimitate titubant, habere volentes consolationem in præsentia, quæ in futura vita bene certantibus repromittitur. » Omnes enim, ut ait Apostolus, qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. III). » Unde Salvator discipulis suis ait : « In mundo pressuram habebitis (Joan. xv). » Et idem : « Amen amen, inquit, dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium. : Et iterum « Qui perdiderit, ait, animam suam propter me, inveniet eam (Marc. VIII). » Et rursum : « Et eritis, inquit, odio omnibus propter nomen meum; qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Luc. XXI). » Et iterum : « Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Matth. V). »

CAPUT XLVI.

Sermo Domini contra Ægyptum et civitates ejus : promittitur Israeli miseratio.

« Verbum quod factum est ad Jeremiam prophetam contra gentes, ad Ægyptum, adversum exercitum Pharaonis Nechao regis Ægypti, qui erat juxta flumen Euphratem in Charcamis, quem percussit Nabuchodonosor rex Babylonis in quarto anno Joachim filii Josix regis Juda. (MAURUS.) Hactenus

PATROL. CXI.

A propheta mistim de Juda et Israel, et de Chaldæis atque Ægyptiis prout opportunitas narrationis se contulit sermonem habuit : dehinc vero ad diversas gentes ac provincias, hoc est, ad Ægyptum, ad Palestinos, ad Moabitas, et filios Ammon, ad Idumiam, ad Cedar, ad Elam, et ad extremum ad Babylonem, ad terram Chaldæorum, specialiter singulis, verbum Domini, quod sub nomine oneris Isaias nuncupavit, profert : ut sciant singule quid contra Domini voluntatem fecerint, et qualem vindictam inde sint percussuræ. Primum ergo ad Ægyptum, quæ maxime scandalum fuit genti Judæorum, sermonem convertit, commemorans tempus quando hæc legatio peracta est, hoc est, in quarto anno Joachim filii Josix regis Juda, quando Pharaon Nechao rex Ægypti in Charcamis contra Nabuchodonosor regem Babylonis pugnavit, atque ab eo contritus et superatus est. Sed quia divinæ historiæ hoc quomodo factum sit non palam ostendunt, necessarium putabam narrationem Josephi inde in hoc loco ponere, qui in libro decimo Antiquitatum suarum ita narrat, dicens : « Rex igitur Ægyptiorum, dum fuisset a pugna reversus, vocavit Joachim ad semetipsum de civitate Syriæ, quæ dicitur Hemath. Qui dum venisset eum repente vinxit, et seniori ejus fratri, ex eodem patre progenito, nomine Eliachim, tradidit regnum : provinciæ vero tributum posuit centum talenta argenti et unum auri. Joachim ergo has pecunias exsolvit. Joachaz autem deduxit in Ægyptum ; qui etiam mortuus est in ea, dum regnasset tres menses et dies decem. Joachim vero mater vocabatur Zabuth, de civitate Abuma. Illic autem vir erat natura injustus, et valde nequissimus, et neque circa Deum sanctus, neque circa homines mansuetus. Dumque quartum regni haberet annum, Babylonice principatum quidam nomine Nabuchodonosor accepit. Eodem tempore cum magno apparatu ad Archarmim civitatem venit, quæ est juxta Euphraten, pugnaturus contra regem Ægyptiorum Nechao, sub hoc enim Syria erat universa. Dumque cognovisset regis Babylonice voluntatem Nechao penitus non expavit, sed cum magno brachio super Nabuchodonosor ad Euphraten venit. Qui facta congressione devictus est, et multa millia variis rebus belli amisit. Transiens autem Euphraten Babylonice rex omnem Syriam usque ad Pelusium cepit, præter Judæam. Quarto igitur anno Nabuchodonosor, qui erat octavus Joachim regis Hebræorum, contra Judæos cum magno exercitu castra metatus est tributa exacturus a Joachim, aut certe dimicaturus. Ille vero metuens ejus minas et pacem habere desiderans, præbuit ei tributa, qua præceperat annis tribus. » Tertio vero anno audiens Ægyptios denuo contra Babyloniam pugnatuos, tributa non reddidit, sed ipse Ægyptiacci belli [rumore] deceptus est. Nam pugnare contra eum Ægyptii minime præsumperunt (MAURUS). Semper enim Judæi, ut Scriptura testatur, aversi sunt cordibus in Ægyptum, et non in Dei fortitudine, sed in brachio carneo, et in baculo arundineo confracto sperabant : unde merito coram hostibus cadebant.

35

Sic et omnis qui, relicto uno vero Deo, in auxilium fragile istius mundi spem ponit, coram nequissimis hostibus, hoc est, malignis spiritibus, resistere non valebit, sed ejus machinamentis perversis irretietur, capiatur, et conteretur. Itaque locum istum quem incolimus, et mundum, qui in maligno positus est, Ægyptum possumus appellare: maxime, quia מצרים, ut dicitur Ægyptus, interpretatur tribulans, et ad angustiam rediens. Et vere, quia lata via et spatiosa istius mundi, ad tribulationem atque angustiam adducet perpetuam. Dehinc ergo quid propheta ad Ægyptum loquatur videamus.

« Præparate scutum et clypeum, et procedite ad bellum, jungite equos et ascendite equites: state in galeis, polite lanceas, induite vos loriceis. Quid igitur? Vidi ipsos pavidos et terga vertentes, fortes eorum cæsos: fugerunt concitii, nec respexerunt: terror undique, ait Dominus. Non fugiat velox, nec salvari se putet fortis: ad aquilonem juxta flumen Euphratem victi sunt et ruerunt. » Per ironiam quidem hortatur Ægyptios imbelles et pavidos arma sumere, et machinas belli præparare, quod tamen frustra faciunt: quia pavidi et terga vertentes concite fugiunt, nec fuga velox, neque fortitudo brachiorum contra hostes defendere illos atque salvare potest: sed Chaldæorum gladio ad aquilonem juxta flumen Euphratem victi subito corruerunt.

« Quis est iste, qui quasi flumen ascendit, et veluti fluviorum intumescunt gurgites ejus? Ægyptus fluminis instar ascendet, et velut flumina movebuntur fluctus ejus, et dicet: Ascendens operiam terram, perdam civitatem et habitatores ejus. » Propter multitudinem populorum Ægyptum flumini comparat et fluviis, quæ se per arrogantiam frustra terram Israel et civitatem Jerusalem, sive etiam terram Chaldæorum ac urbem Babylonix operire et disperdere habitatores ejus latitabant [lætabatur], quia juxta Isaix vaticinium tradetur Ægyptus in manus dominorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, et arescet aqua de mari, et fluvius desolabitur atque siccabitur et deficient flumina, attenuabuntur et siccabuntur rivi aggerum, et calamus et juncus marcescet. (Hieron.) Naturale est, ut cum per iram Dei captivitas venerit, indignationem ejus pestilentia subsequatur, et adversum eos, qui offenderint Deum cuncta elementa desæviant. Unde scriptum est in alio propheta: Et volucres in aere delibere et pisces in aquis, ut omnia humano usui subtrahantur. Hic dicimus simpliciter: ut siccitatem fluminis Nili, et rivorum ejus, voluerimus accipere. Sin autem per metaphoram in fluvio regnum, in rivo duces ejus intelligimus, et in virore et junco et papyro cuncta Ægypti abundantia, ut per ea opera Ægypti describantur, quorum Ægyptus fertilissima est. Mystice autem quando rex fortis et durus dominatus fuerit Ægypto, arescet omnis doctrina et pulchritudo eloquentiæ secularis, et ipse fons fluviorum omnium diabolus, a quo oriuntur omnia mendacia, desolabitur, ita ut deficient cætera flumi-

na, et rivi, qui de turbi lis Nili aquis implebantur.

« Ascendite equos et exsultate in curribus, et procedant fortes Æthiopiæ et Libyæ tenentes scutum, et Lydii arripientes et jacentes sagittas. Dies autem ille Domini Dei exercituum, dies ultionis, ut sumat vindictam de inimicis suis. Devorabit gladius et saturabitur, et inebriabitur sanguine eorum. Vitima enim Domini exercituum in terra aquilonis juxta flumen Euphratem. » (Maurus.) Mandat ut ascendant equos, et exsultent in curribus et procedant fortes, hoc est, illi qui per elationem mentis confidunt in propria potentia, ex confinibus provinciarum Ægypto, ex Æthiopia, scilicet Libya et Lydia, quæ quondam inter gentes robustissimas reputatae sunt, quorum rex Cræsus erat, et incipiant præliari, ut dies ultionis Domini sumat vindictam de inimicis suis, quia frustra nituntur, quibus divinum subtrahitur auxilium. Mystice autem omnes hæretici atque schismatici ex diversis provinciis orti, ne quidquam disponunt contra civitatem Domini, quia eam subvertere non poterunt: « Portæ enim inferi, » juxta promissum Salvatoris, « non prævalebunt adversus eam (Matth. xvi), » sed potius in die ultionis Domini devorabit ille gladius hostes ejus, de quo in cantico Deuteronomii scriptum est: « Inebriabo sagittas meas in sanguine, et gladius meus manducabit carnes (Deut. xxxii). » « Et victima erit Domini in terra Aquilonis juxta flumen Euphratem, » hoc est, fluxum sæcularis voluptatis, cum traduntur in manus ejus qui solum suum posuit ad Aquilonem, et plaudebat se similem fore Altissimo, ut eos mittet in stagnum ignis et sulphuris, et ibi tam corpore quam anima crucientur in perpetuum.

« Ascende in Galaad et tolle resinam, virgo filia Ægypti, frustra multiplicabis medicamina, sanitas non erit tibi. » (Hieron.) Galaad mons ad quem septem Phœnicis et Arabiæ collibus mons Libani copulatur, extenditurque per desertum usque ad eum locum ubi trans Jordanem habitabat quondam Seon rex Amorrhæorum. Cecidit supradictus mons in sortem filiorum Ruben et Gad, et dimidiæ tribu Manassæ. Resinam Græci ῥητίνην vocant, ῥητίνω enim Græce dicitur quidquid manat: est enim lacryma sudore exhalata lignorum, ut cerasi, lentisci, balsami, vel reliquarum arborum sive virgultorum, quæ sudare produntur, sicut et odorata Orientis ligna, sicut gutta balsami ac ferularum, vel succinorum ejus lacryma desecit in gemmam. Prima est resine, terebinthina, omnium præstantior. Affertur autem ex Arabia Petrea, atque Judæa, et Syria, Cypro, et Africa, ex insulis quoque Cycladibus. Secunda est lentiscina, quæ mirtrix vocatur. Hæc ex Cisa insula deportatur. Tertia pinalis, quarum alia pines, alia petitine, alia liquida, alia arida, et afferuntur ex terra Colophonia. Unde etiam nomen Colophonia resina sumpsit. Nam resina lenis est apta corporibus, et pro medicina accipitur. Unde et in Jeremia scriptum est: « Nunquid resina est in Galaad? aut medicus non est ibi? Quare non ascendit

curatio filiae populi mei? » (*Jer.* viii.) Hanc resinam habebat et Jacob, quam mittebat filio Joseph, cum melle et terebintho, nucibus, thymiamate et stacte (*Gen.* xlvi) : Ismaelitæ quoque qui emerunt Joseph, de terra Israel in Ægyptum deportabant thymiamata et resinam de Galaad et stacten. (MAURUS.) Resina enim Galaad, ut jam superius diximus, in multis testimoniis Scripturarum pro pœnitentia ponitur, atque medicamine veræ conversionis ad Deum. Unde propheta hortatur Ægyptum et confines sibi provincias, ut agant pœnitentiam de errore suo, et malis operibus : quia si hoc non fecerint frustra a diis falsis medicamina quærent, quia non accipient ab eis sanitatem : sed confusionem invenient perpetuam. Unde et sequitur :

« Audierunt gentes ignominiam tuam, et ululatus tuus replevit terram : quia fortis impedit in fortem, et et ambo pariter considerant. » Ignominia enim tunc patuit Ægypti, quando frustrata solatio, quod a falsis numinibus exspectebat, coram hostibus suis ruit, et mutua clade cum forte concidit. Sic et hæretici qui semper in discordia sunt, et in vario errore versantur, in multis ab invicem discordant, et cominus certantes atque alterutrum se lacerantes, non victoriam veritatis capiunt : sed errore captivi pariter in foveam perditionis cadunt.

« Verbum quod locutus est Dominus ad Jeremiam prophetam super eo quod venturus esset Nabuchodonosor rex Babylonis, et percussurus terram Ægypti : Annuntiate Ægypto, et auditum facite in Magdalo, et resonet in Memphis, et Taphnis dicite : Sta et præpara te : quia devorabit gladius ea quæ per circuitum tuum sunt. » Loquitur propheta verbum et ore Domini ad Ægyptum, et ad ejus loca præcipua, ut se præparent ad bellum : sed tamen sciant quod Chaldæorum gladius devastaturus sit omnem terram ipsius. (*Hieron.*) Magdalu enim est locus, ut supra memoravi, ad quem filii Israel cum exissent de Ægypto, pervenerunt antequam transirent mare Rubrum. Legimus et in Ezechiele : « de Magdalo usque Senem. » Porro Jeremias Judæos, qui secum fuerant, Babyloniorum impetum declinantes, in hac urbe Ægypti habitasse refert : Thane metropolis fuit Ægypti. Et Psalmista declarat quod ibi Moses multa signa fecerit (*Psal.* lxxvii), quæ in Exodo describuntur : « Posuit in Ægyptum signa sua et prodigia sua in campo Thaneos. » Memphim quoque magicis artibus deditam pristini usque ad præsens tempus vestigia erroris ostendunt. Ad has civitates Isaias in onere Ægypti ita loquitur : « Stulti facti sunt principes Thaneos : emarcuerunt principes Memphæos : deceperunt Ægyptum angulum populorum ejus (*Isa.* xix.) » Ubi breviter indicatur quod, Babyloniam vastitate omnia Magorum consilia, et eorum quæ futurorum scientiam promittebant, stultitiæ coarquantur, et in adventu Christi cuncta redigantur in nihili : non invenientibus consilium Ægypti vatiibus quomodo dogma opprimant Christianum. Idioma autem Scripturarum est, ut angulum pro regno po-

nant : eo quod populos contineat, et quasi in tota domo fortissimum sit. Unde et Christus duorum populorum parietes continens, lapis dicitur angularis.

« Quare computruit fortis tuus? Non stetit quoniam Dominus subvertit eum. » (MAURUS.) Fortem autem idolum aliquod et Deum falsum in quem speraverunt Ægyptii, aut Pharaonem per potentiam regni nuncupat, qui recte coram hostibus computruit, quia in victoria non perstitit, sed tabe corruptionis putrefactus sorduit, quoniam justum judicium Domini illi subvertit.

« Multiplicavit ruentes, ceciditque vir ad proximum suum, et dicent : Surge et revertamur ad populum et ad terram nativitatis nostræ a facie gladii columbæ. » Multiplicavit Ægyptus ruentes, quia populis ejus traditis in manus hostium, ceciderunt eos inimici persequentes : et sicut hortari se debuerant invicem audaces ad pugnam, sic timidi alterutrum incitant se ad fugam. Columbam vocat Nabuchodonosor, non ob laudem, sed ob vituperationem : non propter simplicitatem, sed propter stultitiam : quia cum victor Domini munere in diversis gentibus exstitisset, non illi qui sibi victoriam tribuit, sed falsis numinibus laudem impendit. Nec mirum quod Nabuchodonosor, qui Domini imperio serviebat, destruens prævaricatricem Jerusalem, servum suum et columbam vocat, cum Medos quos ad subversionem Babylonis direxit sanctificatos vocet, dicens per Isaiam : « Ego mandavi sanctificatis meis, et vocavi fortes meos in ira mea, exsultantes in gloria mea (*Isa.* xiii). » [*Hieron.*] Columba igitur invenitur in laude posita, ut illud est præceptum in Evangelio : « Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ (*Matth.* x). » Ut videlicet simus simplices quasi columbæ et astuti quasi serpentes, imitantes simplicitatem columbarum, et serpentis astutiam : ne aliis nocere possimus, nec ab aliis patiamur insidias ; sed simplicitate et prudentia exhibeamus hominem temperatum, quia prudentia absque bonitate malitia est, et simplicitas absque ratione stultitia nominatur. Item in vituperatione ponitur columba in Osee ubi ita legitur : « Factus est Ephraim quasi columba seducta non habens cor. Ægyptum invocabat, ad Assyrios abierunt (*Ose.* vii). » Queritur cur Ephraim non aliis avibus, sed columbæ sit comparatus. Aves cæteræ pullos suos etiam cum periculo vitæ suæ protegere festinant, et cum ad nidum suum accipitrem, colubrum, corvum, sive cornicem accedere viderint, huc illucque volitant, et dimittunt se, morsu et unguibus lacerant, et dolorem parentis querula voce testantur : sola columba ablatos pullos non dolet, non requirit. Et huic recte comparatur Ephraim, quod vastatum per partes populum non sentiat, sed negligens sit salutis suæ.

« Vocate nomen Pharaonis regis Ægypti, tumulum adduxit tempus. Vivo ego, inquit rex, Dominus exercituum nomen ejus, quoniam sicut Thabor in montibus, et sicut Carmelus in mari veniet. »

(MAURUS.) Jubet propheta his qui audierunt vaticinium suum de clade Ægyptiorum, quod nuntient Pharaoni regi Ægypti : quoniam vicinum est tempus tumultus belli, quod hostes sui acturi sunt contra eum. Quod autem sub juramento Domini exercituum, ipsum tumultum affirmat venturum esse, sicut Thabor in montibus, et sicut Carmelum in mari, ostendit ex comparatione locorum frugiferorum quasi in mari submersorum grandem subversionem imminere Ægyptiorum. (Hieron.) Thabor autem terminus Zabulonæ mons in medio Galilææ campo mira rotunditate sublimis, distans a Diocæsariæ decem millibus contra orientalem plagam, qui confinium quoque inter tribum Issachar et Nephthaim fuit. Carmelus autem ubi Nabal quondam fuit, et nunc villa est Chermela nomine, decimo lapide oppidi Chebron : B vergens ad orientalem plagam, ubi et Romanorum præsidium est. (MAURUS.) Mystice autem, quia Thabor veniens lumen, vel veniat lux, et Carmelus tennellus aut mollis, sive scientia circumcisionis interpretantur, significant hæreticos in lumine sæcularis sapientiæ superbientes, vel Judæos molles, et delictiosos in carnis circumcisione gloriantes : qui vero sub Pharaone versantur, et Christo servire renuunt, in mare turbidum hujus sæculi demergi, et ob hoc in damnationem venturos perpetuam.

« Vasa transmigrations fac tibi, habitatrix filia Ægypti : quia Memphis in solitudinem erit, et deseretur inhabitabilis. » Mandat Ægyptum ut vasa transmigrations sibi faciat, hoc est, sarcinulas ad fugiendum præparet, quia famosissima eorum civitas, ubi Magorum incautio celeberrima fuit, in solitudinem vertetur : et terra deseretur inhabitabilis. De vasis ergo transmigrations Dominus ad Ezechielem similiter loquitur, dicens (Ezech. xii). « Tu ergo, fili hominis, fac tibi vasa transmigrations, et migrabis coram eis per diem : transmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conspectu eorum si forte aspiciant, quia domus exasperans est : et efferas foras vasa tua, quasi vasa transmigrantis per diem in conspectu eorum : tu autem egredieris vespere coram eis, sicut egreditur migrans ante oculos eorum. Perfode tibi parietem : et egredieris per eum in conspectu eorum. In humeris portabis, in caligine effugies, faciem tuam velabis et non videbis terram, quia portentum dedi te domui Israel. » (Hieron.) Nulli dubium quin universa loci hujus continentia, futuram captivitatem indicet regis Sedechiæ et tribus Judæ, qui captus est cum Jerusalem. Captum autem esse Sedechiam a Babyloniis atque Chaldæis, et Jeremias propheta, et Regum narrat historia, et ductum de loco in locum, hoc est, de Jerusalem in Babylonem. Et cætera, quæ Ezechiel in consequentibus loquitur, facere jubetur propheta in figura, quæ Sedechias acturus est in veritate. Collige enim, inquit, sarcinas tuas, hæc enim vasa sunt transmigrantis, videntibus eis, et postquam viderint, quæ facturus es, egredieris vespere in similitudinem transmigrantis. Legimus enim Sedechiam

noctu muro suffosso fugisse ad deserta Jordanis, ibique a Babyloniis esse comprehensum : et hoc significare perfossum parietem. Quod autem dicit in humeris portabis : subauditur sarcinas tuas, et quidquid ad viæ solatium fugientes portare consueverunt. In caligine efferes : ne videaris a quoquam. Faciem tuam velabis : vel cæcitate, quæ ei accidit erutis oculis a Nabuchodonosor : vel ne cognoscatur quod ipse sit rex, et major fiat cura servantium.

« Vitula elegans atque formosa Ægyptus, stimulator ab Aquilone veniet ei. » (MAURUS.) Vitulam elegantem appellat Ægyptum, quia plebs ejus in deliciis nutrita, quasi indomita et lascivos mores habens, jugum disciplinæ ferre recusavit. Cui stimulator, hoc est, Nabuchodonosor ab Aquilone veniet, qui eam acie armorum in fugam vertet. Cui simile est illud Osee : « Sicut vacca lasciviens declinavit Israel : nunc pascit eos Dominus, quasi agnum in latitudine (Ose. iv). » Pro quo in Septuaginta habetur : « Sicut vacca a silo percussa insanivit Israel, nunc pascit eos Dominus in spatioso. » (Hieron.) Sicut enim vacca lasciviens et abiciens legis jugum, ita Israel, id est decem tribus, declinavit a Domini servitute, pro lasciviente vacca, ut diximus, Septuaginta transtulerunt *παροιστῶσα*, quæ œstro asiloque percussa sit, quem vulgo tabanum vocant. De quo et Virgilius in tertio Georgicorum libro refert :

... cui nomen asilo
Romanum est : œstrum Graiv vertere vocantes,
Asper, acerba sonans : quo tota exterrita silvis
Diffugiunt armenta : furit mugitibus æther
Concussus, silvæque et sicci ripa Tanagri.

Quia ergo insanivit Israel, et percussus fornicationis spiritu, incredibili furore debacchatus est, ideo non multo post tempore, sed dum prophetantium spiritus hos regit arcus, pascit eos Dominus, quasi agnum in latitudine. Quia metaphoram a vacca lasciviente, sive œstro ceperat, servat in reliquis, ut captivitatem in Assyrios, et in latissimam Medorum terram dispersionem populi Israel, quasi in campo latissimo, et in spatiosa terra gregis agnorum pasturam vocet. Super hæreticis prona intelligentia est. Sicut enim vaccapercussa asilo, percussi sunt hæretici ardentibus diaboli sagittis, et legis notitiam reliquerunt. Ideo pascentur in lata et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, et patientia Domini bonique pastoris eos nutriet ad interitum.

« Mercenarii quoque ejus, qui versabantur in medio ejus, quasi vituli saginati versi sunt, et fugerunt simul, nec stare potuerunt, quia dies interfectionis eorum veniet super eos, et tempus visitationis eorum. » (MAURUS.) Principes Ægypti non pastores, sed mercenarios vocat, qui non curam gregis habuerant, sed avaritiæ et luxuriæ studebant. Ideo coram hostibus stare non valentes, in fugam versi sunt. Dies enim vindictæ et interfectionis venit super eos. Juxta allegoriam vero mercenarios Ægypti, fictos pastores præsentis Ecclesiæ peregrinantis in hoc mundo possumus intelligere, qui lucrum terrenum quærentes, oves sibi commendatas contra va-

statores defendere non præsumunt. Quos ipsa veritas in Evangelio denotat, dicens (*Joan. x.*): « Mercenarius autem, et qui non est pastor, videt lupum venientem, et dimittit oves et fugit. » (*Greg.*) Lupus etenim super oves venit, cum quilibet injustus et raptor fideles quosque atque humiles opprimat. Sed qui pastor esse videbatur et non erat, relinquit oves et fugit, quia dum sibi ab eo pericula metuit, resistere ejus injustitiæ non præsumit. Fugit autem non mutando locum, sed subtrahendo solatium. Fugit, quia injustitiam vidit et tacuit. Fugit, quia sub silentio se abscondit. Quibus bene per prophetam dicitur: « Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini (*Ezech. xiiii.*). » Ex adverso quippe ascendere est: quibuslibet potestatibus prave agentibus rationis libera voce contraire. Et in die Domini, pro domo Israel in prælio stamus ac murum opponimus, si fideles innocentes contra perversorum injustitiam ex justitiæ auctoritate vindicamus. Quod quia mercenarius non facit, cum venientem lupum viderit, fugit. Sed est alius lupus, qui sine cessatione quotidie non corpora, sed mentes dilaniat, malignus videlicet spiritus, qui caulas fidelium insidians, circum et mortes animarum quærit. De quo lupo mox subditur: « Et lupus rapit et dispergit oves. » Lupus venit et mercenarius fugit: quia malignus spiritus dum mentes fidelium in tentatione dilaniat, et is qui locum pastoris tenet, curam sollicitudinis non habet, animæ pereunt, et ipse de terrenis commodis lætatur. « Lupus rapit et dispergit oves, » cum alium ad luxuriam pertrahit, alium in avaritiam accendit: alium in superbiam erigit, alium per iracundiam dividit: hunc invidia stimulat, illum in fallacia supplantat. Quasi ergo lupus gregem dissipat, cum fidelium populum diabolus per tentationes necat. Sed contra hæc mercenarius nullo zelo accenditur, nullo fervore dilectionis excitatur: quia dum sola exteriora commoda requirit, interiora gregis damna negligenter patitur. Unde et mox subjungitur: « Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de ovibus. » Sola ergo causa est, ut mercenarius fugiat, quia mercenarius est. Ac si aperte diceretur: Stare in periculo ovium non potest, quia in eo quod ovibus præest, non oves diligit, sed lucrum terrenum quærit. Dum enim honorem amplectitur, dum temporalibus commodis lætatur, opponere se contra periculum trepidat, ne hoc quod diligit amittat. (*MAURUS.*) Quasi vituli ergo saginati tales pastores sunt, qui deliciis carnalibus dediti, continentię minime operam dant. Quos dies interfectionis et tempus visitationis superveniens consumit: quia eos adventus superni judicis futurus, pro peccatis suis puniendos gehennæ ignibus tradit.

« Vox ejus quasi æris sonabit, quoniam cum exercitu properabunt, et cum securibus venient ei, et quasi ligna cædentes succiderunt saltum ejus, ait Dominus, qui supputari non potest: multiplicati sunt super locustas, et non est eis numerus. »

A Non solum enim historiali Ægypto justo judicio Dei vindicta supervenit, sed spiritali in die judicii superventura est: quam nunc sacra Scriptura in toto orbe terræ prænuntiat futuram. Unde bene vox ejus æri sonanti comparatur, quia æris metallum cæteris metallis sonorius tinnit: et dies futuri judicii cunctis correptionibus, quæ ante fuerant, fortius resonabit. Tunc enim « Deus noster manifestus veniet, et non silebit: ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida: advocavit cælum sursum: et terram discernere populum suum (*Psal. xlix.*). » Tunc exercitus cælestes properabunt ut colligant omnia scandala de regno ejus: et ligna infructuosa securibus validi examiniis cædant. Tuncque succidetur saltus inutilis, qui supputari non potest: quia omne lignum non faciens fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (*Math. vi.*): multitudoque perditorum, super locustarum, qui brevi volatu se jactitant, numerum existens, damnabitur: et pusillus grex cui complacuit patri dare hæreditatem salvabitur. Tuncque patebit confusione omnis carnalium cogitatio, quæ voluptatibus istius sæculi innitebatur, quando in potestatem malignorum spirituum tradetur. Nec jam luxuriari licet, quando pro peccatis suis puniri debet. Unde et sequitur:

« Confusa est filia Ægypti, et tradita in manu populi Aquilonis. Dixit Dominus exercituum Deus Israel: Ecce ego visitabo super tumultum Alexandriæ, et super Pharaonem, et super Ægyptum, et super deos ejus, et super reges ejus, et super Pharaonem, et super omnes, qui confidunt in eo: et dabo eos in manus quærentium animam eorum, et in manus Nabuchodonosor regis Babylonis, et in manus servorum ejus. » Visitabit Dominus super tumultum Alexandriæ, et super Pharaonem, et super Ægyptum, et super deos ejus, et super reges ejus, etc., cum propter peccata populi et principum ejus, tradita est Ægyptus, cum tota pompa sua et cultura, in manus Nabuchodonosor regis, et Chaldæorum, qui diriperunt omnia, et statum regni dissipaverunt. Huic simile est illud quod in Isaia legitur: « Et tradam Ægyptum in manus dominatorum crudelium, et rex fortis dominabitur eorum, ait Dominus exercituum (*Isa. xix.*). » Quod tamen duplici intelligentia accipi potest, ut Chaldæorum scilicet tempore quando a Nabuchodonosor Ægyptus expugnata est, vel Romani imperii quando Antonio Cleopatraque superatis, Augustus Cæsar Ægyptum subjugarit. Babylonios fuisse crudeles omnis Scriptura testatur: qui parvulis non pepercerint, et suis eos jaculis vulnerarint: nec prægnantibus sint miserti. Romanum autem regnum fortissimum, et Danielis Scriptura testatur (*Dan. vii.*), exponens quartam bestiam habentem dentes et ungues ferreos.

« Et post hæc habitabitur sicut diebus antiquis, ait Dominus. » Quod licet videatur intimare, regnum Ægyptiorum non ita Nabuchodonosor rege esse destructum, quod ultra recuperari non possit, cum postea ibi reges usque ad Augustum Cæsa-

rem perstiterint, tamen altiori sensu Christiana potest designare tempora, quando Dei cultus in Ægypto istius mundi restauratus est, ad quem primitus homo exercendum creatus est, de quo et Isaias ait: « Et percutiet Dominus plaga Ægyptum, et sanabit eam, et revertentur ad Dominum et placabitur eis, et sanabit eos (*Isa. xix.*) » « Quem enim diligit Dominus corripit: castigat autem omnem filium quem recipit (*Hebr. xii.*) » Nec persecutio hæc ad negationem credentium pertinet, sed ad probationem et coronam, ut destruantur ea quæ fuerunt reproba, et intaurentur ea quæ fiunt probata.

Et tu, serve meus, ne timeas, Jacob, et ne paveas, Israel, quia ecce ego salvum te faciam de longinquo, et semen tuum de terra captivitatis tuæ, et revertetur Jacob, et quiescet, et prosperabitur, et non erit qui exterreat. Et tu noli timere, serve meus, Jacob, ait Dominus: quia tecum ego sum, quia consumam ego cunctas gentes ad quas ejeci te: te vero non consumam, sed castigabo te in iudicio, neque quasi innocenti parcam tibi. » Hæc promissio non bene convenit carnali plebi Judæorum, sed spiritali populo in Christo credentium. Non enim eis divina voce dictum est, quod non consumerentur, cum in toto orbe modo dispersi sint, nec regnum, nec sacerdotium habeant? sed Christiana gens, quæ de universis gentibus colligitur, et revertetur de captivitate erroris, et pristinae conversationis ad terram Ecclesiæ, ubi quiescet in spe et prosperabitur in successu virtutum, nec exterret eam adversarius, quia fiduciam habet in Deo suo, ipsa non consumitur hostium persecutione, sed servabitur atque in modum auri quod per ignem transit perfecte

A purgabitur atque probabitur. Nisi forte dicamus, quod generatio illa antiqua ante diem iudicii penitus non consumatur, quia ex parte cæcitas contigit in Israel: « Cum autem plenitudo gentium subintraverit, tunc omnis Israel salvus erit (*Rom. xi.*) » Sciendum est tamen omnes homines triplici ratione tentari, plerumque ob probationem, nunquam ob emendationem, interdum ob merita delictorum. Et ob probationem quidem, ut beatum Abraham, ut Job, multosque sanctorum tribulationes innumeras legimus pertulisse. Ob emendationem vero, cum justos suos pro parvis suis quibusdam levibusque peccatis, seu pro elatione, seu impuritate humiliandos diversis tentationibus tradit, ut omnem sordem cogitationum, et ut verbis propheta dicam (*Isa. i.*), scorium quam in occultis eorum perdidit esse concretam, excoquens in præsentem velut aurum purum futuro transmittat examini, nihil in eis residere permittens, quod scrutans post hæc iudicii ignis pœnali cruciatu purgaturus inveniat. Pro merito autem peccatorum, plaga tentationis infertur, ut ibi plagas populo Israelitico immissurum se Dominus comminatur, dicens: « Dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium super terram, et frustra percussi filios vestros, disciplinam non recepistis (*Deut. xxxii.*) » In psalmis quoque: « Multa flagella peccatorum (*Psal. xxxi.*) » Et in Evangelio: « Ecce sanus factus es, jam noli peccare ne deterius tibi aliquid contingat (*Joan. v.*) » Invenimus sane et quartam rationem, qua ob manifestandam solummodo gloriam et opera Domini inferri quibusdam aliquas passiones Scripturarum auctoritate cognoscimus, secundum illud Evangelii: « Neque hic peccavit neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo (*Joan. ix.*) »

LIBER QUINTUS DECIMUS.

In superiore libro cum de interitu reliquiarum Israelitici populi Jeremiæ vaticinium exponendo transcurramus, Ægypti etiam vastationem competenter adjunximus, ut cum eorum, qui in baculo arundineo, et brachio carne magis quam in divino auxilio et protectione sperantes confidebant, destructio commemorata est: consequenter et illorum quibus sperabant desolatio describeretur. Nunc quoque ad ea consideranda quæ propheta contra Palæstinos atque Moabitas et cæteras gentes protulit veniamus.

CAPUT XLVII.

Sermo Domini contra Palæstinos, et de destructione eorum.

« Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam contra Palæstinos, antequam percuteret Pharaon Gazam. » Jeremias ergo propheta, sicut et Isaias et Ezechiel singulis nationibus, quæ confines fuerunt terræ Judæorum, prædicit plagas,

quæ super eos debita venturæ erant, eo quod fuerunt hostes populi Dei, et in illius adversitate gaudebant. Unde nunc Palæstinis sicut ante fecit Ægyptiis prænuntiat calamitatem vicinam, et quodammodo denotat tempus, hoc est antequam Pharaon percuteret Gazam. Hæc ergo plaga, quæ ab Assyriis supervenit Palæstinis, ante Gazæ vastationem facta est.

« Hæc dicit Dominus: Ecce aquæ descendant ab aquilone, et erunt quasi torrens inundans, et operient terram, et plenitudinem ejus, urbem et habitatores ejus. » Notandum autem, quod Isaias in onere Philisthiim ita locutus est, dicens: « Ne læteris Philisthæa omnis tu, quoniam comminuta est virga percussoris tui: de radice enim colubri egredietur regulus, et semen ejus absorbens volucrem, et pascentur primogeniti pauperum, et pauperes fiducialiter requiescent, et interire faciam in fame radicem tuam, et reliquias tuas interficiam: Ulula porta, clama civitas, prostrata est Philisthæa omnis Ab aquilone enim fumus veniet, et non est qui effugiat

carmen ejus (*Isa. xiv.*) Philisthæos autem, ut supra diximus Palæstinos significat, quos alienigenas vulgata scribit editio, cum hoc non unius gentis, sed omnium externarum gentium vocabulum sit. Ne, inquit, læteris o Philisthæa, ne insultes populo meo, quod percussoris tui Achaz virga contracta sit, quod baculus, qui te ferire solitus erat, videatur morte contritus, quod coluber interfectus, pro hoc enim nocentior nascitur Ezechias regulus, quem Græci vocant βασιδισκον, qui te suo aspectu interficiat, et spiritu oris occidat. Portam vocat pro his, qui in porta sunt, et civitatem pro habitatoribus civitatis, sermonemque dirigit ad urbes Palæstinatorum quod ejulare debeant, et lugere venientem Sennacherib, et torrentis modo cuncta vastantem. Sub rege enim Ezechia venit Assyrius inter cæteras nationes et vastavit Philisthæos, ad quos nunc Jeremias loquitur : « Ecce aquæ ascendent ab aquilone, et erunt quasi torrens inundans, et operient terram et plenitudinem ejus, urbem et habitatores illius. » Ab aquilone enim venit Assyrius, et de ejus ardore egredientur Niniven et nationes cæteras subjugantes. Eo tempore quo hæc canebantur, fumus ascendebat in excelsum, id est, rumor in populis vagabatur per ordinem cunctarum urbium, Phœnices quoque et Palæstinos esse vastandos. Sive aquæ ascendebant quasi torrens inundans, et operiebant terram, quando populi Assyriorum et eorum qui secum fuerant, impetu valido conquassabant terram Palæstinatorum : Unde et sequitur.

« Clamabunt homines, et ululabit omnis habitator terræ a strepitu pompæ armorum et bellatorum ejus, a commotione quadrigarum ejus, et a multitudinem rotarum illius. Non respexerunt patres filios manibus dissolutis, pro adventu diei, in quo vastabitur omnis Philisthiim, et dissipabitur Tyrus et Sidon cum omnibus reliquiis auxiliis suis. » (MAURUS) Grandis enim ululatus terræ Philisthiim fuerit, quando unicuique mors imminabat, nec ulli licuit alterius curam gerere, cum hostis in singulorum nece grassabatur, et strepitus armorum et bellatorum ejus atque quadrigarum sonitus vocem plorantium superaret in adventu diei quo vastabatur omnis Philisthiim. Quod autem dicit : Tyrum et Sidonem in eadem clade dissipatas : ostendit ipsas urbes ad Palæstinatorum pertinere consortium : licet Tyrus in sortem ceciderit tribus Nephthalim, et Sidon terminus Chananæorum ad sortem pertineret tribus Aser, sed non eam possedit, quia hostes nequaquam valuit expellere.

« Depopulatus est enim Dominus Palæstinos, reliquias insulæ Cappadociæ. » Palæstinos de Cappadocia venisse Amos propheta testatur, dicens : « Nunquid non ut filix Æthiopum vos estis mihi filii Israel, ait Dominus ? nunquid non Israel ascendere feci de terra Ægypti : et Palæstinos de Cappadocia, et Syros de Cyrene ? » (*Amos. ix.*) Cujus loci talis est sensus : Ego Dominus Deus omnipotens quem celeri nihil potest, qui tango terram et movebitur, qui ædifico

in cælum ascensionem meam, qui voco aquas maris et effundo eas super faciem terræ, cujus nomen est Dominus, qui creator sum omnium, cunctas gentes de eodem fluxu luto, et æquali sorte generavi. Denique Æthiopes, Palæstinos, Syros, atque Judæos, distantes locis atque corporibus mortalitatis lege sociavi, et pro arbitrio meo servos meos huc illucque commuto, et universas provincias transfero, nec erigimini in superbiam, quod vos de Ægypto eduxerim, et quasi peculiarem populum meum Pharaoni servire non passus sum : hoc idem feci et Palæstinis, quos Septuaginta *alienigenas* transtulerunt, qui Hebraice appellantur כפצור, ut transferrem eos de Cappadocia et in Palæstinæ regionibus collocarem. Syros quoque, id est, ארם transtuli de Cyrene, ex quo quia æquali conditione sunt facti, æquali iudicio mea sententia punientur, et omnia absque discretionem personarum impia regna subvertam.

« Venit calvitium super Gazam, conticuit Ascalon, et reliquæ valles earum. » Gaza et Ascalon quondam urbes fuere Palæstinæ, de quinque urbibus Philisthinorum præcipuis. Gaza enim erat civitas Hevæorum, in qua habitare Cappadoces pristinis cultoribus interfectis. Apud veteres erat terminus Chananæorum juxta Ægyptum, ceciditque in sortem tribus Judæ, sed eam tenere non potuit, quia Enachim, id est gigantes Allophylorum fortissime restiterunt. Et est usque hodie insignis civitas Palæstinæ. Quæritur autem quomodo in quodam propheta dicatur Gaza futura in tumulum sempiternum. Quod solvitur ita : Antiquæ civitatis locum vix fundamentorum præbere vestigia : hanc autem quæ nunc cernitur in alio loco pro illa, quæ corruit, ædificatam. Sed et Ascalon urbs nobilis Palæstinæ, quæ et ipsa antiquitus una fuit de quinque satrapis Allophylorum, separata quidem per sortem tribui Judæ, nec tamen retenta ab ea, quia habitatores ejus superare non potuit. Super has civitates venit calvitium et taciturnitas maxima, quia spoliatæ sunt operibus et robore virili privatæ. Ideoque cessavit ab eis vox gaudii, et vox lætitiæ, perseveravitque cum eis mœror continuus. In ultione autem quam propheta prædixit super Palæstinos et urbes ejus, futuram plagam significat, quæ superventura est hæreticis atque schismaticis, et cumctis hostibus sanctæ Dei Ecclesiæ, qui pro eo quod fidelibus Christi confessoribus præparaverunt insidias, ingesserunt bella, et incensore diabolo multa intulerunt persecutionum genera, ad extremum ipsi hostibus tradentur sævisimis, et potius subjicientur perpetuis. Interpretantur enim Philisthæi cadentes, Tyrus angustia, Sidon venatio, Ascalon ignis, Gaza fortitudo ejus. Quæ omnia bene conveniunt antichristo et membris ejus, qui per superbiam in apostasiam cadens, in angustia mentis æsturando venationem exercet in mundo : quatenus quoscunque possit de Ecclesia Christi rapiat et interficiat. Cujus fortitudo ignis est infamis, hoc est, concupiscentia carnalis. Unde in libro Job ita legitur : « Virtus ejus in lumbis ejus, et potestas

in umbilico (*Job. xl.*) » Per libidinem enim mentis carnalium exurit, et per fornicationem eos interfecit, sed in novissimo iudicio Domini iste cum suis sequacibus dissipabitur, cum omnibus videlicet auxiliatoribus suis, et in tartarum inferni in æternum cruciandus præcipitabitur.

« Usquequo concideris? O mucro Domini, usquequo non quiescis? Ingredere in vaginam tuam, refrigerare et sile. » Hunc mucronem juxta historiam Nabuchodonosor possumus intelligere, qui in diversis gentibus vindictam iræ Domini permissus exercuit. Cui etiam per Ezechielem dicitur: « Mucro, mucro, evagina te ad occidendum, lima te ut interficias, et fulgeas cum tibi viderentur vana et divinerentur mendacia: ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita, revertere ad vaginam tuam in locum in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ judicabo te, et effundam super te indignationem meam (*Ezech. xxi.*) » Hujus sententiæ talis est sensus: O rex Babylonis, qui in morem mucronis, seu gladii paratus es ad cædem, qui limatus es, ut fulgeas et interficias, licet tibi idola responderint, et vanum sit omne quod a dæmonibus responderetur, ut videlicet vulneratorum cervicibus immineret, et per te compleretur, quod multo Dominus tempore fuerat comminatus, tamen expleto opere tuo, quod egisti contra filios Amon, revertere ad vaginam tuam, id est, in Babylonem ad locum in quo factus es et creatus, ut in terra nativitatis tuæ judicem te, et effundam super te indignationem meam, et Medorum atque Persarum virtute capiaris. Juxta *ἄνεργον* vero gladium acutum paratumque ad cædem accipere possumus diabolum, de quo ait Paulus: « Tradere hujuscemodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat (*I Cor. v.*) » Et in alio loco: « Hymenæus et Alexander quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (*I Tim. i.*) » Et in Psalmis scriptum est: « Misit furorem et iram et angustiam, immissionem per angelos pessimos (*Psal. lxxvii.*) » Obstupescens ergo propheta nimietatem vindictæ, quæ peccatoribus superventura est ex persona sufferentium, et dolentium loquitur ad gladium ultionis Domini, et interrogat usquequo progrediatur: cur non cesset aliquando ab ultionis plaga. Ad quod ipse propheta respondit, dicens:

« Quomodo quiescet cum Dominus præceperit ei adversum Ascalonem, et adversum maritimas ejus regiones, ibique condixerit illi ad Moab? » Ostendit quoque unde vindictam patiantur, quia peccatis suis Dominum ad iracundiam provocantes, talem sententiam suscipere meruerunt, nec possibile esse quequam plagam immissam convertere, nisi Dominus placatus jubeat eam suo imperio ab interfectione reorum cessare. Jamque post Palæstinus sermo Domini ad Moab per prophetam dirigitur.

CAPUT XLVIII.

Sermo Domini contra Moab et civitates ejus.

« Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel:

« Væ super Nabo, quoniam vastata est et confusa, capta est Cariathiarim, confusa est fortis, et contremuit. Non est ultra exsultatio in Moab, contra Esebon cogitaverunt malum. Venite et disperdamus eam de gente. Ergo silens conticesces, sequetur te gladius. Vox clamoris de Oronaim, vastitas et contritio magna. Contrita est Moab, annuntiate clamorem parvulis ejus. Per ascensum enim Luith plorans, ascendet in fletu: quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. » (*Maurus.*) Prædicat ergo juxta historiam vastationem Babyloniorum super Moab venturam, et super urbes ejus inclitas: ut quia hostes fuerunt populi Dei, et in derisione semper eum habuerunt, ipsæ etiam devastatæ cæteris nationibus in derisum fierent. Unde in sequentibus dicitur: « Fuit enim tibi in derisum Israel, quasi inter fures reperisses eum: propter verba enim tua, quæ adversus illum locutus es, captivus duceris. » Contra Moabitas quoque et Isaias in libro suo loquitur, dicens: « Murus Moab conticuit, ascendit domus et Dibon ad excelsa in planctum, super Nabo et super Medeba Moab ululavit (*Isa. xvi.*) » et cætera. Moab vero provincia est Arabum, in qua fuit Bale filius Beor, qui conduxit ariolum Balaam de Mesopotamia, ut malediceret Israeli (*Num. xxv.*) ubi initiatus est populus Beelphegor. Nabo enim civitas erat nobilis in qua Chamos idolum consecratum erat, quod alio nomine appellatur Beelphegor. Et Esebon urbs fuit quondam Seon regis Amorrhæorum, de qua idem Jeremias ait: « Ignis egressus est de Esebon, et flumina de medio Seon (*Sup. xliv.*) » Luith enim de quo nunc propheta dicit, « per ascensum Luith plorans ascendet in fletu, » intelligimus esse clivum itineris quod de Jucet ad Assyrios, et per hoc captivitatem significari, quoniam in descensu Oronaim hostes ululatum contritionis audierunt. Longum est si velim de singulis dicere, cum perspicuum sit, vel urbium in Moab, vel locorum esse nomina, quæ defecerunt transmigrantes. Quomodo circumcisio est carnalis, est et spiritalis: et de spiritali ab Apostolo dicitur: « Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu Dei servimus, et gloriamur in Domino et non in carne confidimus (*Phil. iii.*) » et rursus ad distinctionem spiritalis, Israel dicitur de carnali: « Videte Israel secundum carnem, et vos gentes in carne. » Sic Moab accipiendus est spiritaliter, qui interpretatur *de patre sive aqua paterna*, de incesto et ebrietate conceptus, quod quodammodo absente, imo nesciente patre videretur esse generatus. In multis Scripturarum locis de Moab legimus et maxime in Numerorum volumine (*Num. xxi.*) quando Balac rex Moabitarum ad maledicendum Balaam invitavit ariolum, qui inter cætera hoc etiam contra Moab mysticum prophetavit: « Orietur stella ex Jacob et consurget homo de Israel, et percutiet principes Moab. » Significat autem Moab sapientiam sæcularem, de qua Dominus loquitur per prophetam: « Perdam sapientiam sapientium, et prudentiam

prudentialium reprobabo (*Isa. xxxix* ; *I Cor. i*) ; quæ quia auctorem sui sensum habet, qui ex Dei conditione generatur, videtur quidem de patre nasci, quod interpretatur Moab, sed quia adulter est et adversarius populi Dei, de incesto et spelunca ac nocte generatur. Unde in nocte perit, in errore scilicet sempiterno : et Ægyptii in mari Rubro vigilia matutina, quæ nocturnum tempus ostendit, fluctibus obruti sunt : et Lot in Sodomis nocte pereuntibus venit in Segor, et ortus est ei sol (*Gen. xix*). Quod intelligens B. Apostolus scribit de sanctis atque perfectis (*I Thess. v*) : « Non sumus noctis neque tenebrarum, sed sumus filii Dei. Qui enim dormiunt nocte dormiunt, et qui inebriantur nocte ebrii sunt. » Nos enim, qui diei sumus, vigilemus : induti lorica fidei, et charitatis. Et quia noctem reliquerat, et filius Dei esse jam cœperat, loquitur ad credentes : « Nox præcessit, dies autem appropinquabit. Quasi in die cum honestate ambulemus, non in comensationibus et ebrietatibus, non in cubilibus et luxuria (*Rom. xiii*). » Pereunt autem nocte Moabitæ juxta Isaiam, qui dicit : « Nocte vastata est Ar, Moab conticuit (*Isa. xlii*). » Quia nocte vastata est murus, Moab conticuit. Qui dialectica arte constructus est, in eadem nocte vastatus est, atque destructus : et æterna diurnitate conticuit. Notandum autem quia Nabo interpretatur sessio vel prophetia. Cariathiarim civitas, vel villa silvarum. Esebon cogitationes. Luith genæ. Oronaim foramen mœroris. Quia igitur omne dogma contrarium veritati, quod absque inspiratione Dei de humano sensu in erroris tenebris nascitur, nocte vastatum est, et argumenta illius, quæ intelliguntur muri, ecclesiastico sermone destructa sunt, ita ut æterno silentio conticescerent, in tantum ut universa eorum factio ad pœnitentiam, et lacrymas verteretur : super Nabo, id est, prophetiam et sessionem, id est, magistros eorum : et super Cariathiarim ubi non sunt arbores fructuose, sed saltus infertilis in quo habitavit bestia, de quo in vigesimo octavo psalmo scriptum est : « Et revelavit condensa saltus. » Erit ululatus et planctus, et omnia de capitulis eorum eloquentiæ ornamenta tollentur, ita ut nudi maneant et deformes, et si quid viriditatis habere videbantur in barba, rasum a viro ecclesiastico, et effeminatum, et debile comprobetur. Accingunt sacco pœnitentiæ, et super tecta ac domata, in quibus primum se sublimes esse credebant, et in plateis : quia non ingrediuntur per angustam viam, sed per latam, quæ ducit ad mortem, erit ululatus, et nequaquam ascendent in superbiam, quod interpretatur Esebon, et cassum ascensum superbiæ ; et vox eorum audietur usque ad mala opera, quæ fecerunt et mandatum quod putabant Dei, propria se confessione damnantes. Cumque egerint pœnitentiam per Luith, id est, genarum lacrymas, ad altarium conscendent : et quasi mœroris foramine atque introitu clamorem contritionis levabunt ad Dominum, ut possint dicere :

A « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (*Psal. l.*) »

« Fugite, salvate animas vestras : et eritis quasi murice in deserto, » et reliqua. Prædicit propheta ut intereunte Moab Chaldaica vastatione, quicumque salvus fieri velit, inde fugiat, et latitet in deserto, quasi murice : quæ arbor est humilis. Spiritualiter autem quicumque velit animam suam salvam facere, fugiat versutam et captiosam doctrinam philosophorum atque hæreticorum, ubi certus est interitus : et per humilitatem confessionis agat pœnitentiam erroris, in deserto districtæ abstinentiæ manens, atque in simplicitate et veritate catholicæ doctrinæ. Pro eo enim quod habuisti fiduciam in munitionibus tuis, et in thesauris tuis, tu quoque capieris, et ibit Chamos in transmigrationem, sacerdos ejus, et principes simul, et veniet prædo ad omnem urbem, et urbs nulla salvabitur, et peribunt valles, et dissipabuntur campestria : quoniam dixit Dominus : Date florem Moab, quia florens egredietur : et civitates ejus desertæ erunt et inhabitabiles. Ideo igitur philosophi hujus mundi, et hæretici, qui confidunt in dialecticis disputationibus ubi sperant thesaurum esse sapientiæ, capiuntur ab ecclesiasticis præliatoribus, qui scuto rectæ fidei et verbo veritatis expugnant omnem errorem perfidorum, et cultores ejus atque ministros in captivitatem ducunt, ut cognoscant quod nulla urbs, hoc est, munimen doctrinæ eorum salutem veram dare possit : sed peribunt valles : falsæ utique humiliationes et fictæ virtutes eorum : quia hoc quod in inventione humana, et in sæculari sapientia florere videbatur, in desertum et in solitudinem redigetur. Et quia valde displicet Deo omnis hypocrisis et fictio falsa sequens sententia ostendit.

« Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter. » Qui enim a via rectitudinis per errorem deviat : procul a luce veritatis alienus exstat. Unde necesse est, ut non solum intueamur quod agimus : sed etiam eum qua discretionem agamus. Primum quidem ne mala quodammodo, postmodum vero ne bona incaute faciamus. Atque nimirum bona sollicite peragenda, propheta nos admonet dicens : « Maledictus homo, qui facit opus Dei negligenter. » Quæ tamen sententia apud veterem translationem ita legitur : **D** « Maledictus omnis qui facit opus Dei fraudulenter et desidiose. » Sed sciendum magnopere est, quia desidia per torporem nascitur, fraus per privatam dilectionem : illamque minor Dei amor exaggerat : hanc autem male mentem possidens proprius amor creat. Fraudem quippe in Dei amore perpetrat, quisquis semetipsum inordinate diligens, per hoc quod recte egerit ad remunerationis transitorie bona festinat. Sciendum quoque est, quod tribus modis fraus ipsa committitur, quia per hanc proculdubio, aut tacita cordis humani gratia, aut favoris aura, aut res quælibet exterior desideratur. Quo contra recte de justo per prophetam dicitur : « Excudit manus suas ab omni munere (*Isa. xxxii*). » Quia enim non solum fraus in acceptione pecunie est : munus proculdubio

unum non est. Tres vero sunt acceptiones mun-
rum, ad quas ex fraude festinatur. Munus namque est
a corde captata gratia a cogitatione. Munus ab ore
est, gloria per favorem. Munus ex manu est, præ-
mium per dationem. Sed justus quisque ab omni
munere manus excutit, quia in eo quod recte agit,
nec ab humano corde inanem gloriam, nec ab ore
laudem, nec a manu recipere dationem quærit. So-
lus in Dei opere fraudem non facit: qui cum ad stu-
dia bonæ actionis invigilat, nec ad corporalis rei
præmia, nec ad laudis verba, nec ad humani judicii
gratiam anhelat. Ipsa igitur bona nostra, quia insi-
nuantis culpæ evadere gladium nequeunt, nisi solli-
cito quotidie timore muniantur, per sanctum Job
recte dicitur: « Verebar omnia opera mea (Job.
ix). » Ac si humili confessione diceretur: quæ aperte
egerim video, sed quid in his lateenter pertulerim
ignoro. Sæpe etenim bona nostra latrocinate fraude
depereunt: quia rectis se nostris actibus concupi-
sentiæ terrenæ subjungunt. Sæpe desidia interven-
iente deficiunt, quia a fervore quo cœpta sunt, fri-
gescente amore tabescunt. Quia ergo culpæ subre-
ptio, vel in ipso virtutis actu vix vincitur: quid ad
securitatem superest, nisi ut studiose semper et in
virtute timeatur?

« Et maledictus, qui prohibet gladium suum a
« sanguine. » Gladium quippe a sanguine prohibere,
est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione
retinere. De quo rursum dicitur gladio: « Et gladius
meus manducavit carnes. » (Greg.) Hi itaque cum
apud se sermonem prædicationis occultant, divinas
contra se sententias terribiliter audiant quatenus ab
eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant
quod talentum, qui erogare noluit, cum sententia
damnationis amisit. Audiant quod Paulus eo se a
proximorum sanguine mundum credidit, quo ferien-
dis eorum desideris intus non pepercit, dicens:
« Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a
sanguine omnium: non enim subterfugi, quominus
annuntiarem omne consilium Dei vobis (Act. xx). »
[Maurus.] Potest et unicuique hæc sententia male-
dictionis prophetiæ convenire, qui luxum sæculi se-
quitur, et corpus suum castigare, et servituti sub-
jicere negligit, cum Apostolus manifeste dicat: « Qui
autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum
vitiis et concupiscentiis (Gal. v). » De semetipso
ait: « Castigo corpus meum et servituti subjicio, ne
forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar
(I Cor. ix). » Hinc et ipse in Evangelio dicit: « Qui
vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat
crucem suam et sequatur me (Matth. xvi). » Et rur-
sum: « Qui voluerit, inquit, animam suam salvam
facere, perdet eam: et qui perdiderit animam suam
in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam. » Ad
hunc ergo statum quisquis conscendere voluerit, per
abstinentiam et mortificationem cordis et corporis
semetipsum purificet: quia sicut scriptum est: « Sine
sanguinis effusione non fit remissio (Heb. ix). » Nec
inmerito: « Caro enim et sanguis regnum Dei pos-

sidere non possunt (I Cor. v). » Et ideo quisquis ab
hujus sanguinis effusione gladium spiritus, quod est
verbum Dei voluerit inhibere, absque dubio illa Je-
remiæ prophetæ maledictione plectetur: « Nam male-
dictus, inquit, qui prohibet gladium suum a san-
guine. » Hic namque est gladius, qui illum noxium
sanguinem, quo animatur materia peccatorum, sa-
lubriter fundens, quidquid repererit in membris no-
stris carnale terrenumve concretum, resecat et ab-
scidet, ac mortificat vitiis, vivere Deo, et spiritali-
bus facit vigere virtutibus: et ita jam non recorda-
tione veteris admissi, sed spe futurorum flere incipit
gaudiorum, nec tam de præteritis malis, quam de
venturis cogitans bonis, nec ex peccatorum mæore
lacrymas, sed ex æternæ illius lætitiæ alacritate pro-
fudit: atque obliviscens ea, quæ posteriora sunt, id
est, carnalia vitia, ad ea, quæ inante sunt exten-
detur, hoc est, spiritalia dona atque virtutes.

« Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua, et re-
« quievit in fecibus suis, nec transfusus est de vase
« in vas, et in transmigrationem non abiit: idcirco
« permansit gustus ejus in eo: et odor ejus non est
« immutatus. Propterea ecce dies veniunt dicit Do-
« minus, et mittam ei ordinatores, et stratores la-
« guncularum, et sternent eum, et vasa ejus exhau-
« rient, et lagenas eorum collident, et confundetur
« Moab a Chamos, sicut confusa est domus Israel a
« Bethel: in qua habebat fiduciam. » Frequenter
rerum abundantia, ad validam perducit indigentiam:
et inertem securitatem nimia sequetur tempestas:
quia dum concessis rebus immoderate homo igna-
vus utitur, vigor animi in luxum resolvitur, et proli-
nus in superbiam cor elevatur: et Deum quem per
humilitatem habere potuit propitium, facit sibi per
superbiam esse contrarium. Unde Scriptura dicit:
« Deus superbis resistit, humilibus autem dat gra-
tiam (Jac. iv). » Illec autem casus Moabitarum
manifestissime probat, qui propter fertilitatem ter-
ræ, et rerum copiam, nimiumque otium, in elatio-
nem cecidit, et populum Dei sub fasce tribulationum
sudantem, desperit atque irrisit: quia ipse calami-
tatis expers, incolumis mansit. Sed quoniam timore
mentis suæ actuque perverso, ad iracundiam Deum
provocavit, hostibus ad diripiendum traditus est:
qui scrutantes omnem suppellectilem ejus nihil ille-
sum omiserunt: nec falsum numen et idolum Cha-
mos Dei sui quod pro vero numine colebant, aliquo
modo eis suffragari potuit, ut non devastarentur,
neque ducerentur in captivitatem: sicut et Israel
passus est propter vitulos aureos quos coluit in Be-
thel, in eis liberationis suæ habens fiduciam. Juxta
mysticos vero sensus, quicumque in humana philo-
sophia confidunt, et in ea se sperant securitatem et
vitam habere posse perpetuam, despiciuntque reli-
giosam Ecclesiæ fidem et simplicem doctrinam,
venient illis ordinatores et stratores dogmatum suo-
rum, et directores thesaurorum quos habuere in
vasis librorum, maligni videlicet spiritus: et tunc
confundentur, quando in exitu vitæ prospexerunt,

nihil sibi profuisse studium suum, et culturam falso-
rum deorum quos multiplici laude prædicabant :
« Quoniam omnes dii gentium dæmonia, Dominus
autem cœlos fecit (*Psal.* xcvi); » et completo futuro
examine, ibunt omnes impii cum diabolo et angelis
ejus in ignem æternum : justi autem cum rege suo
Christo ad regnum ascendent supernum (*Matth.* xxv).

« Quomodo dicitis, Fortes sumus, et viri robusti
« ad præliandum? Vastata est Moab, et civitates il-
« lius succiderunt et electi juvenes ejus descende-
« runt in occisionem, ait rex : Dominus exercituum
« nominetur. Prope est interitus Moab ut veniat, et
« malum ejus velociter occurret nimis. » Hæc
autem dicuntur, ut sub nomine Moab stultitia sæculi,
in cœlum se efferens superbia conteratur. Frustra
se sperat fortem, qui in Dominum non confidit om-
nipotentem. Cito enim veniet ei certa damnatio,
quem summi regis non defendit protectio, omne-
que robor ejus dissipabitur, qui in propria virtute,
seu scientia confidens gloriatur. « Prope, inquit,
est interitus Moab ut veniat, et malum ejus velociter
occurrit nimis. » Quia non est diuturnum quod ali-
quando erit occiduum : nec jam longe distat, quod
certo fini obnoxium constat. Malum ergo velociter
illi occurrit : qui per pœnitentiam et correctionem
vitæ illud evadere non præcavet. Solum est enim
periclitantibus refugium, a vero salvatore salutis suæ
querere remedium. De quo scriptum est : « Omnis,
qui confidit, non confundetur.

« Consolamini eum omnes, qui estis in circuitu
« ejus : et universi, qui scitis nomen ejus, dicite :
« Quomodo confRACTA est virga fortis, et baculus
« gloriosus? Descende de gloria et sede in siti habi-
« tatio filix DIBON, quoniam vastator Moab ascendet
« ad te, et dissipabit munitiones tuas. » Consolatio
quidem hæc, qua consolari Moab jubet his, qui in
circuitu ejus sunt, videtur mihi juxta ironiam debere
intelligi, aut provocationem ad pœnitentiam : ut
per satisfactionem congruam, et aversionem a pœcca-
tis, mereatur remedium oppressionis suæ invenire.
Aliter enim quomodo consolari potuit, a subventori-
bus suis, cui divina sententia vastationem superven-
turam comminatur? Sicut præsens sententia et se-
quens sermo declarant. Nam sequitur :

« In via sta et prospice habitatio AROER : interroga
« fugientem, et eum, qui evasit : Dic, quid accidit?
« Confusus est Moab, quia victus est. Ululate et
« clamate, annuntiate in ARNON, quoniam vastata
« est Moab, et judicium venit ad terram campe-
« stem, et super ELON, et super JASA, et super
« MEPHAT, et super DIBON, et super NABO, et super
« domum DIBLATHAIM, et super CARIATHIARIM, et su-
« per BETHGAMUL, et super BETHMAON, et super CA-
« RIOH, et super BOSRA : et super omnes civitates
« terræ Moab, quæ longe vel prope sunt. » In eo
quod stare jubet habitationem Aroer, quæ metropo-
lis est Moabitarum, et interrogare fugientem, et eum
qui evasit de prælio quid acciderit : stuporem ejus
indicat propter subitaneum casum, qui insperate

A illis evenit. Ad quod ille fugiens respondit : « Con-
fusus est Moab, quoniam victus est : ululate et cla-
mate, » et cætera; ac si diceret : Quod nobis prophe-
ticus sermo in persona Moab prænuntiavit, repente
super nos venit, et confusus est Moab : qui ante
victorem se posse fieri gloriabatur. Unde cum
ululatu et clamore ubique hoc annuntiare præcipit :
quoniam clades et vastatio omnibus civitatibus ejus
communitèr advenit. Mystice autem sapientes istius
mundi et hæretici, quos in Moab persona superius
designatos diximus, si se a stultitia sua non cor-
rexerint, et ad veritatem fidei catholicæ non con-
verterint, ingens illis ruina veniet, et devastatio uni-
versis urbibus ejus, hoc est, diversis sectis philoso-
phorum, quæ longè, sive prope, a veritate distabant,
B lucescente Evangelio Christi subvertentur. Nam ad-
huc sequitur :

« Abscissum est cornu Moab, et brachium ejus
« contritum est, ait Dominus. Inebriate cum, quo-
« niam contra Dominum erectus est : et allidet
« manum Moab in vomitu suo : et erit in derisum
« etiam ipse. Fuit enim in derisum tibi Israel :
« quasi inter fures reperisses eum. Propter ea ver-
« ba ergo tua, quæ adversum illum locutus es :
« captivus duceris. » (*Hieron.*) Sicut ergo contra
Babylonem et Philistiim propheta vaticinatus est,
quod opprèsserunt populum Judæorum, ita nunc
vastitas prædicitur Moabitarum, id est Arabiæ, ab
Assyriis et Babylonis, ab utraque enim gente
vastati sunt : et eo tempore quo Sennacherib capti-
vum duxit Israel, et quando Nabuchodonosor sub-
vertit Hierusalem. Insultaverat enim ad utrumque
hostem Ephraim, et Judæ. Inebriatus ergo Moab
calice iræ Domini, in vomitu suo manum allisit,
hoc est, in pœna sua alios persequi cessavit, ir-
risor que aliorum, etiam ipse universorum derisioni
patuit. Sic et stulta hujus mundi sapientia, quæ
irridere solet Christianam simplicitatem, cum ad
finem venerit, tunc sui erroris stultitiam agnos-
cet. Vere enim quidquid in sæculo dogmatum
perversorum est, quidquid ad terrenam scientiam
pertinet, et putatur esse robustum, hoc subver-
titur, et instar incendii in cineres favillasque dis-
solvitur : ut profetur nihili quod putabatur esse
fortissimum.

D « Relinquitte civitates, et habitate in petra, habi-
« tates Moab, et estote quasi columba nidificans in
« summo ore foraminis. » (*MAURUS.*) Dat propheta
consilium hujus sæculi sapientibus, ut relinquant
habitacula errorum suorum, et fugiant ad petram
Christum, sumantque in se simplicitatem illius col-
umbæ, de qua in Cantico canticorum scriptum est :
« Surge, amica mea, speciosa mea, et veni columba
mea in foraminibus petræ, in cavernas maceriæ
(*Cant.* ii) : » nidificentque in summo ore foraminis,
hoc est, in perfecta confessione passionis et resur-
rectionis Christi, cum bonis operibus æternum sibi
præparent habitaculum, ubi laborum suorum per-
petuum accepturi sint præmium.

« Audivimus superbiam Moab, superbus est valde. A
 « Sublimitatem ejus, et arrogantiam, et superbiam,
 « et altitudinem cordis illius ego scio, ait Dominus.
 « Jactantiam ejus, et quod non sit juxta eam virtus
 « ejus, nec juxta quod poterat conata sit facere.
 « Ideo super Moab evigilabo [ejulabo], et ad Moab
 « universam clamabo, ad viros muri fictilis lamen-
 « tantes. De planctu Jazer plorabo tibi vinea Sabama.
 « Propagines tuæ transierunt mare, usque ad mare
 « Jazer pervenerunt : super messem tuam, et vin-
 « demiam tuam prædo irrui : ablata est lætitia, et
 « exultatio de Carmelo, et de terra Moab, et vinum
 « de torcularibus sustuli. Nequaquam calcator uvæ
 « solitum celeuma cantabit. » Huic simile est, quod
 in Isaia legitur : « Audivimus superbiam Moab, su-
 perbus est valde. Superbia ejus, et arrogantia ejus,
 et indignatio ejus, plusquam fortitudo ejus (Isa. xvi.) »
 Idcirco ululabit Moab ad Moab, universus ululabit
 sibi, qui lætantur super muros cocti lateris. Loqui-
 mini plagas ejus. Rursum ad præsentiam redit, et
 superbiæ arguet Moab, quod multo plus elatus sit,
 quam ejus fortitudo poscebat, et propter hanc su-
 perbiam ululatus sit Moab ad Moab, id est, populus
 ad urbem, vel metropolis ad provinciam, et cuncta
 ululatus terra resonabit super muros cocti lateris.
 De quibus et Jeremias nunc ait : « Ideo super Moab
 ejulabo, et ad Moab universam clamabo, ad viros
 muri fictilis lamentantes. » Per hæc autem poten-
 tiam pristinae felicitatis, et plagas repentinae sub-
 versionis ostendit. Moris est Scripturarum, ut post-
 quam desperationem mentis humanae læto nuntio
 sublevaverit, rursum negligentes et nolentes agere
 poenitentiam, cumminatione deterreat. Non enim
 bonitas Dei indurat cor nostrum. Cujus rei unum
 tantum ponamus exemplum : In centesimo quadra-
 gesimo quarto psalmo legimus : « Suavis est Dominus
 universis, et miserationes ejus super omnia opera
 ejus (Psal. xlix.) » Et post paululum : « Sustentat
 Dominus omnes qui corrumpunt, et erigit omnes al-
 lisos. Oculi omnium in te sperant, Domine, et tu das
 escam illorum in tempore suo (Psal. cxlv.) » Cum-
 que præmisisset : « Custodit Dominus omnes dili-
 gentes se, » ne negligentem faceret auditorem, in-
 tulit : « et omnes peccatores disperdet. » Quia igitur
 in priore comate ad poenitentiam errantes provo-
 cabat, et ad Christum converti monebat, ut in ejus
 fide perpetuo manerent, nunc quoniam incorrigibiles
 ex eis plurimos esse, et perdurantes in stultitia
 sua agnoscit, ex persona sanctorum, qui de Moab
 salvati sunt, et experimento suo ejus didicere
 superbiam, propterea loquitur :

« Audivimus superbiam Moab, superbus est valde,
 sublimitatem ejus et arrogantiam et superbiam et
 altitudinem cordis illius, » etc. (Hieron.) Quis
 enim hæreticorum non superbus est, qui ecclesiam
 despiciens simplicitatem, ita habet Ecclesie
 homines quasi bruta animalia : et in tantum super-
 biæ injuriæque tumorem erigitur, ut contra ipsum

creatorem armet os suum, detrahens prophetas
 ejus, quasi auctoritate testimonii evangelici, in quo
 Salvator ait : « Omnes qui venerunt ante me fures
 fuerunt et latrones (Joan. ix); » ut Moysen quoque
 famulum Dei appellet homicidam, et Jesu filio Nave
 detrahat, quasi homini sanguinario, qui tantæ san-
 ctitatis fuit, ut ad imperium sermonis ejus sol luna-
 que constituerunt (Jos. x), et David de ejus semine
 ortus est Christus homicidam et adulterum vocet,
 non respiciens ejus poenitentiam et mansuetudinem,
 qua Dei clementia comparatur. Sed quamvis super-
 bus et arrogans sit, et furibundus exsulet, tamen
 plus audet, quam ejus patitur fortitudo. Idcirco Moab
 ululabit ad Moab, id est, alter ad alterum, omnes vi-
 delicet hæreticorum et sæcularis sapientiæ diversi-
 tates contra se mugient, cum in tormentis fuerint.
 Quamobrem his, qui muros habent, non quadris
 ædificatos lapidibus, de quibus templum ædificatum
 est, et in tantum politis, ut malleus et securis non
 sit audita in domo Dei, o vos Ecclesie magistri,
 vel qui estis de Moab errore salvati, annuntiate pla-
 gas suas, quibus hæreticorum jaculis vulnerati sunt.
 Omnes enim cogitationes eorum, quod significat
 Ezebon, non ad urbis Dominicæ habitationem per-
 tinent, de qua scriptum est : « Fluminis impetus læ-
 tificat civitatem Dei (Psal. cxlv.) » Sed suburbana
 sunt, licet ad urbem Domini pertinere credantur,
 quia sub urbe sunt : deserta tamen præsidio, sive
 divino igne combusta erunt, præcipue vinea Sabama,
 quæ interpretatur attollens altitudinem, eo quod in
 altum se erigat, et superbiæ suæ turrim usque ad
 cælum extruere conetur. De hac vinea quoque Isaas
 dicit : « Domini gentium exciderunt flagella ejus,
 usque ad Jazer pervenerunt. Erraverunt in deserto
 propagines ejus, relictæ sunt, transierunt mare, su-
 per hoc plorabo in fletu Jazer vinea Sabama, inebri-
 abo te lacryma mea Ezebon et Eleale, quoniam
 super vindemiam tuam et super messem tuam vox
 calcantium irrui, et auferetur lætitia, et exultatio
 de Carmelo, et in vineis non exsultabit neque jubila-
 bit. Vinum in torculari non calcabit, quod calcare
 consueverat : vocem calcantium abstuli (Isa. xvi.) »
 Suburbana Ezebon, de quibus supra scriptum est,
 deserta sunt, et vinea Sabama, quæ interpretari po-
 test non solum extollens altitudinem, sed et conver-
 sio aliqua, quia videtur in regione Moabica ad Do-
 mini servitutem aliqua ex parte velle converti. Hujus
 igitur vineæ Sabama Domini gentium apostoli, et
 apostolici viri flagella et propagines penitus absci-
 derunt, ne ex aliis hæresibus aliæ nascerentur hæ-
 reses et infinita errantium fieret multitudo. Et non
 solum exciderunt propagines Sabamæ, sed usque ad
 Jazer pervenerunt, quæ interpretatur fortitudo eo-
 rum, hoc est, ad fortissima quæque dogmata hære-
 ticorum et dialectica arte constructa, in quibus ro-
 bur sui videbantur habere, et in tantum eorum mucro
 bacchatus est, ut novissime errarent in solitudine,
 et quem interficerent non haberent. Cumque illi
 exciderent flagella ejus : tamen vitio radices pessi-

mæ propagines aliquæ remanserunt. Domini autem gentium transierunt mare, hoc est, tentationes hujus sæculi, de quibus in psalmo legimus : « Veni in profundum maris, et tempestas absorbit me (Ps. LXVIII). » Et in alio loco : « Qui descendunt mare in navibus, facientes opera in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini et mirabilia ejus in profundo. » Isti enim transierunt mare, ut opera Domini in profundo tentationum conspicerent, dum liberantur ex eis. Itaque sermo propheticus plangit fortitudinem hæreticorum, id est, Jazer et vineam Sabama, quæ se extollit contra scientiam Dei : « et inebriabo lacryma mea Esebon, » cogitationes scilicet eorum : et Eleale, quibus ad excelsa conscenderunt. Cur autem Jazer plangit vineam Sabama, et inebriat Esebon et Eleale lacrymis suis? ut dum et ipse plorat, et illos plorare doceat. « Quoniam, inquit, super vindemiam tuam, et super messem tuam, vox calcantium irruit. » Vineam Moabitarum, propter viciniam loci, talis est, qualis et vinea Sodomorum, de qua dicitur : « De vinea Sodomorum vinea eorum, et propago eorum de Gomorrha. » Et in septuagesimo septimo psalmo de Ægypto vineam legimus translatam, quam Deus percutit grandine. Messes quoque Moabiticæ nascuntur in vallibus, quæ appellantur Raphaim, falsaque vindemia est vineæ, de qua supra dicitur : « Domini gentium exciderunt flagella ejus. » Isti enim conterunt uvas amarissimas, et suis calcant pedibus, ne draconis ex eis exprimant venena, et omnes interficiantur bibentes. Auferetur quoque lætitia et exsultatio hæreticorum, quam ante audire consueverunt, ut postquam egerint pœnitentiam illud mereantur audire : « Beati lugentes, quoniam ipsi consolabuntur (Matth. v). » Quodque addidit de Carmelo, hoc significat, non quod hæretici vere Carmelum habeant, id est, spiritualis circumcisionis notitiam, sed quo falso habere se jactent. Cumque succisæ fuerint vineæ, et ablata lætitia et exsultatio de falsi nominis scientia, tunc nullus erit de pristinis calcatoribus, qui calcet uvas, quas ante calcaverat, et vox eorum æterno obmutescet silentio, nec celeuma solitum cantabit, hoc est, carmen lætitiæ, quia sempiterno mœrore os eorum opprimetur. Celeuma enim cantus est in lacu calcantium, ut quidam volunt, vel melius cantus in navi nautarum. Ideo ergo hoc loco Isaïæ cum expositione sua posuimus sententiam, quæ pene similis est huic narrationi Jeremiæ :

« De clamore Esebon usque Eleale et Jesa dederunt vocem suam. » Esebon et Eleale nomina civitatum Moabiticæ provinciæ sunt, quarum Esebon urbs fuit quondam Seon regis Amorrhæorum, de qua post aliquanta idem Jeremias dicit : Ignis egressus est de Esebon, et flamma de medio Seon. Interpretatur autem Esebon, ut diximus, cogitatio : et ideo alludens ad nomen, Jeremias contra Esebon ait : « Cogitaverunt mala, usque Jesa audita est vox eorum. » Urbs Jesa Mortuo mari imminet, ubi est terminus provinciæ Moabitarum. Hoc ergo indicat, quod usque

ad extremos fines ululatus provinciæ personabat. Unde nunc Jeremias ait : « De clamore Esebon usque Eleale et Jasan dederunt vocem suam. » De hoc et Isaïas : Super hoc, inquit, expediti Moab ululabunt, anima ejus ululabit sibi (Isa. xv). » Verbum Hebraicum יצתו pro quo Aquila ἔξωμους, id est, expeditos, et exsertis humeris, Symmachus accinctos interpretatus. Quidam putant non viros, sed nomen urbis intelligi, quæ hodie appellatur Elusa, et est in Moabitis partibus sita. Possumus autem et hoc dicere, quod universa pugnatorum fortitudo corruerit, et mutuis fletibus omnis terra resonaret. Sin autem Elusæ, ut Aquila voluit, exsertis humeris intelligantur, ille nobis sensus suggeritur, quod ad plangendum cuncti nudaverunt pectora.

« Vectes eorum a Segor usque ad Oronaim vitulam conternantem. » De qua Isaïas : « Vectes ejus usque ad Segor vitulam conternantem (Isa. xv). » De hac et in libris Quæstionum Hebræicarum diximus, et nunc breviter annotamus, quod ipsa sit quinta urbs post Sodomam et Gomorrhā, Adamāam et Seboim, quæ ad preces Lot parva servata est, appellaturque Bala, id est, absorpta : tradentibus Hebræis, quod tertio terræmotu prostrata sit; ipsa est, quæ hodie Syro sermone vocatur Zoorā, Hebraice Segor, utraque parvula. Possumus vitulam conternantem pro perfecta ætate accipere. Sicut enim tricesimus annus in hominibus, ita in pecudibus ac jumentis, tertius robustissimus est. Vectes quoque pro terminis et robore intellige, eo quod Segor in finibus Moabitarum sita sit, dividens ab eis terram Philistiim.

« Aquæ quoque Nemrim pessimæ erunt. » De hoc et Isaïas : « Aquæ quoque Nemrim desertæ erunt. Quia aruit herba, defecit germen, viror omnis interit, secundum magnitudinem operis, et visitatio eorum : ad torrentem salicum deducit eos, » et reliqua. (Isa. xv.) Hoc oppidum super mare Mortuum est salsis aquis, et ob hoc ipsum sterilibus. Sive autem allusit ad nomen, sive quod ante non fuerat, post vastitatem accidit, ut etiam aquæ in amaritudinem vertentur. Non ut quidam putant vere propter steriles Nemrim aquas omnis herba exaruit, sed per metaphoram Scriptura loquitur. Et est sensus : In cuncto Moab aquæ Nemrim erant salsæ et amaræ, et quomodo ibi nulla herba pullulat, sic totam provinciam siccitas consequitur, id est, a Segor usque Oronaim, a finibus usque ad fines. Id ipsum nunc Jeremias « aquæ Nemrim pessimæ erunt : secundum magnitudinem operis et visitatio eorum, ad torrentem salicum ducent eos. » Pro salicibus in Hebræo legimus ערבים quod potest et Arabes intelligi et legi Orbim, id est, villa in finibus eorum sita, cujus a plerisque accolæ in monte Oreb Eliæ præbuisse alimenta dicuntur. Quod nomen propter ambiguitatem transfertur, et in corvos atque occidentem locaque campestria. Est autem sensus : Juxta morbi magnitudinem erit visitatio. Visitatorem hic non pro remedio, sed pro plaga accipe.

Unde in psalmo : « Visitabo in virga iniquitates eorum (Psal. LXXXVIII). » Torrentem salicum Babylonica accipe flumina, de quibus et David : « In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra (Psal. CXXXVI). » Sive vallem Aralix, per quam pergitur ad Assyrios. Accingitur spiritalis Moab sacco pœnitentiæ, et super tecta ac domata, in quibus primum se sublimes esse credebant, et in plateis, quia non ingrediuntur per angustam viam, sed per latam, quæ ducit ad mortem, erit ululatus, et nequaquam ascendent in superbiam, sed descendent in fletum. Tunc intelligent omnes cogitationes suas vanas, quod interpretatur Esebon, et casum ascensum superbix, quod Eleale sonat, ut vox eorum audiatur, usque ad mala opera eorum, quæ fecerunt, et mandatum, quod putabant Dei propria se confessione damnantes. Propterea vectes, id est, qui firmi fuerint in Moab, et errorem suum intellexerint, ululabunt et spem habere profectus incipient, cum anima eorum ululaverit sibi. Unde propheta est patientis affectu, loquitur ad eos, quorum anima ululabit sibi et dicit : « Cor meum ad Moab clamabit » ut eos ad pœnitentiam provocet. Vectes autem eorum, et omnia firmamenta, quæ habere in hæresibus videbantur, a Segor, hoc est, ad parvulam usque pervenient. Ostenditur non robusta esse, sed fragilis. Hæc autem Segor, hoc est, parva pœnitentia si perseveraverit, perducet eos ad perfectam salutem, quod vitula trium annorum significat, juxta illud, quod in Genesi legimus (Gen. xv) : ubi præcipit Abraham, ut offerat vitulum, arietem et hircum trium annorum, perfectum scilicet sacrificium, ut hæres Dei esse mercatur. Cumque egerint pœnitentiam per Luith, id est genarum lacrymas, ad altarium conscendent, et quasi mœroris foramine atque introitu, clamorem contritionis levabunt ad Dominum, ut possint dicere : « Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus non spernit (Psal. L). » Hoc fiet quia aquæ Nemrim, id est, doctrina hæreticorum, quæ pardis et prævaricatoribus comparatur, deserta erit, et deducetur ad nihilum. Pardi sunt quorum in Jeremia (Jer. XIII) varietates et maculæ non mutantur, et apostatæ de quibus in psalmo legimus : « Prævaricatores reputavi omnes peccatores terræ (Psal. CXVIII). » Omnis quoque herba et germen, et quidquid in sermone eorum viride videbatur exaruit, et secundum magnitudinem peccatorum a Deo visitati sunt, ut quem per beneficia non senserant, per flagella cognoscerent. Denique ducentur ad vallem, sive torrentem salicum, ut nullus in eis fructus maneat : hanc enim seminis harum arborum dicunt esse naturam, ut qui illud in poculo hauserit, liberis careat. Unde et sancti qui propter peccata in confusione hujus mundi esse cœperunt, in salicibus Babyloniorum fluminum suspendunt organa sua. Omnes terminos Moabitarum clamor circuit, vel provocantium ad pœnitentiam, vel pro errore gementium, ut offerre possint per ululatum suum vitulos laborum, et usque ad

fontem dominicorum arietum pervenire, sive fortium, quia Elim utrumque significat.

« Et auferam de Moab, ait Dominus, offerentem in excelsis, et sacrificantem diis ejus. » (MATRUS.) Bene ergo dicitur, quod Dominus auferat offerentem de Moab in excelsis, et sacrificantem diis ejus, quia cum defectit regnum, cessavit usus sacrificiorum. Mystice autem intereunte secta humanæ sapientiæ, cessavit simul clamor et pompa verborum, ita ut nec philosophi istius mundi, neque hæretici de unitate Ecclesiæ egressi, aliquid in doctrina sua inveniant, quod humanæ vitæ aliquam utilitatem conferat.

« Propterea cor meum ad Moab, quasi tibia æris resonabit, et cor meum ad viros muri fictilis dabit sonitum tibiæ. Quia plus fecit, quam potuit : idcirco perierunt. » Propheta loquitur dolentis affectu, vel quod hosti creditura sit, in quo tot mala superveniunt, vel quod tantis calamitatibus opprimendi, ut etiam inimicis miserabiles fiant. Unde dicit cor suum ut tibiæ resonare, quia lugubre carmen super ejus superbiam, et tamen fragilem et continuum gemitum promptus sit ex corde dareo quod ab hostibus perierit.

« Omne enim caput calvitium, et omnis barba rasa erit. In cunctis manibus colligatio, et super omne dorsum cilicium, et super omnia tecta Moab, et in plateis ejus omnis planctus, quia contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus. De quo et Isaias : « In cunctis capitibus ejus calvitium, omnis barba radetur. In triviis ejus accincti sunt sacco, super tecta ejus et in plateis ejus omnis ululat. » Apud antiquos ergo barbæ capitisque rasura, luctus indicium fuit. Per hæc magnitudo mœroris ostenditur. Non erunt privatæ lacrymæ : publicum luctum, publica lamenta resonabunt, nec matronæ, nec virgines, nec ætas parva puerorum, nec fracti senum gressus tenebuntur domibus, pudorem et imbecillitatem extrema captivitas nesciet, quia contrivi Moab sicut vas inutile, ait Dominus. Vas ergo inutile fuit Moab, et minus aptum ad opus hominum, ideo a Domino contritum est et omnis doctrina philosophorum, quæ fragilis est et falsitati innititur, superante veritate conteritur atque dissipabitur, et despectione atque gemitu æterno patebit.

« Quomodo victa est et ululaverunt? quomodo dejecit cervicem Moab et confusus est? Eritque Moab in derisum, et in exemplum omnibus in circuitu tuo. » Victa est regio Moab, unde habitatores ejus ululaverunt. Dejecit cervicem superbix suæ et confusa est, eritque Moab in derisum et in exemplum omnibus in circuitu suo, quia superbia ejus magna valde est dejecta. Sic et humana sapientia quantum erigit se contra Dominum fastu elationis, tantum veritate superante habebit coram omnibus ruborem confusionis.

« Hæc dicit Dominus : Ecce quasi aquila volavit, et extendit alas suas ad Moab. Capta est Carioth, et munitiones ejus per eum comprehensæ sunt. »

Aquilam Nabuchodonosor appellat, propter rapacitatem, quoniam in devastatione diversarum gentium exercuit. Qui cum alas suas, hoc est, transitum ad Moab direxerat, capta est Carioth urbs famosissima, et munitiones ejus per eum comprehensæ sunt. Unde et sequitur :

« Et erit cor fortium Moab in die illa, sicut cor mulieris parturientis, et cessabit Moab esse populus : quoniam contra Dominum gloriatus est. Pavor et fovea et laqueus super te, o habitator Moab, ait Dominus : Qui fugerit a facie pavoris, cadet in foveam et qui conscenderit de fovea, capiatur laqueo. Adducam enim super Moab annum visitationis eorum, dicit Dominus. » Recte cor Moab cordi comparat mulieris parturientis, quia de magna luxuria ad magnam pervenit tristitiam, etiam cessavit esse populus, quia superbe in sua potentia contra Dominum est gloriatus. Unde pavor mentis et fovea deceptionis, et laqueus captivitatis eum comprehendit. Sicque factum est, ut cum effugere pararet ab angustia pavoris, caderet in foveam obsessionis, et inde evadere tentans, caperetur ab hostibus laqueo captivitatis. Et quare hoc sibi evenerit subjungendo Scriptura ostendit : quia nimirum Dominus adduxit super Moab annum visitationis eorum, hoc est, justæ retributionis, ut tandem per calamitatem sentirent, quod in prosperitate positi intelligere noluerunt.

« In umbra Esebon steterunt de laqueo fugientes, quia ignis egressus est de Esebon, et flamma de medio Seon, et devoravit partem Moab, et verticem filiorum tumultus. » In umbra Esebon dicit stetisse de laqueo fugientes, quia in ejus munitione sperabant se aliquid solatium habere, sed frustra : quia ignis vindictæ, quæ ex meritis eorum processit, verticem tumultus filiorum Moab justo iudice retribuente oppressit. Unde sequitur :

« Væ tibi, Moab, periisti popule Chamos : quia comprehensi sunt filii tui, et filia tua in captivitate. » Nulla enim munitio urbium suarum, nec ulla vis falsorum numinum, quæ in Chamos nomine denotata est, eos ab hostibus eripere ac defendere prævaluit : sed omnes filii et filia eorum in captivitate transierunt. Sic erit væ perpetuum his, qui confidunt in sapientia humana, et deserviunt erroribus diversis, nec volunt audire sapientiam Dei, et legibus subijci divinis : quia filii et filia eorum simul cum parentibus suis, hoc est, discipuli cum magistris ibunt in captivitatem, de qua non possunt egredi. Quod autem sequitur :

« Et convertam captivitatem Moab in novissimis diebus, ait Dominus, » videtur mihi significare tempora gratiæ : in quibus quicunque voluerit credere de universis gentibus, et converti ab idolorum cultura, spes illi tribuitur salutis æternæ : quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum et operatus est justitiam acceptus est illi. « Et erit, juxta prophetiam Joel, quicunque invocaverit nomen Domini salvus erit (Joel. ii). »

CAPUT XLIX.

Sermo Domini contra Ammon, et contra Idumæam : contra Cedar, Asor et Elam.

« Hæc dicit Dominus ad filios Ammon : Nunquid filii non sunt Israel ? aut heres non est ei ? Cur igitur hæreditate possedit Melchon Gad, et populus ejus in urbibus ejus habitavit ? Ideo ecce dies veniunt in te, dicit Dominus, et auditum faciam super Rabbath, filiorum Ammon fremitum prælii, et erit in tumultum dissipata : filiaque ejus igne succendentur : et possidebit Israel possessores suos, dicit Dominus. » (MAUR.) Post Moab igitur ad filios Ammon sermo divinus convertitur, et increpat eos, quod ausi sunt terram Israelitarum infestare, et hæreditatem Domini invadere : prænuntians eis debitam ultionem inde imminere et Israel possessores suos possessurum esse.

« Ulula, Esebon, quoniam vastata est Hai : clamate, filie Rabbath, accingite vos ciliciis : plangite et circuite per sepes, quia Melchon in transmissionem ducetur, sacerdotes ejus et principes ejus simul. » Quod Esebon urbs fuerit magna Amorrhæorum, supra jam dictum est. Ar quoque metropolis civitas fuit Moabitarum : quæ hodie ex Hebræo, et Græco sermone composita, Ariopolis nuncupatur. Nam et plerique æstimant quod Ares, id est, Martis civitas interpretetur. Rabbath autem metropolis erat Ammonitarum : quæ hodie a rege Ægypti Ptolomæo cognomento Philadelpho, qui Arabiam tenuit cum Judæa, Philadelpa nuncupata est. Melchon vero idolum fuit Ammonitarum, et interpretatur rex meus. Meritoque prædicitur sceleris vindicta his civitatibus : quia non solum Deum contempserant diripientes, et devastantes populum ejus, sed etiam idolum in loco Dei pro numine coluerunt, appellantes illud rex meus. « Quia omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit (Psal. Lix). » Et maledictus est ille qui servit diis alienis, et non vult exhibere servitium soli atque uni Deo, vero Patri, et Filio et Spiritui sancto.

« Quid gloriaris in convallibus ? Defluxit vallis tua filia delicata, quæ confidebas in thesauris tuis, et dicebas : Quis venit ad me ? Ecce ego adducam super te terrorem, ait Dominus Deus exercituum, ab hominibus qui sunt in circuitu tuo : et dispergimini singuli a conspectu vestro, nec erit qui congreget fugientes. » Vallium nomine fructuum abundantiam designat, in qua Ammonitæ confidentes minime ad penuriam se posse venire arbitrati sunt : sed Domini verbo prænuntiatur eis devastatio et dispersio futura. Ezechiel quoque similiter contra filios Ammon prophetavit, dicens : « Audite verbum Domini : Hæc dicit Dominus Deus : Euge, euge, super sanctuarium meum, sive quia gavisus estis super sanctuarium meum, quia pollutum est, et super terram Israel, quia desolata est, et super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem : idcirco ego tradam te filiis orientalibus, sive Eden, in hæreditatem. Collocabunt caulas suas in te : et

ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas, et ipsi bibent lac, sive ubertatem tuam. Daboque Rabbath in habitaculum camelorum, sive civitatem Ammon in pascua camelorum, et filios Ammon in cubile pecorum : et scietis quia ego Dominus. » (*Hieron.*) Possumus juxta tropologiam filios Ammon intelligere, qui de Loth in spelunca generati sunt semine, et generati in ebrietate et incesto, omnes hæreticos. De quibus dicit et apostolus Joannes : « Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (*I Joan. II*). » Isti de inclinatione orti sunt, hoc enim Lot in linguam nostram vertitur : « Quia omnes declinaverunt simul, inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (*Ps. XLIII*). » Adversum hos ponitur, sive obfirmatur facies prophetalis, ut eos sua austeritate conterat, et dicit eis : Quia insultastis Ecclesie mex tempore persecutionis, eo quod diversorum vitiorum pollutum esset sanctuarium meum : sive eorum vitio, qui mihi serviebant, sive hostium crudelitate, qui meos persequabantur ; terram quoque Israel, sensus videntes Deum, esse desolatam virtutum choro. Et quomodo filii domus Juda, Deum confitentis, in qua est vera fides, et recta confessio, ducti sunt in captivitatem, et servire Domino desierunt ; idcirco, o omnis insultans, traderis filiis orientalibus, qui de vero lumine sunt profecti, et traderis in hæreditatem : ut tu quoque discas Dominum confiteri. Et per translationem dicitur, quod filii orientis ponant super eos caulas suas, et figant tentoria, et bibant lac, et comedant fruges : et civitas quondam superbie fiat in habitaculum camelorum, qui possint deposito onere peccatorum intrare per foramen acus : et in cubile pecorum, quæ reguntur a pastore bono, ut cum hoc fecerint, misti et traditi Orientis pastoribus intelligant, quod ipse sit Dominus. Unde dicitur :

« Et post hæc reverti faciam captivos filiorum Ammon, ait Dominus. » (MAUR.) Quia post revisionem hæreticorum ab errore ad fidem rectam, captivitas eis dissolvetur peccatorum, et recipiuntur in sanctæ Ecclesie, unde exierant, communionem.

« Ad Idumæam : Hæc dicit Dominus exercituum : Nunquid non est ultra sapientia in Themam ? Perit consilium a filiis : inutilis facta est sapientia eorum. Fugite et terga vertite, descendite in voraginem, habitatores Dedan : quoniam perditionem Esau adduxi super eum, tempus visitationis ejus. « Si vindemiatores venissent super te, non reliquissent racemum : si fures in nocte rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discooperui Esau : revelavi abscondita ejus et celari non poterit. Vastatum est semen ejus, et fratres ejus, et vicini ejus, et non erit. » (*Hieron*) Quod Esau et Seir, et Edon, et Idumæa, et Duma una gens appellantur, non ambiget, qui scientiam habuerit Scripturarum. Et ut de cæteris prophetis taceam. Isaia, Jeremia,

A Amos, qui contra Idumæam et Edom vaticinati sunt : Abdias propheta totam prophetiam contra hanc dirigit nationem, quia primogenita perdidit et ab edulio sortitus vocabulum est. Esau quoque factura interpretatur. Et hoc sciendum, quod in Hebræo nunquam scribatur Idumæa, sed semper Edom, quem Idumæam expressit Græca translatio. Prædiciturque Idumææ, quod ultra non fiat sapientia in Themam, quæ interpretatur deficiens, fiatque inutilis sapientia eorum, tergaque vertent habitatores Dedan, quæ similiter est urbs Idumææ, et interpretatur cognitio, quoniam vindemiatores, id est vastatores, venerunt, super Idumæam, qui non reliquerunt racemum : et non furtim ex parte, sed palam ex toto vastaverunt eam, et semen ejus, et fratres ejus.

B « Si vindemiatores, inquit, venissent super te, non reliquissent racemum : si fures in nocte rapuissent quod sufficeret sibi. Ego vero discooperui Esau : revelavi abscondita ejus, et celari non poterit. Vastatum est semen ejus, et fratres ejus, et vicini ejus, et non erit. » Quod dicit hoc est : Si fures et latrones, qui nocte domos suffodere consuerunt, et rapere quæ in domibus sunt, introissent ad te, et absconditi tenebris circuissent domus tuæ angulos, utique hoc tulissent, quod sibi putabant posse sufficere : et aliquid in ædibus, vel per satietatem, vel per ignorantiam reliquissent. Si vindemiatores introissent vineam tuam, et eam vel hostiliter vastare, vel a te conducti demetere cuperent, quamvis diligens eorum fuisset vindemia, tamen racemos vitibus folisque celatos inter palmites reliquissent, sed omnia hostes, qui ad te Domino jubente venerunt (significat autem Babilonios et exercitum Nabuchodonosor), investigaverunt : et omnia secreta tua, et cavernas ac foramina spluncarum, in quibus habitas, lustraverunt. Et revera, ut dicamus aliquid et de natura loci. Omnis australis regio Idumæorum de Eleuteropoli usque Petram et Hialam (hæc est enim possessio Esau), in specibus habitatiunculas habet : et propter nimios calores solis, quia meridiana provincia est, subterraneis tuguriis utitur.

C « Discooperui, » inquit, id est, quod terra premebatur in medium protuli, et aperta sunt omnia quæ claudebas : substantiamque tuam me pariter cum hostibus perquirente, nulla potuerunt secreta celare. D Aliter : fures et latrones, qui ingrelluntur nocte, quia filii sunt noctis et tenebrarum, hæreticos puto, veritatis dogmata non prædicantes, qui furantur sufficientia sibi : et quotidie de Ecclesie gregibus rapere festinant. Isti ingredienti vineam Domini nostri quam de Ægypto hujus sæculi transtulit, et de cujus genimine vinum se esse bibiturum in regno patris pollicetur, ita cupiunt universa populari, ut vix racemum relinquunt in ea : sed e contrario Dominus agit : omnia enim secreta eorum et occulta mysteria et patriarcharum Esau (hos quippe intelligo qui primi hæreses adinvenierunt), per sanctos suos et ecclesiasticos viros atque doctores profert in medium : et prima illius victoria est, patere quæ

tegebantur occulta. Unde et cum admiratione dicitur, « quomodo perscrutatus est Esau? Deprehensa sunt occulta ejus. » Vide Marcionem et Valentinum, et omnes hæreticos, quomodo in doctrinis dæmoniorum cauteriatam habentes conscientiam applaudant sibi: et simplices animas quasi quibusdam divinis mysteriis initiantes composito sermone decipiant: sed cum triginta æonas, et decadas, et ogloadas, et duodecadas, et duplicem Deum et portentorum abraxas in medium sermo protulerit, tunc prudentia Esau stultitia demonstratur. Secundum tropologiam hic mihi sensus videtur: Idumæa terrena appellatur et carnea, quæ consurgit contra spiritum, ut non faciamus ea quæ spiritus sunt, et animam in meditullio positam ad se trahere festinat, vultque ultiones reddere, quibus prius subdita erat filiis Juda: et recordatur doloris antiqui, quod non proprie fuerit potestatis: et ideo vindictam expetit de eis, qui recedentes a carne spiritum sequebantur. Propterea ipse Dominus, filiorum Juda ultor existens, extendit manum super Idumæam: et auferit secundum Ezechielis prophetiam de ea hominem et jumentum, quicquid vel rationis videtur habere, vel simplicis fidei, ut eam redigat in solitudinem: et de Theman, quæ interpretatur deficiens, et Dedan, quæ et ipsa cognationem sonat. Omnes gladio interfecit, quem posuit in manu populi sui Israel, ut subvertatur Edom, et iram sentiat Domini ac furorem: et intelligat vindictam ejus ad hoc profecisse, ut serviat domui Judæ. Hoc est, illud de quo et Apostolus disputat scribens: « Jacob dilexi: Esau autem odio habui (Rom. ix). » Diligit autem Jacob, quia carneum atque terrenum supplantat et superat, et benedictiones illius meretur accipere. Primum enim juxta carnem et postea juxta spiritum vivimus: ante vitia, deinde virtutes, quibus vitia subruuntur, quia appositum cor hominis ad malitiam a pueritia, erroresque adolescentiæ ætas matura contemnat. Unde et David: « Delicta, inquit, juventutis ignorantias meas ne memineris (Psal. xviii). » Et tamen sciendum, quod Jacob primam accepit benedictionem, Esau secundam: et ad extremum dicitur de eo: « Servus eris fratris tui (Gen. xxvii), » et postquam spiritui caro subjecta fuerit, illique conjuncta caro esse desistat: et Idumæa transeat in Judæam.

« Relinque pupillos tuos, ego eos faciam vivere: et viduæ tuæ in me sperabunt. » (MAUR.) Viduarum et orphanorum pater promittit in se sperantibus vitam daturum, ut ostendat se ipsum esse, ad quem propheta ait: « Tibi, Domine, derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor (Psal. ix). » Et qui alio loco inquit: « Viduam ejus benedicens benedicam, pauperes ejus saturabo panibus (Psal. cxxxi). » Interfectis ergo adversariis Dei, pupilli eorum et viduæ salvantur, quia anima sequestrata a luxu mundi atque sæculari conversatione, si se totam ad Deum converterit, et in ejus bonitate speraverit, vitam æternam habebit.

PATROL. CXI.

A « Quia hæc dicit Dominus: Ecce quibus non erat judicium, ut biberent calicem, bibentes hibent, et tu quasi innocens relinqueris? Non eris innocens, sed bibens hibes. Quia per memetipsum juravi, dicit Dominus, quod in solitudinem, et in opprobrium, et in desertum, et in maledictionem erit Bosra: et omnes civitates ejus erunt in solitudines sempiternas. » Si vix justus salvabitur, impii et peccatores uli apparebunt? (I Pet. iv.) Et si filium pater flagellat: servus nequam quid meretur? Frustra ergo Idumæa sperabat impunitè se posse peccare, cum videret Judæam Dominum pro peccatis suis in hostium manus ad corripiendum tradidisse. Bosra ergo civitas non est in Edom, sed in Moab, et interpretatur firma atque munita: sed tamen quia Domini judicio devastanda erat, quasi infirma capta est et destituta. (Hieron.) Nosse debemus secundum leges tropologiæ, aut contra Judæos factum esse sermonem, qui sunt æmuli Christianis, et persequuntur fratrem suum Jacob populum supplantatorem, qui illis primogenita præripuit: aut certe adversus omnes hæreses, et contraria dogmata, quæ videntur quidem nobis esse vicina, sed magis adversaria sunt, et de paterna hæreditate simplicem et habitatorem donus Jacob nituntur expellere. Propter quod Idumæa et terrena interpretatur et propter colorem rubrum cruenta quoque intelligi potest. Idcirco Salvator portans ad Patrem de mundo victoriam, quando angeli conclamabant: Aperite portas, principes, vestras, et introibit rex gloriæ (Psal. xxiii). Et in Isaia stupentes, interrogabant: « Quis est iste qui ascendit de Edom fulvata veste de Bosor, sic formosus in stola candida? (Isa. lxiii), » et ad ipsum cominus loquebantur: « Quare rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torculari? » Ipse loquitur in triumpho, exponens palmas crucis suæ: « Torcular calcavi solus, et de gentibus vir non est mecum. » Sunt qui Idumæam ad carnem referant, et adversus illius pugnam animam æstiment provocari: ut mortificantes membra nostra super terram, fornicationem, immunditiam, passionem, æternam in Christo victoriam consequamur.

D « Auditum audivi a Domino, et legatus ad gentes missus est. Congregamini et venite ad eam, et consurgamus in prælium. » (MAUR.) Sciendum vero quod hæc sententia Jeremiæ pene eisdem verbis in Abdia propheta continetur, sicut et plurima verba istius capituli Jeremiæ concordant Abdiæ sermonibus. Jam supra diximus eundem esse Edom, quam et Idumæam: quia in Hebraico ipse, qui condidit, in Græco urbs, quæ sit ab eo condita, nominatur. Audivit ergo Jeremias, vel Abdias, vel omnes Prophetæ pariter audierunt. Omnes enim scribunt contra Edom, quod ad gentes legatus missus sit, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (I Tim. ii); de quo et Pater loquitur per Aggæum: « Movebo omnes gentes, et veniet desideratus cunctis gentibus (Agg. ii). » Iste in Isaia: « Magis

consilii angelus, et pater futuri sæculi » describitur (*Isa. ix*). Possumus dicere quod ipse legatus sit, et ipsa munitio dicens ea quæ prophetalis sermo contexit, surgite et consurgamus adversus eum, vel eam in prælium. Legatus qui ad gentes missus est, hæc loquitur : « Surge, qui dormis, et elevare a mortuis, et illuminabit te Christus (*Ephes. v*). » Ac ne forsitan gravis nobis et insolita pugna videatur, me, inquit, habetis primum in acie, ego ero ἀρχιστρατηγὸς præliorum : qui et Jesu filio Nave gladium tenens apparui : et Amalech in crucis meæ vexillo Mose pugnante superavi. Jeremias hic in visione contra Idumæam non multum ab his discrepat.

« Ecce enim parvulum dedi te in gentibus, contemptibilem inter homines. Arrogantia tua decipit te, et superbia cordis tui, qui habitas in cavernis petræ, et apprehendere niteris altitudinem collis. Cum exaltaveris quasi aquila nidum tuum, inde detraham te, dicit Dominus. » In interpretatione prophetica debemus morem nostrum sequi, ut primum historię fundamenta jaciamus, deinde, si possumus, excelsas turres et tectorum culmina subrigamus. O, inquit, Edom, qui cum minimus sis inter omnes in circuitu nationes, et ad comparationem gentium cæterarum parvus in numero, ultra vires erigeris superbia. Cumque habites in speluncis, ino in cavernis petrarum, humilis atque pauperculus, et excelsa ædificiorum tecta non possides, quasi aquila in sublime extolleris, et tantum cogitatione intumescis, ut inter sidera habitare te credas : etiamsi ultra naturam posses cœli alta penetrare, inde te detraherem, et ad terram deducerem, dicit Dominus Deus. Illud autem quod in Jeremia additum est : « Et apprehendere niteris altitudinem collis, » aperuit ænigma, collem significans montem Sion : ac per hoc, vel ipsam urbem Jerusalem, vel templum, quod in ea conditum est, vult intelligi. Aquilam autem cunctis avibus altius volitare etiam hi, qui de natura avium disputant, memoriæ prodiderunt : tantiq̄ue contuitus esse dicitur, ut cum super maria immobilis penna feratur, nec humanis pateat obtutibus, de tanta sublimitate pisciculos natate videat : et cum juxta littus fuerit tormenti instar descendere, raptamque prædam pennis ad litus pertrahere. Si didicimus historiam, sequamur intelligentiam spiritalem. Licet tibi, o hæretice, magnus esse videaris, et contempnas Ecclesiæ paucitatem, tamen parvus in gentibus es, et contemptibilis, et non solum contemptibilis, sed cum ἐπελάσει valde contemptibilis. « Superbia cordis tui extulit te. » Quis enim hæreticorum non in superbiam extollitur, Ecclesiæ simplicitatem parvipendens, et fidem imperitiam reputans : habitans in scissuris petræ, exaltans solum suum. Petra quanquam frequenter vel in persona Domini, vel in soliditate ponatur, unde et propheta dicit : « Statuit super petram pedes meos (*Psal. xix*) ; » et ad Petrum dicitur : « Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Eccle-

siam meam (*Matth. xvi*) : » tamen et in contrariam partem frequenter accipitur : « Auferam, inquit, cor lapideum, et dabo eis cor carneum (*Esach. xxxvi*). » Et : « Potens est Dominus de lapidibus istis scissitare filios Abrahæ (*Matth. iii*) : » maximeque hic ubi non dixit, habitantem super petram, in qua prudens ædificator domum suam extruit : sed in scissuris, vel in cavernis petræ, ut hæreses a petra Christi, et ab Ecclesia significet scissiones. Porro quod legitur in Abdia : « Exaltantem solum suum, et qui dicit in corde suo, Quis detrahet me in terram (*Abd. iii*) ? » tumorem hæreticæ mentis ostendit, confidentium sibi in mysteriis et secretis suis, quantum in ipsis est. Hyperbolice autem hoc accipere debemus, repromittentium sibi regna cælorum. Unde ad hujuscemodi homines Apostolus scribit : « Jam sine nobis regnastis, atque utinam regnaretis, ut et nos vobiscum regnaremus (*I Cor. iv*). » Tale quid et David loquitur : « Posuerunt in cœlo os suum, et lingua eorum transivit in terra (*Psal. lxxii*). » Si exaltati ergo fuerint, ut aquila : nam et ipsi aquilarum sibi similitudinem pollicentur, quæ solent ad cadaver dominicum congregari. Et inter media sidera posuerunt nidum suum, inde detraham eos, dicit Dominus. Sicut enim dormiente patrefamilias inter bonam sementem inimicus homo zizania superseminat (*Matth. xiii*), ita solet aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, et varietate, quæ habet ductum intrandi in Libanum, et tollit de cacumine cedri, et plantat super aquas multas, ut in vinea plantaria pullulent inter sidera Ecclesiæ, de quibus et in alio loco dicitur : « Justi autem sicut stellæ fulgebunt (*Matth. xiii*), » ponere nidum suum. Dixi supra hoc ipsum, et adversum earum intelligi, quod imminutæ sint vires ejus in adventu Christi, et contemptibilis, animæque subjecta imperio, et frustra erigatur cum habitet in cavernis petræ, vel sensibus, vel cogitationibus, et velit domiuari animæ exaltans solum suum, nec opera sua posse credens superari. Cui dicitur, quod quamvis se erigat, et aquilæ imitetur excelsa, multosque sanctorum deceperit, tamen a Domino separata sit atque dejecta. Quod in hæreticis et carne intelleximus, contra Judæos quoque intelligi potest.

« Et erit Idumæa deserta, omnis qui transibit per eam stupebit, et sibilabit super omnes plagas ejus, sicut subversa est Sodoma et Gomorrha et vicinæ ejus, ait Dominus : Non habitabit ibi vir, et non incolet eam filius hominis. » Erit ergo in die furoris Domini conciliabulum hæreticorum, sive Judæorum blasphemantium desertum, quia nunquam postea habebunt potestatem congregare concilium malignantium. Omnisque, qui transierit per eam, stupebit, et sibilabit super omnes plagas ejus. Quia supplicia eorum, quæ sustinuerunt pro impietatibus suis formidini et pavori valde digna erunt. Quoniam, sicut Sodomam et Gomorrhham sulphur et ignis incendit (*Gen. xix*), et in æternam solitudinem redigat.

Ita et super peccatores pluit ignis et sulphur, et spiritus procellarum pars calicis eorum.

« Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis ad pulchritudinem robustam, quia subito currere eum faciam ad illam, et quis erit electus, quem proponam ei? Quis enim similis mei? Et quis sustinebit me? Et quis est iste pastor, qui resistet tui meo? » Igitur sicut Dominus castigavit superbiam Judæorum, quos Jordanis nomine notat: ita etiam et Idumæorum perfidiam atque invidiam, quam exercuerant contra fratres suos, per ministros iræ suæ plena vindicta corripiet, nec est ullus qui ejus consilio ac voluntati resistere possit. Similiter et hæretici et hostes Ecclesiæ Dei non evadent tormenta, iniquis operibus et dogmatibus suis condigna. Sed leo sævissimus et rapacissimus diabolus in tartarum eos perpetuis laniatibus cruciandos retrudit.

« Propterea audite consilium Domini, quod inquit de Edom, et cogitationes ejus quas cogitavit de habitatoribus Theman; si non dejecerint eos parvuli gregis, nisi dissipaverint cum eis habitaculum eorum. A voce ruinæ eorum commota est terra, clamor in mari Rubro auditus est vocis eorum. Ecce quasi aquila ascendet et volabit, et expandet alas suas super Bosram. Et erit cor fortium Idumææ in die illa quasi cor mulieris parturientis. » Vastatore veniente super Idumæam et super Bosram, quem aquilæ expandenti alas suas, hoc est, ad rapiendum paratæ, comparat, vox ruinæ eorum longe lateque sonabit, et terrorem vicinis provinciis incutit: quia juxta consilium Domini gens superba debitas pœnas luit. Mystice autem, juxta consilium Domini, parvuli gregum, hoc est, humiles de populo ecclesiæ recta fide et veraci dogmate, dejiciunt ac dissipant superba dogmata hæreticorum. « Et erit cor fortium Idumææ in die illa, quasi cor mulieris parturientis: » quia omnis fastus contumaciæ hæreticorum Domini nutu conteretur, et ad nihilum redigetur, quando juxta Psalmistam: « Exsurget Deus et dissipabuntur inimici ejus, qui oderunt eum. Sicut deficit fumus deficient, sicut fluit cera a facie ignis, sic peribunt peccatores a facie Dei: Et justi epulentur, exsultent in conspectu Dei, et delectabuntur in lætitia ac multitudine pacis (Psal. Lxvii). »

« Ad Damascus: Confusa est Emath et Arphad, quia auditum pessimum audierunt, turbati sunt in mari, in sollicitudine quiescere non potuit. Dissoluta est Damascus, versa est in fugam, timor apprehendit eam, angustia et dolores tenuerunt eam quasi parturientem. Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem, urbem lætitiæ? Ideo cadent juvenes ejus in plateis ejus, et omnes viri prælii conticescent in die illa, ait Dominus exercituum, et succendam ignem in muro Damasci, et devorabit mœnia Benedab. Ad Cedar et ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. » Post Philistæos et Moabitas, Ammonitas quoque et Idumæos, ad Damascus, id est Arabiam sermo conver-

titur, quæ et ipsa regalis quondam civitas fuit, et in omni Syria tenuit principatum. Necdum florebat Antiochia et Laodicia, et Apamia, quas urbes per Alexandrum et Macedonum imperium auctas esse cognovimus. Quia igitur semper decem tribubus contra Judam præbebat auxilium, et Regum et Paralipomenon narrat historia, etiam ipsi vastitatem ab Assyriis appropinquare significat, dicente rege Assyriorum: Cepi Arabiam et Damascus et Samariam. Sicut enim illas cepi, et universa regna capiam. Item in Regum volumine legimus: Ascendit rex Assyriorum Damascus, et cepit eam et transtulit in Cyrenen. Rasin quoque interfecit, qui erat rex Damasci. Quæ omnia Ezechia H'erosolymis regnante perpessa sunt. Emath ergo et Arphath, quæ in Esaia et in Hieremia leguntur, urbes sunt Damasci, atque Arabiæ, quas rex Assyriorum vastavit. Sed sciendum quod ab Esaia vicina captivitas Assyriorum, a Hieremia quoque Babylonica captivitas Damascenæ urbis describitur, id est, paucorum quos Assyriorum rex reliquerat in ea. Alii æstimant de Romana captivitate prædici, quando et Judæorum captus est populus, et Damascus, cui imperabat Aretha, similem sustinuit servitatem, ut cuncta, quæ super eas scripta sunt, ad Christi tempus et Apostolorum mysteria transferantur. Prædicitur enim Damasco verbum crudele captivitatis, quod propheta auditum pessimum nuncupat, quodque vigore dissoluto apprehendet eam timor et dolores quasi parturientem exagitant, murosque Damasci et mœnia Benedab ignis devoret. Damasci primum nomen in Genesi legimus (Gen. xv), qui ante Isaac fuit vernaculus Abraham et putabatur hæres, nisi esset Saræ filius ex promissione generatus. Interpretatur autem aut sanguinis poculum, aut sanguinem bibens, aut sanguis cilicii, quæ omnia populo conveniunt Ethnicorum, qui ante fidem Christi amicus erat sanguinis et crudelitatis, et digna opera planctu agebat et sacco. In Dierum libro narrat historia (II Par. xxii), quod impleto anno ascenderit contra Joas regem Judæorum exercitus Syriæ, et venerit Hierusalem, et omnes principes populi interfecerit, cunctamque prædam miserit regi Damasci, qui cum paucis viris venerat, et Deus tradiderat in manu eorum multitudinem magnam nimis, eo quod reliquissent Dominum patrum suorum. Quod juxta analogiam et futurorum typum considerandum est: utrum hoc ad tempus Dominici adventus referre valeamus. Post finem enim anni acceptabilis, in quo a Salvatore Evangelium prædicatum est, ascendit de Damasco gentium exercitus, in paucis viris, contra Judam et Hierusalem, quæ reliquerunt Dominum, et omnes eorum leges ac prophetarum, abstulere divitias, et miserunt regi Damasci, viris ecclesiasticis et doctrinæ evangelicæ, qui ad comparisonem totius mundi adhuc tunc fideles, et in toto orbe dispersorum Judæorum, pauci erant, et tamen Dominus tradidit Hierusalem manibus eorum, eo quod reliquissent Dei Filium, qui per prophetas autem prædicatus est.

Ego ob hanc causam reor, et Saulum, qui postea Pauli ex virtute nomen accepit, qui æmulator erat regis ex Damasco, et contra credentes ex gentibus pugnare voluisse, qui in Damasco versabantur, ut inde rursum Hierusalem Judæos expugnaturus ascenderet (*Act. ix*). Per Damascum vocatio gentium significatur, quoniam amabant, vel bibebant sanguinem, quæ postquam in Christo crediderint, pristinæ conversationis civitas esse desistent, et erunt, juxta Isaiaë vaticinium, sicut acervus lapidum in ruina (*Isa. xvii*). Quomodo enim acervi lapidum, qui in agris dispersi sunt, in unum tumulum comportantur, sic de universis nationibus acervus credentium congregatur, in ruinam populi Judæorum, illis cadentibus et nobis surgentibus (Maurus). Damascum ergo spiritalem timor apprehendit, angustia et dolores quasi parturientem, hoc est, illos, qui coram Deo pro peccatis suis pœnitentiam egerunt, ut parturirent spiritum salutis, et bonorum operum fructum proferrent. Ideo ergo versi sunt in fugam salubrem, ut deserentes idololatriam ad verum Deum convertantur, et qui prius fuerant per ferocitatem præliatores diaboli, nunc fiant per mansuetudinem devoti milites Christi.

« Hæc dicit Dominus : Surgite, ascendite ad Cedar, et vastate filios orientis. Tabernacula eorum et greges eorum capient, pelles eorum et omnia vasa eorum, et camelos eorum tollent sibi, et vocabunt super eos formidinem in circuitu ejus. Fugite, abite vehementer, in voraginibus sedete, qui habitatis Asor, ait Dominus. Iniit enim contra vos Nabuchodonosor rex Babylonis consilium, et cogitavit adversum vos cogitationes. Consurgite et ascendite ad gentem quietam, et habitantem confidenter, ait Dominus. Non ostia, non vectes eis, soli habitant. Et erunt cameli eorum in directionem, et multitudo jumentorum in prædam, et dispergam eos in omnem ventum, qui sunt attonsi in coma, et ex omni confinio eorum adducam iterum super eos, ait Dominus. Et erit Asor in habitaculum draconum, deserta usque in æternum : Non manebit ibi vir, nec incolet eam filius hominis » (*Hieron.*) Liber Geneseos docet ex Ismael Cedar et Agarenos, qui perverso nomine Saraceni vocantur, esse generatos. Hi per totam habitant solitudinem, de quibus puto et poetam dicere, *Lateque vagantes Barchi*. Et juxta supradictum volumen « contra faciem omnium fratrum suorum habitabit. » eo quod latissima eremus ab India ad Mauritaniam usque tendatur et Atlanticum oceanum. Quod puto Jeremiaë titulum sonare ad Cedar et ad regna Asor, quæ percussit Nabuchodonosor rex Babylonis. Statimque sequitur. « Hæc dicit Dominus : Surgite et ascendite ad Cedar et vastate filios orientis. Tabernacula eorum et greges eorum capient, pelles eorum et omnia vasa et camelos tollent sibi, » et cætera usque in finem capituli. Considera quomodo Ismaelitarum, hoc est Saracenorum, propriam gentem descripserit : Qui habitant in tentoriis, qui ubicumque

A nox compulerit sedes tenent, quibus armenta sunt et pecora camelorum gregesque ovium, qui non habent ostia nec vectes. Non enim versantur in urbibus sed in solitudine. Et hi ergo a Babyloniis deleti sunt, eo quod Asor civitatem, quæ metropolis gentis illius in eremo fuit, usque ad solum subverterent, et tamen cum camelorum et ovium greges capti sunt, pellesque eorum et tentoria sorte divisa, nominis gentis illius significatur interitus, eo quod dromedariis camelis centum et amplius millia uno die per vastam solitudinem fugere solent. Aufertur, inquit, omnis Cedar in minuto numero sagittariorum, quæ maxime pollut arte. Spiritualiter autem Cedar, qui interpretatur tenebræ, et Asor, qui interpretatur sagitta luminis, significant hæreticos mente tenebrosos, et tamen sententiis dogmatum suorum sagittas luminis fingentes, qui se simulant esse filios orientis, cum veraciter sint filii tenebrarum. Horum tabernacula et greges, pelles et vasa, camelos et jumenta, Chaldaei spiritales cum Nabuchodonosor mystico vastantes capiunt, quia doctores cum discipulis vasa nequitia, cum morticinis facinorum, brutos homines a tortitudine peccatorum deformes, in voraginibus scelerum suorum latitantes capiunt, atque in interitum sempiternum abducunt : qui licet attonsi sint in coma, et privatos crinibus vitiorum se arbitrentur, tamen propter peccata sua, et hypocrisin nequissimam morti obnoxii sunt perpetuæ. Eritque civitas eorum, quod semper contraria exsisterat civitati Dei, habitaculum draconum spiritualium, nec ibi manebit vir ecclesiasticus atque catholicus, nec incolet eam filius hominis, veraciter utens a Deo in se condita ratione, sed soli perditii ac erroribus decepti manebunt in perpetuum. De hoc spiritali Cedar Psalmista commemorat, dicens : « Heu me, quia incolatus meus prolongatus est, habitavi cum habitantibus Cedar (*Psal. cxix*). » Venit ad secundam partem, ubi damnatus vitia, sæculi vitam se pœnitet habere longinquam. « Heu me, » sermo dolentis est, quia hujus mundi prolixitate fatigetur, quam querelam diversos sanctos habuisse non dubium est, sicut Ecclesiastes dicit : « Et laudavi omnes qui mortui sunt, super omnes qui vivunt usque nunc (*Eccli. iv*). » Apostolus quoque Paulus exclamat : « Cupio dissolvi et esse cum Christo (*Phil. i*). » Merito ergo et propheta in hac parte congemuit, qui simillimo Domini amore flagravit. Incolatus autem significat peregrinationem. Incolas enim dicimus, qui ad tempus terras alienas colunt, sed a patria sua longe sejuncti sunt. Quod de illis merito dicitur, quorum conversatio semper in cælis est, sed adhuc hic corpore detinentur. Quod autem dixit : « prolongatus est, » affectum nimium desiderantis expressit : Cupienti siquidem felicem patriam videre, quamvis hic breve tempus probetur esse : longinquum tamen esse videtur. Sequitur : « Habitavi cum habitantibus Cedar. » Cedar Hebræum nomen est, quod nostra lingua interpretatur tenebræ. Hoc ad sæculi hujus pertinet amatores, qui tenebrosis actibus involuti, illa magis diligunt, unde

perire noscuntur. Quo vocabulo competenter significat peccatores, inter quos se adhuc habitare suspirat. Necesse est enim ut bonus animus affligatur, quotiens malorum permixtione concluditur.

« Quod factum est verbum Domini ad Jeremiam prophetam adversus Elam, in principio regni Sedechiæ regis Juda, dicens: Hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego confringam arcum Elam, et summam fortitudinem eorum, et inducam super Elam quatuor ventos a quatuor plagis cœli, et ventilabo eos in omnes ventos istos, et non erit gens, ad quam non perveniant profugi Elam, et pavere faciam Elam coram inimicis suis, et in conspectu quærentium animam eorum. Et adducam super eos malum, iram furoris mei, dicit Dominus: et mittam post eos gladium donec consumam eos, et ponam solium meum in Elam, et perdam inde reges, et principes, ait Dominus: in novissimis autem diebus reverti faciam captivos Elam, dicit Dominus. » Elam autem esse regionem Persidis non ambigamus, unde et Elamitæ nuncupantur. Prædicat enim propheta Medis et Persis licet Babylonem devastaverint, regnumque Chaldæorum destruxerint: ipsi tamen per Macedones atque Alexandri

Magni potentiam destruendi sunt. Ipse enim, qui cætera regna pro iniquitatibus suis corripuit, istud regnum pro scelere suo et impietatibus impunitum non reliquit. Interpretantur ergo Elamitæ *despicientes* sive *tenentes*, et significant persecutores Ecclesiæ Christi, quibus potestas data est a Domino, ut secundum tempus Ecclesiam Dei despicientes, variis persecutionibus tentando fatigent. Sed veniet hora quando a quatuor plagis cœli illis vindicta superveniat, et paveant coram inimicis suis, quia undique eis malum imminet, et valida tempestas futura erit. « Mittet enim filius hominis angelos suos a quatuor ventis cœli, ut colligant omnia scandala de regno ejus, » et eos qui operantur iniquitatem « mittant in caminum ignis ardentis, ibi erit fletus et stridor dentium (Marc. xiii), » ibique eos gladius vindictæ Domini consumet in æternum. Attamen quia multi sunt qui ex ipsis persecutoribus ante ad fidem Christi convertentur, et in numero fratrum recipiuntur, sermo divinus non tacet cum dicit: « In novissimis autem diebus reverti faciam captivos Elam, dicit Dominus, » quia ipsi qui ante peccatis fuerant captivi, per Christi gratiam postmodum erunt liberi, et qui ante fuerant inimici, jam fient amici et proximi.

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Expleto vaticinio quod contra diversas gentes propheta protulit, hoc est, contra Ægyptum et Palestinos atque Moab, contraque filios Ammon, et Damascusum atque Cedar, novissime contra Babylonem et Chaldæos qui cæteras gentes jussu Domini arguebant, sermonem dirigit, ut quos ante in plerisque locis latenter arguit, nunc palam scelera illorum atque peccata manifestando, vastationem ipsorum pro hoc atque desolationem perfectam exprimat.

CAPUT L.

Sermo Domini contra Babylonem prædicat reditum populo Juda et Jerusalem.

« Verbum quod locutus est Dominus de Babylone et de terra Chaldæorum in manu Jeremiæ propheta: Annuntiate in gentibus et auditum facite, levate signum, prædicate et nolite celare, dicite: « Capta est Babylon, confusus est Bel, victus est Merodach: confusa sunt omnia sculptilia ejus, superata sunt idola eorum, quoniam ascendit contra eam gens ab aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudinem, et non erit qui habitet in ea ab homine usque ad pecus: et moti sunt et abierunt. » (MAURUS.) Isaias et Jeremias atque Ezechiel verbum Domini contra Babylonem, et terram Chaldæorum protulerunt, in quo prævaricationes et iniquitates ejus plurimas replicaverunt, et meritam vindictam inde sibi venturam prædixerunt. Quomodo ergo a Medis et Persis urbs Babylon subversa sit historie

producent, et libri prophetarum non tacent. Unde præsens propheta jubet annuntiare in gentibus et prædicare quod capta sit Babylon, confusus Bel, et victus Merodach, idola videlicet quæ Chaldæi pro diis colebant. Confusa sunt omnia sculptilia ejus, et superata sunt idola eorum, quoniam ascendit contra eam gens Persarum utique atque Medorum ab Aquilone, quæ ponet terram ejus in solitudinem: ita ut non sit qui habitet in ea, ab homine usque ad pecus. Cui paria Isaias in libro suo scripsit dicens: « Ecce ego suscitabo super eos Medos qui argentum non requirant, neque aurum velint, sed sagittis parvulos interficiant, et lactantibus uteris non miserentur: et super filios non parcat oculus eorum. Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, incluta in superbia Chaldæorum, sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrhæam. Non habitabitur usque in sempiternum, et non fundabitur usque ad generationem et generationem: nec ponet ibi tentoria Arabs, neque pastores requiescent ibi: sed erunt ibi bestiae, et replebuntur domus eorum draconibus, et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi, et respondebunt ululæ in ædibus suis, et sirenæ in delubris voluptatis (Isa. xlii). » Apertum est quod latebat. Nequaquam fortes et gigantes angeli intelligendi sunt et dæmones, sed Medorum gens, quorum princeps Darius primus Babyloniorum destruxit imperium, occiso Balhasar nepote Nabuchodonosor, qui Evilmerodach filius fuit. Tantam autem scribit Medorum Persarumque sevitiâ, ut ardore sanguinis effundendi

aurum argentumque contemnant, et oblatas opes pro luto reputent : sed sagittis parvulos interficiant, et lactantibus uteris non misereantur, et super filios non parcat oculus eorum. Interficiantur parvuli, quorum vulnera erunt non minora quam corpora, et pregnantis uteri secentur, elidanturque infantes, et ad ubera pressos filios crudelis victor occidat. Usque in præsentem ergo diem prophetia Babylonis expletur : et sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrhā, sic et ista subversa non habitabitur in æternum. Pro illa enim Seleuciam et Ctesiphontem urbes Persarum inclytas fecerunt. Nec ponet ibi tentoria Arabs, nec pastores requiescent ibi : sed erunt ibi bestiae, et replebuntur domus eorum draconibus, et habitabunt ibi struthiones, et pilosi saltabunt ibi, et respondebunt ululae in ædibus suis, et sirenae in de-
 hubris voluptatis. In tantum Babylon vastata erit atque deserta, ut ne ad pascua quidem armentorum et pecorum utilis sit : non enim tendet ibi Arabs Saracenusque tentoria, nec pastores post vestigia gregum fessi labore quiescent : sed inter parietinas et angustias veterum ruinarum habitabant ציז : quod soli Septuaginta θηρία, id est, bestias transtulerunt : alii ipso nomine quod apud Hebræos scriptum est, volentes genera dæmonum intelligi, vel phantasmata. Quodque sequitur : « Pilosi saltabunt ibi, » vel incubones, vel tauros sylvestres quosdam homines, quos nonnulli Faunos, Sicarios vocant : aut dæmonum genera intelligunt. Pro ululis quoque omnes ipsum verbum Hebraicum ציז, soli Septuaginta onocentauros transtulerunt. Sirenae autem ציז quas nos aut dæmones, aut monstra quædam, vel certe dracones magnos interpretati sumus, quod cristati sunt et volantes : per quæ omnia vastitatis et solitudinis signa monstrantur : quod tanta sit depopulatio urbis quondam potentissimæ, ut præ multitudinem dæmonum ac bestiarum nullus in eam auderet pastor, id est, deserti appetitor intrare. Didicimus a quodam fratre Elamita qui de illis finibus egrediens nunc Hierosolymis vitam exigit monachorum, venationes regias esse in Babylone, et omnis generis bestias murorum ejus tantum ambitu coerceri.

« In diebus illis et in tempore illo, ait Dominus, venient filii Israel, ipsi et filii Juda, simul ambulantes et flentes properabunt, et Dominum Deum suum quærent. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum venient, et apponentur ad Dominum fœdere sempiterno, quod nulla oblivione delebitur. » Hæc ergo promissio ad reversionem populi Dei de captivitate, quam sub Assyriis vel Chaldæis passus est in terram Juda, pertinet, vel magis Christiana tempora significat, quando de diversis gentibus filii Dei conveniunt ad Ecclesiam catholicam et ad veram religionem. Ibi quoque quærent Dominum suum interrogantes, et discentes viam veritatis, vultumque cordis sui ad faciendam voluntatem Dei convertunt, jungunturque illi fœdere sempiterno, quod nulla oblivione unquam delebitur. Nam

A et hoc quod sub alia similitudine Ezechiel propheta in libro suo describit, dicens : « Tu, fili hominis, sume tibi lignum unum, et scribe super illud Judæ, et filiorum Israel, sociorum ejus, et tolle lignum alterum, et scribe super eum Joseph, lignum Ephraim, et cunctæ domui Israel, sociorumque ejus. Et ad-
 junges illa unum ad alterum, tibi in lignum unum, et erunt in unionem in manu tua ; cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes : Nonne indicas nobis quid in his tibi velis ? loqueris ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego assumam lignum Joseph, quod est in manu Ephraim, et tribus Israel, quæ junctæ sunt ei, et dabo eas pariter cum ligno Juda, et faciam eas in lignum unum, et erunt unum in manu ejus. Erunt autem ligna super quæ scripseris in manu tua in oculis eorum, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego assumam filios Israel de medio nationum, ad quas abierunt, et congregabo eos undique et adducam eos ad humum suam, et faciam eos gentem unam in terra, in montibus Israel, et rex unus erit omnibus imperans, et non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur amplius in duo regna, neque polluentur ultra in idolis suis, et abominatio-
 nibus, et in cunctis iniquitatibus suis, et salvos eos faciam de universis sedibus suis in quibus peccaverunt, et mundabo eos, et erunt mihi populus, et ego ero eis Deus. Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnium eorum. In judiciis meis ambulabunt, et mandata mea custodient, et facient ea, et habitabunt super terram, quam dedi servo meo Jacob, in qua habitaverunt patres vestri, et habitabunt super eam ipsi et filii eorum, et filii filiorum eorum usque in sempiternum : et David servus meus, princeps eorum in perpetuum. Et percutiam illis fœdus, pactum sempiternum erit eis, et fundabo eos, et multiplicabo, et dabo sanctificationem meam in medio eorum in perpetuum, et erit tabernaculum meum in eis, et ero eis Deus, et ipsi erunt mihi populus, et scient gentes quia ego Dominus sanctificator Israel, cum fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpetuum (Ezech. xxxvii). » Regum narrat historia (III Reg. xxxvii) sub Roboam filio Salomonis duodecim tribus fuisse divisas, et duas, hoc est, Judam et Benjamin cum levitis ac sacerdotibus secutas esse Roboam, qui regnavit in Jerusalem, et regnum ejus appellatum est Juda : alias vero decem tribus quæ dixerunt : « Non est nobis pars in David, neque hæreditas in filio Jesse [Isai], » Hierohoam filio Nabath, de tribu Ephraim, qui fuit filius Joseph, remisisse cervices et servisse ei, appellatasque ex magna parte populi antiquo nomine Israel : et multo tempore regnum Juda et Israel adversum se habuisse certamina, propriisque paruisse regibus, primasque decem tribus captas ab Assyriis, et post aliquantum temporis eas quæ appellabantur Juda, a Chaldæis in Babylonem ductas esse captivas, et tribum Juda post annos septuaginta antiquæ terræ redditam : decem autem tribus quæ vocabantur Israel, usque hodie in montibus arribusque Medorum

servire captivas (*IV Reg. xii, IV Reg. xxv*). Præ- A
sens igitur prophetia hæc ex ore Domini pollicetur,
quod utrumque sibi jungatur imperium, hoc est
regnum Judæ, et regnum Israel: tollaturque virga
Ephraim, qui de stirpe Joseph generatus est, cum
reliquis tribubus quæ ei sociatæ sunt, et jungatur
virgæ Judæ, ut nequaquam vocetur Juda et Israel,
sed uno nomine appellentur Juda: et sub figura pro-
pheta, qui præcedit in typo Domini salvatoris, ne-
quaquam duabus manibus, sed una Christi teneantur
manu. Dicit enim se assumere filios Israel de medio
nationum ad quas captivi ducti sunt, et reducturum
eos in terram, et montes Israel, de quibus supra le-
gimus, et appellandam unam gentem uniusque regis
regendam imperio, ut ultra non polluantur in ido-
lis et abominationibus suis: sed cum fuerint de ca-
ptivitatis sedibus liberati, in quibus peccaverunt
omnibus vitiis, esse mundandos et futuros populum
Dei, ita ut Dominus sit Deus eorum. « Et servus, in-
quit, meus David rex super eos. » De quo et angelus
loquitur in Evangelio (*Luc. i*), quod regnaturus sit
super domum Jacob, et regni ejus non sit finis. Tan-
tæque erit clementiæ, ut non solum rex, sed et pa-
stor appelletur. Quod superbum nomen imperii pa-
storis vocabulum mitiget. Qui postquam fuerint in
gentem unam, et in terra Israel, ac montibus habi-
taverint, ambulaturi sint in omnibus judiciis Domini,
et præcepta illius custodituri: habitaturi autem non
in alia terra, sed in ea quam dedit servo suo Jacob,
in qua habitaverunt patres eorum, Abraham, Isaac,
et Jacob, et reliqui sancti: et non solum ipsi habi-
taturi sint, sed et filii eorum ac nepotes, juxta illud
Virgilianum:

Et nati natorum, et qui nascentur ab illis:

habitentque non ad breve tempus, sed in perpetuum.
Vultis autem scire qui sit iste rex et pastor? Ipse est
de quo supra dixi: « Servus meus David. » — « Qui
cum in forma Dei esset, non est rapinam arbitratus esse
se æqualem Deo: sed se exinanivit formam servi acci-
piens, et factus est obediens Patri usque ad mortem,
mortem autem crucis (*Philip. ii*). » Cumque sub tali
rege fuerint, percutiam illis fœdus pacis, nequaquam
ut in veteri testamento certaminum atque bellorum, sed
pactum pacis, quæ exsuperat omnem sensum, de qua
Salvator loquitur ad apostolos: « Pacem meam do
vobis, pacem relinquo vobis (*Joan. xiv*): » et Pro-
pheta dicit: « Factus est in pace locus ejus (*Psal.*
lxxv). » Quos cum in Ecclesia fundaverit et stabilie-
rit, ita ut possint dicere: « Statuit supra petram
pedes meos (*Psal. cxxix*), » tunc multiplicabuntur,
vel credentium numero, vel multiplicatione virtu-
tum. « Et dabo, inquit, sanctificationem meam, sive
sanctuarium meum, in medio eorum in perpetuum. »
Quod Judæi de templo interpretantur, quod sub
Zorobabel exstructum est. Sed quomodo stare poterit
hoc, quod dicitur, in perpetuum: cum templum il-
lud quod a Zorobabel exstructum est et postea a mul-
tis instauratum, Romano igne succensum sit? Quæ
omnia referenda sunt ad Ecclesiam et ad tempora

Salvatoris, quando tabernaculum ejus positum est in
ecclesia ubi factus est Deus noster, et nos populus
ejus, profectusque omnium est, ut sciant quod ipse
sit Dominus, et ipse sanctificet Israel: non juxta
carnem, sed juxta spiritum, quando sanctificatio
ejus in medio credentium facta est in perpetuum.
Quod autem Dominus abjecerit tribum Ephraim, et
elegerit tribum Juda, et in *Psalinis* legimus. In qui-
bus scriptum est: « Et repulit tabernaculum Joseph,
et tribum Ephrem non elegit, et elegit tribum Juda
(*Psal. lxxvii*), » de qua scriptum est: « Non defi-
ciet princeps ex Juda, neque dux de senioribus ejus,
donec veniat qui mittendus est, cui repositum est,
et ipse erit expectatio gentium (*Gen. xlix*). » Vere
enim in adventu Domini salvatoris duæ virgæ, et ut
in Hebraico positum est, duo ligna in unum juncta
sunt sceptrum, et in baptisate Christi dudum se-
parata sociantur, ut fiant in unum novum hominem
et in unam gentem: neque polluantur ultra in idolis
et abominationibus, sed mundi lavacro sint populus
Dei, et imperet eis Christus, et habitent super ter-
ram, terramque viventium quam dederat servo suo
Jacob, qui populum Israel in matris utero supplanta-
vit. Sin autem voluerimus juxta prophetiam Osee
quæ pene omnis ad decem tribus dirigitur, id est
ad Joseph, et Ephraim, et Samariam, et Israel, in-
telligere falsi nominis scientiam, et divisas turbas
hæreticorum, hoc dicemus, quod in ultimo tempore
« quando subintraverit plenitudo gentium, et om-
nis Israel salvus fuerit (*Rom. xi*). » Tunc etiam ad-
versarii populi qui contra domum Judæ, et confes-
sionem Ecclesiæ pugnaverunt, tradant se ecclesia-
sticæ fidei, et universis erroribus derelictis, et prin-
cipibus mundi istius qui destruuntur, et patriarchis
suis, qui eos in blasphemiarum baratrum deduxe-
runt, consurgant et relinquant idola sua, et abomi-
nationes suas, quas de suo corde confinxerunt: et
de cunctis sedibus suis, in quibus peccaverant, tran-
seant ad ecclesiasticam fidem, emundentur, et sint
populus Christi, et ipse sit Deus eorum.

« Grex perditus factus est populus meus, pastores
« eorum seduxerunt eos, feceruntque vagari in mon-
« tibus. De monte in collem transierunt: oblii sunt
« cubilis sui. Omnes qui invenerunt comederunt
« eos. » (*Maurus*). Hac sententia denotantur reges Is-
raelitarum qui errare fecerunt populum a cultu di-
vino, et declinare ad idololatriam: quorum primus
Hieroam fuit filius Nabath, qui decem tribus fecit
adorare vitulos aureos, quorum unum posuit in Dan,
et alterum in Bethel, et Achab, de qua Scriptura di-
cit: quod venundatus sit, ut faceret malum in con-
spectu Domini, nec non et cæteros reges ejusdem
populi quos arguit Scriptura prævaricatores esse leg-
is Dei. Mystice autem significat scribas, et phari-
sæos, vel etiam hæreticos qui fastu superbiæ suæ,
induxerant sectas perditionis in populum Dei, variis
transgressionibus facientes obnoxium: et quoniam
deseruerunt traditionem divinæ legis, et recesserunt
de cubili sanctæ Ecclesiæ, ubi sponsus cum sponsa

colloquitur. Oves Dei Christum, qui ostium est, opposuerunt contra illos, qui lacerant eas peccati spiculis, quique hoc pro nihilo perpetuo ducant et duxerint. Unde et sequitur :

« Hostes eorum dixerunt : « Non peccavimus, pro eo quod peccaverunt Domino decori iustitiæ, et exspectationi patrum eorum a Domino. » Possunt et sacerdotes mali juxta tropologiam in ipsis pastoribus accipi, qui curis mundanis et illecebris voluptatum dediti, causæ fiunt perditionis plebis sibi commissæ. De quibus per prophetam dicitur : Causa ruinæ populi sacerdotes mali. Qui licet peccatum grande per negligentiam suam commiserint, eo quod contra præceptum iustitiæ, et spem futuræ remunerationis, oves Christi luporum morsibus tradiderint : tamen nulla penitentia, vel metu futuræ vindictæ commoti se a peccatis corrigere student : et excæcati pulvere curarum terrenarum, cæci ad ignem vadunt perpetuum. Qua autem mente animarum præsul honore pastoralis inter cæteros utitur, et inter terrena negotia, quæ reprehendere in aliis debuit, ipse versatur : quod videlicet, ex ira iustæ retributionis per prophetam Dominus minatur, dicens : Et erit sicut populus sic sacerdos (*Malach. 1*). Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agit is qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirum faciunt, qui adhuc de studiis carnalibus judicantur.

« Recedite de medio Babylonis, et de terra Chaldaeorum egredimini, et estote quasi hædi ante gregem : quoniam ecce ego suscitabo, et adducam in Babylonem congregationem gentium magnarum de terra Aquilonis, et præparabuntur adversus eam, et inde capietur : sagitta ejus quasi viri fortis interfectoris, non revertetur vacua. » Secundum historiam monet propheta Israelitas, qui in captivitate Chaldaica ituri erant in Babylonem, ut non stabilem possessionem arbitrarentur ibidem se habituros, sed spem haberent reversionis suæ in terram propriam, et quando tempus relaxatæ captivitatis veniret, festinarent inde abire : quoniam futurum erat, ut a Medis et Persis vastaretur, et opulentissimum regnum Chaldaeorum in prædam hostium verteretur. (*Orig.*) Mystice autem quomodo corpus nostrum in aliquo terræ loco consistit, eodem modo etiam anima secundum statum suum in aliquo nuncupativæ terræ loco est. Quod dico sic fiet manifestius : corpus nostrum aut in Ægypto est, aut in Babylone, aut in Palæstina, aut in Syria, aut certe ubicunque. Similiter et anima in aliquo ejusdem cum terra nominis loco est, alia in Babylone, alia in Ægypto, alia in Ammanitarum regione : et sic sacrata secundum intelligentiam Scripturarum pro qualitate vitæ locorum diversitate distinguitur. In Babylone est quando confunditur, quando turbatur, quando pæce deserta bella sustinet passionum, quando tumultus malitiæ circa eam fremit : tunc, ut diximus, in Babylone est, et ad istam animam prophetalis sermo dirigitur, dicens : Fugite de medio Babylonis, et resalvate unusquisque animam suam. Donec enim quis in Babylone

est, salvari non potest. Qui etiam recordatus ubi fuerit Jerusalem, ingemiscit et dicit : « Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena (*Psal. cxxxvi*) ; » et quia impossibile est in Babylone constitutum Deo organis canere, otiosa quippe ibi sunt organa hymnorum Dei, propterea dicitur per Prophetam : « Super flumina Babylonis, ibi sedimus et flevimus cum recordaremur Sion ; in salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra (*Ibid.*). » Suspensa sunt organa nostra quandiu in Babylone sumus, in salicibus fluminum Babylonis. Si autem invenerimus Jerusalem, locum visionis et pacis, organa quæ ante otiosa pendebant, tunc assumuntur in manibus, tunc jugiter psallimus, tunc continuatim citharizamus, et non est tempus quando non laudemus Deum per ea organa quæ habemus in manibus. Igitur, ut dicere cœperamus, semper anima in aliquo nuncupativo terræ loco est, et sicut peccatoris in Babylone, sic e contrario justus in Judæa est. Verumtamen juxta qualitatem vitæ et fidei, etiam in ipsa Judæa, locis inter se variis separatur. Sive enim in Dan est, quæ extremæ partes Judææ sunt, sive in superioribus paululum melioribusque locis quam Dan, sive in mediis finibus Judææ, sive circa Jerusalem, et est omnium beatissima quæ in media Jerusalem urbe consistit. Qui vero peccator est, et nimis sceleribus oppressus, hic in Babylone est : hoc modico minor, et nec dum usque ad summum peccatorum culmen ascendens, in Ægypto et in partibus Ægypti commoratur. Et sicut qui in Judæa sunt non æqualia cuncti possident loca, alius quippe in Jerusalem est, alius in Dan, alius in Nephthalim, alius in finibus Gad : sic cum in Ægypto omnes sint, non æquales Ægypti partes incolunt, alius in Taphni, alius in Memphi, alius in Syene, alius in Bubasti habitat : quæ loca propheta Ezechiel plena mysteriis voce testatur, nomina quoque partium Ægypti exponens. De quibus si quis lector fuerit spiritalis dijudicans omnia, et ipse a nullo dijudicatus, non solum majores regiones allegorizabit, veluti Judæam et Ægyptum, et Babylonem, sed particulas quoque terræ : et quomodo in Judæa, Jerusalem, et Bethlehem cæterasque ejus civitates : ita in Ægypto legens Dispolim, Bubaston, Taphnan, Memphin, Syenem, pro intellectu rerum figurabit. Hortatur ergo vox divina, ut qui in confusione istius sæculi captivi fuerunt peccatis, per conversionem et correctionem vitæ de regno diaboli, et de potestate tenebrarum recedant, redeantque per penitentiam ad terram Ecclesiæ : nam hædi penitentes significant : unde et in lege pro peccatis offerebantur. Audita ergo devastatione Babylonis, et destructione regni Chaldaeorum, Israelitæ egrediuntur : cum electi quique, sanctorum doctorum vocibus instructi, ante gregem prædicatorum aguntur, ut vadant in terram repositionis futuræ : terram videlicet viventium, quam nites et mansueti possidebunt in æternum : quoniam cum audierint Joannem Apostolum sibi dicentem : « Nolite diligere mundum neque ea quæ in mundo sunt,

Mundus autem transit, et concupiscentia ejus (*I Joan.* 11), egredientes de confusione vitiorum certant singuli, in calle virtutum gressu honorum operum, ocius pervenire ad habitationem cœlestis patriæ.

« Et erit Chaldæa in prædam, omnes vastantes eam replebuntur, ait Dominus : quoniam exsultatis et magna loquimini, diripientes hæreditatem meam : quoniam effusi estis, sicut vituli super herbam, et mugistis ut tauri. » (*MAURUS.*) Postquam casum memoravit Babylonis, et deprædationem Chaldææ retexuit : exponit causam unde hæc patiebantur, quoniam exsultaverunt in interitu Judæorum, et superba locuti sunt. Diripientes hæreditatem Domini, lascivientes in devoratione ejus, sicut vitulus super herbam, et superbo clamore velut taurino mugitu captis atque devictis Israelitis insultantes, sed non diuturna inde fruebantur lætitia, imo confusione dejectæ sunt perpetua. Unde et sequitur.

« Confusa est mater vestra nimis, et adæquata pulveri quæ genuit vos. Ecce novissima erit in gentibus deserta, in via et arens ab ira Domini. Non habitabitur, sed redigetur tota in solitudinem. Omnis qui transit per Babylonem, stupebit et sibi habit super universis plagis ejus. » Hinc similia de Babylone Isaias in libro suo loquitur, dicens : « Et erit Babylon illa gloriosa, in regnis inclita in superbia Chaldæorum, sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrham. Non habitabitur usque in sempiternum, et non fundabitur usque ad generationem et generationem (*Isa. xiii.*) » Usque in præsentem ergo diem, ut supra diximus, prophetia Babylonis expletur, confusa est et adæquata pulveri, redactaque est in solitudinem. Et sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrham, sic ista subversa non habitabitur in æternum. Pro illa enim Seleuciam et Ctesiphontem urbes Persarum inclitas fecerunt, cunctisque gentibus in stuporem versa est, eo quod tanta potentia regni, ad tam magnam venerit despectionem. Dicit ergo secundum tropologiam, quod in fine mundi vel mortis uniuscujusque omnis gloria et superbia Chaldæorum, et confusio mundi recedat, et ita omnia subvertantur, sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrham, nec ultra voluptatum sæculi vel mundi istius futurus sit status, sed pereat.

« Præparamini contra Babylonem per circuitum, omnes qui tenditis arcum : debellate eam, non parcatis jaculis, quia Domino peccavit. Clamate adversum eam, ubique dedit manum, ceciderunt fundamenta ejus. Destructi sunt muri ejus, quoniam ultio Domini est : ultionem accipite de ea, sicut fecit, facite ei. Disperdit statorem [satore] de Babylone, et tenentem falcem in tempore messis, a facie gladii columbæ. » Præcepit propheticus sermo Medis et Persis et cunctis nationibus quæ contra Babylonem in illorum venerunt auxilium, ut præparent contra eam arma bellica, instaurant prælium, clamorem adversus eam levant : ut sicut illa Nabuchodonosor regem, quem hic columbam vocat, non propter simplicitatem mentis, sed propter su-

A perbiæ suæ stultitiam, intenta fuit ad devastandas omnes per circuitum gentes, ita et ipsi ultionem ei reddant, et sicut fecit aliis, ita et faciant ei. Dejeciant muros ejus, et fundamenta destruant, disperdant ab illo satorem et messorem, nec cultorem loci ejus derelinquant. Refert Herodotus et multi alii, qui græcas historias conscripserunt, Babylonem fuisse potentissimam, et campestribus per quadrum sitam, ab angulo usque ad angulum muri sedecim millia tenuisse passuum, id est, semel per circuitum sexaginta quatuor millia. Arx autem, id est, capitolium urbis illius turrisque post diluvium in altitudinem quatuor millia dicitur tenere passuum, paulatim de lato in angustias coarctata, ut pondus imminens facilius a latioribus sustentetur. Describit ita templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque fulgentes, et multa alia quæ pene videntur incredibilia. Hoc totum narravimus, ut ostenderemus, quod ad iram Dei omnis potentia polluta sit, et favillæ et cineri comparetur. Si liceret introire propter barbaras nationes, et videre tantæ urbis extrema vestigia, videremus possessionem eorum exitii, et [*Fortè* exiisse in] paludes aquarum, et vere completum esse quod Esaie vocibus canitur : « Scopabo eam in scopa terrens, » exceptis enim muris coctilibus, qui propter bestias concludendas, post annos plurimos instaurantur, omne in medio spatium solitudo est.

« Unusquisque ad populum suum convertetur, et singuli ad terram suam fugient. » (*Hieron.*) Id ipsum testimonium et Isaias in libro suo ponit, ostendens quod postquam capta fuerit Babylon, et per portas ejus intravit hostilis exercitus, cuncta auxilia, et diversarum gentium turmæ, quibus prius civitas defensabatur ad suas provincias revertentur.

« Grex dispersus Israel, leones ejecerunt eum. Primus comedit eum rex Assur. Iste novissimus exossavit eum Nabuchodonosor rex Babylonis. » (*MAURUS.*) Reges ergo Assyriorum, hoc est, Tegladphalasar, qui magnam partem populi Judæorum in Assyrios transtulit, et Sennacherib qui decem tribus gentis Judææ, quæ vocabantur Israel, victas transtulit in montes Medorum, ipsi leones hic nuncupantur, qui comederunt Israel. Nec non et Nabuchodonosor, qui novissime totam Judæam vastavit, urbes destruxit, et templum Dei in Jerusalem succendit, juxta illud quod in libro Regum scriptum est : Projecitque Dominus omne semen Israel, et affixit eos, et tradidit eos in manu diripientium, donec projiceret eos a facie sua : ex eo jam tempore quo scissus est Israel a domo David, et constituerunt sibi regem Jeroboam filium Nabath (*III Reg. xi.*) Separavit enim Jeroboam Israel a Domino, et peccare eos fecit peccatum magnum, et ambulaverunt filii Israel in universis peccatis Jeroboam quæ fecerat : nec recesserunt ab eis, usquequo Dominus auferret Israel a facie sua, sicut locutus fuerat, in manu omnium servorum suorum prophetarum : translatusque est Israel de terra sua in Assyrios usque in diem hanc.

« Propterea hæc dicit Dominus Deus Israel : Ecce

« ego visitabo regem Babylonis, et terram ejus, sicut
 « visitavi regem Assur, et reducam Israel ad habitaculum suum, et pascetur Carmelum et Basan, et in monte Ephraim et Galaad saturabitur anima ejus.
 « In diebus illis et in tempore illo, ait Dominus, « quæretur iniquitas Israel, et non erit, et peccatum « Juda, et non inveniatur, quoniam propitius ero eis « quos reliquero. » Visitavit ergo Dominus regem Babylonis, hoc est, Balthasar, qui novissimus regnavit in Babylone, et terram ejus, quando per Cyrum et Darium, Medos et Persas regnum Chaldaeorum destruxit. Sic visitavit Assur Sennacherib, et populum ejus qui blasphemavit Deum Israel in manu nuntiorum suorum : unde egressus angelus Domini percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia (*II Par. xxxii*), et reversus est Sennacherib rex Assyriorum et habitavit in Ninive. Et factum est cum adoraret in templo Nesrach deum suum, Adramalech et Sarasar filii ejus percusserunt eum in gladio fugeruntque in terram Ararad, sicut liber Isaïæ testatur. Relaxataque est captivitas Hebræorum per Cyrum qui quinquaginta ferme millia hominum regredi fecit in Judæam, et postea templo ædificato, et civitate restaurata Israelitæ terram suam colere cœperunt. Mystice autem Dominus visitat regem Babylonis, hoc est, confusionis, sicut visitavit regem Assur, qui interpretatur gradiens, vel dirigens, cum diabolus regem confusionis, et rectorem tenebrarum harum destruxerit, sicut destruxit antichristum, et omnes persecutores Ecclesiæ, qui direxerunt arma nequitie suæ contra sanctos Dei, et effuderunt sanguinem innocentem, vel etiam hæreticos qui dirigunt jacula pravæ doctrinæ in animas simplicium, ut interficiant eas. In fine enim mundi, diabolus qui seducebat gentes mittendus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi est bestia antichristus cum impiis membris suis et persecutoribus, et pseudoprophetae sine dubio hæretici, et cruciabuntur die et nocte in sæcula sæculorum, et regnabunt sancti cum rege suo in æternum, et satiabitur anima eorum omnibus bonis, tuncque veraciter implebitur illud quod dicitur : In tempore illo quæretur iniquitas Israel, et non erit, et peccatum Juda, et non inveniatur, quia tunc alligabit Dominus vulnus populi sui, et sanabit contritiones ejus abstergetque omnem lacrymam ab oculis sanctorum suorum, et mors non erit ultra, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt : sed novus populus, novam civitatem introiens, ibi multiplici exultatione gaudebunt in perpetuum.

« Super terram dominantium ascende, et super « habitatores ejus visita, dissipa, et interfice quæ « post eos sunt, ait Dominus : et fac juxta omnia « quæ præcepi tibi. » Sermo divinus ad regnum Medorum atque Persarum dirigitur, ut super terram dominantium, hoc est super Babylonem et super habitatores ejus Chaldaeos ascendens visitet, dissipet, et interficiat, quæ post eos sunt, ut posteritas Babylonis funditus intereat, nec jam ultra habitetur :

A facta desolatione, juxta omnia quæ præcepit Dominus. Mystice autem doctoribus et prædicatoribus Christi præcipitur, ut regnum diaboli in mundo studeant evertere. et dissipent opera ejus maligna, et destruant consilia ejus pessima, ut interficiant omnes peccatores terræ, et disperdant de civitate Domini omnes qui operantur iniquitatem.

« Vox belli in terra, et contritio magna, quomodo « contractus est, et contritus malleus universæ terræ? « Quomodo versa est in desertum Babylon in gentibus? Illaqueavi te, et capta es Babylon et nesciebas, inventa es et apprehensa, quoniam Dominum « provocasti. » Malleum universæ terræ historialiter demonstrat per tropum synecdoche Babylonem cum regibus suis, qui plurimas terræ partes conquassavit atque devastavit : et merito in ejus interitu vox belli et contritio magna resonuit, quia plurimis gentibus ejus devastatio gaudium fecit. (*Orig.*) Quærendum igitur est quis sit spiritaliter malleus universæ terræ, quæve ejus contritio prophetata, quia ante contractus est quam contritus. Quis est iste malleus volens quantum in se est impedire lapides ædificationis templi, ut contriti non convenient fundamentis ejus? Vide nunc diabolus si non ipse est malleus universæ terræ. Ego autem pronuntiabo confidens esse aliquem, qui non magnopere curet de malleo universæ terræ. Et quoniam exemplum assumptum est de sensibili malleo, quæro materiam malleo fortiores, quæ nihil ab eo percussa patitur. Quam quidem quærens reperio in eo quod scriptum est : « Ecce vir stans super muros adamantinos, et in manu ejus adamas. » Refert autem de adamante historia, quia fortior sit omni cædenti se malleo, incontritus et invincibilis perseverans. Licet super stet malleus diabolus, et suppositus sit draco, qui est quasi incus indomabilis, nihil tamen in manu Domini, et in conspectu ejus consistens adamas perpetitur. Duo itaque contraria sunt adamanti justo [*Al.*, isti], malleus et incus improducibilis. Jam quoddam est, et apud nationes trium vulgi sermone proverbium, ut de his qui anxietatibus et malis premuntur, dicant : Inter malleum sunt et incudem. Tu autem hoc refers ad diabolus et draconem, qui istiusmodi semper in Scripturis pro varietate causarum nominibus insigniuntur, et dicis, quia sanctus qui quasi murus adamantinus, vel in manu Domini adamas est, non curet neque de malleo, neque de incude; sed quanto plus cæsus fuerit, tanto plus virtutem ejus spendescere. Post hæc quæro, qui sit iste qui universæ terræ malleum confrerit et contriverit? et dicam non potuisse Moysen confringere atque conterere malleum universæ terræ, neque ante eum Abraham, neque post eum Jesum Nave, neque alium quemquam prophetarum. Quis ergo potuit talem tantumque malleum universæ terræ confringere et conterere? Quis est iste? Jesus Christus confregit atque contrivit malleum universæ terræ. Et hoc nunc admirans in Spiritu sancto prophetes, ait : « Quomodo contractus est, et contritus malleus universæ terræ? » Primo contractus est, de-

inde contritus. Et quoniam reperi salvatorem esse A qui confregit malleum universæ terræ et contriverit eum, veniam ad Evangelium ut videam primam tentationem quando dixit ei diabolus: « Ista omnia tibi dabo si procidens adoraveris me, » etc. (*Math. iv*); et dicam, quia illo tempore non contrivit Jesus malleum universæ terræ, sed tantum confregit eum. Cum vero secessit ab eo usque ad tempus, et tempore postea venit instante, tunc contritus est, non solum contractus ut primum, malleus universæ terræ, et quia contritus est, qui fuerat ante contractus, malleus universæ terræ, idcirco et per unumquemque nostrum confringitur quidem, quando introducimur in Ecclesiam et proficimus in fide. Conteritur autem et comminuitur quando ad perfectum venerimus. « Quomodo, inquit, versa est in desertum Babylon in gentibus, illaqueavi te, et capta es Babylon, nesciebas et inventa es et apprehensa, quoniam Deum provocasti. » Ex anterioribus autem potest intelligi captivitas Babylonis, quando capta suffoditur, subvertitur, desolatur, ut nihil in nobis resideat confusionis. « Et capieris, Babylon, et non cognoscis; inventa es et comprehensa, quia Domino restitisti. » Ergone sola Babylon restitit Domino, et non potius omnes gentes, dum creatore deserto idola veneratae sunt, Domino restiterunt? an figuraliter dicit omnem animam contrariam Jerusalem, id est visioni pacis, Babylonem esse? Unde et sancti in Jerusalem, peccatores in Babylone erant. Et si peccabant Jerosolymitæ, mittebantur in Babylonem, et sic convertebantur ad pœnitentiam in Babylone consistentes. Sancti C vero regrediebantur Jerusalem. Capitur ergo Babylon et non cognoscit. Babylon quippe legi Dei non subjicitur neque enim potest inventa non Babylon comprehensa esse, sed ob id comprehensa est cum inventa est, quia Domino restitit.

« Aperuit Dominus thesaurum suum, et protulit « vasa iræ suæ, quoniam opus est Domino Deo exercituum in terra Chaldaeorum. » Alia editio habet: « Aperite apothecas ejus, scrutamini eam quasi speluncam, et disperdite eam, non sint eis reliquæ, exsiccate omnes fructus ejus, et descendant in occisionem. Væ eis quoniam veniet dies eorum, et tempus vindictæ eorum. » Volens intelligere hoc quod dictum est: « Aperuit Dominus thesaurum suum et protulit vasa iræ suæ, » quæro de alia D Scriptura vasa iræ Domini, et invenio ad plenioram comparationem istiusmodi Scripturæ Scripturam apostolicam, ibique invenio Apostolum mihi subjicientem quæ sint vasa iræ Dei; ait enim: « Si autem volens Deus ostendere iram suam, et notam facere potentiam suam, pertulit in multa patientia vasa iræ præparata ad perditionem, ut ostenderet divitias gloriæ suæ super vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam, quos et vocavit, non solum ex Judæis, verum etiam ex gentibus (*Rom. ix, II Tim. ii*). Generaliter Apostolus omnes homines dividit bifarie, dicens quosdam esse vasa misericordiæ, quosdam vasa iræ. Verbi

A gratia: Pharaon et Ægyptii vasa iræ. Rursus se qui primus misericordiam consecutus est, et eos qui in tempore, inquit, de Judæis et gentibus crediderint, vasa misericordiæ nuncupavit. Sunt ergo in thesauro Dei vasa iræ. Scriptum est enim: « Aperuit Dominus thesaurum suum, et protulit vasa iræ suæ. » Quis est iste thesaurus Domini, in quo vasa iræ inveniuntur? Aliquis forsitan quærat, utrum in thesauro Domini tantummodo vasa iræ sint, et thesaurus Dei, qui est thesaurus omnium, non habeat vasa misericordiæ; an aliud quid intelligi oporteat de thesauro Dei unde efferantur vasa iræ ejus? Thesaurum Domini ergo confidens dicam esse Ecclesiam ejus, et isto thesauro, id est in Ecclesia, sæpe homines latitare qui sint vasa iræ. Veniet igitur tempus quando aperiat Dominus thesaurum Ecclesiæ. Nunc enim clausa est B Ecclesia, et vasa iræ cum vasis misericordiæ inhabitant; et paleæ cum frumento sunt, et pisces pendendi ac projiciendi cum bonis piscibus, qui in rete inciderant, continentur. Quam cum aperuerit iudicii tempore, et protulerit exinde vasa iræ suæ, dicet forsitan is qui est vas misericordiæ de egredientibus vasis iræ: « Exierunt ex nobis, non enim erant ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum; sed ideo egressi sunt a nobis, ut ostenderetur quia non erant omnes ex nobis (*I Joan. ii*). » Et in aliud quiddam cupit sermo prorumpere. Quod autem audeamus dicere, istiusmodi est: in thesauro Dei vasa iræ sunt. Extra thesaurum vasa peccantia non sunt vasa iræ, sed vasis iræ minora sunt. Servi C enim sunt ignorantes voluntatem domini sui, et non facientes voluntatem ejus; qui autem ingreditur Ecclesiam, aut vas iræ est, aut vas misericordiæ. Qui foris Ecclesiam est, non misericordiæ vas est, neque iræ. Aliud quoddam nomen ejus inquiri, qui extra Ecclesiam commoratur *... « Opus, inquit, Domino virtutum in terra Chaldaeorum est: » juxta diversos intellectus, terrenus locus multipliciter nominatur, et quomodo differenti inter se notione Salvator plura habet vocabula, cum unus in subjacenti sit, varius autem in virtutibus: sic et propter malitiam generis humani terrena negotia cum unum sint in subjacenti, intellectus diversitate sunt plurima. Quod autem dico sic fiet manifestius, cum exemplum quod a Salvatore assumpsi, edisserens, ad ea quæ sunt subjecta D explanando transcendero. Unum subjacens est Domino meo Jesu Salvatori. Hoc uno subjacente, alio intellectu medicus est, juxta quod scriptum est: « Non necesse habent sani medico, sed male habentes (*Luc. vi*). » Alio intellecta pastor est, secundum quod irrationalibus præest; alio intellectu rex, secundum quod in rationalibus principatur. Alio intellectu vitis vera, secundum quod inserti in eum homines uberrimos afferunt fructus, et exculi a Patre agricola, pinguedinem vitis veræ ex unius radicis consortio assumunt (*Joan. xi*). Juxta alium intellectum sapientia est, juxta alium veritas, juxta alium justitia, verumtamen subjacens unum. Quomodo

* Sensus pendet interruptus.

ergo in Salvatore, uno subjacente, plurimi intellectus sunt diversorum ejus nominum; sic et terra negotia juxta subjacens quidem unum sunt, juxta intellectum autem plurima. Frequenter allegorizantes Babylonem diximus negotia esse terrena, quæ semper confusa sunt vitiiis. Ægyptum similiter affligentia. Chaldæorum vero terram, ob id quia plurimi ea quæ geruntur in terris, stellis consecrant, et sive peccatorum nostrorum, sive virtutum eorum, quæque accidunt nobis ex earum nutibus asserant fieri, eos esse diximus, qui talibus se persuasionibus dedicaverunt. ^a Omnis igitur qui his credit, in terra Chaldæorum est. Si quis vestrum mathematicorum deliramenta sectatur, in terra Chaldæorum est. Si quis nativitatibus diem supputat, et variis horarum momentorumque ratiocinationibus credens hoc dogma suscipit quia stellæ taliter et taliter figuratæ faciunt homines luxuriosos, adulteros, castos, aut certe quodcumque eorum, iste in terra Chaldæorum est. Jam quidam æstimant Christianos ex astrorum cursibus fieri. Quotquot autem ista sapitis, quotquot dictis istis creditis, in terra Chaldæorum estis. Comminans ergo Deus his qui in terra Chaldæorum sunt, his spiritaliter comminatur, qui se ipsos genealogiis et fato consecraverunt, asserentes cuncta quæ inter mortales fiunt, aut ex astrorum motibus, aut ex fati necessitate pendere. Sed Deus Abraham promovens ad meliora dixit ei: « Ego qui te educo de terra Chaldæorum (*Gen. xv*); » potens est enim Deus qui etiam nobis tribuat, ut egrediamur de terra Chaldæorum. Et nullum alium absque eo esse credamus, qui dispensans universa, et regens vitam nostram pro qualitatibus meritorum accedentium, diversa moderetur. Neque enim micans aliquid silus, vel Phaetontis, ut aiunt, aut corrupti Ganymedis stella, nostrorum causas continet negotiorum. Et juxta unum quidem argumentum in terra Chaldæorum est, qui supradictis rationibus credit. Juxta aliud vero ascendit quis super tecta et veneratur militiam cœli. Opus ergo Domino virtutum in terra Chaldæorum, quia venerunt tempora ejus. « Aperite apothecas ejus: » manifestum qui sint in terra Chaldæorum. Sunt autem apothecæ Chaldæorum doctrinæ nativitatum. « Scrutamini eam quæ speluncam et disperdit eam. » Qui respuit supputationes natalium, qui veritatis sermone utitur adversum eas, qui ostendit nihil eorum quæ a mathematicis dicuntur verum esse, qui docet inscrutabilia judicia Dei, nec ea posse ab hominibus comprehendi, qui asserit quia sidera non sunt causæ eorum quæ fiunt super terram, magis [minus] autem eorum quæ nobis Christianis accidunt, iste exsequitur præceptum Domini.

« Venite ad eam ab extremis finibus, aperite ut exeat, qui conculcent eam. Tollite de via lapides, et redigite in acervos, et interficite eam, ne sit quidquam reliquum. Dissipate universos fortes ejus, descendant in occisionem. Væ eis, quia venit dies eorum, tempus visitationis eorum. » Sicut

^a Genethliacos taxat.

tunc in devastationem Babylonis venerunt undique qui conculcarent eam, et lapides ejus redegerunt in acervos et interfecerunt eam, ita ut non fieret quidquam reliquum, et dissipaverunt universos fortes ejus, descendentes in occisionem: ita et spiritalis Babylonis nunc sunt plurimi devastatores et dissipatores, et fortium ejus interfectores, cum prædicatores sancti in his quæ de gentibus credunt Christo, destruunt regnum diaboli, et interficiunt vitiorum catervas, ne sit quidquam reliquum: quia nullum doctores sancti laudant vitium, nec desinunt aliquid persequi peccatum: sed secundum virtutem sibi datam a Deo evellere, et subvertere student universam factionem hostis antiqui. Ne pusillum, inquit, quidem relinquatis in ea, et exsiccate omnes fructus ejus. (*Orig.*)

B Quis ita beatus est, ut possit exsiccare omnes fructus terræ Chaldæorum et descendant in occisionem.

« Væ eis, quia venit dies eorum, et est tempus vindictæ eorum. » Post hæc rursus alterius capituli contentia.

« Vox fugientium et eorum qui evaserunt de terra Babylonis, ut annuntient in Sion ultionem Domini Dei nostri, ultionem templi ejus. Annuntiate in Babylonem plurimis, omnibus qui tendunt arcum: Consistite adversum eam per gyrum, et nullus evadat. Reddite ei secundum opus suum, juxta omnia quæ fecit facite illi: quia contra Dominum erecta est, adversum sanctum Israel. » De his nunc prophetat, qui mores patrios relinquentes, et gentes, et leges gentium, et incredulitatem veterum,

C veniunt ad sermonem Dei. Tale enim quiddam significatur in eo quod dicit: « Vox fugientium qui evaserunt de terra Babylonis, » sive resalvatorum de terra Babylonis. Utinam et vestra, o catechumeni, vox fugientium esset de Babylone: fugientium vitia, fugientium peccata. Vox enim fugientium et resalvatorum non sufficit fugere de terra Babylonis. sed et resalvari ex terra Babylonis, ad annuntiandum in Sion vindictam Domino Deo nostro, ut fugientes de terra Babylonis veniatis ad Sion speculatorum, Ecclesiam Dei ad annuntiandum in Sion, id est Ecclesiam, vindictam a Domino Deo nostro, vindictam populi ejus. Denuntiate in Babylone multis, omni intendenti arcum: significanter positum est multis. Multi enim sunt qui in Babylone sunt, in Hierusalem vero pauci. Non enim idcirco ait: « Dilexit vos Dominus Deus vester, quia multi eratis: vos quippe estis pauci ab omnibus gentibus. » Et bene his qui ex parte erant dictum est, « pauci estis ab omnibus gentibus. » Intellige porro et hoc: « Pauci qui salvantur, » sed et illud: « Contendite intrare per angustam portam, in lata autem et patenti multi incedunt. » « Annuntiate in Babylone multis, omni intendenti arcum; non sit ex ea qui salvetur. Disperdit, interficite omnia Babylonis. » Nuper diximus de parvulis Babylois, de viris Babylois, de semine Babylois. Non sit et qui resalvetur de semine Babylois: retribuere ei juxta opera ejus; secundum omnia

quæ fecit facite ei, quia Domino restitit, et adversum sanctum Deum Israel. Quandiu habes in te cogitationes nequam resistentes pietati et fidei veræ, habes in te Babylonios; sed fac vindictam, et interfice omnes peccatores terræ, quæ in te est, id est omnes Babylonios, ut possis mundatus Hierusalem transgredi civitatem Dei in Christo Jesu.

« Idcirco cadent juvenes in plateis ejus, et omnes viri bellatores ejus conticescent in die illa, ait Dominus. » Juvenes pro fortibus posuit, et bellatores pro robustis. Juvenes ergo Babylonis, qui in plateis ejus quæ ad mortem ducunt gradiuntur, nec angustam viam arripiunt, quæ ducit ad vitam, procul dubio in die visitationis Domini cadent. Similiter et omnes viri bellatores, qui cum rege suo diabolo contra Ecclesiam Christi pugnaverunt conticescent; nec post diem judicii ulla eis datur potestas præliandi atque nocendi militibus Christi, sed æterno silentio suffocantur.

« Ecce ego ad te, superbe, dicit Dominus Deus exercituum, quia venit dies tuus, tempus visitationis tuæ; et cadet superbus et corruet, et non erit qui suscitet eum; et succendam ignem in urbibus ejus, et devorabit omnia in circuitu ejus. » (MAURUS.) Loquitur propheta ad regem Babylonis indicans ei futuram cladem, et genti suæ simul imminere: insuper et incendium devastaturum esse urbes ejus, et oppida quæ fuerunt in circuitu. Mystice autem prænuntiat regi superbissimo antichristo, qui extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; et membris ejus, hoc est omnibus iniquis, futuram damnationem, et omnes munitiones ejus quas habuit in sapientia sæculari constructas, et conciliabula maligna, in quibus homines decipere gaudebat futuro incendio concremanda: ita ut universæ machinationes ejus, et arma cum quibus orbem sanctæ Dei Ecclesiæ impugnabat, in interitu devorentur æterno, eo quod non timeant calumniam inferre, et captivitatem populo Dei præparare. Unde et sequitur:

« Hæc dicit Dominus exercituum: Calumniam sustinent filii Israel, et filii Juda simul; omnes qui ceperunt eos tenent, nolunt dimittere eos. Redemptor eorum fortis, Dominus exercituum nomen ejus: judicio defendet causam eorum, ut exterreat terram et commoveat habitatores Babylonis. Gladius ad Chaldæos, ait Dominus, et ad habitatores Babylonis, et ad principes, et ad sapientes ejus: gladius ad divinos ejus qui stulti erunt, gladius ad fortes illius qui timebunt, gladius ad equos ejus, et ad currus ejus, et ad omne vulgus quod est in medio ejus, et erunt quasi mulieres; gladius ad thesauros ejus, qui diripientur; siccitas super aquas ejus erit, et arescent, quia terra sculptilium est, et in portentis gloriatur. » Gladius enim Domini devorat omnes peccatores terræ, et non solum Chaldæos, et habitatores Babylonis, hoc est, principes ejus et sapientes ejus, atque divinos cum omni vulgo, imbelles quasi mulieres, per Medos, atque Persas historialiter destruxit; sed etiam omnes qui in confusione

A mundi versantur, et sapientiæ sæculari inimitentes, erroris simulacra pro veritate colunt, cum thesauris doctrinarum et operum suorum futuro judicio dannavit: arescetque doctrina hæreticorum atque scabitur, quia synagoga eorum terra sculptilium est, et in portentis, hoc est figmentis falsis, gloriatur. De quo gladio ipse Dominus in cantico Deuteronomii dicit: « Si acuro ut fulgur gladium meum, et arripuerit judicium manus mea, reddam ultionem hostibus meis et his qui oderunt me retribuam. Inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus devorabit carnes, de cruore occisorum et de captivitate nudati inimicorum capitis (Deut. xxxii). »

« Propterea habitabunt dracones cum fatuis siccariis, et habitabunt in ea struthiones, et non habitabitur ultra usque ad sempiternum. Nec exstruetur usque ad generationem et generationem: sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrhham, et vicinas ejus, ait Dominus. Non habitabit ibi vir, nec incolet eam filius hominis. » (Hieron.) Medis adversus confusionis urbes suscitatis, qui nec aurum in bonis reputant, nec argentum, qui sagittis interficiunt parvulos, et lactantibus uteris non miserebuntur, et super filios non parcat oculus eorum. Urbs quondam incluta quæ erat in superbia Chaldæorum, qui interpretantur quasi dæmonia, sic subvertitur, quomodo subversa est Sodoma et Gomorrha, ut nullum in ea maneat pristinae mansionis vestigium; sed postquam fuerit cælum novum, et terra nova, et præterierit figura hujus mundi (I Cor. vii), non habitetur urbs confusionis in perpetuum. (MAURUS.) Quia ergo de monstris his quæ hic commemorantur, in principio hujus Babylonis captivitatis juxta prophetas Isaiam et Jeremiam historialiter jam diximus; dicamus modo secundum tropologiam, quod in fine mundi, vel mortis uniuscujusque omnis gloria et superbia Chaldæorum, et confusio mundi recedet a nobis, et ita omnia subvertentur, sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrhham: nec ultra mundi istius futurus sit status, sed pereat; nec ponat ibi Arabs tentoria sua. De quo in sexagesimo psalmo legitur: « Iter facite ei qui ascendit super occasum: Dominus nomen est ejus. » Nec pastores ibi requiescant, angeli qui humano præsent generi, et quotidie vident faciem Patris: sed requiescant ibi bestia, et dracones, et struthiones, et pilosi, et uluæ, et sirena, quas omnes bestias figuram intelligimus angelorum, vel dæmonum; et eorum quibus tradimur ad puniendum, et in domibus quondam voluptatis, ubi erat lætitia et gaudium, sit planctus ulularum, vel lamentabilis vox sirenarum quæ auditores suos ducit ad mortem. Tempus imminere judicii et diem consummationis Babylonis non elongare, nequaquam mirabitur, qui quotidie per sanctos viros, in his qui credunt in Domino subverti viderint Babylonem, æternitatem comparatam omni longitudini esse vicinam. De generibus bestiarum imo monstrorum breviter diximus: quia in prioribus juxta historiam ex parte perstricta sunt. Hoc quoque considerandum quod

postquam ecclesiasticus sermo, et doctrina Salvatoris urbem confusionis everterit, ita ut Sodomæ et Gomorrhæ comparetur, non habitetur a sanctis viris, nec pastores requiescant ibi, qui Christi gregem pascere consueverunt, sed contrario requiescant ibi bestię, et dracones, et pilosi saltent ibi. Quidquid enim hæretici loquuntur in synagogis Satanæ, non est doctrina Domini, sed ululatus dæmonum et pilosorum, quos imitabatur Esau : et sirenæ requiescent in delubris voluptatis quæ dulci et mortifero carmine animas pertrahunt in profundum, ut sæviante naufragio a lupis et canibus devorentur.

« Ecce populus venit ab aquilone et gens magna, et reges multi consurgunt a finibus terræ, arcum et scutum apprehendent. Crudeles sunt, et immisericordes; vox eorum quasi mare sonabit, et super equos ascendent, sicut vir paratus ad prælium contra te, filia Babylon. Audivit rex Babylonis famam eorum, et dissolutæ sunt manus ejus; angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem. » Manifesta est historia, quod gens magna Medorum seu Persarum, et reges multi cum Cyro Persarum rege, et Dario Medorum, convenerunt ad devastandam Babyloniam, ubi Balthasar rex tunc regnabat. Is dum convivium maximum satellitibus suis et principibus præpararet, placuit ei ut templi Dei vasa, quæ de Hierosolymis Nabuchodonosor asportaverat, in suos usus et concubinarum suarum ad potandum verteret, et hoc modo blasphemaret in Deo (*Dan. v*). Tunc itaque vidit de muro venientem manum, et in pariete quasdam syllabas scribentem. Qua visione turbatus, convocavit magos atque Chaldæos, et omne genus similitum, quod inter barbaros somnia et hujusmodi signa decernere prævalebat, ut ei quæ scripta fuerant manifestarent. Cumque magi nihil penitus invenire, neque intelligere se posse dicerent : Daniel ei interpretatus est Scripturam, et prædixit ei cladem mox illi superventuram. Unde mœrore et tristitia fatigatus, hostibus suis nequaquam resistere paraverat, quoniam eadem nocte interfectus est Balthasar rex Chaldæus, et Darius Medus successit in regnum, de quo nunc dicitur : « Audivit rex Babylonis famam eorum, et dissolutæ sunt manus ejus; angustia apprehendit eum, dolor quasi parturientem. »

« Ecce quasi leo ascendet de superbia Jordanis, ad pulchritudinem robustam, quia subito concurrere eum faciam ad illam. Et quis erit electus quem proponam ei ? » Hoc videtur hic locus insinuare quod Nabuchodonosor rex cum Chaldæis, postquam regnum Judæorum crudelis ut leo subvertit, terram vastavit, urbemque Hierusalem et templum destruxit, atque succendit, ad sedem suam in Babylonem, quasi victor, et securus de hostibus suis reversus sit, posterisque suis regnum incolume reliquerit. Sed Domino dissipante ultione in ea perpetrata, in Cyri regis totum regnum redactum est dominium : de quo nunc dicit : Et quis erit electus, quem proponam ei ? Et ut hoc demonstraret non sua potentia, sed Domini

A judicio factum esse, cujus voluntati nullus regum neque hominum resistere poterit, mox subdidit :

« Quis enim similis mei, et quis sustinebit me ?
« Et quis est iste pastor qui resistat vultui meo ?
« Propterea audite consilium Domini, quod mente
« concepit adversum Babylonem, et cogitationes ejus
« quas cogitavit super terram Chaldæorum : nisi
« detraxerint eos parvuli gregum, nisi dissipatum
« fuerit cum ipsis habitaculum eorum. A voce capti-
« vitatis Babylonis commota est terra, et clamor
« inter gentes auditus est. » Hoc etiam Isaias manifestissime declarat dicens : « Hæc dicit Dominus christo meo Cyro, cujus apprehendi dexteram, ut subjiciam ante faciem ejus gentes, et dorsa regum vertam, et aperiam coram eo januas, et portæ non claudentur. Ego ante te ibo, et gloriosos terræ humiliabo. Portas æreas conteram, et vectes ferreos confringam : et dabo tibi thesauros absconditos et arcana secretorum : ut scias quia ego Dominus qui voco nomen tuum, Deus Israel propter servium meum Jacob, et Israel electum meum : et vocavi te nomine tuo. Assimilavi te, et non cognovisti me. Ego Dominus et non est amplius : extra me non est Deus. Acciuxi te, et non cognovisti me. Ut sciant hi qui ab ortu solis, et qui ab occidente, quoniam absque me non est Deus. Ego sum Dominus et non est alter, formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum : ego Dominus faciens omnia hæc (*Isa. xlv*). » Sciens in hoc capitulo, non solum Latinorum, sed et Græcorum plurimos vehementer errare, æstimantium scriptum esse : « Sic dicit Dominus Christo, meo Domino, » ut intelligatur juxta illud, quod alibi legimus : « Pluit Dominus a Domino (*Gen. xix*). » Et : « Dixit Dominus Domino meo (*Psal. cix*). » Neque enim *χριστός*, quod Dominum sonat, sed Cyro dicitur, qui Hebraice appellatur *צור* regi Persarum, qui Babylonem Chaldæosque superavit. Et junctis *Medis*, *agitor bigæ*, id est, cameli et asini, supra legitur. Iste appellatus est christus, id est, unctus Domini, quod erat insigne apud Hebræos regis potestatis : ut quomodo apud nos diadema, et purpura solis imperatoribus datur, sic apud Hebræos regnaturi perfundebantur unguento. Unde et Saul christus Domini dicitur (*I Reg. vi*). Et in Psalmis legimus : « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari (*Psal. civ*). » Hujus dexteram apprehendit et tenuit ut nullus fortitudini ejus valeret resistere. Legimus Xenophontis octo librorum Cyri majoris historiam, et prophetiam Isaïæ cernimus expletam. Quæ enim civitas illi non patuit ? quis non regum terga subjecit ? qui muri prius inexpugnabiles, non illius obsidione subversi sunt ? Unde ad ipsum Cyrum Deus apostropham facit : « Dedi tibi thesauros absconditos, et opes cunctarum urbium, » ut qui prius colebas idola, beneficiis unum sentires Deum : præsertim cum scias multo antequam nascereris tuum nomen esse prædictum. Quod quidem et Josephus in undecimo Judaicæ antiquitatis volumine

refert, legisse Cyrum ab Isaia de se certum vaticinium nomine : et idcirco Judæos quasi familiares plurimum dilexisse. Hæc autem, inquit, tibi propter Jacob servum meum, et Israel electum meum, et vocavi te nomine tuo, sicut vocavi Abraham, Isaac, et Jacob, et multo ante prædixi ut Isaac, et Josiam : ne putareris ille esse Christus, cui assimilatus es, et in cujus typo et imagine præcessisti : « Tu autem non cognovisti me, » id est simulacra coluisti, non Deum. « Accinxi te » fortitudine, multarum gentium feci esse victorem : « et non cognovisti » auxiliatorem tuum. In quo loco satis mirari nequeo, quæ stultitia sit legentium, ut hæc ad Christum referant : per quem mundus reconciliatus est Deo. « Ego, ait Dominus, et non est amplius extra me, » præter sermonem quippe atque rationem virtutemque meam, et sapientiam quæ in me est, nullus est alter Deus. Et hæc feci ut ab Oriente et Occidente omnis orbis agnoscat, nullum esse alium absque me Deum. « Ego Dominus et non est alter : » Pater enim in Filio, et Filius in Patre, qui loquitur in Evangelio : « Ego et Pater unum sumus. » In Esdræ volumine positum est scripsisse Cyrum ad omnes gentes nullum esse deum, nisi solum Deum Israel. Sive ita intelligendum quod captivorum laxatio, et Dei in populum suum clementia, cunctis gentibus Deum fecerit notio-riorem. Qui igitur tibi dedi fortitudinem, et solus Deus sum. Ipse res intra se contrarias facio, lucem et tenebras, id est diem et noctem, pacem et malum, hoc est, otium et bellum, per quæ significat iratum se fuisse populo suo, quando tenebras captivitatis malæ sustinuit servitutis : et rursus miserum quando remissi in patriam, pacem et gaudium receperunt.

CAPUT LI.

De vento pestilente et calice aureo : de collisione Babylonis et rege ejus et Chaldæis : in librum scribit omnia mala ventura Babylonis.

« Hæc dicit Dominus : Ecce ego suscitabo super « Babylonem et super habitatores ejus, qui cor suum « levaverunt contra me, quasi ventum pestilentem : « et mittam in Babylonem ventilatores, et ventilabunt « eam, et demolientur terram ejus : quoniam venerunt « super eam undique in die afflictionis ejus : non habi- « tabit, qui tendit arcum suum, et non ascendet lo- « ricatus. Nolite parcere juvenibus ejus : interficite « omnem militiam ejus : et cadent interfecti in terra « Chaldæorum, et vulnerati in regionibus ejus : quoniam « non fuit viduatus Israel, et Juda a Deo suo « Domino exercituum : terra autem eorum repleta « est delicto a sancto Israel. » (MAURUS.) Ventilatores isti, qui ventilaverunt Babylonem et Chaldæam, sæpe dicti Medi sunt, atque Persæ, contra quos arcus

Babylonicæ, et lorica resistere non poterant : sed hostes eorum victores ubique existentes, nec senibus, nec juvenibus, sed neque ulli ætati aut sexui pepercerunt : imo omnem militiam ejus interfecerunt : quoniam in vindictam furoris Domini ad hæc missi fuerant, ut meritam poenam a reis exigent : eo quod populum Dei non corripiendo castigaverant, sed prædando devastaverant, atque interneconi tradiderant ; quod Isaïas ostendit dicens : « Væ Assur virga furoris mei, et baculus ipse est in manu eorum, indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, et contra populum furoris mei mandabo illi ut auferat spolia et diripiat prædam, et ponat illum in conculcationem quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitratus est, et cor ejus non ita æstimabit : sed ad conterendum erit cor ejus, et ad interneconem gentium plurimarum, » et reliqua (Isa. x). Et alibi : « Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secatur in ea : aut exaltabit serra contra eum a quo trahitur ? Quomodo si elevetur virga contra levantem se, et exaltetur baculus qui utique lignum est (Ibid.). » [Hieron.] Contra Sennacherib, sive, ut multi putant, Nabuchodonosor gloriantem atque dicentem : « In fortitudine manus meæ feci, et in sapientia intellexi, » et reliqua, sanctus propheta respondit : O stultissime mortalium, Dei iram tuam putas esse sapientiam : et illius jussionem ad tuam refers fortitudinem ? Quomodo si securis gloriatur contra eum, qui securim tenet, et serra contra illum a quo trahitur, et dicant cuncta opera quæ per securim et serram fiunt, sua arte perfecta : et si elevet quispiam virgam et exaltet baculum ad percutiendum quem voluerit, et ipsa virga ac baculus glorientur, et dicant a se percussum esse, qui percussus est : sic et tu cum organum Dei fueris voluntatis, erigeris in superbiam, et cuncta quæ geruntur, tuæ gloriaris fuisse virtutis. Quidquid autem Assyrio dicitur, et ad hæreticorum superbiam, et ad diabolium referri potest, qui securis, et serra et virga in Scripturis appellatur : eo quod per illum infructuosæ arbores succidantur, et dividatur, atque serretur incredulorum duritia, et percutiantur virga, qui non recipiunt disciplinam. Hæretici quoque quorum os in cælo ponitur et lingua pertransit in terra, sensum quem ab eo in bonam partem acceperint abutuntur in contrarium atque perversum, ut loquantur contra eum a quo conditi sunt, et linguæ ministerium quo laudandus est Dominus veriant in blasphemiam. Et quoniam terra eorum, hoc est, vita temporalis, qua vivunt in hoc mundo repleta est erroris delicto, in futuro Domini judicio subjiciantur æterno tormento.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

Vellem, si possem, vaticinium Jeremiæ contra Babylonem uno libro comprehendere, sed quia prolixitas sermonis non sinit, in duos libros dispertire

illud decrevi : ita quoque ut post plagas memoratas Babylonis, quas prior liber ex parte narrat, exhortationem prophætæ ad Judæos secundum historiam,

vel etiam ad fideles secundum mysticos sensus, ut fugiant de medio Babylonis, et de confusione istius mundi salvantes animas suas, sequentis libri initium faciam.

« Fugite de medio Babylonis, et salvet unusquisque animam suam. » Audiamus ergo quid his qui in Babylone suat, Dei sermo præcipiat. Fugite, inquit, de medio Babylonis, non gradatim, non pedetentim, sed cum velocitate, cum cursu fugite, hoc est enim fugere. Fugite de medio Babylonis quicumque confusam habetis animam a variorum passione vitiorum, ad vos sermo dirigitur, et mihi quoque id ipsum jubetur. Siquidem adhuc in confusione sum mentis : et ideo in Babylone sum. Quid ergo præcepit Deus ? Non dicit : exite de medio Babylonis, hoc enim potest fieri et gradatim, sed « fugite de medio Babylonis. » Ergo et in eo quod dicitur, « de medio, » rationem quæro sermonis. Potest quippe evenire, ut aliquis in Babylone sit, sed cum in extremis ejus finibus immoretur, quodammodo extra Babylone esse videatur. Aliud autem est in medietate Babylonis consistere, ut ex omni parte æquale sit spatium, et ita in umbilico ejus, quasi in medio cordis animalis habitet. Sicut enim animalis medietas cor est, et in Evangelio secundum Lucam : « Cor terræ (*Luc. xvii*), » medietas terræ nominatur. Sic mihi videtur, et in Ezechiele dictum : « In corde maris posita Tyrus (*Ezech. xxvi*), » et nunc peccatores de medio Babylonis, hoc est, de corde ejus fugere debere. Fugite ergo de medio Babylonis, ut in medietate Babylonis deserentes, in finibus ejus incipialis esse, non in medio. Quod si cui videtur obscurum, sic fiet manifestius. Qui valde est dimersus in vitis, hic medius Babylonis habitator est ; qui vero paulatim relinquens malum, naturam suam ad meliora convertens, non tam cœperit virtutes possidere quam cupere : iste licet ex medio fugerit Babylonis, tamen necdum de Babylone discessit. Secundum istiusmodi expositiones docet sacras litteras credere, ne unum quidem apicem habere vacuum sapientia Dei. Qui enim homini præcipit, dicens : « Non apparebis ante conspectum meum vacuum (*Exod. xxiii*), » multo plus hoc ipse agit, ne aliquid vacuum loquatur. Ex plenitudine ejus accipientes prophetæ, ea quæ erant de plenitudine sumpta cecinerunt : et idcirco semper sacra volumina spiritum plenitudinis spirant, nihilque est sive in prophetia, sive in lege, sive in Evangelio, sive in Apostolo, quod non a plenitudine divinæ majestatis descendat. Quamobrem spirant hodie quæ in sanctis Scripturis sunt plenitudinis verba. Spirat autem his qui habent oculos ad videnda cœlestia, et aures ad audienda divina, et nares ad ea quæ sunt plenitudinis sentienda. Hæc dixi quia non sit simpliciter positum : Fugite de Babylone, sed cum additamento necessario, fugite de medio Babylonis, et resalvate unusquisque animam suam. Primum oportet fugere de medio Babylonis, deinde singulos animas suas resalvare cum fugerint. Neque vero

tantum dixit salvate, sed secundum aliam editionem resalvate, appositio syllabæ significat sacramentum, quia quondam gustantes salutem, et de ea propter peccata postea corruentes venimus in Babylone. Cujus rei causa oportet unumquemque salvare animam suam, ut incipiat recuperare quod perdidit, secundum Petrum apostolum ita dicentem : « Reportabimus finem fidei salutem animarum (*I Petr. i*). » De qua salute exquisierunt et scrutati sunt prophetae, qui propter nostram gratiam prophetaverunt. Verumtamen in nobis est fugere de Babylone, et in nostra est positum potestate, si velimus resuscitare quod corrui.

« Nolite tacere super iniquitatem ejus, quoniam « tempus ultionis est Domino, vicissitudinem ipse « retribuere ei. » Quod in alia editione ita legitur : « Ne projiciamini iniquitatem. » (*MAURUS*). Qui enim tacendo consentit perversa voluntate, aut prava actione iniquitati Babylonis, et non magis reprehenderit eam, particeps est delicti ejus et consors vindictæ. Cum autem quis fuerit in justitia Babylonis, et non egerit pœnitentiam, tunc consequens est, ut projiciatur. Observa vero Scripturam quomodo, licet ex Hebræa lingua in Græcum sit translata, sermonem nihilominus, quantum recipere potest differentias verborum, significanter expresserit. Dicit quippe in alio loco : « Elegi abjectus esse in domo Domini (*Psal. lxxxiii*), » et non ait projectus. In presenti autem non posuit, ne abjiciamini in injustitia ejus, sed « ne projiciamini in injustitia ejus. » Aliud est enim projici, aliud abjici. Quod enim in despectione est, et neglectum, hoc non projicitur, sed abjicitur : quod vero foris penitus a salute et a beatitudine alienum hoc projicitur. Quod quidem et in alio loco declarat Scriptura divina, dicens : « Duces populi mei projicientur ex domo deliciarum suarum, propter pessimas voluntates suas : cleri enim eorum non proderunt eis (*Mich. ii*). » Ne projiciamini, inquit, iniquitatem Babylonis, quia tempus vindictæ ejus est Domino. Miro sensu supplicia dicit irrogari, propter ejus qui ea patitur ultionem : quando enim quis non vindicatur, relinquitur impunitus. Exsequenter dixisse me memini, id quod in duodecimo prophetis scriptum est : « Et non visitabo super filias vestras quando fornicantur, et super nurus vestras quando adulterant. » Non ergo, ut quidam æstimant, Deus peccatores punit iratus, sed si sic expedit loqui, magna ira est, a Deo tormenta non perpeti. Qui enim punitur, etiamsi ab ea quæ vocatur Dei ira corripitur, ad hoc punitur, ut emendetur. « Domine, ait David, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripas me (*Psal. vi*). » Sed etiam si arguis, argue nos in judicio, et non in furore. Dixit Jeremias : Invenies autem etiam et repromissionem Dei, in quosdam corruptionem dari, cum in eo peccantibus Christi filiis pœna promittitur, ne misericordia denegetur. Scriptum est : « Si dereliquerint filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint : si justitias meas profanaverint, visitabo in

Virga facinorosa eorum, et in flagellis iniquitates eorum : misericordiam autem meam non dispergam ab eis (*Psal. LXXXVIII*). » Ista considerans, vide quomodo necdum pœna dignus sit, qui usque in præsens tempus committit scelera, nec punitur. Visitatio quippe Dei per visitati tormenta monstratur. Qui autem peccans corripitur, nescio quid ei excurrat ex pœna. Hæc propter hoc quod dictum est : « quia tempus vindictæ ejus a Domino est. » Sequitur : « Retributionem ipse retribuet ei : » non per ministros retribuet Babylonem Deus, sed ipse retribuet quod meretur. Volo quiddam dicere in addimento pronominis in eo quod scriptum est *ipse* : « Ipse etenim, ait, retributionem retribuet ei. » Non omnibus Deus retribuet quæ mereantur, sed sunt quidam quibus per alios restituit, sive puniens eos, seu medicans per dolorem, ut in Psalmis continetur : « Misit in eos furorem iræ suæ, furorem, et iram, et angustiam, immisionem per angelos pessimos (*Psal. LXXVII*). » His non ipse restituit, sed ad retributionem eorum ministris usus est angelis pessimis, et aliis forsitan non per malos angelos reddit, sed per bonos, ut in eis, qui pro sceleribus puniuntur. Multaque istiusmodi si Scripturas scruteris invenies. Est autem quando ministrorum officio refutato, retributionem Deus ipse restituit, ut nunc Babylonem. Timeo quiddam obscuri in loco manifesto interponere, quod mihi videtur latere si taceam. Verumtamen audendum est saltem pauca perstringere, quando sunt vulnera facilia, et prompta curatio. Medicus mittit servum suum, mittit discipulum, et per eum cum languentem medicatur, neque enim magna sunt vulnera. Evenit quoque aliquoties, ut sectionis et ferri indigeat qui sanatur, attamen non ipse medicus pergit ad eum, sed eligens unum ex discipulis, qui curare valeat, eo utitur ministro : quando vero insanabiles plagæ sunt, et in emortua carne alio putredo contabuit, et in tantam mala validitas est, ut non servi, vel discipuli, qui jam prope eum per scientiam artis accesserunt, sed ipsius magistri manibus indigeat, tunc ipse manibus medicus præcinctus lumbos ad sectionem teterrimi vulneris concitatur. Similiter itaque quando sunt minora peccata, non restituit Deus ipse peccantibus, sed aliis utitur ministris : quando vero per merita sua, ingens hominem ægritudo comprehendit, ut nunc Babylonem quæ gravibus propriæ malitiæ est confossa vulneribus, tunc ad retributionem Deus ipse festinat. Simile quiddam huic si requiris, invenies et de Hierusalem, quæ ei acciderint post prophetas, ob id, quia insidiata sit Christo.

« Calix aureus Babylon in manu Domini, inebrians omnem terram. De vino ejus biberunt omnes gentes, et ideo commotæ sunt : subito cecidit Babylon et contrita est. » (*Orig.*) Nabuchodonosor volens decipere homines per calicem Babylonis dolosum, non miscuit in vase fictili, quam parabat potionem, sed neque in paululum meliore, ferreo scilicet, et æreo vase, vel stanneo, et quod ista præcellit argenteo : verum eligens vas aureum, in eo poculum

temperavit, ut quis videns decorem auri, dum radiantis metalli pulchritudine delectatur, et totus oculis hæret in specie, non consideret quid intrinsecus latitet, et accipiens calicem bibat, nesciens calicem Nabuchodonosor. Intelliges autem calicem aureum in præsentem nominatum, si animadvertas pessimorum dogmatum verba mortifera, qualem habeant compositionem sermonum, qualem decorem eloquentiæ, qualem rerum divisionem, et cognosces quomodo unusquisque poetarum, qui putantur apud suos disertissimi, calicem aureum temperaverit, et in calice aureo venenum injecerit idololatriæ, et venenum turpiloqui : venenum eorum quæ animam hominis interimunt dogmatum, venenum falsi nominis scientiæ, sed meus Jesus econtra fecit. Sciens enim aureum calicem diaboli, et præcavens ne aliquis ad fidem suam veniens, suspicaretur etiam Christi talem esse calicem, qualem reliquerit, et per similitudinem materiæ formidaret errorem : ideo curavit, ut haberemus thesaurum istum in vasis fictilibus. Sæpe vidi aureum calicem in pulchro sermonis ornatu, et dogmatum venena considerans, deprehendi calicem Babylonis. « Calix aureus Babylon in manu Domini : » non est semper calix aureus Babylonis. Cum autem venerit ad vindictam, et in manu Domini posita fuerit, tunc efficitur terra, quæ quondam tacta est in Job : neque vero jugiter in manu Domini continetur, sed ultionis tantum tempore cum cœperit ei Dominus restituere quod meretur, tunc in manu ejus fiet inebrians omnem terram. Iste calix aureus Babylon inebriavit universam terram. Quomodo autem universam inebriaverit terram, facile scies, si consideraveris omnes homines ebrios. Inebriamur ira, inebriamur tristitia, inebriamur et mente, excidimus amore, concupiscentiis et vana gloria. Quanta pocula temperaverit, quot ebrietatis porrexerit calices, quid necesse est dicere ? « Calix aureus Babylon inebrians omnem terram. » Animadvertite omnem terram plenam esse peccatis, et non quæres quomodo Babylon omnem terram inebriaverit, sed si forte videris justum ebrium non esse de calice peccatorum, noli putare scripturam esse mentitam quæ dixerit : Inebrians omnem terram, cum iste non inebriatur a Babylone, et tamen consistat in terra. Audi quia justus non sit in terra : Omnem terram inebriat calix iste aureus. Justus vero cum sit super terram, conversationem in cælis habet, et propter hoc non convenit ulterius justo dici : « Terra es, et in terram ibis (*Gen. III*). » Sed si necesse est, audenter loqui : dicit justo Deus adhuc consistenti super terram : Cælum es, et in cælum ibis : portat enim imaginem cælestis. Igitur, ut concludam, calix aureus inebriat omnem terram, id est omnes ab eo inebriamur, quandiu terra sumus. « A vino ejus biberunt gentes, propter hoc commotæ sunt : » sicut in his qui bibunt istum qui in usu est vini liquorem, si super situm et super mensuram biberint : videmus ebrii corporis motum, vacillantes pedes, caput ac tempora prægravata, os dissolutum, linguam significantem sermonem

ebrii, et hærentibus labiis verba præcisa. Similiter est videre eos qui de calice aureo biberint Babylonis, quomodo moveantur, quomodo instabiles gressu sint, quomodo debilitata mente, et fluctuante conatu nihil firmi teneant, sed semper in turbatione agantur incerti. « Biberunt gentes, propterea commotæ sunt, et subito cecidit Babylon et contrita est. » Quando repente cecidit Babylon? videtur mihi prophetare consummationem mundi subito futuram: quomodo enim diebus diluvii comedebant et hibeant, emebant et vendebant, plantabant et ædificabant (*Luc. xvii*), donec venit diluvium, et tulit omnes, et subito venit inundatio, similiter autem et in diebus Loth: sic et consummatio mundi non per partes fiet, sed repente. Huic conferendum æstimo id quod scriptum est in Jesu Nave (*Josue vii*), quando a voce sola tubæ Jericho civitas corruens, subito disperiit, et juxta hanc similitudinem Babylonem quoque in consummationem sæculi casuram esse, et subito conterendam, et hæc quidem de consummatione dicta sunt. Si vero veneris ad adventum Domini mei Jesu Christi, et videris magnum opus ejus, quomodo subvertèrit omnia gentium de idolis dogmata, ut credentes de erroris eximeret jugo, intelliges quia in tempore passionis ejus Babylon extemplo corruit et contrita est. Unusquisque nostrum consideret se ipsum, et animadvertat Babylonem in suo pectore corruisse. Si autem in alicujus corde non cecidit civitas confusionis, huic needum Christus advenit. Veniente quippe eo, Babylon ruere consuevit, propter hoc ad orationum præsidia confugientes petite ut veniat Jesus in corda vestra, et conterat Babylonem, et faciat ruere omnem malitiam ejus, ut reædificet pro his, quæ subversa sunt, et pro Babylone, quæ fuerat ante constructa, in ipso principali cordis nostri Hierusalem civitatem sanctam Dei.

« Ululate super eam, tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur. » Ululate super eam, hoc est, plangite eam. Deinde quia omnis anima recipere potest salutem, et neque una apud Deum est insanabilis: idcirco consilium dat his, qui possunt transmigrationis in Hierusalem, et testimonii habere resinam ad emplastra facienda, ut assumant medicamina, et quanto valent studio sanitati restituant Babylonem. Hoc experiamur et nos facere, deprecantes Deum, ut nobis det resinam rationalem, et de rationali resina discamus ei malagma imponere, et oleum, et alligaturam, et imponentes colligemus vulnera Babylonis, imitantes Samariten, ut sanetur misera civitas, et curata desinat esse quod fuerat. Istud est quod ait: Accipe resinam correptionis ejus, si quomodo sanabitur. Ubi sunt hæretici, ubi sunt, qui naturas quasdam introducentes, asserunt esse materiam desperabilem, quæ penitus non recipiat salutem? Si est natura quæ pereat, quæ alia talis erit ut Babylon? attamen neque istam despicit Deus. Præcepit enim medicis, ut accipiant resinam super Babylonem, si quomodo sanetur. Quidam igitur eorum, qui mandatam acceperant, accipientes

A resinam correptioni Babylonis, si quomodo sanaretur, fecerunt quod imperatum fuerat, acceperunt resinam ad correptionem ejus, audientes posse fieri, ut Babylon reciperet sanitatem; et quia quod putaverant, non reppererunt, Babylon quippe in proposita malitia perseverans, noluit se curari, satisfacium boni medici et dicunt:

« Curavimus Babylonem, et non est sanata. Derelinquamus eam, et eamus unusquisque in terram suam, quoniam pervenit usque ad cælos judicium ejus, et elevatum est usque ad nubes. » (*Orig.*) Vide autem, homo, ne quando angelis præcipiat Deus, ut ad languorem animæ tuæ medicaminum emplastra conficiant, si quomodo possis ab ægrotatione sanari. Et respondeant angeli: Curavimus istam Babylonem, ostendentes a passionibus confusam animam suam, et non est sanata. Non scientiam artis suæ, neque resinæ vim criminantur, sed te qui præceptis eorum obsequi noluit, dicentes: Curavimus Babylonem, et non est sanata; relinquamus eam. » Steterunt medici sub magno medico angeli Dei, volentes curare imbecillitates nostras, volentes animam liberare divinitus, sed nos ipsi repellimus eos dum consiliis eorum non acquiescimus. « In terram suam, » hoc est, credita nobis est a Domino medicina, ut animam curarem humanam: adhibuimus adjutorium, medicamina imposuimus. Multum contumax est, non vult observare, quod dicimus, studium nostrum non sequitur effectus. « Relinquamus eam, et abeamus unusquisque in terram suam, » domesticum et proprium negotium.

Cave, homo, nequando relinquat te medicus, sive angelus Dei, sive quicumque hominum, cui credita est cura sermonum ad salutis medicamina deferenda. Si enim te dereliquerint et dixerint, « Abeamus unusquisque in terram suam, quia appropinquabit in cælum judicium ejus: » manifestum est, quia abscessio eorum condemnatio tua sit, ut irremediabilis nolentisque curari. Cum autem deseruerint, quid tibi aliud eveniturum est, nisi quod solet his accidere, qui a medicis desperantur, utentes voluntate morbi sui, ut ad peiora demergantur? Fiunt his similia, et in consuetudine istius vitæ a prudentibus medicis. Accedit aliquis eorum ad languentem, quantum ars patitur, et industria medicinæ non cessat. Sed si aut ægrotudo tanta sit, ut repugnet curationi, aut ipse invalidus per impatientiam doloris contra faciat quam jubetur: relinquit medicus desperans istiusmodi hominem et recedit: ne inter manus suas expirans, causam interitus ejus ad se retorqueat. Sic igitur et nos, ne in sanctorum angelorum manibus, qui ad curandos nos a Domino destinati sunt moriamur, relinquunt nos desperantes animam nostram, et aiunt: « Non est malagma imponere, neque oleum, neque alligaturam: quia appropinquavit cælo judicium ejus, elevatum est usque ad astra. » Qui parvum habet peccatum non usque ad cælum et sidera judicium suum effert, pusillum enim et humile est. Qui vero crescit in scelere, crescit et in judicio, simulque cum vitis augetur et pœna: et quia in tantum delinquit, ut judi-

cium ejus usque ad cœlestia sublevetur, et per impietatem suam resistens Deo: ad superiora conscendat, profert Deus judicium suum, in humiliatione ejus judicii, quod exaltatum est a peccatore, et proferens judicium suum, humiliat quidem peccatorem, retribuit autem justo digna vita ejus in Christo Jesu. « Protulit Dominus justitias nostras, venite et narremus in Sion opus Domini Dei nostri. » (Orig.) Vox hæc angelorum Domini est, aut sanctorum prædicatorum, qui videntes incurabilem esse plagam Babylonis, hortantur se invicem ut annuntient opus Domini Dei nostri, et virtutes ejus in ecclesia catholica, quæ merito Sion dicitur, hoc est, speculum: quia illa sola pertinet ad contemplationem vultus Dei, cum sanctis angelis, qui sunt in cœlo. Cæterum illa terrestris Hierusalem atque Sion, magis Babylonis, quam Sion, vel Hierusalem nomine, propter erroris sui scandalum nuncupari potest; de qua per Isaiam dicitur: « Væ genti peccatrici populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis. Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum. In quo percutiam vos, ultra adentes prævaricationem. Omne caput languidum, et omne cor mœrens a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas. Vultus et livor, et plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamino, nec fœta oleo. Terra vestra deserta, civitates vestræ igni succensæ: regionem vestram coram vobis alieni devorant, et desolabitur, sicut vastitate hostili, et derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario, sicut civitas quæ vastatur (Isa. 1). » Irremediabilem ergo descriptio vulnerum diuturnam captivitatem exprimit Judæorum.

« Acute sagittas, implete pharetras, suscitavit Dominus spiritum Medorum regum, et contra Babylonem mens ejus, ut perdat eam: quoniam ultio Domini est ultio templi sui. Super muros Babylonis levate signum, augete custodiam: levate custodes, et preparate insidias, quia cogitavit Dominus, et fecit quæcumque locutus est contra habitatores Babylonis. Quæ habitas super aquas multas locuples in thesauris, venit finis tuus pedafis præcisionis tuæ. Juravit Dominus exercitum per animam suam, quoniam replebo te hominibus quasi brucho, et super te cœlema cantabitur. » (MAURUS.) Ad Medos et Persas vastatores Babylonis loquitur, ut præparent arma sua ad interficiendam eam, atque destruendam in ultionem populi Dei. Quæ enim Dominus cogitavit super Babylonem, et per prophetas suos et se facturum comminatus est, omnino opere complexit: ita ut de magna potentia, et amplitudine regni, ad angustum finem, vel magis ad nihilum eam perduceret. Jurare enim dicitur Deus per animam suam: non quod more humano cum juramento aliquid decernat, sed ut consilium suum atque verbum stabile, et firmum esse nobis ostendat: quia « cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt (Luc. xxi). » Replevit ergo Babylo-

nem humilibus quasi brucho, quia ad devastationem ejus innumerabiles contraxit exercitus! qui eam superantes pro victoria sibi concessa carmen triumphale gaudentes cantabant. Quod autem dicit habitasse Babylonem super aquas multas, ostendit eam fieri locupletem, in thesauris, sive aquarum abundantiam ibi esse, interficiente per mediam Euphrate flumine, historialiter indicat, vel multitudinem populorum in ea esse tropice significat. (Oros.) Namque Babyloniam a Nenroth gigante fundatam, a Nino vel Semiramide reparatam multi prodidere. Hæc campi planitie undique conspicua, natura loci latissima, castrorum facie mœnibus paribus per quadrum disposita, murorum ejus vix credibilis relatu firmitas et magnitudo, id est latitudine cubitorum quinquaginta, altitudine quater tanta. Cæterum ambitus quadringentis octoginta stadiis circumvenitur murus cocilli latere atque interfuso bitumine compactus: fossa extrinsecus late patens, vice annis circumfluit; a fronte murorum centum portæ aræe. Ipsa autem latitudo in consumatione pinnarum utroque latere habitaculis defensorum reque dispositis media intercapedine sui vicinas quas brigas capit. Domus intrinsecus quater gemina habitationis minaci proceritate mirabiles, et tamen illa magna Babylon, illa prima post reparationem humani generis condita, nunc pene etiam sine mora victa, capta et subversa est. Cyrus igitur cunctis adversum quos ierat perdomitis, Assyrios, et Babyloniam petit, gentem, urbemque tunc cunctis opulentiorum: sed impetum ejus Gindeus fluvius, secundæ post Euphraten magnitudinis interceptit. Nam unum regionum equorum candore formaque excellentem transmeandi fiducia persuasum, qua per rapacem alveum offensus vado vortices atollebantur, abreptum præcipitatumque mercerat. Rex iratus ulcisci in anem statuit, contestans eum, qui nunc tam præclarum equum voravisset, feminis vix genua tingentibus permeabilem relinquendum: nec peragendo segnior fuit: totis coplis perpeti anno Ginden fluvium per magnas concisum deductumque fossas in quadringentos sexaginta alveos comminuit. Eo opere prædoctis fossoribus etiam Euphraten longe validissimum, et mediam Babyloniam interfluentem derivavit, ac sic meabilibus vadis siccum etiam patientibus alvei partibus iter fecit, cepitque urbem quam humano opere extrui potuisse, vel humana virtute destrui posse, utrumque pene incredibile apud mortales erat. Ibi tunc Cræsus rex Lydorum famosus opibus, cum ad auxiliandum Babylonis venisset, victus sollicitè in regnum refugit. Cyrus autem postea quam Babyloniam ut hostis invasit, ut victor evertit, ut rex disposuit, bellum transtulit in Lydiam: ubi contritum superiori jam prælio exercitum nullo negotio superavit, ipsum etiam Cræsum cepit, captumque et vita et patrimonio donavit. Sed nec illud silendum arbitror, quod descendente Arbato rege in Medos partem regni penes se retinere Chaldæi: qui Babyloniam sibi adversus Medos vindicaverunt. Ita Babylonis potestas apud Medos, proprietas apud

Chaldaeos fuit. Chaldaei autem propter antiquam A regiae urbis dignitatem non illam suam, sed se illius vocare maluerunt. Unde factum est ut Nabuchodonosor, caeterique post eum usque Cyrum reges, quamvis Chaldaeorum viribus potentes, et Balyonia nomine Darii legantur, in numero et ordine regum non habeantur illustrium. Babylon itaque eo anno sub Arbato praefecto dehonorata est, quo Roma sub Proca rege, ut proprie dixerim, seminata est. Babylon novissime eo tempore a Cyro rege subversa, quo primo Roma a Tarquiniarum regum dominatione liberata est.

« Qui fecit terram in fortitudine sua, et praeparavit orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit caelos: dante eo vocem multiplicavit aquae in caelo. Qui levat nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit, et produxit ventos de thesauris suis. » (MAURUS.) Recte demonstrans Babylonis subversionem sermo propheticus, ad auctorem tantae cladis rediit, quia non est potestas nisi a Deo, cum excelsus dominatur in regno hominum et cui voluerit dabit illud: « Qui fecit terram in fortitudine sua, et praeparavit orbem sapientia sua et prudentia sua extendit caelos: » quia per verbum suum, hoc est, Filium unigenitum, qui brachium, virtus et sapientia ejus dicitur, creavit omnia quae in caelo, et quae in terra, et quae in mari sunt, quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. Omnia enim per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. » Rerum omnium creator ipse et ordinator est, et gubernator: et universa secundum voluntatem suam disponit, Psalmista testante qui ait: « Omnia quaecumque voluit Dominus fecit in caelo et in terra, in mari et in abyssis, et educens nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit: qui producit ventos de thesauris suis (Psal. cxxxiv.) » (CASSIOD.) Nam quamvis sint inenarrabilia opera Domini, totusque mundus referre non praevaleat quod operatur: in mundo tamen hic universa stiperpendia brevitate conclusa sunt, omnia Deum fecisse quae voluit in caelo et in terra, in mari, et in abyssis: ut et creata quae vides ejus voluntate facta esse cognosceres, et illa quae humanis nequeunt conspectibus apparere, ipsius potentia contineri posse sentire. Caelum positum est pro cunctis caelestibus, terra pro omnibus quae in humo gignuntur; mare commemoratum dicamus pro istis finibus quos commeanantium discursus invisitat: abyssus vero oceanum designat, qui et nobis ignotus, et ut quidem refertur altitudine magna profundus est. In his autem omnibus voluntas Domini, sine aliqua dubitatione completur. Quod autem dicit « educens nubes ab extremo terrae, fulgura in pluviam fecit, qui producit ventos de thesauris suis, » hoc si ad litteram intendas, secreta naturae Domini testatur administratione compleri. Sed quoniam de Hebraeo populo dicit inferius: convenit hoc quoque hominibus applicare: « Eduxit nubes ab extremo terrae. » Quando prophetas ab humili proposito, ad praedica-

tionis fecit fastigia pervenire, qui merito nobis comparantur, quoniam imbre sui eloquii a futuri iudicii nos calore defendunt, dum animabus nostris de futuro deponunt. Nubes enim, sicut frequenter dictum est, prophetas accipi debere Scriptura testatur, dicens: « Mandabo nubibus meis, ne pluant super eam pluviam. » Sequitur: « Fulgura in pluviam fecit. » Praedicationes itaque prophetarum fulgura sunt cum perecutiunt inimicos: pluviae, cum devotos a peccatis diluunt, et imbrem eis salutis infundunt. Unde spirituales germinent fructus, et in maturam messem Domino praestante coalescant. Addidit: « Qui producit ventos de thesauris suis. » Ventos non improprie ponimus apostolos: quorum praedicatione totum mundum tanquam ventos celerimus percucurrit. De quibus alio loco scriptum est: « Sagittas suas ardentibus efficit (Psal. vii.) » Nam ipsi quoque ventis pennae per discursus sua celeritate tribuuntur; ait enim: « Transcendit super cherubin et volavit, volavit super pennas ventorum. » Subnectit: « de thesauris suis. » Unde revera spirituales poterant prodire divitiae.

« Stultus factus est omnis homo a scientia: confusus est omnis confiator in sculptili, quia mendax est conflatio ejus, nec est spiritus in eis, vana sunt opera, et risui digna, in tempore visitationis suae peribunt. Non sicut haec pars Jacob, quia qui fecit omnia ipse est, et Israel sceptrum hereditatis ejus: Dominus exercituum nomen ejus. » (MAURUS.) Bene ergo post subversionem Babylonis reprehendit idolorum fabricatores, quia per stultitiam humanae mentis facta opera sunt vana, et risui digna: quia nec spiritus in eis, nec vox, neque sensus, neque ulla efficacia operum inest: unde nec se, neque cultores suos in die visitationis liberare poterunt. Non enim erat talis actus Israel, qui unius Dei cultor erat: quorum licet plurimi aberraverint, multi tamen in fide permanserunt, et ejus auxilio saepe liberati atque protecti sunt. Mystice autem stulti facti sunt omnes haeretici atque schismatici, fingentes simulacra errorum suorum: quia dogmata eorum vana sunt et risui digna: unde in tempore visitationis, hoc est, in die universalis iudicii, simul cum auctoribus suis peribunt. Non enim talis est doctrina Apostolica atque prophetica, quae in catholica praedicatur ecclesia, et laudem Patris, et Filii, et Spiritus sancti, unius videlicet Dei, quotidie annuntiat fidelibus ejus, quia veraciter ipse est, hoc est, solus in semetipso immutabilis semper existat Deus omnium creator, et omnium formator: et sancta Ecclesia sceptrum hereditatis ejus, cui nomen est Dominus sabaoth in aeternum.

« Collidisti mihi vasa belli, et ego collidam in te gentes, et disperdam in te regna: et collidam in te equum et equitem ejus, et collidam in te currum et ascensorem ejus, et collidam in te virum et mulierem, et collidam in te senem et puerum, et collidam in te juvenem et virginem, et collidam in te pastorem et gregem ejus, et collidam in te

agricolam et jugales ejus, et collidam in te duces et magistratus : et reddam Babylo- ni, et cunctis habitatoribus Chaldææ, omne malum suum quod fecerunt in Sion in oculis vestris, ait Dominus. » Prædicit sermo divinus Babylo- ni, quod sicut illa in terra Judæorum, et in diversis provinciis collidebat vasa belli, hoc est, arma bellica, vel homines bellantes, ita in illa collidat Dominus omnes gentes, et disperdat regna, et conterat equos et equites, et collidat homines diversi sexus atque ætatis, agricolas, duces, et magistratus, quatenus justo judice retribuente recipiat unusquisque malum quod fecit in proximis suis. Sic etiam erit in futuro Dei judicio, ut persecutorum ecclesiæ Christi recipiat unusquisque pœnam debitam, quam promeruit per injustam vitam.

« Ecce ego ad te, mons pestifer, ait Dominus, qui corrumpis universam terram. Et extendam manum super te, et evolvam te a petris, et dabo te in montem combustionis : et non tollent de te lapidem in angulum, et lapidem in fundamentum : sed perditus in æternum eris, ait Dominus. » Montem pestiferum, aut historialiter Nabuchodonosor cum Chaldæis propter crudelitatem tyrannidis ejus, quam exercuit in diversis gentibus, aut spiritaliter diabolum propter superbiam nuncupat : quem alibi (*Isai. xiii*) montem caliginosum propter erroris tenebras Scriptura appellat. Hic corripit universam terram, hoc est terrenos et carnales homines diversis vitis polluit : ad quem Dominus extendit manum vindictæ, et evolvit de petris, hoc est, ab eis qui firmi sunt in fide separat, et dabit in montem combustionis æternæ, ut luat semper pœnas superbiæ suæ : nec de eo tollatur lapis angularis in fundamentum ædificii cœlestis, sed perditus fiat in æternum. Ad hunc scilicet montem pertinent infideles Judæi, blasphemii, hæretici, atque omnes impij qui perdurant in malitia, sua, nec volunt converti ad Dominum : ut fiant lapides vivi, et habiles ad ædificium Dei. Econtrario alius est ille lapis, quem Danielis prophetia commemorat (*Dan. ii*), qui abscissus est de monte sine manibus, et percussit statuam illam grandissimam in pedibus ejus ferreis, et comminuit ferrum, testam, æs, argen- tum, et aurum : factusque est mons magnus ita ut impleret universam terram. Hic ergo est lapis quem reprobaverunt ædificantes, at tamen factus est in caput anguli (*Luc. xx*) ; a Domino factum est, et est mirabilis in oculis nostris, cujus regnum in æternum non dissipabitur, nec populo altero tradetur, sed regnum ejus regnum erit omnium sæculorum, et dominatio ejus in omni generatione et progenie : beati omnes qui confidunt in eo.

« Levate signum in terra, clangite buccina in montibus. Sanctificate super eam gentes, annuntiate contra illam regibus Ararath, Menni, et Ascenez. Numerate contra eam Tapsar, adducite equum quasi bruchum aculeatum. Sanctificate contra eam gentem, reges Mediæ duces ejus, et

universos magistratus ejus, cunctamque terram potestatis ejus, et commovebitur terra et turbabitur : quia evigilavit contra Babylonem cogitatio Domini, ut ponat terram Babylonis desertam et inhabitabilem. » Loquitur propheta ad gentes et ad reges earum, quæ in circuitu Chaldææ et Babylonis consistebant, ut levant vexilla sua et arma bellica, clangentque buccinis in montibus, et convocent omnes nationes ad subversionem Babylonis. Nam Ararath, Armenia, et Ascenez filius fuit Gomer, filii Japhet, filii Noe, unde reges exorti sunt. Siquidem a septem filiis Japhet possessa est Asia, ab Aman et Tauro Syriæ-cœles et Ciliciæ montes usque ad fluvium Tanaim : in Europa vero usque ad Gadra, nomina locis et gentibus relinquentes, sanctificare jubet gentes contra Babylonem, quæ expletura erat sanctam Dei voluntatem, ut justam retributionem illi retribuere pro peccatis suis : desertam ejus terram poneret inhabitabilem. Unde sequitur :

« Cessaverunt fortes Babylonis a prælio, habitaverunt in præsiidiis : devoratum est robur eorum, et facti sunt quasi mulieres, incensa sunt tabernacula ejus. Contriti sunt vectes, vel currens obviam currenti veniet, et nuntius obvius nuntiant : ut annuntiet regi Babylonis, quia capta est ejus civitas a summo usque ad summum : et vada præoccupata sunt, et paludes incensæ sunt igni, et viri bellatores conturbati sunt. » Robur enim Babylonis et principium ejus defecit, Cyro et Dario super se veniente cum exercitibus suis, et facti sunt imbelles quasi mulieres, idcirco incensa sunt tabernacula ejus, et omnis munitio destructa. Quod etiam regem Balthasar licet in convivio fuerit, tamen non latuit, sed nuntii discurrentes regi nuntiaverunt quod civitas ejus a fine usque ad finem capta esset, vada fluminis Euphrate præoccupata, paludes igni incensæ, et omnes bellatores turbati : nec jam fuerat qui hostibus resistere prævaleret.

« Quia hæc dicit Dominus Deus Israel : Filia Babylonis quasi area tempus triturae ejus : adhuc modicum et eveniet tempus messionis ejus. Quasi area fuit plebs Babylonis, quando per potentiam regni et divitiarum magnitudinem tritabat atque conterebat gentes, ad quas missa est : sed tempus messionis venit : quando cogebatur id accipere quod iniquæ gessit. De quo ex persona plebis Judaicæ consequenter dicitur :

« Comedit me, devoravit me Nabuchodonosor rex Babylonis, reddidit me quasi vas inane. Absorbuit me sicut draco, replevit ventrem suum teneritudine mea : et ejecit me, iniquitas adversum me, et caro mea super Babylonem, dicit habitatio Sion, et sanguis meus super habitatores Chaldææ, dicit Jerusalem : propterea hæc dicit Dominus : Ecce ego judicabo causam tuam, et ulciscar ultionem tuam, et desertum faciam mare ejus, et siccabo venam ejus, et erit Babylon in tumulos, habitatio draconum, stupor, et sibilus,

« eo quod non sit habitator, simul ut leones rugiant :
 « excutient comas velut catuli leonum. In calore
 « eorum ponam potas eorum, et inebriabo eos ut
 « sopiantur, et dormiant somnum sempiternum, et
 « non consurgant, dicit Dominus. Deducam eos
 « quasi agnos ad victimam, et quasi arietes cum
 « hædis. » De hoc mare et Isaias in libro suo dicit :
 « Orus deserti maris. Sicut turbines ab Africo veniunt : de deserto venit, et de terra horribili : visio dura annuntiata est mihi. » Perspicuum est ergo quod desertum mare Babylon appellatur : Jeremia hic hoc probante ex persona Domini, dicente : « Desertum faciam mare ejus, et siccabo terram illius, et erit Babylon in tumulos arenarum. » Mare autem propter multitudinem inhabitantium dicitur. Unde et supra Ægypti multitudo mari comparata est. Hanc autem Dominus per exercitus Medorum atque Persarum quos hic leonibus comparat et catulis leonum destruxit, et redegit in tumulos arenarum, ut postmodum fieret habitatio draconum, et stupor, et sibilus videntium, et mirantium interitum ejus, eo quod non sit in eo habitator. In æstu ergo tribulationum suarum biberunt calicem iræ Domini, et inebriati sunt, ita ut sopirentur, et dormirent somno sempiterno, nec consurgerent amplius. Mystice autem mare hujus sæculi significat turbulentiam, quod Dominus desertum ponit, cum cessare faciet luxum ejus, et dissipabuntur iniqui qui confusionem errorum et vitiorum deserviebant : veniebantque super eos maligni spiritus, sævi ut catuli leonum, cum leone diabolo, qui rugiendo circuit quærens quem devoret, et inebriabunt eos potu vindictæ et ultionis futuræ, ut sopore mortis æternæ dormiant, nec ultra ad vitam resurgant, sed fiant viclima gladio Domini occisa, et habitent cum draconibus spiritualibus in laeu inferni in perpetuum. De hoc et sequentia etiam narrent :

« Quomodo capta est Sesach, et comprehensa est
 « inclyta universæ terræ? Quomodo facta est in stuporem Babylon inter gentes? Ascendit super Babylonem mare, multitudine fluctuum ejus operata est. Factæ sunt civitates ejus in stuporem, terra inhabitabilis et deserta, in qua nullus habitet, nec transeat per eam filius hominis. Et visitabo super Bel in Babylone, et ejiciam quod absorbuerat de ore ejus, et non confluent ad eum ultra gentes. Siquidem et murus Babylonis corruet. » Quod autem Sesach ipsa sit Babylon, supra jam ostensum est. Quomodo autem subversio Babylonis facta sit, quam mare, hoc est, multitudo populorum simul cum Deo suo, vel subvertit atque destruxit, jam sæpius dictum est, nunc pauca de allegoria subrogemus. Sesach enim byssus sacci, sive manus sacci interpretatur, sicut Babylon confusio. Capta est ergo Sesach, et in stuporem facta est Babylon, cum illi qui idololatriæ operam dabant, et diversis vitiis mancipati erant, fluctibus venturi judicii subvertentur, et seram agentes pœnitentiam, cum Bel qui interpretatur vetustas, hoc est, cum antiquo hoste

confusionem in inferno habebunt perpetuam. Unde sermo propheticus admonet fideles, ut egrediantur, et separent se de eorum societate, ne forte cum illis pereant.

« Egredimini de medio ejus populus meus, ut
 « salvet unusquisque animam suam ab ira furoris
 « Domini, et ne forte mollescat cor vestrum, et timeatis auditum qui audietur in terra, et veniet in anno auditio, et post hunc annum auditio et iniquitas in terra, et dominator super dominatorem. » Opus est ergo unicuique qui vult animam suam salvam facere, ut se sequestret de perditorum consortio, et reverteatur sermonem Domini, de vindicta peccatorum futura comminantis, qui quotidie prædicatur in ecclesia, et auditur ab omnibus, Scripturis sanctis de anno in annum id ipsum attestantibus, quod judex cœlestis dicturus sit in extremo examine, his qui ad sinistram ejus erunt : « Discedit a me, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus (Matth. xxv). » Non enim debet cor nostrum in desideriis carnis mollescere, et nos segnes in opere bono reddere, sed magis per auditum sollicitos in meditatione legis Dei, et strenuos in exercitio virtutum exhibere, quia iniquitas terræ remunerabitur in pœna gehennæ, et dominator super dominatorem veniet, ut qui potentiores fuerunt in peccatis, potentiora tormenta patiantur (Sap. vi).

« Propterea ecce dies veniunt, et visitabo super
 « sculpilia Babylonis, et omnis terra ejus confundetur, et universi interfecti ejus cadent in medio ejus, et laudabunt super Babylonem cœli et terra, et omnia quæ in eis sunt : quia ab aquilone veniunt ei prædones, ait Dominus. Et quomodo fecit Babylon, ut caderent occisi in Israel, sic de Babylonem cœli et terra, et omnia quæ in eis sunt, quia prædo universarum gentium devastatus est.

« Qui fugistis gladium, venite, nolite stare, recedamini procul Domini, et Jerusalem ascendat super cor vestrum. » Hortatur propheta Israelitis qui fuerunt in Babylone, ut si vellent salvi fieri, recedant inde, et recordentur de terra longinqua templi Domini, et Jerusalem civitatis ejus desertæ, magisque festinent illuc transire, quam Babylonis vastationis participes esse, ad quod illi respondent :

« Confusi sumus quoniam audivimus opprobrium, operuit ignominia facies nostras, quia venient

« alieni super sanctificationem domus Domini. » A Erubescere se dicunt propter opprobrium vicinarum gentium, quæ insultabant illis quasi captivis, sicut in Esdrae libro legitur, eo quod devulsi sint de terra sua et sedes eorum desertæ sanctificatione templi Domini destructa, quibus iterum propheta respondet :

« Propterea ecce dies veniunt, ait Dominus : et visitabo super sculptilia Babylonis, et in omni terra ejus mugiet vulneratus. Si ascenderit Babylon in cælum, et firmaverit in excelso robur suum, ad me veniunt vastatores ejus, ait Dominus. Vox clamoris de Babylone, et contritio magna de terra Chaltheorum, quoniam vastavit Dominus Babylonem, et perdidit ex ea vocem magnam, et sanabant fluctus eorum, quasi aquæ multæ : dedit sonitum vox eorum, quia venit super eam, id est, super Babylonem prædo, et apprehensi sunt fortes ejus, et emarcuit arcus eorum, quia fortis ultor Dominus reddens retribuit. Et inebriabo principes ejus et sapientes ejus, duces ejus, et magistratus ejus, et fortes ejus, et dormient somnium sempiternum, et non expergescentur, ait rex Dominus exercituum nomen ejus. Hæc dicit Dominus exercituum : Murus Babylonis ille altissimus suffusione suffodiatur, et portæ ejus excelsæ igni comburentur, et labores populorum ad nihilum, et gentium in igne erunt et disperibunt. » Enumerat universas plagas, quæ superventuræ erant Babyloni, et universis optimatibus ejus, ducibus et magistratibus, et universo populo, quod diversis suppliciiis interempti dormituri sint somno mortis sempiternæ, nec ultra inde experrecturi. Mystice autem hæc omnia, ruïnã perfidæ pronuntiant civitatis, quam diabolus ab initio construxit, et per quam contra civitatem Dei sedulo pugnavit, quod eratis de morte sanctis et electis Dei, impia civitas in æternum supplicium demergatur. De hac civitate et Joannes in Apocalypsi sufficienter disputavit, dicens : « Vidi angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam, et terra illuminata est a gloria ejus, et exclamavit in forti voce, dicens : Cecidit, cecidit Babylon illa magna, et facta est habitatio dæmoniorum, et custodia omnis spiritus immundi, et custodia omnis volucris immundi, et odibilis, quia de ira fornicationis ejus biberunt omnes gentes, et reges terræ cum illa fornicati sunt, et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. Et audivi aliam vocem de cælo dicentem : Exite de illa, populus meus, ut nec particeps sitis delictorum ejus, et de plagis ejus non accipiatis, quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum, et recordatus est Dominus iniquitatum ejus. Reddite illi sicut ipsa reddidit, et duplicate duplicia secundum opera ejus : in poculo quo miscuit miscete illi duplum : quantum glorificavit se, et in deliciis fuit, tantum date illi tormentum et luctum. Quia in corde suo dicit : Sedeo regina, et vidua non sum, et luctum non videbo, ideo in una die venient plagæ ejus, mors et luctus, et fames, et ignis com-

« A buretur, quia fortis est Deus, qui judicavit illam. Et sœbunt et plangent se super illam reges terræ, qui cum illa fornicati sunt et in deliciis vixerunt (Apoc. xviii). » Et post aliquanta subjungit, dicens : « Exsulta super eam, cælum, » et sancti apostoli et prophete, « quoniam judicavit Deus judicium vestrum de illa. » Nulla est enim nisi diaboli civitas, quæ omnem animam capiat immundam, in qua omnis immunditia per orbem commoratur. « Et mercatores terræ de virtute deliciarum ejus divites facti sunt. » Divites peccatis dicit eos, qui pro abundantia temporali, infelici mercatu animas committant. Nam nimietas luxuriæ, pauperes potius quam divites facit. « Exite, inquit, de illa, populus meus, et ne particeps sitis delictorum ejus. » Sic et Isaias : « Exite de medio eorum, et immundum ne tetigeritis : mundamini qui fertis vasa Domini; » prænuntiata ruina Babylonis, inducit discessionem electorum. Quæ est Babylonis ruina? Cum enim discesserit Lot a Sodomis, funditus tollentur (Gen. xix). Reddite, ait illi, sicut ipsa reddidit vobis. De Ecclesia enim exeunt in mundum plagæ visibiles et invisibiles. « Et duplicate duplicia secundum opera ejus. » Ita quæ temporalibus fruebatur deficiis, tormentis crucietur æternis.

« Verbum quod præcepit Jeremias prophetis, Saraïæ filio Neriæ Maassïæ, cum pergeret cum Sedechia rege in Babylonem, in anno quarto regni ejus. Saraïas autem erat princeps prophetiæ. » Et scripsit Jeremias omne malum, quod venturum erat super Babylonem in libro uno, omnia verba hæc, quæ scripta sunt contra Babylonem. « Et dixit Jeremias ad Saraïam. Cum veneris in Babylonem, et videris et legeris omnia verba hæc, dices : Domine, tu locutus es contra locum istum, ut disperderes eum, nec sit, qui in eo habitet ab homine usque ad pecus, et ut sit perpetua solitudo. Cumque compleveris legere librum istum, ligabis ad eum lapidem, et projecies illum in medium Euphraten, et dices : Sic submergetur Babylon, et non consurget a facie afflictionis, quam ego adduco super eam, et dissolvetur. » (MAURUS.) Non enim secundum historiam Babylon in Euphraten submersa est, licet post submersionem in solitudinem redacta sit, sed propheta spiritalis Babylonis interitum æternum prædicit futurum quæ in profundum inferni simul cum principe suo diabolo in die judicii demergenda erit. Hoc enim et prophete in Veteri Testamento præconati sunt, quod et Novi Testamenti prædicatores firma et veraci narratione declarant. Unde Joannes in Apocalypsi sua narrat, dicens : « Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum et misit in mare, dicens : Hoc impetu mittetur Babylon civitas illa magna, et ultra non invenietur. Et vox citharædorum et musicorum, et tibia canentium, et tuba non audietur in te amplius, et lux lucernæ non lucebit tibi amplius : et vox sponsi et sponsæ non audietur posthac in te, quia mercatores tui erant principes terræ, quia in beneficiis tuis erraverunt omnes gentes, et in ea sanguis prophetarum et sau-

etorum inventus est, et omnium qui interfecti sunt in terra (*Apoc. xviii*). » Civitas ergo sæculi, pro peccatorum pondere et errore instabili moli comparatur, « In circuitu enim impii ambulant (*Psal. xi*), » quæ jure fluctibus ultionis absorbetur, quia cives Hierusalem fluctibus oppressit infidelitatis, cum super flumina Babylonis sedentes (*Psal. cxxxvi*) cælestis Sion absentiam flerent. Ait enim Dominus, auctores scandali pœna plectendos : et Ecclesia quidem lapidi assimilatur, sed stabilis et firmo, quæ tempestatum spernat incursus. Potest mola etiam pro contritione pœnarum intelligi. Nam et beatus Ignatius fertur dixisse passurus : « Frumentum Dei sum, bestiarum dentibus molar, ut panis mundus efficiar. » — « Vox, inquit, citharædorum et musicorum et tibia canentium, et tuba non audietur in ea amplius. » De illis quinque sensibus sonum distulerat, quem nunc inter alia de mundo dicit auferri : ac si diceret, quod visu pulchrum, auditu canorum, tactu planum, odoratu suave, gustu delectabile, de sæculo translatum est. Omnia quoque quæ ad usum, vel jucunditatem humanæ vitæ pertinent, tolluntur ab impiis. Et adjecit causam, dicens : « Quoniam mercatores tui erant principes terræ, » id est, quoniam in vita tua percepisti bona, et in ea sanguis prophetarum et sanctorum interfectus est, et omnium, qui interfecti sunt in terra. Nunquid eadem civitas occidit apostolos, quæ et prophetas et omnes sanctos? Sed hæc est civitas, quam Cain fratris sui sanguine fundavit, et vocavit nomine filii sui Enoch, id est, totius posteritatis suæ (*Gen. v*). Nam septem generationes descriptæ sunt Cain. In ejus civitatis ædificium funditur omnis sanguis justus a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, id est, populi et sacerdotis.

CAPUT LII.

Capitur Hierusalem a Chaldæis, excæcatur Sedechias, civitas incenditur, templum spoliatur. Joachim rex educitur e carcere, et ordinatur ei cibus.

« Filius viginti et unius anni erat Sedechias, cum « regnare cœpisset, et undecim annis regnavit in « Hierusalem, et nomen matris ejus Amital filia Jeremix de Lobna. Et fecit malum in oculis Domini « juxta omnia, quæ fecit Joachim, quoniam furor « Domini erat in Hierusalem, et in Judæa usquequo « projiceret eos a facie sua, et recessit Sedechias a « rege Babylonis. » (MARCUS.) Notandum ergo quod hæc historia quæ captum Sedechiam refert, ac vastatam urbem Hierusalem a Chaldæis, pene simili narratione in libro Regum continetur. Unde quædam, quæ in ejus libri expositione, quam ante annos aliquot edidimus, jam dicta sunt, hic ponenda esse censemus : « Factum est in anno nono regni ejus in mense decimo, decima die mensis, venit Nabuchodonosor rex Babylonis, ipse et omnis exercitus ejus adversus Hierusalem, et obsederunt eam, et ædificaverunt contra eam munitiones in circuitu. Et fuit civitas obsessa usque ad undecimum annum regni Sedechiæ. Mense autem quarto nona die mensis,

obtinuit fames in civitate, et non erant alimenta populo terræ : et disrupta est civitas, et omnes viri bellatores ejus fugerunt, et exierunt de civitate nocte, per viam portæ, quæ est inter duos muros, et ducit ad hortum regis, Chaldæis obsidentibus urbem in gyro, et abierunt per viam, quæ ducit in cremum. » Novenarius numerus, qui minus habet denario, imperfectionem legis significat, sicut undenarius transgressionem. Et recte dictum est, quod Nabuchodonosor in nono anno Sedechiæ obsederit civitatem, mense decimo, et decima die mensis, quia cum mali pastores decalogi mandata, quæ scientiam tenent, opera et doctrina perficere negligunt, necesse est, ut plebem sibi commissam antiquus hostis cum suo exercitu obsidione circumdet, et munitione vitiorum atque erroris constructa, claudat vallando civitatem, sicque fames in civitate prævaleat, fames utique verbi Dei, cum non expenditur libere panis doctrinæ populo terræ. Et interrupta est civitas, omnesque viri bellatores nocte fugerunt. Interrupta quidem per tentationes varias malignorum spirituum custodia populorum. Hi qui debuerant armis civitatem defendere nocte ignorantix, et tenebris peccatorum vallati, fugiunt : quia secundum Veritatis vocem « mercenarius, et qui non est pastor, vidit lupum venientem, et dimittit oves et fugit, et lupus rapit et dispergit oves (*Joan. x*). » Et Apostolus inquit : « Qui dormiunt, nocte dormiunt ; qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt (*I Tim. v*). Quod autem sequitur, quod per viam portæ, quæ est inter duos muros, et ducit ad hortum regis, fugerunt, latenter arguit inertiæ doctorum, qui inter duplicem murum duorum Testamentorum constituti, non bellum gerere sed effugere quærunt, et delictis magis diffluere, quod ortus significat, quam scuto fidei hostibus obsistere. « Persecutus est autem exercitus Chaldæorum regem et apprehenderunt Sedechiam in deserto, quod est juxta Jericho, et omnis comitatus ejus diffugit ab eo, » et reliqua. De hoc in libro Regum ita legitur (*IV Reg. xxv*) : « Fugit itaque Sedechias per viam quæ ducit ad campestria solitudinis, et persecutus est exercitus Chaldæorum regem, comprehenditque eum in planitie Jericho, et omnes bellatores qui erant cum eo dispersi sunt, et reliquerunt eum, » et reliqua. Malignis spiritibus populum circumstantibus rector non fugit ad montes, de quibus scriptum est : « Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui (*Psal. cxxiv*), » sed ad campestria solitudinis, hoc est, ad dilatationem luxuriæ. Unde scriptum est : « Angusta et arcta via est, quæ ducit ad vitam ; lata et spatiosa, quæ ducit ad mortem (*Math. vii*). » — « Comprehenditque eum in planitie Jericho, et omnes bellatores, qui erant cum eo, dispersi sunt et reliquerunt eum. » Recte ergo cum virtutes hominum deserunt, quæ eum defendere debuerant, in deserto capitur, sive in planitie Jericho, hoc est, in lascivia, sive in defectu carnalis conversationis. Jericho enim interpretatur luna, et significat defectum carnis. Unde ille homo, qui de Hierusalem descen-

debat in Jericho in latrones incidisse describitur (Luc. x). Apprehensum ergo regem adduxerunt ad regem Babylonis in Reblatha, qui locutus est cum eo iudicium, hoc est, iustum in eo exercuit iudicium. « Filios autem Sedechiæ occidit coram eo, et oculos ejus effodit, vinxitque eum catenis et adduxit in Babylonem. » (Greg.) Dum sacra Scriptura Sedechiæ captivitatem narrat, ordinem captivitatis internæ denuntiat. Rex quippe Babylonis est antiquus hostis, possessor intimæ confusionis, qui prius filios ante intuentis oculos trucidavit, quia sæpe sic bona opera interficit, ut hæc se amittere ipse, qui captus est animus dolens cernat. Nam cum gemit plerumque animus, et tamen carnis suæ delectationibus victus, bona qui genuit anans perdit, ea quæ patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis levat, sed dum videns nequitiae perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati usum producit, ut ipso quoque rationis lumine privetur. Unde Babylonis rex ex cunctis prius filiis Sedechiæ oculos eruit, quia malignus spiritus subductis prius bonis operibus post intelligentiæ lumen tollit. Quod recte Sedechias in Reblatha patitur. Reblatha quippe *multa hæc* interpretatur: et enim quandoque et lumen rationis clauditur, qui pravo usu ex iniquitatis suæ multitudine gravatur. « Et adduxit eum rex Babylonis in Babylonem, et posuit eum in domum carceris usque ad diem mortis ejus. » Postquam enim anima in confusionem peccatorum vincita compedibus vitiorum per malignos spiritus adducitur in domum carceris, usque ad diem mortis ponitur, quia in angustia mentis, et non in latitudine cordis recluditur, in ira mortis futuræ sententiam expectet.

« In mense autem quinto, decima die mensis, ipse est annus nonus decimus Nabuchodonosoris regis Babylonis, venit Nabuzardan princeps militiæ, qui stabat coram rege Babylonis in Hierusalem, et incendit domum Domini, et domum regis, et omnes domos Hierusalem, et omnem domum magnam igne combussit, et totum murum Hierusalem per circuitum destruxit cunctus exercitus Chaldæorum, qui erat cum magistro militiæ. De pauperibus autem populi, et de reliquo vulgo, quod remanserat in civitate, et de perfugis, qui transfugerant ad regem Babylonis, et cæteros de multitudine transtulit Nabuzardan princeps militiæ. De pauperibus vero terræ reliquit Nabuzardan princeps militiæ vitiores et agricolas. » Congruit ergo temporis ordo cum ratione vindictæ, mense quinto legitur vastata esse civitas, quæ Pentateuchum legis despexit, et decima die mensis, quoniam decalogum legis violando omnia contraria præceptis divinis egit: frustra sibi blandiens de securitate, pro sanctorum locorum habitatione. Unde in superioribus per eundem Jeremiam Dominus dicit: « Nolite confidere in verbis mendacii, dicentes: Templum Domini, templum Domini, templum Domini: quoniam si bene dirlexeritis vias vestras, et studii vestra, si feceritis

A iudicium inter virum et proximum ejus, advenæ, et viduæ, et pupillo non feceritis calumniam, nec sanguinem innocentem effuderitis in loco hoc, et post deos alienos non ambulaveritis in malum vobismetipsis: habitabo vobiscum in loco isto, in terra quam dedi patribus vestris a sæculo et usque in sæculum. Ecce vos confiditis in sermonibus mendacii, qui non proderunt vobis, furari, occidere, adulterare, jurare mendaciter, libare Baalim, et ire post deos alienos quos ignoratis, et venistis et stetitis coram me in domo hac, in qua invocatum est nomen meum: et dixistis: Liberati sumus, eo quod fecerimus omnes abominationes istas. Et nunc quia fecistis omnia opera hæc, dicit Dominus, et locutus sum ad vos mane consurgens et loquens, et non audistis: Faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam loco quem dedi vobis et patribus vestris, sicut feci Silo, et projiciam vos a facie mea, sicut projeci omnes fratres vestros universum semen Ephraim (Jer. vii). » Venit Nabuzardan, qui interpretatur ventilabrum, sive prophetia alieni iudicii, justo de iudicio super peccatores: princeps utique exercitus regis Babylonis, super Hierusalem intelligibilem, et succendit domum Domini: cum antiquus hostis, qui et rex confusionis, et princeps omnium iniquorum est, tam malignorum nimirum spirituum, quam etiam impiorum hominum, plebem invadit fidelium, et domum regis, et domos Hierusalem, id est, rectores, et eos qui videbantur in visione pacis manere inflammatus cupiditate subvertit: omnemque domum combussit igni, cum uniuscujusque conscientia per flammam illiciti amoris perturbat: et muros Hierusalem in circuitu destruit: cum intentionem orationis, et virtutum studia, quæ contra se valere novit, in desperantibus dissolvit, ne per spem veniæ ad divina succurrant auxilia, et correctionis vitæ apprehendant munimina, populumque in captivitatem ducens. « De pauperibus terræ reliquit vitiores et agricolas: » quia eos, qui utiles verbo et exemplo esse poterant, per vitia captivans stultis et hebetibus commendat agriculturam: quatenus non vinum gratiæ spiritualis, et frumentum sanæ doctrinæ in vineis et agris populorum fructificent: sed spinæ magis et tribuli vitiorum excrescant.

D « Columnas quoque æreas, quæ erant in domo Domini, bases et mare æneum, quod erat in domo Domini confregerunt Chaldæi, et tulerunt omnes eas eorum in Babylonem: et lebetes, et creagras, et psalteria, et phialas, et mortariola, et omnia vasa ærea, quæ in ministerio fuerant tulerunt, et hydrias, et thymiamateria, et urceos, et pelves, et candelabra, et mortaria, et cyathos. Quotquot aurea aurea, et quotquot argentea argentea, tulit magister militiæ, et columnas duas, et mare unum, vitulos duodecim æreos, qui erant sub basibus, quas fecerat rex Salomon in domo Domini. Non erat pondus æris omnium vasorum horum. » Columnas æreas et bases doctores possumus accipere, qui sonoritate prædicationis et fidei firmitate

debuerunt alios sustentare. Mare autem æreum baptismi lavacrum, vel compunctionem lacrymarum. Hæc quidem omnia Chaldæi spiritales per inertiam magistrorum de domo Domini auferre nituntur et confringere : ita ut non remaneat testa, qua possit igniculus ferri de incendio. Nam et diversa vasa quæ enumerat, diversa officia in ecclesiasticis ordinibus insinuant. Hæc quoque maligni spiritus de Dei servitio auferentes, in suum usum nequissimum vertere student. Unde dicit quotquot aurea aurea, et quotquot argentea argentea, tulit magister militiæ, quia tam sensum pretiosum, quam etiam eloqui venustatem, hostis nequam de domo Domini auferre molitur, et secum in confusionem ducere.

« De columnis autem decem et octo cubiti erant altitudinis in columna una, et funiculus duodecim cubitorum circuibat eam. Porro grossitudo ejus quatuor digitorum, et intrinsecus vacua erat, et capitella super utramque ærea. Altitudo capitelli unius quinque cubitorum, et retiacula et malograna nata super coronam in circuitu omnia ænea, similiter columnæ alterius. Et fuerunt malograna nonaginta sex dependentia, et omnia malograna nata centum retiaculis circumdabantur. » Quod autem describit facturam columnarum cum capitellis suis, et retiaculis et malogranatis, ostendit mysticum opus esse : quia sicut columnæ significant doctores, ita et capitella, hoc est, suprema pars eorum præcordia sunt fidelium doctorum, et retiacula diversa chrisinata exprimunt Spiritus sancti : sicut et malograna bonarum virtutum exprimunt suavitatem : quæ omnia spiritalis Nabuchodonosor, hoc est, hostis antiquus per ministros suos de templo Dei auferre conatur. Si quis autem hæc plenius nosse voluerit, legat opus nostrum, quod in expositionem Regum voluminis nuper edidimus : et ibi quid inde sancti Patres senserint, satis ut reor explanatum inveniet :

« Et tulit magister militiæ Saraïam sacerdotem primum, et Sophoniam sacerdotem secundum, et tres custodes vestibuli, et de civitate tulit eunuchum, unum qui erat præpositus super viros bellatores, et septem viros de his qui videbant faciem regis, qui inventi sunt in civitate, et scribam principem militum, qui probabat tirones : et sexaginta viros de populo terræ, qui inventi sunt in medio civitatis. Tulit autem eos Nabuzardan magister militiæ, et eduxit eos ad regem Babylonis in Reblatha. Et percussit eos rex Babylonis, et interfecit eos in Reblatha in terra Emath, et translatus est Juda de terra sua. » Non solum enim populares, sed et fortes, et principes in Ecclesia diabolus decipere, et peccatis captivare satagit. Unde de ipso in Job scriptum est : « Escæ eorum electæ sunt (Job. xx). » Tulit quoque Saraïam, qui interpretatur vinetus, sacerdotem primum : cum primum Ecclesiæ ordinem, qui in episcopis est, amore voluptatis terreæ et vitiorum catena constringit. Tulit quoque similiter et Sophoniam, qui interpretatur absconditus, sacerdotem secundum, cum secundi ordinis viros, hoc est,

presbyteros, qui talentum verbi Dei in terra solientes absconderant, in suum dominium subjicit. Et tres janitores, sive custodes vestibuli : illos videlicet janitores, qui ostium fidei aperire debuerant, et tenentes clavem scientiæ, nec ipsi introierant, nec alios introire permiserunt. Et de civitate eunuchum unum, qui erat præfectus super viros bellatores. Eunuchus iste significat eos quos alibi Scriptura sacra stultas virgines appellat (Matth. xxv), qui vasa oleo vacua in manibus habent, continentem videlicet se a coitu corporali, nec tamen oleum gratiæ et misericordiæ in pectore suo habere volebant. Qui frustra super viros bellatores constituuntur, cum arrogantiam præcavere non meditantur. Tulit et septem viros de his qui videbant faciem regis : illos profecto, qui cum baptismo Christi erant abluti, et spiritu septiformi sanctificati, perdiderunt gratiam quam habuerunt. Unde et septem spiritibus nequioribus traditi, non jam regis cœlestis, et Domini virtutum sensum et mandata intuentur, sed regis vitiorum voluntatem adimplere conantur. Et scribam principem militum, quem liber Regum Sophar nuncupat : qui probabat tirones. Sophar interpretatur dissipans, vel dividens : significans eos, qui rudes in Ecclesia, quos ad militiam Christi nutrire debuerant, pravis exemplis dissipantes, a cœtu fidelium per errorem sequestrant. « Et sexaginta viros de populo terræ, sive e vulgo, qui inventi fuerant in civitate, » hoc est, stultos operatores, qui merito vulgi nomine nuncupantur, quia utilitatem consiliorum divinorum discere, et factis implere neglexerant. Hos videlicet, omnes tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regem Babylonis in Reblatha. Percussitque eos rex Babylonis ; et interfecit in Reblatha in terra Emath : quia antiquus hostis cum per nequitiam suam talem prædam ab ecclesia exelles tollit, hoc voti ambit, hoc toto studio agit, ut ad perpetuæ mortis interfectionem eos perducatur. Quos percussit rex confusionis in Reblatha : hoc est, in multitudine scelerum et amore voluptatum. Unde Scriptura dicit : « Lata et spatiosa est via, quæ ducit ad mortem, et multi sunt, qui intrant per eam. » Et translatus est Juda de terra sua : cum illi, qui confessionem nominis Dei in ecclesia videbantur habere per scelera et peccata multiplicia, de terra virtutum translati in regnum confusionis et erroris abducuntur : sub quo imperio quicumque nequiter servientes perseveraverint, nec merebuntur per Jesum ducatum regredi in terram Juda, templumque Domini ibidem reedificare : hi post ærumnam presentis vitæ tradentur in carcerem mortis perpetuæ, ubi vermis eorum nunquam morietur, et ignis eorum non exstinguetur, implebiturque in eis illa bestia Petri sententia, cum dicit : « Melius quippe erat non cognoscere viam justitiæ, quam post agnitionem ejus retrorsum converti (II Pet. ii) ab eo quod illis traditum est sancto mandato, » quia attestante Veritate : « Servus qui scit voluntatem Domini sui, et non facit, vapulabit multis : qui autem

nescit, et non facit, vapulabit paucis (*Luc. xii*). »
 « Iste est populus, quem transtulit Nabuchodonosor in anno septimo, Judæos tria millia et viginti tres. In anno octavo decimo Nabuchodonosor transtulit de Hierusalem animas octingentas triginta duas. In anno vicesimotertio Nabuchodonosor, transtulit Nabuzardan magister militiæ, Judæorum animas septingentas quadraginta quinque. Omnes ergo animæ quatuor millia sexcentæ. » Tribus vicibus, ut Scriptura Regum et Paralipomenon testantur, Nabuchodonosor vastavit terram Juda: hoc est, primo cum Joachim, qui et Eliachim nominatus est, filium Josiæ regis Juda superatum et vincitum catenis duxit in Babylonem, cum vasis domus Domini, quæ posuit in templo suo. Secundo cum Joachim cognomento Jechoniam filium ejus simul cum matre, et ennuclis principibus atque servis ejus, transtulit in Babylonem, asportatis simul pretiosissimis vasis domus Domini. Tertio cum Sedechiam cepit, oculisque privavit, filios ejus interfecit, ac meliores quosque occidit, nec est misertus adolescentis et virginis, senis et decrepiti, et incendit domum Domini, murosque Hierusalem destruxit: et quidquid pretiosum fuerat demolitus est. Si quis autem evaserit gladium ductus est in Babylonem, et servivit regi et filiis ejus. Unde Jeremias juxta ternarium numerum enumerat translationem Judæorum de terra sua. Primo tria millia et viginti tres. Secundo octingentas triginta duas. Tertio septingentas quadraginta quinque. Summam eorum computans dicit esse animas quatuor millia sexcentas. Quod licet historialiter propter peccata populi ita factum fuerit: tamen spiritualiter innuit, quod omnes, qui sanctæ Trinitatis fidem per errorem polluunt, ac quatuor evangeliorum doctrinam servare non consentiunt, perfectionemque bonorum operum habere despiciant, obnoxii sunt servituti regis Babylonis,

A qui eos lumine scientiæ privatos, in confusionis perpetuæ captivitatem, si se ante non correxerint, neque semetipsos per pœnitentiam liberaverint, abducat redigetque in carcerem inferni, ubi æternis claustris damnati gemunt in perpetuum.

« Et factum est in tricesimo septimo anno transmigrationis Joachim regis Judæ duodecimo mense, vicesima quinta die mensis, elevavit Evilmerodach rex Babylonis ipso anno regni sui caput Joachim regis Judæ, et eduxit eum de domo carceris, et locutus est cum eo bona, et posuit thronum ejus super thronos regum, qui erant post se in Babylone, et mutavit vestimenta carceris ejus, et comedit panem coram eo semper cunctis diebus vitæ suæ, et cibaria ejus cibaria perpetua dabantur ei a rege Babylonis, statuta per singulos dies usque ad diem mortis suæ, cunctis diebus vitæ suæ. »
 B Quod Evilmerodach nepos Nabuchodonosor rex Babylonis caput Joachim regis Juda elevavit, et eduxit eum de domo carceris honoribusque atque opibus sublimavit, quid spiritualiter significet non invenio: nisi quod nobis manifestis indicis demonstrat potentem esse divinitatem, sicut per bonos, ita etiam per malos sua exercere judicia. Nam sicut Sedechiam incorrigibilem, et propheticus admonitionibus inobedientem per Nabuchodonosor cæcitate et captivitate damnavit perpetua: ita per Evilmerodach Joachim regem, licet peccator fuerit, tanquam populi sui saluti et salvationi civitatis consulens, semetipsum ac matrem suam tradidit regi Babylonis abducendum, post correptionem ejus misericordiæ intuitu respexit, atque de pœnis liberans, quieti ac honori restituit. Justus enim est Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Unde cum flagellat nos æquus, cum autem consolatur, misericors esse probatur.

LIBER OCTAVUS DECIMUS.

Ultimam partem Jeremiæ prophetæ, quæ appellatur Lamentationes, prout Dominus Spiritus sui gratia, quo ipse propheta locutus est nos illustrare voluerit, secundum historiam et secundum mysticum sensum exposituri, primum innotescere cupimus, quod, juxta quosdam ipsa pars in unum librum cum cætera prophetia Jeremiæ conjungitur, apud quosdam vero sequestratim ponitur, et per se libri nomen habere censetur: sicut et liber Ruth, juxta quosdam, cum libro Judicum jungitur, apud alios vero seorsum ponitur, ut priscae legis libri apud Hæbreos viginti quatuor esse demonstrantur: quo sub numero viginti quatuor seniores Apocalypsis Joannis inducit, adorantes Agnum, et coronas suas prostratis vultibus offerentes coram quatuor animalibus oculatis ante et retro, id est, in præteritum et in futurum respicientibus, et indefessa voce clamantibus, « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus

omnipotens, qui est, et qui erat, et qui venturus est. » Sed neque hoc silendum arbitror quod ipse Lamentationes, ut beatus Hieronymus testatur, apud Hæbreos alphabetes sunt, et metri lege compositæ. Memoratus ergo doctor et interpres divini legis, in epistola ad Marcellam ita refert: « Scire debes quatuor psalmos secundum ordinem Hebræorum incipere elementorum, tricesimum sextum, centesimum undecimum, et centesimum octavum decimum, et centesimum quadagesimum quartum. Debesque verum scire in prioribus psalmis singulis litteris singulos versiculos, qui trimetro iambico versu constant esse subnexos, inferiores vero tetrametro iambico constare, sicuti et Deuteronomii canticum scriptum est. In centesimo quoque octavo decimo psalmo singulas litteras octoni versus sequuntur, et in centesimo quadagesimo quarto, singulis litteris singuli versus gemini deputantur. Sunt qui et alios putant hoc or-

dine incipere, sed falsa opinio est. Habes et in Lamentationibus Jeremiæ quatuor alphabeta, e quibus duo prima quasi Sapphico metro scripta sunt : quia tres versiculos qui sibi connexi sunt, et ab una tantum littera incipiunt, Heroici comma concludit. Tertium vero alphabetum trimetro scriptum est, et a ternis litteris, sed eisdem terni versus incipiunt. Quartum alphabetum simile est primo et secundo. Proverbia quoque Salemonis extremum claudit alphabetum, quod tetrametro iambico supputatur ab eo loco, in quo ait : « Mulierem fortem quis inveniet ? » (Prov. xxxi). Quomodo autem in his nostris litteris non potest quis ad legenda verba texendaque procedere, nisi prius ab elementis cœperit : ita et in Scripturis divinis non valeamus ea, quæ majora sunt, nosse nisi ab ethica habuerimus exordium, secundum illud, quod propheta ait : « A mandatis tuis intellexi (Psal. cxviii) : » quod videlicet, post opera cœperit habere scientiam secretorum : verum jam comprehendum est quod petisti, ut sensum uniuscujusque elementi interpretatio adnexa significet. Aleph, *doctrina* interpretatur; beth, *domus*; gimel, *plenitudo*; dalet, *tabularum*; he, *ista*; vau et zain, *hæc*; heth, *vita*; teth, *bonum*; iod, *principium*; caph, *manus*; lamed, *disciplinæ* sive *cordis*; mem, *ex ipsis*; nuu, *sempiternum*; samech, *adjutorium*; ain, *fons* sive *oculus*; phe, *os*, ab ore, non ab osse; sade, *justitia*; koph, *vocatio*; res *capitis*; sin, *dentium*; tau, *signa*. Ecce intellige, ne litterarum ambiguitate fallaris. Post interpretationem elementorum, intelligentiæ ordo dicendus est. Aleph, beth, gimel, dalet, prima connexio est, *doctrina domus, plenitudo, tabularum*, quia videlicet doctrina ecclesiæ, quæ domus Dei est, in librorum reperiatur plenitudine divinorum. Secunda connexio est, he, vau, zain, beth : *ista, et, hæc, vita*. Quæ enim alia potest esse vita, sine scientia Scripturarum, per quas etiam ipse Christus agnoscitur, qui est vita credentium? Tertia connexio habet thet, iod : *bonum, principium*, quia quamvis nunc sciamus universa, quæ scripta sunt, tamen ex parte agnoscimus, et ex parte prophetamus, et nunc per speculum videmus in ænigmate (I Cor. iiii) : cum autem meruerimus esse cum Christo et similes angelis fuerimus, tunc librorum doctrina cessabit. Quarta connexio est caph, lamed, *manus, cordis, sive disciplinæ*. Manus intelliguntur in opere, cor et disciplina interpretantur in sensu, quia nihil facere possumus, nisi quæ prius facienda sint scierimus. Quinta connexio est mem, nun, samech; *ex ipsis, sempiternum, adjutorium*. Hoc explanatione non indiget, sed omni luce manifestius est, Scripturis æterna subsidia ministrari. Sexta connexio habet ain, phe, zadic, *fons, sive oculus, oris, justitiæ*, secundum illud quod in tertio numero exposuimus. Septima connexio est quæ et extrema, quod et in ipso quoque septenario numero sit mysticus intellectus, koph, res, sin, thau, *vocatio, capitis, dentium, signa* : per dentes articulata vox promittitur, et his signis ad caput omnium, qui est Christus, iitur, per quem venit ad

regnum sempiternum. » Verum hæc idcirco inseruimus, ut instruant lectorem, quo sciat non frustra juxta seriem litterarum a propheta hæc esse edita, sed universa quæ scripta sunt ad Christi et Ecclesiæ pertinere sacramenta. Quod lamentationes prædictæ non solum super urbis Hierusalem vastatione, et Judaici populi captivitate, sed etiam super Josiæ regis occasione conscriptæ sint, Liber verborum Dierum demonstrat, ubi ita legitur : « Mortuus est rex Josias, et sepultus in mausoleo patrum suorum, et universus Juda et Hierusalem luxerunt eum; Jeremias maxime, cujus omnes cantores atque cantrices usque in præsentem diem lamentationes super Josia replicant, et quasi lex obtinuit in Israel. » Unde primum historicam in explanatione reteximus : deinde allegoriam per congrua loca, sive ad Josiam, qui interpretatur *salus Domini*, vel *fortitudo Domini* sive ad Judæos hoc confidentes (sic) pertinentem inseremus. Opportunius ergo multo nunc a nobis quam tunc a propheta Dei lamentatur, licet non urbes multæ, non gens integra, sed anima hominis Christiani multis gentibus nobilior multisque viribus pretiosior. Nam si unus qui facit voluntatem Dei melior est quam multitudo iniquorum, melior erat anima quondam fidelis, in qua Deus inhabitat, quam multitudines Judæorum, qui ingrati beneficiis Dei semper contraria agebant. Unde legislator eorum perfidiam exprobrando taliter ad eos loquitur, dicens : « Ego enim scio contentionem tuam, et cervicem tuam durissimam, semper contentiose egistis contra Dominum (Deut. xxxi). » Et Stephanus : « Dura, inquit, cervice et incircumcisis cordibus et auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis sicut et patres vestri (Act. vii). » Si quis templum corporis hominis Dei contemplatus est, cum castitatis splendore refulgeret parvam profecto et valde inferiorem illam prophetiam lamentationem putabit, in qua barbaricæ manus sancta sanctorum polluisse desentur, et sacras ædes ignem populasse hostilem. Ubi contaminata Cherubin, et arca ac propitiatorium, tabule duæ lapideæ, et urna aurea lamentantur. Hæc lamentatio, quam nos dessemus, tanto illa durior et amarior esse probatur, quanto verius cuncta hæc et evidentius in fideli anima, quam intra illius templi parietes erant. Hoc sanctius multo fuit, quod in eo erat templum. Non enim auri et argenti metallo, sed virtutibus animi, et donis Spiritus sancti radiabat. Habebat enim arcam intra se et duo Cherubin, id est, fidem Patris, et Filii, et Spiritus sancti sitam. Sed nunc nihil eorum apparet, ablata sunt hæc cuncta; judata est domus Dei omnibus ornamentis suis, cunctisque quæ Divinitas consecuta fuerat, spoliata muneribus remansit deformis ac turpis : perit ab ea omne munimen omnisque custodia. Jam non clauditur ostium in ea, non servatur ingressus, sed patet omnibus malis spiritibus ad corruptelam animæ festinantibus. Nulla inde turpis cogitatio, nulla cupiditas foeda repellitur, sed si venit fornicationis spiritus ingreditur, si jactantia, si avaritia, et si horum

nequiores et impuriore8 venerint, nemo prohibet, nemo propellit: nullus enim custos, nullus remansit ædituus. Nam prius sicut ad cœli secreta nullus hujuscemodi malis indulgetur accessus, ita nec purissimam mentem hujuscemodi penetrare poterat ulla cogitatio. Sed jam nunc quomodo textus ipsius incipiat videamus.

CAPUT PRIMUM.

Aleph. « Quomodo sedet sola civitas plena populo? Facta est quasi vidua domina gentium. Princeps « provinciarum facta est sub tributo. » Deploret propheta ruinam perversi populi, et subversionem perfidæ civitatis, quæ semper contraria Domino suo sentiebat, et præceptis ejus adversabatur, ingrata beneficiorum Dei, prophetas ejus persequabatur, ipsumque hæredem novissime trucidabat. Unde in manus hostium tradita, devastata est, ita ut quæ prius diversis gentibus et provinciis imperabat, postmodum dura servitute premeretur. Quod tamen ante adventum Domini sub Chaldaea captivitate ex parte gerebatur: nunc autem post incarnationem Dominicam, passionem, resurrectionem, et ascensionem Christi ad cœlos plenius factum est, eum per Vespasianum et Titum Romanos principes in ultione Dominici sanguinis urbe succensa, tota gens simul partim occisa, partim in captivitatem ducta est, juxta illud, quod in Danielis visione scriptum est: ubi angelus ad prophetam ita loquitur, dicens: « Post hebdomadas sexaginta, duas [quatuor] occidetur Christus, et non erit ejus populus, qui eum negaturus est, et civitatem et sanctuarium dissipabit populus eum duce venturo, et finis ejus vastitas, et post finem belli statuta desolatio (*Dan. ix.*) » Et paulo post: « Usque ad consummationem, inquit, et finem perseverabit desolatio. » Mystice autem plangitur anima fidelis hominis, quæ plena quondam fuit numerositate virtutum, et imperabat diversis affectibus, dominans concupiscentiis carnis: postea autem a malignis spiritibus flamma libidinis succensa, destituta angelorum solatio, et carens divino consortio, tot servit sceptris dedita quot vitii8.

Beth. « Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus, non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus. Omnes inimici ejus spreverunt eam, et facti sunt ei inimici. » Adveniente tribulatione captivitatis propter idololatriam, et enormitatem scelerum, plebs Judaica sero doluit. Cum sæpius prophetarum attestationibus commonita, satius illi esset prævaricationis noxam cavere, quam post commissam pœnaliter lugere. Falsa ergo numina, quæ diversæ gentes in simulacris colebant, causæ fuerant illi scandali et deceptionis, cum relicto vero Deo falsis diis idolorum cultura servierant, qui eis nihil in tempore vindictæ profuerunt: imo plurimum nocuerunt, in tantum, ut eos ludibrio et confusione dignos inter hostes constituerent. Hinc quoque per Ezechielem peccanti Judææ dicitur: « Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te, de

A quibus satiata est anima tua, et congregabo eos adversum te in circuitu, et agent tecum in odio, et tollent omnes labores tuos, et dimittent te nudam, et ignominia plenam (*Ezech. xxiii.*) » Juxta allegoriam vero decepta anima diabolica suggestionem in noctem veniet futuræ perditionis, ubi gemitum dabit perpetuum sine ulla consolatione. Ipsi enim spiritus maligni, qui eam ante per illecebras voluptatum in diversa trahebant, tandem in tenebris exterioribus constitutam, perpetuis cruciatibus punire non cessant. Ut ergo hunc dolorem maximum devitet, necesse est quod in præsentem salubriter doleat, quatenus immensa bonitas Dei pro fletu præsentis temporis, consolationem illi præbeat sempiternam: « Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur (*Math. v.*) » Potest et locus iste generaliter ad Ecclesiam aptari, quæ in nocte præsentis vitæ tribulationem sustinet persecutionum, et gemitum dat sine consolatione mundana, juxta illud, quod ipsa Veritas ad discipulos ait: « Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos: mundus autem gaudet, vos autem contristabimini (*Joan. vi.*) » Hæc in præsentem vitam consolationem non appetit, sed futura gaudia inquirat. Quoad enim in corpore, peregrinari se a sua patria et regno cognoscit, quæ tamen per labores et certamina ad coronam sibi perveniendum esse non dubitat, cum tristitia vertetur in gaudium, cum finito agone hujus bravium vitæ perennis accipiet, de quo dicitur in psalmo: « Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent (*Psal. cxxv.*) » maxilla quippe sancti prædicatores sunt, de quo nunc dicitur: « Plorans ploravit in nocte, et lacrymæ ejus in maxillis ejus, quia in adversitate Ecclesiæ illi amplius plangunt, qui vitam carnalium confringere prædicando noverunt, per ipsos quippe sancta Ecclesia iniquos a vitii8 conterit, et quasi glutuens in sua membra convertit. Unde ipsi quoque prædicatori primo velut maxillæ Ecclesiæ dicitur: « Occide et manduca (*Act. x.*) »

Ghimel. « Migravit Juda propter afflictionem et multitudinem servitutis. Habitavit inter gentes, nec invenit requiem, omnes persecutores ejus apprehenderunt eam inter angustias. Migravit ergo Judæorum populus in dispersionem gentium propter afflictionem captivitatis, et qui ante regni principatus multas nationibus præerat, postea inter diversas gentes servitio laborat, quia scelerum suorum merita vindicta eos inveniebat. Spiritalis autem Juda ideo de terra sua migravit, quia peccando Dominum irritavit, et iniquitatibus suis eum ad vindictam provocavit. De quo ipse per Isaiam prophetam locutus, ait: « Servire me fecisti in peccatis tuis, præluisti mihi laborem in iniquitatibus tuis (*Isa. xlvi.*) » unde inter gentes deputata, et in hostium suorum manus incidit, qui eam per diversos errores ducentes, nequaquam requiescere, vel paululum respirare concedebant.

Daleth. « Viæ Sion lugent, eo quod non sit, qui

« veniat ad solemnitatem. Omnes portæ ejus destruetæ, sacerdotes ejus gementes, virgines ejus squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine. » Vias Sion dicit lugere, hoc est, lugubres existere, eo quod non sint, qui veniant ad solemnitatem, ut festiva gaudia celebrent, vel sacerdotum officia in templo expleant, quia templo succenso muri civitatis funditus diruti, et portæ destructæ sunt. Unde omnis decor ejus squalescit, et ipsa oppressa amaritudine, in filiis suis fortiter gemit. Mystice autem viæ Sion lugent, quando animæ quondam in arce mentis Deum speculantis actiones exteriores post lapsum peccati turpes atque lugubres apparent, eo quod non pristino more affectus ejus, ad interna gaudia celebranda occurrant, sed quinque sensibus corporeis, qui portarum nomine hic notantur, per desidiam destructis pateat aditus variis delictis, ecclesiasticum quoque officium vilescat et continentie virtus mollescat. Unde Spiritus sancti suavitate privata tota in amaritudine vitiorum versatur.

He. « Facti sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati sunt, quia Dominus locutus est super eam propter multitudinem iniquitatum ejus. Parvuli ejus ducti sunt captivi ante faciem tribulantis. » Facti sunt hostes Hierusalem in capite, quando inimici illius superiores effecti, universam gentem divinis spoliando, vinculis captivitatis subjecerunt, et in alienam terram simul cum mulieribus et parvulis ire compulerunt. Domino cui peccaverunt justum judicium eis retribuente. Animæ vero deceptæ, hostes fiunt in capite, quando maligni spiritus ejus gaudent dominatione, qui spoliantes eam virtutibus, parvulos cogitatus ejus, per noxia desideria huc illucque trahendo, nullam quietem eam in animo habere permittunt. (*Greg.*) Ubi hoc considerandum est, quod jam supra posuimus, quia bona nostra tribus modis antiquus hostis insequitur, ut videlicet hoc, quod rectum coram hominibus agitur, in interni judicis conspectu vitietur. Aliquando namque in bono opere intentionem polluit, ut omne quod actione sequitur, eo purum mundumque non exeat, quo hoc ab origine perturbat. Aliquando intentionem boni operis vitare non prævalet, sed in ipsa actione quasi in itinere opponit, ut cum propositum mentis securior quisque egreditur, subjuncto latenter vitio quasi ex insidiis perimatur. Aliquando vero nec intentionem vitiat, nec in itinere supplantat, sed opus bonum in fine actionis illaqueat, quantoque vel a domo cordis, vel ab itinere operis longius recessisse se simulat, tanto decipiendum bonæ actionis terminum astutius expetit, et quo incautum quemque quasi recedendo reddiderit, eo illum repentino nonnunquam vulnere durius insanabilisque transfigit. Intentionem quippe in bono opere polluit, quia cum facilia ad decipiendum corda hominum conspiciunt, eorum desideris auram transitorii favoris apponit, et in his, quæ faciunt recta, ad appetenda ima,

tortitudine intentionis inclinentur. Unde recte sub Judææ specie, de unaquaque anima laqueo miseræ intentionis capta, hic per prophetam dicitur: Facti sunt hostes ejus in capite. Ac si aperte diceretur: Cum bonum opus non bona intentione sumitur, huic adversantes spiritus ab ipso cogitationis exordio principantur. Tantoque eam plenius possident, quanto et per initium dominantes tenent. Cum vero intentionem vitare non prævalet, in via positos laqueos tegunt, ut in eo, quod bene agitur, cor exaltans se ex latere ad vitium dirivetur, quatenus quod inchoans aliter proposuerat, in actione longe aliter quam cæperat percurrat. Sæpe enim bono operi dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, quæ quamvis quæsitæ non fuerat, tamen oblata delectat: cujus delectatione cum mens bene operantis resolvitur, ab omni intentionis intimæ vigore dissipatur. Sæpe se bene inchoatæ nostræ justitiæ ex latere ira subjungit, et dum zelo rectitudinis immoderatus mentem turbat, cunctam quietis intimæ salutem sauciat. Sæpe gravitatem cordis quasi subjuncta ex latere tristitia sequitur, atque omne opus, quo mens bona intentione inchoat, hæc velamine erroris obverberat. Quæ et nonnunquam tanto tardius repellitur, quanto et pressæ menti quasi senior famulatur, sæpe se bono operi lætitia immoderata subjungit. Cumque plus mentem quam decet hilarescere exigit, ab actione bona omne pondus gravitatis repellit. Quia enim bene inchoantibus subesse in itinere laqueos Psalmista conspexerat, recte prophético plenus spiritu dicebat: « In via hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi (*Psal. cxli*). »

Vau. « Egressus est a filia Sion omnis decor ejus: facti sunt principes ejus velut arietes non invencientes pascua, et abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis. » Obsessa Hierusalem ab hoste extrinsecus omnem decorem jucunditatis suæ perdidit intrinsecus, maxime cum fame, et pestilentia laborans, nullius ope sustentabatur, quoniam principes et rectores illius, dissolutis viribus pavido corde, non defensione civium, se fugam in eam meditabantur. Mystice autem filia Sion reliquit decorem suum, quando anima per incuriam cogitationum virtutum perdit ornatum, nec ei subveniebant principes sui, hoc est, rationabiles tractatus, cum quibus resistere debuit inimicis persequentibus, sed defecto robore fortitudinis, coram hoste persequente propulsa est in foream deceptionis. Hac etiam sententiâ arguuntur negligentes rectores ecclesiæ Dei, ob quorum incuriam perit omnis decor populi Christiani, cum nec in meditatione legis divinæ, nec in cultu pietatis, neque in sacrarum virtutum exercitio laborare conantur, sed in luxu voluptatum per varia scelera, juxta suggestionem hostis cogentis abducuntur, cujus periculum malum illos maxime respicit, qui in loco regimini constituti, potius sæcularia desideria, quam mandatorum Dei vestigia, sequi elegerunt. Unde celestis regni

gloriam cum sanctis doctoribus non merentur accipere, sed cum diabolo et angelis ejus penam gehennæ cogentur sustinere. De quo et subditur :

Zain « Et recordata est Hierusalem dierum afflictionis suæ, et prævaricationis omnium desiderabilium suorum, quæ habuerat a diebus antiquis cum caderet populus ejus in manu hostili, et non esset auxiliator. Viderunt eam hostes et deriserunt sabbata ejus. » Non solum enim Hierusalem illa terrena doluit se perdere jucunditatem suam et deliciarum affluentiam inter hostes constituta, sed etiam hæc mystica, et maximo dolore torquetur, cum in pœnis constituta jam sero dolet se tunc negligentem fuisse, quando per bona opera et rectam conversationem potuit sibimetipsi subvenire. Non solum enim cum sanctis angelis in vita æterna non exultat, sed in inferno cum dæmoni cruciata infructuose præterita peccata deplorat, juxta illud, quod Scriptura teste impii in inferno dicturi sunt : « Ergo erravimus a via veritatis, et justitiæ lumen non luxit nobis, et sol non est ortus nobis : lassati sumus in via iniquitatis et perditionis, et ambulavimus vias difficiles : viam autem Domini ignoravimus. Quid nobis profuit superbia, aut quid divitiarum opulentia contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra mortis, in malignitate autem nostra consumpti sumus (*Sap. v.*) » Tunc et ipsi maligni spiritus derident otium, quod negligentibus inutiliter duxerunt per præsentis vitæ spatium. Unde et nunc per prophetam dicitur : « Viderunt eam hostes et deriserunt sabbata ejus. » Præcepto enim legis ab exteriori opere in sabbato cessatur. Hostes enim sabbata videntes irrident, cum maligni spiritus ipsa vacationis otia, ad cogitationes illicitas pertrahunt. Unaquæque anima, quo remota ab externis actionibus servire creditur, eo magis eorum tyrannidi illicita cogitando famulatur. Sancti autem viri, quia mundi operibus non corpore, sed virtute sopiuntur, laboriosius dormiunt, quam vigilare potuerunt, quia in eo, quod actiones hujus sæculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant, ne mens per negligentiam torpeat, ut, subacto otio ad desideria immunda frigescat, ne ipsis desideriis bonis plus justo inserviat, ne sub discretionis specie sibimet parcendo a perfectione languescat. Agit hæc, et a mundi hujus inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, et per quietis studium virtutibus intenta vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his quæ exterius implicant studiose subtrahatur. Hinc est enim, quod per semetipsam Veritas dicit : « Nemo potest servire duobus dominis (*Matth. vi.*) » Hinc Paulus ait : « Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus : ut ei placeat cui se probavit (*I Tim. ii.*) »

Heth. « Peccatum peccavit Hierusalem, propterea instabilis facta est. Omnes qui glorificabant eam

« spreverunt illam, quia viderunt ignominiam ejus, ipsa autem gemens, et conversa retrorsum. » Causam vindictæ expressit, in principio hujus sententiæ, quia ob magnitudinem scelerum Hierusalem proneruit transmigrationis excidium : ipsique qui eam peccantem favoribus extollebant, postmodum oppressam captivitate deridebant : nec condolentes illi, gemitui ejus ullam consolationem præbebant. Hinc est, quod per Isaiam plebi Judaicæ Dominus ait : « Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt : et viam gressuum tuorum dissipant (*Isa. iii.*) » sive conturbant. Scribæ et Pharisei, quos ante idem Propheta exactores appellaverat, non magistros, et supra illusores, qui propter munera, quæ excæcant oculos etiam sapientium (*Deut. xvi.*), non solum peccatores in populo non corripiebant, sed pro divitiis atque compendiis efferebant laudibus, et ipsi e contrario beatos vocabant eos, et columnas domus Dei, et cætera quæ solent adulteros dicere. Sed tales fautores nullam in die tribulationis tribulantibus consolationem præbebant, imo confusionem scelerum eorum denudabant, et cordis ignominiam manifestabant. Iste est ergo doctor ecclesiasticus, qui lacrymas, non risum movet, qui corripit peccatores, qui nullum beatum, nullum dicit esse felicem, nec pervertit sententiam judicis sui, dicente Scriptura sancta : « Ne beatum judices quemquam hominem ante mortem (*Eccli. xi.*) » Sed et in alio loco legimus : « Qui benedixit amico mane grandi voce, a maledicenti nil differt (*Prov. xxvii.*) » Unde spernentes hominum judicia, nec laudibus eorum extollamur, nec obrejectionibus contristemur : sed ingrediamur rectam viam, et tritas a sanctis Prophetis semitas. Audiamus hunc prophetam alio loco dicentem : « State in viis, et videte, et interrogate semitas Domini sempiternas, quæ sit via bona, et ambulat in ea (*Sup. vi.*) »

Theth. « Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis sui. Deposita est vehementer, non habens consolatorem. » Sordes gestat in pedibus, qui gressum conversationis suæ malis polluit operibus : nec recordatur finis sui, et temporis justiciæ Dei. Unde deposita vehementer, et hostium manibus tradita, nullum habet consolatorem, quia tempore oportuno, cultu pietatis honorare noluit suum auctorem. Solus in ea dominabitur inimicus, quoniam Deus verus eam deseruit amicus. Unde maximo dolore contrita, miserabiliter ad Deum clamat. « Vi, Domine, afflictionem meam, quoniam erectus est inimicus. » Nullo enim sibi resistente, hostis de victoria gaudet iniquus, et de potentia sua contra Dominum erigitur superbus, propriis hoc deputans viribus, non justo judicio Dei, quoniam juxta Psalmistam : « Non est Deus in conspectu ejus. Polluuntur viæ ejus in omni tempore : auferuntur judicia Dei a facie ejus (*Psal. ix.*) »

Iod. « Manum suam misit hostis ad omnia desiderabilia ejus : quia vidit gentes ingressas sanctuarium suum, de quibus præceperas ne intrarent in

« Ecclesiam tuam. » Propter peccata populi hostilis exercitus devastavit templum Domini, et omnem ornatum ejus dejecit, quod nec ingredi, nec in aliquo contingere debuit. Repulit enim Dominus tabernaculum suum, in quo habitavit inter homines, et tradidit in captivitatem virtutes eorum, et pietatitudo eorum in manus inimici: et conclusit in gladio populum suum, et hereditatem suam spreuit. Sed et nos si non observaverimus diligenter claustra cordis nostri, et per aliquem sensuum nostrorum hostis antiquus patentem invenerit introitum, ingreditur per suggestiones pravas et illicitas concupiscentias in sacrarium animæ nostræ, ubi sancta Trinitas per fidem veram habitare consuevit, et spoliat illud decore sapientiæ, et ornatu virtutum, erimusque miserabiles et omni confusione dignissimi.

Capitulum. « Omnis populus ejus gemens, et querens panem. Dederunt pretiosa quæque pro cibo, ad refocillandam animam. Vide, Domine, et considera, quoniam facta sum vilis. » Quanta mala passa sit gens Judæorum, in fame, pestilentia, et clade, divini exponunt libri et Josephi non tacet historia. Spiritualiter vero per panem, jucunditas humanæ delectationis recipitur. Unde et nunc Propheta cum synagogæ perditos mores delectaret, dixit: « Omnis populus ejus gemens et querens panem. » Prava quippe hominum multitudo affligitur, quia non ad votum, de præsentis vitæ jucunditate satiatur, sed et pretiosa quæque pro cibo dat: quia virtutes mentis in appetitu transitorie delectationis inclinant, et refocillari animam nititur, quia perversis suis desideriis satisfacere conatur. Unde bene mox voce illius electæ multitudinis subditur: « Vide, Domine, et considera, quia factus sum vilis. » Vilis quippe plebs Dei efficitur, quando pravorum numero crescente in eis, non summa et cælestia, sed alijecta et terrena sectatur.

Lamentatio. « O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte, si est dolor sicut dolor meus. Quoniam vindemiavit me, ut locutus est Dominus in die iræ furoris sui. » Proprium est hoc dolentium ut laborem suum eo majorem cæteris æstiment, quo aliorum passionem non cognoscunt: quia quanto magis dolorem suum sentiant, tanto minus aliorum huic adæquare consentiunt. Vindemiare in die furoris sui illos dominum dicit: quia justitiæ norma dictante, laboris sui fructum jam eos metere decrevit. Sed hoc considerandum est, quare eos tantum, qui transeunt viam ad aspiciendum dolorem suum invitet. Qui enim præsentem vitam non quasi viam transeunt, sed quasi ad patriam tendunt, luctum cordis electorum considerare nesciunt. Illos ergo ut dolorem suum considerent exquirat, quos in hoc mundo contigit animam non fixisse. Hinc per Salomonem dicitur: « Aperi os tuum muto, et caulis omnium filiorum qui transeunt (Prov. xxxi). Muti enim dicuntur qui prædicatorum verbis dicendo minime resistant, qui etiam pertranseunt, quia intentionem mentis in amore vitæ præsentis figere dedignantur.

Memoria. « De excelso misit ignem in ossibus meis, et erudit me. Expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum. Posuit me desolatam tota die mœrore confectam. » Quod de cælo misisse ignem in ossibus ejus ait: supernam vindictam esse innuat, quæ eos internis cruciando castigavit, quatenus agnoscerent cui omni modo subjici deberent, rete pedibus suis expandit, quia eos voluptatem suam usque ad finem vitæ sequi non permisit. Convertit eos retrorsum, ut dolorem pro luxuria sentirent, et desolati amicum solatio, malum quod fecerant omni tempore vitæ inter hostes plangerent. Mystice autem anima peccatis obnoxia dum pro iniquitatibus suis a Domino corripitur, si introrsus rediens salubri dolore compungitur, abstinendo se a peccatis omnem luxum pristinum in lacrymis vertit, et tanto fortius constringendo semetipsam plangit, quanto laxus per varia desideria se diutius errasse recedit.

Narratio. « Evigilavit jugum iniquitatum mearum in manu ejus, convolutæ sunt et impositæ collo meo. Infirmata est virtus mea, dedit me Dominus in manu, de qua non potero surgere. » Evigilare jugum iniquitatum suarum in manu Domini dicit: quia tempus diu delatæ vindictæ tandem in eam advenit. Quasi dormire enim est in corpore nequitie secure et imponite quiescere: et quasi vigilare est pro commisso piaculo pœnas ultionis sentiendo suscinere: unde convolutas et impositas collo suo iniquitates suas assertit, pro quo vigor virtutis ejus defecerit: quia cumulum peccatorum, quæ distinuo tempore variis transgressionibus collegit, opprimere se et infirmam facere sentit. Unde scriptum est: Fugibus peccatorum suorum unusquisque constringitur (Prov. v); quia districtus iudex, facinus quod per penitentiam non corrigitur, inultum esse nequam patitur. De quo etiam in Job legitur: « Nullum peccatum impunitum dimittit. » Quod autem sequitur: « Dedit me Dominus in manu de qua non potero surgere, » hoc sive validam captivitatem Chaldæorum, seu Romanorum nimis Judæos opprimentem ostendit. Spiritualiter autem indicat, quod extrema ultio, omnibus impiis et peccatoribus infinitæ calamitatis sit, nec aliquando a cruciando molestia cesset: quia in exterioribus tenebris vernis impiorum non moritur, et ignis non exstinguitur: ubi qui semel ingreditur alterius jam egredi non permittitur. Quod ipsa Veritas in Evangelio ostendit dicens: « Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius iudici, et iudex tradat te ministro, et in carcerem militaris. Amen dico tibi non exies inde donec reddas novissimum quadrantem (Math. v). » Quemadmodum ergo ibi intelligitur, ubi dictum est: « Oportet eum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis (I Cor. xv), semper illum regnaturum, quoniam semper illi erunt inimici sub pedibus, ita et hic accipi potest dictum, « Non exies inde, donec solvas novissimum quadrantem, » semper non exitum esse, quia semper solvit novissimum quadrantem,

dum sempiternas poenas terrenorum peccatorum A
huit.

Samech. « Abstulit omnes magnificos meos Domi-
« nus de medio mei, vocavit adversum me tempus,
« ut contereret electos meos. » Abstulit Dominus
magnificos plebis Judaicæ in tempore captivitatis
suzæ, quando prophetas et sacerdotes, quorum ope et
doctrina inaxime sustentati sunt, propter malitiam
eorum et scelerum multitudinem, apud illos habere
non permisit, sicut propheta Daniel in oratione sua
testatur, dicens : « Domine, non est in tempore hoc
princeps, nec propheta et dux, neque holocaustum,
neque sacrificium, neque incensum, neque locus pri-
mitiarum coram te, ut possimus invenire misericor-
diam (Dan. iii). » Sic et ab anima diabolica fraude
decepta, postquam eam inimicus intus captivam a B
statu rectæ fidei, et rectæ et bonæ conversationis in
confusionem erroris abduxerit, sanctorum prædica-
torum doctrinam et exempla a conspectu cordis ejus
per oblivionem aufert : nempe ut eam spoliatam vir-
tutibus, facilius in terra aliena possideat, ne per re-
cordationem sani dogmatis et meliorationem vitæ
ad statum pristinum revertatur.

Ain. « Torcular calcavit Dominus virgini filiæ
« Juda, ideo ego plorans. » Legitur ergo de tor-
culari in Isaia propheta Dominum dixisse : « Torcu-
lar calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum,
calcavi eos in furore meo, et conculcavi eos in ira
mea. Et aspersus est sanguis eorum super vestimenta
mea, et omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim
ultionis in corde meo, annus retributionis meæ ve-
nit (Isa. lxxii). » Dicendum est itaque de torculari,
quod juxta Scripturæ sanctæ consuetudinem interdum
pro ultione atque suppliciis ponitur peccatorum,
interdum in congregatione novorum fructuum. Pro
pœnis ponitur atque tormentis, ut Jeremias in præ-
senti lamentatione plangens eversionem Hierusalem,
loquitur : « Torcular calcavit Dominus virgini filiæ
Juda : ideo ego ploro. » In bonam partem scribuntur
Psalmi pro torcularibus octavus et octogesimus ter-
tius : in quo torculari et malis supplicia, et bonis
præmia a Salvatore calcantur. Solus ipse calcavit,
nullumque habuit adiutorem. Neque enim angeli,
aut archangeli, throni, dominationes, aut ulla cele-
stium potestatum humanum corpus assumit, et pro
nobis passa est, et conculcavit adversarias fortitudi-
nes atque contrivit, sed ille solus qui loquitur in
psalmo : « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit
sanctus (Psal. xi) ; » in tantum ut etiam confiden-
tissimus et in fide firmissimus apostolus Petrus timore
perterritus fugeret, imo Dominum ter negaret
(Math. xxvi). Torcular ergo calcavit Dominus vir-
gini filiæ Juda quando viti infructuosæ Judæorum et
diu sterili permanenti, cui per Isaiam dicitur : « Ex-
spectavi ut faceret uvas, et fecit labruscas (Isa. v), »
captivitatis oppressionem præparavit. Mystice autem
animæ virtutibus infecundæ et bonis operibus vacuæ,
nec fidei fructum gignentis, Dominus torcular calcat :
quando eam pro sterilitate sua, et otiositate inimica

pœnas condignæ vindictæ luere facit. Unde et sequi-
tur. « Et oculus meus deducens aquam : quia longe
factus est a me consolator, convertens animam
meam. Facti sunt filii mei perditii, quoniam invaluit
inimicus. » Ideo quoque fletus ingens animæ do-
lentiæ describitur, quia post vanam lætitiâ hujus
mundi omnis consolatio præsentis vitæ illi aufertur,
fructus malorum operum dissipabitur, et solus ini-
micus inter tormenta varia illius dominatur.

Phe. « Expandit Sion manus suas, non est qui
« consoletur eam. Mandavit Dominus adversum Ja-
« cob, in circuitu ejus hostes ejus. Facta est Hieru-
« salem quasi polluta menstruis inter eos. » Cir-
cumdata Sion captivitate Chaldæorum, quæsit se
consolantem et non invenit, eo quod Dominum pec-
catis exigentibus verum non meruit habere consola-
torem, qui eam tradidit hostibus suis ad puniendum,
quoniam sibi subjecta esse noluit ad obediendum :
ita et anima credentis hominis, quæ quondam erat
speculum Dei, et supplantatrix vitiatorum, cum pro
malis meritis traditur spiritalibus nequitis, frustra
forinsecus quærit consolatorem, quæ spiritalem in-
terius perdidit consolationem. « Facta est, inquit,
Hierusalem quasi polluta menstruis inter eos. » Pol-
luta Hierusalem dicitur menstrua fœditate : quia
sanguinolenta opera et carnalia desideria noluit vi-
tare in prava conversatione. Menstrua enim fœditas
est, cum per singulos menses gravia atque torpentia
mulierum corpora immundi sanguinis effusione re-
levantur : quo tempore si vir coierit cum muliere, di-
cuntur concepti fetus vitium seminis trahere, ita ut
leprosi et elephantiaci ex hac conceptione nascantur,
et fœda in utroque sexu corpora pravitare vel
enormitate membrorum sanies corrupta degeneret.
Præcipitur ergo in lege Domini (Levit. xv) viris ut
non solum in alienis mulieribus, sed in suis quoque
quibus videntur legaliter conjungi, Scriptura di-
cente : « Crescite et multiplicamini, et replete ter-
ram, » discrete concubitus noverint tempore, quando
coeundum, quando ab uxoribus abstinendum sit.
Quod quidem et Apostolus et Ecclesiastes sonant :
« Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab am-
plexibus (I Cor. vii; Eccl. iii). » Caveat ergo et
uxor ne forte victa desiderio coeundi illiciti virum,
et maritus ne vim faciat uxori, putans omni tempore
subjectam sibi esse debere conjugii voluptatem. Unde
et Paulus ait : « Ut noverit unusquisque vestrum
possidere vas suum in sanctitate et pudicitia (I Thess.
iv). » Pulchre in Sixti Pythagorici sententiolis dicitur :
« Adulter est uxoris propriæ amator ardentior.
Quem librum quidam in Latinam linguam transfe-
rens, martyr Sixti nomine voluit illustrare, non
considerans in toto volumine, quod in duas par-
tes frustra dividerit, Christi nomen et apostolo-
rum omnino reticere. Nec mirum quod gentilem
philosophum in martyrem et Romanæ urbis episco-
pum transtulerit, cum Eusebii quoque Cæsariensis
primum pro Origene librum Pamphili marty-
ris vocabulo notarit, ut facilius tali laudatore li-

bros impiissimos *ἡπὶ κρηῶν* Romanis conciliaret auribus.

Sade. « Justus est Dominus quia os ejus ad iracundiam provocavi. Audite, obsecro, universi populi, et videte dolorem meum. Virgines meæ et juvenes mei abierunt in captivitatem. » Querimonia flebilis perducitur ad agnitionem sententiæ justi judicis. Postquam enim hæc lamentatrix calamitatem suam enuneravit, merito se hanc pati commemoravit: quia justus judex non aliam ferre potest, quam justam sententiam. « Justus est, inquit, Dominus, quia os ejus ad iracundiam provocavi, » hoc est, justum judicem, et natura clementem, meis pravis meritis compuli duram contra me ferre sententiam. Membra enim hominis, sicut et affectus humani, tropice Deo adscribuntur, non proprie: quia incircumscriptionem lumen et immensa majestas lineamenti corporeis circumscribi non novit. « Audite, ait, universi populi, et videte dolorem meum, quia virgines meæ et juvenes mei abierunt in captivitatem. » Plurimos ad videndum dolorem suum invitat: quia calamitatem suam ultra modum grandem esse æstimat, ut aliorum compassione anxietatem suam quodammodo leviget, dum consolatores et sublevatores angustiae suæ sibi adhibet. Talis est enim usus humani affectus, ut doloris sui, sive gaudii, alios quærat esse participes, quatenus eorum solatio illatum onus tristitiæ sive lætitiæ facilius portet (*Luc. xv*). Unde in Evangelio ille qui ovem perditam requisivit, seu mulier quæ drachmam perditam invenit, convocant amicas et vicinas, ut testes assistant et gaudii eorum participes fiant. Quod ergo juvenes et virgines abire in captivitatem deplorat, ostendit se inde maxime dolere, quod spem status sui vidit subito corruisse. Quando enim sobolem suam subito interire conspexit, spem futuræ generationis amisit.

Coph. « Vocavi amicos meos et ipsi deceperunt me. Sacerdotes mei, et senes mei in urbe consumpti sunt, quia quæsierunt cibum sibi, ut refocillarent animam suam. » Quærendum est quomodo amici dici possint, qui amatoribus suis decipulam paraverint. Verus enim amicus et fidelis, ut Scriptura testatur, protectio est fortis, medicamentum vitæ et immortalitatis. Unde patet quod per antiphrasim, injuste, amicus dicatur, qui deceptor esse probatur. Sunt enim qui dicuntur amici, sed magis ostenduntur esse inimici, quia egrediuntur ad inimicitiam, odium, et rixam; et convicia denudant: convivæ sunt et socii mensæ, sed non permanent in die necessitatis. Tales sunt hodierni, qui carnaliter viventes suis exsecutoribus blandiuntur, et voluptatum amatores magis sunt quam Dei: et dum hoc consentiunt in peccati voraginem eos secum trahunt, ita ut sceleris sui consortes cruciatus æterni faciant illos esse participes. Quanta autem vis veræ amicitiae sit, ex hoc intelligi maxime potest, quod ex infinita societate generis humani, quam conciliavit ipsa natura, ita contracta res est et adducta in angustum, ut omnis charitas aut inter duos, aut inter paucos jungeretur.

A Est enim amicitia, ut quidam ait, nihil aliud nisi omnium divinarum humanarumque rerum cum benevolentia et charitate consensio. Unde et recte scriptum est: « Amico fideli nulla est comparatio, et non est digna ponderatio auri et argenti contra bonitatem fidei illius (*Exod. vi*). » Quod autem dicit, sacerdotum et senes in urbe consumptos, ostendit quia ob tenuitatem victus, fame et siti perierunt, sicut in obsidione hostium Jerosolymitæ, ut historia tradunt, sæpius contigit. Mystice autem, anima quæ voluptatibus et desideriis carnis innititur, sacerdotii dignitatem et maturitatem consilii, propter indigentiam sapientiæ, et inopiam virtutum perdit: « Mundus enim transit et concupiscentia (*I Joan. ii*). » Ægyptus vane auxiliabitur, et baculus arundineus

B atque contractus super se innitentes lacerat, ac manuum eorum perforat, nec unquam perfectam prosperitatem suis amatoribus conferre potest.

Res. « Vide, Domine, quoniam tribulor, venter meus conturbatus est. Subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum. Foris interficit gladius, et domi mors similis est. » Quid est quod propheta ex persona plebis loquens ad videndum tribulationem suam Dominum invitat, nisi quod anxietatem suam nimiam et immensam agnoscens, ipsius solummodo opem et misericordiam sibi subvenire exoptat? Et quoniam ventrem conturbatum et cor suum in semetipso subversum esse testatur, hinc etiam non amaritudinis ex parte tactam, sed repletam se asserens, intus forisque simili calamitate se fatigatam exclamat. Huic similia Paulus apostolus ad Corinthios scripsit, dicens: « Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vivere (*II Cor. vi*). » Et item: « Cum venissemus, inquit, Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi: foris pugnae, intus timores (*Ibid.*). » Sciendum vero quod in sacro cloquio ventris vel uteri nomine mens solet intelligi. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: « Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris (*Prov. xx*). » Lux enim gratiæ, quæ desuper venit, spiraculum hominis præstat ad vitam. Quæ videlicet lux omnia secreta investigare dicitur, quia occulta mentis penetrant, ut ea quæ ipsam latebant animam, ante ejus flenda oculos reducat. Hinc quoque ipse Jeremias in anterioribus ait: « Ventrem meum doleo, ventrem meum doleo (*Jerem. iv*). » Qui ut ventrem suum quid dixeret ostenderet, adjunxit: « Sensus cordis mei turbati sunt (*Ibid.*). » Uteri itaque nomine recte mens accipitur, quia sicut proles in utero concipitur, sic cogitatio in mente generatur: et sicut in ventre cibi, ita continentur in mente cogitationes. Fidelis enim anima tentationibus variis fatigata, merito se intus forisque morte simili attritam deplorat, quia foris persecutionibus et intus angustiis lacerari se non ignorat. Sæpe enim foris flagellis atterimur, et intus

carnali suggestione fatigamur. Unde nunc Jeremias in presenti lamentatione deplorat, dicens : « Foris interficit gladius, et domi mors similis est. » Foris enim gladius interficit, cum nos exterius feriens vindicta conficit; sed domi mors similis est, quia et flagella quidem sustinet, et tamen intus conscientia a tentationum sordibus munda non est. Hinc David ait : « Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, et angelus Domini affligens eos (*Psal.* 1). » Quia enim in corde suo aura tentationis rapitur, quasi ante venti faciem pulvis elevatur. Dum inter hæc divina districtio percussit, quid aliud quam angelus Domini affligit? Sed hæc aliter aguntur a reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur, ut consentiant: istorum vero tentationes quidem suscipiunt, sed repugnant. Illorum cor delectabiliter capitur, et si ad tempus quod male suggeritur, displicet, sed postmodum per deliberationem lubet. Isti vero sic tentationum jacula excipiunt, ut semper resistendo fatigentur, et si quando usque ad dilectionem tentata mens rapitur: ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, et forti censura redargunt quiddam intra se exurgere carnale deprehendunt.

Sin. « Audierunt quia ingemisco ego, et non est qui consoletur me. Omnes inimici mei audierunt malum meum, Domine, lætati sunt quoniam tu fecisti. Adduxisti diem consolationis, et sicut similes mei. » Auxiant animæ et laboribus afflictæ, hoc videtur esse augmentum doloris, quod ille in quo spem habuit consolationis, differt opem afferre solatii. Nec non et hoc maximum illi dolorem ingerit, quod eam inimici derident, quasi spe frustrata a Domino suo hanc habere calumniam. Tale est illud Psalmiste : « Qui custodiebant, inquit, animam meam, consilium fecerunt in unum, dicentes : Deus dereliquit eum, persequimini, et comprehendite eum quia non est qui eripiet eum (*Psal.* LXX). » Et in Evangelio Judæi Dominum in cruce suspensum irridebant, dicentes : « Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, et credemus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult (*Matth.* XXVII). » Sed talis toquela manifesta est blasphemia, quæ non lædit perclitantem, sed interficit blasphemantem. Non est enim in ullo reprehendendum judicium Dei, quod semper justum est, et justè disponit omnia, sed venerandum atque timendum, quia omnia quæcunque vult Dominus, facit in cælo et in terra, in mari et in omnibus abyssis: justus Dominus in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis, nec derelinquet omnes sperantes in se, imo orationes eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Sed notandum quod percussio diversæ sunt genera. Alia namque est percussio, qua peccator percussit, ut sine retractatione puniatur, alia qua peccator percussit, ut corrigatur, alia qua nonnunquam quispiam percussit, non ut præterita corrigat, sed ne ventura committat, alia per quam nec præterita culpa corrigatur, nec

futura prohibetur, sed dum inopinata salus percussio- nem sequitur, salvantis virtus cognita ardentius ametur. Cum innoxius flagello atteritur, ei per patientiam summa cumuletur. Quod etiam exemplo prolato lucidius fit. Aliquando enim peccator percussit, ut absque retractatione puniatur, sicut perituræ Judææ dicitur : « Plaga inimici percussit te castigatione crudeli (*Jer.* xxx). » Et rursum : « Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus. » Ut corrigatur autem aliquando peccator percussit, ut ait Dominus in Evangelio : « Ecce sanus factus es, jam noli peccare (*Joan.* v). » Verba enim salvantis indicant, quia peccata præcedentia habiti vim doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percussit. Quod aperte Paulus de semetipso dicit : « Ne magnitudo revelationum extollat me, » et cætera (*I Cor.* XII). Non ait, extollit, sed *ne extollat*, aperte indicans quod percussione illa ne eveniat comescatur, non quæ evenit culpa purgatur. Nonnunquam vero quisque nec pro præterita neque futura iniquitate percussit, sed ut sola divinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstratur. Unde cum Domino in Evangelio de cæco nato dicitur : « Hic peccavit, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur, » respondit Dominus dicens : « Neque hic peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo (*Joan.* IX). » In qua manifestatione quid agitur, nisi ut ex flagello meritum virtus augeatur, magna de patientia fortitudo generetur? Sed dum justè Dominus unicuique secundum opera sua retribuit, videndum est quid sequitur : « Adduxisti, inquit, diem consolationis, et sicut similes mei. » Consolatio ergo, quæ injustè oppressis a Domino confertur, et poena, quæ oppressoribus eorum merito infligitur, ex justo judicio Dei procedant, ut recipiat unusquisque propria corporis prout gessit, sive bonum sive malum. Poena est reproborum, qui aliena felicitate cruciantur. Adducit ergo divina clementia, post illatam servis suis flagelli correptionem, piæ miserationis paternam consolationem, ut post diuturnum laborem habeant respirandi potestatem; et e contrario tortoribus eorum post vanam mundi lætitiæ justæ damnationis reddet diuturnam calamitatis mœstitiæ, ut recipiant in semetipsis quod inique gesserunt in proximis. Sic fit ut patientia sanctorum conetur, et injustitia iniquorum puniatur. Quod et Paulus apostolus in Epistola sua ostendit, dicens : « Justum est apud Deum retribuere tribulationem his qui vos tribulant, et vobis, qui tribulamini, requiem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de cælo cum angelis virtutis ejus. In flamma ignis dantis vindictam his qui non noverunt Deum, et qui non obediunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi (*I Thess.* I). » De quo adhuc subditur :

Thas. « Ingrediatum omne malum eorum coram te, et tu vindemia eos sicut vindemiasti me propter omnes iniquitates meas. Multi enim gemi-

tus mei, et cor meum mœrens. » Hoc quippe erat, A
 fidelium turba ut rememoretur in conspectu Dei
 persecutorum suorum plaga, quatenus eos per con-
 dignam vindictam justum iudicium Dei corripiendo
 humiliet, qui superbiendo multiplici persecutione
 non timuerunt confessores Dei fatigare. Vindemiare
 enim est unumquemque operum suorum fructum
 metere. Vindemiat enim Dominus hostes suos, qui
 sanctos ejus vindemiaverunt, quando pro contri-
 tione temporali, qua illos ad probationem eorum
 opprimere permisi sunt, in futuro iudicio perpetuam
 faciet recipere ultionem. Sed hoc intimandum est
 quod quando sancti viri deprecatorio more contra
 hostes suos rogant, non voto malitiæ, sed spiritu
 prophetiæ, hoc quod eis præsciunt futurum præ-
 dicunt: vel etiam contra spirituales nequitias orant, B
 quos incorrigibiles esse sciunt, ut justam a Domino
 recipiant sententiam. Hinc est illud quod in Psal-
 mæ Propheta Dominum contra nocentes se precat-
 ur, dicens: « Judica, Domine, nocentes me, expu-
 gna impugnantes me (Psal. XLIII). » Assumpta pro
 nobis clamat infirmitas, ut dantur nocentes,
 id est diabolus, cum ministris suis, quod noverat
 esse venturum. Malos enim judicari, damnari est,
 quia nequeant in disceptatione liberari, qui semper
 pravis actionibus probantur implicati. Sed hoc, ut
 dictum est, ad diabolum pertinet cum sequacibus
 suis, per quos provenit Judaicæ voluntatis iniquitas.
 Nam cum ipse præcipiat, Pro inimicis vestris orate,
 hominibus hæc non potest convenire sententia. Ipsos
 ergo petit debere damnari, quos virtute præscientiæ C
 suæ novit ad penitentiam remedia non venire. Nam
 in subsequentiis ubi venit ad homines, converti
 eos desiderat, non perire, ut est illud: « Confundan-
 tur et reveantur inquirentes animam meam;
 avertantur retrorsum et erubescant, qui cogitant
 mihi mala (Psal. xxxix). » Hic jam ubi venit ad
 homines corrigibiles, non maledictio funditur, sed
 correctio postulatur. Confundi est facta sua eru-
 bescere, et in meliorem sententiam commutari.
 Nam et illi confusi dicuntur, qui conjunguntur
 ad pœnam. Sed ut hoc magis conversionem in-
 telligere debuisset, addidit « reveantur, » id est,
 emendati colant, quem persequendum esse putave-
 rant.

CAPUT II.

Alaph. « Quomodo obtexit caligine in furore suo
 « Dominus filiam Sion? Projecit de cœlo in ter-
 « ram inclyatam Israel, et non est recordatus sca-
 « beili pedum suorum in die furoris sui. » Ventam
 est ad secundum alphabetum, ubi sicut in primo
 obstupescendo Hierosolymitanæ urbis improvisam
 ruinam, et plebis Judaicæ inasperatum casum pro-
 pheta deplorabat, sic etiam nunc admirando quaeri-
 tat: Quomodo pulcherrima habitatio Sion, et inclyta
 Israelitarum gens, quæ angelico ministerio suffulta,
 per ipsius Domini ducatum de terra Ægypti per
 mare Rubrum translata est, et in deserto multis
 miraculis ac divinis solatiis diutissime per Mosen et

A Aaron educata, ita ut vocabulo scabelli pedum Do-
 mini propter statum divini cultus, qui in ipsa plebe
 tunc præcipuus erat, merito nuncuparetur, nunc de
 summa felicitate in maximam miseriam in die fu-
 roris Domini et vindictæ in eam prolata, quasi de
 cœlo in terram projecta et conculcata sit? Mystice
 autem anima peccatrix, quæ quondam habuit la-
 men scientiæ, et speculum divini contemplationis,
 quando pedes Domini, hoc est, vestigia præcepto-
 rum ejus, in cordis illius secreto consistebant,
 nunc propter cæcitatem cordis et nequitiam pravæ
 actionis, de culmine virtutum in fœditate terreno-
 rum desideriorum prolapsa, justo iudicio Dei spreta
 atque derelicta ab hostibus conculcatur. Uade me-
 rito propheta ejus deslet ruinam, quia a summo
 honore ad maximam devoluta est miseriam, per
 quam omnium jam despectui patet et irrisioni.

Beth. « Præcipitavit Dominus nec pepercit, omnia
 « speciosa Jacob: destruxit in furore suo munitiones
 « virginis Judæ, et dejecit in terram, polluit regnum
 « et principes ejus. » Propter peccata enim Judæo-
 rum, et transgressiones quibus transgredientes le-
 gem Dei testimonia ejus non custodierunt, servien-
 tes diis alienis et adorantes idola, et simulacra eo-
 rum venerantes ad similitudinem gentium, quæ circa
 eos erant, irritatus Dominus tradidit ipsum populum
 suum in manus gentium, et dominati sunt eorum
 qui oderunt eos. Omniaque speciosa Jacob, quæ ha-
 bebat in ornato famosissimi templi, et cultu cele-
 berrimo quo se nobiliores cæteris gentibus esse cre-
 debant, Dominus præcipitavit, et destruxit in furore
 suo munitiones urbium Juda, statum murorum ac
 turrium in terram dejecit, polluitque honorem re-
 gni et principatum ejus, ita ut nobiliores eorum
 hostes sui captivos ducentes in servitutum redig-
 rent, et eunuchos facerent atque deformes, sicut
 liber Isaïæ testatur, ubi ipse propheta ad regem
 Ezechiam locutus est, dicens: « Ecce dies veniunt
 et auferentur omnia quæ in domo tua sunt, et quæ
 thesaurizaverunt patres tui usque ad diem hanc in
 Babylonem. Non derelinquetur quidquam, dicit Do-
 minus: et de filiis tuis, qui exhibent de te quos ge-
 nucris tollent, et erunt eunuchi in palatio regis Ba-
 bylonis (Isa. xxxix). » Mystice autem destruit Do-
 minus speciosa Jacob, cum decorem animæ, diabolica
 D arte decrepitæ, spernit, et munitionem doctrinæ sæ-
 culari sapientia conditæ, in qua maxime confidebat,
 diruit. Polluit honorem regni et principatum ejus,
 quem habuit in perceptione baptismatis, et unctione
 sacri chrismatis, ita ut jam non mereatur eum cæ-
 teris fidelibus ab apostolo Petro audire: « Vos estis
 genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, po-
 pulus acquisitionis, ut annuntietis virtutes ejus, qui
 de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum
 (I Petr. ii). » Quando diversis servit vitis, et ob-
 temperat hostis antiqui suasionibus malignis, de quo
 et subditur:

Chimet. « Confregit in ira furoris omne cornu
 « Israel, avertit retrorsum dexteram suam a facie

« inimici, et succendit in Jacob quasi ignem flammæ A
 « devorans in gyro. » Non solum enim universum re-
 gnum Judæorum Dominus destruxit, et defensionem
 dexteræ suæ ab eis auferens, terram eorum in manus
 hostium ad devastandam tradidit, sed et Hierusalem
 mysticam quando a Domino recesserit, et diis alienis
 et diversis sceleribus servierit, defensione cœlestis
 auxilii privatam flammæ libidinis et furori hostium
 ad succendendum tradit. Dextera enim Patris Dei
 unigenitus Filius est, per quem et solatium et defen-
 sionem fidelibus suis præstat : sed quando illo offen-
 so, non meremur ab inimicis liberari, quasi traditi
 videmur, cum defensorem nullum habemus. Unde
 propheta quasi desertum a Domino populum Judæo-
 rum conquestus in Psalmis ait : « Utquid avertis
 manum tuam, et dexteram tuam de medio sinu tuo B
 in finem ? » (*Psal. LXXIII.*) Quasi offenso, quasi irato
 Domino, dicit : qui noluit peccatores populos intueri,
 ut adhuc in sua videantur permanere nequitia. Ille
 enim quos dispensatione mirabili placatus attenderit
 corripit, quos propitius intuetur emendat. Quod au-
 tem dicit : « Dextera tua de medio sinu tuo in fi-
 nem, » significat quod sicut Mosi manus dextera,
 Domini jussu de sinu prolata, leprosa conspecta est,
 iterumque in sinum retracta curata, ita populus
 Judæorum exiens a Domino Christo immundus fiat,
 ad eum vero conversus ad pristinam redeat sani-
 tatem.

Daleth. « Tetendit Dominus arcum suum quasi
 « inimicus, firmavit dexteram suam quasi hostis, et
 « occidit omne quod pulchrum erat visu in taberna- C
 « culo filix Sion, et effudit quasi ignem indignatio-
 « nem suam. » Tetendit Dominus arcum suum quasi
 inimicus, et dexteram suam firmavit quasi hostis,
 cum dimicantes contra Hierusalem Chaldaeos, sive
 Romanos, superiores fecit, data illis potestate ut in-
 cenderent templum et destruerent muros civitatis,
 eo quod ipse iratus non parceret illis, qui aliquando
 patribus eorum placatus terram diversarum gentium
 ad possidendam distribuit; sicut Psalmista testatur
 ad Dominum dicens : Manus tua gentes disperdit et
 plantasti eos, affixisti populos et expulisti eos.
 Non enim in gladio suo possidebunt terram, et bra-
 chium eorum non salvabit eos, sed dextera tua et
 brachium tuum, et illuminatio vultus tui, quoniam
 complacuit tibi in illis. Ne enim putarent Hebræi D
 se triumphatores suis viribus exstitisse, profiteretur
 illos non in suo gladio fuisse victores, nec terram
 gentium sibi propria fortitudine vindicasse. Bra-
 chium pro robore dicimus, quoniam ipso dimicante
 pugnatur, sed istud brachium non eos ab inimicis
 suis liberare prævaluit, quos specialiter virtus divina
 salvavit. Sic dum Hebræorum actus exponitur, hu-
 mano generi proficua doctrina præstat. Dextera
 enim significat prosperam partem, brachium forti-
 tudinem, illuminatio consilium, quæ Dominus præ-
 hiantibus confert, quando victoriam donare dignatur.
 Sed ne dicerent : Patres nostri suo merito placue-
 runt, ideo tanta sunt a Domino consecuti, intulit, non

meritis datum. Sed quia ita sit Deo placitum, cujus
 est gratuitum omne quod præstat, complacet etiam
 in illis, quando de toto mundo sola gens electa est,
 de qua Salvator Dominus adveniret, qui brachium,
 victoria et fortitudo est nostra : cui si peccaveri-
 mus, et diutius per patientiam ejus expectati ad
 eum per pœnitentiam reverti noluerimus, tendit ar-
 cum judicii sui contra nos, et dextera potentix suæ
 quidquid ornatu scientix vel virtutum visi sumus
 habere, totum dissipat : et exercet in nobis vindic-
 tam indignationis suæ, eo quod noluerimus intelli-
 gere misericordiam et beneficentiam immensæ cle-
 mentix suæ.

He. « Factus est Dominus velut inimicus : præcipi-
 « tavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus, dissi-
 « pavit munitiones ejus, et replevit in filia Juda hu-
 « miliatum et humiliatam. » Factus est Dominus
 velut inimicus synagogæ Judæorum, quando eam
 hostili gladio devastari fecit, dejecit mœnia, et
 destruxit munitiones illius, et replevit in ipso populo
 humiliatum et humiliatam, hoc est utrumque
 sexum multiplici confusione despiciabilem reddidit.
 Juxta allegoriam vero, sicut mœnia in urbibus pro
 ornamento sunt munitiones vero in defensionem,
 ita alia sunt dona quæ nos muniunt, alia quæ
 ornant : prophetix quippe, doctrina, genera lin-
 guarum, curationum virtus, quasi quedam mœnia
 mentis sunt. Quæ etiam quisque non habeat, stare
 munitus per fidem et justitiam potest : quamvis or-
 natus virtutum altitudine minime esse videatur. Fi-
 des vero, spes et charitas non nostra mœnia, sed
 munitiones sunt, quas si habere negligimus, hostium
 insidiis patemur. De Judæa ergo quia prophetiam
 atque doctrinam, vel miraculorum signa abstulit,
 mœnia præcipitavit : quia vero spem, fidem et cha-
 ritem propter ejus duritiam auferre permisit, mu-
 nitiones ejus dissipare studuit. Rectus vero ordo
 servatus est, ut prius mœnia et post munitiones dis-
 sipatæ dicerentur : quia cum peccatrix anima relin-
 quitur, prius ab ea virtutum dona quæ ad manifesta-
 tionem spiritus data sunt, et postmodum spei, fidei,
 atque charitatis fundamenta destruantur, quæ cuncta
 Dominus, a perfidis ablata, gentilitati tribuit, atque
 ex his, quæ infidelibus abstulit, mentes fidelium or-
 navit. Unde et scriptum est : Speciei domus divi-
 dere spolia. Cum enim virtutum spolia a Judæis
 abstulit, domui cordis gentilium, quam per fidem
 inhabitare dignatus est, specie donorum dedit, quod
 videlicet gestum est cum verba Dei et Judæorum
 populus ad solam litteram, quæ occidit, acciperet,
 et conversa gentilitas per spiritum, qui vivificat, pe-
 netraret.

Vau. « Et dissipavit quasi hortum tentorium suum,
 « demolitus est tabernaculum suum. Oblivioni tra-
 « didit Dominus in Sion festivitatem et sabbatum,
 « et opprobrio in indignatione furoris sui regem e-
 « sacerdotum. » (*Hieron.*) Propter peccata enim
 Israelitarum dissipavit tentorium suum, quasi hor-
 tum demolitus est tabernaculum suum. In oblivio-

nein tradidit festiuitates et sabbata, et totam gentem spernens simul cum regibus et sacerdotibus in opprobrium captiuitatis dedit. In tentorii enim nomine et tabernaculi, quamvis videatur unum sonare eo quod tabernacula inde sint dicta, quod cortinæ distentæ funibus tabernaculis intra stantibus appenderentur, quæ tentoria sustinerent: tamen in tentorio illud tabernaculum quod Moyses in deserto fabricauit, et in tabernaculo hoc templum quod Salomon in terra repromissionis ædificauit, possumus accipere, quæ utraque propter scelera habitatorum Dominus in manus hostium tradidit, sicut in Psalterio legitur: « Repulit tabernaculum Silo, tabernaculum suum, in quo habitauit inter homines: et tradidit in captiuitatem virtutes eorum, et pulchritudines eorum in manus inimici (*Psal. LXXVII*). » Rursumque per præsentem prophetam, id est Jeremiam, Dominus in superioribus ait: « Faciam domui huic in qua inuocatum est nomen meum, et in qua vos habetis fiduciam, et loco quem dedi uobis, et patribus uestris, sicut feci Silo: projiciam uos a facie mea, sicut projecit omnes fratres meos uniuersum semen Ephraim (*Jerem. xxvi*). » Unde uobis uidentum est, ne propter iniquitates nostras habitaculum pectoris nostri deserat inhabitator Spiritus sanctus, respuat sacerdotium et despiciat ordinem regiminis nostri, flamusque sicut hortus dissipatus, ubi nullus uirtutum gignitur fructus. Metuendum igitur est ne tanta suauitate et iucunditate privati, in amaritudinem et fœditatem perueniamus sempiternam. Dicit enim Corinthiis manifeste Paulus apostolus: « Nescitis quia templum Dei estis, et spiritus Dei habitat in uobis? Si quis autem templum Dei uolauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod esis uos (*I Cor. 1*). » Et item: « An nescitis, inquit, quoniam membra uestra templum sunt Spiritus sancti qui in uobis est, quem habetis a Domino, et non estis uestri? Empti enim estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore uostro (*I Cor. 11*). »

Zain. « Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ Tradidit in manus inimici muros turrium ejus. Vocem dederunt in domo Domini, sicut in die solemnium. » Altare suum repulisse, et sanctificationi suæ maledixisse Dominus dicitur: quia hostias secundum legem oblatas, quas salutare ibidem appellat, et altare in quo eadem hostiæ offerrebantur respuit, ad diriplendaque hostium manibus tradidit, simul cum urbe, atque propugnaculis ejus: clamoremque blasphemie iidem hostes in domo Domini dederunt, ubi quondam laudes in solemnitatibus variis per diversa organa, sacerdotes et leuitæ templo et ritu inuoluto canebant: quod olim Isaias propheta deplorabat dicens: « Ecce respice, populus tuus, omnes nos, et ciuitas sancti tui facta est deserta, Sion deserta facta est. Hierusalem desolata domus sanctificationis nostræ, ubi laudauerunt te patres nostri, facta est in exustionem ignis, et omnia desiderabilia nostra uersa sunt in riuus (*Isa.*

A LXIV). » Mystice autem repulit Dominus altare suum, quando peccatis nostris exigentibus, quasi ingratum despicit aram cordis nostri, et avertit faciem suam a nobis, unde salui fieri debueramus, sicut scriptum est: « Ostende nobis faciem tuam, et salui erimus (*Psal. LXXIX*). » Nec preces nostras attendit, neque oblationes recipit. Maledixit sanctificationi suæ, quando Christianum nomen in quo gloriabatur, et quod in sacro baptismate per sancti chrisnatis unctionem suscepimus, pollutum duxerit, quia facinora nostra et pravi actus nostri hoc promeruerunt. Tradit in manus omnium inimicorum nostrorum omnia arma nostra et munitiones in quibus confidebamus, quoniam in omni conversatione nostra ad nihilum redacti sumus, nec præpositos neque defensores iam uiles habere meremur, quia in domo Domini, ubi laus, honor et gloria confessionis sonare debuit, ibi clamor et blasphemia resultant et negotiatio terrena exercetur: pro quo irritatus Dominus flagellum de funiculis faciens omnes eiecit de templo, nummulariorum effudit æs, et cathedras columbas uendentium evertit.

Heth. « Cogitauit Dominus dissipare murum siliæ Sion, tetendit funiculum suum, et non avertit manum suam a perditione. Luxitque antemurale, et murus pariter dissipatus est. » Urbis ista cuius Dominus cogitauit dissipare murum tetenditque funiculum, hoc est, rectam et condignam mercedem nequitie suæ reddere ei disposuit, synagoga est Iudeorum, quæ semper superbe et contentiose agebat contra Dominum, prophetas ejus et nuntios ad se missos persequens, nouissime uero ipsum hæredem, hoc est, unicum filium ejus interfecit. Unde et ipse Dominus iustus iudex et iustitiam diligens, non avertit manum suam a perditione ejus, sed terram illius quasi funiculo metiens, hostibus partiendam diuidit. Murum et antemurale dissipauit, cum angelorum custodiam et defensionem, quam Domini pietate et patrum suorum merito olim habuerant, ab ipsa secedere fecit. E contrario uero, alia est urbs illa, de qua in Isaiâ legimus post contritionem Moab canticum celebre compositum esse, ubi ita legitur: « In die illa cantabitur canticum istud in terra Juda: Urbis fortitudinis nostræ saluator, penetra in eam murus, et antemurale. Aperite portas et ingredietur gens iusta, custodiens ueritatem (*Isa. xxvi*). » [MAORUS.] Quæ est ista urbs, nisi illa quæ in monte sita latere non potest? de qua et in alio loco scriptum est: « Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei (*Psal. XLIII*). » Et rursum: « Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei (*Psal. LXXXVI*). » Hujus urbis ille conditor est, de quo loquitur Pater: Iste ædificabit ciuitatem meam. Imo urbs fortitudinis nostræ saluator est, id est, Jesus: « Et penetra in ea murus et antemurale, » murus honorum operum, et antemurale recte fidei, ut duplici septa sit munimento. Non enim sufficit murum habere fidei, nisi ipsa fides bonis operibus confirmetur. Hic murus et hoc antemurale, sive circummurale, de uivis lapidibus exstruitur, qui iuxta

Prophetam voluuntur super terram, etc. Quod autem A dicit : « Aperite portas et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem ; » præcepit Dominus angelis, qui portis urbis Dominicæ præsidebant, ut aperiant portas, et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem, non populus Judæorum, qui abjectus est, sed gens justa, quæ ex fide fidelium nomen accepit, utique ille de quibus et sanctus loquitur : « Aperite mihi portas justitiæ, et ingressus in eas constebor Domino (Paul. cxvii). » Has autem portas nullus poterit ingredi, nisi qui de portis mortis fuerit liberatus, et cum Psalmista dixerit : « Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filie Sion (Psal. ix). » Cum enim de portis mortis fuerimus erepti, tunc in portis filie Sion omnes laudationes Domini cantare poterimus, et B quomodo portas mortis reos esse peccati, de quibus ad Petrum dicitur : « Portæ inferi non prævalebunt adversum te (Matth. xvi), » sic portas omnia opera virtutum, quasi qui fuerit ingressus unam inveniet portam, de qua dicitur : « Hæc porta Domini : justii intrabunt in eam (Joan. xiv). » Et quomodo per plures margaritas ad unam pergitur margaritam, sic per multas vias et portas pervenimus ad eum qui dicit esse se viam, et portam per quam ingredimur ad Patrem.

Theth. « Defixæ sunt in terra portæ ejus, perdidit C « et contrivit vectes ejus, regem ejus et principes « ejus in gentibus. Non est lex, et prophetæ ejus non « invenerunt visionem a Domino. » Hoc describit sermo propheticus, quod destructa Hierusalem terrena, imo synagoga Judæorum, doctores ejus et defensores, quos portarum et vectium nomina denotant, contriti sunt atque dissipati reges ejus et principes, atque prophetæ jam non sint in illa : sed nec legem inviolatam habeant, neque visionem propheticam a Domino habere mereantur : quia ipsum verum legislatorem, et Dominum prophetarum præsentialiter ad se venientem recipere dedignabantur. Ipse enim finis est legis ad justitiam omni credenti : verusque Propheta paternam, et suam credentibus annuntians voluntatem, de quo Moses olim Israelitis ait : « Prophetam vobis Dominus suscitabit de fratribus vestris, tanquam me ipsum audiat. Et erit, omnis quicumque non audierit prophetam illum, exterminabitur anima ejus de populo suo (Deut. XVIII). »

Iod. « Sederunt in terra, conticuerunt senes « filie Sion, consperserunt cinere capita sua, ac « cincti sunt ciliciis. Abjecerunt in terra capita sua « virgines Hierusalem. » Sederunt in terra, qui terrena, non cœlestia secuti sunt desideria ; conticuerunt senes eorum, quia non habuerunt spiritalem scientiam legis Dei, unde nec jam deserta veritate consilium utile auditoribus suis præbere valebant. Filie Sion consperse sunt capita sua, accinctæque ciliciis, lugubri in vita sunt tegumento, quoniam ornatum virtutum, et sapientiæ spiritalis, quo ad cœlestis regis thalamum pertingere debuerant non

servaverunt. Idcirco abjecerunt in terra capita sua virgines Hierusalem, cum mentes tristitia terrena gravatas in ima depresserunt, nec jam ad cœlestis gaudium ullo modo aspirare præsumperunt. Hæc ergo omnia admonet nos ne simus segnes et tepidi ad discendam divinam sapientiam, et virtutum opera exercenda, ne forte propter inertiam nostram spernendo deserat nos auctor noster, destituamurque omni solatio, nec jam habeamus portis et vectibus destructis reges et principes qui nos ducant in viam justitiæ, nec jam lex Dei et prophetarum oracula illuminent corda nostra : sedeamusque in terra carnis nostræ desideriis quasi cinere polluti, et vitiorum setis circumamicti, totam gloriam, quam in cœlesti regno habere potueramus, perdamus : jaceamusque in terra, donec caro nostra in pulverem, unde sumpta est, revertatur, et finis noster fiat interitus sempiternus.

Caph. « Defecerunt præ lacrymis oculi mei, « conturbata sunt viscera mea. Effusus est in terra « jecur meum, super contritionem filie populi « mei, cum deliceret parvulus et lactens in pla- « teis oppidi. » Videns propheta nimiam contritionem gentis suæ templumque incensum et civitatem devastatam, nullique sexui, vel ætati hostes in nece parcere, ingenti dolore turbatus, fletu maximo deplorat, ita ut oculi præ lacrymis deficiant, et omnis jucunditas desiderii vertatur in anxietatem cordis. Quid enim majus dolendum fuit, quam quod natio antiqua, et semen patriarcharum atque amicorum Dei, divinis legibus erudita, et prophetarum oraculis sæpius confortata, in tantam apostasiam venerit, ut Dei sui oblita propter immanitatem scelerum traderetur in manus hostium Dei nomen blasphemantium. Sed et nunc pari modo defenda est ruina animarum quondam fidelium, quæ pretio sanguinis Christi redemptæ, et unda baptismatis a sordibus peccatorum ablutæ, mysticaque unctione consecratæ, iterum nunc in cœnum et sordes vitiorum devolutæ sunt, ita ut hi qui innocentiam et simplicitatem parvulorum videbantur imitari, in plateis mundi et sæculi desideris ab hostibus spiritibus enecentur. Hanc ruinam maximam perditæ civitatis ipse Dominus in Evangelio legitur deplorasse, ubi scriptum est : « Cum appropinquaret Jesus Hierusalem, videns civitatem flevit super illam dicens : Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, et circumdabunt te inimici tui vallo, et coangustabunt te undique et ad terram consternent te, et filios tuos, qui in te sunt, et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoveris tempus visitationis tuæ (Luc. xix). » [Greg.] Hoc semel egit cum perituram civitatem esse nuntiavit, hoc quotidie Redemptor noster per electos suos agere nullatenus cessat, cum quosdam ex bona vita ad mores reprobos pervenisse considerat. Plangit enim eos, qui nesciunt cur plangantur, qui juxta Salomonis verba,

« lætantur cum male fecerint, et exsultant in rebus pessimis (*Prov. 11*): » quia si damnationem suam, quæ eis imminet, agnovissent, semelipsos cum lacrymis plangerent. Maligni quippe spiritus undique animam angustant, quando ei non solum operis, verum etiam locutionis atque insuper cogitationis iniquitates replicant: ut quæ prius se per multa dilatavit in scelere, ad extremum de omnibus angustetur in retributione. Tunc anima per cogitationem reatus sui ad terram consternitur, cum caro, quam vitam credidit, redire ad pulverem urgetur. Tunc in mortem filii ejus cadunt, cum cogitationes illicitæ, quæ modo ex illa prodeunt, in extrema vitæ ditione dissipantur, sicut scriptum est: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Sed tunc frustra quis quærit consolationis auxilium, cum in fine extremum urget iudicium. Recte subjungitur:

Lamed. « Matribus suis dixerunt, Ubi est triticum et vinum? cum deficerent quasi vulnerati in placcis civitatis: cum exhalarent animas suas in sinu matrum suarum. » Frustra tunc auditores negligentes quærent a doctoribus suis triticum verbi et vinum gratiæ spiritualis, cum in terrenis negotiis et voluptatibus sæculi ad defectum pervenerint præsentis vitæ, et sub ipso magistrorum nutrimine tempus indultum perdidissent in prava conversatione. Non enim tunc tempus est remedii, sed ultionis, quando districtus iudex veniet, singulorum actus et vitam discutere, per discretionem iusti examinis. Hinc est quod in Evangelio adveniente sponso, fatuæ virgines prudentes postulaverunt ut de oleo suo aliquantum eis tribuant, quia lampades earum extinguuntur (*Matth. xxv*). Quod tamen accipere non merentur: quia quisquis nunc ad correctionem atque meliorationem suam perdit sibi tempus concessum, nequaquam tunc alieni operis postulat auxilium. Tunc regni janua lugentibus clauditur, quæ modo quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque tunc pœnitentia, sed fructuosa jam non erit, quia nequaquam tunc veniam inveniet, quia aptum veniæ tempus perdidit. Hinc etenim Paulus dicit: « Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (*II Cor. vi*). » Hinc propheta ait: « Quærite Dominum dum inveniri potest, invocare eum dum prope est (*Isa. lv*). » Unde et easdem fatuas virgines invocantes Dominus non audit: quia interclusa regni janua, is prope esse poterat, prope jam non est. Ibi enim jam a Domino non potest mereri quod petit, qui hic noluit audire quod jussit. Qui tempus congruæ pœnitentiæ perdidit, frustra ante regni januam cum precibus venit. Hinc etenim per Salomonem Dominus dicit: « Vocavi et renuistis, extendi manum meam et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis, ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo cum vobis quod timebatis advenerit, cum irruerit repentina calamitas, quando venerit super vos tribulatio et angustia, calamitas et interitus quasi tempestas ingruerit: tunc invocabunt me, et non exau-

diam; mane consurgent, et non invenient me (*Prov. 1*). » Semper ergo extremum diem debemus vivere, quem nunquam possumus quando veniat prævidere. Ecce nunc ipsum diem in quo loquimur ad inducias conversionis accipimus, et tamen mala quæ fecimus flere recusamus. Non solum commissa non plangimus, sed etiam quæ deesse augemus, aut si aliqua nos ægritudo, si signa ægritudinis vicinam mortem denuntient, inducias vivendi quærimus, ut peccata nostra deesseamus, et eas cum magno æstu desiderii petimus, quas acceptas modo pro nihilo habemus. Proinde incomparabilem ruinam Synagogæ, vel potius animæ Christianæ, propheta conspiciens, ad ipsam Hierusalem sermonem convertit dicens.

Mem. « Cui comparabo te, vel cui assimilabo te. « filia Hierusalem? Cui adæquabo te, et consolabor te virgo, filia Sion? Magna enim velut mare conterritio tua, quis medebitur tui? » Magna enim dignitate synagoga Judeorum temporibus legis et prophetarum, sub regibus et sacerdotibus, multis gentibus et nationibus excellebat, cui lex divina regni ducatus et cultus pietatis erat, cuique per evangelicam ostensionem et propheticam visionem secreta sua ipse Dominus revelavit, et quæ vitanda quæve agenda erant suo oraculo demonstravit. At postquam deseruit Deum et vano errore delusa ad idololatriam declinavit, valida collisione contrita est, et fluctibus persecutionum quasi maris tempestatibus conquassata atque submersa est. Similiter et animæ Christianæ, cujus a statu rectæ fidei, et celsitudine virtutum, immensa virtutum ruina fuit, nullius est miseria coequanda, quæ ex consortio divino, et societate angelorum sanctorum in malignorum spiritu decedit dominium, qui eam variis vitiis atque sceleribus captivam, huc illucque per sæculi undantes luxus ac casus vertendo, in foream perditionis propellunt, in barathrumque gehennæ perpetualiter puniendam præcipitare contendunt. Hinc ergo unde tanta mala supervenerint, propheta subjungendo ostendit dicens:

Nun. « Prophetæ tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent. Viderunt autem tibi assumptiones falsas et ejectiones. » Sicut ergo quondam pseudoprophetæ falsis vaticiniis et mendacibus promissis gentem Judæorum seducebant, ita et nunc hæretici atque schismatici fictis opinionibus, et dolosis argumentationibus corda simplicium a veritate rectæ fidei et statu bonorum operum subvertere certant: hoc attestante Petro apostolo qui in Epistola sua ita ait: « Fuerunt vero pseudoprophetæ in populo, sicut et in vobis erunt magistri mendaces, qui inducent sectas perditionis, et eum qui emit eos Dominum negantes, superducentes sibi celerem perditionem, et multi sequentur luxurias eorum, per quos via veritatis blasphemabitur, et in avaritiâ fictis verbis de vobis negotiabitur, quibus iudicium jam olim non cessat, et perditio non dormitat (*II Pet.*

11.) Hinc et per Isaiam dicitur : « Væ qui dicitis ma-
lum bonum, et bonum malum, ponentes tenebras
lucem, et lucem tenebras, ponentes amarum in
dulce, et dulce in amarum (*Isa. v.*) » Qui enim pec-
canti et iniquis operibus attendenti promittit impu-
nitatis securitatem, prophetice maledictioni sub-
jacebit. Similiter et ille, qui bonum actum per in-
vidiam detrahit, et beneficienti contradicendo ad-
versabitur : vae sempiternum, si non se correxerit,
habebit. Unde cavendum est ne pro veritate sequamur mendacium, ne pro lumine tenebras. « Multæ enim sunt viæ quæ videntur hominibus rectæ, et novissima eorum perveniunt in profundum inferni (*Prov. xiv.*) Est quoque periens in justitia sua, cui dicitur : « Ne sis justus multum (*Eccli. vii.*) » Quas ob causas Israel promittit se via ambulaturum regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinaturum. Et ut loquar quod sentio, difficile hoc maledicto quis carere potest, cum et malis frequenter adulemur propter potentiam, et bonos despiciamus propter inopiam. Unde significantius interpretatus est Aquila : « Væ qui dicant malo, Bonus es, et bono, Malus es, » et in hunc congruit sensum illud quod Salomon in Proverbiis loquitur : « Qui judicat justum injustum, et injustum justum, abominabilis est uterque apud Deum (*Prov. xvii.*) »

Samech. « Plauserunt super te manibus, omnes
« transeuntes per viam, sibilaverunt et moverunt
« caput suum super filiam Hierusalem : Hæccine est
« urbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium universæ
« terræ? (*Hieron.*) » Gaudium exprimit inimicorum,
quo lætati sunt de casu Israelitarum, qui plaudentes
manibus, ore sibilantes, caputque moventes, in ma-
nus inimicorum de summa felicitate eos decidisse
cum irrisione insultabant. Motus autem capitis ad
consuetudinem pertinet nimis irascentium, et in-
vidia æstantium. Nam quotiens furore succendimur,
turbulenta commotione capitis comminamur. Unde
est illud quod Judæi Dominum Christum in cruce
pendentem prætereuntes blasphemabant, moventes
capita sua et dicentes : « Vah! qui destruis templum
Dei, et in triduo illud reedificas : salva te ipsum;
si Filius Dei es, descende de cruce (*Math. xxvii.*) »
Ad eundem sensum respicit hoc quod subiungitur :

Phe. « Aperuerunt super te os suum, omnes ini-
« mici tui sibilaverunt et fremuerunt dentibus, dixe-
« runt, Devorabimus. En ista dies quam expectaba-
« mus, invenimus, vidimus. » (*Maurus.*) Illum enim
diem hostes semper desiderabant venire, quia lice-
ret eis totam simul gentem Judæorum gladio occi-
sionis et vastationis devorare; sed quia hoc minime
ita evenire potuisset, nisi multitudine impietatum
suarum Dominus hoc justo iudicio fieri permisisset,
continuo propheta subiungit :

Ain. « Fecit Dominus quæ cogitavit, complevit ser-
« monem suum quem præceperat a diebus antiquis.
« Destruxit et non pepercit, et lætificavit super te
« inimicum, exaltavit cornu hostium tuorum. » (*Hie-
« ron.*) Sæpius ergo Synagoga Judæorum Domi-

num irritans, jamdudum justam pugnam prome-
ruisset, nisi eam conditoris sui bonitas diu tolerans
pie et patienter sufferret. Sed quoniam converti et
cessare noluit a cœpta nequitia, tandem secun-
dum merita sua condignam ultionem recepit. Sic
olim ad Moysen famulum suum quando pro populo
ad idololatriam converso orabat, Dominus respon-
dit, dicens : « Dimittam juxta verbum tuum, verum-
tamen in die ultionis visitabo et hoc peccatum eor-
um. » Unde nunc dicit : « Fecit Dominus quæ co-
gitavit, complevit sermonem suum quem præceperat
a diebus antiquis, destruxit et non pepercit, » quo-
niam plagas quas in prophetis et lege frequenter
comminando prædixerat, tandem ad iracundiam
provocatus super eos inducebat. Igitur si hæc cor-
porales inimici contra Hierusalem terrenam tunc fe-
cerunt, quid spirituales nequitie et ministri antiqui
hostis facturi sunt erga spiritalem Jerusalem, hoc
est animam Christianam, quando eam, pro suis in-
iquitatibus sibi a Domino traditam, undique pœnis,
undique doloribus circumdant, nec eam quidquam
tunc juvat quod in præterita ætate aliquid de terrena
felicitate habuerat! Unde eam Dominus sub typo pe-
rituræ civitatis sicut jam supra ostendimus deservit,
dicens : « Quia si cognovisses et tu, et quidem in hac
die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita
sunt ab oculis tuis : Quia venient dies in te, et
circumdabunt te inimici tui vallo, et coangustabunt te
undique. » (*Greg.*) Suam hic diem habet anima per-
versa, quæ transitorio gaudet in tempore, cui ea
quæ adsunt, ad pacem sunt, quia dum ex rebus
temporalibus lætatur, dum honoribus extollitur, dum
in carnis voluptate resolvitur, dum nulla venturæ
pœnæ formidine terretur, pacem habet in die sua,
quæ grave damnationis scandalum in die habebit
aliena. Ibi enim affligenda est ubi justi lætantur, et
euncta quæ modo ad pacem sunt, tunc in amaritu-
dinem rixæ vertentur, quia rixari secum incipit :
Cur damnationem quæ patitur non expavit, cur
a prospiciendis malis sequentibus oculos mentis
clausit? Unde et dicitur : « Nunc autem abscondita
sunt ab oculis tuis. » Perversa quippe anima rebus
præsentibus dedita, in terrenis voluptatibus resoluta,
abscondit sibi mala sequentia, quia videre futura re-
fugit, quæ præsentem lætitiâ perturbant; dumque
in præsentis vitæ oblectatione se deserit, quid aliud
quam clausis oculis ad ignem vadit? Unde bene scri-
ptum est : « In die bonorum ne immemor sis malo-
rum (*Eccli. xi.*) » Et unde per Paulum dicitur :
« Qui gaudent tanquam non gaudentes sint (*I Cor.
xxvii.*) » quia et si qua est præsentis temporis, ita
est agenda lætitia, ut nunquam amaritudo sequentis
iudicii recedat a memoria, quatenus dum mens pa-
vida extremæ ultionis timore transigitur, quantum
nunc præsens lætitia, tantum post ira subsequens
temperetur. Hinc namque scriptum est : « Lætuus
homo qui semper estavidus; qui vero mentis est
duræ, corruet in malum (*Prov. xviii.*) » Sequentis
enim ira iudicii tanto tunc districtior portabitur,

quanto nunc et inter culpas minime timetur. Sequitur : « Quia venient dies in te et circumdabunt te inimici tui vallo. » Qui unquam sunt humanæ animæ majores inimici, quam maligni spiritus, qui hanc exeuntem a corpore obsident, quam in carnis amore positam deceptoris delectationibus foveant : quam vallo circumdant, quia ante mentis ejus oculos reductis iniquitatibus quas perpetravit, hanc ad satietatem suæ damnationis trahentes coarctant, ut in ipsa jam extremitate vitæ deprehensa, a quibus hostibus circumclusa sit videat, et tamen evadendi aditum invenire non possit, quia operari jam bona non licet, quæ cum licuit agere contempsit. Cogitandum valde est quantum nobis erit terribilis hora nostræ resolutionis, qui pavor mœroris, quanta tunc omnium malorum memoria, quæ oblivio transactæ felicitatis, quæ formido et consideratio judicis. Quid ergo esse nobis de præsentibus ad delectationem debet, quando cunctis simul transeuntibus non valet transire quod imminet, quando et hoc funditus finitur quod diligitur, et illud incipitur, ubi dolor nunquam finitur? Tunc maligni spiritus egrediente anima sua opera requirunt, tunc mala quæ suaserunt replicant, ut sociam ad tormenta trahant. Potest et hoc aptari illud quod sequitur :

Sede. « Clamavit cor eorum ad Dominum, super muros filiæ Sion. » (*Hieron.*) Clamor hic intentionem mentis, non exaltationem vocis significat. Clamant enim perversi homines, sive nequitie spirituales coram Domino super muros filiæ Sion, cum potestate, qua dominantur plebi vel animæ peccatrici, suæ ascribunt potentie, non iudicio permissionis divinæ, quorum blasphemia, qua contra Dominum clamant, condigna non evadet tormenta. Cum enim expleverint superni arbitri in adversariis suis secreta iudicia, tunc et ipsi reatus sui justa recipient præmia. Nulli enim personæ parcent, quia omnibus quibus possunt, et quantum permittuntur, nocere cupiunt, eosque perditionis suæ consortes habere quærunt. (*Greg.*) Unde nec opus est hoc solummodo de perversa anima dicere, quia eam coangustare quærunt, cum ad electos quosque egredientes veniant, et suum in illis, si prævaleant, aliquid requirant. Unus autem in omnibus exstitit, qui ante passionem suam libera voce dixit : « Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (*Joan. xiv.*) » Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suum in illo mundi principem aliquid invenire posse credidit, sed sine ullo peccato a mundi corruptione exiit, qui sine peccato in mundum venit. Hoc de se contra mundi principem nec Petrus dicere præsumpsit, qui audire meruit : « Quæcunque ligaveris super terram, ligata erunt et in cælo; et quodcunque solveris super terram, solutum erit et in cælo (*Matth. xvi.*) » Hoc nec Paulus dicere præsumpsit, qui priusquam mortis debitum solveret, ad tertii cæli secreta pervenit (*II Cor. xii.*) Hoc nec Joannes dicere ausus est, qui pro amore præcipuo in Redemptoris sui pectore in

A cœna recubuit (*Joan. xxi.*). Nam cum Propheta dicat : « Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea (*Psal. l.*) » sine culpa in mundo esse non potuit, qui in mundum cum culpa venit. Hinc namque idem Propheta ait : « Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (*Psal. cxlii.*) » Hinc Salomon ait : « Non est homo in terra, qui faciat bonum et non peccet (*Ecl. vii.*) » Hinc Joannes dicit : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (*I Joan. i.*) » Hinc Jacobus ait : « In multis offendimus omnes (*Jac. iii.*) » Constat enim quia omnes qui de carnis delectatione concepti sunt, in eorum procul dubio, vel actione, vel locutione, vel cogitatione, aliquid suum princeps mundi B hujus habuit. Sed idcirco illos, vel post rapere, vel prius tenere non potuit, quia eos ille a debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitum solvit, ut nos ideo sub jure hostis nostri debita nostra non teneant, quia pro nobis mediator Dei et hominum homo Christus Jesus gratuito reddidit quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos a debita morte liberavit. Ait enim : « Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam. » Unde juxta illud quod nos Propheta exhortatur, dicens : « Deduc quasi torrentem lacrymas per diem et per noctem, non des requiem tibi, neque taceat pupilla oculi tui. » (*Maubus.*) Omni tempore lacrymas per compunctionem cordis effundere debemus, C qui auctorem nostrum nostris iniquitatibus offensum non ignoramus : non dissolvamur pigra inertia, nec per desidiam et vanam securitatem cesset a lacrymis pupilla oculi nostri. Præoccupemus faciem Domini in confessione, et in psalmis jubilemus ei. Lavemus per singulas noctes lectum nostrum lacrymis, stratum nostrum rigemus, misericordie operibus insistamus, et eleemosynam pauperibus largiter tribuamus, et tam pro nobis, quam etiam pro proximis nostris et nobis commissis, misericordiam Domini assidue deprecemur. Unde et sequitur :

Coph. « Consurge, lauda in nocte in principio vigiliarum, effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum Domini. Leva ad eum manus tuas pro animabus parvulorum tuorum, qui defecerunt in D fame, et in capite omnium competitorum. » (*Hieron.*) Consurgit in nocte, qui in tribulatione præsentis vitæ torporem a se excutit negligentie; laudat in principio vigiliarum, qui in omni conversatione sua strenuum se adhibet et cautum, et quidquid adversitatis patitur, totum ad confessionem laudis Dei convertere vitatur. Effundit sicut aquam cor suum ante conspectum Domini, qui ex intimo affectu cordis producit lacrymas compunctionis. « Sacrificium Deo est spiritus contribulatus, cor contritum et humilitatum Deus non spernit (*Psal. l.*) » Levat ad Dominum manus suas pro animabus parvulorum suorum, qui defecerunt fame in capite omnium competitorum, qui operationem misericordie pro humilibus

et parvulis Christi membris, fame et siti usquequaque in terminis mundi laborantibus, curam adhibet ex sincera dilectione. Nullum enim munus Deo acceptabilius est quam compunctio cordis, prolata ex radice veræ dilectionis. Hinc est illud, quod in Evangelio Dominus cum ingressus fuisset in domum Pharisæi, ad prandium discubuit, magis lacrymas mulieris peccatricis, quam delicias epularum Pharisæi probavit, ubi ita legitur: « Ingressus domum Pharisæi discubuit, et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod recubisset in domo Pharisæi attulit alabastrum unguenti, et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, et unguento ungebat. Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum, ait intra se dicens: Ille si esset propheta sciret utique, quæ et qualis esset ista mulier quæ tangit eum, quia peccatrix est (Luc. vii). » [Greg.] Sed jam iste superbus et arrogans qua sententia vincatur, audiamus. De duobus quippe ei debitoribus paradigma opponitur, quorum unus minus, alius amplius debet; utrorumque debito dimisso, quis amplius largitorem debiti diligit, interrogatur. Quibus verbis protinus ille respondit: « Ille plus diligit, cui plus dimittitur. » Qua in re notandum est quia dum sua sententia Pharisæus convincitur, quasi phreneticus funem portat ex quo ligetur. Enumerantur ei bona peccatricis, enumerantur mala falsa justi, cum dicitur: « Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis non dedisti, hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, et capillis suis tersit. Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo intravi non cessavit osculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unxit unguento pedes meos (Ibid.). » Post enumerationem vero subinfertur sententia: « Propter quod dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum (Ibid.). » Quem namque Pharisæus de falsa justitia præsumens nisi Judaicum populum, quem peccatrix mulier, sed ad vestigia Domini veniens et plorans, nisi conversam gentilitatem significat? Quæ cum alabastro venit, unguentum fudit, retro secus pedes Domini stetit, lacrymis pedes rigavit, capillis tersit, eosdemque quos infundebat et tergebat pedes osculari non destitit. Nos ergo illa mulier expressit, si toto corde ad Dominum post peccata redeamus, si ejus pœnitentiæ luctus imitemur. Si igitur recta opera agimus, quibus opinionis boni odoris Ecclesiam respergamus, quid in Domini corpore nisi unguentum fundimus? Sed secus pedes Jesu mulier stetit. Contra pedes enim Domini stetit cum, in peccatis positi, ejus itineribus retinebamur. Sed si ad veram pœnitentiam post peccata convertimur, jam retro secus pedes stamus, quia ejus vestigia sequimur quem impugnabamus. Lacrymis mulier pedes rigat, quod nos quoque veraciter agimus, si quibuslibet ultimis membris Domini per confessionis affectum inclinamur, si sanctis ejus in tribulatione compatimur, si eorum tristitiam nostram deputamus. Capillis mulier pedes, quos rigaverat, tergit. Capilli quippe superfluum corpori, et quid abun-

ans terrena substantia nisi capillorum speciem tenet? quæ dum ad usum necessitatis superfluum, etiam abscissa non sentit. Capillis ergo Domini pedes tergitur, quando sanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex his quæ nobis superfluum miseremur, quatenus sic mens per compassionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris ostendat. Rigat namque lacrymis Redemptoris pedes, sed capillis suis non tergit, qui utcumque proximorum dolori compatitur, sed tamen ex his quæ sibi superfluum, non miseretur. Plorat et non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, sed non ministrando quæ desunt vim doloris minime abscidit. Osculatur mulier pedes quos tergit, quod nos quoque plene agimus, si studiose diligimus, quos ex largitate continemus, ne gravis nobis sit necessitas proximi, ne ipsa ejus indigentia quæ sustentatur, fiat onerosa, et cum manus necessaria tribuit, animus a dilectione torpescat. (MAURUS.) Igitur, postquam prophetam miseram civitatem ad pœnitentiam et orationis lacrymas provocavit, ad ipsum Dominum si quomodo a vindicta eum placet verba deprecationis convertit, dicens:

Res. « Vide, Domine, et considera quem vindicavi. Ergone comedent mulieres fructum meum, parvulos ad mensuram palmæ, si occiditur in sanctuario Domini sacerdos et propheta? » Inter cætera quoque mala quæ miseræ genti Judæorum acciderunt, illud quoque contigit, quod mulieres eorum parvulos infantes, et fructum uteri sui propter famis inopiam comederunt. Unde est illud: « Quia in obsidione Samariæ mulier ad Joram regem clamavit pro occisione filii sui, quem cum vicina sua comedit, expetens, ut ipsius filius similiter ad comestionem ambabus daretur (IV Reg. vi). Sic quoque et in captivitate ultima Romanorum, sub Tito et Vespasiano principibus, mulier quedam ex plebe trans Jordanem habitantium incolarum, Maria nomine, Eleazari filia, genere ac divitiis nobilis, cum alia multitudine fugiens in Hierosolymam recepta, cum cæteris obsidebatur. Ubi cum a raptoribus rebus omnibus et victualibus exspoliata fuerat, ad extremum necessitate famis cogente proprium filium lactantem interfecit, partemque ejus coquens comedit, partem vero in futurum ad comedendum reservavit. Unde et nidore assatæ carnis ipsi raptores excitati, cum factum peremerunt, nimis exhorrentes secesserunt. Quod autem in sanctuario Domini sacerdotes et prophætæ, pueri et senes, juvenes et virgines, gladio ceciderunt, historiæ divinæ nec non et libri Josephi historiographi de excidio urbis Hierosolymæ manifeste docent. Mystice autem mulieres fructum uteri sui comedent, quando animæ peccatrices justo iudice Deo retribuente operum suorum condignam mercedem recipiunt. Occiditur propheta et sacerdos in sanctuario Domini, cum ipsi ministri altaris et prædicatores verbi Dei, propter negligentiam suam atque desidiam, de suo officio unde coronari debuerant, meritam pœnam ultionis sortiuntur.

Sin. « Jacuerunt in terra foris puer et senex, vir-

« gues meæ et juvenes mei ceciderunt in gladio. Interfecisti in die furoris tui, percussisti nec misertus es. » Jacent in terra foris puer et senex, cum illi qui innocentiam puerilem simulabant, vel illi qui videbantur consilio plebem regere, terrenis desideriis incumbentes, propter facinorosam vitam de civitate Domini ejecti, terræ cui animo inhæserant conquabuntur, pulvisque pulveri reddetur. Similiter et qui continentiam virginæ videbantur habere, et robur juventutis in operatione bona exercere, propter hypocrisin, quam coram oculis hominum gesserant, gladio futuræ damnationis occidentur. Interfecit enim vindicta cælestis in die furoris Domini fictos simulatores, non veros executores sacrarum virtutum. Unde in Evangelio (*Math. xxv*) virgines stultæ in adventu sponsi leguntur medicantibus extra januam nuptiarum foris remansisse. Et in psalms scriptum est: Juvenes ignem comedis, et virgines eorum lamentatas non esse (*Psal. lxxvii*).

Thau. « Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrent me de circuitu, et non fuit in die furoris

A « Domini, qui effugeret, et relinqueretur. Quos educavi et enutriv, inimicus meus consumpsit eos. » Quasi ad diem solemnem hostes vocati sunt ad subversionem perfidæ civitatis, quia id quod desiderabant, Domino permittente, eveniebat. Interitum enim Judæorum quem appetebant, conspiciere meruerant. Aliter, hostes quasi vocati ad solemnitatem veniunt, cum maligni spiritus in die judicii ad puniendos peccatores exultantes conveniunt. Gaudent enim illi de ruina animarum, quia non ignorant ad supplementationem supernæ civitatis, unde illi corruerant, creatum esse genus humanum, et ob hoc se privatos æterna felicitate conspicientes, homines ne paradysum habeant toto nisu per invidiam præcipitare festinant. Hoc tamen non sine grandi dolore sancta B Ecclesia sustinet, cum filios suos quos baptismate genuit, et sacramentis divinis imbut, sub inimicorum manu per diversa scelera quotidie cadere videt. Quod in sequentis libri initio satis lucide demonstrabitur, quoniam præsentem librum hic finem habere censemus.

LIBER NONUS DECIMUS.

(*Hieron.*) Primam partem Lamentationis Jeremiæ, quæ duobus alphabetis quasi Saphico metro scripta constat, quia tres versiculos qui sibi connexi sunt, et ab una littera tamen incipiunt, heroici commæ concludit, sicut jam supra ostensum est exponendo transcurrimus: nunc ad secundam partem, ubi tertium alphabetum, quod trimetro scriptum est, et a ternis litteris, sed eisdem, terni versus incipiunt, explanandam veniamus: hoc in primis volentes sciri quod hæc pars primum calamitatem gentis Judææ, seu potius humani generis defendo pronuntiat, deinde sacramentum Dominicæ incarnationis ac passionis manifeste exprimit, ubi Judæorum persecutio et innocentis Christi pœna ac mors describitur.

CAPUT III.

Aleph. « Ego vir videns paupertatem meam, in virga indignationis ejus. » (*Maurus.*) Conqueritur ergo populus fidelis paupertatem suam, in correctione indignationis Domini, quia plurimos a statu rectæ fidei et studio honorum operum in tenebras erroris et vitiorum barathrum cernit devolvi, « multi enim sunt vocati, pauci vero electi. »

Aleph. « Me minavit et adduxit in tenebras, et non in lucem. » Hoc est in tribulationem cadere permisit, et non in prosperitatem servavit.

Aleph. « Tantum in me vertit, et convertit manum suam tota die. » Hoc enim sentit, justis iudicis sententia decernente, sibi juxta merita sua evenire, quod se recolit propriis actibus promereri. Illud tamen considerandum est quod dicit: Tantum in me vertit, et convertit manum suam. Convertere

C enim sæpe in Scripturis ponitur pro placare, ut est illud: « Convertere, Domine, aliquantulum, et deprecare super servos tuos (*Psal. lxxxix*): Verit enim Dominus manum suam, quando juste in reos debitam ultionem immittit, et convertit manum suam, quando misericorditer a vindicta sententiam suspendit. Scriptum est enim de illo: Dominus mortificat et vivificat, deducit ad inferos, et reducit. Dominus pauperem facit, et ditat, humiliat, et sublimat. Et in Deuteronomii cantico ipse dicit: « Ego occidam, et vivere faciam; percutiam, et ego sanabo: et non est qui eripiat de manibus meis (*Deut. xxxii*). »

Beth. « Vetustam fecit Dominus pellem meam et carnem meam, contrivit ossa mea. » In pelle et carne exteriora et mollia quæque exprimit, in ossibus quoque robur internum. Vetustam ergo fecit Dominus pellem Judæorum et carnem, quando in exterioribus rebus per indigentiam fecit deformem. « Contrivit ossa eorum, » quando duritiam mentis eorum minuit. (*Greg.*) Hinc quoque per beatum Job dicitur: « Cutis mea denigrata est super me, et ossa mea aruerunt præ caumate (*Job xxx*). » Bene hoc sanctæ Ecclesiæ vocibus congruit, quæ dolorem persecutionis ultimæ in infirmis graviter sentit: cumque ab illa alii pereunt, valentiores quique merore cruciantur. Exterior quippe causa ejus est terrena dispensatio, interior vero, cura cælestis. Cutis ergo nomine infirmi signantur, qui nunc in ea exteriori utilitati deserviunt. Per ossa vero fortes ejus figurati sunt, in quibus corporis illius tota compago solidatur. Quia igitur aut provocati muneribus, aut persecutionibus afflicti multi in ea ab stata fidei in-

firmi cadunt, eamque ipsi postquam ceciderunt persequuntur, quid aliud quam cutis suæ nigredinem patitur, ut in ipsis postmodum fœda appareat, in quibus prius pulchra videbatur? Dum enim hi qui prius exteriora bene dispensare consueverant, contra electos Dei postmodum sæviunt, quasi cutis Ecclesiæ antea æ justitiæ colorem perdidit, quæ ad nigredinem iniquitatis venit

Beth. « Ædificavit in gyro meo, et circumdedit me felle et labore. » (*Hieron.*) Quid est ædificare in gyro, nisi undique pressuris coarctare? Et quid est circumdare felle et labore, nisi amaritudine et labore repletam coangustare? Unde et subditur :

Beth. « In tenebrosis collocavit me, quasi mortuos semperternos. » (*MAURUS.*) In tenebrosis collocat quasi mortuos semperternos, quando omni solatio destitutos, nullam sinit de præsentis vite consolationem sperare afflictos. De quo adhuc subjungitur :

Ghimel. « Circumædificavit adversum me, ut non egrediar aggravavit compedem meum. » (*Hieron.*) Cum adversum se obsidionem vallo et aggeribus circumædificatam conspicit, compedem suam aggravatum asserit, quia ejus exitum quomodo calamitatem evadat, non invenit. Quod sanctus Job similibus verbis expressit dicens : « Semitam meam circumsepsit, ita ut transire non possim, et in calle meo tenebras posuit (*Job XIX.*) » [*Greg.*] Quod ad infirma quoque membra sanetæ Ecclesiæ non incongrue refertur, quando per hoc quod prave sese egisse meminerunt, a bono quoque opere retardantur, et ex infirmitate propria timidi, bona contra hæc fortia aggredi non præsumunt. Timent enim magna bona incipere, qui se in suis actibus infirmos esse meminerunt. Et cum plerumque etiam bonum quod eligant nesciunt, quasi in calle suo positas tenebras perhorrescunt. Nam sæpe ita de suo opere fit animus incertus, ut ignoret omnino quid virtus, quid culpa sit. In calle ergo suo tenebras invenit, qui in his quæ agere appetit, quid eligere debeat nescit. Quia igitur sæpe infirmitate, nonnunquam vero ignorautia peccatur, ex infirmantibus dicitur. « Semitam meam circumsepsit et transire non possum ; » ex eis vero, qui ad ipsum opus bonum, quod eligant, caligant, subditur : « Et in calle meo tenebras posuit. » Ex pœna etenim culpæ est videre bonum quod agere debeat, tamen implere non posse. Et rursus : « Ex graviore pœna culpæ est, quid agere debeat nec videre. » Unde et contra hæc utraque Psalmistæ voce dicitur : « Dominus, illuminatio mea, et salus mea, quem timebo (*Psal. XXVI.*)? Contra ignorantia enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem verò salus est Dominus, quando et ostendit quid debeat ad agendum appeti, et vires præbet, ut quod ostenderat possit impleri.

Ghimel. « Sed et cum clamavero et rogavero, exclusit orationem meam. » (*Greg.*) Omnipotens Deus quid nobis profuturum esse valeat sciens, dissimulat exaudire dolentium vocem, ut augeat utilitatem, ut purgetur vita per pœnam, et quietis tranquillitas, quia hic inveniri non valet, alibi quæ-

ratur. Sed hanc dispensationis gratiam nonnulli etiam fidelium ignorant, ex quorum etiam persona per beatum Job alibi dicitur : Ecce clamabo vim patiens et nemo audiet ; vociferabor, et non est qui judicet (*Job XIX.*) Non est enim qui judicet dicitur, quando judicare dissimulat ipse qui est, qui causam nostram contra adversarium, præter eum qui judicet, non est. Nec tamen hoc sine judicio est, quod iudicium differtur, quia et cum hæc beatus Job diceret et sancti viri merita, et adversarii pœna crescebat. Hoc ipsum ergo iudicium iudicis differre fuit, ut singuli juxta merita sua condignam mercedem in futuro reciperent.

Ghimel. « Conclusit vias meas lapidibus quadris, semitas meas subvertit. » (*MAURUS.*) Ut ostenderet validis se tribulationibus coarctatam, lapidibus quadris se conclusam dicit, et semitam gressuum suorum subversam. Quia petre solidam formam quadratam habentes, ubicunque positæ fuerint, fixæ jacent, nec alicubi relabi possunt. Mystice autem electorum populus lapidibus quadris apud antiquum concluditur, cum ejus caro antiqui hostis persecutionibus temporaliter datur. Cujus ille semitam subvertit, quia tormenta sua eum evadere non permittit, nec contentus est solummodo carnem cruciatibus affligere, imo etiam dolo et insidiis ejus animam funditus quærit subvertere. Unde subjungitur :

Daleth. « Ursus insidians factus est mihi, leo in absconditis. » Per has duas bestias ferocissimas, nimis dolosam et crudellem persecutionem antiqui hostis exprimit, qui per ministros suos alium blandimentis, alium minis, alium suppliciis, a semita rectæ fidei subvertere, et a spe celestis auxilii, quasi desolatam atterere cupit. Unde sequitur :

Daleth. « Semitas meas subvertit et confregit me, » « posuit me desolatam. » De hujus leonis insidiis Propheta in Psalmis testatur, dicens : « Sedet in insidiis cum divitibus in occultis, ut interficiat innocentem (*Psal. IX.*) » Oculi ejus in pauperem respiciunt, insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo. Insidiatur ut rapiat pauperem : rapere pauperem, dum abstrahit eum. In laqueos suo humiliavit eum, inclinavit se et cadet cum dominabitur pauperum. (*Cassiod.*) Actus Antichristi latronum consuetudini comparavit, qui occultas vias insident, ut interficiant innocentes. Tale enim Antichristi regnum dicit futurum, quod ad martyrum coronam et infidelium ruinam constat esse permissum. Sæpe enim in Scripturis divinis divites in malo accipiuntur, sicut pauperes in bono. Interficere vero innocentem est de religioso facere sacrilegum, ejusque animam perpetua morte damnare. Nam cum dicit, oculos ejus in pauperem respicere, non respicit ut prospiciat, sed ad hoc intendit, ut perimat. Leonem in cubili suo antefatum dicit Antichristum, qui atrociter et dolose laceraturus est populum Christianum. Inter initia enim persecutio Ecclesiæ violenta tantum fuit, cum a paganis proscriptionibus, tormentis, cædibus Christiani ad idolorum sacrificia cogere-tur. Altera frau-

diuento, quæ nunc per hæreticos et falsos agitur Christianos : novissima superest, quæ per Antichristum prædicatur esse ventura, qua nihil periculosius, quoniam erit violenta nimis ex potestate regni singularis, et deceptiosa miraculis; ut sicut Dominus in Evangelio dicit : Seducit etiam, si fieri potest, electos. Proinde ad vim pertinet, quod positum est leo, ad dolos quod ait, in cubili suo : sic utraque iniquitates ejus singulis sermonibus intimantur. Rapere vero pauperem, significat subitum periculum animæ, ad quod ille nefandissimus trahere nititur innocentes. Dum attrahit eum, id est, dum illum a veritate cultura ad nominis sui venerationem molitur adducere. In laqueo suo humiliavit eum. Laqueus significat dolum, quo simplicium corda capiuntur, et velut nodo perversitatis lacrymabiliter alligantur. Humiliabit autem bene dictum est : quoniam de vera religione sine dubio cadunt, qui ad insana dogmata perducuntur. Hic jam de ipso tyranno dicitur, qui in Dei servos permissa potestate grassabitur. Inclinet se, id est, cum animum suum nimia perditorum acquisitione remiserit, et quasi malorum copia crapulatus in aliquod otium post sanctorum pœnas afflictionesque pervenerit. Tunc ergo de sua præsumptione nequissimus cadet, quando illi cum suis sequacibus supervenerit repentinus interitus : finem quippe sæculi nescit, quoniam cum Dominus in sua potestate constituit.

Daleth. « Tetendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam. » (*Greg.*) Hoc est, sententiam judicii sui in me detexit, et certo ictu castigationis corripuit. Arcus autem nomine in sacro eloquio aliquando malorum insidiæ, aliquando dies judicii, aliquando vero ipsa eadem sacra eloquia designantur. Per arcum vero insidiæ figurantur, sicut Psalmista dicit : « Intenderunt arcum, rem amaram (*Psal.* LXIII). Per arcum quoque judicii dies designatur, sicut per eundem rursum Psalmistam dicitur : « Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dediti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus (*Psal.* LIX). » In arcu enim quanto longius trahitur chorda, tanto de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum sic extremi judicii dies, quanto longe differtur ut veniat, tanto cum venerit de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem nunc diversis cladibus percutimur, ut his correcti paratiores tunc inveniri valeamus. Unde illic præmissum est : « Ostendisti populo tuo dura, » flagella videlicet sæculi, quæ seculorum gravius judicii diem præcurrunt. « Potasti nos vino compunctionis, » ut terrena gaudia in lacrymas verterentur. « Dediti metuentibus te significationem, ut fugiant a facie arcus. » Ac si diceret : Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus judicii erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus [persecuturus] es, quando non parcens judicas, qui sic districte modo percutis quando parcis. Aliquando enim per arcum etiam sacra Scriptura designatur. Ipsa quoque arcus Ecclesia, ipsa arcus est

A Domini. De quo ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur : « Arcum suum tetendit et paravit illum, et in ipso paravit vasa mortis, sagittas suas ardentibus effecit (*Psal.* VII). » Arcum namque suum Dominus tetendit, qui cunctis peccatoribus per Scripturam sanctam minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparavit : quia secundum eloquii sui sententiam eos qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus effecit, quia ad eos quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit. « Et posuit, inquit, me sicut signum ad sagittam. » Constat nimirum, quod idcirco signum ponitur, ut sagittarum emissionem feriat. Fidelis itaque populus in signum hosti suo est positus qui cum suis ictibus impetit, cum suis persecutionibus affligit. Qui enim in hac vita assidue mala tolerat, velut in signo positus ictus suscipit ferientis. Unde et prædicator egregius cum persecutionum mala toleraret, atque sub persecutione adversariorum generet, teneram discipulorum mentem de suis afflictionibus consolatus ait : « Ipsi enim scitis quia in hoc positi sumus. » Ac si eis aperte dicat : « Quid in hoc tempore vulnera nostra miramini? Qui si æterna gaudia quærimus, hæc ad hoc venimus ut feriamur (*I Thess.* III). »

He. « Misit in renibus meis filias pharetræ suæ. » (*Hieron.*) Filias pharetræ sagittas dicit. Misit ergo in renibus filias pharetræ, cum carnalia desideria in hominibus juxta modum dispensationis suæ congrua castigatione corripuit. De hac quippe pharetra in Job ita scriptum est : « Pharetram enim suam aperuit, et afflixit me (*Job.* III). » Quid per pharetram Dei, nisi occultum consilium designatur. Sagittam vero de pharetra Dominus ejecit, quando de occulto judicii consilio apertam sententiam emittit. Quod enim flagellatur quisque, cognoscimus, sed ex qua causa flagellum veniat ignoramus? Cum vero post flagella vitæ correctio sequitur, etiam ipsa consilii virtus aperitur. Pharetra igitur clausa est consilium occultum, sed aperta pharetra affligimur, quando per id quod post flagellum sequitur, quo consilio flagellamur videmus, cum peccata Dominus videt, et tamen manum ad vindictam non commovet : quasi clausam pharetram tenet, sed feriendo indicat quantum ei in nobis displicuit hoc quod diu videndo toleravit. (*Hieron.*) Alias namque de sagitta et pharetra in Isaia legitur, ubi ita scriptum est : « Posuit me sicut sagittam electam, et in pharetra sua abscondit me, » etc. (*Isa.* XLIX). Quando dicit sagittam electam, ostendit habere Deum sagittas plurimas, et non electas. Quæ sagittæ prophætæ sunt, et apostoli, qui in toto orbe discurrunt, de quibus et in alio loco canitur : « Sagittæ tuæ acutæ potentissime, populi sub te cadent. » Et iterum : « Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus desolatoriis (*Psal.* XLIV). » Christus autem de multis sagittis, et filiis plurimis una sagitta electa, et filius unigenitus est, quam in pharetra sua abscondit, id est in humano corpore, ut habitet in

eo plenitudo-divinitatis corporaliter, recteque esset A
credentium fides, cui et supra dicitur : « Tu es Deus
absconditus et nesciebamus (Psal. cxix); » quæ
sagitta et sponsa vulnus accipiens loquitur in Cantico
canticorum : « Vulnerata charitatis ego sum. »

He. « Factus sum in derisum omni populo meo,
« canticum eorum tota die. (Maurus.) » Derisiones
populi sui propheta passus est, quando verbis ejus
non credebant, imo repugnabant, dicentes ad eum :
« Mendacium tu loqueris, non misit te Dominus Deus
noster (Jer. xliii). » Aliter his verbis illud sanctæ
Ecclesiæ tempus exprimitur, quo publice a reprobis
irridetur, quando iniquis crescentibus in oppro-
brium, fides et veritas erit in crimine : tanto quippe
unusquisque despectior erit, quanto justior esse
potuerit; tanto abominabilior, quo laudabilior. Sancta B
itaque electorum Ecclesia afflictionis tempore prover-
bium pravis efficitur, quia cum bonos mori per tor-
menta conspiciunt, ab eis similitudinem maledictionis
sumunt. Qui enim transitoriam mortem vident, sed
permanentem vitam non vident : tanto magis deri-
dendo malâ præsentia fugiunt, quanto per intellectum
intrinsicum ad bona permanentia non pertingunt. Sed
scit sancta Ecclesia in passionibus crescere, atque
inter opprobria honorabilem vitam tenere. scit, nec
de adversis d. jici, nec de prosperis g. oritari; novit
contra prospera mentem suam in dejectione sternere,
novit contra adversa animum ad spem superni colmi-
nis exaltare; scit bona sua misericordiæ redemptoris,
scit mala sua justitiæ retribuere judicis, quod et bona
illo largiente habeat, et mala illo permittente patiatur.

He « Replevit me amaritudine, et inebriavit me
« absinthio. » (Maurus.) Amaritudine repletum se
propheta asserit, quia non tam de sua calamitate,
quam de contritione populi sui dolore anxius est.
Unde trahit ad similitudinem potionem herbæ ama-
rissimæ, quia valde afflictum se videt inimicorum
devastatione. Mystice autem Jeremias totius in se
humanæ conversationis speciem sumens, per lamentum
queritur, dicens : *Inebriavit me absinthio.*
Ebrius quisque quod patitur nescit, qui vero absin-
thio inebriatur, et hoc quod sumpsit amarum est, et
tamen non intelligit eandem amaritudinem qua
repletur. Humanum igitur genus recto Dei judicio
in voluptatibus [calamitatibus] suis sibi demissum, D
atque per easdem voluptates spontaneis tribulationi-
bus traditum, ebrium est absinthio, quia et amara
sunt quæ pro hujus vitæ amore tolerat, et tamen
eamdem amaritudinem cæcitate cupiditatis quasi in-
sensibilitate ebrietatis ignorat. Mundi enim gloriam
sitiens, dum multas pro ea tribulationes reperit,
amarum est quod bibit : sed quod hoc nimis inbianter
sumpsit, ejusdem amaritudinis malum discernere
jam præ ipsa ebrietate non sufficit. Amant enim per-
versi homines pro hujus mundi gloria etiam tribu-
lationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter ser-
viunt, et gravium laborum jngo devotissime colla
submittunt. De quo adhuc subditur :

Vau. « Et fregit ad numerum dentes meos, cibavit

me absinthio. » « Hoc est, abstulit mihi usum edendi
et pavit pastu inutili. (Greg.) Mystice autem in Scriptu-
ra sacra dentes aliquando prædicatores, aliquando
vero interni accipi sensus solent. De sanctis enim præ-
dicatoribus sponsæ dictum est : « Dentes tui sicut
greges tonsarum quæ ascenderunt de lavaero (Cant.
iv). » Unde et uni eorum ostensis in figura gentibus
dicitur : « Macta et manduca. » Id est, vetustatem
earum contere, et in corpus Ecclesiæ, videlicet in tua
membra converte. Rursum quia dentes interiores
sensus accipi solent, Jeremias propheta nunc testa-
tur, dicens : « Fregit ad numerum dentes meos. »
Per dentes etenim cibus frangitur ut glutatur. Unde
non immerito dentibus internos sensus accipimus,
qui singula quæ cogitant quasi mandunt et cor-
minuunt, atque ad ventrem memoriæ transmittunt. Quos propheta ad numerum fractos dicit, quia
juxta mensuram uniuscujusque peccati, intelligentiæ
cæcitas generatur in sensibus, et secundum quod
quisque cogit exterius, in eo obstupescat quod de
internis atque invisibilibus intelligere potuit. Unde
recte etiam scriptum est : « Omnis homo qui comederit
uvam acerbam, obstupescunt dentes ejus (Jer.
xxx). » Quid namque uva acerba nisi peccatum est?
Uva quippe acerba est fructus ante tempus. Quisque
enim præsentis vitæ delectationibus satiari deside-
rat, quasi fructus ante tempus comedere festinat.
Qui igitur uvam acerbam comedit, dentes ejus
obstupescunt, quia qui præsentis mundi delectatione
pascitur, interni ejus sensus ligantur, ut jam spiri- C
talia mandere, id est, intelligere nequeant, quia unde
in exterioribus delectati sunt, inde in intimis obstu-
pescunt. Et dum peccato anima pascitur, panem justitiæ
edere non valet : quoniam ligati dentes ex pec-
cati consuetudine, justum quod intus sapit edere
nequaquam possunt. Hoc igitur loco quia dentes, ut
diximus, internos sensus accipimus, considerare
magnopere quid agere justis soleant debemus, qui
plerumque si qua in se qualibet carnalia esse depre-
hendunt, hæc internis sensibus retractantes vehe-
menter in semetipsis insequuntur, afflictione se
conterunt, magnisque cruciatibus vel minima in se
prava dijudicant, atque hæc per pœnitentiam dani-
xant. Quod idcirco agunt, ut in conspectu æterni
judicis et ipsi inveniri, in quantum est possibile, ir-
prehensibiles debeant, et hi qui eos sic se judicare
conspiciant, emendare semetipsos a culpis graviori-
bus inardescant. (Maurus.) Cibavit me, inquit, ci-
nere, hoc est, fragili et minus utili, sustentabat me ci-
borum adminiculo. Huic etiam loco simile est illud
quod pœnitens in Psalmis legitur dixisse : « Tota
die exprobraverunt me inimici mei, et qui laudabant
me, adversum me jurabant, quia cinerem tanquam
panem manducabam, et potum meum cum fletu tem-
perabam (Psal. ci). » Causam reddit cur ab amicis
vel a notis in ejus faciem malediceretur, sicut et Job
pertulisse manifestum est, cujus vita proximis vel
amicis gravissimo squalore sordebat. Sollicitius tamen
versus iste tractandus est, ne contra humanam cour-

suetudinem favillas lignorum escam putemus esse A
 pœnitentium. Cinerem novimus exustorum reliquias
 esse carbonum, quas merito peccatis dicimus com-
 parari, ut ipsa quoque tenuitas delictorum afflictio-
 num doloribus absumatur. Nam quamvis exiguum de
 peccato permaneat non meretur præmia, sed po-
 tius peccatorum indiget venia. Unde et in quinqu-
 gesimo psalmo propheta clamat : « Usquequaque
 lava me a. in iustitia mea, et a delicto meo munda
 me. » Merito ergo et ipsos cineres peccatorum
 sanctissimus pœnitens consumere festinabat, ne quid
 esset residuum, quod eum promerere non sineret,
 regna cœlorum. « Et potum, inquit, meum cum fletu
 temperabam. » Istud quamvis interdum videtur
 posse contingere, tamen et hoc quoque spiritualiter
 æstimo requirendum. Potus est animarum illa satie-
 tas, quæ sicut in septuagesimo quarto Psalmo dicit :
 « Calix in manu Domini vini meri plenus est mixto,
 et inclinavit ex hoc in hoc. » Ipse ergo potus est,
 quem bene fletibus temperamus, ipse calix, quem
 lacrymæ nostræ faciunt dulciorem. Tunc enim ani-
 mæ penetrabilia cœlestis ille potus ingreditur, quando
 piis fletibus irrigatur. Hoc erat poculum quod irri-
 soribus videbatur indignum : hic cibus qui deliciosis
 judicabatur horrendus : sed hoc magis bonus Chri-
 stianus debet amare, unde possit ad illa cœlestis regis
 convivia pervenire.

Vau. « Et repulsa est anima mea, oblitus sum
 « bonorum. »

Vau. « Et dixi : Petiit finis meus, et spes mea a
 « Domino. » Si hæc juxta historiam considerentur, C
 magna angustia Judaici populi exprimitur, qui se re-
 pulsum ab omni felicitate terrena et oblitum bonorum
 præteritorum, propter imminentem captivitatis tribu-
 lationem asserit, nec jam finem præsentis tribulatio-
 nis ullum, vel consolationis spem habere se dicit. Juxta
 mysticos vero intellectus electorum cœtus repulsum
 se a sæculi prosperitate fatetur, et oblitum bonorum
 præsentium, nec pro præsentis labore transitorium
 præmium a Domino, sed futuram cœlestis regni glo-
 riam ostendit se quæsiturum. Mundus enim periit, et
 concupiscentia ejus; qui autem facit voluntatem Dei
 manet in æternum. Hinc per beatum Job dicitur :
 « Elegit suspendium anima mea et mortem ossa mea,
 desperavi, nequaquam ultra jam vivam (Job. vii). »
 (Greg.) Quid per animam nisi mentis intentio, quid
 per ossa nisi carnis fortitudo signatur? Omne autem
 quod suspenditur, præcul dubio ab imis elevatur.
 Anima ergo suspendium eligit, ut ossa moriantur,
 quia dum mentis intentio ad alta se elevat, omnem
 in se fortitudinẽ vitæ exterioris necat. Sancti et-
 enim viri certissime sciunt quia haberi in hac vita
 requiem nequaquam possunt, et ideo cœlestium
 eligunt, quia nimirum desideria terrena deserentes,
 ad alta animum tollunt. Suspensi autem mortem
 suis ossibus inferunt, quia amore superæ patriæ in
 virtutum studiis accincti, hoc quod fortes prius in
 mundo fuerant vinculo humilitatis insequuntur.
 Intueri libet quomodo animam suspendat Paulus,

qui dicebat : « Vivo autem jam non ego, vivit vero
 in me Christus (Gal. xxi). » Et rursus : « Desiderium
 habens dissolvi et cum Christo esse. » Et : « Mibi vi-
 vere Christus est, et mori lucrum (Phil. i), » qui gesta
 terrenæ fortitudinis ad memoriam revocans, quasi
 quædam in se ossa numerabat, dicens : « Hebræus
 ex Hebræis, secundum legem Pharisæus, secundum
 æmulationem persequens Ecclesiam Dei (Phil. iii). »
 Sed suspendio animæ, quia hæc in se ossa interfecit,
 protinus asserit, qui subjungit : « Sed quæ mihi fue-
 runt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum
 detrimenta. » Quæ adhuc ossa in semetipso insinuat
 vehementius extincta, cum subdidit : « Propter quem
 omnia detrimentum feci, et arbitror ut stercora. » Mor-
 tuis vero ossibus quam exanimis pendeat, ostendit ille
 B cum subjungit, dicens : « Ut Christum lucrificam, et
 inveniar in illo non habens meam justitiam, quæ ex
 lege est, sed eam, quæ ex fide est Jesu Christi. » Sed
 quia collatis ejus testimoniis Paulum ad alta suspen-
 sum mundo mortuum testati sumus, nunc beatum Job
 si plenus eodem spiritu exterioris vitæ concupiscentiam
 fugiat ostendamus. Sequitur : « Desperavi,
 inquit, nequaquam ultra jam vivam. » Sunt nonnulli
 justorum qui sic cœlestia appetunt, ut tamen æter-
 norum spe minime frangantur. Largita divinitus pa-
 trimonia ad necessitatis subsidium possident,
 honores sibi temporaliter impensos tenent : aliena
 non ambiunt, suis licite utuntur. Qui tamen ab
 eisdem rebus quas habent alieni sunt, quia ad hæc
 ipsa quæ possident ex desiderio non tenentur. Et sunt
 nonnulli justorum qui, ad comprehendendum culmen
 perfectionis accincti, dum altiora interiori appetunt,
 exteriori cuncta; derelinquunt; qui rebus se habitis
 nudant, gloria honoris expollant; qui internorum
 desiderium per assiduitatem se amici mœroris affi-
 ciant, habere de exterioribus consolationem nolunt :
 qui internis gaudiis dum mente appropriant, vitam in
 se funditus corporeæ delectationis necant.

Zain. « Recordare, Domine, paupertatis et trans-
 « gressionis meæ, absinthii et fellis. » Mutata locu-
 tione ad ipsum Dominum pro populi calamitate pro-
 pheta orationis verba convertit, ut ipse qui flagella
 peccantibus juste intorsit, afflictis opem misericordiæ
 impendat. Propter transgressionem ergo ad pauper-
 tatem venerunt, et amaritudinem vastationis et cap-
 tivitatis, quæ absinthii et fellis nomina exprimunt,
 pati meruerunt : sed quia divinitatis natura clemens
 est et pia, magisque ad indulgentiam quam ad vindic-
 tam prona, quia non vult mortem peccatoris, sed
 ut convertatur et vivat, si quis post lapsum pecca-
 torum ad veram pœnitentiam se convertit, cito a
 misericorde judice veniam peccatorum impetrabit.
 Quod et Propheta in sequentibus ostendit cum
 dicit.

Zain. « Memoria memor ero, et tabesceat in me
 « anima mea. »

Zain. « Hæc recolens in corde meo, ideo [in Deo
 « sperabo.] Qui enim semetipsum diligenter inspi-
 cit, et pro peccatis suis carnem suam macerare et

desideria mortificare non despicit, non solum veniam delictorum, sed et supernum præmium a vero salvatore et clementissimo iudice sperare debet, qui omnes homines vult salvos esse et ad agnitionem pervenire veritatis : « Misericors et miserator Dominus, patiens et multum misericors (*Exod. xxxiv*). » Ideo et propheta hanc investigabilem profunditatem bonitatis Dei considerans, et populi sui reatum et proterviam non ignorans, mox subdidit, dicens :

Heth. « Misericordiæ Domini quia non sumus con-sumpti, quia non defecerunt miserationes ejus. » Toties enim gens prava et perversa Judæorum Dominum ad iracundiam provocando irritavit, ut si eam secundum iudicium vellet judicare, et non per misericordiam eligeret patienter sufferre, jam dudum pœnis deficeret, nec restorationis spem ullam haberet. Quod et Isaias ostendit, dicens : « Væ genti peccatrici, populo gravi iniquitate, semini nequam, filiis sceleratis ! Dereliquerunt Dominum, blasphemaverunt sanctum Israel, abalienati sunt retrorsum : Super quo percutiam vos ultra addentes prævaricationem : omne caput languidum et omne cor mœrens. a planta pedis usque ad verticem non est sanitas in eo : Vulneris et livor et plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo (*Isa. i*). » Et post paululum : « Nisi Dominus exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuisset, et quasi Gomorra similes essemus. » Hinc et Paulus ait (*Rom. ix*) : « Quod si volens Dominus ostendere iram et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum : ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam, quos et vocavit nos non solum ex Judæis, sed etiam de gentibus, etc. » Hunc locum memoratus apostolus Paulus, ad eosdem Romanos plenius disserit scribens (*Rom. xi*) : « Dico ergo : Nunquid repulit Deus populum suum ? Absit : nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin. Non repulit Deus plebem suam, quam præcivit. » Et post paululum : « Sic ergo et in isto tempore reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt. » Ex quo ostenditur superiora, quæ contra Jerusalem et Judam sermo prophetæ Isaiæ comminatus est, non ad Babylonice captivitatis referenda tempus, sed ad ultimam Romanorum, quando in Apostolis salvæ factæ sunt reliquæ populi Judæorum, et una die crediderunt tria millia et quinque millia, et in toto orbe Evangelium seminatum est. Cui etiam sensui sequens sententia favet. Nam subditur :

Heth. « Novi diluculo, multa est fides tua. » Loquitur ergo propheta ad primitivam in Jerusalem Ecclesiam, laudans speciem ejus, quæ, post diluculum resurrectionis Christi, veterem hominem exuens, novi hominis pulchritudinem ortu suo declarabat. Cujus etiam multa est fides, quia per gratiam sancti Spiritus confortata, verbo prædicationis et virtutum signis plurimos ad societatem fidei et religionem Christianam convocabat. Unde et in Actibus aposto-

lorum scriptum est (*Act. vi*) : « Verbum Domini crescebat, et multiplicabatur numerus discipulorum in Jerusalem valde, multa etiam turba sacerdotum obediebat fidei. » Et rursus (*Act. iv*) : « Multitudinis credentium autem erat cor unum, et anima una, nec quisquam eorum quæ possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri, et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quisquam egens erat inter illos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erat, vendentes afferebant pretium eorum quæ vendebant, et ponebant ante pedes discipulorum, dividebatur autem singulis prout cuique opus erat. » Unde ipse consequenter dicit :

B Heth. « Pars mea Dominus, dixit anima mea, propterea exspectabo eum. » (*Hieron.*) Nam portio Domini ecclesiasticus est populus redemptus sanguine Christi, de quo in cantico Deuteronomii Moses ait : « Pars autem Domini, populus ejus Jacob, funiculus hæreditatis ejus Israel (*Deut. xxxii*), » vel potius ipse Dominus pars ejus, cujus amore omnia terrena despicit, et ipsum solum præ omnibus habere elegit, ad cujus aspectum futurum etiam se perventurum sperat. Ex cujus persona Propheta in Psalmis ait : « Defecit cor meum et caro mea, Deus cordis mei et pars mea Deus in sæcula (*Psal. lxxii*). » [*Cassiod.*] Defectus dictus est, quoniam deest illi effectus; et jure cogitatio carnalis defecerat, quæ se errasse noscebat sed illi confitetur cui culpam revelare remedium est, delicta confiteri securitas. Et nota quod in uno versu cor et in bono ponitur et in malo : « Defecit cor, » utique mala cogitatio. « Deus autem cordis, » hoc est, auctor boni intellectus, quia eum sine ejus gratia nemo habet. Illius vero hominis Deus est pars, qui se majestati ipsius et credulitate consociat et probabili actione commendat. In sæcula vero, quod addidit, semper se ipsi adhærere promisit, quod revera perfectorum est, nunquam ab illo velle discedere, sine quo contingit semper errare.

Theth. « Bonus est Dominus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. » (*MAURUS.*) Bonus itaque Dominus sperantibus in eum, quia beneplacitum est Domino super timentes, et in eos qui sperant in misericordia ejus. Quem qui requirit inveniet eum, et ad beatam vitam perveniet. Unde dicit Psalmista : « Querite Dominum et vivet anima vestra (*Psal. lxxviii*). » De quo et Isaias ait : « Sancti qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assumunt pennas ut aquila, volabunt et non deficiet (*Isa. xl*). » Sed quia bonum est illi, qui sperat in Domino, et ad futuram ejus vitam [visionem] pervenire, certat ut patienter omnia adversa sustineat, et sine molestia aliorum præsentem vitam ducat, imitans illum de quo scriptum est : « Ecce servus meus, suscipiam illum; electus meus, complacuit sibi in illo anima mea : dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit neque accipiet per-

sonam, neque audietur foris vox ejus: calamus quassatus non conteret, et linum fumigans non exstinguit (*Isa. xlii*). » Propterea dicit:

Theth. « Bonum est præstolari cum silentio salutare « Domini. » Omnis enim honorum vita tranquilla est et placida, inter superbos vero semper jurgia sunt: idcirco Paulus Thessalonicensibus ait: « Rogamus autem vos, fratres, ut abundetis magis, et operam detis, ut quieti sitis, et ut vestrum negotium agatis, et operemini manibus vestris sicut præcepimus vobis, et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis (*I Thess. iv*). » Quod quia nemo perfecte agere valet, nisi qui se a mundi concupiscentiis et sæculi negotiis sequestrat, subsequitur, dicens:

Theth. « Bonum est viro cum portaverit jugum ab « adolescentia sua. »

Iod. « Sedebit solitarius et tacebit, quia levavit « se super se. » Militum ergo Christi perfectio est, exutam mentem habere a cunctis terrenis negotiis et a tumultu, juxta illud Apostoli: « Nemo militans Deo implicat se secularibus negotiis, ut ei placeat cui se probavit (*II Tim. ii*), » eamque quantum humana imbecillitas sinit festinat unire cum Christo. Quam quidem speciem conversationis, boni eremite et monachi, qui voto monachico mysticæ disciplinæ obligati sunt, imitari contendunt, sed rara est et paucissimis dono Dei hæc perfectio concessa. Is etenim vere et non ex parte perfectus est, qui et in eremo squalorem solitudinis, et in cœnobio infirmitates fratrum æquali magnanimitate sustentat, et ideo in utraque professione per omnia consummatum invenire difficile est, quia nec anachoreta contemptum ac privationem materialium rerum, nec cœnobita theoreticam ad integrum potest assequi puritatem, sed tamen quantum superexcellat sercnitas tranquillæ vitæ turbulentæ secularis conversationis, novit qui hanc expertus est, et Dominicum judicium in Evangelio inter duas mulieres discernit, ad Martham dicens: « Martha, Martha, sollicita es, et turbaris erga plurima. Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea (*Luc. x*). » Et beatus David solum hoc necessarium homini esse definiens, Deo jugiter inhaerere desiderat, dicens: « Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam (*Psal. lxxii*). » Et alibi: « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ, ut videam voluntatem Domini, et visitem templum ejus (*Psal. xxvi*). » Una ergo et sola est theoria, id est, contemplatio Dei, cui merito omnia justificationum merita, universa virtutum studia postponuntur. Activa etenim vita cum corpore deficit, contemplativa autem vita hic incipitur, ut in cœlesti patria perficiatur, quia amoris ignis, qui hic ardere inchoat, cum ipsum quem amat viderit in amore ejus amplius ignescit. Contemplativa ergo vita minime aufertur, quia subtracta præsentis sæculi luce perficitur. Sed ante omnia humilitatis et

A patientiæ custodia servis Christi necessaria est, quia qui se exaltat humiliabitur, qui autem in patientiæ virtute perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit. Unde subjungitur:

Iod. « Ponet in pulvere os suum, si forte sit spes. » Ille quippe in pulvere ponit os suum, qui humiliter sentiens fragilem se cognoscit, et de pulvere se factum, iterum in pulverem reversurum, fatetur, dicens cum patriarcha Abraham: « Loquor ad Dominum meum, cum sim palvis et cinis (*Gen. xviii*). » Cui etiam spes erit futuræ resurrectionis: quia cum se per poenitentiam castigando carnem macerat, spiritus remissionis et futuræ gloriæ per Domini misericordiam habere debet. (*Greg.*) Hinc est quod beatus Job, sapientes Domini sententias audiens, se cognoscendo non esse sapientem semetipsum reprehendit, dicens: « Ideo insipienter locutus sum, et quæ ultra modum excederent scientiam meam (*Job. xlii*). » Sed quia nulla est cognitio reprehensionis, si non sequantur etiam lamenta poenitentia, recte post reprehensionem subditur: « Et ago poenitentiam in favilla et cinere. » In favilla etenim et cinere poenitentiam agere est, contemplatâ summa essentia, nil aliud quam favillam se cineremque cognoscere. Unde et civitati reprobæ in Evangelio Dominus dicit: « Si in Tyrô et Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere et cilicio poenitentiam egissent (*Matth. xi, 21*). » In cilicio quippe asperitas et compunctio peccatorum, in cinere autem

B pulvis ostenditur mortuorum, et idcirco utrumque hoc adhiberi ad poenitentiam solet, ut in positione cilicii cognoscamus quid per culpam fecimus, et in favilla cineris perpendamus quid per judicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens justa poena vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicii superbiendo quid fecit, videat in cinere usquequo peccando pervenit. Potest quoque cilicio ipsa per recordationem atque poenitentiam dolorum punctio designari. Nam hoc quod ait beatus Job, ipse me reprehendo, quasi quodam cilicio pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere autem agit poenitentiam, quia ex primo peccato quid per justum judicium factus: it solerter attendit, dicens: « Ago poenitentiam in favilla et cinere. » Ac si aperte dicat: De nullo auctoris mei dono superbio, quia sumptus ex pulvere, per illatâ mortis sententiam ad pulverem me redire cognosco; et quia necessarium est ut humilitatem comitetur patientia ostendens, præsens Propheta dicit:

Iod. « Dabit percipienti se maxillam, saturabitur « opprobriis. » (*Maurus.*) Ut impleat evangelicum virum cui dicitur: « Qui te percusserit in maxillam, præbe ei et alteram (*Matth. v*). » Quod illi quoque in culpa sint, qui reddunt malum pro malo, et dentem pro dente, et oculum pro oculo, ostendit David dicens: « Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam me-

rito ab inimicis meis inanis (*Psal.* vii). » Quapropter illa apostolica sententia magis tenenda est, qua dicitur : « Si esurierit inimicus tuus, .ciba illum; si sitit, potum da illi : hoc enim faciens, carbones igneis congeres super caput ejus. Noli vinci a malo, sed vince in bono malum (*Math.* xxiii; *Rom.* xii). » Et quoniam præter calamitatem hujus mundi, misericordia Domini electos suos de præsentī tribulatione sublevabit, sequitur :

Caph. « Quia non repellit in sempiternam Dominus. »

Caph. « Quia si abjecit et miserebitur, secundum multitudinem misericordiarum suarum. » Non enim in sempiternam repellit Dominus eos qui se corrigere volunt et cohibere a peccatis : quia si abjecit ad tempus, et digne corrigi ab hostibus reos permisit, iterum conversis secundum multitudinem misericordiarum suarum beneficium præstat. Huic simile est illud, quod in Psalmis David ait (*Psal.* cii) : « Non in finem irascetur Dominus, neque in æternum indignabitur. Non secundum peccata nostra fecit nobis, neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis : quia secundum altitudinem cæli a terra confirmavit Dominus misericordiam suam super timentes eum. » (*Cassiod.*) Illis scilicet non in finem irascetur, qui devota satisfactione semetipsos cognoscunt, qui ad eum redire diligunt, qui illecebras sæculi cum suo auctore contemnunt. E contra, illis in finem irascetur quibus dicturus est : « Ne in ignem æternum (*Math.* xxv). » Magna infelicitas perire sub pio Domino. Ne tardas illi satisfacere, cui te cognoscis errasse, maxime cum supplicationem tuam vacuum non sentias, si tamen eam integro animo te obtulisse cognoscas. Potest hoc et de populo Judaico sentiri, quem convertendum constat in fine sæculi. De quo et Apostolus dicit : « Cæcitas ex parte in Israel contigit, ut plenitudo gentium introiret, et sic omnis Israel salvus fieret (*Rom.* xi). » Quod autem dicit, « non secundum peccata nostra fecit nobis, » sententia generalis est, quia nemo est qui ejus gratiam gratis non habeat, dum lex sub peccato cuncta concludat, sicut testatur Apostolus : « Omnia conclusit Deus in incredulitate, et omnium miseretur (*Rom.* xi). » Ille tamen communiter bonis malisque spiritum donat, salutem tribuit, indigentias adimit, et generatim bonus est, scilicet quoniam supplicantiibus ita pius est, ut tunc magis eum dignetur absolvere, quando studuerit unusquisque, adhibita satisfactione, semetipsum damnare. Illud ergo quod dicitur tanto majorem esse a meritis eorum misericordiam Domini, quam retribuit fidelibus suis, quantum potest a terra cæli summitas elevari, illud significat, quia sicut cælum terras operit, et competentia beneficia temporibus suis homini tribuit, modo pluvias influendo, modo præstando serena, modo ipsum aerem ventis saluberrimis temperando, ita et misericordia Domini fragilitati nostræ noscitur diversa beneficia præstare. Sustinet enim ut corrigat, flagellat ut erudiat, probat ut præstet,

et per diversas operas beneficiorum una voluntas est subvenire peccantibus. Sed ut totius sententiæ virtus possit intelligi, breviter dicendum est : Si fas est ut cælum non cooperiat terras, potest fieri ut Dominus non proleget sibi purissime servientes.

Caph. « Non enim humiliavit ex corde suo, et abjecit filios hominum. » (*Maurus.*) Non enim ita despexit Dominus ex corde suo genus humanum, et abjecit a procreatione solatii sui, ut ultra propter transgressiones nolit eorum curam habere et ope pietatis suæ sustentare : sed propter bonitatem suam sustinet eos in multa patientia sua, ut de vasis iræ efficiat vasa misericordiæ, quia misericors et miserator Dominus, patiens et multum misericors. De quo alia Scriptura dicit : « Misereris omnium, Domine, quia omnia potes, et dissimulas peccata hominum propter penitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, et nihil odisti horum quæ fecisti, nec enim odiens aliquid constituisti (*Psal.* cxlii; *Sap.* xi). » Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses ? Aut quod a te vocatum non esset conservaretur ? Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt, Domine, qui animas amas, bonus et suavis est, Domine, spiritus tuus in omnibus, propter quod hos qui exerrant partibus corripis, et de quibus peccant admonens alloqueris, ut relicta malitia eorum credant in te, Domine. Proinde nullo modo castigandum est, quod creator clementissimus causa sit perditionis hominum iniquorum, qui ad Deum per penitentiam noluerunt converti, sed unusquisque in peccato suo interibit : « Funiculis enim peccatorum suorum unusquisque constringitur, et anima quæ peccaverit ipsa morietur (*Prov.* v, *Ezech.* xviii). » [*Hieron.*] Quod autem vincula dicantur esse peccata crebrius legimus, e quibus illud Psalmistæ : « Funes peccatorum circumplexi sunt me (*Psal.* cxviii). » Et Isaias : « Væ, inquit, qui trahunt peccata tanquam funem longum. » Et Dominus arguens populum delinquentem, qui peccata peccatis conjungendo solaciaverat, fecit flagellum de funiculis, ostendens eis quomodo domum Dei fecissent speluncam latronum, et sedem orationis vertissent in domum negotiationis (*Joan.* ii). Convivia quoque cœnæ Dominicæ vestem non habens nuptialem ingressus, vinctis pedibus ac manibus ejicitur in tenebras exteriores. Et Dominus venit ut his qui erant in vinculis diceret, Exite, et qui versabantur in tenebris, Revelamini. Ipse enim « solvit compeditos, et illuminat cæcos. » Quos hic Jeremias vinctos terræ nuncupat dicens :

Lamed. « Ut contereret sub pedibus suis omnes vinctos terræ. » Ne plangent eos, qui peccare ceperant, statimque desierant. « Non est enim vir super terram qui faciat bonum, et aliquando non peccet (*Ecd.* vii), » sed qui longo funiculo peccata protraxerit. Unde et in Numeris legimus (*Num.* xix) : Vaccam rufam, cujus cinis expiatio est populi, non aliter immolari et offerri ad altare Domini, nisi quæ terrena opera non fecerit, jugumque non traxerit, nec

vinculis jugi Nabuchodonosor fuerat alligata. Et in A
Isaia propheta pro cingulo veritatis filiae Sion cinguntur funiculo (*Isa. III*). Achitophel quoque et Judas quorum alter David, alter Dominum prodiderunt (*II Reg. XVII*; *Matth. XXVII*), fune longissimo trahentes peccata sua perire suspendio, putantes malum conscientiae praesenti morte finire, et nihil esse post mortem. (MAUR.) Domini enim iudicium nullo modo errabit, nec aliquid fit in terra sine causa. Neminem iniuste damnat, neminem spernit, neminemque indebitae relinquit: quia omnia numero, mensura et pondere disponit, ordinat atque gubernat, nec ullo modo credendum est, quod aliquid per ignorantiam auctoris sui contingat in rebus humanis, juxta haereticorum opinionem, quod sequens sententia sonare videtur.

Lamed. « Ut declinaret iudicium viri, in conspectu
« vultus Altissimi. »

Lamed. « Ut perverteret hominem in iudicio suo,
« Dominus ignoravit. » Huic quoque simile est, quod in libro Job in Eliphaz verbis legitur, ubi ita scriptum est: « An non cogitas, quod Deus excelsior caelo, et super stellarum verticem sublimetur (*Job. XXII*)? Et dices: Quid enim novit Deus, et quasi per caliginem iudicat nubes, latibulum ejus nec nostra considerat, et circa cardines caeli perambulat? » (*Greg.*) Sunt plerique ita hebetes ut formidare nesciant, nisi quod corporaliter vident: unde fit ut Deum non metuant, quem videre non possunt. Haeretici autem quia esse se sapientes arbitrantur, verba contra catholicos irrisiones proferunt, atque ab eis illum non timere suspicantur, quem videre corporaliter nequeunt: et quasi per torporem sensus auctorem suum existiment, quia excelsior caelo est, et super stellarum vertices sublimatus, ex longinquo videre non posse; et quia inter nos et caelestem sedem partes aeris intersunt, quasi in nube latens per caliginem iudicet, et superioribus intentus minus ima perpendat; et dum caeli cardines ambiendo constringit, interiora non videat. Sed quis de Deo ista vel desipiens suspicetur, qui nimirum cum sit semper omnipotens, sic intendit omnibus ut adsit singulis, sic adest singulis, ut simul omnibus nunquam desit. Nam etsi quosdam peccantes deserit, eisdem tamen ipsis adest per iudicium, quibus deesse cernitur per adjumentum. Sic itaque exteriora circumdat, ut interiora impleat: sic interiora implet, ut exteriora circumdet: sic summa regit ut ima non deserat: sic imis praesens est, ut a superioribus non recedat: sic latet in sua specie, ut tamen cognoscatur in operatione: sic cognoscitur in suo opere, ut tamen comprehendi non valeat agnoscentis aestimatione: sic adest, ut videri nequeat: sic videri non valet, ut tamen ejus praesentiam ipsa sua iudicia testentur: sic se nobis intelligendum praebet, ut tamen ipsum nobis radium sui intellectus obnubilet, et rursus sic caligine nos ignorantiae reprimit, ut tamen menti nostrae radiis suae claritatis intermicet, quatenus et sublevata

quippiam videat et reverberata contremisceat; et quia eum sicuti est videre non potest, aliquatenus videndo cognoscat. Sed haec haeretici sanctam Ecclesiam scire non aestimant, quia stulto iudicio solos se esse sapientes putant. Idcirco iste propheta mox corripit eos qui ista opinantur, dicens:

Mem. « Quis est iste qui dixit, ut fieret Domino non
« jubente? »

Mem. « Ex ore Altissimi non egredientur, nec
« bona, nec mala. »

Mem. « Quid murmuravit homo vivens, vir pro
« peccatis suis. » (MAURUS.) Fuerunt enim haeretici, qui dixerunt Deum non facere mala, contra illud quod scriptum est: « Ego Dominus formans lucem, et creans tenebras, faciens pacem, et creans malum

B (*Isa. XLV*). » E contrario fuerunt alii, qui dixerant Deum creasse mala, contra id quod scriptum est: « Fecit Deus omnia bona (*Ecc. III*). » Fuerunt item alii, qui dixerunt duas naturas, et duas substantias ab initio fuisse, id est, bonam et malam, cum omnis natura, aut creator sit, aut natura [creatura]. Unde falsum est quod natura ulla mala sit, cum creator summus et optimus creaverit bonam creaturam, quia vidit Deus cuncta quae fecit, et erant valde bona (*Gen. I*). Tropice igitur Deus dicitur facere mala, hoc est, adversa moerentibus infligere juxta illud, quod in Isaia scriptum est: « Ego Dominus et non est alter: formans lucem, et creans tenebras; faciens pacem, et creans malum: ego Dominus faciens omnia haec. Ego, ait, Dominus et non amplius extra me. » Praeter sermonem quippe atque rationem virtutemque meam, et sapientiam quae in me est: Nullus est alter Deus et haec feci, ut ab oriente et occidente omnis orbis agnoscat, nullumque esse alium absque me Deum: « Ego Dominus, et non est alter. » Pater enim in Filio, et Filius in Patre, qui loquitur in Evangelio: « Ego et Pater unus sumus (*Joan. X*). » In Ezrae volumine positum est scripsisse Cyrum ad omnes gentes, nullum esse Deum nisi solum Deum Israel, sive ita intelligendum, quod captivorum laxatio, et Dei in populum suum clementia, cunctis gentibus Deum fecerit notioerem. Qui igitur dedi tibi fortitudinem, et solus Deus sum, ipse res intra se contrarias facio, lucem et tenebras, id est, diem et noctem, pacem et malum, hoc est, otium et bellum, per quae significat iratum se fuisse populo suo, quando tenebras captivitatis, malaque sustinuit servitutis, et rursus misertum, quando remissi in patriam, pacem et gaudium receperunt. Quomodo luci contrariae tenebrae sunt, ita paci contrarium est bellum. Unde et confundatur haeresis, quae malorum arbitrarium conditorem Deum, cum hic malum non contrarium bono, sed pro afflictione ponatur et bello, secundum illud quod in Evangelio scriptum est: « Sufficit diei malitia sua (*Matth. VI*). » [*Hieron.*] Mala quae nulla sua natura subsistunt a Domino non creantur, sed creaturae suae mala Dominus indicat, cum res bene conditas nobis male agentibus in flagellum format, ut ea ipsa et per

dolorem quo feriunt, delinquentibus mala sint, et per naturam qua existunt bona, venenum scilicet, mors siquidem est homini, sed tamen vita serpenti. Amore enim præsentium ab auctoris nostri dilectione recessimus, et perversa mens dum delectatione creaturæ se subdidit, a creatoris se societate disjunxit. Ex his ergo ab auctore ferienda erat, quia errans auctorem postposuerat, ut unde hominem culpam non timuit superbus admittere, inde poenam corrigendus inveniret, ut tanto ocus respiceret ad illa quæ perdidit, quanto doloris poenam esse conspiceret quæ quæsit. (MAURUS.) Quis est iste, inquit, qui dixit, ut fieret Domino non jubente, qui nihil in rebus sit nisi jubente, aut permittente Deo, qui per misericordiam, quos vult sanat, et non quos probat sanare justo judicio permittit interire? Quapropter frustra murmurat homo contra factorem suum, qui justus est in omnibus viis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Unde satius est quod sequamur propheticam admonitionem, quæ exhortatur nos dicens :

Nun. « Scrutemur vias nostras, et quæramus, et revertamur ad Dominum. »

Nun. « Levamus corda nostra cum manibus ad Deum in cælum. » Sciendum vero est quod quisquis a præceptis Dominicis discordat opera, quoties ea audit corde suo reprehenditur atque confunditur, quia id quod fecerit memoratur : nam in quo se errasse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Unde David propheta deprecatur dicens : « Tunc non confundar dum respicio in omnia mandata tua (Psal. cxviii). » Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei, vel legendo, vel audiendo respicit, qui vivendo contempsit. Hinc quoque Joannis voce dicitur : « Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, et quicquid petierimus ab eo accipiemus (I Joan. iii); » ac si diceret : Si id quod præcipimus facimus, id quod petimus obtinebimus. Valde namque apud Dominum utraque hæc sibi necessario congruunt, ut et oratione operatio, et operatione fulciatur oratio. Hinc et modo Jeremias ait : « Scrutemur vias nostras, et quæramus et revertamur ad Dominum, levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cælos. » Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Cor vero cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat, et manus non levat : quisquis vero operatur et non orat, manus levat, et cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem tunc cor fiduciam in oratione accipit, cum sibi vitæ pravitas nulla contradicit, et honorum operum actio orationi concinit.

Nun. « Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus, idcirco tu inexorabilis es. » Propter peccata enim populi et transgressiones plurimas, quas ab initio fecerunt Dominum ad iracundiam provocantes, simul cum civitate disperdi meruerunt, nec jam digni fuerunt venia, qui Filium Dei ad se

venientem spernentes, tanta affecerunt contumelia, sicut alius propheta ostendit dicens : « Propter peccata enim nostra, et iniquitates patrum nostrorum, Jerusalem et populus tuus in opprobrium sunt omnibus per circuitum nostrum. » Unde etiam nobis timendum est, ne et ipsi, si contempserimus præcepta Dei, et inobedientes fuerimus Evangelio Christi, duram gehennæ sentiamus vindictam, qui corrigi nolumus de peccatis ad justitiam. Dicit enim Apostolus (Hebr. x) : « Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis jam non derelinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii, et ignis æmulatio [cumulatio], quæ consumentura est adversarios. » Et item : « Irritam, inquit, quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit? » Sequitur :

Samech. « Operuisti in furore, et percussisti nos, occidisti et non pepercisti. » Ubique enim furor, vel ira Dei in Scripturis legitur, non perturbationis mentis, sed justa vindicta in poena patientis exprimitur. Deus enim naturaliter pius semper bonus, et placidus est, et semper idem ipse est, et anni ejus non deficient. De quo alibi legitur : « Tu autem, Domine universorum, cum tranquillitate judicas et disponis omnia (Sap. xii); » ideo dum percutit quemlibet vel occidit, nec parcit, non perturbationem ullam in semetipso sentit, sed quietus vel placidus, reos debitas poenas solvere cogit. De quo adhuc subditur :

Samech. « Opposuisti nubem tibi, ne transeat oratio. » Nubem sibi opponere dicitur Deus, cum ingratas preces potentium exaudire dedignatur, ita nubes opposita orationi videtur, eum caligine quadam et nubilo cæcitatatis mens obvolvitur, nec radio divinæ contemplationis illustrari mereatur. (Greg.) Cum Deus in oratione non quæritur, citius animus in oratione lassatur : quia cum illa quisque postulat, quæ fortasse juxta occultum judicium Deus retribuere recusat, ipsi quoque venit in fastidium, qui non vult dare quod amatur. Conditor universitatis Dominus se magis quam ea quæ condidit vult amari, et æterna potius quam terrena postulari, cum eadem Veritas dicat : « Quærite autem primum regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis (Math. vi). » Qui enim non ait, dabuntur, sed adjicientur : profecto judicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in usu vero temporalitas esse debet : et illud datur, et hoc nimirum ex abundantia superadditur. Et tamen sæpe homines dum in oratione bona temporalia postulant, æterna vero præmia non requirunt, petunt quod additur : et illud non desiderant, ubi adjiciatur, nec lucrum esse suæ petitionis deputant, si hio sint temporaliter pauperes, et illic beatitudine divites in

æternum vivant, sed solis, ut dictum est, visibilibus intenti, labore postulationis renuntiant invisibilibus mercari; qui si superna quærerent, jam cum fructu laborem exhiberent. Hinc Jacobus ait: « Petitis et non accipitis; eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis (Jac. 1). » Prædixerat eos non postulare, et tunc dicit eos male petere, quia qui male petit jam in conspectu interni testis nihil petere videtur. Male autem petit, qui Domini jussa contemnens a Domino beneficia superna desiderat. Male petit et ille qui, amisso amore supernorum; infima tantum quærit bona percipere. Et hæc non ad sustentationem humanæ fragilitatis, sed ad redundantiæ liberæ voluptatis. Hoc est enim quod ait, ut in concupiscentiis vestris insumatis.

Samech. « Eradicationem et abjectionem posuisti me in conspectu populorum. (MAURUS.) Eradicatum se asserit et abjectam plebs Judaica, quia in Chaldaica captivitate sæpe pro sceleribus suis contrita est. Primum sub Joachim, deinde sub Jechonia, tertio sub Sedechia, quando urbs vastata templumque incensum est, et muri destructi, postremo reliquæ, quæ sub Godolla ad habitandam terram a Nabuzardan principe militiæ relictæ sunt, contra præceptum Domini, quod eis per prophetam mandaverat, in Ægyptum per gentes ibi disperierunt. In Romania vero captivitate ita urbs tota et terra devastata est, et plebs dissipata, ut nullam ultra spem restorationis haberent, sed usque in finem perseverabit ejus desolatio. Mystice autem eradicationem et abjectionem a Domino patitur anima peccatrix in medio populorum constituta, quando a malignis spiritibus ita virtutibus spoliatur, et radice fidei tenuatur, ut jam non honori, sed omnium pateat irrisioni, ipsique inimici dominantur illius, et deceptæ insultent, quia juxta merita sua pœnas, quas ei sacra Scriptura prædixit, et laqueum perditionis sustinere cogatur. Unde et sequitur:

Phe. « Aperuerunt super nos os suum omnes inimici nostri. »

Phe. « Formido et laqueus facies est nobis vaticinatio et contritio. » Aperunt enim tunc inimici os suum super peccatores, quando eos diversis laniatibus et cruciatibus devorare festinant debitores, nec eis in aliquo miserantes parcent, sed in formidinem poenarum, et laqueum perditionis, juxta id quod propheticus sermo peccantibus prædixit, precipitare student: unde tunc propheta interitum populi sui multipliciter ploravit, et nunc sancta Ecclesia animarum peccantium ruinam incessabiliter plangit, sicut in sequenti sententia demonstratur.

Phe. « Divisiones aquarum deduxit oculus meus, in contritione filiae populi mei. » Divisiones ergo aquarum deducere se ab oculis propheta perhibet in contritione filiae populi sui, quia et perversitatem cordis illius deservit, et ruinam in peccatis, et contritionem in devastatione, sic et nunc electorum verba pro anima in peccatis perditâ, multiplices gemitus fundit, quia in diversis facinoribus eam er-

asse conspicit, et si eam quomodo accepta nequitia revocare possit, toto nisu elaborare contendit. Ubi notandum, quod non una eademque semper compunctio sit in electis, sed pro varietate rerum animus eorum diversis modis compungitur. Non enim omnis lacrymarum profusio uno affecta vel una virtute depromitur. Aliter enim ille emanat fletus, qui peccatorum spina cor nostrum compungente profertur. De quo dicitur: « Laboravi in gemitu meo, lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo. » Aliter qui de contemplatione æternorum bonorum, et desiderio futuræ illius charitatis exoritur. Pro qua etiam uberioris lacrymarum fontes de intolerantia gaudii et alicritatis immensitate prorumpunt, dum sitit anima nostra ad Deum fontem vivum, dicens cum Propheta: « Quando veniam et parebo ante conspectum Dei? (Psal. cxix.) » Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, cum ejulatu quotidie et lamentatione proclamans: « Heu mihi! quod incolatus meus prolongatus est, et multum incola fuit anima mea. » Aliter profusa lacrymæ absque ulla quidem talium criminum conscientia, sed tamen de metu gehennæ et terribilis illius judicii recordatione procedunt, cujus terrore Propheta percussus orat ad Deum: « Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens (Psal. cxlii.) » Est etiam aliud genus lacrymarum, quod non pro sua conscientia, sed pro aliena duritia peccatisque generatur, quod Samuel illam quoque civitatem Hierusalem, vel Dominus in Evangelio, vel in præteritis Jeremias flevisse describitur ita dicens: « Quis dabit capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, et plorabo in die et in nocte interfectos filiae populi mei? » (Jer. 17.) Vel certe quales illæ sunt lacrymæ, de quibus in Psalmo centesimo primo cantatur: « Quia cinerem sicut panem manducabam, et poculum meum cum fletu miscebam (Psal. ci): » quas certum est non illo affectu primi, qui in sexto Psalmo ex persona poenitentis emergunt, sed pro anxietate vitæ hujus atque angustiis et ærumnis, quibus justi in hoc mundo positi deprimuntur, quod etiam psalmi ipsius non solum textus, sed etiam titulus evidenter ostendit, qui ex persona pauperis illius, de quo in Evangelio dicitur: « Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum (Math. 5), » ita describitur: Oratio pauperis cum anxietate fuerit, et coram Deo effuderit precem suam. Ab his ergo lacrymis multum distant illæ, quæ obdurato corde de siccis oculis exprimuntur, quas licet non penitus infructuosas esse credamus: bono enim proposito earum attentatur emissio. Ab his præsertim qui necdum, vel ad scientiam pervenire perfectam, vel pristinorum, seu præsentium vitiorum potuerunt ad purum labe mundari, ab his tamen, qui in affectum jam transiere virtutum nequaquam debet hoc modo extorqueri profusio lacrymarum, nec exterioris hominis magnopere affectandi sunt fletus, qui etiam si fle-

riunt, utcumque producit nunquam perungere ad illam spontanearum lacrymarum potuerit ubertatem, magis enim supplicantis animi sui conatibus distrahentes humiliabunt, atque humana demergent, et ab illa cœlesti sublimitate deponent, in qua attonita mens orantis indeclinabiliter debuit esse defixa, jamquē compellente precum suarum intentione laxata erga steriles et coactitias lacrymarum guttulas ægrotare.

Ain. « Oculus meus afflictus est, nec tacuit, eo quod non esset requies. »

Ain. « Donec respiceret et videret Dominus de cœlis. » Instantiam orationis et perseverantiam nos habere propheta docet, quia qui ad cupita pervenire voluerit, reflectere mentem a studio orationis non debet, sed magis perseverare in intentione cœpta illam oportet. Hinc est quod in libro Regum de Anna scriptum est « quod postquam oraverit, vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati (I Reg. 1). » Hinc et in Evangelio (*Luc. xviii*) cæcus ille, qui Jericho transiētem Jesum audierat, misereri sibi ab eo petebat : sed cum a præeuntibus illi juberetur ut taceret, ipse multo magis clamabat, dicens : « Miserere mei, Domine, fili David. » (*Greg.*) Unde et lumen, quod petivit, a Salvatore accipere promeruit. Quid autem designant isti qui Jesum venientem præcedunt, nisi desideriorum carnalium turbas, tumultusque vitiorum? qui priusquam Jesus ad cor nostrum veniat, tentationibus suis cogitationem nostram dissipant, et voces cordis in oratione perturbant? Sæpe namque dum converti ad Deum post perpetrata villa volumus, dum contra hæc eadem exorare vitia, quæ perpetravimus conamur, occurrunt cordi phantasmata peccatorum, quæ fecimus, mentis nostræ aciem reverberant, confundunt animum, et vocem deprecationis premunt. Qui præstant ergo increpabant eum ut taceret, quia priusquam Jesus ad cor nostrum veniat, mala quæ fecimus, cogitationi nostræ suis imaginibus illisa, in ipsa nos nostra oratione conturbant. Ecce quem turba increpat ut taceat, magis ac magis clamat, quia quanto graviore tumultu cogitationum carnalium prenilmur, tanto orationi insistere ardentius debemus. Contradicit turba ne clamemus, quia peccatorum nostrorum phantasmata plerumque et in oratione patimur; sed nimirum necesse est ut vox cordis nostri, quo durius repellitur, eo valentius insistat, quatenus cogitationis illicitæ tumultum superet, atque ad piæ aures Domini nimietate suæ importunitatis erumpat. Ecce stat, qui ante transibat, quia dum adhuc turbas phantasmatum in oratione patimur, Jesum aliquatenus transientem sentimus. Cum vero orationi vehementer insistimus, stat Jesus ut lucem restituat, quia Deus in corde figitur, et lux amissa reparatur. Cæcum igitur clamantem Jesus transiens audit, stans illuminat, quia per humanitatem suam vocibus nostræ cæcitatatis compatiendo misertus est. Sed lumen nobis gratiæ per divinitatis potentiam infudit. Et notandum quid cæco venienti

A dicat : « Quid tibi vis faciam? » Nunquid qui lumen reddere poterat, quid vellet cæcus ignorabat? Sed peti vult id quod et nos petere et se concedere prænescit. Importune namque ad orationem nos admonet, dicens : « Scit enim Pater vester cœlestis quibus Indigetis, » antequam petatis. Ad hoc ergo requirit, ut petatur, ad hoc ergo requirit, ut cor ad orationem excitet. Unde et cæcus protinus adjungit : « Domine, ut videam. » Ecce cæcus a Domino non aurum, sed lucem quærit. Parvipendit extra lucem aliquid querere, quia et si habere cæcus quodlibet potest, sine luce non potest videre quod habet. Imitemur ergo eum, quem et corpore audivimus et mente salvatum, non falsas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores a Domino, sed lucem quæramus, nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ a nobis communiter cum pecoribus cernitur, sed lucem quæramus, quam videre cum solis angelis possimus, quam nec initium inchoat, nec finis angustat, ad quam lucem via fides est. (*MAURUS.*) Unde recte et illuminato cæco protinus respondetur : « Respice, fides tua te salvum fecit. » Quicumque enim fide plena petit hoc quod expedit, nullo modo ejus fructu carebit. Respicit enim Dominus de cœlis, et fidelis sui oratoris preces suscipiens, salvum faciet eum, quoniam speravit in ipsum. Dicit enim ipsa Veritas : « Amen dico vobis, quicquid orantes petitis, credite quia accipietis et fiet vobis (*Marc. xi*). » Et quia per oculorum aspectum sæpe noxia concupiscentia in mentem intrat, sequitur :

Ain. « Oculus meus deprædatus est animam meam, » in cunctis filiabus urbis meæ. » Nunc reddit causam quare prædixerit oculum suum afflictum esse, eo quod non esset requies, quoniam cum per incuriam aspectus patefactus fuerit tentationi aditus, vix tranquillitatem inveniet animus turbatus, nisi illi subvenerit divinæ pietatis intuitus. Hinc est quod beatus Job ait (*Job. xii*) : « Pēpigi fœdus cum oculis meis, ut nec quidem cogitarem de virgine. » (*Greg.*) Ut enim cogitationes cordis caste servare potuisset, fœdus cum oculis pēpigit, ne prius incaute aspiceret quod postmodum intus amaret. Valde namque est quod caro deorsum trahit, et semel species formæ cordi per oculos illigata, vix magni luctaminis manu solvitur. Ne ergo quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est; quia intueri non decet quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur, a lascivia voluptatis suæ deprimentis sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vetitum contigisset, nisi hoc prius incaute respiceret. Scriptum quippe est : « Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, et pulchrum oculis, aspectuque delectabile, et tulit de fructu filii, et comedit (*Gen. iii*). » Hinc ergo pensandum est, quanto debemus modicamine erga illicita visum restringere, nos qui mortaliter vivimus, si et mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam

modo sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdidit. Propheta dicit: «Oculus meus deprædatus est animam meam;» concupiscendo enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorum fructum per exteriorum visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam cordis munditiam, externorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam perstrepunt exterius, et nisi interioris gravitatis pondere, et quasi juvenili quodam vigore refrenentur, ad fluxa quæque et levia mentem enervem trahunt. Hactenus sub voce lamentantis propheta conquestus est ruinam populi sui, vel animæ peccatricis; nunc vero aliam introducturus est personam, quæ tamen similiter suam oppressionem conqueritur, sed in eo differt quod eam dicit esse gratis factam, et sine causa, quod nullo modo ad peccatorem qui poenas meritas sustinet per significationem transferri potest. Unde oportet ut sub persona ipsius prophetæ suscipiamus viri cujuslibet justi personam, vel potius veri Josiæ nostri, ipsius videlicet Domini Salvatoris, qui merito salus Domini, vel fortitudo Domini dicitur, quia de eo scriptum est: «Ipse enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum (Matth. 1).» Et de quo Propheta ait: «Fortitudo mea et laudatio mea Dominus, et factus est mihi in salutem (Psal. cxvii).» Ipsum ergo inimici sui gratis persecuti sunt, quoniam cum nullam in eo invenirent mortis causam, petierunt a Pilato ut interficeretur. Unde subjungitur:

Sade. «Venatione cæperunt me quasi avem inimici mei gratis.» (MAURUS.) Avis enim nomine ipse Dominus significatur, qui licet in terra de virgine matre sit editus, tamen cœlestia doctrina sua et exemplo semper petit, membraque sua fide et spe, quasi duabus alis, ad superna semper sublevari, dicens in Evangelio: «Regnum meum non est de hoc mundo (Joan. xviii).» Et item: «Exivi, inquit, a Patre et veni in mundum; iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem (Joan. xvi).» Et rursus: «Qui vult, ait, post me venire, abneget semetipsum, et tollat crucem suam et sequatur me (Matth. xvi).» De hac ave in Job scriptum est (Job. xviii): «Semitam ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis.» (Greg.) Quis hoc in loco avis nomine nisi ille signatur, qui corpus carneum quod assumpsit ascendendo ad æthera libavit? qui apte quoque etiam vulturis appellatione exprimitur. Vultur quippe dum volat, si jacens cadaver conspicit, se ad esum cadaveris deponit, et plerumque se in morte capitur, dum ad mortem animal de summis venit. Recte ergo mediator hominum redemptor noster vulturis appellatione signatur, qui manens in altitudine divinitatis suæ, quasi a quodam volatu sublime cadaver mortalitatis nostræ conspexit in infimis, et sese de cœlestibus ad ima submisit. Fieri quippe propter nos homo dignatus est, et dum mortuum animal petiit, mortem apud

A nos, qui apud se erat immortalis, invenit. Sed hujus vulturis oculus fuit ipsa intentio nostræ resurrectionis, quia ipse ad triduum mortuus ab æterna nos morte liberavit. Ille ego perditus Judæorum populus mortalem vidit, sed quod morte sua nostram mortem destrueret minime attendit. Conspexit quidem vulturem, sed oculos vulturis non aspexit, qui dum humilitatis ejus vias, quibus se nos ad alta sublevarat, considerare noluit, semitam avis ignoravit: neque enim pensare studuit, quod ejus nos humilitas sublevarat ad cœlestia, et mortis ejus intentio reformaret ad vitam. Semitam igitur ignoravit avis, nec intuitus est oculos vulturis, quia etsi vidit eum, quem in morte tenuit, videre noluit quanta vitæ nostræ gloria de ejus morte sequeretur. Unde ad crudelitatem quoque persecutionis exarsit, verba vitæ percipere renuit, prædicatores regni cœlorum prohibendo, sæviendo, feriendo repulit.

Sade. «Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me.» (MAURUS.) Cum superius dixisset venatione se quasi avem captam, nunc addit vitam suam lapsam in lacum, et lapidem superpositum. Quid est ergo vitam labi in lacum, nisi corporalem vitam venire usque ad defectum? Lapsa est ergo vita Christi in lacum, quando ejus caro pervenit usque ad mortis occubitum: cui superposuerunt lapidem, quando eo sepulto petierunt a Pilato ut juberet custodiri sepulcrum, ne forte venirent discipuli ejus furarentur eum. Quibus cum ipse responderet, Habetis custodiam, etc, custodite sicut scitis: illi abeuntes munierunt sepulcrum, signantes lapidem cum custodibus (Matth. xxvii). Potest et in lacu nomine, vel infernus designatus accipi, vel calamitas profunda istius mundi. Lacus dicitur, cujus fundus latet, dum in unam foveam circumdatus includitur. Hic plano tergo intuendum oculis falsa tranquillitate blanditur, sed quantum sit profundus absconditur. Hinc et in Psalmo scriptum est: «Posuerunt me in lacu inferiori, in tenebras et in umbra mortis (Psal. lxxxvii).» [Cassiod.] Lacus ergo, ut diximus, pro inferno ponitur, et pro sepultura foveali, et pro mundi istius profundissima calamitate sentitur, quod hic voluit intelligi, quia eum persecutores sui in abjecta mortis conditione posuerunt, ut quamvis injuste probarent mortuum, non crederent vindicandum, in tenebris, id est, sub oblivionis cæcitate derelictum atque præteritum, quem nemo requireret, nemo salvaret. In umbra mortis peccatorum, indicat locum, quia mortis delinquentium umbrosos ac tenebrosos patitur manes, dum eis gaudium non relucet, qui perpetua tristitiæ suæ obscuritate dimersi sunt.

Sade. «Inundaverunt aquæ super caput meum: dixi, Perii.» (Greg.) Aquæ in Scriptura sacra aliquando Spiritum sanctum, aliquando scientiam sacram, aliquando scientiam pravam, aliquando tribulationem, aliquando defluentes populos, aliquando mentes fidem sequentium demonstrare solent. Per aquam quippe sancti Spiritus infusio designatur,

sicut in Evangelio dicitur : « Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (Joan. vii). » Ubi evangelista secutus adjunxit : « Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. » Rursum per aquam sacra scientia designatur, sicut dicitur : « Aqua sapientiæ salutaris potavit eos (Eccl. xv). » Per aquam quoque prava scientia appellari solet, sicut apud Salomonem mulier quæ typum hæreseos tenet, callidis sasionibus blanditur, dicens : « Aquæ furtivæ dulciores sunt (Prov. ix). » Aquarum ergo nomine nunquam solent tribulationes intelligi, sicut per Psalmistam dicitur : « Salvum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Psal. lxxviii). » Per aquam populi designantur, sicut per Joannem dicitur : « Aquæ vero sunt populi (Apoc. xvii). » Per aquam quoque non solum fluxus decurrentium populorum, sed etiam honorum mentes fidei prædicamenta sequentium designantur, sicut propheta ait : « Beati qui seminatis super omnes aquas (Isa. xxxii). » Et per Psalmistam dicitur : « Vox Domini super aquas (Psal. xxviii). » Aquæ ergo super caput Redemptoris inundaverunt : quando seditiosi populi Judæorum persecutionem moventes divinitati Redemptoris detraxerunt. Caput vero Christi est Deus, ut Apostolus testatur : Cui invidentes Judæi dixerunt ad Pilatum : « Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit (Joan. xix). [Cassiod.] Deitatem vero Christi impassibilem cuncta mentis sanitas constituit. Sed assumpsit infirmitatem nostram, quæ subjacere potuisset exitio. Unde hic scriptum est : « Dixi, Perii, hoc est : usque ad mortis exitum perveni. Ex ipsa ergo dispensatione clamat in Psalmis dicens : « Sa vum me fac, Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam : » ut quia mortem refugere non debuit, quam voluntarie sustinebat, resurrectionis auxilio humanitas ejus celerius fieri salva potuisset. Passus est enim ille, quia voluit. Patiuntur martyres, sed nolentes. Sic enim ipse Dominus Petro dixit apostolo : « Cum senueris alius te cinget, et duces quo tu non vis (Joan. xxi) : » nunc causa redditur quare se salvum fieri postulabat, scilicet quoniam intraverunt aquæ usque ad animam ejus. Aquas pro seditioibus plebis motuque populorum debere suspici, sæpius divina Scriptura testatur, sicut illud est : « Forsitan velut aqua absorbuissent nos. » Et sequitur : « Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem (Psal. cxxiii) : » Quapropter populus ille Judaicus usque ad animam Domini Salvatoris intravit, quando eum crucifigere scelerata mente præsumpsit. Et quia in cruce mortuos ad deprædandum infernum descendit, sequitur :

Coph. « Invocavi nomen tuum de lacu novissimo. » (Maurus.) Quid enim lacum novissimum, nisi infernum inferiorem intelligere debemus ? De quo in Psalmo scriptum est : « Eripuisti animam meam ex Inferno inferiori (Psal. lxxxv). » De hoc ergo lacu

alius propheta ad ipsum Redemptorem loquitur dicens : « Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti viuctos tuos de lacu, in quo non est aqua (Zach. i). » Invocavit ergo Redemptor noster nomen Domini de lacu novissimo, cum in virtute divinitatis descendit ad inferos, et destructis claustris tartari, suos quos ibi reperit eruens victor ad superos ascendit. (Cassiod.) Infernum vero non irrationabiliter forsitan arbitramur esse sub terris, cum in Veteri Testamento de Dathan et Abiron legitur (Num. xvi) : « Aperuit se terra, et deglutivit eos, et vivi descenderunt ad inferos. » Sed quo itinere illuc animæ transferantur, quoniam in auctoritate divina non legitur, habemus incertum. Infernum autem habere inferiorem partem, Evangelii locus ille testatur qui dicit, cum impium divitem ultrix flamma torqueret, levasse oculos suos, et in sinu Abrahamæ vidisse Lazarum (Luc. xvi). Unde apparet utrosque apud inferos fuisse, ut se videre valuissent, et illum ex inferiori loco ad superiora oculos elevasse. Sed licet utrique apud inferos esse viderentur, pro meritorum tamen discretionem superiorem locum sanctis, inferiorem peccatoribus doctor Augustinus æstimat esse deputandum. Nam et beatus Job ait (Job. xvii) : « In profundissimum infernum descendent omnia mea, cum stet quod apud inferos justus non in locis pœnalibus, sed in superiori quietis sinu tenerentur. » (Greg.) Magna nobis oboritur quæstio quidnam sit, quod beatus Job asserit dicens, In profundissimum infernum descendent omnia mea : quia etsi ante adventum mediatoris Dei et hominum in infernum descensus erat, liquet tamen quia in profundissimum infernum descensus non erat. An ipsa superiora loca inferni profundissimum vocant, quia videlicet, quanto ad sublimitatem cœli jam hujus aeris spatium non merito dici infernus potest. Unde cum apostatæ angeli a cœlestibus sedibus in hoc caliginoso aere sint demersi, Petrus apostolus dicit : « Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in judicio cruciandos reservari (II Pet. ii). » Si itaque quantum ad celsitudinem cœli aer iste caliginosus infernus est, quantum ad ejusdem aeris altitudinem terræ, quæ inferius jacet, et infernus intelligi, et profundus potest, quantum vero ad ejusdem terræ altitudinem, et in illa loca inferi, quæ superiora sunt aliis receptaculis inferni : hoc loco non incongrue inferni profundissimi appellatione signantur. Quæ quod aer ad cœlum, terra ad aerem, hoc ille est superior infernorum sinus ad terram. Sed mirum valde est quod jungit : « descendent omnia mea. » Cum enim sola anima descensus esset ad inferna loca : quid est, quod sanctus vir illuc perhibet omnia sua descendere : nisi quod ibi se esse totum vidit, ubi pondus remunerationis intelligit ? quia hoc quod insensibile ex se erat in terram deserit, quousque ad corruptionem resurrectionis redeat se esse non sentit. Omnia itaque sua in infernum profundissimum descensus perhibet, quod solam suam animam descen-

suram videt, quia ibi totus est, ubi sentire possit quod reciperet. Vel certe in inferno ejus omnia descendunt, quia laborum omnium retributio adhuc in solo erat inferno : qui et recipi præstolabatur, et quasi illuc descendit omne quod egit, qui ibi quietem retributionis suæ ex omnibus invenit. Unde etiam ipsa quies præstolata subjungitur, cum illico subinfertur. Putasne saltem ibi erit requies mihi? In quibus nimirum verbis innotescit quod desiderat, et tamen esse se adhuc de suscipienda requie dubium designat : ne cujus sancta opera, tot flagella secuta sunt occulto judicio superni judicis, post flagella temporalia etiam mansura tormenta sequerentur. Qua in re cum magno nobis timore pensandum est, quis nostrum jam de requie æterna securus sit : si de ea adhuc et ille trepidat, cujus virtutes, præconia et ipse et judex qui percutit clamat. « Si enim justus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? » (1 Pet. iv.) Beatus etenim Job ad requiem se post flagella perveritatem noverat. Sed ut nostra in timore corde concuteret, ipse visus est de æterna quietis retributione dubitare cum dicit : Putasne, ut nos, videlicet, perpendamus quanta debemus formidine venturum judicium semper expavescere, quando et ille qui iudice teste laudatus est, adhuc de retributione iudicii in suis vocibus securus non est.?

Coph. « Vocem meam audisti, ne avertas aurem tuam a singultu meo et clamoribus. » Vocem enim Dominicæ incarnationis divinitas ipsius audivit : quia salutis humani generis, quam secundum humanitatem postulavit, secundum divinitatem tribuit. Proinde ipse ad Patrem dicit in Evangelio : « Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autem sciebam, quia semper me audis : sed propter populum, qui circumstat, dixi, ut credant, quia tu me misisti (Joan. xvii.) » « Ne avertas, inquit, aurem tuam a singultu meo et clamoribus. » Si hæc ad ipsum Dominum referimus, impossibile erat ut Pater aurem suam a singultu ejus et clamoribus averteret : qui omnia quæ postulavit effectu velocissimo explevit. Flevit ergo ad monumentum Lazari, et voce magna clamavit dicens : « Lazare, veni foras, et statim prodiit qui fuerat mortuus (Joan. xi.) » Alibi autem cum surdum et mutum sanaret, « suspiciens coelum ingemuit, et dixit, Effeta : et statim apertæ sunt aures ejus, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte (Marc. vii.) » Quod si ergo alicui absurdum videtur hæc ad personam Domini transferri, propter quod in Isaia scriptum est : « Non clamabit neque audiet aliquis in plateis vocem ejus (Isa. liii.) » et item : « Sicut ovis, inquit, ad occisionem ductus est, et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum ; » sciat tamen ex persona ejus alibi scriptum : « Laboravi clamans, rauca factæ sunt fauces meæ (Psal. lxxviii.) » [Cassiod.] Ergo utrumque verum, utrumque completum est. Nam et tacuit cum traderetur, ut ejus dispositio ad mundi salutem terminum perveniret ; et om-

nino clamabat : « Pater juste, mundus te non cognovit (Joan. xvii.) » Vel illud : « Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste (Luc. xxii.) » et iterum : « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Ibid.) » Nam et illo tempore laborans clamavit, quando dicebat : « Væ vobis, scribæ et Pharisei, væ mundo ab scandalis, » et his similia. Laboravit ergo clamans, quando non audiebatur a perfidis. Labor enim inauditum significat clamorem, quia laborare illos non dicimus, quos votum suum implese testamur. Denique sic sequitur : Rauca factæ sunt fauces meæ. Raucedo quando fauces nostras possidet, verba nostra ad alienas aures confusa perveniunt. Merito ergo dicit, fauces suas raucas esse factas : quia dicta ejus nequaquam sacrilegus populus audiebat. (MAURUS.) Si autem de membris ejus hæc dicta accipiemus, sine dubio exaudita sunt. Nam et ipsi martyres, etsi ad presens votum in die passionis eorum exauditi non sunt, tamen ad æternam salutem omnino exauditi sunt, quia inde ad coronam pervenerunt æternam. Unde et sequitur :

Coph. « Appropinquasti in die, quando invocari te : dixisti, Ne timeas. » Appropinquavit divinitas salvatoris humanitati ipsius, quando eam subita resurrectione juxta votum suum de morte triumphare fecit. Aliter, appropinquavit Dominus servis suis cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos : quoniam a timore inimici animas eorum eripuit. Sic enim ipsi orabant in psalmo lxxiii : « Exaudi, Deus, orationem meam cum tribulor, a timore inimici eripe animam meam. » (August.) Ergo exaudiebantur et occidebantur, et tamen ab inimicis eruebantur. Alii timentes consentiebant et vivebant, et tamen ab inimicis ipsi absorbebantur. Inde est vox gratulationis : forsitan vivos absorbuissent nos. Multi absorpti vivi, multi absorpti mortui ; qui putaverunt inanem esse fidem Christianam, mortui absorpti sunt. Qui autem scientes prædicationem esse veram Evangelii Christum esse Filium Dei, hoc credentes, et intus tentes, cesserunt tamen doloribus, et idolis sacrificaverunt, vivi absorpti sunt. Ergo hoc orat vox martyrum : A timore inimici erue animam meam, non ut me non occidat inimicus : sed non ut timeam occidentem. Hoc orat in Psalmo implere servus quod jubet Dominus in Evangelio : « Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere : sed potius eum timeate qui potest et animam et corpus mittere in gehennam. » Quapropter certa de futura retributione subsequitur vox dicens :

Res. « Judicasti, Domine, causam animæ meæ et defensor [redemptor] vitæ meæ. » (MAURUS.) Judicavit ergo Dominus causam animæ Christi, quando innocentis mortem pervenire fecit ad salutem humani generis, et triumpho suæ resurrectionis confudit auctores ejus interemptionis. Aliter : judicavit Dominus causam fidelium suorum, quando redemit

animas eorum, et non derelinquit omnes qui in se speraverunt. Confessores suos ad coelestem translit gloriam, et persecutores eorum in poenam dimersit perpetuam. Iniquitas enim illorum hoc promeruit : quia timere et honorare auctorem suam temeritas mentis eorum eos non permisit. Insurrexerunt enim primum cum furoris sui insania in ipsam pastorem dicentes : Hic est hæres, venite occidamus eum, et habebimus ejus hæreditatem : et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, et occiderunt, et servos vero ejus alium ceciderunt, alium occiderunt, alium lapidaverunt (*Matth. xxi*), et sic dissipatæ sunt oves gregis, quapropter nunc dicit :

Res. « Vidisti, Domine, iniquitatem illorum adversam me, judica judicium meum. »

Res. « Vidisti, Domine, omnem furorem et universas cogitationes eorum adversam me. » Cogitatio enim illorum maligna erat, et sermones pleni insania, auctorem vitæ interficere cogitantes, et sermonibus veritatis exprobrare nitentes. De quo sequitur :

Sin. « Audisti opprobria eorum, Domine, omnes cogitationes eorum adversam me. »

Sin. « Labia insurgentium mihi, et meditationes eorum adversam me, tota die. » Principes autem sacerdotum et seniores populi, consilium fecerunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent. Et item : « Principes sacerdotum et omne concilium querebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent, et non invenerunt : cum multi falsi testes accessissent, novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt : Hic dixit : Possom destruere templum hoc, et post triduum reedificare illud (*Matth. xxvi*). Unde eo crucifixo prætereuntes blasphemaverunt eum, moventes capita sua, dicentes : « Vah, qui destruis templum, et in triduo illud reedificas : Salva temetipsum, si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant : Alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, et credimus ei. Confidit in Deo, liberet eum nunc si vult. Dixit enim quia Filius Dei sum (*Matth. xxvii*). » Talis enim fuit meditatio eorum, talis furor et pertinacia eorum, ut contra veritatem instituere testes falsitatis, malum pro bono redderent gratis : quod Psalmista dudum præcinebat dicens : « Quoniam gratis absconderunt mihi interitum laquei sui, vane exprobraverunt animam meam (*Psal. xxxiv*). » Gratis revera quibus mali nihil fecerat. Illud gratuitum diximus, quod non alicujus rei compensatione tribuitur. (*Cassiod.*) Absconderunt mihi ut illi putabant, qui divinitatis ejus potentiam non credebant. Nam quid potest ab eo abscondi, cui nihil occultum est ? Ille enim et proditorem suum in cœna designavit, et passionem antequam proveniret edocuit, nec quidquam fuit, quod ei absconderetur : quia omnia suæ voluntatis

A dispensatione patiebatur. Hinc iterum dicit : « Exsurgentes testes iniqui quæ ignorabam interrogant me, et retribuunt mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ. » Testes igitur qui subito impetu belluino consurgunt, nec moderate adducuntur ad medium, sunt sine dubitatione falsissimi, quos uno verbo denotat potenter dicens : Iniqui revera. Iniqui qui erant contra æquitatem justitiamque locuturi. Jungit quæ ignorabam, id est, quæ me dixisse omnimodis nesciebam. Sic enim de illis dicimus, qui se Domini beneficio recta conversatione custodiunt : Nescit mentiri, nescit rapere, nescit opprimere. Ignorabat enim Dominus blasphemare, quod ei principes sacerdotum scissis vestibibus imputavit quando dixit : « Videbitis filium hominis sedentem ad dexteram Patris. » Et subsecutus est princeps Judæorum dicens : « Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus ? (*Luc. xxii*.) Sed quale testimonium fuerit subsequenti verbo declaravit : ut eos non diceret convicisse et interrogasse, quasi non de sua integritate confisos, sed de aliena voce sollicitos. retribuunt enim illi mala pro bonis, scilicet, quia dum ille vitam credentibus contulisset, isti mortem reddere maluerunt : quod retributionis genus malorum omnium probatur extremum. Sterilitas quoque animæ fuit, quando magister bonus in ipsis fructum fidei reperire non potuit, nec pectora eorum credulitatis germina reddiderunt, quæ saxeo stupore durata sunt. Sed ne Judæi se leviter æstimant addictos huic sterilitati, et in scilicet illa, C Evangelio teste (*Marc. xi*), maledixit, in qua fructus omnino non reperit.

Sin. « Sessionem eorum et resurrectionem eorum vide : ego sum psalmus eorum. » (*Maurus.*) In sessione exprimit habitum judicandi, in resurrectione vero studium id quod moliebantur perficiendi. Sed quia in cathedra pestilentia pontifices et principes Judæorum sederunt insidiantes, ut interficerent innocentem (*Psal. i*) : ad hoc surrexerunt, ut quod nequiter tractarent, opere nefario consummarent. Infelicitas fuit in viis eorum, et viam pacis non cognoverunt, sed quidquid ipsorum coram eis veracibus verbis proferebat, totum in calumniam et in opprobrium vertere studebant. Unde cum diceret : « Amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis, et venientem in nubibus cœli, princeps sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens : Blasphemavit. Tunc expuerunt in faciem ejus, et colaphis eum ceciderunt ; alii autem palmas in faciem ei dederunt, dicentes : Prophetizabis nobis, Christe, quis est qui te percussit ? (*Matth. xx*.) » Quod etiam Propheta dudum in spiritu prævidens ostendit dicens : « Adversum me exercebatur, qui sedebat in porta, et in me psallebant, qui bibebant vinum (*Psal. lxxviii*). » Dicit enim passionem suam genti Judaicæ fuisse fabulam, qui quasi impleta cogitatione sua de nece Domini temulentissime garriebant. Sed quia incorrigibiles erant, et magis perseverare in malo, quam inde

recedere eligebant, superba se intentione defendentes, quasi iustitiæ executores per Jeremiam dicitur. Unde et sequitur :

Thau. « Redde eis vicem, Domine, juxta opera « manuum suarum. » Moxque eandem vicem expressius subdidit, dicens :

Thau. « Dabis eis scutum cordis laborem tuum. » (*Greg.*) Labor quippe Dei apparens inter homines, passibilis ejus humanitas fuit, quam Judæi superbe sapienti dum cernerent despexerunt, eumque immortalem credere dedignati sunt, quem natura passibili mortalem viderunt. Cumque ejus humilitatem conspicerent, superbæ fastu iadurati, summa cura moliti sunt, ne eorum mentes sancta prædicantium verba penetrarent. Dum ergo eis Dominus vicem malorum operum redderet, dedit illis scutum cordis laborem suum, qui recto judicio inde illos contra se superbe obstinatos exhibuit. Unde ipse pro nobis in infirmitate laboravit. Repulerunt quippe a se verba prædicantium, quia dedignati sunt in Domino infirma passionum. Laborem igitur Domini contra eundem Dominum scutum cordis habuerunt, qui superba sapientibus eo despectus apparuit, quo propter eos humilis fuit. Hoc scutum, sicut jam et superius diximus, prius ille peccator tenuit, qui requirente Domino cur lignum vetitum contigisset, non ad se culpam retulit, sed a muliere quam Dominus ei dederat se accepisse respondit, ut quasi reatum suum oblique in auctorem relideret, qui ei mulierem dederat quæ talia persuade-

A ret. Hoc scutum etiam requisita mulier tenuit, quando neque ipsa ad se culpam retulit, sed serpentis illud persuasionibus replicavit dicens : Serpens decepit me et comedi, ut ipsa quoque reatum suum oblique in Creatorem duceret, qui illic intra se serpentem persuasurum talia permisisset. Serpens verò jam non requiritur, quia nec ejus penitentia quærebatur. Hi autem quorum penitentia quæsitæ est, scutum nequissimæ defensionis contra justissimæ correptionis verba protulerunt. Unde nunc usque in usum peccantium trahitur, ut culpa cum arguitur defendatur, et unde finire restus debuit, inde cumuletur.

Thau. « Persequeris in furore tuo, et conteres « eos sub cœlis, Domine. » (*Maurus.*) Hæc tres sententiæ, quas modo enumeravimus, quæ sub littera prænotatæ sunt, respondent ad superiores, quibus iniquitatem Judæorum et dolosam meditationem expresserat, ostendens quid meruerit, quoniam in furore divino judicio disponente hostes eorum illos persecuti sunt, et in præsentia vita fortiter contriverunt, ita ut hactenus per totum orbem dispersi, malum exilii patiantur, sedentes sine rege ac sacerdotio regali, et sine templo, et sine cultu pietatis. Qui autem ad Christum convertantur, promissionem illam quæ ad patres eorum facta est spiritualiter hæreditabunt. Denique tribus alphabetis consummatis, quibus anteriorem partem lamentationis propheta explicavit, jam quid in quarto C insinuet considerandum est.

LIBER VIGESIMUS.

CAPUT IV.

(*Hieron.*) Extremus liber Jeremiæ incipiens est a quarto alphabeto, quod sicut primum et secundum Saphico metro decurrit; in quo simili modo, ut in cæteris casum populi Judæi, atque vastationem urbis lamentabili voce propheta historialiter deplorat; spiritualiter autem lapsum animæ fidelis atque ruinam in peccatis miserabiliter plangit, subnectens orationem, quam fudit lacrymosa voce propter interitum suorum ad pias aures Domini, quatenus ipse benignus miscros manum solatii porrigendo, in statum pristinum erigat, atque perfectæ sanitati restituat.

Aleph. « Quomodo obscuratum est aurum, mutatus « est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in « capite omnium platearum? » (*Maurus.*) Nam licet hæc historialiter urbis Jerosolymitanæ destructionem, et templi concremationem videantur sonare, ubi totus ille ornatus veterum dissipatus est, et ad nihilum redactus, tamen altiori sensu templi mystici dejectionem significat, qui quotidie in reproborum vita et moribus offuscatur atque destruitur. (*Greg.*) Quid namque auro, quod metallis cæteris præeminet, nisi excellentiâ sanctitatis? Quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentiâ religionis exprimitur?

Quid sanctuarii lapides, nisi sacrorum ordinum personæ signantur? Quid platearum nomine, nisi præsentis vitæ latitudo figuratur? Quia enim Græco de quo *πλάτος* latitudo dicitur, profecto a latitudine platearum sunt vocatæ. Per semetipsam vero Veritas dicit: « Lata et spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem » (*Math.* vii). » Aurum igitur obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur, cum quorundam, qui degere religiose credebantur, æstimatio anteacta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanas oculos ejus reverentiâ despecta pallescit. Sanctuarii quoque lapides in plateis disperguntur, cum causa secularium, foras lata itinera expellant, hi qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysteriis quasi in secretis sanctuarii vacare debuerant. Ad hoc quippe sanctuarii lapides fiebant ut intra sancta sanctorum in vestimento summi sacerdotis apparerent. Cum vero ministri religionis a subditis honorem Redemptoris sui ex merito vitæ non exigunt, sanctuarii lapides in ornamento pontificis non sunt. Qui nimirum sanctuarii lapides dispersi per plateas jacent, cum personæ sacrorum ordinum voluntatum suarum latitudinem

digni deditæ, terrenis negotiis inhærent. Et notandum quod non hos dispersos in plateis, sed in capite platearum dicit, quia et cum terrena agunt, summi videri appetunt, ut et lata itinera teneant ex voluptate delectationis, et tamen in platearum sint capite ex honore sanctitatis. Nihil quoque obstat, si sanctuarii lapides eosdem ipsos, quibus constructum sanctuarium existebat, accipimus. Qui dispersi in capite platearum jacent, quando sacerorum ordinum viri terrenis actibus ex desiderio inserviunt, ex quorum prius officio sanctitatis gloria stare videbatur. Sæcularia itaque negotia aliquando ex compassione toleranda sunt, nunquam vero ex amore requirenda, ne cum mentem diligentis aggravant, hanc suo victam pondere ad ima de cœlestibus mergant.

Beth. « Filii Sion inclyti et amici auro primo, « quomodo reputati sunt in vasa testea, opus mænum figuli? » Ad eundem sensum hæc sententia pertinet, ad quem superior, quod filii Ecclesie qui inclyti fuerunt Christiana religione, et ornati sapientie fulgore, et decore virtutum, nunc emolliti carnalibus desideriis, et terrenis cupiditatibus tabefacti, vasis testeis comparentur quæ Dominicæ correctionis virga in futuro examine conterens frangit, et ad nihilum redigit, taliter ut non inveniri possit fragmen testæ quo igniculus ferri possit de incendio.

Gimel. « Sed et lamia nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos. » In lamia quippe duplicitas Judæorum et fictio hypocritarum exprimitur. Lamia etenim humanam faciem habet, sed corpus bestiale. Sic et populus Judæorum specietenus culturam Dei simulabat, sed feroci animo semper illi contrarius existebat. Quod bene per Isaiam ostenditur cum dicitur: « Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (Isa. xxix). » Similiter omnes hypocritæ in prima facie, quod ostendunt, quasi ex ratione sanctitatis est, sed bestiale est corpus, quod sequitur, quia valde iniqua sunt quæ sub boni specie molliuntur. Possunt et in lamia hæretici accipi qui humanam quidem faciem, sed belluina per impietatem corda gestant. Hi tunc mammam nudant, quando errorem suum libere prædicant. Tunc catulos lactant, quando male sequaces parvulorum animas, dum perversa insinuant, ad impietatem nutriendo confirmant. « Filia populi mei crudelis, « quasi struthio in deserto. » Sicut in lamia, sic et in struthione et fictio immanitas historialiter Judæorum, et secundum mysticum sensum simulatio et inhumanitas hypocritarum designatur, qui fingere sciunt virtutum opera, non veraciter agere. De hoc struthione inter alia et in libro Job legitur: « Induratur ad filios suos, quasi non sint sui (Job. xxxix). » Frustra laboravit, nullo timore cogente. Indurata est ergo crudelis synagoga Judæorum contra apostolos et prædicatores Novi Testamenti, qui de ipsa gente nati fuerant, quasi non essent sui filii, odio eos habens, et externos deputans, crudeliter illos ubique

A in deserto gentium persequeretur propter Evangelium Christi. Quod et ipsa Veritas videtur eis prænuntiare eum ait: « Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Absque synagogis facient vos. Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur se obsequium præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem neque me (Joan. xv). » Frustra ergo laborat nullo timore cogente, quia cum Christum persecuta est, quasi eversorem gentis et destructorem regni, nec statum regni, nec salutem gentis servavit, sed magis perdidit. Nam pontifices et Pharisei, sicut Evangelium testatur, concilium adversus Jesum colligentes, dixerunt: « Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum, sic omnes credent in eum: et venient Romani et tollent nostrum locum et gentem (Joan. xi). » Quibus Caiphas respondit: « Vos nescitis quidquam nec cogitatis, quia expedit vobis ut unus homo moriatur pro populo, et non tota gens pereat. » Hæc cogitaverunt et erraverunt; excæcavit enim illos malitia eorum, illic trepidaverunt timore ubi non fuit timor. Si salutem quæsisset, salvatorem appetere debuissent. « Scrutati sunt iniquitatem, defecerunt scrutantes scrutinio. Accessit homo ad cor altum, et exaltatus est Deus. Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum, et pro nihilo habuerunt contra eos linguæ ipsorum. Quod timuerunt impii, venit super eos: exterminavit enim eos aper de sylva, et singularis ferus depastus est eos: et usque ad finem eorum perseverabit desolatio (Psal. lxxiii). » Aliter ergo crudelis sunt hæretici, de quibus Joannes ait: « Exierunt a nobis, sed non erant ex nobis. » (Greg.) Et quasi struthio indurantur ad filios suos, cum non paterno affectu, sed alieno animo eos educant. Habent ergo veraces magistri super discipulos suos timoris viscera ex virtute charitatis: hypocritæ autem tanto rainus commissis sibi metuunt, quando nec sibimetipsis, quod timere debeant deprehendunt, et quia obduratis cor.ilibus vivunt, ipsos etiam quos generant filios nulla pietate debiti amoris agnoscunt. Quem enim charitatis gratia non informat, ut proximum suum doceat, etiamsi ipse hunc Deo genuit et extraneum respicit, ut profecto sunt omnes hypocritæ, quorum videlicet mentes dum semper exteriora appetant, erga affectum proximi nulla charitatis compassione mollescent.

C
D
O quam mollia viscera gestabat Paulus, quando circa filios suos tanto æstu amoris inhiabat, dicens: « Nunc vivimus si vos statis in Domino, et testis est mihi Deus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Jesu Christi (Phil. i). » Romanis quoque ait: « Testis mihi est Deus, cui servio in spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos: desidero enim videre vos (Rom. i). » Ephesiis quippe ait: « Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra (Eph. iii). » Ecce in tribulatione positus alios exhortatur

et in hoc quod ipse sustinet, alios roborat. Non enim filiorum suorum more struthionum fuerat oblitus, sed metuebat nimis ne ejus discipuli in prædicatore suo tot persecutionum probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quem innumeræ passionum contumeliæ prævalerent, et idcirco minus dolebat in tormentis, sed magis filiis de tormentorum suorum tentatione metuebat. Parvipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filiis plagas cordis. Ipse patiēdo suscipiebat vulnera tormentorum; sed filios consolando curabat vulnera cordium. Pensemus ergo cujus charitatis fuerit inter dolores proprios aliis timuisse, pensemus cujus charitatis sit filiorum salutem inter sua detrimenta requirere, et statum mentis in proximis etiam et sua dejectione custodire. Sed hæc hypocritæ charitatis viscera nesciunt, quia eorum mens quanto per mundi concupiscentiam in exteriora resolvitur, tanto per affectionem suam interiori obduratur, et corpore insensibili frigescit intrinsecus, quia amore damnabili mollescit foris, seque ipsam considerare non valet, quia cogitare se minime studet, cogitare vero se non potest, quia tota apud semetipsam non est. Tota vero esse apud semetipsam non sufficit, quia per quot concupiscentias rapitur, per tot a semetipsa species dissipatur, et sparsa in infimis jacet, quæ collecta si vellet ad summam consurgeret. Unde justorum mens, quia per custodiam disciplinæ a cunctorum visibilibus fluxu appetitu confringitur, collecta apud semetipsam intrinsecus integratur, qualisque Deo vel proximo esse debeat plene se conspicit, quia nihil suum exterius derelinquit, et quanto ab exterioribus abstracta conspicitur, tanto aucta in intimis inflammatur, et quo magis ardet, eo ad deprehendenda vitia amplius lucet.

Dalth. « Adhæsit lingua lactantis ad palatum ejus in siti, parvuli petierunt panem, et non erat qui frangeret eis. » Hoc nota juxta historiam, quod lactantes atque parvuli infantes Judæorum destituti matrum atque nutricum solatio, fame et siti laboraverint; juxta allegoriam vero significat, quod hi qui infirmi adhuc sunt intellectu, et minus validi ad percipiendum fortiorem cibum, qualibus ait Apostolus (1 Cor. iii): « Lac vobis dedi potum non escam, nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis, » (*Greg.*) propter inertiam et desidiam doctorum, spiritualis intelligentiæ carent alimento. « Parvuli, » inquit, « petierunt panem, et non erat qui frangeret eis, » id est, infirmi quique Scripturæ sacræ fortiores sententias petierunt sibi exponendo comminui, sed qui exponere studeat non valet inveniri. Potum vidit, Scripturam sacram propheta cum diceret: « Omnes sitiētes, venite ad aquas (Isa. lv). » Si potus aperti mundo non essent, per semetipsam Veritas non clamaret: « Si quis sitit, veniat ad me et bibat (Joan. vii). » Quasi cibum et potum esse intellexit propheta Judææ defuisse cum diceret: « Nobiles ejus interierunt fame, et multitudo ejus siti exaruit (Isa. v). » Paucorum quippe est

A fortia et occulta cognoscere, multorum vero aistoria aperta sentire; idcirco Judææ nobiles non siti, vel fame interisse asserit, quia hi qui præcæ videbantur, dum totos se in exteriori intelligentiæ dederat, quod de intimis [minimis] discutendo mandata, non habebant.

Theo. « Qui vescebantur voluptuose interiori in viis; qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora. » (*Macro.*) Qui sunt illi qui vescebantur voluptuose, nisi ipsi Judæi, qui semper terrenis concupiscentiis et sæculi voluptatibus dediti erant, et pro cibo et potu sæpius murmurabant, dicentes ad Mosen: « Revera induxistis nos in terram quæ fluit rivis lactis et mellis, et dedisti nobis possessiones agrorum et vinearum (Num. xvi). » Et item: « Quis dabit, » inquit, « nobis ad vescendum carnes? Recordamur piscium quos comedebamus in Egypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres et pepines, porrigæ et cepæ et allia. Anima nostra arida et nihil aliud respiciunt oculi nostri nisi man (Num. xi). » « Ipsi interiori in viis, » quia in lata et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, exterminati sunt. « Et qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora, » cum vanam istius mundi pompam appetentes, et historicam traditionem legis sequentes, spiritalem intelligentiam spernebant, in ipso exteriori fastore squalescebant. Quod enim veteris observantia caeremoniarum legis stercoribus comparatur, ostendit Paulus dicens: « Quæ ergo mihi fuerunt licentia, propter Christum arbitratus sum ut stercora, » (*Phil. iii*). Tropologice vero quicunque avaritiam terrenam, et delicias voluptatum sæculi, viam vitam incorrectam expleverit, non ad æterna vitæ gaudia, sed ad fœditatem penarum pervertitur erit.

Ysa. « Et major effecta est iniquitas populi mei in peccato Sodomorum, quæ subversa est in me in momento, et non ceperunt in ea manus. » Major ergo effecta est iniquitas populi Judæorum peccato Sodomorum, quia illi tantummodo legem naturalem, isti autem et naturalem et scriptam transgressi sunt, videntes mirabilia Dei, et celi coelesti pasti, ingrati semper ejus beneficiis existiterunt. Unde et doctores eorum non ceperunt in eis manus: qui condigno laboris sui in ipse non invenerunt fructus. Nam ipsum legislatorem suum Mosen plurimis convitiis irritaverunt, et prophetas Dei ad se missos persecuti sunt: novissime vero ipsam herodem, hoc est, unigenitum Filium Patris ad se venientem ut eos salvaret et ab errore corrigeret, spernebant, et diversis calumniis insequentibus, ad extremum per invidiam occiderunt. Quæ autem iniquitas Judæorum major ait peccato Sodomorum, ostendit Evangelium ubi ita legitur: « Tunc cœpit Jesus exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent penitentiam: « Væ tibi, Corozaim, væ tibi, Bethsaida, quia si in Tyro et Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere posuissent

tiā egissent. Verumtamen dico vobis : Tyro et Sidoni remissius erit in die iudicii quam vobis. Et tu, Capharnaum, nunquid usque in cælum exaltaberis? usque in infernum descendes : quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent usque in hunc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicii quam tibi (*Math. xi, Luc. x.*)

Vau. « Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores « lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. »

Thet. « Denigrata est super carbones facies eorum, et non sunt cogniti in plateis. Adhæsit cutis eorum ossibus, aruit et facta est quasi lignum. » His duabus sententiis ostenditur quomodo omnis decor prioris populi, quem habebant in ornatu templi et cultu divino, propter peccata eorum emarcuerit, et destruentibus hostibus ad nihilum redactus sit. Mystice vero casus animarum quarundam fidelium a propheta deploratur. (*Greg.*) Quid enim Nazarenorum nomine, nisi abstinentium et continentium vita signatur, quæ nive et lacte nitidior dicitur? Nix enim ex aqua congelascit, quæ desuper venit : lac autem ex carne exprimitur, quæ inferioribus nutritur. Quid ergo per nivem, nisi candor vitæ cœlestis. Quid per lac, nisi temporalis dispensationis administratio demonstratur? Et quia plerumque continentes viri in Ecclesia tam mira opera faciunt, ut ab eis multi, qui cœlestem vitam tenuerunt, multi qui terrena bene dispensaverunt, superari videantur : et candidiores nive, et nitidiores lacte referuntur. Qui etiam, quia per fervorem spiritus, antiquorum ac fortium patrum nonnunquam vincere vitam videantur, recte adjungitur : « Rubicundiores ebore antiquo. » Dum enim ruboris nomen imprimitur, sancti desiderii flamma signatur. Ebur vero esse os magnorum animalium non ignoramus. Ebore itaque antiquo rubicundiores sunt, quia sæpe ante humanos oculos nonnullis præcedentibus patribus studii ferventioris existunt. De quibus ut totum simul ostendatur adjungitur : « Sapphiro pulchriores. » Ætherei quippe coloris est sapphirus, et quia præcedentes multos atque ad superna tendentes, per cœlestem conversationem videntur vincere, narrantur sapphiro pulchriores exstillsse. Sed plerumque dum virtutum copia etiam plusquam expedit prosperatur, in quamdam sui fiduciam mens adducitur, et decepta præsumptione propria, repente peccato subripiente fuscatur. Unde recte subjungitur : « Denigrata est super carbones facies eorum. » Nigri enim post candorem fiunt : quia, amissa Dei justitia, cum de se præsumunt, in ea etiam quæ non intelligunt peccata dilabuntur : et quia post amoris ignem ad frigus torporis veniunt, extinctis carbonibus ex comparatione præferuntur. Nonnunquam enim dum timorem Dei per sui fiduciam deserunt, etiam frigidis mentibus frigidiores fiunt. De quibus recte subjungitur : « Non sunt cogniti in plateis. » Platea quippe sermonis græci ratione pro latitudine dicitur. Quid

A vero est humanæ menti angustius quam voluntates proprias frangere? De qua fractione Veritas dicit : « Intrate per angustiam portam (*Math. vii.*) » Quid autem latius quam nullis propriis voluntatibus reluctari, et quaquaversum impulsus arbitrii dixerit se sine retractatione diffundere? Qui ergo per fiduciam sanctitatis postposito meliorum iudicio se sequuntur, quasi per plateas pergunt : sed non sunt cogniti in plateis, quia de vita sua aliud ostenderant : quando frangendo voluntates proprias in angusto se calle retinebant. Et bene additur : « Adhæsit cutis eorum ossibus. » Quid in osse nisi duritia fortitudinis, quid in cute nisi mollities exprimitur infirmitatis? Cutis ergo eorum adhærere ossibus dicitur, quia ab eis prava sentientibus, infirmitas vitii duritia virtutis putatur. Infirma enim sunt quæ faciunt : sed, elationis fiducia decepti, fortibus ea suspicionibus jungunt, et quo de se magna sentiunt, eo de sua nequitia emendari contempnunt. Unde et recte subjungitur : « Aruit et facta est quasi lignum. » Culpa quippe eorum tanto insensibilior redditur : quanto apud eos etiam laudabilis habetur. Quam recte aridam asserit, quia nulla sui cogitatione viridescit.

Theth. « Melius fuit occisis gladio, quam interfecit fame, quoniam isti extabuerunt consumpti a « sterilitate terræ. » (*Mausus.*) Quantum ad compendium mortis respicit, brevior fuit pœna subito gladio occisorum, quam fame et siti diu excruciatorum. Quantum vero ad spiritalem sensum pertinet, melius fuit apostolis et prædicatoribus Evangelii, brevi pœna corporis pro Christi nomine ad tempus plecti, et postea in æterna lætitiâ coronari, quam persecutoribus eorum longa inedia verbi Dei tabesceri, et propter sterilitatem et infœcunditatem bonorum operum ad extremum æternò incendio concremari.

Jod. « Manus mulierum misericordiam coxerunt « filios suos, facti sunt cibus eorum in contritione « filiarum populi mei. » Hoc historialiter recapitulat, quod superius jam dixerat : quia in captivitate Chaldaica, nec non et Romana : ad talem necessitatem, propter inopiam cibi, plebs Judæorum pervenit, ut aliquæ ex mulieribus eorum filios suos trucidarent, et carnes eorum coctas comederent. Juxta spiritalem vero intellectum non parvi est delicti, quod doctores mali auditores suos rebus terrenis et substantiis suis propter voracitatem suam spoliunt, nec eis pabulum verbi tribuunt, quo illi ad vitam æternam nutriantur, cum Dominus per Ezechielem prophetam dicat : « Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascebunt a pastoribus? Lac comedebatis, et lanis operiebamini, et quod crassum erat occidebatis, gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis, et quod ægrotum non sanastis; quod fractum est non alligastis, et quod abjectum non redixistis; quod perierat non quæsisistis, sed cum austeritate imperabitis eis et cum potentia : et

dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset pastor, et factæ sunt in devoracionem omnium bestiarum agri, et dispersæ sunt, » etc. Sed quod talis actio iram Domini meretur sequitur :

Coph. « Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indignationis suæ, et succendit ignem in « Sion, et devoravit fundamenta ejus. » Complevit enim Dominus furorem suum, et effudit iram indignationis suæ in gentem peccatricem, quando non solum populum exterminavit, sed etiam habitacula per hostes eorum usque ad fundamenta destruxit, et templum atque urbem incendio consumpsit. Complet etiam et in malis doctoribus furorem suum, quando pro negligentia et desidia sua incendio eos tradet perpetuo : et non solum pro operibus malis eos punit, sed usque ad fundamenta perversarum cogitationum ejus vindicta pervenit.

Lamed. « Non crediderunt reges terræ, et universi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hostis et inimicus per portas Hierusalem. » (*Hieron.*) Quando ergo status regni Judaici mansit incolumis, et cultus Dei ibi erat celeberrimus, difficile fuit nationibus gentium circumquaque positarum credere quod externus hostis dominaturus esset insignissimæ, et templo famosissimo, maxime cum viderent et audirent ab initio gentem illam signis clarescentibus, divina ope sustentatam atque protectam. Mystice autem cum animam cujuslibet fidelis viderimus spiritali scientia atque omnium virtutum decore adornatam, vix credere possumus tam subitaneo casu eam corrumpere, ut quæ quodam imperabat spiritalibus inimicis, et eos ab obsessis corporibus verbo orationis eiciebat, nunc eorundem hostium præda fiat, et tota illorum nequissimæ subdita voluntati. Sed unde hæc ruina maxima proveniat, sequens sermo prophetæ demonstrat. (*MAURUS.*) Propter peccata enim scribarum et Pharisæorum, necnon et pontificum Judæorum, qui sanguinem redemptoris et prophetarum atque apostolorum ejus effuderunt, captivitas Hierusalem atque devastatio maxime evenit.

Mem. « Propter peccata prophetarum ejus, et iniquitates sacerdotum ejus, qui effuderunt in medio ejus sanguinem justorum. » Similiter et nunc in Ecclesia, propter peccata prophetarum et iniquitates sacerdotum ejus, portarum spiritalis Hierusalem patet introitus. Quando propter ignaviam prædicatorum, et negligentiam sacerdotum Dei, qui non curant populo annuntiare viam Domini, et compescere eum a peccatis, hostis maligni per sensus exteriores aditum intrandi in animam invenit, et occasionem habet per diversas fraudes eam seducendi. Unde scriptum est : « Causa ruinæ populi sacerdotes mali (*Thren.* II). » Qui merito dicuntur effundere sanguinem justorum, quia dum simplicibus, qui forte per innocentiam justi esse possent si rectitudinem viarum Domini scirent, subtrahunt verbum solatii, rei dicuntur esse sanguinis effusi. Quod sermo divinus ad Ezechielem prophetam liquide de-

A monstrat dicens : « Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, et audies de ore meo verba, et annuntiabis eis ex me. Si diceate me ad impium, Morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia et vivat, ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem tu annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab impietate sua et via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti. Sed etsi conversus fuerit justus a justitia sua, et fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo : ipse morietur, quia non annuntiasti ei ; in peccato suo morietur, et non erunt in memoriam justitiæ ejus, quas fecit : sanguinem vero ejus de manu tua requiram.

B Si autem tu annuntiaveris justo, ut non peccet, et ille non peccaverit, vivens vivet, quia annuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti (*Ezech.* III). »

Nun. « Erraverunt cæci in plateis, polluti sunt sanguine. Cumque non possent, tenebant lacinias suas. » (*Hieron.*) Per inertiam ergo doctorum tenebris ignorantie excæcati erraverunt in plateis turmæ plebis, quia dum se ad illecebras tradunt voluptatum, rectam callem non tenent divinatorum præceptorum. Et bene dicitur : « polluti sunt sanguine, » quia sanguinolentorum operum contaminati sunt commixtione. « Cumque non possent, » inquit, subauditur, recto tramite incedere, tenebant lacrimas [lacinias] suas, hoc est, aliorum ducatum expetebant, ut eorum actuum exemplis, quasi quibusdam laciniis tracti, gressum imitentur præcedentium. Sed quia frequenter illi qui præeunt, et frequentes se verbo doctrinæ, et bonis exemplis ducere debuerant, ipsos secutores suos per factum superbiæ spernentes in desperationem mittunt. Sequitur :

Sameck. « Recedite, polluti, clamaverunt eis : recedite, abite, nolite tangere. Jurgati quippe sunt, et commoti dixerunt inter gentes, Non addet ultra « ut inhabitet in eis. »

Phe. « Facies Domini divisit eos, non addet ut eripiat [respiciat] eos. Facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miserti sunt. » (*MAURUS.*) Talis est vox superbiorum magistrorum, qui pecus quod crassum est de grege assumunt, et quod debile projiciunt, quod infirmum non consolidant, et quod ægrotum non sanant. « Recedite, aiunt, polluti, recedite, abite, nolite nos tangere, » nolite in aliquo nobis communicare : insanabilia sunt vulnera vestra, et incurabiles plagæ : non estis digni communionem Christiana, ut ultra in vobis inhabitet Spiritus sanctus : facies Domini dividit vos ac respuit, nec addet ultra ut recipiat, quia facies sacerdotum vestrorum non erubuistis, neque seniorum vestrorum admonitionem mansuete suscepistis. Talis enim loquela non illuminat cæcum, non sanat ægrotum, non curat infirmum, sed magis occidit, atque in desperationem periclitantem mittit. Boni enim doctores ex sua infirmitate aliorum infirmitates

pensantes, magis per humilitatis et mansuetudinis lenimentum student peccantes ab erroris laqueo eruere, quam per austeritatem in foveam perditionis nutantes propellere. Unde et doctor gentium qualiter subditis suis præfuerit, ostendit dicens : « Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrificam. Omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos. » Et item : « Quis, inquit, infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » (I Cor. ix; II Cor. xi.) [Greg.] Debet rector esse bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, ut et bonis in nullo se præferat, et cum pravaram culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat, quatenus et honore suppresso, æqualem se subditis bene viventibus deputet, et erga perversos jura rectitudinis non exercere formidet. Nam liquet quod omnes homines natura æquales sunt geniti : sed variante meritorum ordine, alios alii culpa postponit. Ipsa autem diversitas quæ accessit ex vitio, divino judicio dispensatur, ut quia omnis homo æque stare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti qui præsent non in se potestatem debent ordinis sed æqualitatem pensare conditionis, nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur, et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret : « Crescite et multiplicamini, et replete terram, » protinus adjunxit : « Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ. » Quorum videlicet terror ac tremor esse super animalia terræ præcipitur, profecto esse super homines prohibetur, homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus est, et idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, et non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbire est ab æquali velle timeri, et tamen necesse est ut rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Possunt et superiores sententiæ, quæ clamando recedere pollutos jubent, et jurgantes illis denuntiant, quod ultra Dominus eos non recipiat, neque in eis inhabitet, ex persona hostium gentis Judæorum accipi, qui insultabant captivis, quando per violentiam de terra sua eos ejecerunt, in terram alienam adduxerunt, quod deserti et derelicti sunt a Deo et divino auxilio destituti, nec spem reversionis ullam eis remanere, sed in perpetuum damnatos fore. Quare deserti sint a Domino, sequens sententia Prophetæ manifestat.

Ain. « Cum adhuc subsisteremus defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem quæ salvare nos non poterat. » (MAURUS.) Hoc narrat quod quando a Domino arguebantur pro sceleribus suis non ad ipsum conversi sunt per pœnitentiam, neque ad ejus misericordiam confugerunt, quatenus ejus ope ab hostibus eriperentur. Sed forinsecus ab aliis gentibus auxilium quærebant, ab Ægyptiis videlicet, vel As-

A syriis, quæ nullo modo liberare eos poterant. Unde dicit : « Defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum vanum, cum respiceremus attenti ad gentem, quæ salvare nos non poterat. » Frustra enim ab illis solatia quærebant, qui semetipsos defendere non poterant. Hinc quoque factum est, quod reliquiæ Judæorum, quæ post vastationem urbis Hierusalem derelictæ sunt a Nabuzardan principe militiæ ad colendam terram (IV Reg. xxv), interfecto ab Ismaele Godolia, quem præfecit memoratus Nabuzardan terræ, et ipsis reliquiis, quæ ibi remanserant, metu exterritæ, contra verbum Dei, quod eis per Jeremiam mandaverat, in Ægyptum transierunt, quasi ab Ægyptiis contra Chaldæorum arma possint tueri. Sed vana fuit hæc spes eorum. Quinto siquidem anno captivitatis Hierosolymorum, ut Josephus refert, qui est tertius et vicesimus regni Nabuchodonosor, in inferiori Syria castrametatus est idem Nabuchodonosor, eamque detinens expugnavit, et Ammonitas, et Moabitas. Cumque subdidisset has gentes perrexit ad Ægyptum, eamque subvertit. Et regem quidem qui tunc ibi erat occidit, aliumque ei in ea constituens, denuo Judæos captivos duxit in Babylonem, et Hebræorum genus hujusmodi habuit terminum. Un'o et sequitur :

Sade. « Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum, appropinquavit finis noster : completi sunt dies nostri, quia venit finis noster. » Mystice autem quisquis deserto uno vero Deo adiutorium quærit a spiritali Ægypto, hoc est, ab hoc mundo, et lubrica hujus sæculi pergit vestigia, vana spe delusus, hostium spiritalium sit præda. Unde scriptum est : « Ægyptus enim vane auxiliabitur (Isa. xxx). » Et item : « Maledictus homo qui confidit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus (Jer. xvii). »

Coph. « Velociores fuerunt persecutores nostri aquilæ cœli, super montes persecuti sunt nos, in deserto insidiatum sunt nobis. » (Greg.) Per rapidum volatum avium, validam et velocem significat persecutionem hostium, qui infra patriam constitutos, et deserta patria fugitivos nimia crudelitate insculti sunt. In Scriptura quippe sacra vocabulo aquilæ aliquando maligni spiritus, raptores animarum, aliquando præsentis sæculi potestates, aliquando vero vel subtilissimæ sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus ima celeriter transvolans, et mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Jeremia attestante, qui ait : « Velociores fuerunt persecutores nostri aquilæ cœli. » Persecutores enim nostri aquilæ cœli velociores sunt, cum tanta contra nos maligni homines faciunt, ut ipsas etiam aerias potestates inventionibus malitiæ præire videantur. Aquilæ vocabulo potestas terrena figuratur. Unde per Ezechielem prophetam dicitur : « Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus evulsit. » Qua videlicet

aquila, quis alius quam Nabuchodonosor rex Babylonice designatur, qui pro immensitate exercitus magnarum alarum, pro diurnitate temporum longo membrorum ductu, pro multis vero divitiis plena plumis, pro innumera autem terrene glorie compositione plena varietate describitur? Quae venit ad Libanum et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus evulsit, quia Judaeae celsitudinem petens, nobilitatem regni ejus, quasi medullam cedri abstulit, et dum terrerrimam regum prolem a regni sui culmine captivando sustulit, quasi summitatem frondium ejus evulsit. Aliter aquilae vocabulo, vel subtilis sanctorum intelligentia, vel volatus Dominicae ascensionis exprimitur. Unde idem propheta dum sub animalium specie, evangelistas quatuor se vidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bovis, et aquilae faciem apparuisse testatur, quantum proculdubio animal Joannem per aquilam signans, qui volando terram deseruit, quia per subtilem intelligentiam interna mysteria Verbum videndo penetravit.

Res. « Spiritus oris nostri Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus, In umbra tua vivemus in gentibus. » (MATTH. 23.) Hanc sententiam diversi auctores diversis modis exposuerunt. Nam alii super reges Judaeorum, qui christi, hoc est uncti, dicebantur, sub quorum protectione gens Judaeorum videbatur degere, interpretati sunt, quasi propter peccata populi ipsi interierint, ut Josias qui justus esse legitur, et caeteri hujusmodi. Alii autem super Jesu Christo vero universorum Domino, et vita animarum fidelium dictum intelligunt, sub cujus tutela in universis gentibus versatur Ecclesia. Ipse autem spiritus est oris nostri, in quo vivimus, movemur, et sumus (ACT. XVII.) et ex cujus sapore quidquid recte sentimus sapimus, qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram. Scripsit enim plenissime propheta Isaias, dicens: « Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit, et nos putavimus eum quasi leprosum, et percussum a Deo et humiliatum, ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostrae super eum, et livore ejus sanati sumus. Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit, et Dominus posuit in eo iniquitatem omnium nostrum. » Et item: « Propter scelus, inquit, populi mei percussi eum, et dabit impios pro sepultura, et divitem pro morte sua, eo quod iniquitatem non fecerit, nec dolus fuerit in ore suo, et Dominus voluit conterere eum in infirmitate. Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur: pro eo quod laboravit anima ejus videbit, et saturabitur in scientia sua, justificavit ipse justus servos meos multos, et iniquitates eorum ipse portabit, ideo despiciam ei plurimos, et fortium dividet spolia, pro eo quod tradidit morti animam suam, et eum sceleratis reputatus est, et ipse peccatum

A multorum tulit, et pro transgressoribus rogavit (ISA. LIU.) » [Hieron.] Alii autem hoc quod in Ezechiele legitur Dominum ad prophetam dixisse: « Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans quid tu facis? Dic ad eos: Haec dicit Dominus Deus: Super principem erit onus istius qui est in Jerusalem, et super omnem domum Israel qui est in medio eorum. Dic: Ego Portentum vestrum quomodo feci, sic fiet illis, in transmigracionem et captivitatem ibunt: princeps autem qui est in medio eorum in humeris portabitur. In caligine egredietur, parietem perfodiet ut educat eum: facies ejus operietur, ut non videat oculis terram; extendam rete meum super illum, et capietur in sagena mea, et adducam eum in Babylonem, in terram Chaldaeorum, B et ipsam non videbit, ibi morietur, et omnes qui circa eum sunt, praesidium ejus et agmina illius, dispergam in omnem ventum, et gladium evaginabo post eos, et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus, et disseminavero eos in terras, et relinquam ex eis viros paucos a gladio, et fame, et pestilentia, ut narrent omnia scelera eorum in gentibus ad quas egredientur, et scient quia ego Dominus (Ezech. XII.) » Juxta tropologiam qui super Salvatorem conantur exponere, ducem qui est in medio Jerusalem ipsum interpretantur, qui in portentum signumque praecesserit, quod et ipse et socii ejus captivi mundi istius sint, et ab inferis victor ascendens, in humeris portatus sit angelorum: in caligine egressus, ignotus incredulis, destructo medio C pariete, fecerit utrumque unum; facies illius aperta, ut terram non respiciat Judaeorum. Nec mirum si Dominus celaverit faciem suam, cura usque homine ante vultum Mosi velamen positum sit populo non credenti: extenditque Dominus rete suum super illum, juxta id quod de eo sponsa loquitur in Cantico canticorum: « Et ecce iste post parietem nostrum prospiciens per fenestras, apparens per retia (Cant. II.) » De quo Jeremias: « Spiritus vultus nostri Christus Dominus, captus est in peccatis nostris, » et: « cum non fecisset peccatum, pro nobis peccatum factus est. » Et adducitur, ait, in Babylonem, D confusioem istius mundi, in terram Chaldaeorum, qui interpretantur quasi demonia, ut eos qui demonibus fuerant mancipati, retraheret ad salutem, et captivam duceret pristinam captivitatem. Ipsamque, inquit, terram Chaldaeorum non videbit, et ibi morietur ut omnes nos sua morte vivificet, cunctos autem adjutores ejus, et socios apostolos et apostolicos viros dispersit in universum orbem, et evaginavit gladium suum post eos, ut variis coronarentur martyriis, et tunc intelligerent, vel ipsi, vel hi qui per eos crediderant, quod ipse sit Dominus, et i: circo eos disperserit in gentibus, et disseminaverit in terris, ut multum fructum facerent, et reliquit ex eis paucos viros, sicut Joannem apostolum, et caeteros, a gladio, et fame, et pestilentia liberatos, et persecutionum impetum declinantes, ut narrent scelera Judaeorum et iniquitates cunctarum gentium ad

quas ingressi sunt, ut acta poenitentia scirent quod ipse esset Dominus. Hæc diximus, lectoris arbitrio iudicium relinquentes : ceterum nulla dubitatio est, periculosum esse regis impii captivitatem et necem sacramento Dei comparare.

Sin. « Gaude et lætaro, filia Edom, quæ habitas in terra Huz, ad te quoque perveniet calix, inebriaberis atque nudaberis. » (MAURUS.) Edom idem fuit qui Esau frater Jacob, a quo Idumæi hostes Israel orti sunt. Huz ergo filius fuit Aram [Choræ] Tracontidis et Damasci conditor inter Palæstinam et Cœlesyriam tenens principatum, a quo Septuaginta interpretes in libro Job ubi in Hebræo scribitur terram Huz regionem Ausitidem, quasi Usitidem transtulerunt. Quod autem dicit filiam Edom gaudere et lætari eo quod pervenerit ad eam calix Domini, per ironiam legendum est, ut est illud in Epistola Jacobi apostoli : « Glorietur autem frater humilis in exaltatione sua, dives autem in humilitate sua (Jac. i.) » Subauditur a superiore versu glorietur, qui tamen non ad gloriam, sed ad humiliationem ejus, et damnationem pertinet. Venit ergo calix Domini, hoc est vindicta, ad Idumæos, quando Nabuchodonosor vastata Judæa, cæterasque gentes simili modo devastavit, et dignum fait quod hostes populi Dei, qui in ejus subversione gavisii sunt, ipsi quoque meritam pro eo ab hostibus recipere vindictam. Mystice autem in filia Edom, qui sanguineus vel terrenus interpretatur, synagoga Judæorum, vel etiam generaliter turba omnium persecutionum Ecclesiæ exprimitur, qui acerbissimis persecutionibus fidelium turbam in toto orbe constitutam insectantur, quibus tamen certa in gehenna ignis æterni remanebit vindicta. De hac etiam Edom filia, David propheta in psalmis (Psal. cxxxvi) meminit, dicens : « Memento, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem, qui dicunt, Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. (Cassiod.) Populus ergo Hebræorum hic conversus ad Dominum deprecatur, ne multos discedere patiatur, qui Ecclesiam Dei sævissima increpatione dilacerant. Edom, ut diximus, alii sanguineum, alii terrenum interpretandum esse putaverunt, quod tamen utrumque ad carnalia vitia referri posse non dubium est. Isti sunt ergo filii Edom, qui Christianum populum sunt gravissime persecuti, nec aliqua satisfactione conversi sunt. Quod autem in illa sequestratione bonorum deprecatur in memoriam redire, ut eos debita posset pœna suscipere, hoc dicitur, sicut sæpe memoratum est, prophetiæ effecta, non maledicendi voto : in illis enim pietas nostra non quaeritur, qui Domini æstimatione damnandi sunt. Unde et subditur : « Qui dicunt, Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. » Verba sunt ergo ista filiorum Edom, persequentium populum Christianum, a similitudine tracta cisternæ, unde si aqua seculæ tollitur usque ad fundamentum ejus sine dubio pervenitur. Sed quid illis proderat sæculi istius lucem adimere talibus, quando magis in ipso fundamento æternam vitam possidere videbantur occisi? Fundamentum

siquidem fidelium Christus est Pomus, qui non potest a justis arripi, quamvis cuncta eis hujus sæculi probentur auferri. Sic dum persecutores catholicam religionem exhaurire cupiunt, felicissimas atque copiosas coronas martyribus contulerunt, quod sequenti sententia videtur designari.

Thau. « Completa est iniquitas tua, filia Sion, non addet ultra, ut transmigret te. Visitabit iniquitatem tuam, filia Edom, discooperiet peccata tua. » (MAURUS.) Completa ergo persecutione, qua hostes in hoc sæculo permittuntur persequi electos Dei, ad probationem scilicet eorum, non ad damnationem : jam ultra non addent, ut transmigrent per eos, « quoniam abstersit Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum suorum, et neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quæ prima abierunt, sed exultent justii in conspectu Dei, et delectentur in lætitia (Apoc. xxi), » impii autem et peccatores cum diabolo mittuntur in stagnum ignis et sulphuris, ubi est bestia et pseudopropheta, et cruciabantur die ac nocte in sæcula sæculorum.

Post lamentationem ergo, quæ litteris Hebraicis secundum seriem earundem litterarum quadrupliciter opportunis locis, ut diximus, prænotata est, sequitur oratio prophetæ quæ vastationem urbis Jerusalem, et casum populi Judæorum historialiter deplorat, et spiritualiter ruinam animarum fidelium, et vastitatem quam passæ sunt a nequitiis spiritalibus flebiliter commemorat : ad extremum vero ipsius Domini opem et misericordiam subvenire afflictis humiliter deprecatur.

ORATIO JEREMÆ.

« Recordare, Domine, quid acciderit nobis, intueri et respice opprobrium nostrum. » (MAURUS.) Usus est prophetarum frequenter per humanas consuetudines Dominum supplicare. « Recordare » enim, vel memento illi dicitur, qui nullius aliquando potuit oblivisci. Non enim ut ad memoriam redeat Divinitas commonetur, coram qua omne præteritum et futurum semper præsens est. Non est enim dignum in illa majestate ponere oblivionis injuriam. Sed ideo recordari vel meminisse postulatur, ut cito auxilium indigentibus conferat, et palam faciat, quod antea fuit occultum. Has enim tropologias frequenter Scripturis in divinis invenies, ut est illud in Genesi : « Recordabor fœderis mei (Gen. ix.) » Vel in Exodo : « Recordatus est Dominus pacti quod pepigerat cum Abraham et Isaac et Jacob (Exod. vi.) » Sive illud quod Moses ad Dominum dixit : « Recordare Abraham et Isaac et Jacob, servorum tuorum fidelium (Exod. xxxii.) » Nam et David in psalmis ait : « Memento verbi tui servo tuo (Psal. cxviii.) » Et item : « Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus (Psal. cxxxii.) » — « Recordare, inquit, Domine, quid acciderit nobis » in calumnia vastationis, intueri et respice opprobrium nostrum, quod passus sumus ab his qui duxerunt nos quasi servos captivos in terram alienam, et abusi sunt nostri ad servitium suum.

« Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus
« nostræ ad extraneos. » Cum diversæ gentes undique
congregate, possident terram inclytam, quam pro-
misisti patribus nostris, dare nobis in possessio-
nem.

« Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ
« quasi viduæ. » Quia defensore destituti sumus quasi
pupilli, nec personas habemus, quæ nobis nutriminis
solatia solebant conferre, sed quasi viduæ omni pro-
visione ac consolatione privati sumus.

« Aquam nostram pecunia bibimus, ligna nostra
« pretio comparavimus. » Duo elementa in quibus
maxime nutritur vita humana, et quorum usus om-
nibus communis est, sibi dicit propter captivitalis
penuriam difficilem esse adempta, ita ut nec aquam
ad bibendum, nec ligna ad focum sine pretii redem-
ptione habere possent.

« Cervicibus minabamur, lassissimis non dabatur re-
« quies. » More jumentorum cervicibus ligatis se mi-
nari dicit, quia hostis eorum nullam sui dominatio-
nem habere permittit, sed trahuntur quocumque
impetus dirigentis voluerit, nec lassissimis ad refrigeren-
dum ulla datur facultas, et unde solatium quæsierint
mox subdidit, dicens :

« Ægypto dedimus manum et Assyriis, ut satura-
« remur panibus. » Semper enim Israelitæ aversi
sunt cordibus in Ægyptum, et ab Assyriis sæpius
auxilia petebant. Unde merito ab eis sunt flagellati,
quibus deserto Deo propter cupiditatem terrenam
elegerunt esse subjecti. Juxta allegoriam vero hæc
quærimonia convenit his qui propter peccata sua
virtutibus spoliati, traditi sunt in manus hostium
spiritualium, et maxime Judæis, qui post Christi ad-
ventum inimites veteri traditioni, ipsam legem
Mosi, et benedictionem paternam, quam hæreditario
jure videbantur possidere, perdidit, et data est
gentibus, quæ in Christo crediderunt, quia in semine
Abrahæ benedicentur omnes cognationes terræ. Unde
et repugnantibus illis, et contradicentibus prædicationi
Pauli et Barnabæ responsum est : « Vobis oportebat
primum prædicare verbum Dei, sed quia repulistis illud,
et indignos vos judicastis æternæ vite, ecce conver-
timur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus :
Posui te in lucem gentium, ut sis in salutem usque
ad extremum terræ (Act. xiii). » Isti ergo quasi pu-
pilli facti sunt, absque patre, quoniam Deum verum
patrem habere renuerunt, et alium patrem elegerunt,
de quo ad illos dictum est : « Vos ex patre diabolo
estis, et desideria patris vestri vultis facere (Joan.
viii). » Horum matres nimirum synagogæ factæ sunt
quasi viduæ, quia priorem virum, hoc est Deum propter
fornicationem idololatriæ habere non merue-
runt. Hi aquam scientiæ voto discendi, quasi pecunia
adhibita redimunt, sed quia Christum in ea non
inveniunt, æterna siti depereunt, semper quidem
discentes et nunquam ad scientiam veritatis perve-
nientes. Similiter etiam ligna pretio comparant, cum
exercendis virtutibus operam dant; sed quia ardo-
rem charitatis in eo habere despiciunt, in vacuum

totum laborem expendunt. Quos quidem scribæ et
Pharisæi eorum, per varias sectas et traditiones in-
utiles, seu cervicibus vinctis minabant, nec lassissimis in
eo ullam dabant requiem. Et quoniam Ægypto spi-
rituali et Assyriis propter gulam servire magis quam
Deo eligunt, æterna egestate peribunt. Sic enim pa-
tres eorum terrenis negotiis atque voluptatibus dediti
fecerunt, et filii eorum adhuc facere non desinant.
Ideo sequitur :

« Patres nostri peccaverunt, et non sunt, et nos
« iniquitates eorum portavimus. » Ideo iniquitates
eorum portaverunt, quia imitatores eorum in nequitia
exstiterunt, juxta illud quod scriptum est : « Patres
nostri comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum
obstupuerunt (Jer. xxxi). » Et in Exodo : « Ego sum,
ait, Dominus Deus tuus, Deus æmula'or, qui reddo
peccata patrum in filios usque ad tertiam et quartam
generationem, his qui oderunt me : et facio miseri-
cordiam in millia his qui diligunt me, et custodiunt
præcepta mea (Exod. xx). » Nec contrarius est hic
locus illi testimonio Ezechielis ubi dicitur : « Filii
non portabunt iniquitatem patris, nec pater iniquita-
tem filii, » quia mox sequitur : « Justitia justi super
eum erit, et impietas impii super illum (Ezech. xviii). »
Solvit ergo quæstionem quam e contrario poterat
auditor opponere. Soletis, ait, dicere, Quare filius
justus non portabit iniquitatem patris? Atque ipse
respondet : Videlicet quia filius bene operatus est, et
patris delicta non fecit, justumque est, ut quomodo
peccator in suo scelere moritur, sic justus in suis
virtutibus, et moriatur anima quæ peccaverit,
et vivat quæ præcepta Dei custodierit.

« Servi dominati sunt nostri, non fuit qui redi-
« meret de manu eorum. » Servos appellat gentiles,
qui idolis serviebant, et dæmoniis immolabant, in
quorum dominium propter peccata sua traditi sunt
Israelitæ, qui quondam fuerunt in loco filiorum de-
putati. Unde scriptum est : « Ex Ægypto vocavi filium
meum primogenitum Israel (Isa. xi); » nec fuit qui
redimeret illos de manibus eorum, quoniam defen-
sorem et liberatorem Deum habere non merue-
runt.

« In animabus nostris afferebamus panem nobis,
« a facie gladii in deserto. » Hoc est cum animarum
nostrarum periculo quæsimus nobis victum, in de-
serto gentium constituti. Merito ergo servis subji-
citur, qui libertatem sponte perdit. Si enim in Chri-
stum Judæi crederent, vere liberi essent, et pane
vitæ pasti periculum animarum suarum veraciter
devitarent. Nunc autem qui verum liberatorem spre-
verunt, imo crucifixerunt, de terra sua ejecti, vagi
et profugi in toto versantur orbe, et sedibus incertis
discurrentes, victum cum periculo vitæ acquirunt.
Quod bene Cain parricida præfigurabat, cui sententia
data est (Gen. iv), ut vagus et profugus, pavens et
tremens per loca varia discurreret, nec usquam tu-
tus et securus maneret.

« Pellis nostra quasi clibanus exusta est, a facie
« tempestatum famis. » In pelle exusta, deformita-

tem obscenam ostendit, quam fame, siti et nuditate inter hostes positi passi sunt. Clibanus est coquendis panibus, ænei vasculi delucta rotunditas, quæ sub urentibus flammis ardet intrinsecus. In qua similitudine merito peccatores Judæi ponuntur, qui in futuro iudicio, et mœrore animi, et pœnali cruciacione torquendi sunt, quia contra regulas Domini obstinata mente vixerunt. Unde in psalmis scriptum est: « Pones eos ut clibanum ignis, in tempore vultus tui (Psal. xx). » Tempus vero vultus Domini dies est iudicii, quando filius hominis videbitur ab hominibus, sed soli enim justi etiam divinitatis suæ contemplatione respiciunt. Veraciter enim fame conficitur, quisquis cœlesti pane satiari non meretur.

« Mulieres in Sion humiliaverunt virgines in civitatibus Juda, principes manu suspensi sunt, facies senum non erubuerunt, adolescentibus impudice abusi sunt, et pueri in ligno corruerunt. » Diversas species calamitatis enumerat, quas gens nefanda in devastatione Chaldæorum, sive Romanorum, perpessa est, ibi enim mulieres eorum constuprate sunt, virgines in civitatibus oppressæ, principes manibus vincti, senes sine honore, adolescentes et pueri in turpis officii abusione. Hoc enim ideo eis contigit, quia creatorem suum honorare noluerunt, sed falsis diis atque simulacris humana arte confectis, divinum honorem impertierunt, et qui propter libidinem suam in cultura falsorum deorum impudice vixerunt, hostium manibus traditi, omni turpitudini et confusione afficerentur. Juxta allegoriam vero quisquis ævitiâ spiritualium hostium intelligit, veraciter ingentem confusionem quam in animabus sua fraude deceptis gerunt agnoscit, ubi omnis impudicitia, atque immunditia, violentia et inhonestas regnat, ubi tot apparent confusiones quot sunt vitiorum species.

« Senes de portis defecerunt, juvenes de choro psallentium. » Nec enim ibi potest maturitas esse consilii, ubi nullus est ordo iudicii, nec psallentium chorus ibi consistere rite potest, ubi dolor et gemitus præsens est. « Musica enim in luctu, » ut quidam ait, « importuna est narratio (Eccli. xxii). » Unde et sequitur :

« Defecit gaudium cordis nostri, versus est in luctum chorus noster. Cecidit corona capitis nostri, vœ nobis quia peccavimus. » Bene ibi dicitur chorum in luctum conversum esse, ubi constat gaudium cordis defecisse, et honorem veræ religionis penitus periisse, quia ubi non est lætitia mentis, frustra sonat melodia carminis. Unde Propheta ex persona captivorum in Psalmis ait (Psal. cxxxvi) : « Super flumina Babylonis illic sedimus et flevimus, dum recordaremur tui, Sion. In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra. » (Cassiod.) His doloris exaggeratur acerbitas, quando delectationem suam, qua se populus poterat consolari, velut non necessariam suspendebat arboribus. Quid enim illic agerent organa dulcia, ubi tempora vitæ amaræ erant lamentationibus occupata? Hinc beatus Job ait : « Versa est in luctum cythara mea, et

organum meum in vocem flentium. » (Hieron.) Quod organum per fistulas, et cithara per chordas sonat, potest per citharam recta operatio, per organum vero sancta prædicatio designari. Per fistulas quippe organi ora prædicantium, per chordas vero citharæ intencionem recte viventium non inconvenienter accipimus : quæ dum ad vitam aliam per afflictionem carnis tenditur, quasi extenuata chorda in cithara per intuentium mirationem sonat. Siccat etiam chorda, ut congruum in cithara cantum reddat, quia et sancti viri castigantes corpus suum, servituti subjiciunt, atque ab infimis ad superiora tenduntur. Sive autem sancti prædicatores in ecclesia, seu quilibet simplices et abstinentes pro ut vires accipiunt in ea proximis suis canticum bene exhortationis reddunt. Nam et prudentes qui que ad prædicationis fructum solerter invigilant, atque ut alios ad vitam pertrahant, sono magnæ perturbationis elaborant, et qui in ea tardioris ingenii videntur, ex ipso vitæ suæ merito in quantum se posse conspiciunt, exhortationis erga alios auctoritatem sumunt, atque ad cœlestem patriam quos valent trahere non desistunt. Sed sancta Ecclesia extremis persecutionibus pressa, cum verba sua a reprobis contemni considerat, amoris sui gratiam ad solum lamentum format, quia nimirum deflet quos exhortando trahere non valet. Dicat ergo : « Versa est in luctum cithara mea, et organum meum in vocem flentium. » Ac si aperte fateatur dicens : Pacis quidem meæ tempore per alios parva more citharæ, per alios vero more organi, magna et sonora prædicabam. Sed nunc in luctum cithara et organum versum est, quia dum me contemni conspicio, eos qui prædicationis cantum non audiunt deploro. (MAURUS.) Et quia propheta luctum sibi inditum, et gloriam depositam conquestus est, causam addit afflictionis suæ et doloris : « Vœ nobis, inquit, quia peccavimus. » Peccati enim commisi, et non per condignam pœnitentiam et correctionem vitæ emendati, merita vindicta successit, quia quod homo pœnitendo non corrigat, divinæ ultionis sententiam exspectabit, attestante Paulo qui ait : « Existimas hoc, o homo qui judicas eos qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An divitiarum bonitatis ejus et patientiæ, et longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis iudicii justi Dei, qui reddit unicuique secundum opera ejus (Rom. ii). »

« Propterea mœstum factum est in dolore cor nostrum, ideo contenebrati sunt oculi nostri. » Recte ergo propter peccatum mœstum cor factum esse dicitur, quia ubi iniquitas premendo insidet cordi, non est ibi habitatio Spiritus sancti, sed animus totus caligine obscuratur peccati, cum in eo dedignatur splendorem suum infundere gratia summi paracliti. « Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et in malevolam animam non introibit sa-

piencia. » Nam aliam adhuc subiungendo pandit mœroris causam :

« Propter montem Sion, quia disperit, vulpes ambulaverunt in eo. » Juxta historiam ergo digna fuit doloris mœstitia, quod in loco ubi sanctuarium constitutum erat, et cultura Dei celeberrima, bestiarum ibi fuerunt latibula. Secundum allegoriam autem non minus, imo magis dolendum est, quod in anima Christiana, ubi contemplatio fuit divina, erroris regnet insipientia. Vulpes enim non alios quam hæreticos propter dolum et calliditatem intelligere debemus, qui ubicunque cum dogmate suo intraverunt, totum animum turbant, et tenebris erroris obcæcant.

« Tu autem, Domine, in æternum permanebis, et solium tuum in generatione et generatione. Quare ergo in perpetuum oblivisceris nostri, et dereliques nos in longitudine dierum? » Enumerata multitudine tribulationum, quas supra retulit propheta, æternam Domini potentiam et majestatem solii ejus verbis supplicibus commemorando prædicat, quatenus eum humili petitione ad miserandum provocet, et ad celerationem opportuni auxilii, ne diu sub hostium dominatione constituti, penitus desperatione deficiant. Quod autem dicit : « Quare in perpetuum oblivisceris nostri, » more humano loquitur, quod quasi oblitus omnino spernere videatur, qui eis cito non auxiliabitur, cum alibi de eo scriptum est : « Non in finem irascetur, neque in æternum comminabitur (Psal. cii). » Et item : « Non repellet Dominus plebem suam, et hæreditatem suam non derelinquet (Psal. xciv). » Non enim Judaicam plebem Dominus ita repulit, ut ultra ejus misereri nollet, sed « cæcitas ex parte contigit in Israel donec plenitudo gentium subintraret, et sic omnis Israel salvus fieret. » Nunc quoque quotidie sicut dudum fecerat, aliquos ad fidem Christi et ecclesiasticam unitatem convertit, ut electio salva fiat. Nam ex ipsa plebe quam sibi Dominus in patribus cognoscitur elegisse, exstiterunt prophetae, inde sunt et apostoli et multi fideles, qui Domino sincera mente crediderunt, sicut doctor gentium testatur, dicens : « Quid dicimus, fratres? Nunquid repulit Dominus plebem suam, quam præcivit? Absit : nam et ego Israelita sum ex semine Abraham, de tribu Benjamin, etc. » (Rom. xi.) Sed unde ejus vera salus provenire possit, subiungendo manifestat.

« Convertite nos, Domine, ad te, et convertemur, innova dies nostros sicut a principio. » Quem enim Dominus converterit, ille veraciter salvus erit, quem autem ille despexerit, nemo corrigere poterit. Quod autem dicit : innova dies nostros sicut a principio, hoc postulare videtur, ut sicut a principio primos patriarchas eorum, Abraham videlicet, Isaac, et Jacob, plena fide et dilectione sibi fecit esse devotos, ita et ipsos eodem munere sibi fideles ac devotos facere dignetur. Quod in adventu Eliæ per Malachiam prophetam illis promissum esse plerique arbitrantur, ubi dicitur : « Ecce ego mittam vobis

A Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patris ad filios, et cor filiorum ad patres eorum, ne forte veniam et percutiam terram anathemate (Malach. iv). » Igitur antequam veniat dies judicii, et percutiat terram anathemate, sive omnino vel subito, ut Septuaginta transtulerunt, hoc enim significat *ἀπαθήσεται*, mittet Dominus Eliam, qui interpretatur Deus meus, et est de oppido Thosbi, quod conversionem et pœnitentiam sonat, omnem prophetarum chorum, qui convertat cor patrum ad filios, Abraham videlicet, Isaac, et Jacob et omnium patriarcharum, ut credant posteri eorum in Dominum salvatorem, in quem et illi crediderunt. Abraham enim vidit diem Domini et lætatus est (Joann. viii). Sive cor patris ad filium, id est, cor Dei ad omnem qui spiritum adoptionis acceperit, et cor filiorum ad patres eorum, ut et Judæi et Christiani, qui nunc inter se discrepant, pari in Christum religione consentiant. Unde dicitur ad apostolos, qui seminarium in toto orbe Evangelii prodiderunt : « Pro patribus tuis nati sunt tibi filii (Psal. xlv). » Si enim Elias non cor patrum ad filios ante converterit et cor filiorum ad patres eorum, cum venerit dies Domini magnus et horribilis, maguus sanctis, horribilis peccatoribus, percutiet verus et justus iudex, non cælum, non eos, qui versantur in cœlo, sed terram anathemate, qui faciunt opera terrena. Judæi et judaizantes hæretici ante *ἀπαθήσεται* suum Eliam putant esse venturum, et restitutorum omnia. Unde et Christo in Evangelio proponitur quæstio : « Quid est, inquiunt, quod Pharisei dicunt quod Elias venturus est? » Quibus ille respondit : « Elias quidem quem venturum creditis, jam venit, » in Elia Joannem intelligens.

« Sed projiciens repulisti nos, iratus es contra nos vehementer. » Non enim hæc quasi desperando de salute populi sui locutus est, sed ut dolorem suum nimium de contritione et abiectione diutina gentis suæ manifestaret. Vidit enim propheticis spiritu, quod ipsi Judæi in adventu Christi non essent credituri, sed Evangelio ejus contradicturi, et ipsum hæredem morti tradituri, sicut in plerisque locis istius libri ante declaravit. Cæterum de conversione ejus ultima nullo modo dubitavit, sed plenissime credidit, quod in semine Abraham benedicerentur omnes cognationes terræ, in qua universitate nimirum et ipsi Judæi comprehenduntur. Sed quoniam Quis libri ejus in Lamentationibus prophetis consummatur, nostri quoque opusculi libet finem querimoniis et fletibus terminare, quem propria miseria, et mei simulum terrent facinora, futuræque pœnæ horrorem incutiunt supplicia, cui jam mundi defectus gravitudinem ingerit, et metus futuri examinis lacrymarum flumina per maxillam producit, ut deprecatio nostræ humilitatis ad indulgentiam provocet clementiam superni judicis. Metuo enim diem judicii, metuo tenebrarum diem, diem tubæ, diem amarum, diem durum et tristem. Perpendo quidem malum quod tolero,

sed amplius quod restat formido. Quæ in hac vita jam patior lugeo. Sed post hanc sententiam ne graviora patiar pertimesco. Licet jam tolerem in pœna tormenta, tamen gehennæ formido valde me cruciat ex culpa. Jam præsens pœna laniat, sed futura magis conturbat. Gravia sunt quæ sustineo, graviora in perpetuum timeo. Civitas ergo nostra interna, quam angelica quondam vallabat custodia, intra fidei septa virtutum abundabat copia, et dudum carnis desideriis dominata, modo per ipsa desideria jacet destituta, variorumque scelerum peccando hostibus solvit tributis. Unde lacrymarum in maxillis ejus profluit fletus, et ploratus die ac nocte profunditur amarus, nullusque est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus, quia qui quondam in delectationibus variis videbantur esse amici, modo spernentes dejectam veri ostenduntur esse inimici. Captiva ducta est intentio nostra in terra vitiorum aliena, ubi non invenit requiem, omnibus solatiis destituta, quia omnes ejus persecutores, qui falso videbantur esse ipsius amatores, veri per omnia in fine probantur ejus fieri exosores. Unde nunc lugubris in exitiis suis exstat, nec ulla festivitatis lætitia exhilarat sensus exteriores, per quos aditus intro hostibus patebat. Latro seditiosus, sævis catenis captivabat. Unde variis vitis sunt contaminati, quia doctoribus suis non exhibebant obedientiam præcepti. Hinc continentia ejus apparet squalida, et ipsa amaritudine peccatorum est oppressa. Hostes illius sunt in capite, et inimici iniqua utuntur in ea dominatione, propter multitudinem enim iniquitatum ejus, ante faciem tribulantis ducentur captivi parvuli cogitatus ejus. Spoliata est ergo filia Sion, quæ quondam pura mente contemplabatur Deum omni decore suo. Nec jam spiritus utitur principatu suo, sed coram hoste persequente quotidie corruiit antiquo. Recordatur Hierusalem nostra, et quondam visio pacis, in die internæ afflictionis suæ et casu magnæ miseriæ, pristinæ lætitiæ, et inde eam prement magnæ angustis, cum hostes derident ejus otia, et nullus offert opportuna solatia. Peccatum peccavit, et ideo instabilis facta cecidit. Omnes qui eam ante adulando glorificabant postea videntes ignominiam ejus contemnendo spernabant. Gressus ejus squalentes sordent, et in nullius purificatione consolationem habent. Vide, Domine, nostram afflictionem, quia vides nobis inimicum esse fortiorem : deprædat hostis desiderabilia, et diripit astu omnia virtutum ornamenta. Ingrediuntur contrarii tua sanctuaria, quibus præcepisti sancta tua fieri aliena. Multitudo nostra gemit propter verbi famem, nec jam habet unde reficiatur animæ esuriem. Vide, Domine, et considera quam vilis facta sunt nostræ animæ interna. Omnes qui transitis per semitam doloris nostri, considerate potentiam, cui alter non invenitur similis, ubi excandescit ultio divini furoris. Ossa nostra inflammas combussit, et pedes nostros retrorsum convertit, nullus effugii patet locus, quia animi nostri per omnia defecit virtus. Domino tradente illa nos pre-

mit manus, de qua evadendi nullus patet exitus. Magnifici nostri, qui nos nutriebant, ablatis sunt, et doctores nostri propter peccata nostra contriti sunt. Sola nos premit miseria, quos nullius jam consolantur solatia. Vindicans Dominus peccata nostra calcavit torcular, idcirco fletuum nostrorum redundat lacunar. Tota die ad auxiliatorem nostrum tendimus expandendo, et nemo nobis succurrit consolationem præbendo. Inter hostes sumus, quasi polluta menstruis, et nemo nos mundat aqua superni fluminis. Justus es, Domine, in omnibus judiciis tuis, quia te ad iracundiam provocavimus noxiis peccatis nostris. Attendite dolorem nostrum, universi populi, et miseriæ nostræ magno animo compatiamini. Amicos quos putabamus esse nobis fidelissimos, invenimus inimicos esse atrocissimos, qui nobis promiserant perpetuam pacem, ipsi insidiando præparaverant æternam captivitatem. Propterea amaritudine intus pleni sumus, et foris ad occidendum gladio hostium traditi sumus. Gemitus nostri [nullus] consolator, quia vociferationis nostræ nullus est auditor. Omnes inimici nostri malum nostrum audierunt, et quia Dominus nos dereliquit gaudio exsultaverunt. Ingrediatur, Domine, iniquitas eorum coram te, et redde eis vicem mali, quod gesserunt contra nos, in morte. Israel suum de cælo Dominus projecit in terram, nec est recordatus scabelli sui, propter transgressionem nimiam præcipitavit Jacob. Munitiones ejus sophisticas in furore destruxit, regnumque ipsius et principes in terram dejiciendo polluit. A facie inimici dexteram suam avertit, et plebem suam quasi flamma devorans consumpsit. Arcum suum quasi inimicus tetendit, et omne quod pulchrum erat visu occidit. Quasi hortum tabernaculum suum dissipavit, et omnem festivitatem Sion oblivioni tradidit. Repulit Dominus sanctificationem suam, et murum Sion dissipavit. Per vindictam fortissimam perdidit sacerdotes ejus et principes, nec prophetis ejus revelatæ sunt divinæ visiones. Senes filiarum Sion conticuerunt, et virgines ejus accinctæ ciliis ingemuerunt. Hinc quoque oculi nostri defecerunt præ lacrymis, cum viderent parvulos et lactantes fame deficere in plateis. O speculatrix nostra, et arx Sion quondam pulcherrima, prophetæ tui viderunt tibi falsa, nec corripiendo patefecerunt tibi tua scelera. Pro delictis tuis sponderunt tibi præmia, nec prædicaverant tibi, quæ metuisti gehennæ tormenta. Unde hostes tui cum te dominati sunt, plausu magno alludentes super te lætati sunt. Deduc quotidie quasi torrentem lacrymas, et non cesses lugubres proferre querimonias. Leva manus tuas ad Deum cum precibus, ad animas parvulorum tuorum. Plora cum gemitibus, interfectis tuis solennes exhibe exsequias, et charorum tuorum cum lacrymis sepeli reliquias. Vide et considera quanta dolorum perpetimur mala, multi de cætu nostro inimicorum ceciderunt gladio, pueri et senes, juvenes et virgines interierunt scandalo. Juste enim a te prolata vindicta, omnia a nobis auferebat solatia.

Agnoscamus quidem meritam paupertatis nostræ indigentiam, cum necessariarum rerum magnam toleramus penuriam. Felle et labore repleti sumus, et in tenebris collocati, quasi mortui deputati sumus. Vociferamur ad iudicem nostrum per diem et noctem, nec exaudit, sed concludens vias nostras, et scimitas subvertit. Arcum et scutum contra nos extendit, et nos quasi signum ad sagittam posuit. Facti sumus in derisum omni populo nostro, quia replens nos amaritudine inebriavit absinthio, ad numerum dentes nostros fregit, quia replens animas quasi cinere cibavit. Propter paupertatem et transgressionem vita nostra tabescit, sed spes quam habemus in Domino nequaquam deficit. Non enim nostri meriti, sed magnæ miserationis est Domini, quod omnino et penitus non sumus consumpti, quia bonus est Dominus sperantibus in eum, et valde benignus animæ querenti illum. Bonum est cum silentio prætolari salutare Domini, quia magna est misericordia iudicis piissimi. Bonum est ergo ei qui portat jugum adolescentiæ ut sedens solitarius vacet divinæ contemplationi, despiciens mundi pompam, ponens in pulvere os suum, et contra persecutiones hostium patientem se præbeat et mitissimum, quia licet Dominus temporaliter eum flagellet, non tamen usque in finem illum abiciens repellat. Veniet enim tempus justæ retributionis, quando iudex justus iuxta merita sua reddet singulis. Quis est qui aliquid dicit fieri Domino nesciente, cum nihil sit in mundo, quod non fiat Domino iubente, aut permittente? Scrutemur ergo vias nostras, et revertamur ad Dominum, elevemusque corda nostra cum manibus in cælum ad Deum. Nos inique egimus et ad iracundiam provocavimus, ideo illum iratum et inexorabilem nobis esse sentimus. Opposuit nobis nubem caliginis, ne transiret oratio et demonstravit quod justa nostra esset objectio, ideo deluxit oculus noster divisiones aquarum, et multiplicia profundet flumina lacrymarum, nec ulla jam nobis datur requies, donec salutem percipiet spes firma ac fides. Invocamus nomen tuum, Domine, de lacu novissimo, nec avertas aurem tuam rogo a singultu nostro. Judica, Domine, causam animæ nostræ, creator pius et redemptor vite nostræ. Vidisti furorem inimicorum contra nos,

A audi opprobria et cogitationes eorum adversum nos. Redde eis vicem, Domine, iuxta opera manuum suarum, et da eis secundum duritiam cordis sui condigna tormenta. Quomodo obscuratus est color optimus auri: in plateis dispersi sunt lapides sanctuarii: filii Sion inelyti quomodo reputati sunt in vasa testæ figuli? Sed et lamæ nudantes mammam lactaverunt catulos suos, cum hæretici belluina sævitia, errore noxio, deciperunt auditores suos. Quasi struthio contra filios suos, sic mater synagoga indignata est contra alumnos suos. Adhæsit lingua lactantis ad palatum in siti, et frustra petierunt paucum parvuli frangere sibi. Nazaræi nostri nive candidiores, eborè rubicundiores, sapphiro pulchriores, denigrati sunt super extinctos carbones, et super lignum aridum artus nostri facti sunt sicciore. Complevit Dominus in nobis furorem suum, et succendit ignem indignationis suæ. In mystica Sion propter peccata prophetarum ejus, et iniquitates sacerdotum illius, erraverunt cæci in plateis ipsius, facies Domini divisit eos, et sicut pulverem venti dissipavit illos. Lubricaverunt vestigia nostra in itinere, appropinquavit finis noster in desolatione. Redemptor noster passus est pro peccatis nostris, et nos econtrario vivere elegimus in iniquitatibus nostris, ideo reddita est vindicta malis operibus nostris, et patuerunt crimina nostra sævissimis inimicis. Recordare, Domine, quid nobis acciderit, et ingens opprobrium intueri, quod nobis evenit. Hereditas nostra versa est ad alienos, et labor noster respicit ad extraneos. Pupilli facti sumus absque patre, matres nostræ quasi viduæ. Defecit gaudium cordis nostri et cecidit corona capitis nostri. Væ nobis quia peccavimus, ideo enim inimicis nostris mœsti traditi sumus. Tu autem, Domine, in æternum permanebis, et solio tuo omni generationi semper, et ubique dominaris, quare in perpetuum oblivisceris nostri, et derelinques nos in longitudine dierum sæculi? Converte nos, Domine, ad te, et convertemur, innova dies nostros sicut a principio, et salvi erimus. Tui sumus, Domine, ad te pertinemus, et tu nobis miserando consulis, in æternum coram te vivemus. Fiat, Domine, super nos semper tua misericordia, ut laudem tuam annuntiemus.